Lilailano Lyahambi Lya Nnungu Kwa Vanu Vammalele

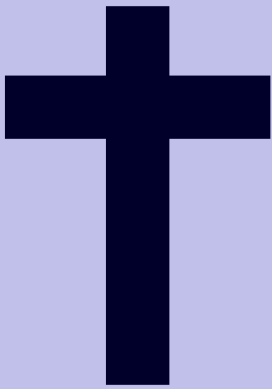

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of Mozambique and Tanzania

Lilailano Lyahambi Lya Nnungu Kwa Vanu Vammalele

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of Mozambique and Tanzania

Porções da Bíblia Sagrada no idioma Makonde de Moçambique

copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Makonde

Contributor: Pioneer Bible Translators

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makonde

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.
You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.
Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files dated 6 May 2025
e50d2b9d-5016-5132-9a8e-701dc953e2af

Contents

Matayo 1
Mako 85
Luka 138
Yohana 228
Matendo 295
Valoma 376
1 Vakolinso 413
2 Vakolinso 448
Vagalatiya 472
Vaefeso 486
Vafilipi 499
Vakolosayi 509
1 Vasesalonike 518
2 Vasesalonike 526
1 Timoseo 531
2 Timoseo 542
Tito 550
Filimoni 555
Vaeblaniya 558
Yakobo 585
1 Petulo 594
2 Petulo 605
1 Yohana 612
2 Yohana 622
3 Yohana 624
Yuda 627
Uhunulo 631

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili," mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite uhiku ulembwîje chitabu cha Matayo, henga ìnahululika kuva chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Valoma vándongenge imanga ya Yelusalemu na Ing'ande ya Nnungu mmwaka wa 70, na vanu vanji vàtenda kuva Matayo álembile chitabu achino bada ya kwondongwa kwa imanga na Ing'ande ya Nnungu, na vanji vàtenda kuva álembile kabla vikànambikwondongwa. Na pachinu panavele Matayo walemba Malove alano Lambone pakámaikana saana, henga vanu vohe vàtenda kuva lálembwije nchilambo cha Isilaeli, na ìnahululika kuva chílembwije muimanga ya Yelusalemu.

Alembîle chitabu achino nni Matayo. Matayo kabla akànambichemwa kuva nkuhundwa wanga Yesu, Matayo ávele nkútwala kodi na ánimaikana namene kwa lina lya Lawi. Matayo ávele yumo wa mitume kumi na mbili, na álembile malove lake wavalonda akúsoma va Chiyahudi. Anelyo lìnamaikana ing'anya àtumidile namene malemba la manabii vao, yani malemba la Nnilailano lya Kala. Matayo àtumidile malemba anelo malinga myanda 60 nchitabu achino uchinga alanguje kuva Yesu njo Masiya, yani Kilisto uvachinnolela kuva àmbekwida. Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema "Masiya," na kwa Chigiliki vánchema "Kilisto," mana lake "atandolwejîje na Nnungu." Uchocho, Matayo àlembile vitukutuku vyohe viyâmba Ufalume wanga Kulihunde. Vayahudi vátenda kuva aneyo Masiya àmbekuva nfalume wa utawala wa kisiasa. Bahi Matayo kwa kulyongolela namene, ánitindana na achila chivachilolela Vayahudi kwa kuuelesija saana Ufalume wanga Kulihunde, yani Ufalume wa Nnungu.

Bahi kwa kuva Vayahudi válolela kumwona Masiya wa utawala wa kisiasa, Yesu nkwamula aulonjelele Ufalume wa Nnungu na makudungilo la Nnungu kwa aneyo Masiya kwa namuna ya sili. Kwa kuva, kuikave wavahaulila chihi mwandu kuva nang'e njo Masiya, yani Kilisto, Vayahudi avala vanatandilike kunkulupila na kupilikanila mahundo lake vakanitamwa namene van'juhe kuva nfalume wavo apano pachilambo uchinga avapohe muutawala wa Valoma. Njo mana palonjeledile kwamba Kilisto au Mwana wa Munu alonjeledile muchi àmwamba chihi munu yunji, kumbe ályamba mwene. Átendile uchocho uchinga apate wasa wa kuvahunda vanu kwamba makudungilo la uhiu la Nnungu. Kwa kuva, Yesu nanga panaidile apano pachilambo uchinga ajuhwe kuva nfalume, henga ániida uchinga ahwe na kufufuka kwajili ya vanu vammalele.

Malemba Lambone lalembwîje na Matayo ni chitabu chifala kuva ntandiliko wa Lilailano lya Hambi ing'anya ya kutumila malove lake lohe kuhaloka Nnilailano lya Kala. Chitabu cha Matayo ni chilundilo chikatapele kati ya Lilailano lya Kala na lya Hambi. Vatalamu va Bibiliya vàonite kuva, panjika Matayo álinga kuuyeja nfumo wa vitabu vya Musa, vitabu nnyano vitandi vya Lilailano lya Kala. Hutuba yanga Yesu panavele nnichinga (Matayo 5-7) ìnahululika kulandanywa na chitendo cha Nnungu kumwing'a Musa Sheliya panavele kulichinga (Makumbuso 19:3-23:33).

Uinjipihi wa chitabu cha Matayo

1. Sula ya 1-4, Matayo àtandilika Malemba Lambone kwa kutanga habali dya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto na ntandiliko wa madengo langa Yesu.
2. Sula ya 5-25, Matayo àtana kwamba madengo langa Yesu na kwamba mahundo lake lohe.
3. Sula ya 26-28, Nnitunji alino lya ntululilo Matayo àtanga kwamba ukamilifu wa madengo langa Yesu wonekâna kukuhwa kwake na kufufuka kwake.

Litawa lyavelekwejije Yesu Kilisto
(Luka 3:23-38)

1 Auno njo n'dododo wa malina la vanu va nnitawa lyavelekwejije Yesu Kilisto*, n'dukuluwe Nfalume Daudi, n'dukuluwe Iblahimu.
2 Iblahimu ámmaleke Isaka,
Isaka nkummaleka Yakobo,

---

* **1:1** Kilisto mana lake, “atandolwejîje na Nnungu.” Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

Yakobo nkummaleka Yuda chalumo na akuluvake na anung'unuvake.
3 Yuda nkummaleka Pelesi na Sela, na amamayavo ávele Tamali,
Pelesi nkummaleka Esiloni,
Esiloni nkummaleka Alamu.
4 Alamu nkummaleka Aminadabu,
Aminadabu nkummaleka Nashoni,
Nashoni nkummaleka Salumoni,
5 Salumoni nkummaleka Boasi, na anyokwe Boasi ávele Lahabu.
Boasi nkummaleka Obedi, na anyokwe Obedi ávele Lutu.
Obedi nkummaleka Yese.
6 Yese nkummaleka Nfalume Daudi.
Daudi nkummaleka Selemani, na anyokwe Selemani njo ánavele n'jawe Uliya kabla akànambimmaleka Selemani.
7 Selemani nkummaleka Lehoboamu,
Lehoboamu nkummaleka Abiya,
Abiya nkummaleka Asa,
8 Asa nkummaleka Yehoshafati,
Yehoshafati nkummaleka Yolamu,
Yolamu nkummaleka Usiya.
9 Usiya nkummaleka Yosamu,
Yosamu nkummaleka Ahasi,
Ahasi nkummaleka Ezekiya,
10 Ezekiya nkummaleka Manase,
Manase nkummaleka Amoni,
Amoni nkummaleka Yosiya,
11 Yosiya nkummaleka Yekoniya chalumo na anung'unuvake,
mmaduva àlalá lavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi, aneko ku Babeli.
12 Vayahudi pavapelekejijwe kumidi, aneko ku Babeli,
Yekoniya nkummaleka Shealitieli,
Shealitieli nkummaleka Selubabeli,
13 Selubabeli nkummaleka Abiudi,
Abiudi nkummaleka Eliakimu,
Eliakimu nkummaleka Asoli,
14 Asoli nkummaleka Sadoki,
Sadoki nkummaleka Akimu,
Akimu nkummaleka Eliudi,
15 Eliudi nkummaleka Eleasali,
Eleasali nkummaleka Matani,
Matani nkummaleka Yakobo,
16 Yakobo nkummaleka Yusufu ntwave Maliya, na Maliya njo ammalêke Yesu, uvanchema Kilisto.
17 Bahi kutandikila Iblahimu mpaka Nfalume Daudi, pávele na vivélekwa kumi na ncheche, na vivélekwa kumi na ncheche kutandikila Nfalume Daudi mpaka pavachitwaliwa

Vayahudi kupelekejwa kumidi aneko ku Babeli, na vivélekwa vinji kumi na ncheche kutandikila kutwaliwa kwa Vayahudi mpaka kuvelekwa kwanga Kilisto.

Kuvelekwa kwanga Yesu
(Luka 2:1-7)

18 Aino njo habali ya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto. Maliya anyokwe Yesu áposwa na munu yumo uvanchema Yusufu. Henga kabla vakànambikwikalana, na Maliya kabla akànambikummala nnume, áonekene àvele na chitumbo kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.
19 Na Yusufu kwa kuva ávele munu wambone pameho pa Nnungu na akanatamwije untaya dihoni Maliya, bahi nkukudungila anneke kwa sili bila vanu vanji kumala.
20 Bahi pachikumbukilanya anelo, malaika wa Nang'olo nkumwidila muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Wako Yusufu n'dukuluwe Nfalume Daudi, unayope kuntwala Maliya ààve n'jalo, kwa kuva, chitumbo chake chìhalokene na dimongo dya Umumu Wanaswe.
21 Nang'e àmbemmeleka mwana wa chilume, koka uncheme lina lyake Yesu,† kwa kuva, nang'e njo ambevapôha vanu vake n'disambi dyavo.”
22 Anelo lammalele lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,
23 “Nkongwe akámmaite nnume àmbekuva na chitumbo,
na àmbemmaleka mwana wa chilume,
na vàmbenchema Imanueli,”‡
mana lake, Nnungu àvele pamo na hwetu.
24 Bahi Yusufu patakatwike, nkuhwena unatenda muchi malaika wa Nang'olo channaijije, nang'e nkuntwala Maliya kuva n'jawe.
25 Henga nanga panalele nawe mpaka pammaleke mwana wa chilume, na Yusufu nkunchema lina Yesu.

2

Vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki

1 Yesu ávelekwejije muimanga ya Beselehemu, nchilambo cha Yudeya, mmaduva àlalá Helode lánavele nfalume. Bahi Yesu pavelekwejije, nkuhalokanga vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki, vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, nkuhwika ku Yelusalemu.

---

† **1:21** Yesu nni lina lya Chigiliki, na kwa Chieblaniya lina anelyo nni Yoshuwa, mana lake nni “Nang'olo àpoha.” ‡ **1:23** Isaya 7:14

2 Vanu anevo nkuuja kuchidoni, “Àvele kwachi Nfalume wa
Vayahudi avelekwejîje? Tùniyona inondwa yake patunavele
m'bali wa mashaliki, na hwetu tùidile unamwabudu.”
3 Nfalume Helode papilikene anelo, nang'e pamo na vanu
vammalele va pa Yelusalemu nkuva na lipamba.
4 Bahi Helode nkuvachema makuhani vakulu vammalele
na vakúhunda Sheliya yanga Musa, nkuvauja kuchidoni,
“Kilisto àmbevelekwa kwachi?”
5 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Àmbevelekwa ku Be-
selehemu, nchilambo cha Yudeya, kwa kuva njo chalembile
nabii kuva,
6 ‘Henga wako Beselehemu, uvêle chilambo cha ku Yudeya,
wako nanga puvele n'joko n'dimanga ding'ulu dya ku Yudeya,
kwa kuva, kwakuwe àmbehaloka nkútawala
ambevatawâla vanu vangu Vaisilaeli.’ ”*
7 Bahi Helode nkuvachema chitinya-tinya avala vanu
vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha di-
nondwa, uchinga avauje aila inondwa íhumidile duvani.
8 Anepo Helode nkuvatuma vahwene aneko ku
Beselehemu wahaula kuchidoni, “Hweneng'ana
mukatumbame kuntaha aneyo mwana. Mukàmwona,
uyang'ana munguhaulile, uchinga nanani nguhwene
nikàmwabudu.”
9 Pavampilikanidile nfalume, vanang'o nkuhweneng'ana.
Na aila inondwa ivaiwene pavanavele m'bali wa masha-
liki nkuvalodya, na vanang'o nkuilondola mpaka paiimidile
pachinu apala pavele ayula mwana.
10 Pavaiwene aneyo inondwa nkuhangalala namene.
11 Anevo vanu nkuinjila nng'ande, nkumwona mwana
chalumo na Maliya anyokwe, nkutindivala malundi
nkumwabudu ayula mwana. Anepo nkuhungula vihapu
vyao nkumwing'a ayula mwana dinujo dya zahabu na ubani
na mahuta lagalika la manemane.
12 Anevo vanu nkuuyang'ana kukaya kwavo kwa kupi-
tila chihi indila inji ing'anya Nnungu ánivakalipila muindoto
vanauyile kavila kwanga Helode.

Kutukutila ku Misili

13 Avala vanu pavaukile, malaika wa Nang'olo nkunnyu-
mila Yusufu muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka,
ntwale mwanalo pamo na anyokwe, mutukutile ku Misili.
Ikalanga aneko mpaka panimbekuhaulila uuye, kwa kuva,
Helode àntaha mwana uchinga ammwalale.”
14 Bahi chilo anecho Yusufu nkutakatuka, nkuntwala
mwana pamo na anyokwe mwana, nkuhwena ya ku Misili.

---

* **2:6** Mika 5:2

15 Nkuikala aneko mpaka Helode pahwile. Chinu anecho
chínitendeka uchinga litimile lilove lyanatangwele Nang'olo
Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,
“Nínchemile Mwanangu, auye kuhaloka ku Misili.”†

Kuwalalwa kwa vavana

16 Helode pamaite kuva avala vanu vavêle na elimu ya
kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa vàninnambila,
nkutunduwila namene. Nkulaija vavana vammalele va
chilume va ku Beselehemu na vannyenje, kutandikila vaka-
nunu mpaka vavêle na myaka mivili, vawalalwe. Helode
ávatondwele vavana va changa anecho kupapatana na uhiku
aula uvanaiwene inondwa avala vanu vavêle na elimu ya
kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa.

17 Anepo njo palatimidile malove lanatangwele nabii
Yelemiya kuva,

18 “Lidi línipilikanika aneko ku Lama,
kukuta na kulikutangila.
Laheli wavakutila vana vake,
wala anatamwe kutujwa ntima,
ing'anya vammalele vànihwa.”‡

Kuuya kuhaloka ku Misili

19 Pahwile Helode, malaika wanga Nang'olo Nnungu nkun-
nyumila Yusufu muindoto akula ku Misili.

20 Nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwana
pamo na anyokwe, uuye navo ku chilambo cha Isilaeli, kwa
kuva, avala vachilambela kummwalala mwana, vànihwa.”

21 Bahi Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na
anyokwe mwana, nkuuya ku chilambo cha ku Isilaeli.

22 Henga Yusufu papilikene kuva Alikelao, mwanawe
Helode, àjukile kuva nfalume wa chilambo cha Yudeya, pach-
inu pachitawala atatake, ániyopa kuhwena aneko. Henga
Yusufu padumwije muindoto, nkuhwena kuchilambo cha ku
Galilaya,

23 nkunaikala kuimanga ya ku Nasaleti, uchinga latimile
malove lavanatangwele manabii kumwamba Kilisto kuva,
“Vàmbenchema Nnasaleti.”

3

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Mako 1:1-8, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Mmahiku anelo, Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga
lya ku Yudeya, nkutandilika kuvahubilila vanu,

2 wachidoni, “Lekanga kutenda masambi, kwa kuva,
Ufalume wa Nnungu ùvele pepi.”

† **2:15** Oseya 11:1 ‡ **2:18** Yelemiya 31:15

3 Aneyo Yohana njo wachimwamba nabii Isaya pachihaula kuchidoni,
“Munu ànonoha lidi kulilanga, wachidoni,
‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.’ ”*
4 Yohana áwete inguwo ikatapajîjwe kwa maleha la ungamila na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu.
5 Vanu vohe kuhaloka imanga ya ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha ku Yudeya na va vilambo vyammalele vivêle nnyenje muto wa Yoludani, vánimmwenela.
6 Nkulitangolanga masambi lavo, na Yohana nkuvabatisa mmuto wa Yoludani.
7 Yohana pavawene Mafalisayo na Masadukayo vohe uvammwenela uchinga avabatise, nang'e nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumênge mwenu muitile gasabu ya Nnungu iîda?
8 Tendanga matendo lalanguja kuva munilekanga masambi lenu.
9 Munatende kuva mùnahulula kulisingila kuva Iblahimu nni anakulwenu! Lola, nangu nìnnyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu wanga Iblahimu.
10 Bahi vino imbedo ìnivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapêle umbecheketwa na kuyahwa mmoto.
11 Nangu nìm'batisa mwenu kwa medi kulanguja kuva mùnileka masambi lenu. Henga aîda nnyuma mwangu àvele na dimongo ungupunda nangu, na nangu nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto.
12 Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apepetele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayocha mmoto ukádimika.”

Kubatiswa kwanga Yesu
(Mako 1:9-11, Luka 3:21-22)

13 Anepo Yesu nkuuka ku Galilaya, nkuhwena kumuto wa Yoludani, uchinga Yohana am'batise.
14 Henga Yohana nkulinga unnimbija Yesu wachidoni, “Nangu ngùlembelewa ngubatiswe na wako, mwadachi wako ùida kwang'une?”

---

* **3:3** Isaya 40:3

15 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwa vino, leka ììve chihi
uchocho, kwa kuva njo chiilembelewa uchinga tulatimise
lammalele lalalembela Nnungu.” Bahi Yohana nkukubali.
16 Yesu pamalidile kubatiswa, nkuhuma mmedi, upala
kulihunde nkuhunukuka, nkumwona Umumu wa Nnungu
achionekâna muchi umunda, wasulupuka na kutulila muha
mwake.
17 Lidi nkupilikanika kuhaloka kulihunde ulichidoni,
“Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, ǹnikatapaliwa nawe.”

4

Kulingwa kwanga Yesu
(Mako 1:12-13, Luka 4:1-13)

1 Bahi Yesu nkulojwa na Umumu Wanaswe mpaka
kulilanga uchinga akalingwe na Ibilisi.
2 Yesu nkufunga maduva alubaini chilo na muhi, pama-
lidile maduva anelo nkwona indala.
3 Bahi Ibilisi, ayula avalînga vanu nkumwidila Yesu nkun-
nyaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wanga Nnungu la-
haulile mayanga alano lààve mikate.”
4 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva,
‘Munu akambelama, kwa kulya chihi nkate,
ila kwa kulikamula kila lilove lyatangola Nnungu.’ ”*
5 Ibilisi nkuntwala Yesu mpaka ku Yelusalemu, imanga
yanaswe, nkunammika kuchisweswe cha muha namene cha
Ing'ande ya Nnungu,
6 nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wa
Nnungu, liyahe pahi, kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva,
‘Nnungu àmbevalaija malaika vake kwajili yako.
Vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo,
uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’ ”†
7 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa kavila
Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.’ ”‡
8 Anepo Ibilisi nkuntwala kavila Yesu mpaka kudedu
lichinga lilehu, nkunnanguja ufalume wa kila chilambo na
ukulu wake.
9 Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ukatindivala
malundi na kungwabudu, nakwing'a anevyo vyammalele.”
10 Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Uka, Nanchin-
denga! Kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako,

---

* **4:4** Makumbuso 8:3 † **4:6** Sabuli 91:11, 12 ‡ **4:7** Makumbuso 6:16

na kuntumikila chihi nang'e weka.' "§
11 Anepo Ibilisi nkunneka Yesu, nkuhaloka malaika nkunnyudumila.

Yesu àtandilika kuvahubilila vanu ku Galilaya
(Mako 1:14-15, Luka 4:14-15)

12 Bahi Yesu papilikene kuva Yohana vantadile nnilungu, nkuhwena chijiji cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.
13 Yesu nkuuka kuimanga ya Nasaleti, nkuhwena unaikala imanga ya ku Kapelinaumu, imanga ivêle pepi na Litanda lya ku Galilaya, vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali.
14 Yatendeke uchocho uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,
15 "Vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali,
nni vilambo vivêle nndila ilôdya kubahali na m'bali wavili wa muto wa Yoludani.
Anevyo njo vilambo vya ku Galilaya, vivaikala vanu vohe vakávele Vayahudi.
16 Vanu anevo vaikâla nnupi,
vàniwona nng'anje nkulu.
Na anevo vaikâla nchilambo chihinikwije kwa chimbwehedi cha kuhwa,
nng'anje univahimbukila!"**
17 Na kutandikila mahiku ulolo, Yesu nkutandilika kuvahubilila vanu ujumbe wake wachidoni, "Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi!"

Yesu àvachema akúupa dihomba ncheche vààve vakuhundwa vake
(Mako 1:16-20, Luka 5:1-11)

18 Bahi Yesu pánavele nkwonga nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya.
19 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ngupapate, nangu nguchinintende mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu."
20 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.
21 Papite muyo kadiki, nkuvona vanu vanji vavili, munu na nnung'une, Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo. Vanang'o vávelenge muingalava pamo na atatawavo Sebedayo uvakatapaja dinjau dyavo. Yesu nkuvachema,
22 upala, nkuileka ingalava pamo na atatawavo, nkumpapata Yesu.

§ **4:10** Makumbuso 6:13 ** **4:16** Isaya 9:1-2

Makuwa lohe la vanu làmpapata Yesu
(Luka 6:17-19)

23 Bahi Yesu nkwonga chilambo chammalele cha ku
Galilaya, wavahunda vanu n'ding'ande dya kunnyuwila
Nnungu na kuvahubilila vanu Malove Lambone layâmba
Ufalume wanga Nnungu na kulamya kila namuna ya ugonjo
na kila namuna ya kuhuvanga.
24 Imbili yake nkupilikanika nchilambo chammalele cha
ku Siliya. Bahi vanu nkumpelekejija Yesu vanu vammalele
vánavele na magonjo la kila namuna na vachihuvanga na
vabanîhwa na anamindenga, na vánavele na chihundahunda,
na vadidimênge miili, nang'e nkuvalamya vammalele.
25 Makuwa lohe la vanu kuhaloka kudimanga kumi
dichemwa Dikapoli, na kuhaloka ku Yelusalemu na chilambo
cha ku Galilaya na ku Yudeya na kung'ambo muto wa
Yoludani, lammalele lánimpapata.

5

Yesu àvahubilila vanu kwamba kuhangalala
(Luka 6:20-23)

1 Bahi Yesu pauwene mmuluku wa vanu, nkukwela
nnichinga, nkunaikala. Vakuhundwa vake nkummwenela,
2 nang'e nkutandilika kuvahunda wachidoni,
3 "Wasa vanu avala valisingîla chihi Nnungu weka,
kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.
4 Wasa vanu avala valikutangîla,
kwa kuva, Nnungu achiavatuje ntima.
5 Wasa vanu avala valisulupûha,
kwa kuva, chilambo chimbekuva mapala lavo.
6 Wasa vanu avala vavêle na indala na inyota ya kutenda
lalalembela Nnungu,
kwa kuva, Nnungu àmbevasibiha.
7 Wasa vanu avala vavêle na chididi,
kwa kuva, Nnungu achiavavikile chididi.
8 Wasa vanu avala vavêle na disungu dihahwîke,
kwa kuva, vàmbemwona Nnungu.
9 Wasa vanu avala vavapatanîsa vanu,
kwa kuva, vàmbevalangiwa kuva vana va Nnungu.
10 Wasa vanu avala vabanîhwa ing'anya ya kutenda lalalem-
bela Nnungu,
kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.
11 Wasa mwenu, vanu vakàntangolela malove lahakalenge
na kum'baniha na kunnambilila lahakalenge, kwajili yangu.

12 Hangalala na kululutila, kwa kuva, inujo yenu ing'ulu
ìnivikwa kulihunde. Uvila njo chivanananihijwe manabii
vanapwawije, kabla mwenu mukànambipwawa.”

Munyu na nng'anje
(Mako 9:50, Luka 14:34-35)

13 “Mwenu mùvele muchi munyu kwa vanu vammalele.
Henga inowi ya munyu ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa
chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? Ukálembelewa
kwa chinu chohecho, ila uuyaha chihi pawelu na kuluvatwa
na vanu.
14 Mwenu mùvele muchi nng'anje kwa vanu vammalele,
nng'anje ukáhululika kupihika, malinga chuukapihika
nng'anje wa imanga idengwîje muha lichinga.
15 Nanga munu achâcha chibatali koka nkuchihinika
lidebe, ila vàchivika muha chipanda, uchinga chivamulikile
vanu vammalele vàvele nng'ande.
16 Uchocho, na mwenu nng'anje wenu ulangaje muyo mwa
vanu, uchinga valone àlalá lambone lamutenda, koka van-
nombolele Atata wenu wa kulihunde.”

Mahundo layâmba Sheliya ya Musa

17 “Munatende kuva nangu ngùidile unaipukutanga Sheliya
ya Musa au mahundo la manabii. Nangu nikáidile unaipuku-
tanga, henga ngùidile unaitimilisa.
18 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mpaka anepo chilambo
na lihunde pavimbepita, wala nanga pachinu kananga pa-
joko pa lilove mu Sheliya yanga Musa pambeûka mpaka
lammelele latimile.
19 Munu woheyo akambeiyonela mana kananga amuli in-
yoko mu Sheliya adino na kuvahunda vanu vanji vatende
uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva n'joko mu Ufalume wa
Nnungu. Henga ayula ambekamûla Sheliya na kuvahunda
vanu vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva nkulu mu
Ufalume wa Nnungu.
20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ikàva nanga pamutenda
àlalá lalalembela Nnungu kupunda chivatenda Mafalisayo na
vakúhunda Sheliya yanga Musa, mukámbeinjila mu Ufalume
wa Nnungu.”

Kuwalala
(Luka 12:57-59)

21 “Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unawalale, na
munu woheyo ambewalâla àlembelewa ahukumiwe asabu.’*
22 Henga nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo
amvisîja nnyake, àlembelewa ahukumiwe asabu. Na munu an-
tangolêla nnyake malove lahakalenge, nang'e àmbehukumiwa

* **5:21** Kuuka 20:13, Makumbuso 5:17

asabu ku Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Na munu annyaulîla nnyake kuva, 'Ukávele na ding'ano' nang'e àlembelewa ayahwe mmoto wa Jihannamu.

23 Ikàva ùhwena unannyumija Nnungu sadaka pachitala,
upala nkukumbukila kuva nnyako àvele na lituku na wako,
24 bahi ileke sadaka yako pachitala, uhwene ukapatane na
nnyako hoti, koka uuye unnyumije Nnungu sadaka yako.
25 Piyanyija kupatana na munu akusitêke, tenda uchocho kabla mukànambihwika kulukumbi. Ukanatende uchocho, munu akusitêke àmbekupelekeja kwa nkúhukumu, koka nkúhukumu akupelekeje kwa litiyala, koka litiyala akuchimile nnilungu.
26 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, anemwo ukambehuma
mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntulililo."

Kulala ugoni

27 "Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, 'Unalale ugoni.'†
28 Hambi nangu nìnnyaulilanga kuva, ambennôla mmahe
kwa kunng'unukila, aneyo ànilala nawe ugoni mwisungu
mwake.
29 Ikàva liso lyako lya kunkono lìkutenda utende sambi,
lidabole uliyahe kulehu na wako! Wasa unààve na imbande
imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa
Jihannamu.
30 Na ikàva nkono wako wa kunkono ùkutenda utende
sambi, uchekete uuyahe kulehu na wako! Wasa unààve
na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa
mmoto wa Jihannamu."

Kulekana
(Matayo 19:9, Mako 10:11-12, Luka 16:18)

31 "Vanu vanji vàhaula kuva Sheliya ìhaula kuva, 'Munu
woheyo annêka n'jawe, àlembelewa amwing'e talaka.'‡
32 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, munu woheyo annêka
n'jawe, ikànave chihi kwa ing'anya ya kulala ugoni, àntenda
mmahe aneyo kuva n'goni, na nnume ambennômba mmahe
aneyo, nanang'e àlalá ugoni."

Kuapila

33 "Uchocho, múnipilikana chivanavahaulidile vanyakala
kuva, 'Munavike nasili ya kulambila, henga ùlembelewa
utimise nasili yunavikile kwanga Nang'olo Nnungu.'
34 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, wala munaapile kwa
kutambulanga kulihunde, kwa kuva, aneko njo kwaikala
Nnungu nchiteng'u chake cha chifalume.

---

† **5:27** Kuuka 20:14 ‡ **5:31** Makumbuso 24:1

35 Na wala munaapile kwa kutambulanga chilambo, kwa
kuva, anepo njo pachinu pakuvika madodo lake, na wala
munaapile kwa kutambulanga Yelusalemu, kwa kuva, aneyo
njo imanga ya Nnungu, Nfalume Nkulu.
36 Na wala unaapile kwa kutambulanga muti wako, kwa
kuva, nanga pauhulula kananga kuutenda ulindo wako umo
ùùve wanaswe au wanapi.
37 Mwenu mukàhaula, 'Elo,' muhiu ìive elo, na mukàhaula,
'Nanga,' muhiu ìive nanga, kwa kuva, malove latongolêwa
kupunda anepo làhaloka kwa Nanchindenga."

Kupindikula
(Luka 6:29-30)

38 "Mùnipilikana kuva ìnihaulwa kuva, 'Antumbûla nnyake
liso nanang'e atumbulwe liso, na an'gong'ôla nnyake lino
nanang'e agong'olwe lino.'§
39 Hambi nangu nìnnyaulilanga kuva, munu akutendedîle
lahakalenge unampindikule. Na munu akàkusalau kwa kuku-
panya likofi nnibuda lya kunkono, nnekele akupindikulile na
lya kunchinda.
40 Na ikàva munu àlembela akusitaki kulukumbi uchinga
atwale nkogo wako, bahi nnekele atwale na likoti lyako
mwalehu.
41 Munu akàkunamatija unyakula chihapo chake kilometa
imo, wako nnyakulile kilometa dimbili.
42 Munu akàkuyuwa mwing'e, na munu ambekuyadîka
chinu unamwime."

Kuvatamwa amongo
(Luka 6:27-28,32-36)

43 "Mwenu mùnipilikana chiinahaulike kuva, 'Ntamwe
nnyako, na ummenge mmongo mwalo.'**
44 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, vatamwange amongo
mwenu na kuvayuwila avala vam'baniha mwenu,
45 kwa kutenda uchocho mùùva mmana mmahiu mma
Atata wenu wa kulihunde. Kwa kuva, nang'e àvalangajija
liduva vanu vatênda lahakalenge na vanu vambone, na ku-
vatonyela imbula vanu vatênda lalalembela Nnungu na vanu
vakátenda lalalembela Nnungu.
46 Ikàva mùvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu,
dachi, mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata
vakútwala kodi na vanang'o vàtendanga uchocho!
47 Ikàva mùvasalimila chihi vakúkulupila avenu, dachi chinu
ntwani chinji chimuchitenda kupunda vanu vanji? Ata vanu
vakámmaite Nnungu vàtenda uchocho.

---

§ **5:38** Kuuka 21:24, Valawi 24:20, Makumbuso 19:21
** **5:43** Valawi 19:18

48 Bahi mùlembelewa mùùve mmanu mmakukamilika malinga Atata wenu wa kulihunde chakamilike.”

6

Kuvayangata amahuvani

1 “Lyongolelange uyopa munatenda lambone pameho pa vanu uchinga vannolange. Mukàtenda uchocho, Atata wenu wa kulihunde nanga pambemwing'a dinujo.

2 Bahi paunnyangata mmahuvani, unalihaulange kwa vanu kwa kwombela lipenga muchi vakulilambilila chivatenda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmadila uchinga valombolewe na vanu. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo yavo.

3 Henga wako paunnyangata mmahuvani, ìlembelewa kananga nkono wako wa kunchinda unamale chiutenda nkono wako wa kunkono.

4 Paunnyangata mmahuvani, nnyangate kwa sili, na Atatako alônа àlalá laulatenda kwa sili achiakwing'e dinujo.”

Kuyuwa
(Luka 11:2-4)

5 “Pamuyuwa munatende muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vananowelwa kwimila na kuyuwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnyenje dindila uchinga vanu vavone. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo yavo.

6 Henga wako puyuwa, injila nchumba chako, uchime nnango, koka unnyuwe Atatako akáonekana. Na Atatako, achônа anecho chutenda kwa sili achiakwing'e inujo yako.

7 Pamuyuwa, munatangole malove lohe lákuuila-uila muchi vanu vakámmaite Nnungu chivatenda. Vanang'o vàtenda kuva Nnungu achiavapilikane ing'anya ya malove lavo lohe.

8 Munatende muchi vanang'o, kwa kuva, Atata wenu ànilamala lamusikikidile kabla mwenu mukànambinnyuwa.

9 Bahi mwenu yuwanga uvila,
‘Atata wetu uvêle kulihunde,
lina lyako litumbyangwe.
10 Ufalume wako uide.
Na apano pachilambo, latendeke àlalá lulalembela wako, malinga chilatendeka aneko kulihunde.
11 Utwing'e nelo chakulya chimbetutoleja kwa nelo.
12 Utusamehe makosa letu,
muchi hwetu chituvasamehe vanu vatukosêla.
13 Na patulingwa, unatuleke ututenda masambi,

henga utupohe mmakono mwanga Nanchindenga. [Kwa
kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni vyako, vyaka
na vyaka. Amina.]*,

14 Mukàvasamehe vanu vankosêla mwenu, uchocho na Atata
wenu wa kulihunde achiansamehe mwenu makosa lenu.
15 Henga mukánavasamehe vanu vankosêla mwenu, na Atata
wenu wa kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu."

Mahundo layâmba kufunga

16 "Pamufunga, munayundale muchi vakulilambilila chi-
vatenda. Vanang'o vakungunyaja kumeho kwavo uchinga
vapate kwonekana na vanu kuva vanafunga. Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo yavo.
17 Henga wako paufunga, kalava medi kumeho na uli-
pakale mahuta mmuti,
18 uchinga vanu vanamale kuva wako unifunga, ila
umaikane chihi na Atatako akáoneka. Na Atatako alôna
anelo laulatenda kwa sili achiakwing'e inujo yako."

*Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu na-
hoti*

(Luka 12:22-36, Luka 16:13)

19 "Munalikondeje dimali dyohe apano pachilambo.
Apano pachilambo vakoko vànaondonganga na ing'ange
ìnaondonganga, na vakwiva vanatutumula nkwiva.
20 Mwenu likondeje dimali dyenu kulihunde, aneko vakoko
vakáondonganga na ing'ange ikáondonganga, na wala vakwiva
vakáhulula kututumula, nkwiva.
21 Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbe-
loleha ding'ano dyako.
22 Meho njo chibatali cha mmili. Bahi meho lako lakàva
lumi, mmili wako wammalele ùmbeumbala nng'anje.
23 Henga meho lako lakàondongeka, mmili wako wammalele
ùmbekuva nnupi. Bahi ikàva nng'anje uvêle nkati mwako
ùnipindikuka kuva lupi, bahi anelwo nni lupi lwa kuyoha!
24 Nanga munu ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa
kuva, akàtenda uchocho àmbenchima yumo na kuntamwa
yunji, au àmbekamulana na yumo na kummenga yunji. Mwenu
mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno umuditumikila
na dimali.
25 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, munààve na lipamba
ing'anya ya maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au
mùmbekumbila chani, au kuyamba miili yenu, kuva
mùmbewala chani. Kwa kuva, maisha lenu nni la mana

* **6:13** Mmalemba lanji matandi-matandi, malove alano lakápali, "Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni wako, vyaka na vyaka. Amina."

namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu
nni ya mana namene, akee chihi kwajili ya dinguwo weka.
26 Valolange vyuni. Vanang'o nanga pavapanda wala
nanga pavafuna, na wala nanga pavakondya chinu chohecho
nnichehe. Pamo na anelo, Atata wenu wa kulihunde ànavalisa.
Dachi, mwenu mukee mmamana namene kupunda vyuni?
27 Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene
ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?
28 Mwadachi mùùva na lipamba ing'anya ya dinguwo?
Lolanga mauwa la kunnyitu chilakulumuka. Wala nanga
palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dinguwo.
29 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, ata Nfalume Sele-
mani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga
panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa
anelo.
30 Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, ikàva
Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu, lapwâwa
chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi Nnungu akam-
bepunda kummwajanga mwenu saana?
31 Bahi munààve na lipamba, umuchidoni, 'Tùmbekulya
chani,' au 'Tùmbekumbila chani,' au 'Tùmbewala chani!'
32 Kwa kuva, anelo lammalele njo lavátàhà vanu
vakámmaite Nnungu. Henga Atata wenu wa kulihunde
ànimala kuva mùnisikikila anevyo vyammalele.
33 Henga tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga
Nnungu na àlalá lalalembela Nnungu hoti, nanang'e achi-
amwing'ange anelo lammalele.
34 Bahi munààve na lipamba kwajili ya liduva lya nundu,
kwa kuva, mambo la nundu nni la nundu, na la nelo nni la
nelo. Kulikambya-kambya na mambo la nelo kunatosa kwa
nelo."

7

Kuvahukumu vanu vanji
(Luka 6:37-38,41-42)

1 "Munavahukumu vanu vanji ili Nnungu anannyukumu
mwenu.
2 Malinga chimuvahukumu vanu vanji, nni uchocho
Nnungu chambennyukumu mwenu, na chipimo
chimutumila kuvahukumila vanu vanji njo uchocho
chambetumila Nnungu kunnyukumu mwenu.
3 Mwadachi ùuloleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno,
akuno lukongolo luvêle nniso lyako ukàlwònà?
4 Ùmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi,
'Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu chivêle nniso
lyako,' akuno umwene uvèlè na lukongolo nniso lyako?

5 Nkúlilambililа wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle
nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na
kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno.
6 Munaveng'e vitukutuku vyanaswe vanu vakávele
vanaswe, uyopa vanampindikukila na kunnumanga muchi
chivaluma ang'avanga. Na wala munavayelele vitukutuku
vyambone vanu vakávele vambone, uyopa vànavikadamba
kwa madodo lavo muchi anguluve chivakadamba
vitukutuku.”

Yuwa, taha, hodika
(Luka 11:9-13)

7 “Yuwanga, na Nnungu achiamwing'ange, tahanga
na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu
muchimuchimuliwe.
8 Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na
ahodîka ànachimuliwa.
9 Alida mmwenu, mwanawe akànnyuwa nkate, nang'e
àmwing'a liyanga?
10 Au akànnyuwa uhomba, nang'e àmwing'a nnyongo?
11 Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala ku-
veng'a vavana venu vitukutuku vikatapele, dachi Atata wenu
wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a vitukutuku
vikatapele avala vannyûwa?
12 Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu
vatendele vanang'o uchocho, kwa kuva, aino njo mana ya
mahundo la Sheliya ya Musa na manabii.”

Nnango uhonene na nnango udambalwike
(Luka 13:24)

13 “Injilanga kwa kupitila nnango uhonene, kwa kuva,
nnango na indila ilôja kukuondongwa ìnidalambuka na vanu
vapitîla indila aneyo, nni vohe.
14 Henga nnango wa kwinjilila kuumi ùnihonana na indila
ilôja aneko ìnihonana, na vanu vayônа indila aneyo vàvele chihi
kadiki.”

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

15 “Lyongolelange na manabii va kulambila. Vamwidîla
akuno uvaonekana muchi angandolo kwa pawelu, henga
nkati mwavo nni mahoha lakalipa.
16 Bahi muchimuvamale kwa vihepo vyavo. Dachi, vanu
vàhepa zabibu n'diheya au vàhepa tini mmbigili?
17 Bahi kila nnandi wambone ùpa vihepo vyambone, na kila
nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone.
18 Nnandi wambone ukápa vihepo vikee vyambone, na
nnandi ukee wambone nanga paupa vihepo vyambone.

19 Kila nnandi ukápa vihepo vyambone umbecheketwa na
kuyahwa mmoto.
20 Bahi muchimuvamale manabii va kulambila kwa àlalá
lávatendânga.
21 Akee kila munu anguchêma nangu, ‘Nang'olo, Nang'olo,’
ambekwinjîla mu Ufalume wa Nnungu, henga vambekwinjîla
nni avala vatênda àlalá lalalembela Atatangu avêle kulihunde
bahi.
22 Nniduva anelyo lya hukumu, vanu vohe vàmbenguhaulila
kuchidoni, ‘Nang'olo, Nang'olo! Kwa lina lyako twanihumya
unabii, na kwa lina lyako twanivahumya vanu anamindenga
na kutenda masaibu!’
23 Anepo njo panimbevahaulila kuchidoni, ‘Mwiko nangu
nikánkamekenge mwenu! Ukananga apano pang'une, mwenu
mmanu mutênda lahakalenge!’ ”

Vakúdenga vavili
(Luka 6:47-49)

24 “Bahi kila munu apilikanîla mahundo langu na ku-
tenda muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu avêle na
ding'ano adengîle ing'ande yake nniyanga likulungwa.
25 Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga
nkuiguma ing'ande aneyo. Henga nanga painayangwike kwa
kuva nsingi wake údengwije muha liyanga likulungwa.
26 Henga kila munu apilikâna mahundo langu, koka ana-
tende muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu walivelu,
adengîle ing'ande yake pannima ulongo.
27 Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga
na kuiguma aila ing'ande, nkuyanguka na kubamoka
mwalehu.”

Mamulaka langa Yesu

28 Bahi Yesu pamalidile kutangola anelo lammalele,
makuwa la vanu nkukangana namene namuna
chachivahunda,
29 kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na
akee muchi vakúhunda vao va Sheliya.

8

Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(Mako 1:40-45, Luka 5:12-16)

1 Yesu pasulupwike nnichinga, makuwa makulungwa la
vanu lánimpapata.
2 Nkuida munu yumo avêle na mangundula, nkutindi-
vala malundi muyo mwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni,
“Nang'olo, ukàlembela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa
kungulamya.”

3 Yesu nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa aneyo munu,
nkuhaula kuchidoni, “Elo nalembela, lama.” Upala ayula
munu, nkulama mangundula lake.
4 Bahi Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Kaleha,
unannyaulile munu woheyo, henga wako hwena ukalilan-
guje kwanga kuhani, na ukahumye sadaka muchi chalaijije
Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

Yesu àannamya ntumishi wa nkulu wa matiyala myamoja
(Luka 7:1-10)

5 Yesu painjidile muimanga ya Kapelinaumu, nkulu wa
matiyala myamoja la Valoma nkummwenela Yesu, nkun-
nyuwa annyangate.
6 Nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ntumishi wangu
ànilala kukaya, ànididimanga na ànauula namene.”
7 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nguchinguide nikan-
namye.”
8 Nkulu aneyo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
kwa kuva wako ni nkulu, nangu nikáfala wala kadiki kukup-
wechelela wako nng'ande mwangu. Henga wako tangola
chihi lilove, na ntumishi wangu achialame.
9 Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi
pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi
pangu. Nikànnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!,’ ànahwena, na
nikànnyaulila yunji kuchi, ‘Ida!,’ ànaida, na nikànnyaulila ntu-
mishi wangu kuchi, ‘Tenda achino!,’ ànatenda.”
10 Yesu papilikene anelo nkukangana namene,
nkuvahaulila avala vachinnondola kuchidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu
va Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi.
11 Nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vohe vakee Vayahudi
vàmbeida kuhaloka mashaliki na mangalibi, vambeikala na
kulya paing'ole chalumo na Iblahimu na Isaka na Yakobo mu
Ufalume wa Nnungu.
12 Henga Vayahudi vohe, avala vachilembelewa vàavè
mu Ufalume wa Nnungu vàmbeyahwa pawelu, nnupi, aneko
vàmbekuta na kuhaya meno.”
13 Bahi Yesu nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchi-
doni, “Hwena kukaya, na ìtendeke kwakuwe muchi chukulu-
pidile.” Upala ntumishi wake nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Mako 1:29-34, Luka 4:38-41)

14 Yesu painjidile nng'ande mwa Petulo, nkumwona
nkawake Petulo àlelé pachinanda, wauula chidumba.
15 Yesu nkun'gusa munkono wake na chidumba nkunneka,
nanang'e nkuimila nkutandilika kunnyudumila Yesu.

16 Palihwikile lyulo, vanu nkumpelekejije Yesu vanu vohe
vavêle na anamindenga, nang'e nkuvausa anamindenga kwa
kutangola chihi lilove na kuvalamya vagonjo vammalele.
17 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele
nabii Isaya kuva,
“Mwene átwete idabadangi yetu na kulitika magonjo letu
lammalele.”*

Galama ya kunnondola Yesu
(Luka 9:57-62)

18 Yesu paliwene likuwa likulungwa lya vanu lin'dingwìkè,
nkuvaamulisa vakuhundwa vake ahwene navo m'bali wavili
wa litanda.
19 Bahi nkúhundwa yumo wa Sheliya ya Musa,
nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda,
nìmbekulondola kwoheko kumbehwena.”
20 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Macheta làvele na vi-
vava na vyuni vìvele na vitehi, henga Mwana wa Munu,
akávele na pachinu pakuyewelela.”
21 Nkúhundwa wake yumo nkuchidoni, “Nang'olo, nguleke
hoti nguhwene nikansike atatangu.”
22 Henga Yesu nkunnyaulila kwa nfano wachidoni, “Ngu-
papate, valeke vanu vavêle muchi vànihwa vavasike vahwîle
avao.”

*Yesu àn*yalaja *chimbunga*
(Mako 4:35-41, Luka 8:22-25)

23 Anepo Yesu nkwenda muingalava, nkupapatana na
vakuhundwa vake.
24 Upala nkulindamuka chimbunga chikulungwa amula
nnitanda, medi nkulindamuka kwinjila muingalava, na Yesu
ávele alèlè luwono.
25 Vakuhundwa vake nkummwenela, nkumwimula,
uvachidoni, “Nang'olo, tupohe, tùvenkuhwa!”
26 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu muvêle
na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùnayopa?” Bahi Yesu nku-
takatuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vitungamane,
navinang'o nkutungamana na kunyalalika nduu.
27 Vanu vammalele nkukangana, uvachidoni, “Dachi, ayu
munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi
lànampilikana!”

*Yesu àv*ausa *anamindenga*
(Mako 5:1-20, Luka 8:26-39)

28 Yesu pahwikile m'bali wavili wa litanda, nchilambo cha
Vagadala,† nkukojana na vanu vavili vavêle na anamindenga,

---

* **8:17** Isaya 53:4 † **8:28** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala na vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

uvahaloka ya kumisati. Vanu anevo vánayopwa namene, na nanga munu analingile kupita indila aneyo.

29 Upala, nkulindamuka unonoha malidi uvachidoni, “Ùndambela chani wako Mwana wa Nnungu? Dachi, wako widîle unatubaniha kabla lakànambihwika maduva letu?”

30 Pepi na pachinu anepo, pávele na likuwa likulungwa lya dinguluve dichilitahija vilyo.

31 Anevo anamindenga nkunnyuwa namene Yesu uvachidoni, “Ukàtuhumya, tuhaulile tukadyende dinguluve.”

32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana!” Bahi nkuvauka, nkunadyenda dinguluve, na dinguluve dyammalele nkuhelelekela kumakobikobi makulungwa, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

33 Bahi vachúnga va dinguluve nkutukuta mpaka kumanga, nkuvahaulila vanu àlalá lammalele, na kila chinu chivakojîje avala vanu vavêle na anamindenga.

34 Bahi vanu vammalele nkuhwena uchinga vakakojane na Yesu. Na pavakojene nawe, nkunnyuwa namene auke nchilambo chavo.

9

Yesu ànnamya munu adidimenge
(Mako 2:1-12, Luka 5:17-26)

1 Yesu nkwenda muingalava, nkuyomboka litanda, nkuhwika kuimanga yachiikala.

2 Aneko vanu nkumpelekejija munu yumo adidimênge, akuno alajìjwè nchinanda. Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Likamye ntima mwanangu! Ùnisamehewa masambi lako.”

3 Upala, vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa nkutandilika kutangola chimundamunda uvachidoni, “Ayu munu ànkufulu Nnungu!”

4 Yesu ánilamala lavachiliuja, nkuhaula kuchidoni, “Mwadachi mùliuja lahakalenge mmitima mwenu?

5 Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhaula kuva, ‘Imila uhwene?’

6 Henga kwa kunnamya munu ayuno, nangu ngùlembela ngùmaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Bahi nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Imila utwale chinanda chako, uhwene kukaya kwako.”

7 Anepo ayula munu nkuimila, nkuhwena kukaya kwake.

8 Likuwa lya vanu pavalawene latendeke, nkukangana na kuyopa, nkunnombolela Nnungu avapêle vanu mamulaka anelo.

Yesu àǹchema Matayo
(Mako 2:13-17, Luka 5:27-32)

9 Yesu nkuuka anepo, na pánavele nkuhwena, nkumwona
nkútwala kodi yumo uvanchema Matayo, aikèlè paing'ande
ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate.”
Matayo nkutakatuka, nkumpapata Yesu.
10 Yesu pánavele nkulya kuing'ande yanga Matayo,
vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulîka kuva nni
vanu vavêle na masambi, vániida nkulya pamo na Yesu
na vakuhundwa vake.
11 Mafalisayo pavalawene anelo, nkuvauja vakuhundwa
vake kuchidoni, “Mwadachi nkúhunda wenu àlya pamo na
vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?”
12 Yesu papilikene uchocho, nkuvahaulila kuchidoni,
“Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu
vauûla njo vannembêla n'ganga.
13 Henga hweneng'ana mukalihunde mana la Malemba
Lanaswe lahaûla kuva, ‘Ngùlembela muvalanguje vanji chi-
didi, akee unguhumija chihi sadaka.’* Nangu nikáidile
unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, ila
ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi.”

Kufunga
(Mako 2:18-22, Luka 5:33-39)

14 Anepo vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkuhwena
unamuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi, hwetu na Mafalisayo
tùnafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?”
15 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakúmbuliwije ku-
ing'ole ya ulombi vàmbeyundala dachi, mwene nnombi avèlè
pamo na vanang'o? Ikáhululika! Henga uhiku uchiukamole
nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambe-
funga.
16 Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi
nnipindi. Kwa kuva, chilaka anecho chahambi
chìmbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na
pachinu panapomweke pambeyenjejeka.
17 Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi
mmipatila ya tangu ya limbende. Akàtenda uchocho, aila
mipatila ìnapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na di-
vayi dìnamwadilika, na mipatila nkwondongeka. Henga vanu
vàtaya divayi dyahambi mmipatila yahambi, na vyammalele
vivili vìnachungika.”

Yesu àǹnamya mmahe yumo na kunfufula nahaku wanga nkulu yumo
(Mako 5:21-43, Luka 8:40-56)

---

* **9:13** Oseya 6:6

18 Yesu pachitangola malove anelo, nkuhaloka nkulu yumo
wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkutindivala malundi
muyo mwanga Yesu, nkuhaula kuchidoni, “Nahaku wangu
àníhila uvino. Vino tuhwene ukammikile nkono wako,
nanang'e achifufuke.”
19 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkutakatuka, nkupap-
atana nawe.
20 Mmahe yumo ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi kwa
vyaka kumi na mbili, nkunnyidila Yesu kwa kumongo, nku-
gusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu.
21 Aneyo mmahe nkulitangolela chimundamunda kuva,
“Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame.”
22 Yesu nkupindikuka, nkummwona aneyo mmahe, nkun-
nyaulila kuchidoni, “Mwanangu, likamye ntima! Ing'ulupa
yako ìnikulamya.” Upala, ayula mmahe nkulama.
23 Yesu painjidile nng'ande mwa ayula nkulu, nkuvona
vakwómba vimbeta vya kulikutangila, pamo na likuwa lya
vanu uvalikutangila.
24 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Humang'ana! Mwana
akáhidile, àlelé chihi luwono.” Vanang'o nkunnyeka.
25 Henga likuwa lya vanu palihumanenge, Yesu nkwinjila
kuchumba kwavele nahaku, nkunkamula nkono, ayula na-
haku nkuimila.
26 Habali aneyo nkuyanjala nchilambo anecho cham-
malele.

Yesu àvalamya vanu vavili vaputêle meho

27 Bahi Yesu nkuuka anepo, na pánavele nndila, vanu vav-
ili vaputêle meho nkumpapata uvanonoha lidi, uvachidoni,
“N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!”
28 Yesu painjidile nng'ande, vanu vavili vaputêle
meho nkummwenela, Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi,
mùnakulupila kuva nangu nàhulula kunnamya?” Vanang'o
nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo.”
29 Anepo Yesu nkuvagusa meho lavo, nkuhaula kuchidoni,
“Ìtendeke muchi chimukulupila.”
30 Meho lavo nkukusumbuka. Yesu nkuvaduma wachi-
doni, “Lyongolelange munannyaulile munu woheyo.”
31 Henga vanang'o nkuukananga, nkuhwena unayanjaja
habali dya Yesu nchilambo achila chammalele.

Yesu àmmusa nanndenga mmunu anavele bubu

32 Vanu avala vavili pavachiukananga, bahi vanu vanji
nkumpelekejija Yesu munu bubu avêle na nanndenga.
33 Bahi Yesu pammusije ayula nanndenga, ayula munu
ánavele bubu nkutandilika kutangola. Makuwa la vanu

nkukangana, nkuhaula kuchidoni, “Chitendo malinga achi chikánambikwoneka nchilambo achino cha Isilaeli!”
34 Henga Mafalisayo nkuhaula kuchidoni, “Nanchindenga†, nkulu wa anamindenga njo annyululîha nang'e kuvausa anamindenga.”

Vakúkola madengo vàvele kadiki

35 Bahi Yesu nkudinguka n'dimanga dyammalele na mmijiji, wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu, na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga.
36 Yesu palawene makuwa la vanu, nkuvavikila chididi ing'anya vánibanika namene na kuyuvala muchi angandolo vakávele na nchunga.
37 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vàvele kadiki.
38 Bahi nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúkola madengo vanji, mmwelu wake.”

10

Mitume kumi na mbili
(Mako 3:13-19, Luka 6:12-16)

1 Bahi Yesu nkuvachema vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga na kulamya magonjo la kila namuna na ihuvangi ya kila namuna.
2 Alano nni malina la vakuhundwa kumi na mbili vanga Yesu, vanavachemile Yesu kuva mitume, ntandi Simoni uvanchema Petulo, na nnung'une uvanchema Anduleya, na Yakobo mwana wanga Sebedayo pamo na nnung'une uvanchema Yohana,
3 na Filipo, na Batolomayo, na Tomaso, na Matayo ánavele nkútwala kodi, na Yakobo mwana wanga Alufayo, na Sadayo,
4 na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote,* pamo na Yuda Isikaliote ánantengeleke Yesu.

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili
(Mako 6:7-13, Luka 9:1-6)

5 Yesu nkuvatuma anevo mitume kumi na mbili wavahaulila kuchidoni, “Munahwene kwa vanu vakávele Vayahudi, na wala munainjile n'dimanga dya chilambo cha Samaliya.
6 Henga mwenu hweneng'ana kwa vanu va Isilaeli, anevo vavêle muchi angandolo vayahike.

---

† **9:34** Matayo àlembile Belisabuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga.
* **10:4** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

7 Pamuhwena vahubilile uvila, ‘Ufalume wa Nnungu ùvele
pepi.’
8 Valamyange vagonjo na kuvafufula vanu vahwîle na
valamyange vàvele na mangundula na kuvausa anamin-
denga. Mupewije bule, bahi humyanga bule.
9 Munanyakule hela yoheyo mmitondo mwenu.
10 Munanyakule mpatila wa mwanda, wala nkogo wa ak-
iba, wala vilatu wala isimbo. Kwa kuva, akôla madengo
àlembelewa apate àlalá lalasikikidile.
11 Imanga yoheyo na chijiji chohecho chimumbeinjila, nta-
hange munu avêle tayali kumpwechelanga, muikale kwanga
nang'e mpaka pamumbeukananga.
12 Pamumbeinjila muing'ande aneyo, vayuwile vanu va
kaya aneyo Nnungu avabaliki.
13 Na vanu va kaya aneyo vakàmpwechelela saana, bahi
vapwechelele balaka dya amani dimuvayuwidile, henga
vakanampwechelele saana, balaka anedyo dya amani dim-
muile mwenu mmene.
14 Na munu akàhita umpwechelela wala upilikanila mal-
ove lenu, pamumbeuka pakaya anepo au paimanga aneyo,
vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga lya
mmadodo lenu ilangule kuva, vene vànitandola kulahita mal-
ove la Nnungu.†
15 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, liduva lya hukumu,
vanu va imanga aneyo vàmbepata asabu ing'ulu namene
kupunda vanu va ku Sodoma na ku Gomola.

Kubanika kwa Mitume
(Mako 13:9-13, Luka 21:12-17)

16 Lola, nangu nìntumanga mwenu muchi angandolo
ching'ati vanu vayôha muchi mahoha. Bahi mùlembelewa
mukalamuke muchi mihongo, na munaambike ching'ati
vanu anevo.
17 Lyongolelange na vanu. Kwa kuva, vanang'o
vàmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga kulukumbi
na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu.
18 Mùmbepelekejwa kwa vatawâla na kwa vafalume ing'anya
yang'une, uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa
vanang'o na kwa vanu vakávele Vayahudi.
19 Henga pavambempelekeja kulukumbi, munààve na li-
pamba namuna chimumbenatangola au chinu chimumbe-
natangola, kwa kuva, upala, muchimupewe chinu chakutan-
gola.

† **10:14** Chitendo achino cha Vayahudi kulipumunanga litutunga mmadodo, chilandana na nnyambo wa Vamakonde pavahaula kuva, nangu ànikalava mwalehu.

20 Kwa kuva, mukambetangola mwenu, ila Umumu wa
Atata wenu Nnungu njo ambetangôla kupitila mwenu.
21 Munu àmbentengeleka nnung'une awalalwe, na atata
àmbentengeleka mwanawe awalalwe, na vavana navanang'o
vàmbevapindikuka vavavalêke na kuvatenda vawalalwe.
22 Na vanu vammalele vàmbemmenganga mwenu ing'anya
yang'une. Henga ambepililîla mpaka kuntululilo, aneyo njo
ambepôhwa.
23 Pamumbebanihwa muimanga imo, tukutila imanga
inji. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukambemalila kupita
n'dimanga dyammalele dya Isilaeli, kabla Mwana wa Munu
akànambikwida.
24 Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake, wala
ntumishi akáva nkulu kumpunda nang'olo wake.
25 Henga ìnatosa nkúhundwa kuva muchi nkúhunda wake,
na ntumishi kuva muchi nang'olo wake. Ikàva vanu vanji
vànguchemile nangu nkulu wa ing'ande kuva Nanchindenga,‡
dachi vanu va nng'ande mwangu vakambehalija kuchemwa
malina lahakalenge namene?”

Alembelêwa kuyopwa
(Luka 12:2-9)

26 “Bahi munavayope vanu anevo, kwa kuva, kila chinu chi-
hinikwîje chimbehunukulîwa na kila chinu chipihîjwe chim-
bepisulîwa.
27 Chininnyaulila mwenu nnupi, mwenu chihaulange
panng'anje, na achila chimupilikana kwa manyinyi, chiyan-
jajange kwa vanu vammalele.
28 Munavayope avala vahulûla chihi kuuwalala mmili,
henga vakáhulula uiwalala isungu. Henga nnyopange ayula
aondongânga mmili pamo na isungu, mmoto wa Jihannamu.
29 Dachi, vyuni vivili vijoko vikásumiswa chihi kwa dihela
kadiki? Henga wala nanga chuni chimo chîhwa bila Atata
wenu Nnungu kutamwa.
30 Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu
Nnungu àniimala.
31 Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana
namene kupunda vyuni vyohe.
32 Munu woheyo anguyambukîla nangu muyo mwa vanu
kuva, nang'e nni wang'une, na nangu nguchininnyambukile
muyo mwa Atatangu avêle kulihunde.

‡ **10:25** Matayo àlembile Belisebuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga. Nchitabu cha Matayo 12:24 na Mako 3:22 na Luka 11:15, yònekana kuva vanu vanji váhawile kuva Yesu àtumila dimongo dyanga Belisebuli.

33 Henga munu woheyo ambengukâna nangu muyo mwa
vanu, na nangu nguchininkane muyo mwa Atatangu avêle
kulihunde.”

Yesu àida na kuhapukana
(Luka 12:51-53, 14:26-27)

34 “Munatende kuva nangu ngùidile unapelekeja amani
pachilambo. Nanga, nangu nikáidile unapelekeja amani ila
ihapukani.
35 Kwa kuva, nangu ngùidile unavatenda vanu vaha-
pukane.
‘Mwana wa chilume àmbehapukana na atatake,
mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe,
na nkangalombwa àmbehapukana na nkawake.
36 Na amongo va munu vàmbekuva avala va nng'ande
mwake.’§
37 Munu woheyo antâmwa atatake au anyokwe kupunda
changutamwa nangu, aneyo akálembelewa kuva nkúhundwa
wangu. Na munu woheyo antâmwa mwanawe kupunda
changutamwa nangu, aneyo akálembelewa kuva nkúhundwa
wangu.
38 Na munu woheyo akátamwa kuunyakula nsalaba wake
na kuva tayali kuhwa ing'anya yang'une, aneyo akáfala kuva
munu wangu.
39 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda
changutamwa nangu, akambekuva na umi ukee na ntululilo,
henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une, achiave na
umi ukee na ntululilo.”

Dinujo
(Mako 9:41)

40 “Ampwechelânga mwenu, àngupwechelela nangu, na
ayula angupwechelêla nangu, àmpwechelela ayula ángutumîle.
41 Munu ampwechelêla nabii, ing'anya ya kuva nang'e nni
nabii, àmbepata dinujo dilandâna na dya nabii ayula, na munu
ampwechêla munu atênda lalalembela Nnungu, ing'anya ya
kuva nang'e nni munu atênda lalalembela Nnungu, àmbepata
dinujo dilandâna na dya munu atênda lalalembela Nnungu.
42 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambe-
mwîng'a yumo wa ava vajoko, chikombe cha medi ladidimîla,
ing'anya ya kuva nang'e nni nkúhundwa wangu, munu aneyo
àmbepata dinujo dyake.”

11

Yesu na Yohana Nkúbatisa
(Luka 7:18-35)

---

§ **10:36** Mika 7:6

1 Yesu pamalidile uvalaija vakuhundwa vake kumi na
mbili, nkuuka anepo nkuhwena unahunda na kuvahubilila
vanu kudimanga dya chilambo cha ku Galilaya.
2 Yohana Nkúbatisa pánavele nnilungu, nkupilikana lachi-
tendanga Yesu Kilisto, bahi Yohana nkuvatuma vakuhundwa
vake kwanga Yesu,
3 vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi
ahaulîka kuva àvenkwida au tunnolele yunji?”
4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Uyang'ana, hwena
mukannyaulile Yohana àlalá lamupilikene na kulona,
5 vanu vaputêle meho vàvenkulola na vikwavi vìvenkuhwena
na vavêle na mangundula vànalama na mimwidi
vàvenkupilikana na vanu vahwîle vànafufuka na amahuvani
vànahubiliwa Malove Lambone.
6 Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya
ya àlalá langulatenda.”
7 Vakuhundwa vanga Yohana pavachiuka, Yesu nkutandi-
lika kulahaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana
wachidoni, “Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana,
múlolela muchone chani? Dachi, mútenda àmbekuva muchi
imbalu itikînywa na mpapa? Nanga!
8 Bahi ikànave uchocho, vino mwapite unalola chani?
Munu awête dinguwo dikatapele? Nanga, akee uchocho!
Vanu vawâla dinguwo dikatapele vaikâla n'ding'ande dya
chifalume.
9 Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite
unannola nabii? Elo! Henga nangu nìnnyaulilanga kuva,
umummwene ni nkulu kumpunda nabii.
10 Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe,
Nnungu pachihaula kuchidoni,
‘Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.’*
11 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, muvanu vavelekwejîje na
mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa.
Henga ayula avalangîwa kuva n'joko kupunda vammalele mu
Ufalume wa Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana
Nkúbatisa.
12 Kutandikila maduva lachihubili Yohana Nkúbatisa mpaka
hambi, vanu vànautahuka namene Ufalume wa Nnungu, na
vanu vakálee isungu vànalinga kuuhavila kwa dimongo.
13 Kwa kuva, kabla Yohana Nkúbatisa akànambikamola, Sheliya
ya Musa na manabii vánilauja kuyamba mahiku alano.
14 Na ikàva mùnahulula kukulupila, bahi Yohana njo Eliya
uvachinnyaula manabii kuva àmbeida.
15 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!

* **11:10** Malaki 3:1

16 Dachi, nivalandanye na chani vanu va chívelèkwà
achino? Vàlandene na vavana vaikalênge kusakoni uvava-
haulila vavana avao kuva,
17 'Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavi-
nite!
Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamu-
nakutile!'
18 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi
munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga
vanu vàhaula kuva, 'Yohana àvele na nanndenga.'
19 Henga Mwana wa Munu àniida, walya na kukumbila,
henga vanu vàhaula kuva, 'Ayu munu nni nkúlya uwamba
na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavêle
na masambi!' Henga lúnda lwa Nnungu lùmaihwa kuva
lwambone kupitila vitendo vya vanu vavêle na lúnda
anelwo."

Dimanga dya vanu vakákulupila
(Luka 10:13-15)

20 Anepo Yesu nkutandilika kuvaduma vanu va dimanga
dyanatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanalekile ku-
tenda masambi wachidoni,
21 "Ole wenu mwenu mmanu mma kuimanga ya Kolasini!
Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa
kuva, ikàchiva masaibu latendêke kwenu mwenu, ulatendeka
kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniwala ma-
gunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vànileka kutenda
masambi.
22 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu,
mwenu mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va
ku Tilo na ku Sidoni.
23 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi
mùtenda kuva mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga,
mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwîle! Kwa kuva,
kuikave masaibu latendêke kwenu mwenu, lakàchitendeka ku
Sodoma, vanu va imanga aneyo vakàvechinkupwawa mpaka
nelo.
24 Henga nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu
mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va imanga
ya ku Sodoma."

Idang'ana kwang'une nguchininnyeweleje
(Luka 10:21-22)

25 Upala Yesu nkutangola kuchidoni, "Atata, Nang'olo wa
kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva, vitukutuku
anevyo ùvapihite vanu vavêle na lúnda na vavêle na
elimu, nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle muchi
vana vajoko.

26 Elo Atata, kwa kuva njo chukatapaliwije wako.”
27 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Atatangu àngupele
vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaîte Mwana
ikànave chihi Atata, na wala nanga munu ammaîte Atata
ikànave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wan-
tandwele Mwana kunnyunukulila.
28 Idang'ana kwang'une mmanu mmammalele muhope-
dile namene na kutemwa na misigo iidopa, nangu nguchinin-
nyeweleje.
29 Mukubali kulojwa na nangu malinga chalojwa ung'ombe
akàhungwa likongwa, na mulapapate mahundo langu kwa
kuva nangu nni mpole na ngùvele na ntima wa kulisulupuha,
na mwenu muchimuyewelejwe mmitima yenu.
30 Kwa kuva, likongwa lyangu likápwateka, na nsigo wangu
unapeyapeya.”

12

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela

(Mako 2:23-3:6, Luka 6:1-11)

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ápita n'dindila dya
mmawelu la ngano. Na vakuhundwa vake vávele na indala,
nkutandilika kupulula ngano na kutang'una.
2 Mafalisayo pavalawene anelo, nkunnyaulila Yesu kuchi-
doni, “Lola, vakuhundwa vako vàtenda àlalá lakáluhusiwije na
Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela.”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga
pamusomile chanatendile Nfalume Daudi, nang'e pamo na
vavake pavanavele na indala?
4 Nang'e áingidile pa Ing'ande yanga Nnungu. Nang'e na
vavake nkulya mikate ihumîjwe kwanga Nnungu, ikanava
nanga painaluhusiwije na Sheliya ya Musa kuliwa na munu
yunji ila makuhani weka.
5 Dachi, mukánambisoma mu Sheliya yanga Musa kuva
Liduva lya Kuyewelela makuhani vànailumula Sheliya kwa
kukola madengo mu Ing'ande yanga Nnungu? Henga
nanga munu avasitâki kuva vàilumwile sheliya ya Liduva lya
Kuyewelela.
6 Hambi nìnnyaulila kuva, apano pàvele munu nkulu
kupunda Ing'ande yanga Nnungu.
7 Malemba Lanaswe làhaula kuva, ‘Ngùlembela muvalanguje
vanji chididi, akee unguhumija chihi sadaka.’* Mukàchimala
mana la malove anelo, mukánavahukumu vanu vakávele na
makosa.

* **12:7** Oseya 6:6

8 Kwa kuva, Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela.”
9 Yesu nkuuka anepo, nkuinjila muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu,
10 anemwo múvele na munu yumo ánavele na nkono ududimenge. Vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu unnamya munu Liduva lya Kuyewelela?” Vanu vámmujije uchocho uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki.
11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu ntwani mmwenu akámbenkamula na kunnyumya ungandolo wake, akàinjila nnipondo, Nniduva lya Kuyewelela?”
12 Bahi munu njo wa mana namene kupunda ungandolo! Na Sheliya yetu ìnatuluhusu tutende lambone Nniduva lya Kuyewelela.
13 Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako.” Nang'e nkuunyoloja, naunang'o nkulama, nkuva umi muchi unji.
14 Henga avala Mafalisayo nkuhuma pawelu, nkuva uvaujana namuna chivambemmwalala Yesu.

Ntumishi atandolwejîje na Nnungu

15 Akuno Yesu amaîte anelyo livakudungidile, nkuuka anepo pachinu, na vanu vohe nkumpapata. Na nang'e nkuvalamya vagonjo vammalele.
16 Nkuvalimbija vanannyaulile munu woheyo habali dyake.
17 Átendile uchocho uchinga latimile malove lanatangwele Nnungu kupitila kwanga nabii Isaya kuva,
18 “Ayuno njo ntumishi wangu unintondwele,
unguntamwa, na ntima wangu unikatapaliwa nawe.
Nìmbemmika Umumu wangu nkati mwake,
nanang'e àmbevayanjajija hukumu yangu vanu va vilambo vyammalele.
19 Akámbepwatana na munu, na wala akámbenyokonya,
na nanga munu ambepilikâna lidi lyake mmadila.
20 Akámbevabaniha avala vadabadânga,
na wala kuvapweteha avala vakávele na dimongo,
àmbetenda uchocho mpaka pámbeitenda haki itawale.
21 Na vanu va vilambo vyammalele vàmbelisingila nang'e.”†

† **12:21** Apano Matayo àlembile “vàmbelisingila mulina lyake.” Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kulisingila mulina lyake ìvele na mana ya kulisingila mwene, na akee chihi kulisingila lina.

Yesu na Nanchindenga
(Mako 3:20-30, Luka 11:14-23)

22 Anepo vanu nkumpelekejija Yesu munu anavele na nan-
ndenga anantendile aputale meho na kuva bubu. Yesu nkum-
musa nanndenga kwanga ayula munu, nkuhulula kutangola
na kulola.
23 Makuwa lammalele la vanu nkukangana uvachidoni,
“Dachi, ìnahululika kuva ayu nni N'dukuluwe Nfalume Daudi,
utuchinnolela?”
24 Henga Mafalisayo pavapilikene anelo, nkuhaula kuchi-
doni, “Munu ayu àvausa anamindenga kwa kuhululihwa na
Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga.”
25 Akuno Yesu alamaite lavachiliuja mmitima yavo, nku-
vahaulila kuchidoni, “Ufalume wohewo ulumbâna wene
kwa wene, ùmbematoka, na imanga yoheyo au kaya yoheyo
ililumbânya yene ikambekwimila.
26 Ikàva Nanchindenga àmmusa nanndenga, bahi nang'e
àlilumbanya mwene. Dachi, ufalume wake ùmbekwimila dachi?
27 Mwenu mùhaula kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa
kuhululihwa na Nanchindenga§, dachi, nnani avêng'a vanu
venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu
mmene njo vambennyukûmu mwenu ing'anya ya malove
lamutangwele.
28 Henga ikàva nangu nìvausa anamindenga kwa dimongo
dya Umumu wa Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wa
Nnungu ùnimwidilanga.
29 Nanga munu ahulûla kuinjila muing'ande ya munu
avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka
àtandilike kunnyunga mididi hoti. Anepo njo pambehulula
kumpakanyola vitukutuku vyake.
30 Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo
ànangutahuka, na munu woheyo akákunganya pamo na nangu,
aneyo ànamwadilihanya.
31 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vachivasamehewe
masambi lavo na kufulu dyavo dinji, henga munu am-
benkufûlu Umumu Wanaswe, akambesamehewa.
32 Munu woheyo ambentangolêla malove lahakalenge
Mwana wa Munu achiasamehewe, henga ambenkufûlu
Umumu Wanaswe akambesamehewa, mmaduva alano na
laida.”

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-45)

---

‡ **12:24** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25.

§ **12:27** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25.

33 “Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Kwa kuva, nnandi
wambone ùpa vihepo vyambone, na nnandi ukee wambone
ùpa vihepo vikee vyambone.
34 Mwenu nni mmana mma nachihungo! Mùhulula dachi
kutangola malove lambone akuno mitima yenu ikávele yam-
bone? Kwa kuva, munu àtongola àlalá laumbêle muntima
mwake.
35 Munu avêle na ntima wambone àhumya vitukutuku
vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima
wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vituku-
tuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyam-
bone vyakondije muntima wake ukee wambone.
36 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, vanu
vàmbeyang'ula ing'anya ya kila lilove likávele lyambone li-
vatangwele.
37 Kwa kuva, kila munu àmbevalangiwa kuva wambone au
kuhukumiwa asabu kupapatana na malove lake.”

Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa vàlembela valangujwe chimaiho
(Mako 8:11-12, Luka 11:29-32)

38 Anepo Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, hwetu tùlembela
utulanguje chimaiho cha lisaibu.”
39 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu nni mmanu
mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnungu na cha
vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangu-
jange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho
chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona.
40 Malinga nabii Yona chanaikele maduva matatu chilo na
muhi nnitumbo lya uhomba nkulungwa, nni chiilembekuva
kwanga Mwana wa Munu, àmbeikala maduva matatu chilo na
muhi, pahi chilambo.
41 Nniduva anelyo lya hukumu, vanu va ku Ninawi
vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva
vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vánilekanga kutenda
masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele
munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona!
42 Na liduva lya hukumu, malukiya wa kusini, wa chil-
ambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà
achino kuva vànikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka
chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la
Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nkulungwa
kumpunda Nfalume Selemani.”

Kuuya kwa nanndenga
(Luka 11:24-26)

43 “Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka
pachinu pakávele medi wataha pachinu pakuyewelela, henga
nanga papata.
44 Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, ‘Nìmbeuya ku-
ing'ande yangu inguilekile.’ Na páùyà, àikoja ikaikalìwà,
ipyailiwìjè na kila chinu chivikwìjè saana.
45 Anepo ànauka nkunavatwala anamindenga avake
saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalele vànahwena
nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu
aneyo ìva ibaya kupunda hali yake inandi. Úvila njo
chiimbekuva kwa vanu vachívelèkwà achino chihakalenge.”

Ayuvake na vanung'unuvake Yesu
(Mako 3:31-35, Luka 8:19-21)

46 Yesu pachitangola na likuwa lya vanu, anyokwe pamo
na vanung'unuvake váimidile pawelu uvanninda valonjele
nawe.
47 Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko
pamo na vanung'unuvako vàimidile pawelu, vàlembela valon-
jele na wako.”
48 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwani mama nangu ni
nnani na anung'unuvangu ni vanani?”
49 Anepo Yesu nkuvaolotela nkono vakuhundwa vake,
nkuhaula kuchidoni, “Avano apano njo ayuvangu na va-
nung'unuvangu!
50 Kwa kuva, munu atênda lalalembela Atatangu avêle
kulihunde, aneyo njo nnung'unwangu na nnumbwangu na
nnyuwangu.”

13

Nfano wa nkúpanda
(Mako 4:1-9, Luka 8:4-8)

1 Liduva ulyolyo Yesu pahumidile pawelu, nkuuka nkuh-
wena unaikala kunyenje litanda.
2 Makuwa makulu la vanu nkumwombalanila, bahi Yesu
nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Na
vanu nkuva vaimidìlè kunnyangi.
3 Anepo Yesu nkuvahaulila vitukutuku vyohe kwa mifano
wachidoni,
“Pilikanila! Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu.
4 Pánavele nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila,
vyuni nkuhaloka nkudidadola.
5 Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na
mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo
dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.
6 Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva
dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga.

7 Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva,
nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu.
8 Na dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata,
na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno myanda
myamoja au sitini au salasini, kupunda dimbeyu adila di-
pandwîje.
9 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Ing'anya ya kutumila mifano
(Mako 4:10-12, Luka 8:9-10)

10 Vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkummuja
kuchidoni, “Mwadachi ùlonjela na vanu kwa kutumila mi-
fano?”
11 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnijaliwa kudi-
mala disili dya Ufalume wa Nnungu, henga vanang'o nanga
pavanajaliwije.
12 Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjejwa ààve na
vyohe, henga ayula akávele na chinu, ata achila kadiki chave-
nacho àmbepokonyolwa.
13 Njo mana ngùtangola navo kwa mifano, kwa kuva kulola
vànalola, henga nanga chivachona, na kupilikanila vanapi-
likanila, henga nanga pavapilikana na wala kwelewa.
14 Kwa vanang'o, kuva uchocho nni kutimisa malove
lanatangwele nabii Isaya kuva,
‘Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa.
Na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.
15 Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,
na makutu lavo lànaidopa kupilikana,
na meho lavo vànionija.
Kuikavele ikàva uchocho, vakanilola kwa meho lavo,
na vakanipilikana kwa makutu lavo,
na vakanikameka kwa mitima yavo,
na vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya.’

16 Henga wasa mwenu, kwa kuva meho lenu lanaloleha
saana, na makutu lenu lanapilikaniha saana.
17 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, manabii vohe na vanu
váchitèndà lalalembela Nnungu, vánilembela kulona lamulona
mwenu, henga nanga pavanalawene, na vánilembela kulapi-
likana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapi-
likene.”

Yesu àtana chiulanda nfano wa nkúpanda
(Mako 4:13-20, Luka 8:11-15)

18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu pilikanila chiu-
landa nfano wa nkúpanda.

19 Vanu vapilikâna lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu
bila kwelewa, avano vàlandanywa na amula nndila mudima-
tokedile adila dimbeyu. Nanchindenga ànaida na kuchiusa
achila chipandwîje mmitima yavo.
20 Na pachinu pavêle mayanga-mayanga padimatokedile
adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipwechelêla
lilove kwa kulihangalalila,
21 henga kwa kuva anelyo lilove nanga palyenda mmitima
yavo muchi chidikatita dinyiya pachinu pavêle mayanga,
vanu anevo vàlikamulila chihi kwa uhiku kadiki alila lilove
liyâmba Ufalume wa Nnungu, na kukàida kulaga au kubanika
ing'anya ya alila lilove, upala vànahochejwa.
22 Na pachinu pavêle miva, apala padimatokedîle adila dim-
beyu, anepo pàlandanywa na vanu valipilikâna anelyo lilove,
henga lipamba lya pachilambo na kukumbika na dimali,
anevyo vìnalidingila anelyo lilove lipandwîje mmitima yavo,
nkuva chihi nanga kuhumya mafuno.
23 Na pachinu pavêle ulongo wa matapata, apala padima-
tokedîle adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipi-
likâna lilove anelyo na kulyelewa, vanu anevo vànapundya
kuhumya mafuno, yumo myanda myamoja na yunji myanda
sitini na yunji myanda salasini, kupunda dimbeyu adila di-
pandwîje."

Nfano wa lukwekwe

24 Yesu nkuvahaulila vanu kavila nfano unji wachidoni,
"Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu apandîle dimbeyu
dyambone mmwelu mwake.
25 Henga vanu pavanalele luwono, nkuida mmongo wake
nkùpanda lukwekwe ching'ati ngano, nkuuka.
26 Ngano paitandilike umela na kutumbuka dinumbu,
nkwonekana na lukwekwe amula mmwelu.
27 Bahi vatumishi va mwene welu nkummwenela mwene
welu, nkunnyaulila kuchidoni, 'Nang'olo, tenda úpandile dim-
beyu dyambone mmwelu wako? Hambi lukwekwe lùhaleke
kwachi?'
28 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, 'Mmongo wangu njo
atendîle uchocho.' Vatumishi vake nkummuja kuchidoni,
'Dachi, unalembela tuhwene tukaludabole?'
29 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nanga, munadabole,
uyopa munadabola kumo na ngano.
30 Vilekange vyammalele vikulumuke pamo mpaka lichela.
Anepo njo panimbevahaulila vakúfuna kuva, tandilika kud-
abolanga lukwekwe na kuluhunga matunji na mulutaye
mmoto, koka muilokotanye ngano na kuivika nnikangala
lyangu.' "

Nfano wa imbeyu ya haladali na nfano wa hamila
(Mako 4:30-34, Luka 13:18-21)

31 Yesu nkuvahaulila kavila nfano unji wachidoni,
“Ufalume wa Nnungu ùlandana na imbeyu ya haladali
yanatwete munu yumo, nkuipanda mmwelu mwake.
32 Imbeyu yêne, nni inyoko upunda dimbeyu dyammalele,
henga nnandi wake paukulumuka ùùva nkulungwa kupunda
milandi yammalele ya imbowa ya mmwelu wa bustani, ata
vyuni vànahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake.”
33 Yesu nkuvahaulila nfano unji kavila wachidoni,
“Ufalume wa Nnungu ùlandana na hamila yanatwete mmahe
yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji
lyammalele nkuumuka.”
34 Alano lammalele, Yesu ánilahaulila makuwa la vanu kwa
mifano. Na nanga chinu chanavahaulidile bila kutumila
nfano,
35 uchinga litimile lilove lyanatangwele nabii kuva,
“Nìmbetangola navo kwa mifano,
na nìmbevahaulila mambo lapihîke, kutandikila kuumbwa
kwa chilambo.”

Yesu àtana chiulanda nfano wa lukwekwe

36 Anepo Yesu nkulaleka makuwa la vanu, nkuinjila
nng'ande. Vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila
kuchidoni, “Tuhaulile chiulanda aula nfano wa lukwekwe
mmwelu.”
37 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula apandîle adila
dimbeyu dyambone nni Mwana wa Munu.
38 Aula welu ni chilambo, na adila dimbeyu dyambone ni
vanu va mu Ufalume wa Nnungu, na alula lukwekwe ni vanu
vanga Ibilisi, ayula nkútenda lahakalenge.
39 Na mmongo apandîle alula lukwekwe ni Ibilisi, na lichela
ni ntululilo wa chilambo, na vakúfuna ni malaika.
40 Bahi malinga chiludobolewa lukwekwe na kuyochwa
mmoto, nni chiimbekuva ntululilo wa chilambo.
41 Mwana wa Munu àmbevatuma malaika vake vàuse
kuhaloka mu Ufalume wake kila chinu chitênda vanu vatende
sambi, pamo na vanu vammalele vatendânga lahakalenge,
42 na kuvayaha nnitungulu lya moto, aneko nni kuvam-
bekuta na kuhaya meno.
43 Anepo njo vanu váchitenda lalalembela Nnungu pavam-
beng'anyima muchi liduva mu Ufalume wa Atatawavo. Avêle
na makutu la kupilikana, apilikane!”

Nfano wa dimali dipihîjwe na nfano wa lulu

44 “Ufalume wa Nnungu ùlandana na lichehe lya dimali
dya isabu ing'ulu linapihijwe mmwelu. Munu yumo pali-
wene, nkulipiha kavila. Nkuuka anepo wahangalala, nkuh-
wena unasumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nku-
nausuma aula welu.
45 Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nkúchuusa
yumo, atâha lulu dyambone.
46 Payonite lulu ya samani ing'ulu, nkuhwena unasumisa
vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunaisuma aila lulu.”

Nfano wa lwau

47 “Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na lwau luvatadile
m'bahali, nkuupa dihomba dya kila namuna.
48 Dihomba padyombele nnwau, vanu nkuutangila lwau
kunnyangi, nkuikalanga, nkuditandolela dihomba dikat-
apele mmakalala, na adila dihakalenge nkudiyaha.
49 Uvila njo chiimbekuva ntululilo wa chilambo.
Vàmbehaloka malaika na kuvahapula vanu váchitèndà
lahakalenge kuhaloka kwa vanu váchitèndà lalalembela
Nnungu.
50 Anepo anevo vanu váchitèndà lahakalenge vàmbeyahwa
nnitungulu lya moto, aneko njo kuvambekuta na kuhaya
meno.”

Vitukutuku vyahambi na vyakala

51 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnivimala vitukutuku
anevyo vyammalele?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni,
“Elo.”
52 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi kila nkúhunda She-
liya ya Musa ààva nkuhundwa mu Ufalume wa Nnungu,
aneyo àlandana na munu, mwene ing'ande ahûmya vituku-
tuku vyahambi na vyakala kuhaloka nnichehe lyake lya
kukondidya dimali dya isabu ing'ulu.”

Vanu va ku Nasaleti vànnyita Yesu
(Mako 6:1-6, Luka 4:16-30)

53 Yesu pamalidile kuhaula mifano aneyo, nkuuka pachinu
anepo,
54 nkuhwena ku Nasaleti chijiji cha kwave. Nkutandilika
kuvahunda vanu muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu,
na vanu nkukangana uvachidoni, “Ayu munu apête kwachi
lúnda alu na dimongo dya kutenda masaibu?
55 Kwani ayu akee ayula mwana wanga fundi selemala? Na
anyokwe akee ayula uvanchema Maliya na anung'unuvake
akee anga Yakobo na Yusufu na Simoni na Yuda?
56 Dachi, na alumbuvake vammalele akee vatuikanavo
apano petu? Dachi, àlapete kwachi alano lammalele?”

57 Bahi vanang'o nkunsunalila. Henga Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi
nkaya yake na kwa alangavake.”
58 Bahi Yesu nanga panatendile masaibu lohe, ing'anya
nanga pavanankulupidile.

14

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa
(Mako 6:14-29, Luka 9:7-9)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Helode ánipilikana habali
dyanga Yesu.
2 Nkuvahaulila vatumishi vake kuva, “Munu ayu nni
Yohana Nkúbatisa, ànifufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle, njo
mana dimongo dya masaibu dìkola madengo nkati mwake.”
3 Helode njo analaijîje Yohana akamulwe na kutaywa
nnilungu, ing'anya yanga Helodiya, n'jawe Filipo, nnung'une
wake mwene.
4 Kwa kuva, Yohana ánnyaulidile Helode kuchidoni,
“Ikáluhusiwa wako kwikalana na mmahe aneyo!”
5 Helode álembela ammwalale Yohana, henga ávayopile
vanu, kwa kuva, kwa vanang'o Yohana ávele nabii.
6 Paikamwele sikukuu ya kuvelekwa kwanga Helode,
mwali wanga Helodiya ánivina muyo mwa vayeni nkun-
hangalaja Helode.
7 Bahi Helode nkumwahidi ayula mwali kuva
achiamwing'e chohecho chambeyuwa.
8 Anyokwe ayula mwali nkunnyaulila chinu chakuyuwa.
Ayula mwali nkunnyaulila Nfalume Helode kuchidoni,
“Idanawo nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa.”
9 Nfalume nkuva nnihindambi, henga kwa kuva ániahidi
na ing'anya ya avala vayeni apala paing'ole, nkulaija
vamwing'e.
10 Bahi Nfalume Helode nkulaija Yohana acheketwe muti
nnilungu.
11 Nkuida na muti wanga Yohana nsahani, nkumwing'a
ayula mwali, nang'e nkumpelekejija anyokwe.
12 Vakuhundwa vanga Yohana nkuida, nkuutwala mmili
wake, nkuusika. Anepo, nkuhwena unannyaulila habali
aneyo Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapundîle alufu nnyano
(Mako 6:30-44, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

13 Yesu papilikene habali dyanga Yohana, ániuka apala,
nkukwela muingalava, nkuhwena weka pachinu pakávele na
vanu. Na vanu pavapilikene, nkummwenela kwa madodo
uholoka kudimanga.

14 Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa liku-
lungwa lya vanu, nkuvavikila chididi, nkuvalamya vagonjo
vavo.
15 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake
nkummwenela, nkunnyaulila, “Apano patuvele ni palilanga
na hambi liduva lìniswa. Bahi valaile vanu uchinga
vahweneng'ane kuvijiji vakalisumile chakulya.”
16 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanang'o vakálembelewa
vahweneng'ane. Veng'e mwenu chakulya.”
17 Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tùvele chihi
na mikate nnyano na ahomba vavili.”
18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanavyo apano.”
19 Nkuvahaulila vanu vaikalange muukoka. Nkùtwala aila
mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kuli-
hunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate,
nkuveng'a vakuhundwa vake, vakuhundwa nkuvayavanyija
vanu.
20 Vanu vammalele nkulyanga na kusiba. Vakuhundwa
nkulokotanga maisalilo, nkwombaja makalala kumi na
mbili.
21 Vanu vanalile vávele valume alufu nnyano, bila ku-
vavalangila vamahe na vavana.

Yesu àonga muha medi
(Mako 6:45-52, Yohana 6:15-21)

22 Upala, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakwe-
lange muingalava, valongolele kung'ambo litanda, akuno
nang'e walalaila makuwa la vanu.
23 Pávalaidile vanu, nkukwela nnichinga weka unayuwa.
Chinalyulo, nang'e ávele chihi weka aneko,
24 na uhiku anewo ingalava ívele ihwikìlè ching'ati litanda,
akuno mawimbi ulaipanya aila ingalava, ing'anya lipungo
linapunga kuholokela muyo mwavo.
25 Kulyamba, Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake
akuno waonga muha medi.
26 Vakuhundwa vake pavammwene waonga muha medi,
vániyopa namene, nkuhaula kuchidoni, “Ali lindelya!”
Nkukuta ding'uto kwa kuyopa.
27 Upala, Yesu nkuhaula, “Likamye ntima, munayope nni
nangu!”
28 Petulo nkunnyaulila Yesu, “Nang'olo, ukava njo wako,
nguhaulile ngwonge muha medi nguide ukwokwo.”
29 Yesu nkunnyaulila, “Ida.” Bahi Petulo nkuhuma muin-
galava, nkwonga muha medi, nkummwenela Yesu.
30 Henga palyonite alila lipungo ulipunga namene nkuy-
opa, nkutandilika kutitimila, nkukuta ding'uto wachidoni,
“Nang'olo, ngupohe!”

31 Upala, Yesu nkunyoloja nkono wake, nkunkamula
nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùvele na ing'ulupa inyoko.
Mwadachi ukákulupila kuva nahulula ukutenda wonge muha
medi?”
32 Apala, nkukwelanga muingalava na lipungo nkunyalala.
33 Na vammalele vánavèlè muingalava nkuntindivalila
malundi, nkuhaula kuchidoni, “Muhiu wako nni Mwana
wanga Nnungu.”

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti
(Mako 6:53-56)

34 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda,
nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti.
35 Vanu va pachinu anepo pavammaite kuva ayu nni Yesu,
nkuyanjaja habali nchilambo chammalele cha ku Genesaleti.
Vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele,
36 nkunnyuwa namene van'guse kananga lupepe lwa lijoho
lyake. Na vammalele vanan'gusije vánilama mwalehu.

15

Mambo lantênda munu ààve najisi
(Mako 7:1-23)

1 Bahi Mafalisayo vanji na vakúhunda Sheliya ya Musa
uholoka ku Yelusalemu, nkummwenela Yesu nkummuja
kuchidoni,
2 “Mwadachi vakuhundwa vako vakálakamula mahundo la
mihambo ivatulekedile anyakala vetu? Kwa kuva, nanga
pavakalava medi mmakono kabla ya kulya!”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwadachi na mwenu
muleka kudikamula amuli dya Nnungu ing'anya ya
mahundo la mihambo yenu mmene?
4 Kwa kuva, Nnungu átele kuchidoni, ‘Mweshimu atatako
na anyoko,’ na ‘Munu antongolêla atatake au anyokwe mal-
ove lahakalenge àlembelewa awalalwe’.
5 Henga mwenu mùhaula kuva akee lasima munu
kumweshimu atatake, na mùhunda kuva munu ànahulula
chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichi
chikwing'e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu.’
6 Anecho nni chimuleka lilove lyanga Nnungu ing'anya ya
kupapata mahundo la mihambo yenu mmene.
7 Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana
kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaûla
kuva,
8 ‘Ava vanu vàngweshimu chihi pakanya,
henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.
9 Kungwabudu kwavo kukee mana,
kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’ ”

10 Bahi Yesu nkulichema alila likuwa lya vanu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikaniha saana, mumale!
11 Chinu chintênda munu kuva najisi muyo mwa Nnungu chikávele achila chênda pakanya, ila malove làhuma nkati mwanga munu njo lantênda kuva najisi.”
12 Vakuhundwa vake nkummwenela, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ivi unimala kuva Mafalisayo vànivisa pavapilikene malove anelo?”
13 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Kila nnandi wakaupandile Atatangu wa kulihunde, umbedobolewa.
14 Valekange! Vanang'o nni vakúlodya vaputêle meho, vavalôdya vakúputala avao. Munu aputêle meho akànnodya wakuputala nnyake, vammalele vavili vàmatokela nnipondo.”
15 Petulo nkuhaula kuchidoni, “Tuhaulile mana la nfano anewo.”
16 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mpaka hambi na mwenu nkámaite?
17 Dachi, mukámaite kuva kila chinu chênda nkanya, chìhwena nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka?
18 Henga malove lahûma nkanya, làhaloka muntima, na anelo njo lantâya munu unajisi.
19 Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhuma mawaso lahakalenge na kuwalala na kulala ugoni na usalati na kwiva na ushahidi wa kulambila na kuntongolela munu lahakalenge.
20 Anelo njo lantênda munu ààve najisi. Henga kulya chakulya bila kukalava makono kukántenda munu ààve najisi.”

Ing'ulupa yanga mmahe wa ku Kanaani
(Mako 7:24-30)

21 Bahi Yesu nkuuka pachinu anepo, nkuhwena kuchilambo chivêle pepi na dimanga dya ku Tilo na ku Sidoni.
22 Bahi nkuhaloka mmahe yumo Nkanaani achiikala chilambo anecho, nkukuta, akuno wachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi! Kwa kuva, nanndenga ànannagiha namene mwali wangu.”
23 Henga Yesu nanga panayangw'ile chinu. Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nnyaulile ahwene, mana anyakonya chihi watupapata hwetu.”
24 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùtumwije chihi kwa vanu va Isilaeli vavêle muchi angandolo vayahîke.”
25 Bahi ayula mmahe nkuida, nkuntindivalila Yesu malundi, nkuchidoni, “Nang'olo, nguyangate.”
26 Yesu nkunnyang'ula kuva, “Ikákatapala kutwala chakulya cha vavana nkuvayelela ang'avanga.”

27 Ayula mmahe nkuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata
ang'avanga vànalya makombo lamatwêke pameza ya nang'olo
wavo.”
28 Apala Yesu nkunnyaulila ayula nkongwe kuchidoni,
“Mama, ing'ulupa yako nni ing'ulu! Bahi utendewe muchi
chulembela.” Udisaa udila nanndenga nkummuka ayula
mwali, nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe

29 Bahi Yesu nkuuka anepo nkuhwena kunyenje Litanda
lya ku Galilaya, nkukwela nnichinga, nkuikala aneko.
30 Makuwa makulungwa la vanu nkummwenela uvam-
pelekejija vanu valamêle na vaputêle meho na vikwavi na
mabubu na vanu vanji vohe, nkuvavika muyo mwanga Yesu,
nanang'e nkuvalamya.
31 Vanu nkukangana namene pavavawene mabubu
uvatangola na vikwavi uvilama na valamele uvahwena
na vaputêle meho uvalola, vanu nkunnombolela Nnungu wa
Vaisilaeli.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu ncheche (Mako 8:1-10)

32 Anepo Yesu nkuvachema vakuhundwa vake,
nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìvavikila chididi ava
vanu ing'anya vàikele na nangu maduva matatu vino, na
hambi chakulya chìnivahilila. Nanga paikatapala nivaleke
vahweneng'ane akuno vadobìlè, uyopa vanadilika nndila.”
33 Vakuhundwa nkunnyaulila kuchidoni, “Apano patuvele
palilanga. Dachi, tùmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja
vanu ava vammalele?”
34 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba na ahomba kadiki
vadikidiki.”
35 Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi.
36 Anepo nkuitwala aila mikate saba na avala ahomba,
nkunshukulu Nnungu, nkuvimeyanya, nkuveng'a
vakuhundwa vake vavayavile vanu.
37 Vammalele nkulyanga na kusiba, vakuhundwa
nkulokotanya maisalilo, nkwombaja makalala saba
makulungwa.
38 Na vanalile vávele vanu valume alufu ncheche, bila ku-
vavalangila akongwe na vavana.
39 Anepo Yesu nkuvalaila vanu, nkuinjila muingalava,
nkuhwena kuchilambo cha ku Magadani.

16

Mafalisayo na Masadukayo vàlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu
(Mako 8:11-13, Luka 12:54-56)

1 Mafalisayo na Masadukayo nkummwenela Yesu nkunninga avalanguje chimaiho cha lisaibu chimaîha kuva dimongo dyake dìhaloka muha kulihunde.
2 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Pachikamola chinalyulo, mùhaula kuva, ‘Uhiku wa nundu ùlembekuva wambone, kwa kuva kumahunde kwanahuvi.’
3 Na ulyamba paucha mùhaula kuva, ‘Nelo ìmbetonya imbula ing'ulungwa ya lipungo kwa kuva kumahunde kùnikunduvala na mahunde lànidimbya.’ Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuloleha kumahunde, henga nanga pamuhulula kumala vimaiho vya mahiku alano.
4 Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnungu na cha vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho cha lisaibu ikànave chihi achila cha nabii Yona.” Anepo Yesu nkuvaleka, nkulihwenela.

Hamila ya Mafalisayo na Masadukayo
(Mako 8:14-21)

5 Vakuhundwa pavayombweke litanda, nkuhimukila kuva, vàniluvalila unyakula mikate.
6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange na mulinyemye na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo.”
7 Vanang'o nkuva uvahaulanila kuchidoni, “Àtangola uchocho ing'anya itukanyakwile mikate.”
8 Yesu ánimala chivachiliuja, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùujana ing'anya imukavele na mikate?
9 Mpaka hambi mùkanamala? Dachi, mukákumbukila aila mikate nnyano innavayavidile vanu vapûnda alufu nnyano? Dachi, mwómbajije makalala mangapi la maisalilo?
10 Na aila mikate saba innavayavidile vanu vapûnda alufu ncheche, dachi, múlokotanyije makalala mangapi la maisalilo?
11 Mwadachi mwenu mukámaite kuva nangu nikáchiiyamba mikate? Henga lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo!”
12 Anepo vakuhundwa nkumala kuva Yesu nanga pachivahaulila valyongolele na hamila ya mikate, ila valyongolele na mahundo la Mafalisayo na Masadukayo.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa
(Mako 8:27-9:1, Luka 9:18-27)

13 Yesu pakamwele pepi na imanga ya Kaisaliya Filipi,
nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi, vanu vachi-
dachi, Mwana wa Munu nni nnani?”
14 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanu vanji vàhaula
kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji Eliya, na vanji
Yelemiya au yumo wa manabii.”
15 Yesu nkuvauja kuva, “Dachi, na mwenu muchidachi,
nangu nnani?”
16 Simoni uvanchema Petulo nkuyang'ula kuchidoni,
“Wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu mumi.”
17 Yesu nkunnyang'ula kuva, “Wasa wako Simoni mwana
wanga Yona, kwa kuva akee munu akuhunukulidîle, ila
mwene Atatangu avêle kulihunde.
18 Wako Petulo, wako nni liyanga likulungwa na muha
liyanga alino nìmbetandiliha na kuhweneha likuwa lya vanu
vangukulupîla, na kuhwa kukambelilema likuwa anelyo.*
19 Nìmbekwing'a wako mitukulo ya Ufalume wa Nnungu,
na lyohelyo lyumbelihunga pachilambo, lìmbehungwa na
kulihunde, na lyohelyo lyumbelihungula pachilambo,
lìmbehunguliwa na kulihunde.”
20 Anepo Yesu nkuvalimbija vakuhundwa vake vanan-
nyaulile munu woheyo kuva nang'e njo Kilisto.
21 Bahi kutandikila anepo, Yesu nkutandilika uvahaulila
vakuhundwa vake kuva, àlembelewa ahwene ku Yelusalemu,
na aneko vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na
vakúhunda Sheliya ya Musa vàmbem'baniha namene,
vàmbemmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake
àmbefufuka.
22 Anepo Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika
kuntahuka wachidoni, “Mwiko Nang'olo, anelyo wala likam-
bekukoja wako!”
23 Yesu nkulauka nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Uka
muyo mwangu, Nanchindenga! Wako nni lutambo
kwang'une, kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu
ila la chimunu chihi.”
24 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Munu woheyo akàlembela kungupapata nangu, lasima al-
ishukulu mwene, alitike nsalaba wake koka angupapate.

---

* **16:18** Munsitali auno Matayo àlembile kuva “milango ya Hades.” Vanu va maduva anelo vákulupila kuva, Hades pávele pachinu pavachihwena vanu vahwîle, bahi nsitali auno ùvele na mana kuva, ata kuhwa kukambehulula kulilema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Likuwa anelyo lìmbehweneha chihi kupwawa, vyaka na vyaka.

25 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake upunda
changutamwa nangu, akambekuva na umi ukee na ntululilo,
henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une achiave na
umi ukee na ntululilo.
26 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu
cha pachilambo, akuno auyahìtè umi ukee na ntululilo? Au
pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadi-
lana uchinga apate umi ukee na ntululilo?
27 Kwa kuva, Mwana wa Munu àmbekwida muukulu wa
Atatake pamo na malaika, na anepo nni pambennipa kila
munu kupapatana na vitendo vyatendile.
28 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle
apano vakambekuhwa mpaka pavambemwona Mwana wa
Munu waida mu Ufalume wake."

17

Kubadilika kwanga Yesu aneko kulichinga
(Mako 9:2-13, Luka 9:28-36)

1 Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo
na Yohana nnung'une Yakobo, nkuhwena navo weka muha
lichinga lilehu namene.
2 Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, lyenye lyake
nkuchenga muchi liduva na dinguwo dyake nkung'anyima
muchi nng'anje wa ing'uva.
3 Anepo nkuhumila Musa na nabii Eliya nkuva uvatangola
na Yesu.
4 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nni chinu
chambone hwetu kupwawa apano! Ukàlembela, nguchingu-
denge migongwe mitatu, umo wako na umo wa Musa na umo
wa Eliya."
5 Petulo pachitangola anelo, lihunde lyakuchenga namene
nkuvahinika, na lidi nkupilikanika kuhaloka mualila li-
hunde ulichidoni, "Ayuno nni Mwanangu unintamwa, un-
gukatapaliwa nawe, mpilikanile nang'e."
6 Avala vakuhundwa pavalipilikene anelyo lidi, nkuhu-
nama na kuyopa namene.
7 Henga Yesu nkuhwena, nkuvagusa, nkuhaula kuchidoni,
"Imilanga, munayope!"
8 Na pavakusumbwile meho nanga pavanamwonite munu
yunji, nkumwona chihi Yesu weka.
9 Bahi pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvaamulisa
wachidoni, "Munannyaulile munu woheyo achila chimuchi-
wene, mpaka Mwana wa Munu pámbefufùkà kuhaloka kwa
vanu vahwîle."

10 Vakuhundwa vake nkummuja uvachidoni, “Mwadachi,
vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva nabii Eliya
lasima alongolele kwida kavila hoti?”
11 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Muhiu, Eliya àmbekwida
hoti unakatapaja lammalele,
12 henga nangu nìnnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kav-
ila, na wala vanammale, nkuntendela chihi chivalembedile
vene. Uvila njo chivambem'baniha Mwana wa Munu.”
13 Bahi vakuhundwa nkumala kuva àmwamba Yohana
Nkúbatisa.

Yesu àannamya nnemba avêle na nanndenga
(Mako 9:14-29, Luka 9:37-43)

14 Pavakamwele kulikuwa lya vanu, munu yumo
nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwa Yesu,
15 nkuchidoni, “Nang'olo, mmikile chididi mwanangu.
Nang'e àvele na chihundahunda, na ànabanika namene, kwa
kuva, myanda yohe àmatokela pamoto na myanda inji mmedi.
16 Ǹnimpelekeja kwa vakuhundwa vako, henga nanga
pavahulwile kummusa aneyo nanndenga.”
17 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma
chívelèkwà chikákulupila na chihochedîle! Dachi, nìmbeikala
na mwenu mpaka chakani na nìmbempilililа mpaka chakani?
Idanawe apano mwanalo.”
18 Bahi Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, na nanndenga
nkummuka, na ayula nnemba nkulama upala.
19 Anepo vakuhundwa nkummwenela Yesu paweka,
nkummuja kuchidoni, “Mwadachi, hwetu nanga
patunahulwile kummusa ayula nanndenga?”
20 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ing'anya ing'ulupa yenu
inyoko. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa
inyoko malinga imbeyu ya haladali, muchimuhulule kuli-
haulila lichinga alino, ‘Uka apano uhwene apala,’ na linang'o
lichiliuke. Nanga chinu chohecho chikachichichihululike
kwenu mwenu. [
21 Henga nanndenga malinga ayu ikáhululika kummusa
ikànave chihi kwa kuyuwa na kufunga.”]*

Yesu àtangola kavila kwamba kuhwa na kufufuka kwake
(Mako 9:30-32, Luka 9:43b-45)

22 Pavanavele pamo aneko ku Galilaya, Yesu nkuvahaulila
vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi
uhwena unakamujwa mmakono la vanu.
23 Vàmbemmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake
àmbefufulwa.” Bahi vakuhundwa vake nkuva nnihindambi.

---

* **17:21** Mmalemba lanji la kala malove lalembwîje nsitali wa 21 lakapali.

Kulipa kodi ya Ing'ande yanga Nnungu

24 Yesu na vakuhundwa vake pavahwikile ku Kapelin-
aumu, vakútwala kodi ya Ing'ande ya Nnungu nkummwenela
Petulo, nkummuja kuchidoni, “Dachi, nkúhunda wenu ànalipa
kodi ya Ing'ande ya Nnungu?”
25 Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Elo, ànalipa.” Bahi Petulo
painjidile nng'ande, Yesu nkuva ntandi ummuja Petulo
kuchidoni, “Petulo, wako wona dachi? Vafalume va pachil-
ambo vàtwala ushulu au kodi kwa vanu ntwani? Kuhaloka
kwa vanu vao au kwa vayeni?”
26 Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Kuhaloka kwa
vayeni.” Yesu nkuchidoni, “Ikàva uchocho, bahi vanu vao
vakálembelewa kulipa.
27 Henga uchinga tunavasunaje, hwena kulitanda ukayele
indowana mmedi, na uhomba ambekûva ntandi kutanjika,
nnyahamule kanya unakoja hela nkati mwake. Wako itwale
ukalipe kodi yangu na yako.”

18

Alida nkulu?
(Mako 9:33-37,42-48, Luka 9:46-48, 17:1-2)

1 Upala vakuhundwa nkummwenela Yesu, nkummuja
kuchidoni, “Alida nkulu mu Ufalume wa Nnungu?”
2 Yesu nkunchema mwana n'joko nkumwimija paching'ati
pavo,
3 nkuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
mukanapindikuke nkuva muchi vavana vajoko, mwiko
mukambeinjila mu Ufalume wa Nnungu.
4 Bahi munu woheyo alisulupûsa nkuva muchi mwana
ayuno, aneyo nni nkulu mu Ufalume wa Nnungu.
5 Na munu woheyo ampwechelêla mwana n'joko muchi
ayuno ing'anya yang'une, aneyo angupwechelêla nangu.”
6 “Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano va-
joko vangukulupîla nangu alikuvale kwa kutenda masambi,
ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya
kuhayila muukoti na kutitimijwa ching'ati medi lohe la
m'bahali.
7 Ole wavo vanu va pachilambo ing'anya ya mambo
lavakuvâja vanu kutenda masambi! Mambo lavakuvâja vanu
kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambe-
tendîha laide!”
8 “Ikàva nkono au ludodo lwako lunakukuvaja kutenda
masambi, luchekete uluyahe kulehu. Wasa wingile muumi
ukee na ntululilo akuno ukavèlè na nkono umo au ludodo
lumo, kuliko kwenda mmoto ukádimika akuno uvèlè na
makono mavili na madodo mavili.

9 Na ikàva liso lyako linakukuvaja kutenda masambi, bahi
lidabole uliyahe kulehu! Wasa uinjile muumi ukee na ntu-
lililo akuno uvèlè na liso limo kuliko kuyahwa mmoto wa
Jihannamu akuno uvèlè na meho mavili.”

Nfano wa ungandolo ayahîke
(Luka 15:3-7)

10-11 “Lyongolelange munansalau yumo wa avano vajoko.
Nangu nìnnyaulilanga kuva, aneko kulihunde malaika vao
vààva muyo mwa Atatangu wa kulihunde maduva lam-
malele.*
12 Ikàva munu àvele na angandolo myamoja, na yumo
nkuhochela, dachi àmbetenda dachi? Àmbevaleka avala
tisini na tisa kumachinga nkuhwena unannembela ayula
ahochedîle.
13 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, akàmwona,
àmbennyangalalila kupita avala tisini na tisa vakáhochedile.
14 Uchocho, Atata wenu avêle kulihunde akátamwa kananga
yumo wa avano vajoko ahochele.”

Kun'duma munu atendîle sambi

15 “Nkúkulupila nnyako akàkutendela lahakalenge, hwena
ukan'dume, wako na nang'e weka. Akàkupilikana ìmbekuva
ùnimpata kavila nnyako.
16 Henga akànakupilikane, ntwale munu yumo au vavili uh-
wene navo, uchinga ìive muchi Malemba Lanaswe chilahaula
kuva, kila lilove limaihwe kwa mashahidi vavili au vatatu.
17 Akàlema kuvapilikana vanang'o, bahi lihaulile likuwa
lya vanu vangukulupîla, na akàlema kulipilikanila likuwa lya
vanu vangukulupîla, lekana nawe malinga chimutenda kwa
munu akámmaite Nnungu au nkútwala kodi.
18 Nangu nìnnyaulilanga kavila kuva, lyohelyo limumbeli-
hunga pachilambo lìmbehungwa na kulihunde, na lyohelyo
limumbelihungula pachilambo lìmbehunguliwa na kulihunde.
19 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kavila kuva, vanu vavili
mmwenu vakàyambukilana pachilambo kuyuwa chinu chohe-
cho, Atatangu wa kulihunde achiavatendele.
20 Kwa kuva, pachinu pohepo pavakojana vanu vavili au
vatatu ing'anya yang'une, nangu mbèpamo na vanang'o.”

Nfano wa ntumishi akánsamehe nnyake

21 Bahi Petulo nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni,
“Nang'olo, nnung'unwangu akàngutendela lahakalenge, nin-
samehe myanda mingapi? Dachi mpaka myanda saba?”

---

* **18:10-11** Mmalemba lanji matandi-matandi làlembwije malove alano, “Kwa kuva, Mwana wa Munu áidile únavapoha avala vayahîke.”

22 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nikáhaula chihi myanda
saba bahi, henga ata saba mala sabini.
23 Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume
anakudungidile kutenda isabu ya dihela dyachivalonga va-
tumishi vake.
24 Patandilike kutenda isabu ya madeni lachilonga, vanu
vanji nkuida na munu yumo wachinnonga dihela dyohe
namene.
25 Nang'e kwa kuva nanga pánavèlè na cha kulipa, nfalume
nkwamula asumiswe, nang'e pamo na n'jawe na vanavake na
kila chinu chavenacho, uchinga valipe lideni.
26 Bahi ntumishi aneyo nkutindivala malundi
muyo mwake, nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ngupilililе,
nguchinikulipe lideni lyako lyammalele.’
27 Bahi nfalume wake nkummikila chididi, nkunsamehe
alila lideni, nkunneka auke.
28 Henga munu aneyo nkukojana na ntumishi nnyake
wachinnonga sendi kadiki. Nkunkamula, nkunnikiha
pang'ulo, wachidoni, ‘Ngulipe dihela dyangu!’
29 Ntumishi nnyake nkutindivala malundi nkunnyuwa
namene wachidoni, ‘Ngupilililе, nguchinikulipe.’
30 Henga nang'e nkuhita, nkunnyunga nnyake nnilungu,
mpaka anepo pámbelìpà alila lideni.
31 Vatumishi vanji pavachonite achila chitendeke,
nkuhinginika namene, nkuhwena unannyaulila nfalume
wavo kila chinu chitendêke.
32 Bahi nfalume wavo nkunchema ayula ntumishi,
nkunnyaulila kuchidoni, ‘Wako nni ntumishi utênda
lahakalenge. Ńnikusamehe lideni lyammalele kwa kuva
uninguyuwa ngutende uchocho.
33 Dachi, ukáchilembelewa ummikile chididi ntumishi
nnyako muchi nangu chinikuvikidile wako chididi?’
34 Bahi nfalume nkutunduwila namene, nkunnyunga
nnilungu abanike mpaka alipe lideni lyammalele.
35 Uvila njo chambentendela mwenu Atatangu wa kuli-
hunde, ikàva wako nanga paunsamehe nkúkulupila nnyako
kuhaloka muntima.”

19

Kulekana
(Mako 10:1-12)

1 Yesu pamalidile kutangola habali anedyo, nkuuka chil-
ambo cha ku Galilaya nkuhwena nchilambo cha ku Yudeya,
kung'ambo muto wa Yoludani.
2 Makuwa makulu la vanu nkumpapata, aneko nku-
valamya avala vánavele vagonjo.

3 Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu uchinga vanninge,
nkummuja kuchidoni, “Dachi Sheliya ya Musa ìnaluhusu
nnume unneka n'jawe kwa ing'anya yoheyo?”
4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nanga
pamusomile Mmalemba Lanaswe kutandikila patandi kuva,
‘Nnungu Nkúumba, ámmumbile munu nnume na mmahe?’
5 Bahi Nnungu nkutangola kuchidoni, ‘Ing'anya ya anelyo,
nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na
n'jawe, na anevo vavili vàmbekuva mmili umo?’
6 Kupapatana na anelyo, vanang'o akee vavili kavila, henga
nni mmili umo. Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anava-
hapulânye.”
7 Anepo Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni,
“Mwadachi Musa ániamulisa kuva nnume àlembelewa
amwing'e n'jawe talaka na kunneka?”
8 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Musa áninnuhusu mu-
valeke vamahe venu ing'anya ya kukamajanga kwa mitima
yenu. Henga kutandikila anepo patandi ikánavele uchocho.
9 Nangu nìnnyaulilanga kuva, munu woheyo annêka n'jawe
ikànave chihi kwa ing'anya ya kulala ugoni, nkunannomba
mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni.”*
10 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva uvila
njo chiiva kwa nnume na n'jawe, wasa kuikala chihi bila
kulomba.”
11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Akee kila munu ahulûla
kuikala chihi bila kulomba, ila avala vahululîhwa na Nnungu.
12 Kwa kuva, pàvele vanu vanji vakáhulula kulomba
ing'anya vávelekwejije chihi akuno vavèlè mikuda, na vanji
vàtendwije na vanu kuva mikuda, na vanji vàniamula chihi
vanalombe ing'anya ya kuutumikila Ufalume wa Nnungu.
Henga munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, analombe.”

Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Mako 10:13-16, Luka 18:15-17)

13 Anepo vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga
avavikile makono na kuvayuwila, henga vakuhundwa vake
nkuvakalipila avala vanu.
14 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Valekange vana vajoko
vaidang'ane kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva,
Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava.”
15 Bahi Yesu pamalidile kuvavikila makono na kuvabaliki,
nkuuka apala pachinu.

Kijana nkúpata
(Mako 10:17-31, Luka 18:18-30)

---

* **19:9** Malove alano lahaûla kuva, “Na ayula annômba ayula alekwîje nanang'e àlalà ugoni,” lakapali Mmalemba lanji la kala.

16 Lola, munu yumo nkumwidila Yesu, nkummuja kuchi-
doni, “Nkúhunda, dachi, ngútende lilida lyambone, uchinga
ngupate umi ukee na ntululilo?”
17 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùnguuja
kuyamba lyambone? Nnungu weka njo wambone bahi. Na
ukàlembela kuupata umi ukee na ntululilo, dikamule amuli
dya Nnungu.”
18 Ayula munu nkuuja kuchidoni, “Amuli ntwani?” Yesu
nkuyang'ula kuchidoni, “Unawalale, unalale ugoni, unaive,
unahumye ushahidi wa kulambila,
19 mweshimu atatako na anyoko, na ntamwe nnyako ma-
linga chiulitamwa umwene.”
20 Ayula kijana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anedyo
amuli dyammalele nangu ànidikamula. Dachi, ngùisalijiwije na
lilida kavila?”
21 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ukàlembela
ukamilike, hwena ukasumise vitukutuku vyako koka dihela
uveng'e amahuvani. Na wako uchiuve na dimali kulihunde,
koka uuye ungupapate.”
22 Ayula kijana papilikene uchocho, nkuuka akuno
apoywèkè ing'anya ávele na dimali dyohe namene.
23 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchi-
doni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ìnikamajanga namene
nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.
24 Nìnnyaulilanga kavila kuva, ìnipeyapeya namene nnyama
uvanchema ungamila kupita nchitonono cha isindano kuliko
nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”
25 Vakuhundwa vake pavapilikene malove anelo nkukan-
gana namene, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nnani bahi am-
behulûla kupohwa?”
26 Yesu nkuvapalambahija meho, nkuvahaulila kuchidoni,
“Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga Nnungu
ànahulula kulatenda lammalele.”
27 Anepo Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu
tùlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako! Dachi,
tùmbepata chamani?”
28 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, nchilambo chiîda, Mwana wa Munu pambeikala
nchiteng'u chake cha Ufalume, na mwenu mungupapete
nangu mùmbeikala mmiteng'u kumi na mbili vya chifalume
umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli.
29 Na kila munu ailekîle ing'ande yake au alumbuvake au
akuluvake au atatake au anyokwe au vavana au mawelu
ing'anya yang'une, nang'e àmbepunda kupata anelo lam-
malele na kuyenjejwa myanda myamoja na kupata umi ukee
na ntululilo.

30 Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu,
vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva
va pahi, vàmbekuva vakulu.”

20

Nfano wa amadengo va mmwelu wa mizabibu

1 “Bahi Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu ánavele na
welu wa mizabibu, anaukile ulyamba na mambumbu, uh-
wena unavataha vanu vakakole madengo mmwelu mwake.
2 Nkupatana navo avalipe nshahala wa kawaida wa malipo
la liduva limo, anepo nkuvapelekeja mmwelu wake wa miz-
abibu.
3 Malinga satatu ya ulyamba nkuuka kavila, nkuvona vanu
vanji vakávele na madengo vaimidìlè kusakoni.
4 Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng'ana mmwelu
wangu wa mizabibu mukakole madengo, nanani nguchin-
imwing'ange haki yenu.’
5 Vanang'o nkuhweneng'ana. Ayula mwene welu nkuuka
kavila sasita na satisa, nkutenda uchila.
6 Sakumi na moja ya lyulo nkuuka kavila, nkuvona vanu
vanji vaimidìlè pasakoni, nkuvauja kuchidoni, ‘Mwadachi
mwìmidile chihi apano waulyamba mukavèlè na madengo?’
7 Avala vanu nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Ing'anya nanga
munu atupêle madengo la kukola.’ Nang'e nkuvahaulila,
‘Hweneng'ana mukakole madengo mmwelu wangu wa miz-
abibu.’
8 Liduva palichiswa, mwene welu nkunnyaulila ayula
nkwímilila wake kuchidoni, ‘Vacheme vakúkola madengo
vammalele uveng'e nshahala wavo, tandilika na wantululilo
mpaka ntandi.’
9 Pavakamwele avala va sakumi na moja, navanang'o
nkupwechela nshahala wa kawaida wa malipo la liduva
limo.
10 Paikamwele samu ya avala vatandi, vanang'o vátenda
muchi vàmbepata dihela dyohe kuvapunda avao, henga
navanang'o nkupwechela chihi kila munu nshahala wa
kawaida wa malipo la liduva limo.
11 Avala vanu vatandi kukola madengo pavapwechedile,
nkutandilika kuntongodika mwene welu,
12 uvahaula kuchidoni, ‘Ava vanu va kuntululilo vàkodile
chihi madengo kwa lisaa limo, hambi mwadachi ùtupele
chihi uchimo navanang'o, wakati hwetu tùnipililila kukola
madengo lakamajije waulyamba mpaka chinalyulo, na kutu-
valila liduva?’
13 Mwene welu nkunnyang'ula yumo wa avala vanu kuchi-
doni, ‘Nnyanjawangu, nangu nanga panikukumbile. Dachi,

tukanapatene nshahala uula wa kawaida wa malipo la liduva limo?
14 Twala chivêle chako uuke. Nangu ngùlembela nimwing'e
wa kuntululilo chinu uchimo na wako.
15 Dachi, nangu nikáluhusiwa kutumila dimali dyangu ma-
linga chíngulembèlà nimwene? Au wako ùvele na wiu ing'anya
nangu nni munu wambone?' "

16 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Bahi vanu
vaonekâna hambi kuva va pahi, vàmbekuva vakulu, na vanu
vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahi."

Yesu àtangola kavila kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Mako 10:32-34, Luka 18:31-34)

17 Yesu pachiyomboka kuhwena ya ku Yelusalemu, ávatwete
avala vakuhundwa kumi na mbili paweka, nkuvahaulila
kuchidoni,
18 "Lola, tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko
Mwana wa Munu àmbekamujwa kwa makuhani vakulu
na kwa vakúhunda Sheliya yanga Musa. Na vanang'o
vàmbennyukumu kuhwa,
19 na kunkamuja mmakono la vanu vakávele Vayahudi.
Vanang'o vàmbentendela mang'wanyu na kunsulubula na
kummamba munsalaba. Henga liduva lya tatu lya kuhwa
kwake, àmbefufulwa."

Kuyuwa kwanga anyokwe Yakobo na Yohana
(Mako 10:35-45)

20 Anepo ayuvao vana vanga Sebedayo nkummwenela
Yesu akuno apapatene na vana vake, Yakobo na Yohana.
Ayula mmahe nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu
kwa kunnyuwa chinu.
21 Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlembela chamani?"
Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Paumbekuva mu Ufalume
wako, ngùyuwa uvaluhusu avano anavangu vavili vaikale,
yumo m'bali wako wa kunkono na yunji m'bali wako wa
kunchinda."
22 Yesu nkunnyaulila Yakobo na Yohana kuchidoni,
"Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa. Dachi,
muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu?"
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo, tùnahulula."
23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Muhiu, ibaniki inimbe-
banika nangu lasima mupitile, henga kwa habali ya kuikala
m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee
madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala
vávatandwèlè Atatangu."

24 Bahi avala vakuhundwa vanji kumi pavapilikene mal-
ove anelo nkuvasunalila avala vakuhundwa vavili, Yakobo
na Yohana.
25 Yesu nkuvachema vakuhundwa vammalele, nkuva-
haulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuva, vakulu va vanu
vakávele Vayahudi vàvatawala vanu vao kwa dimongo na ku-
vatumikisa.
26 Henga kwenu mwenu inààve uchocho. Alembêla kuva
nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu.
27 Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi,
àlembelewa �ve ntumwa wenu.
28 Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa,
henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga
ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

Yesu àvalamya vanu vavili vaputêle meho
(Mako 10:46-52, Luka 18:35-43)

29 Yesu na vakuhundwa vake pavachiuka pa Yeliko, likuwa
likulu lya vanu nkumpapata.
30 Bahi pávele na vanu vavili vaputêle meho vachiikâla
nnyenje indila. Pavapilikene kuva Yesu àvenkupita,
nkunonoha lidi lyavo uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe
Nfalume Daudi, tùvikile chididi!”
31 Likuwa lya vanu nkuvakalipila na kuvahaulila
vanyalale, henga vanang'o nkuhalija chihi kunonoha lidi
uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile
chididi!”
32 Yesu nkuimila, nkuvachema, nkuvauja kuchidoni,
“Mùlembela nintendele chani?”
33 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, tùyuwa
ulatende meho letu lalole.”
34 Yesu nkuvavikila chididi, nkulagusa meho lavo, upala
nkulola, vanang'o nkunnondola Yesu.

21

Yesu àinjila muimanga ya ku Yelusalemu
(Mako 11:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)

1 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele pepi kuhwika ku
Yelusalemu, nkuhwika chijiji cha Betifage, pepi na Lichinga
lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake
vavili,
2 wavahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mpaka chijiji
chivêle muyo mwenu. Pamumbekamola aneko, muchimum-
wone punda vannyungile, na mwanawe àvele upopo. Vahun-
gulange koka muide navo.

3 Na munu akàmmuja kuva mwadachi mùnannyungula
nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànavalembela,’ na upopo aneyo
munu achiannuusu muide navo.”
4 Alano lammalele lánihumila, uchinga latimile malove
lánatangwele nabii wachidoni,
5 “Vahaulile venedi va imanga ya Yelusalemu,*
‘Lola, Nfalume wenu àvenkwida kwenu mwenu.
Nang'e nni munu wa kulisulupuha, ànkwedile punda tena
mwana wanga punda.’ ”
6 Bahi avala vakuhundwa vavili nkuhweneng'ana,
vanang'o nkutenda muchi Yesu chavalaijije.
7 Nkuida nawe punda na mwana wanga punda, nkulaja
dinguwo muha mwavo, na Yesu nkuikala muha mwanga
mwana wanga punda.
8 Likuwa likulungwa lya vanu nkulaja dinguwo dyavo
nndila, na vanji nkulumulanga dinavi dya milandi nkudilaja
nndila.
9 Likuwa lya vanu vanannongoledile Yesu na avala vachin-
nondola pachikundu, nkutandilika kunonoha malidi lavo
uvahaula kuchidoni,
“Ulombolewe wako N'dukuluwe Nfalume Daudi!
Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!
Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”
10 Bahi Yesu painjidile muimanga ya Yelusalemu, imanga
yammalele nkulindima. Vanu nkuujana kuchidoni, “Ayu
nnani?”
11 Likuwa lya vanu nkuyang'ula kuchidoni, “Ayu njo ayula
nabii, Yesu wa ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu
(Mako 11:15-19, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

12 Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu,
nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele
vachisumisa na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula
dimeza dya vanu vachibadili dihela, na viteng'u vya vanu
váchisumìsà dimunda.
13 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbechemwa ing'ande ya
kunnyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya
nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”

---

* **21:5** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Paimanga ya Yelusalemu pávele na lichinga lichichemwa Sayuni, linadengwije Ing'ande ya Nnungu. Bahi Vayahudi vápona pa Yelusalemu kuva nni pakaya panga Nnungu na vanu vake. Na myanda inji pavachiilonjelela Yelusalemu, váhaula Sayuni, kwa kuva ínavakumbusa kuva Nnungu àvele pamo na vanu vake.

14 Vanu vaputêle meho na vikwavi nkummwenela Yesu
umula nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nanang'e nku-
valamya.
15 Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga
Musa nkusunala namene pavawene masaibu lalatendile na
vavana vachinonoha malidi lavo nnuwani lwa Ing'ande
ya Nnungu uvahaula kuchidoni, “Ulombolewe wako,
N'dukuluwe Nfalume Daudi!”
16 Bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, ùnapilikana mal-
ove lavatongolanga avano vavana?” Yesu nkuvayang'ula
kuchidoni, “Elo. Dachi, mukánambisoma Malemba Lanaswe
lahaûla kuva,
‘Kwa kanya dya vana vajoko na dya vakanunu
wako Nnungu ùnitangasa imbili yako.’†”
17 Anepo nkuvaleka, nkuhuma muimanga ya Yelusalemu,
nkuhwena Besaniya, nkulala aneko.

Kuyuma kwa nnandi wa vihepo vya tini
(Mako 11:12-14,20-24)

18 Ulyamba wake Yesu pachihwena kavila ku Yelusalemu,
nkwona indala.
19 Nkuwona nnandi wa vihepo vya tini kunyenje indila,
nkuuhengelekela, henga nanga panadiwene tini munnandi
aula ila mahamba weka. Anepo Yesu nkuulani aula nnandi
wachidoni, “Wako nnandi, unape kavila vihepo, kutandikila
nelo na maduva lammalele!” Upala aula nnandi nkuyuma.
20 Vakuhundwa vake pavawene uchocho, nkukangana
namene na kuliuja kuva, “Auno nnandi upiyanyije dachi
kuyuma?”
21 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa bila kuva na lipamba,
mùnahulula chihi kutenda muchi chiniutendedile nnandi
auno, na uchocho muchimuhulule kulihaulila lichinga alino
kuva, ‘Uka apano ukaliyahe m'bahali,’ na ichiitendeke ucho-
cho.
22 Na mukàkulupila kuva muchimupwechelele,
bahi chinu chohecho chimumbennyuwa Nnungu
muchimupwechelele.”

Yesu àujwa kuyamba mamulaka lake
(Mako 11:27-33, Luka 20:1-8)

23 Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu.
Pánavele nkùhunda, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi
nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako ùlatenda
alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle wako ma-
mulaka la kulatenda anelo?”

† **21:16** Sabuli 8:2

24 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani uchocho
nìmbemmujanga chinu chimo. Mukànguyang'ula,
nguchininnyaulile ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.
25 Dachi, Yohana Nkúbatisa ápete mamulaka la kubatisa
kuhaloka kwachi? Kuhaloka kulihunde au kwa vanu?”
Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachi-
doni, “Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja
kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?’
26 Henga tukàhaula kuva làhaleke kwa vanu, tùvayopa
ava vanu, kwa kuva vammalele vànakulupila kuva Yohana
Nkúbatisa ávele nabii.”
27 Bahi vanang'o nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu
nanga patumaite!” Yesu nanang'e nkuvahaulila kuchidoni,
“Nanani uchocho nikambennyaulila kuva, ngùlatenda alano
kwa mamulaka ntwani.”

Nfano wa vana vavili

28 Yesu nkutangola kuchidoni, “Mwenu mwònadachi
kuyamba habali aino? Pávele na munu yumo ánavele na
vana vavili. Nang'e nkunnyaulila mwana ntandi kuvelekwa
kuchidoni, ‘Mwanangu, nelo hwena ukakole madengo
mmwelu wangu wa mizabibu.’
29 Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Nikátamwa.’ Henga
lukoto nkupindikuka isungu yake nkuhwena kumawelu.
30 Anepo nkummwenela mwana wavili, nkunnyaulila
muchi channyaulidile ntandi. Nang'e nkuyang'ula kuchi-
doni, ‘Nguchinguhwene atata,’ henga wala nanga panapite.”
31 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, muavano vavili, alida
atendîle chanalembedile atatake?” Vanang'o nkuyang'ula
kuchidoni, “Nni ayula ntandi.”

Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, vakútwala kodi na makahaba vàvenkunnongolelela
kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.
32 Kwa kuva, Yohana ániida kwenu mwenu unannanguja
namuna chimulembelewa kuikalanga malinga chalembela
Nnungu, henga mwenu nanga pamunankulupidile. Henga
vakútwala kodi na makahaba váninkulupila. Na mwenu pamo
na kulona anelo lammalele, nanga pamunalekile masambi
lenu na kunkulupila nang'e.”

Nfano wa vakúlima vahakalenge mitima
(Mako 12:1-12, Luka 20:9-19)

33 “Pilikanila nfano unji. Pávele na munu yumo ánavele
na welu, na welu anewo nkùpanda mizabibu, nkuudinguhija
lingongo na nkùhimba lipondo lya kuminyila vihepo vya
zabibu, nkùdenga na nnala wa kuikala valinzi va welu. Anepo

nkuukodisa aula welu kwa vakúlima vanji, mwene nkuuka
nkuhwena mwanda wa kulehu.
34 Mahiku la lichela palakamwele, nkuvatuma vatumishi
vake kwa avala vakúlima uchinga vakatwale sehemu ya vi-
hepo vya mmwelu wake.
35 Henga avala vakúlima nkuvakamula avala vatumishi.
Yumo nkumpanya na yunji nkummwalala na yunji watatu
nkumpanya mayanga mpaka kummwalala.
36 Anepo mwene welu nkuvatuma kavila vatumishi vanji
vohe kupunda vatandi, henga avala vakúlima nkuvatendela
muchi chivavatendeledile avala vatandi.
37 Kuntululilo, nkunnaija mwanawe, wahaula kuchidoni,
'Ǹnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.'
38 Henga avala vakúlima pavammwene ayula mwana,
nkuhaulanila kuchidoni, 'Ayu njo mwene mapala la auno
welu. Bahi leka tummwalale, koka welu auno ùùve mapala
letu!'
39 Bahi nkunkamula, nkunnyumya pawelu aula welu wa
mizabibu, aneko nkummwalala."

40 Anepo Yesu nkuuja kuchidoni, "Dachi, mwene welu
pámbeìdà, àmbevatenda dachi avala vakúlima?"
41 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Àmbevawalala
anevo vakúlima vahakalenge mitima bila chididi, koka welu
àvavikile vakúlima vanji vambemwîng'a chivêle chake kwa
mahiku la lichela."
42 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mukásomile alano
Mmalemba Lanaswe?
'Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya
muhimu kupunda lammalele.
Na Nang'olo njo atendîle chinu anecho,
na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.'

43 Bahi nìnnyaulilanga kuchidoni, Ufalume wa Nnungu
ùmbeuswa kwenu mwenu na kuveng'a vanu vanji vambetênda
àlalá lalalembela Nnungu.
44 Munu woheyo ambeyangukîla nniyanga anelyo
àmbelumukana, na munu woheyo ulimbemmatokela,
àmbetingindika mwalehu."

45 Makuhani vakulu na Mafalisayo pavapilikene mifano
yanga Yesu, vánimala kuva àvayamba vanang'o.
46 Bahi nkutaha namuna ya kunkamula Yesu, henga nkuy-
opa makuwa la vanu kwa kuva, vanang'o vánikulupila kuva
nang'e nni nabii.

22

Nfano wa ing'ole ya ulombi
(Luka 14:15-24)

1 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola na alila likuwa lya
vanu kwa mifano. Nkuvahaulila kuchidoni,
2 “Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume yumo anten-
deledîle mwanawe ing'ole ya ulombi.
3 Bahi nkuvatuma vatumishi vake unavachema
avala vakumbuliwîje kuing'ole, henga vanang'o nanga
pavanatamwije kwida.
4 Anepo nkuvalaija vatumishi vanji, nkuvahaulila kuchi-
doni, ‘Hweneng'ana mukavahaulile vakumbuliwîje kuva,
ing'ole yangu hambi ìvele tayali. Ǹnisinja maluchi langu la
ang'ombe na ang'ombe vanji vanunîle, vitukutuku vyam-
malele vìvele tayali. Vahaulile vaide kuing'ole!’
5 Henga avala vakumbuliwîje nanga pavanajalite aneko
kukumbulwa, nkulihwenela chihi kuvalembedile vene,
yumo nkuhwena kumawelu kwake na yunji nkuhwena
kumadengo lake la kuchuusa.
6 Na vanji nkuvakamula avala vatumishi nkuvalagiha na
kuvawalala.
7 Bahi nfalume nkusunala. Nkuvatuma matiyala lake un-
avawalala avala vakúwalala na kuyocha imanga yavo moto.
8 Anepo nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Ing'ole
ya ulombi ìvele tayali, henga avala vakumbuliwîje nanga
pavachilembelewa kwida.
9 Bahi hweneng'ana mmadila, na vanu vammalele umum-
bevona vakumbule vaide kuing'ole.’
10 Bahi avala vatumishi nkuhweneng'ana n'dindila, nku-
valapola vanu vammalele uvachivona, vanu vambone na
vatênda lahakalenge, na nnukumbi lwammalele lwa ing'ole
nkuombala vayeni.
11 Henga painjidile nfalume unavalola vayeni vake, nkum-
wona munu yumo akanawete inguwo ya ing'ole ya ulombi.
12 Nkummuja kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, uinjidile dachi
apano akuno ukawètè dinguwo dya ing'ole ya ulombi?’ Ayula
munu nkunyalala chihi nduu.
13 Anepo nfalume nkuvahaulila vatumishi vake kuchi-
doni, ‘Nnyungange ayuno munu makono na madodo, koka
munnyahe pawelu pavêle lupi. Aneko àmbekuta na kuhaya
meno.’ ”
14 Anepo Yesu nkutangola kuchidoni, “Kwa kuva, vanu
vohe vànakumbulwa, henga vatandôlwa vavêle kadiki.”

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Mako 12:13-17, Luka 20:20-26)

15 Anepo Mafalisayo nkuukananga apala nkunavika
ntemelo wa kunteya Yesu uchinga vankamule umomo
mmalove lake.
16 Mafalisayo nkuvatuma vakuhundwa vao pamo na
vanu va likuwa lya Helode*, nkunammuja Yesu kuchidoni,
“Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni munu wa uhiu na ùhunda
chihi kwa uhiu kuyamba indila ya Nnungu. Na wala nanga
pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola
kumeho kwanga munu.
17 Bahi tuhaulile, chuwona wako, dachi Sheliya ya Musa
ìnatuluhusu kuhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au
ikátuluhusu?”
18 Henga Yesu kwa kuva ánilamala lahakalenge
lavakudungidile, nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu
mmakulilambilila, ing'anya ntwani mùnangulinga?
19 Ndanguje hela ihûmywa kodi kwa Nfalume wa Loma.”
Vanang'o nkumpelekejeja.
20 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope aino na lina
lilembwîje apano lyanga nnani?”
21 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume
wa Loma.” Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la
Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu
mwing'e Nnungu.”
22 Bahi vanang'o pavapilikene mayang'udi lake, nkukan-
gana namene, nkunneka Yesu, vanang'o nkulihwenela.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Mako 12:18-27, Luka 20:27-40)

23 Liduva ulyolyo Masadukayo vanji vakulupîla kuva, vanu
vahwîle vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkummuja kuchi-
doni,
24 “Nkúhunda, Musa átuhaulidile uvila, ‘Nnume akàhila
nkunneka n'jawe bila kummelekela vana, nnung'une
àlembelewa annombe aneyo mmahe uchinga ammelekele
nkuluwe vana.’
25 Pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Ayula
ntandi ánnombile mmahe, nkuhila bila kummeleka mwana,
na ayula nannidi nkutwaliwa na nnamuwe.
26 Nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana, na
nnamuwe watatu nanang'e nkwenda makande, nanang'e
nkuhila, bahi vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela
mwana.
27 Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.

---

* **22:16** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu vachikubali kutawaliwa na familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **22:17** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

28 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula
nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vam-
malele saba vániikalana nawe."
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùnakumbika
ing'anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala di-
mongo dyanga Nnungu.
30 Kwa kuva, vanu vahwîle pavambefufuka, nanga pavam-
belomba wala kulombwa, ila vàmbekuva muchi malaika va
kulihunde.
31 Henga kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwîle, dachi
mukánambisoma chanannyaulidile Nnungu?
32 Nnungu áhawile kuchidoni, 'Nangu njo Nnungu wa
Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.'‡"
Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, "Nnungu akávele
Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e nni Nnungu wa vanu
vumi."
33 Makuwa la vanu pavapilikene malove anelo, nkukan-
gana namene ing'anya ya mahundo lake.

Amuli ing'ulu
(Mako 12:28-34, Luka 10:25-28)

34 Mafalisayo pavapilikene kuva Yesu ánivanyalaja
Masadukayo, nkukojana pamo nkummwenela.
35 Munu yumo muanevo ánaimaite namene Sheliya yanga
Musa nkummwenela Yesu nkummuja kwa kunninga,
36 wachidoni, "Nkúhunda, amuli ntwani ing'ulu kupunda
dyammalele mu Sheliya yanga Musa?"
37 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, " 'Ntamwe Nang'olo
Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu
yako yammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele.'§
38 Aino njo amuli ing'ulu na njo inandi.
39 Na yavili ilandâna na ai nni aino, 'Ntamwe nnyako ma-
linga chiulitamwa umwene.'
40 Sheliya yammalele yanga Musa na mahundo la manabii,
vyammalele vìlisingila amuli adino dimbili."

Kilisto nni n'dukulu wanga nani?
(Mako 12:35-37, Luka 20:41-44)

41 Yesu pavawene Mafalisayo vakojènè pamo, nkuvauja
kuchidoni,
42 "Dachi mwenu mùtenda kuva Kilisto ni nnani? Dachi,
nang'e nni n'dukuluwe nnani?" Vanang'o nkunnyang'ula
kuchidoni, "N'dukuluwe Nfalume Daudi."

---

‡ **22:32** Kuuka 3:6 Nnungu álatangwele anelo akuno Iblahimu na Isaka na Yakobo váhídíílè § **22:37** Makumbuso 6:5

43 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ìhululika dachi, Nfalume
Daudi mwene kwa kulojwa na Umumu Wanaswe ancheme
Kilisto, Nang'olo? Kwa kuva, àhaula kuchidoni,
44 ‘Nnungu Nang'olo ánnyaulidile Nang'olo wangu kuchidoni,
Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu
lako.’**
45 Bahi ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto ‘Nang'olo,’
ìmbehululika dachi Kilisto àave n'dukuluwe?”
46 Nanga munu analingile kunnyang'ula lilove, na kutandik-
ila liduva anelyo nanga analingile kummuja kavila.

23

Yesu àvaamba vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo
(Mako 12:38-39, Luka 11:43,46, 20:45-46)

1 Anepo Yesu nkulahaulila makuwa la vanu na
vakuhundwa vake kuchidoni,
2 “Vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo vatwête nafasi
yanga Musa.
3 Bahi mùlembelewa kuvapilikana na kukamula malove
lammalele lavannyaulila, henga munapapate àlalá
lávatendàngà, kwa kuva malove lavahaulanga akee
lávatendàngà.
4 Vanang'o vàhunga misigo iidôpa na kuvatika vanu
mmavala, henga vene vakálinga kananga kunyoloja chala
kuvapwechela.
5 Kila chinu chivachitenda vàchitenda chihi uchinga vanu
vavalole. Vànatumbuja dibadili divahûnga mmalyenye lavo
na mmakono, mmêle Malemba Lanaswe la Sheliya ya Musa
nkati mwake, na vànalepyanga misuwana ya mmapepe la
majoho lavo.
6 Vànatamwa namene kuikala mmiteng'u vya muyo
n'ding'ole na kuikala nafasi dya kweshimika n'ding'ande
dya kunnyuwila Nnungu.
7 Vànatamwa namene kusalimiwa kwa eshima kusakoni na
kuchemwa na vanu, ‘Nkúhunda.’
8 Henga mwenu mùnakubali kuchemwa ‘Nkúhunda,’ kwa
kuva mwenu mmammalele nni ummamo, na mùvele chihi na
nkúhunda yumo.
9 Uchocho, apano pachilambo munancheme munu woheyo
‘Atata’ kwa kuva mùvele chihi na Atata yumo, avêle kuli-
hunde.
10 Wala munakubali kuchemwa ‘Mmakulu,’ kwa kuva
mùvele chihi na nkulu yumo, nanang'e njo Kilisto atandol-
wejîje na Nnungu.

** **22:44** Sabuli 110

11 Henga nkulungwa mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi
wenu.
12 Munu woheyo alitumbyânga mwene, àmbesulupuswa,
henga munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

Kulilambilila kwa vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo
(Mako 12:40, Luka 11:39-42,44,52, 20:47)

13-14 “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na
Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu
mùvachimila vanu nnango wa mu Ufalume wa Nnungu,
na mwenu mmene mukáinjila, na avala valembêla kuinjila
mùnivadivila vanainjile.*

15 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na
Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùhwena
myanda ya kupita m'bahali na mukee m'bahali uchinga
mumpindikulanye kananga munu yumo kuva nkúhundwa
wenu. Pamumpindikulanya, mùntenda ààve munu wa Jihan-
namu myanda mivili kumpunda mwenu mmene.

16 Ole wenu mwenu mmakulodya muputêle meho! Kwa
kuva, mwenu mùhaula kuva munu akàapila kwa kuitam-
bulanga Ing'ande ya Nnungu, anecho chikee chinu, henga
akàapila kwa kutambulanga zahabu ivêle mu Ing'ande ya
Nnungu, àlembelewa atimise achila chaapidile.

17 Mwenu mmamavelu na mmanu muputêle meho! Dachi,
chikulungwa namene chilida, zahabu au Ing'ande yanga
Nnungu iitênda aila zahabu ivalangiwe kuva yanaswe?

18 Uchocho mùhaula kuva, ‘Munu akàapila kwa kutambu-
langa chitala, anecho chikee chinu, henga munu akàapila kwa
kutambulanga sadaka ivêle pachitala, àlembelewa atimise
achila chaapidile.’

19 Mwenu nni mmanu muputêle meho! Dachi, chilida
chikulungwa namene, sadaka au chitala chiitênda sadaka aila
kuva yanaswe?

20 Bahi munu aapîla kwa kutambulanga chitala, àapila kwa
chitala anecho na kwa vitukutuku vyammalele vivelênge
pachitala.

21 Uchocho, munu aapîla kwa kutambulanga Ing'ande ya
Nnungu, àapila kwa ing'ande aneyo na kwa Nnungu avêle
nkati mwake.

---

* **23:13-14** Mmalemba lanji matandimatandi lálembwîjwe malove alano, Mumbepambala mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Muvapakanyola dimali anannidi, na kulitenda kuva mmambone kwa kuyuwa namene. Kwa ing'anya aneyo liduva lya hukumu mumbepata asabu ing'ulu namene!

22 Na munu aapîla kwa kutambulanga kulihunde, àapila
kwa chiteng'u cha Nnungu na kwa Nnungu aikâla pa-
chiteng'u anecho.
23 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na
Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu
mùnajali namene kuhumya asilimiya kumi ata kwa vituku-
tuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno
umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani ku-
vatendela vanu vanji haki na kuvavikila chididi vanu vanji,
na kukulupika. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila
kuleka kulatenda na anelo lanji.
24 Mwenu nni mmakulodya muputêle meho! Pamukum-
bila, mwenu mùnajali namene kuhamata dinjenjema nkum-
mila ungamila.
25 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na
Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu
mùvele muchi munu àhahula mwawo na nkungu pannima,
henga nkati mwòmbele chihi kung'unuka na kupakanyola.
26 Wako Nfalisayo uputêle meho! Tandilika kuhahula nkati
chikombe nahoti, uchinga pawelu napanang'o patakate.
27 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na
Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùlandene
na misati ipambwîje kwa pawelu, henga nkati mwòmbele
chihi mawangwa la vanu vahwîle na kila namuna ya
uhakwa.
28 Uchocho na mwenu njo chimuva, kwa pawelu
mwònekana kuva mmambone pameho pavanu, henga nkati
mwenu mwòmbele chihi ulamba na vitendo vihakalenge.”

Asabu ya vakúhunda Sheliya na Mafalisayo
(Luka 11:47-51)

29 “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na
Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùdengela
misati ya manabii na kulemba misati ya vanu vánavele vam-
bone,
30 na mùhaula kuva, ‘Hwetu tukachiva utupwawa machedo
mmaduva lavanapwawije anyakala vetu, tukanalundane na-
vanang'o kuvawalala manabii.’
31 Bahi mwenu mùlimaiha mmene kuva mwenu nni
mmadukulu mma vanu vavawalêle manabii.
32 Bahi malilila anelo lavatandihije anyakalavenu!
33 Mwenu nni mihongo, mmana mma nachihungo!
Ènembehulula dachi kuitila hukumu ya Jihannamu?
34 Kwa kuva, nìmpelekejija mwenu manabii na vanu vavêle
na lúnda na vakúhunda. Henga vanji mùmbevawalala na
vanji mùmbevavamba mmisalaba na vanji mùmbevasulubula

n'ding'ande dyenu dya kunnyuwila Nnungu na kuvavinganga muimanga imo mpaka inji.
35 Mwenu mùmbepata asabu ing'anya ya vanu vambone
pameho pa Nnungu vawalaliwîje, kutandikila kuwalalwa
kwanga Habilu ánavele wambone pameho panga Nnungu,
mpaka kuwalalwa kwanga Sakaliya mwana wanga Bal-
akiya, umummwalalidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu
ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija
sadaka.
36 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà
achino vàmbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa
vanu anevo vammalele.”

Yesu àihinginikila imanga ya Yelusalemu
(Luka 13:34-35)

37 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mwenu
mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu!
Mwenu mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga
avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda yohe ǹnilinga
kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila
vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga
pamutamwije.
38 Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.†
39 Na nangu nìnnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila
mpaka pamumbehaula kuva, ‘Ubalikiwe wako uîda kwa lina
lya Nang'olo.’ ”

24

Yesu àhaula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu
(Mako 13:1-31, Luka 21:5-33)

1 Yesu nkuuka pa Ing'ande ya Nnungu, pánavele nkuhwena
vakuhundwa vake nkummwenela nkunnanguja ding'ande
dya pa Ing'ande ya Nnungu.
2 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùvenkulona anelo lam-
malele? Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nanga liyanga lim-
beisalîla muha liyanga linji, kila liyanga lìmbematohijwa pahi.”
3 Bahi Yesu panaikele muha Lichinga lya Miseituni,
vakuhundwa vake nkummwenela paweka, nkummuja
kuchidoni, “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vìmbehumila
chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangûja kwida kwako,
na ntululilo wa mahiku alano?”
4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga
munahochejwe.

† **23:38** Munsitali auno Matayo àlembile “ing'ande yenu,” ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

5 Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o
njo nangu, uvachidoni, ‘Nangu njo Kilisto!’ Vanu anevo
vàmbevahocheja vanu vohe.
6 Mùmbepilikana habali dya ing'ondo na habali dya ing'ondo,
henga munayope. Kwa kuva, anelo lasima laide, henga aula
ntululilo ukánambikamola.
7 Kwa kuva, chilambo chimo chìmbepanyana na chilambo
chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji.
Kùmbekuva na indala ing'ulu na sehemu dyohe dya pachil-
ambo dìmbendengenda.
8 Anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu
wa kuveleka.
9 Anepo nnembekamujwa mmakono la vanu vanji uchinga
m'banihwe na kuwalalwa, na vanu va vilambo vyammalele
vàmbemmenga mwenu ing'anya yang'une.
10 Chipindi anecho nni chivambelekanga vanu vohe
ing'ulupa yavo, vàmbetengelekana vene kwa vene na
kuvengana.
11 Vàmbehumila manabii vohe va kulambila na kuvahocheja
vanu vohe.
12 Ing'anya ya kuyenjejeka kwa lahakalenge, kutamwana
kwa vanu vohe kumbehang'uka.
13 Henga ambepililîla mpaka kuntululilo, aneyo njo am-
bepôhwa.
14 Na kabla ya kuhwika anewo ntululilo, Malove Lam-
bone la Ufalume wa Nnungu làmbehubiliwa pachilambo cham-
malele kuva ushahidi kwa vanu va vilambo vyammalele.”

15 Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa api-
likanihe saana mana ya malove laîda. Anepo Yesu nkuh-
weneha kutangola wachidoni, “Bahi anepo mùmbechona
chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya
Nnungu kuva najisi chiimijìjwè pa Ing'ande ya Nnungu.
16 Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile
kumachinga.
17 Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutuku-
tila nng'ande unatwala vitukutuku vyake.
18 Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya
únatwala lijoho lyake.
19 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja
mmahiku anelo.
20 Nnyuwange Nnungu uchinga kutila kwenu kunave
mmahiku la chipwepwe au Liduva lya Kuyewelela.
21 Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu
ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo
mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila.

22 Kuikave Nnungu akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la
ibaniki akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe.
Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, àniinjipiha mahiku
anelo.
23 Anepo munu akànnyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’
au ‘Àvele apala,’ munakulupile.
24 Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilîla kuva
vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va
kulambila. Vanu anevo vàmbetenda vimaiho vikulu na
masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu
vávatandwêle Nnungu.
25 Lola, nangu ìninnyaulilanga kabla anelo lammalele
lakànambihumila.
26 Bahi vanu vakannyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele
kulilanga!’ Munahwene aneko. Au vakannyaulila kuva,
‘Lola, àlipihite nng'ande!’ Munavakulupile.
27 Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva
muchi nng'anje wa ing'uva chiuhumila gafula kumahunde
na kulangaja kumahunde kwammalele.
28 Bahi pohepo pauvele ntuhi njo pavambekojana
vipungo.”
29 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Upopo,
palalembemalilika maduva la kubanika, ‘Liduva
lìmbekuva na lupi na mwedi ukambelangaja na dinondwa
dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku
vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo,
vìmbetikinyika.’
30 Anepo njo pachimbekwonekana chimaiho changa
Mwana wa Munu kumahunde. Vanu vammalele va
pachilambo vàmbekutanga, na vàmbemwona Mwana wa Munu
avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu
nkulu.
31 Anepo àmbevatuma malaika vake kwa lidi litumbwile lya
lipenga na vàmbevalopola vanu vake vávatandwèlè kuhaloka
nchilambo chammalele.
32 Bahi kwa nnandi wa ntini lihundange nfano auno. Di-
navi dyake padihipuka na kulikwasula mahamba, mwenu
mùnamala kuva chihuku chìvele pepi.
33 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo
lammalele laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa
kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pan-
nango.
34 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà
achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele.
35 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu
lakambepita mwiko.”

Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene
(Mako 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)

36 “Henga kuyamba liduva na uhiku wene anewo, nanga
munu amaîte, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite,
wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaîte.
37 Malinga chilanavele mahiku langa Nuhu, nni uchocho
chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.
38 Kwa kuva, mmahiku àlalá livambwe kabla
likànambikwida, vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na
kulombwa mpaka liduva alila lyainjidile Nuhu nsafina.
39 Vanang'o nanga pavanamaite chinu chohecho mpaka
livambwe palihaleke nkuvayola vammalele. Uvila nni chiim-
bekuva pambekwida Mwana wa Munu.
40 Uhiku anewo vanu vavili vàmbekuva kumawelu, yumo
àmbetwaliwa na yunji ambelekwa.
41 Vamahe vavili vàmbekuva pamo uvahaya ntama
nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.
42 Bahi lyongolelange kwa kuva nanga pamumaite liduva
lyambekwida Nang'olo wenu.
43 Mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande wau-
mala uhiku wambekwida nkwiva unaiva, akaniva meho
uchinga ing'ande yake inatutumulwe.
44 Bahi na mwenu uchocho, lipanganihange, kwa kuva
Mwana wa Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu.”

Ntumishi akúlupika na ntumishi akákulupika
(Luka 12:41-48)

45 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Dachi, ntu-
mishi alida akulupîka na avêle na ding'ano? Nni ayula
wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na
kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa.
46 Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake
àmbenkoja watenda chalaijijwe.
47 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo
àmbemmika ntumishi aneyo kuva nkwímilila wa dimali dyake
dyammalele.
48 Dachi, ìmbekuva dachi ikàva ntumishi aneyo nni munu
atênda lahakalenge, nkulihaulila muntima wake kuva,
‘Nang'olo wangu ànatima kuuya,’
49 nkutandilika kuvapanya vatumishi avake, akuno walya
na kukumbila na kukalewa?
50 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva
lyakalolela na uhiku wakaumaite.
51 Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kum-
mika pachinu pavikwîje kwajili ya vakulilambilila, aneko
vàmbekuta na kuhaya meno.”

25

Nfano wa vali kumi

1 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Uhiku anewo
Ufalume wa kulihunde nni paumbelandana na vali kumi
vanatwete vibatali vyavo nkuhwena unampwechela
nnombi.
2 Vali nnyano muanevo vávele mavelu na nnyano vanji
vánilimuka.
3 Avala mavelu vátwetenge chihi vibatali vyavo wala
vananyakule na mahuta la akiba.
4 Henga avala valimwîke ványakwile vibatali na kukondya
mahuta lanji.
5 Bahi nnombi patimîle kuhwika, vammalele nkuhindila na
kulala luwono.
6 Ching'ati chilo nkupilikanika lidi lya munu
ulichidoni, ‘Pilikanila, nnombi àvenkwida! Humang'ana
mukanchingamile!’
7 Bahi vali vammalele nkutakatukanga, nkutayalisha vi-
batali vyavo.
8 Avala mavelu nkuvahaulila avala valimwîke kuchidoni,
‘Tumeyele mahuta lenu kadiki kwa kuva vibatali vyetu vi-
tandilika kudimika.’
9 Avala valimwîke nkuyang'ula kuchidoni, ‘Ikambehulu-
lika, mahuta latuvenalo lakambetosa kuyavana hwetu na
mwenu. Mwenu hwena kwa vanu vachuûsa mukalisumile
lenu.’
10 Avala mavelu pavapite unasuma mahuta, nnombi
nkukamola. Avala vali nnyano vanavêle tayali, nkuingila
pamo na nnombi nnukumbi lwa ing'ole ya ulombi na nnango
nkuchimwa.
11 Lukoto kadiki avala vali vanji nkukamolanga, nkutandi-
lika kutangola kuchidoni, ‘Nang'olo, nang'olo, tuchimulile!’
12 Henga nnombi nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, nangu nikámmaite mwenu.’ ”
13 Anepo Yesu nkuhaula kuchidoni, “Bahi mùùve meho,
kwa kuva nanga pamulimaite liduva anelyo wala uhiku
wambekwida Mwana wa Munu.”

Nfano wa vatumishi vatatu
(Luka 19:11-27)

14 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Ufalume wa
Nnungu ùlandana na munu ánalembedîle kuhwena mwanda.
Nang'e ávachemile vatumishi vake, nkuvakamuja dihela
dyake. 15 Yumo nkumwing'a mipatila nnyano ya dihela
dya zahabu na yunji nkumwing'a mipatila mivili na yunji
nkumwing'a mpatila umo kupapatana na uweso wanga
munu. Anepo nkuhwena mwanda.

16 Upala ayula apête mipatila nnyano ya dihela dya zahabu
nkutandilika kutenda uchuusi, nkuyenjejeka mipatila inji
nnyano.
17 Uchocho na ayula apête mipatila mivili, nkuyenjejeka
mipatila inji mivili.
18 Henga ayula apête mpatila umo, nkuhimba lipondo,
nkupiha dihela dya nang'olo wake.
19 Bada ya maduva lohe, nang'olo wa avala vatumishi
nkuuya, nkutenda navo isabu ya dihela dyanavakamujije.
20 Bahi nkuhaloka ayula ntumishi anapete mipatila nnyano
ya dihela dya zahabu, nang'e nkuhumya na inji nnyano,
nkuhaula kuchidoni, 'Nang'olo, úngukamujidye mipatila
nnyano, lola vino ìyenjejeke inji nnyano.'
21 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, 'Ùtendile saana,
wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa
dimali kadiki, bahi vino nìmbekukamuja dimali dyohe. Ida
uhangalale pamo na nangu!'
22 Nkuhaloka ayula ntumishi wavili anapete mipatila
mivili ya dihela, nanang'e, nkuchidoni, 'Nang'olo, úngupele
mipatila mivili, lola, vino ìyenjejeke mipatila inji mivili.'
23 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, 'Ùtendile saana,
wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa
dimali kadiki, bahi vino nìmbekukamuja dimali dyohe. Ida
uhangalale pamo nangu!'
24 Anepo nkuhaloka ayula ntumishi yunji watatu anapete
mpatila umo wa dihela, nkuhaula kuchidoni, 'Nang'olo,
nangu ǹnikumala wako kuva, nni umunu ukee na chididi,
wako ùvele muchi munu ahôla chihi na pachinu pakapandile
nang'e.
25 Nangu ńniyopa, nkuhwena unapiha dihela dyako
nnipondo. Bahi hela yako aino, itwale.'
26 Nang'olo wake nkunnyang'ula kuchidoni, 'Wako nni ntu-
mishi nkútenda lahakalenge, na unnemwa! Wako wanimala
kuva, nangu nni munu ngufûna chihi pachinu panikapandile
nangu.
27 Elo, henga wako úlembelewa udivike dihela dyangu benki,
uchinga liduva linimbeuya ngudipate dihela dyangu na dinji
diyenjejêke.
28 Bahi mpakanyolange aneyo, dihela anedyo, mumwing'e
ayula avêle na mipatila kumi ya dihela.
29 Kwa kuva, kila munu avêle na chinu àmbeyenjejwa ààve
na vyohe, henga munu akávele na chinu ata achila kadiki
chavenacho àmbepokonyolwa.
30 Bahi ntwale ayu ntumishi akáfala, munnyahange pawelu
pavêle lupi. Aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno.' "

Angandolo na ambudi

31 “Pámbeìdà Mwana wa Munu akuno avèlè na ukulu
wake pamo na malaika vammalele, anepo njo pámbeikàlà
nchiteng'u chake cha chifalume.
32 Vanu va vilambo vyammalele vàmbelopokela muyo
mwake, nanang'e àmbevahapulanya anevo vanu muchi
nchunga chavahapula angandolo n'dimbudi.
33 Àmbevavika angandolo m'bali wake wa kunkono na am-
budi m'bali wake wa kunchinda.
34 Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali
wake wa kunkono, ‘Idang'ana, mwenu mubalikiwije na
Atatangu, pwachelanga Ufalume umuunguliwije kutandikila
kuumbwa kwa chilambo.
35 Kwa kuva ngúvele na indala mwenu nkuning'a chakulya,
na ngúvele na inyota mwenu nkuning'a medi, na ngúvele
ninnyeni mwenu nkungupwechela,
36 na ngúvele lukundumwandu, mwenu nkuning'a in-
guwo yuwala, na nnauula mwenu nkunanguuja, na ngúvele
nnilungu mwenu nkuidang'ana unangulola.’
37 Anepo avala vatênda lalalembela Nnungu njo pavam-
beyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, chakani patukuwene uvèlè
na indala hwetu nkukwing'a chakulya, au púnavele na inyota
hwetu nkukwing'a medi lukumbila?
38 Chakani patunakuwene uvèlè nnyeni, hwetu nkukup-
wechela, au chakani púnavele lukundumwandu, hwetu nkuk-
wing'a dinguwo?
39 Na chakani patukwene ubwahela au uvèlè nnilungu,
hwetu nkuida unakulola?’
40 Nfalume àmbevayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, kila chinu chimuntendedile munu avalangîwa
kuva akee chinu, múngutendedile nangu.’
41 Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake
wa kunchinda kuchidoni, ‘Ukananga apano, mwenu mulani-
wije! Muhwene mmoto ukee na ntululilo, moto waunguli-
wije Ibilisi na malaika vake!
42 Kwa kuva, pangunavele na indala, mwenu nkananing'ile
chakulya na pangunavele na inyota, mwenu nkananing'ile
medi lukumbila
43 na pangunavele ninnyeni, mwenu nkanangup-
wecheledile na pangunavele na uhou, mwenu nkananing'ile
dinguwo dyuwala na panichiuula, mwenu nkanaidile
unangulola na pangunavele nnilungu mwenu nkanaidîle
unangulola.’
44 Anepo vanang'o vàmbennyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo,
chakani patunakuwene uvèlè na indala au inyota au uvèlè

unnyeni au uvèlè na uhou au uuùlà au uvèlè nnilungu, na hwetu tunaide unakuhudumila?’
45 Nang'e àmbevayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu chimusindwije kuntendela munu avalangîwa kuva akee chinu, músindwije kungutendela nanangu.’
46 Anepo anevo vanu vambehwena muasabu ikee na ntu-lulilo, henga avala vatênda lalalembela Nnungu, vàmbeingila muumi ukee na ntululilo.”

26

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Mako 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
2 “Mwenu mùnimala kuva bada ya maduva mavili pàmbekuva na sikukuu ya Pasaka, na Mwana wa Munu àmbetengelekwa uchinga avambwe munsalaba.”
3 Anepo makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkukojana paing'ande ya Kuhani Nkulu, uvanchema Kayafa.
4 Nkutenda ntemelo namuna chivambenkamula na kummwalala Yesu.
5 Nkuhaula kuchidoni, “Henga tunankamule pasikukuu, uyopa vanu vanataya timbwili.”

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila
(Mako 14:3-9, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

6 Yesu ávele ku Besaniya muing'ande yanga Simoni analamijwe mangundula.
7 Pánavele nkulya, nkuhaloka mmahe ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la al-abasta. Chupa anecho chíumbele mahuta lanung'ila la kuga-lika namene, nkummiminila Yesu mmuti.
8 Vakuhundwa vanga Yesu pavalawene anelo latendêke nkusunala, nkuhaula kuchidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?
9 Alano mahuta lakanisumiswa kwa dihela dyohe namene nkuveng'a amahuvani!”
10 Henga Yesu nkumala lavachiliuja, bahi nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi munankambyakambya ayuno mmahe? Nang'e àngutendedile lyambone.
11 Kwa kuva, maduva lammalele mùmbekuva na amahu-vani, henga nanga pamumbekuva na nangu maduva lam-malele.
12 Nang'e àmwadilidile mahuta mummili wangu, uchinga angutayalishe kwa kungusika.

13 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu
pámbehubilîwa Malove Lambone nchilambo chammalele,
alino lyatendile ayuno mmahe lìmbetambulangwa kwa
kunhimukila nang'e."

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu
(Mako 14:10-11, Luka 22:3-6)

14 Anepo, yumo wa vakuhundwa kumi na mbili, lina lyake
Yuda Isikaliote, nkuhwena kwa makuhani vakulu,
15 nkuvahaulila kuchidoni, "Mùmbening'a chamani nikan-
tengeleka Yesu kwenu mwenu?" Bahi nkumwing'a dihela
dya nnyoyo salasini.
16 Kutandikila anepo Yuda nkuva wataha wasa wa kunten-
geleka Yesu.

Yesu na vakuhundwa vake vàlya chakulya cha Pasaka
(Mako 14:12-21, Luka 22:7-13, 21-23, Yohana 13:21-30)

17 Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe
Hamila, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkummuja
kuchidoni, "Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha
Sikukuu ya Pasaka?"
18 Yesu nkuvahaulila vahweneng'ane kumanga, kwanga
munu yumo vakannyaulile kuchidoni, "Nkúhunda àhawile
kuchidoni, 'Uhiku wautondwele Nnungu kwajili yangu
ùvele pepi, vakuhundwa vangu pamo na nangu nimwene
tùmbehangalalila muing'ande yako Sikukuu ya Pasaka.' "
19 Bahi vakuhundwa nkutenda muchi Yesu chavalaijije,
nkuandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.
20 Pachikamwele chinalyulo, Yesu nkulya chakulya pamo
na vakuhundwa vake kumi na mbili.
21 Pavanavele nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni,
"Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu
àmbengutengeleka."
22 Vakuhundwa vake nkuva nnihindambi likulu, nkutandi-
lika yumo-yumo kunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ni-
kee nangu!"
23 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Achahwijîje nkate wake
munkungu pamo na nangu njo ambengutengelêka.
24 Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije
Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e. Henga ole wake
munu aneyo antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa
kwa munu aneyo kuikave akavelekwa."
25 Anepo Yuda, ayula nkútengeleka, nkunnyaulila Yesu
kuchidoni, "Nkúhunda, nikee nangu!" Yesu nkunnyang'ula
kuchidoni, "Ùmbekuva uwewe."

Chakulya cha Nang'olo
(Mako 14:22-26, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

26 Bahi pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake. Nkuhaula kuchidoni, “Twalanga mulye, auno njo mmili wangu.”
27 Anepo, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a vakumbile, nkuhaula kuchidoni, “Kumbilanga mmammalele,
28 kwa kuva, aino njo myadi yangu imaîha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilîka kwajili ya vanu vohe uchinga vasamehewe masambi lavo.
29 Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, nikambekumbila kavila divayi, mpaka liduva linimbekumbila divayi dyahambi pamo na mwenu mu Ufalume wa Atatangu.”
30 Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana
(Mako 14:27-31, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

31 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ing'anya ya àlalá lambenguhumîla nangu, mwenu mmammalele chilo cha nelo ìnnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nìmbempanya nchunga,
na angandolo vàmbemwadilikana.’*
32 Henga panimbefufuka, nìmbennongolela kuhwena ku Galilaya.”
33 Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka mwiko.”
34 Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu.”
35 Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o!” Vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu kuwelu wa Getisemane
(Mako 14:32-42, Luka 22:39-46)

36 Anepo Yesu nkuhwena pamo na vakuhundwa vake kuwelu uvachema, Getisemane, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga apano, nangu nguhwena akula unayuwa.”

---

* **26:31** Sakaliya 13:7

37 Nkuntwala Petulo pamo na vana vavili vanga Sebe-
dayo. Bahi Yesu nkutandilika kuva na lihindambi na kukam-
bakamba muntima,
38 nkuhaula kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na lihindambi
likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho
pamo na nangu.”
39 Nkuhwena muyo kadiki, nkuhunama mpaka pahi,
nkuyuwa wahaula kuchidoni, “Atatangu, ikàhululika ngunye-
mye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulembela
nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene.”
40 Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vatatu,
nkuvakoja valèlè, nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Dachi,
nanga pamuhulwile kuva meho pamo na nangu kananga
lisaa limo?
41 Bahi mùùve meho na muyuwe uchinga pamumbelingwa
munatende masambi. Isungu ìnalembela, henga mmili unad-
abadanga.”
42 Yesu nkuhwena mwanda wavili unayuwa, wahaula
kuchidoni, “Atatangu, ikánahululike kungunyemija ibaniki
aneyo iîda, bahi ìtendeke muchi chulembela wako.”
43 Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake,
nkuvakoja valelèngè luwono, kwa kuva meho lavo láumbele
chihi luwono.
44 Yesu nkuvaleka kavila, nkuhwena unayuwa mwanda
watatu watangola chihi malove ulala.
45 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa, nkuvahaulila
kuchidoni, “Mwenu mmechinkwona na kupumulila.
Lola uhiku ùnikamola wambekamujwa Mwana wa Munu
mmakono la vanu vavêle na masambi.
46 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga
tuhweneng'ane!”

Kukamulwa kwanga Yesu
(Mako 14:43-50, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

47 Yesu pánavele nkutangola malove anelo, nkuhaloka Yuda,
yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, pamo na likuwa
likulu lya vanu vanyakwîle mapanga na dindonga. Vanu
anevo vammalele vátumwije na makuhani vakulu na vasele
va Vayahudi.
48 Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachi-
doni, “Munu ayula unimbem'busu njo nang'e, mwenu nka-
mule!”
49 Yuda nkummwenela Yesu nkuchidoni, “Nkúhunda,
umumi?” Bahi nkum'busu.
50 Yesu nkunnyaulila Yuda kuchidoni, “Nnyanjawangu,
tènda lyuwidilidile.” Bahi avala vanu vanapapatene na Yuda
nkuhengelekela, nkunkamula Yesu.

51 Nkuhundwa yumo muavala vakuhundwa vanga Yesu
nkuhalamola upanga, nkuncheketa likutu ntumwa wanga
Kuhani Nkulu.
52 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ludisha upanga wako
m'benda yake. Kwa kuva, vammalele vatumîla upanga wa
kukomanila, vambekuhwa kwa upanga uwowo wa kuko-
manila.
53 Dachi, ùtenda kuva nikáhulula unnyuwa Atatangu an-
gupelekejije matunji kumi na mbili la maelufu la malaika
vakunguchunga?
54 Henga nikàtenda uchocho làmbetimila dachi Malemba
Lanaswe lahaûla kuva, alano lasima lahumile?”
55 Anepo Yesu nkulihaulila likuwa lya vanu kuchidoni,
“Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè
mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? Maduva
lammalele nangu ngúikala nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu
unguhùndà, henga nanga pamunangukamwile.
56 Henga alano lammalele lànihumila, uchinga latimile
àlalá lavanalembile manabii Mmalemba Lanaswe.” Anepo
vakuhundwa vammalele nkunneka, nkutukuta.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
(Mako 14:53-65, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14,19-24)

57 Bahi avala vankamwîle Yesu, nkumpelekeja Yesu kwa
Kayafa, Kuhani Nkulu. Anepo njo pachinu pavanakojene
vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Lukumbi Lukulu lwa
Vayahudi.
58 Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu mpaka
paluwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Nkuingila nkati,
nkuikala pamo na valinzi uchinga alalole lambehumîla.
59 Makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi
Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kulambila kun-
nyamba Yesu, uchinga vammwalale.
60 Henga nanga pavanapete, ikànava vanu vohe vánihaloka
unahumya ushahidi wa kulambila. Kuntulililo, nkuhaloka
vanu vavili,
61 nkuhaula kuchidoni, “Ayu munu áhawile kuva, ‘Nangu
nahulula kuibamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga
kavila mmaduva matatu.’ ”
62 Anepo Kuhani Nkulu nkuimila, nkummuja Yesu kuchi-
doni, “Dachi, wako ukee na lilove lya kuyang'ula kwamba
anelo lavakusitaki ava vanu?”
63 Henga Yesu nkunyalala chihi. Kuhani Nkulu
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nnungu nni mumi, hambi
nakuapisa kwa lina lyake, bahi tuhaulile ikàva wako nni
Kilisto, Mwana wanga Nnungu.”

64 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, umomo
muhaulidile wako. Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu
kuva, kutandikila hambi muchimumwone Mwana wa Munu
aikèlè m'bali wa kunkono wa Nnungu Avêle na Dimongo,
uchocho muchimumwone avèlè mmahunde waida.”
65 Anepo Kuhani Nkulu nkupapulanga dinguwo dyake,
nkuhaula kuchidoni, “Ayu munu ànkufwîle Nnungu! Dachi,
pàvele ing'anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi? Lola,
têndа mùnipilikana chankufwîle Nnungu?
66 Mwenu mwona dachi?” Vanang'o nkuyang'ula kuchi-
doni, “Àlembelewa ahwe.”
67 Anepo vanu vanji nkunsunila mata kumeho na kumpa-
nya ding'ondi. Na vanji nkumpanya makofi,
68 uvahaula kuchidoni, “Wako Kilisto, tùlaujije, nnani aku-
panyile!”

Petulo ànkana Yesu
(Mako 14:66-72, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

69 Uhiku anewo Petulo áikele nnuwani lwa lukumbi lwa
Kuhani Nkulu. Ntumishi yumo mmahe, nkummwenela
Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Na wako úvele pamo na Yesu
wa ku Galilaya.”
70 Henga Petulo nkukana muyo mwa vanu vammalele
vánavele apala, wahaula kuchidoni, “Nikámaite malove lutan-
gola.”
71 Anepo Petulo nkuuka apala nkuhwena pannango wa
luwani lwa lukumbi, bahi mmahe yunji nkumwona, nkuva-
haulila vanu vánavele apala kuchidoni, “Ayuno munu ávele
pamo na Yesu wa ku Nasaleti.”
72 Henga Petulo nkukana kavila, nkuapila wachidoni,
“Nikámmaite munu aneyo!”
73 Lukoto kadiki avala vanu vanaimidile apala,
nkummwenela Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Muhiu
wako nni yumo munkumbo wavo, ing'anya ata itangodi
yako ìnakumaiha.”
74 Anepo Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ngu-
lanike ikàva nalambila! Nangu nikámmaite munu aneyo!”
Upala ung'uku nkukongovela.
75 Petulo nkuhimukila malove langa Yesu lanannyaulidile
kuva, “Kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva
ungukanìlè myanda mitatu.” Bahi nkuhuma pawelu, nkuna-
tumbula chitangelo.

27

Yesu àpelekejwa kwa Pilato
(Mako 15:1, Luka 23:1-2, Yohana 18:28-32)

1 Pauchele, makuhani vakulu vammalele na vasele va
Vayahudi nkukojana, nkutenda ntemelo uchinga vapate
kummwalala Yesu.
2 Nkunnyunga Yesu, nkumpelekeja na kunkamuja kwanga
Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila.

Kuhwa kwanga Yuda
(Matendo 1:18-19)

3 Bahi Yuda, ayula antengelêke Yesu pawene kuva Yesu
ànihukumiwa kuhwa, nkulyamba, nkuvauihija makuhani
vakulu na vasele va Vayahudi adila dihela salasini dya nny-
oyo.
4 Nkuvahaulila kuchidoni, “Natendile masambi kunten-
geleka munu ayuno akávele na likosa, uchinga awalwalwe.”
Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Yetuhwe ilida? Anelo
unamala umwene!”
5 Bahi Yuda nkudiyaha adila dihela dya nnyoyo mu
Ing'ande ya Nnungu, nkuhwena unalipambilila.
6 Makuhani vakulu nkudilokotanya adila dihela dya nny-
oyo, nkuhaula kuchidoni, “Kupapatana na sheliya yetu,
ikáluhusiwa kudivika nnisanduku lya sadaka, kwa kuva nni
dihela dipatikene kwa kumwadila myadi.”
7 Adila dihela nkwamula vasume welu wa munu amun-
yanga ulongo, uchinga pààve pachinu pa kuvasikila vayeni.
8 Njo mana aula welu vachema, “Welu wa Myadi,” mpaka
nelo*.
9 Anepo nni palatimidile malove lanatangwe nabii
Yelemiya kuchidoni, “Nkuditwala dihela dya nnyoyo salasini,
divanawene Vaisilaeli kuva dinalingilana na kuhwa kwanga
munu,
10 nkutumila dihela anedyo kusuma welu wa munu amun-
yanga ulongo, muchi Nang'olo changulaijije.”

Yesu muyo mwanga Pilato
(Mako 15:2-5, Luka 23:3-5, Yohana 18:33-38)

11 Anepo Yesu nkupelekejwa muyo mwanga Pilato nkulu
wa Chiloma wa chilambo achila. Pilato nkummuja Yesu
kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?” Yesu
nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.”
12 Bahi makuhani vakulu na vasele va Lukumbi Lukulu
lwa Vayahudi pavansiteke Yesu, nang'e nanga panayang'wile
lilove.
13 Anepo Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi,
uvenkulapilikana anelo lammalele lavakusitaki?”
14 Yesu nkunyalala chihi na akanayang'wile kananga lilove
limo, Pilato nkukangana namene.

---

* **27:8** Matayo palembi kuva mpaka nelo, àyamba maduva àlalá nang'e lachilemba chitabu achino.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Mako 15:6-15, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

15 Kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa
kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela.
16 Na maduva àlalá pávele na nfungwa yumo anamaikene
namene ing'anya ya kutenda lahakalenge, lina lyake Balaba.
17 Bahi vanu pavanakojene pamo, Pilato nkuvauja
kuchidoni, “Mulembela ninchimulile alida, Balaba au Yesu
uvanchema Kilisto?”
18 Pilato átangwele uchocho kwa kuva ánimala kuva, Yesu
ákamujijwe kwanga nang'e kwa wiu.
19 Pilato panaikele nchiteng'u cha hukumu, n'jawe
nkumpelekejije ujumbe uchidoni, “Unantende chinu
chohecho aneyo munu akávêle na likosa, kwa kuva chilo
ǹnibanika namene muindoto ing'anya yanga nang'e.”
20 Henga makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi
nkuvachonjela vanu vánavele apala kuva vayuwe alekelewe
Balaba, na Yesu awalwalwe.
21 Pilato nkuvauja kuchidoni, “Muvanu avano vavili
mùlembela nìnnyungulile alida?” Vanang'o nkunnyang'ula
kuchidoni, “Nnyungulile Balaba.”
22 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùlembela nintende
dachi ayuno Yesu uvanchema Kilisto?” Vammalele
nkuyang'ula kuchidoni, “Avambwe munsalaba!”
23 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Ing'anya ntwani?
Kwani àtendile lilida lihakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija
chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Avambwe munsalaba!”
24 Bahi Pilato pawene kuva nanga chambehulula kutenda,
na lwasu luhalija chihi, nkutwala medi nkukalava mmakono
muyo mwa vanu vammalele, wahaula kuchidoni, “Kuhwa
kwa munu aneyo, nangu nikávele na makosa! Anelo lenu
mmene.”
25 Vanu vammalele nkuyang'ula kuchidoni, “Asabu ya
kuwalalwa kwanga munu aneyo kutukoje hwetu pamo na
vivelêko vyetu!”
26 Anepo Pilato nkuvahungulila Balaba, henga nkulaija
Yesu asulubulwe na kunkamuja kwa matiyala va Chiloma
uchinga avambwe munsalaba.

Matiyala vàntendela Yesu mang'wanyu
(Mako 15:16-20, Yohana 19:2-3)

27 Anepo matiyala la Pilato nkuntwala Yesu nkumpelekeja
nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, na likuwa
lyammalele lya matiyala nkunteng'eneja.
28 Nkummulanga dinguwo dyake, nkummwaja likoti lya
langi ya chifalume.

29 Nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume,
nkummwaja mmuti. Nkunkamudya isimbo ya imbalu
munkono wake wa kunkono, nkutindivala malundi muyo
mwake, nkutandilika unnombolela kwa mang'wanyu
uvachidoni, “Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi!”
30 Nkunsunila mata, nkutwala aila imbalu nkumpanya
mmuti.
31 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila
likoti, nkummwaja dinguwo dyake. Anepo nkuntwala, nkuh-
wena unammamba munsalaba.

Kuvambwa kwanga Yesu
(Mako 15:21-32, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

32 Pavachihwena, nkukojana na mwenedi wa imanga ya
ku Kilene, lina lyake Simoni, nkunnamatija aunyakule aula
nsalaba wanga Yesu.
33 Pavakamwele pachinu pavachema Goligota, mana lake,
“Pachinu pa Libadang'a.”
34 Nkumwing'a divayi divakundanyije na chinu chikalala
namene. Henga payejije, nkuhita kukumbila.
35 Pavamalidile kummamba munsalaba, nkuyavana din-
guwo dyake kwa kuyela indingi.
36 Nkuikalanga pahi upala uvannolihija.
37 Munsalaba wake muha pamuti pake vákomedile chibau
chílembwije malove layamba lisitaka lyake, “AYUNO NJO
YESU, NFALUME WA VAYAHUDI.”
38 Uhiku uula, nkuvambwa na vakúpalaula vavili, yumo
m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.
39 Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti
yavo na kunchamba,
40 uvachidoni, “Wako akee unahawile kuva ùmbebamola
Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva
matatu, hambi lipohe umwene! Ikàva wako Umwana wa
Nnungu, lisulupuse munsalaba!”
41 Uchocho, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya
Musa pamo na vasele va Vayahudi navanang'o nkuntendela
mang'wanyu, uvahaula kuchidoni,
42 “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi akáhulula
kulipoha mwene! Ati nang'e nni Nfalume wa Vaisilaeli!
Hambi alisulupuhe mwene munsalaba, uchinga na hwetu
tunkulupile.
43 Nang'e àlisingila Nnungu na áhawile kuva nang'e nni
Mwana wanga Nnungu. Ikàva Nnungu ànakatapaliwa nawe,
bahi ampohe hambi!”
44 Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e,
navanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu
(Mako 15:33-41, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

45 Bahi kutandikila sasita muhi mpaka satisa, chilambo
chammalele nkuva chihi lupi.
46 Paihwikile malinga satisa, Yesu nkunonoha lidi lyake,
nkuhaula kuchidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana
lake nni, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi
ùninguleka?”
47 Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho
nkuhaula kuchidoni, “Ànchema Eliya.”
48 Upala, munu yumo nkutukuta nkutwala siponji, nkuchu-
vika n'divayi dihahama. Nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila
Yesu uchinga ahonde.
49 Henga vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Nneke, tulole
ikàva Eliya achiaide unampoha!”
50 Bahi Yesu nkunonoha kavila lidi likulu, koka nkuhila.
51 Upala lipanzia linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya
Nnungu nkudaluka vipande vivili, kutandikila muha mpaka
pahi, chilambo nkundangenda na mayanga makulungwa
nkutumbuka.
52 Misati nkuhunukuka, na vanu vohe va Nnungu
vanahidile nkufufuliwa.
53 Nkuhuma mmisati yavo, na Yesu páfufwike, anevo vanu
nkuingila muimanga yanaswe Yelusalemu, nkwonwa na
vanu vohe.
54 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma na avala vánavele
pamo nanang'e uvannolihija Yesu, pavachiwene chilambo
uchindengenda na lammalele lahumidile, nkuyopa namene,
nkuhaula kuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wanga
Nnungu.”
55 Pachinu anepo pávele na vamahe vohe vachimpenekela
Yesu kwa kulehu, anevo nni avala vachinnondola Yesu ku-
tandikila ku Galilaya na kuntumikila.
56 Muanevo vamahe, múvele na Maliya wa imanga ya Magi-
dala na Maliya ayuvao Yakobo na Yusufu, pamo na ayuvao
vana vanga Sebedayo.

Kusikwa kwanga Yesu
(Mako 15:42-47, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

57 Liduva palichiswa, nkuhaloka munu yumo nkúpata,
uvanchema Yusufu, mwendi wa ku Alimataya. Munu aneyo
nanang'e ávele nkúhundwa wanga Yesu.
58 Nang'e nkuhwena kwanga Pilato, nkuuyuwa mmili
wanga Yesu, bahi Pilato nkwamulu vamwing'e.
59 Anepo Yusufu nkuutwala aula mmili, nkuudingilija
sanda itakete,

60 nkunausika munsati wake wahambi unavedwîje
nniyanga likulungwa namene. Anepo nkuhingilihija liyanga
likulu pannango wa nsati, nkuuka.
61 Maliya wa imanga ya Magidala pamo na ayula Maliya
yunji váikalenge upala, kuloja pansati.

Matiyala làlolihija nsati

62 Liduva lipapete, lívele Liduva lya Kuyewelela, makuhani
vakulu na Mafalisayo nkummwenela Pilato,
63 nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, tùnakumbukila kuva
ayula nkúlambila pánavele mumi átele kuchidoni, ‘Liduva lya
tatu lya kuhwa kwangu nìmbefufuka kuhaloka kwa vahwîle.’
64 Bahi amulisa nsati ulolihijwe mpaka liduva lya tatu, uy-
opa vakuhundwa vake vànauiva mmili wake na kuvahaulila
vanu kuva ànifufuka. Kwa kuva, kulambila kwa vino kumbe-
mamoja kupunda kutandi.”
65 Pilato nkuvayang'ula kuchidoni, “Vatwale matiyala,
muhwene mukauchunge malinga chimuhulula.”
66 Bahi vanang'o nkuhwena unaulolihija aula nsati kwa
kuvavika valinzi vaulolihije, na kwa kuvika alama muha
liyanga lya pannango uchinga ilanguje, ikàva pàvele munu
anachimwile, na ìive kuvadivila vanu vanause anelyo
liyanga.

28

Kufufuka kwa Yesu
(Mako 16:1-10, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

1 Palipitile Liduva lya Kuyewelela, ulyamba na mam-
bumbu liduva lya Jumapili, Maliya wa imanga ya Magidala
na Maliya yunji vápite unaulola nsati.
2 Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, kwa
kuva malaika wa Nang'olo ánisulupuka kuhaloka kulihunde,
nkuhwena kunsati, nkulihingilihija alila liyanga kunyenje,
nkuliikalila.
3 Aneyo malaika ánang'anyima muchi nng'anje wa ing'uva,
na dinguwo dyake dívele dyanahe mbee!
4 Avala valinzi vachichûnga nsati wa Yesu nkuyopa na
kutetemela, nkuva muchi vànihwa.
5 Henga ayula malaika nkuvahaulila avala amahe
kuchidoni, “Munayope, nangu ànimala kuva mùntaha Yesu
avambwîje munsalaba.
6 Apano nang'e akapali, kwa kuva ànifufulwa muchi cha-
hawile. Idananga mupalole pachinu panalajijwe.
7 Bahi hweneng'ana upehi mukavahaulile vakuhundwa
vake kuva, nang'e ànifufulwa uholoka kwa vanu vahwîle, na

àninnongolela kuhwena ku Galilaya, aneko muchimumwone.
Lola, nangu ǹninnyaulilanga tayali.”
8 Bahi avala vamahe nkupiyanya kuuka pansati, kwa
kuyopa na kuhangalala namene nkutukuta uhwena unava-
haulila vakuhundwa vake.
9 Upala, Yesu nkuvahumila avala vamahe, nkuchidoni,
“Mmumi mwenu?” Avala vamahe nkummwenela, nkuhu-
nama muyo mwake, nkukamula madodo lake.
10 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Hwe-
neng'ana mukavahaulile vakuhundwa vangu vavêle muchi
anung'unuvangu vahwene ku Galilaya, aneko nni kuvam-
bengwona.”

Valinzi vàhaula mambo lahumidîle

11 Avala vamahe pavanavele nndila, matiyala vanji vachi-
ulolihija nsati nkuhwena kumanga unavahaulila makuhani
vakulungwa kila chinu chihumidîle.
12 Anepo makuhani vakulu nkukojana pamo na vasele va
Vayahudi, nkutenda ntamelo, nkuveng'a dihela dyohe avala
matiyala va nsati.
13 Anepo vanang'o nkuvahaulila matiyala kuchidoni, “Va-
haulile vanu kuva, pamunavele nkwona, vakuhundwa vake
Yesu vániida nachilo, nkumwiva.
14 Na Pilato akàpilikana habali aino, hwetu tunatangola
nawe, mwenu nkalembeingila mukulaga.”
15 Bahi avala matiyala nkupwechelela adila dihela nku-
tenda muchi chivalaijijwe. Habali aneyo ínihweneha kuyan-
jala kwa Vayahudi mpaka nelo.

Yesu àvatuma vakuhundwa vake
(Mako 16:14-18, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

16 Anepo avala vakuhundwa kumi na moja nkuhwena ku
Galilaya mpaka kulichinga alila lyanavahaulidile Yesu vah-
wene.
17 Vanang'o pavammwene, nkutindivala malundi muyo
mwake uvamwabudu, henga vanji nkuva na lipamba.
18 Anepo Yesu nkuvahengelekela nkuvahaulila kuchidoni,
“Nangu ngùpewije mamulaka lammalele, kulihunde na
pachilambo.
19 Bahi hweneng'ana kwa vanu va vilambo vyammalele
mukavajuhe kuva vakuhundwa vangu, umuvabatisa kwa
lina lya Nnungu Atata na lya Mwana na lya Umumu
Wanaswe.
20 Muvahunde kulakamula lammalele laninnaijije. Na
mumale kuva nangu ngùvele pamo na mwenu maduva lam-
malele mpaka ntululilo wa chilambo.”

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Mmitabu anevyo ncheche, chitabu cha Mako njo chananjipi namene kupunda vitabu vinji. Na ìkulupika kuva, chitabu achino cha Mako njo chinavele chitandi kulembwa kupunda anevyo vinji, na ìnahululika kuva chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vàkulupila kuva chitabu achino chílembwije muimanga ya Loma kwa makudungilo la kuvakamya mitima vakúkulupila va aneko.

Mako ayu njo anamaikene kwa lina lya Yohana Mako, achipapatana na Banaba na Ntume Paolo. Imbili yanga Mako ínihakajangwa apala panaamwile kulihapula mmwanda wao wa madengo la chitume (Matendo 13:13). Mmwanda unji Mako nkupapatana kavila nawi Banaba (Matendo 15:37-39). Mako ámaikene namene kuva nnyanjawake Petulo wa pepi namene (1 Petulo 5:13). Na vatalamu va Bibilia vànakulupila kuva Mako anilemba malove lohe la shuhuda dyanga Petulo, na shuhuda anedyo njo nsingi wa Malove Lambone lalembwîje na Mako. Mmalove alano Lambone, Mako àhimya namene mambo layâmba namuna ya kuva nkuhundwa wanga Yesu, na mahundo langa Yesu layâmba mahiku la ntululilo.

Uinjipihi wa chitabu cha Mako

1. Sula ya 1:1-13, Mako àchimaiha chitabu.
2. Sula ya 1:14-8:21, Mako àtana kwamba madengo la Yesu mmahiku lanave ku Galilaya.
3. Sula ya 8:22-10:52, Mako àtana kwamba mwanda wanga Yesu kuhwena ku Yelusalemu.
4. Sula ya 11:1-16:8, Mako àmalilila chitabu chake kwa kutana habali dyanga Yesu panavele ku Yelusalemu, na habali dya kuhila na kufufuka kwanga Yesu.

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Matayo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Alano nni Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto,
Mwana wa Nnungu.
2 Làtandilike muchi chilalembwije nchitabu changa nabii
Isaya, Nnungu pahaula kuchidoni,
“Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.”*
3 “Munu ànonoha lidi kulilanga wachidoni,
‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.’ ”†
4 Bahi Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga, wavahubilila
vanu valeke masambi lavo na vabatiswe uchinga Nnungu
avasamehe masambi lavo.
5 Vanu vohe kuhaloka chilambo cha ku Yudeya na imanga
ya ku Yelusalemu vánihwena unampilikanila Yohana, nkuli-
tangolanga masambi lavo, nang'e nkuvabatisa mmuto wa
Yoludani.
6 Yohana áwete inguwo ikatapajîjwe kwa maleha la
ungamila, na nchikundu mwake áhungile nkanda wa
limbende. Na chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi
wa munnyitu.
7 Yohana nkuva wavahaulila vanu kuchidoni, “Nnyuma
mwangu àvenkwida avêle na dimongo dyohe namene un-
gupunda nangu. Nangu wala nikáfala kuntumikila kananga
kwa kutepa na kuihungula mididi ya vilatu vyake.
8 Nangu nìm'batisa mwenu kwa medi, henga aneyo
àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe.”

Kubatiswa na kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 3:13, 4:11, Luka 3:21-22, 4:1-13)

9 Maduva anelo, Yesu nkukamola kuhaloka imanga ya ku
Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya, Yohana nkum'batisa Yesu
mmuto wa Yoludani.
10 Upala, Yesu pahumile chihi mmedi, nkukwona kuli-
hunde kuhunukwike, na Umumu Wanaswe achionekâna
muchi umunda wansulupukila.
11 Lidi nkupilikanika kuhaloka muha kulihunde ulichi-
doni, “Wako njo Mwanangu unikutamwa, ìnikatapaliwa na
wako.”
12 Upala, Umumu Wanaswe nkunnodya Yesu kuhwena ya
kulilanga,
13 nkuikala aneko maduva alubaini walingwa na Nanchin-
denga. Aneko, ávele pamo na anyama va munnyitu, na
malaika nkuva uvantumikila.

---

* **1:2** Malaki 3:1 † **1:3** Isaya 40:3

Yesu àvachema vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:12-22, Luka 4:14-15, 5:1-11)

14 Bada ya Yohana kutaywa nnilungu, Yesu nkuhwena chil-
ambo cha ku Galilaya unavahubilila vanu Malove Lambone
la Nnungu,
15 wachidoni, “Mahiku lànihwika na Ufalume wa Nnungu
ùvele pepi na mwenu. Lekanga masambi lenu na mu-
lakulupile Malove Lambone!”

16 Yesu pachipita nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona
akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Si-
moni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema
Anduleya.
17 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu ngu-
chinintendange mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu
kwa Nnungu.”
18 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

19 Papite muyo kadiki, nkumwona Yakobo na nnung'une
wake uvanchema Yohana, chalumo na Sebedayo atatawavo
pamo na amadengo vanji, vavèlè muingalava yavo uvakata-
paja dinjau dyavo.
20 Upala, Yesu nkunchema Yakobo na Yohana, na vanang'o
nkunneka atatawavo pamo na amadengo vanji muingalava,
vanang'o nkumpapata Yesu.

Yesu àmmusa nanndenga
(Luka 4:31-37)

21 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwika imanga ya
ku Kapelinaumu, na palikamwele Liduva lya Kuyewelela,
Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nku-
tandilika kuvahunda vanu.
22 Vanu vanampilikene nkukangana mahundo lake, kwa
kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee
muchi vakúhunda va Sheliya yanga Musa.

23 Uhiku uwowo, munu yumo ánavele muing'ande ya
kunnyuwila Nnungu, ánavele na nanndenga, nkulindamuka
ukuta ding'uto wachidoni,
24 “Ùtulembelela chani hwetu, wako Yesu wa ku Nasaleti?
Dachi ùidile unatwondonganga? Ùnimala kuva wako nni
Wanaswe, utumwîje na Nnungu!”
25 Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni,
“Nyalala! Mmuke ayu munu.”

26 Bahi ayula nanndenga nkunkunyang'unya namene
ayula munu akuno wakuta kwa lidi likulungwa, nkummuka.

27 Vanu vammalele nkukangana, nkuva uvaujana kuva,
“Ala nni lalida? Ala nni mahundo lahambi lavêle na ma-
mulaka! Ayu munu àvele na dimongo dya kuvaamulisa
anamindenga, na vanang'o vànampilikana!”
28 Anepo habali dyanga Yesu nkupiyanya kuyanjala nchil-
ambo chammalele cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Luka 4:38-41)

29 Yesu na vakuhundwa vake, pamo na Yakobo na Yohana
nkuhumang'ana muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuh-
wena mwalehu mpaka kukaya kwanga Simoni na Anduleya.
30 Nkawake Simoni álele pachinanda ing'anya ápweteka
chidumba. Yesu pakamwele, vanu vanji nkunnyaulila habali
dya aneyo mmahe.
31 Yesu nkummwenela ayula mmahe, nkunkamula nkono,
nkuntakatuha. Chidumba nkummuka, nkutandilika ku-
vahudumila.
32 Pachikamwele chinalyulo liduva lititìlè, vanu
nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele na vanu vánavele
na anamindenga.
33 Na vanu vammalele va imanga aila nkunaimila muyo
luungo lwa ing'ande.
34 Yesu nkuvalamya vanu vohe vachiuula, na kuvausa
anamindenga vohe. Na wala nanga panavalekile anevo ana-
mindenga vatangole chinu chohecho kwa kuva vánimmala.

Yesu àvahubilila vanu aneko ku Galilaya
(Luka 4:42-44)

35 Ulyamba na mambumbu, kabla liduva likànambiuhuma,
Yesu ánitakatuka, nkuuka anepo pakaya nkuhwena kunyenje
imanga, pachinu pakávele na vanu, nkunnyuwa Nnungu
aneko.
36 Simoni na avake nkuhwena unantaha.
37 Pavammwene, nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vam-
malele vànakutaha!”
38 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Tuhweneng'ane
vijiji vinji vya pepi uchinga nikàhubili na kunang'o, kwa kuva,
njo chinguidilidile.”
39 Bahi Yesu nkuhwena kila pachinu aneko ku Galilaya,
wahubili n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu akuno
wavausa vanu anamindenga.

Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(Matayo 8:1-4, Luka 5:12-16)

40 Munu yumo achiuula mangundula nkummwenela
Yesu, nkutindivala malundi, nkunnyuwa Yesu wachidoni,

“Ukàlembelela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”

41 Yesu nkummikila chididi aneyo munu, nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama!”

42 Upala, ugonjo nkummuka, nkulama.

43 Anepo Yesu nkunnyaulila ahwene, nkun'duma wachidoni,

44 “Kaleha, unannyaulile munu woheyo lanikutendeledile, henga wako hwena ukalilanguje kwa kuhani na kuhumya sadaka muchi chalaijije Musa uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

45 Henga ayula munu papite, nkutandilika kuyanjaja aneyo habali kila pachinu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panahulwile kuhwena muimanga yoheyo kwa kulilanguja. Nkuntenda aikale kunyenje imanga pachinu paweka pakávele na vanu. Henga vanu nkummwenela kuhaloka kila m'bali.

2

Yesu ànnamya munu adidimênge
(Matayo 9:1-8, Luka 5:17-26)

1 Palapitile maduva kadiki, Yesu nkuhwena kavila ku Kapelinaumu, vanu nkupilikana kuva àvele pakaya.

2 Vanu vohe namene nkuumbala nng'ande mpaka pannango. Bahi Yesu pachivahubilila vanu,

3 nkuhaloka vanu ncheche akuno vannyakwìlè munu adidimênge, nkumpelekeja kwanga Yesu.

4 Bahi kwa kuva vanu vániumbala namene, nanga pavanahulwile kumpelekeja pachinu pávèlè Yesu. Bahi avala vanu nkuvimbula muha palikangala, kuloja pachinu pánavele Yesu. Pavapete chitonono, nkunsulupuha aneyo munu akuno alèlè nchinanda.

5 Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Mwanangu, ùnisamehewa masambi lako.”

6 Vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vanaikele anepo nkuva uvaliuja mmitima yavo kuva,

7 “Ayu munu mwadachi àtangola uvila? Ànkufulu Nnungu! Nnani ahulûla kunsamehe munu masambi ikànave chihi Nnungu weka?”

8 Upala, Yesu nkumala chivaliuja mmitima yavo, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu?

9 Lilida lipeyapêya namene, kunnyaulila ayu munu
adidimênge kuchi, 'Ùnisamehewa masambi lako,' au
kunnyaulila, 'Imila, twala chinanda chako uhwene?'
10 Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa
Munu, àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi
lavo apano pachilambo." Anepo Yesu nkunnyaulila ayula
munu adidimênge kuchidoni,
11 "Nìkuhaulila, imila, utwale chinanda chako uhwene
kukaya!"
12 Upala, ayula munu nkutakatuka, nkutwala chinanda
chake, nkuuka. Vanu vammalele nkukangana na kunnom-
bolela Nnungu uvachidoni, "Tukanachona chinu malinga
achi."

Yesu ànchema Lawi uvanchema lina linji Matayo
(Matayo 9:9-13, Luka 5:27-32)

13 Yesu nkuhwena kavila kunyenje Litanda lya Galilaya.
Likuwa lya vanu nkummwenela, nang'e nkutandilika ku-
vahunda.
14 Yesu pánavele nkupita, nkumwona Lawi mwana wanga
Alufayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkun-
nyaulila kuchidoni, "Ngupapate!" Lawi nkuimila, nkumpa-
pata.
15 Lukoto, Yesu nkuva walya chakulya muing'ande yanga
Lawi. Vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulîka kuva nni
vanu vavêle na masambi, vániida nkulya pamo na Yesu na
vakuhundwa vake, ing'anya vanu vohe vánampapata.
16 Bahi vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vánavele
Mafalisayo, pavammwene Yesu walya pamo na vanu va-
haulîka kuva vàvele na masambi na vakútwala kodi, nku-
vauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwadachi àlya pamo na
vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?"
17 Yesu papilikene anelo nkuvahaulila kuchidoni, "Vanu
vakáuula nanga pavannembela n'ganga, henga vauûla
njo vannembêla n'ganga. Nangu nikáidile unavachema
vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, henga ngùidile
unavachema vanu vavêle na masambi."

Yesu àujwa chivambefunga
(Matayo 9:14-17, Luka 5:33-39)

18 Vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va
Mafalisayo vánafunga. Bahi vanu nkuhwena unammuja
Yesu kuchidoni, "Ing'anya ntwani vakuhundwa va Yohana
Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vànafunga, henga
vakuhundwa vako vakáfunga?"
19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, vanu vakumbu-
liwîje kuing'ole ya ulombi vànahulula kufunga wakati vàvele

pamo na mwene nnombi? Ikáhululika kufunga wakati
nnombi àvele pamo na vanang'o.
20 Henga uhiku uchiukamole, nnombi pambetwaliwa mu-
vanang'o, anepo njo pavambefunga.
21 Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi
nnipindi. Kwa kuva, akàtenda uchocho, chilaka anecho
chahambi chìmbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo
lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka.
22 Na wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmi-
patila ya tangu. Akàtenda uchocho, aila mipatila ìnapwapuka
ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dìnamwadilika na mi-
patila nkwondongeka. Henga divayi dyahambi dìlembelewa
ditaywe mmipatila yahambi!"

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela
(Matayo 12:1-14, Luka 6:1-11)

23 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita n'dindila
dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake.
Pavachipita, vakuhundwa vake nkutandilika kupulula
ngano na kutang'una.
24 Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, "Lola! Mwadachi
vàtenda vitukutuku vikáluhusiwije na Sheliya ya Musa ku-
tendwa Nniduva lya Kuyewelela?"
25 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, mukásomile
chanatendite Nfalume Daudi panalembedile chakulya,
nang'e pamo na avake pavanavele na indala?"
26 Maduva langa Kuhani Nkulu Abiasali, Daudi áinjidile pa
Ing'ande ya Nnungu, nkulya mikate ihumîjwe kwa Nnungu,
nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya
Musa ìluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani
weka.
27 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Liduva lya
Kuyewelela lìnivikwa kwajili ya munu, na akee munu kwajili
ya Liduva lya Kuyewelela.
28 Bahi Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka
ata Nniduva lya Kuyewelela."

3

1 Anepo Yesu nkuinjila kavila muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, na amula nkati múvele na munu adidimênge nkono.
2 Na múvele na vanu vanji vachitâha ing'anya ya kunsi-
taki Yesu, bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikàva
àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelela.
3 Yesu nkunnyaulila ayula munu avêle na nkono
adidimênge kuchidoni, "Ida muyo amuno."

4 Yesu nkuvauja vanu kuchidoni, “Dachi, Sheliya yetu
ìnatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya
Kuyewelela? Kuupoha umi au kuuwalala?” Henga vanang'o
nkunyalala chihi.
5 Anepo Yesu nkulaukila mipata yammalele wavalola vanu
akuno avisìjè na kuvasikitikila ing'anya ya kunanopa kwa
mitima yavo. Nkunyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja
nkono wako!” Nang'e nkunyoloja, nkono nkuva umi kavila.
6 Upala, Mafalisayo nkuhumang'ana pawelu nkunakojana
na vanu va likuwa lya Helode* uchinga vatahe indila ya
kummwalala Yesu.

Likuwa lya vanu lìmpapata Yesu

7 Yesu nkuuka anepo pamo na vakuhundwa vake, nkuh-
wena mpaka kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa likulu
lya vanu nkumpapata. Vanu anevo váhaleke ku Galilaya na
ku Yudeya,
8 na ku Yelusalemu na ku Idumeya na vilambo vya m'bali
wavili wa muto wa Yoludani na vilambo vidingûka dimanga
dya Tilo na Sidoni. Likuwa anelyo lya vanu vámmwenedile
Yesu ing'anya vánipilikana àlalá lanatendile Yesu.
9 Bahi ing'anya ya vanu kuva vohe, Yesu nkuvahaulila
vakuhundwa vake vakamwandalile ingalava, uchinga vanu
vanan'gong'ole.
10 Yesu ánivalamya vanu vohe, na vagonjo vammalele
vachipwateka nkuva uvagong'olana uchinga vannyen-
gelekele pepi uchinga van'guse.
11 Na anamindenga pavammwene Yesu, nkuvamatohija
pahi vanu anevo vavêle na anamindenga akuno uvakuta
ding'uto uvachidoni, “Wako njo Mwana wanga Nnungu!”
12 Henga Yesu nkuvakalipila anamindenga vanammaihe
kwa vanu.

Yesu àvatandola vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:1-4, Luka 6:12-16)

13 Anepo Yesu nkukwela nnichinga, nkuvachema vanu
vavalembedîle, na vanang'o nkuhwena.
14 Nang'e nkuvatandola vanu kumi na mbili vanava-
chemile mitume, uchinga vaikale pamo nanang'e na kuva-
tuma vakayanjaje lilove lya Nnungu,
15 nkuveng'a na mamulaka la kuvausa anamindenga.
16 Vanu kumi na mbili vanavatondwele nni avano, Simoni
wananchemile Yesu lina linji Petulo,
17 na Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo wanava-
chemile Yesu, Boanege, mana lake, “Vana va ing'uva,”

---

* **3:6** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe.

18 na Anduleya na Filipo na Batolomayo na Matayo na
Tomaso na Yakobo mwana wa Alufayo, na Sadayo na Simoni
ánavele nnikuwa lya Vaselote†,
19 na Yuda Isikaliote, ánantengeleke Yesu.

Yesu na Belisebuli
(Matayo 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

20 Anepo Yesu nkuhwena kavila kukaya. Likuwa lya vanu
nkumwombalila kavila, Yesu na vakuhundwa vake nkuva
nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.
21 Valangavake pavapilikene anelo, nkuhwena unantwala,
kwa kuva, vanu váhaula kuva, "Àvele na ding'apedi."
22 Na vakúhunda Sheliya yanga Musa vanaheleke ku
Yelusalemu, nkuhaula kuchidoni, "Àvele na Nanchindenga,‡
nkulu wa anamindenga. Aneyo njo annyululîha nang'e ku-
vausa anamindenga."
23 Bahi Yesu nkuvachema, nkuvahaulila kwa mifano kuchi-
doni, "Ìmbehululika dachi Nanchindenga aliuse mwene?
24 Ikàva vanu va ufalume umo vànalumbana, ufalume anewo
nanga paumbekwimila.
25 Na ikàva vanu va ing'ande imo vànalumbana, ing'ande
aneyo ikambekwimila.
26 Na ikàva Nanchindenga àlitahuka mwene, na ufalume
wake ukàlumbanyika, bahi ufalume anewo ukambekwimila,
ila ùmbeyanguka.
27 Nanga munu ahulûla kwenda muing'ande yanga munu
avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka
atandilike kunnyunga munu aneyo hoti, anepo njo pambe-
hulula kumpakanyola vitukutuku vyake.
28 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vachivasamehewe
masambi lavo lammalele na kufulu dyavo dinji.
29 Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, mwiko
aneyo nanga pambesamehewa, kwa kuva, àtendile sambi
ikásamehewa vyaka na vyaka."
30 Yesu átangwele uchocho kwa kuva, vanu váhaula kuva,
"Àvele na nanndenga."

Anyokwe na anung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Luka 8:19-21)

31 Anepo anyokwe Yesu pamo na anung'unuvake
nkukamola. Nkuimila pawelu, nkunnaija munu nkati
akancheme Yesu.

---

† **3:18** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma. ‡ **3:22** Mako àlembile Belisebuli kwamba lina litumîke kumwamba Nanchindenga.

32 Anemwo nng'ande, likuwa lya vanu líniikala akuno
lin'dingwìkè Yesu. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni,
“Anyoko na anung'unuvako và̀vele pawelu, và̀nakutaha.”
33 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Kwani nnyuwangu njo nnani
na anung'unuvangu nni vanani?”
34 Anepo Yesu nkuvalola vanu vanan'digwike nkuhaula
kuchidoni, “Lola! Avano apano njo ayuvangu na
anung'unuvangu.
35 Munu woheyo atênda lalalembela Nnungu, aneyo njo
nkulwangu na nnumbwangu na nnyuwangu.”

4

Nfano wa munu apânda dimbeyu
(Matayo 13:1-9, Luka 8:4-8)

1 Yesu nkutandilika kavila kuvahunda vanu, akuno avèlè
nnyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkum-
wombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele
nnitanda, nkuikala. Vanu vammalele nkuva vaimilèngè
munnyangi nnyenje litanda.
2 Yesu nkuvahunda vitukutuku vyohe kwa mifano, na
pachivahunda nkuvahaulila kuchidoni,
3 “Pilikanila! Nkúpanda ápite únapanda dimbeyu.
4 Pánavèlè nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila,
vyuni nkuhaloka nkudidadola.
5 Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na
mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo
dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.
6 Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva
dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga.
7 Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva,
nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu,
nkuva nanga paipele.
8 Dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata. Mi-
tipu nkumela, nkukulumuka, na ulongo anewo nkupundya
kuhumya mafuno, myanda salasini au sitini au myamoja,
kupunda dimbeyu adila dipandwîje.”
9 Anepo nkuvahaulila kuchidoni, “Munu avêle na makutu
la kupilikana, apilikane!”

Ing'anya ya kutangola kwa nfano
(Matayo 13:10-17, Luka 8:9-10)

10 Yesu pánavele weka, vakuhundwa vake kumi na mbili,
pamo na vanu vanji, nkunammuja Yesu chiichilanda aila
mifano.

11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mmanganya mùnijaliwa
kuimala sili ya Ufalume wanga Nnungu. Henga vanu vanji
vakávele nnikuwa lyenu kila chinu vàpilikana kwa mifano,
12 uchinga,
‘Vakàloleha, vanachone chinu,
vapilikane, henga vanamale.
Ing'anya vakàmala, vàmbemmuila Nnungu,
nanang'e achiavasamehele masambi lavo.’ ”

Yesu àhaula chiulanda nfano wa nkúpanda
(Matayo 13:18-23, Luka 8:11-15)

13 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu
mukámaite nfano auno? Hambi mùmbehulula dachi kumala
mifano inji?
14 Nkúpanda, àpanda Lilove lyanga Nnungu.
15 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya nndila, amula
mudimatokedile adila dimbeyu. Pavapilikana lilove
lya Nnungu, Nanchindenga ànaida nkunalitwala lilove
lipandwîje mmitima yavo.
16 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle
mayanga-mayanga, apala padimatokedîle adila dimbeyu.
Pavalipilikana lilove vànalipwechelela kwa kulihangalalila.
17 Henga likávenda mmitima yavo muchi dinyiya
chidikahulula kutita mmayanga, bahi vàlikamula chihi
kwa uhiku kadiki. Pavalaga ing'anya ya alila lilove, upopo
vànalileka.
18 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle na
miva, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo
vànalipilikana anelyo lilove,
19 henga madengo la chilambo achino na kulembela kwa
dimali na tama dya vitukutuku vinji dìnavenda mmitima yavo
na kulitimbanga alila lilove lya Nnungu, nkuva chihi nanga
kupa.
20 Henga vanu vanji vàlandanywa na hali ya ulongo wa
matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu. Avano
vànalipilikana lilove lya Nnungu na kulikulupila, vanu anevo
vànapundya kuhumya mafuno, yumo myanda salasini na
yunji sitini na yunji myamoja, kupunda dimbeyu adila di-
pandwîje.”

Chibatali chihinikwîje
(Luka 8:16-18)

21 Yesu nkuhweneha uvahaulila kuchidoni, “Dachi, munu
ntwani achâcha chibatali nng'ande, nkuchihinika lidebe au
unachivika nniungu chinanda? Dachi, akáchivika muha
chipanda?

22 Bahi kila chinu chipihîje chìmbepihuliwa, na chinu chihinikwîje chìmbehunukuliwa.
23 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”
24 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Pilikaniha saana malove lamupilikana! Chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji, na Nnungu àmbennyukumila kwa chipimo uchocho na ìnembeyenjejwa.
25 Munu avêle na chinu àmbeyenjejwa, na munu akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.”

Nfano wa imbeyu imêla

26 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu yumo achimyaya dimbeyu mmwelu mwake.
27 Kila liduva ànalala na kutakatuka, akuno dimbeyu udimela na kukulumuka. Henga nang'e nanga panamaite chidichimela.
28 Ulongo wene njo utenda mitipu ikulumuke na kupa. Ìtandilika uhipuka mahamba matete, nkwida mahahi na nkumalilikila dyene dimbeyu mmahahi.
29 Ngano ikàtendeka, mwene welu àpita wahenga kwa chipula, kwa kuva nchela ùnikamola.”

Nfano wa imbeyu ya haladali
(Matayo 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

30 Yesu nkuhaula kavila kuchidoni, “Dachi Ufalume wa Nnungu tuulandanye na chani? Dachi, tuuwelesee kwa nfano ntwani?
31 Ùlandana na imbeyu ya haladali, imbeyu inyoko namene kupunda dimbeyu dyammalele dya pachilambo.
32 Henga ikàpandwa, ìnamela, nkukulumuka nkuva nnandi nkulungwa wa imbowa kupunda milandi yammalele ya mmwelu wa bustani. Ùpaika dinavi ding'ulu dya mmbweha, ata vyuni vànahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake na kupata mmbweha.”
33 Yesu ánivahubilila vanu ujumbe wake kwa mifano yohe ilandâna na aneyo kupapatana na namuna chivanahulwile kupilikana.
34 Yesu nanga panalonjedile navo chohecho bila mifano, henga pánavele pamo na vakuhundwa vake weka ánavafafanulila kila chinu.

Yesu àchikalipila chimbunga
(Matayo 8:23-27, Luka 8:22-25)

35 Liduva ulyolyo chinalyulo, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.”

36 Bahi vanang'o nkulilaila likuwa lya vanu, nkuinjila
muingalava uila yanaikele Yesu, nkuuka pamo nanang'e. Na
dingalava dinji nkumpelekela.
37 Chimbunga nkupunga, na mawimbi nkuiputa aila in-
galava, na medi nkutandilika uumbala muingalava.
38 Yesu ávele kunyuma muingalava, alèlè luwono akuno
ayamìtè muti wake munsagamiya. Bahi vakuhundwa vake
nkumwimula uvachidoni, "Nkúhunda, dachi, wako ukávele na
lipamba kuva tùvenkutitimila?"
39 Yesu nkutakatuka, nkulikalipila alila lipungo na nku-
lahaulila mawimbi kuva, "Nyalala!" "Tungamana!" Bahi
chimbunga nkunyalala, nkutungamana.
40 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchi-
doni, "Ing'anya ntwani mùnayopa? Dachi, mpaka hambi
mukánakuva na ing'ulupa?"
41 Vanang'o nkuyopa namene, nkuva uvaujana kuva, "Ayu
munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi
lànampilikana!"

5

Yesu àvausa anamindenga
(Matayo 8:28-34, Luka 8:26-39)

1 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika m'bali wavili wa
Litanda lya Galilaya, kuchilambo cha Vagelasi.*
2 Yesu pasulupwike muingalava, upala nkukojana na munu
yumo ánavele na nanndenga, munu aneyo áhaleke ya ku-
misati.
3 Maduva lammalele munu aneyo áikala chihi kumisati
na wala nanga munu anahulwile kuntava kavila mididi ya
chitale.
4 Myanda yohe vánintava mididi ya chitale na dipingu,
henga nang'e nkukadulanga aila mididi ya chitale na ku-
lumulanga adila dipingu, na wala nanga munu anahulwile
unkamula.
5 Chilo na muhi áikala kumisati na myanda inji áva ku-
machinga wakuta ding'uto akuno walicheketanga mayanga.
6 Pammwene Yesu kwa kulehu, nkuntukutila nkutindivala
malundi.
7 Nkunonoha lidi wachidoni, "Yesu Mwana wa Nnungu
Nkulu, ùndambela chani? Nakuyuwa uapile kwa Nnungu
kuva ukambengubaniha!"
8 Átangwele uchocho kwa kuva, Yesu ánnyaulidile kuva,
"Wako nanndenga, mmuke ayu munu!"

---

* **5:1** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala va vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

9 Bahi Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako lina lyako nnani?”
Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Likuwa, kwa kuva hwetu tùvele tuvohe.”
10 Avala anamindenga nkunnyuwa Yesu kavila uchinga anavayamile nchilambo achila.
11 Pepi na anepo pávele na likuwa likulu lya dinguluve dichisosanya chakulya nnyenje lichinga.
12 Bahi avala anamindenga nkumpembeja Yesu uvachidoni, “Tuamulise tuhwene padinguluve adila, ùtuluhusu tuvende.”
13 Yesu nkuvaluhusu. Anepo anevo anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavenda avala anguluve. Alila likuwa lyammalele lya dinguluve dínavele malinga alufu mbili, nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.
14 Vachúnga va adila dinguluve nkutukuta, nkunavahaulila vanu vavêle kumanga na kumawelu kwamba mambo lammalele lavahumidîle. Vanu nkuhwena unalola lahumidîle.
15 Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona ayula munu ánavele na likuwa lya anamindenga aikèlè pahi, awètè dinguwo dyake na ding'ano dyake dimmuidìlè, vanu vammalele nkuyopa.
16 Vanu valawênе àlalá latendêke na lavapête anguluve, nkuhwena unavahaulila vanu vanji.
17 Bahi nkutandilika kunnyuwa Yesu auke nchilambo chavo.
18 Yesu pánavele nkukwela muingalava, ayula munu ánavele na anamindenga nkunnyuwa Yesu apapatane nawe.
19 Henga Yesu nkunnyitila. Nkunnyaulila kuchidoni, “Wako hwena kukaya kwa alangavako ukavahaulile lammalele lakutendedîle Nang'olo na namuna chakuvikidile chididi.”
20 Bahi ayula munu nkuhwena n'dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, wayanjaja habali dya mambo àlalá lammalele lántendedìlè Yesu. Na vanu vammalele vanapilikene, nkukangana.

Kufufulwa kwanga piti Yailo na kulamywa kwa mmahe yumo

(Matayo 9:18-26, Luka 8:40-56)

21 Yesu nkuyombokela kavila m'bali wavili wa litanda. Pánavele nnyenje litanda, vanu vohe nkun'dinguka.
22 Anepo nkwida munu yumo ánavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, uvanchema Yailo. Pammwene Yesu nkulimatohija mmadodo mwanga Yesu,

23 nkunnyuwa wachidoni, “Nahaku wangu ànabwahela
namene na àvele pepi na kuhwa. Nakuyuwa uide, ukammik-
ile makono lako, apate kulama na kuva mumi.”
24 Bahi Yesu nkulongana nawe. Na vanu vohe nkumpapata,
akuno uvan'gumaguma kila m'bali.

25 Umula nnikuwa múvele na mmahe yumo achiuula
ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili.
26 Mmahe aneyo ánibanika namene wavahwenela vaganga.
Ánimalila dihela dyake dyammalele waliuuja, henga wala
nanga panapete wasa, nkuhalija chihi kupwateka.
27 Mmahe aneyo papilikene habali dyanga Yesu, nkuva-
punda vanu vammalele va nnikuwa alila, nkummwenela
Yesu kwa nnyuma, nkunagusa lijoho lyawete Yesu.

28 Átendile uchocho kwa kuva ánilitongolela mwene kuva,
“Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame.”

29 Pagusije chihi inguwo ya Yesu, upala myadi nkuleka
kuhuma, mwene nkulyona mummili mwake kuva ànilama.
30 Upala Yesu nkumala kuva dimongo dyake dìnimmuka.
Nkulilaukila alila likuwa lya vanu, nkuuja kuchidoni, “Nnani
angugusîje inguwo yangu?”

31 Vakuhundwa vake nkunnyang'ula kuchidoni,
“Ùvenkulola vanu chivakuguma-guma, mwadachi ùuja kuva
nnani akugusîje?”
32 Henga Yesu nkuhalija kulola mipata yammalele uchinga
amwone ayula atendîle uchocho.
33 Ayula mmahe nkuyopa na nkutandilika kutetemela,
ing'anya ánimala lammalele lannyumidile. Nkuhwena un-
aliyaha mmadodo langa Yesu, nkunnyaulila lammalele.
34 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu, ing'ulupa
yako ìnikulamya. Hwena kwa amani, na ulame mwelehu
ugonjo wako.”

35 Yesu pánavele nkutongola anelo, nkwida vanu kuhaloka
kukaya kwanga Yailo nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Nahaku
wako ànihwa. Chamani chuhalija chihi unkambyakambya
Nkúhunda?”
36 Henga Yesu nanga panapilikanidile malove lavo, nkun-
nyaulila Yailo kuchidoni, “Unayope, wako kulupila chihi.”
37 Yesu nanga panalembedile apelekelwe na munu yunji,
henga nkuhwena chihi na Petulo na Yakobo na Yohana
nnung'une Yakobo.

38 Pavahwikile pakaya pa Yailo, Yesu nkupilikana vanu
uvakuta na kulikutangila.

39 Yesu nkuinjila nng'ande, nkuvahaulila vanu kuchidoni,
“Mwadachi mùnanyakonya na kukutanga? Mwana nanga
pahwile, àlele chihi luwono.”
40 Henga vanang'o nkunnyeka. Bahi Yesu nkuvahumya
vanu vammalele panda, nkuntwala chihi atatake na
anyokwe mwali na avala vakuhundwa vake vatatu
vanalangene navo, nkuinjila nchumba chanalele aneyo
mwali.
41 Yesu nkunkamula nkono ayula nahaku, nkunnyaulila
kuchidoni, “Talita kumi!” Mana lake, “Nahaku nìkuhaulila
imila!”
42 Upala, ayula mwali nkuimila, nkutandilika uhwena.
Ayula mwali ávele na vyaka kumi na mbili. Anepo vanu
pavalawene anelo latendêke, nkukangana namene.
43 Yesu nkuvaduma vananyaulile munu woheyo kwamba
àlalá latendêke. Anepo nkuvahaulila vamwing'e ayula mwali
chakulya alye.

6

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Luka 4:16-30)

1 Yesu nkuuka anepo nkuhwena kuchijiji chavelekwije,
akuno apapatènè na vakuhundwa vake.
2 Liduva lya Kuyewelela, nkutandilika kuvahunda vanu
muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Vanu vohe vampilikêne
nkukangana, nkuhaula kuchidoni, “Dachi, àlamaite dachi
mahundo anelo lammalele? Lúnda lwa namuna ntwani alu
lwapete ayu munu? Lola masaibu lalatenda kwa makono
lake!
3 Kwani ayu akee ayula fundi selemala mwana wa
Maliya, nkuluwe Yakobo na Yose na Yuda na Simoni?
Dachi, alumbuvake tenda tuikanavo upano petu?” Bahi
vanang'o nkusunala namene kwajili yanga nang'e, nkuhita
kunkulupila.
4 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata
eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alangavake na
nng'ande mwake.”
5 Yesu nanga panatendile masaibu aneko, henga ávavikidile
chihi makono vagonjo kadiki na kuvalamya.
6 Yesu ánikangana ing'anya vanu nanga pavachikulupila.

Yesu àvatuma vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Luka 9:1-6)

Anepo Yesu nkuhwena kuvijiji vya pepi, wavahunda vanu.
7 Yesu nkuvachema avala vakuhundwa kumi na mbili,
nkuvatuma vavili-vavili. Nkuveng'a mamulaka la kuvausa
anamindenga.

8 Nkuvalaija wachidoni, “Munanyakule chinu chohecho
kwajili ya mwanda, ila nyakula chihi isimbo. Munanyakule
nkate wala mpatila wala dihela pachitondo.
9 Walanga vilatu, henga nnanyakule nkogo wa akiba.”
10 Nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Paing'ande ivambemp-
wechelela, ikalanga anemo mpaka pamumbeuka paimanga
aneyo.
11 Na pachinu pohepo pavambehita kumpwechelela
na kumpilikanila, ukananga anepo na muvakane kwa
kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilanguje kuva,
vene vànitandola kulahita malove la Nnungu.”
12 Anepo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena
unavahubilila vanu valeke masambi lavo.
13 Nkuvausa anamindenga vohe, nkuvapaka mahuta la
seituni vagonjo vohe, na kuvalamya.

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa
(Matayo 14:1-12, Luka 9:7-9)

14 Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu, kwa
kuva lina lyanga Yesu líniumana kila pachinu. Vanu vanji
nkuhaula kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànifufulwa, njo
mana àvele na dimongo dya masaibu dikôla madengo nkati
mwake.”
15 Vanji nkuhaula kuchidoni, “Nang'e nni Eliya.”
Na vanji nkuchidoni, “Nang'e nni nabii malinga yumo wa
manabii va machedo.”
16 Henga Helode papilikene uchocho, nkuchidoni, “Aneyo
àmbekuva Yohana Nkúbatisa ungunanchekete muti, henga
ànifufulwa!”
17 Mwene Helode njo ánalaijije Yohana akamulwe na ku-
taywa nnilungu. Átendile uchocho ing'anya Helode ánnombile
Helodiya, ánavele n'jawe Filipo, nnung'une wake mwene.
18 Yohana ánnyaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako
kwikalana na nkongwe wa nnung'uno.”
19 Bahi Helodiya nkuva wanchima Yohana, nkulambela
ammwalale, henga nanga panahulwile ing'anya yanga
Helode.
20 Helode áninnyopa namene Yohana kwa kuva ánimala
kuva Yohana nni munu wanaswe atênda lalalembela
Nnungu, bahi nkuva wanchunga. Helode ánanowelwa
namene kumpilikanila Yohana, henga kila pachimalila
kumpilikanila, ánahinginika namene muntima mwake.
21 Liduva limo Helodiya nkupata wasa wa kummwalala
Yohana. Liduva anelyo lyávele liduva lya sikukuu ya ku-
velekwa kwa Nfalume Helode. Helode ávatendedile ing'ole
vakulu vake na vakulu va matiyala na vakulu va chilambo
cha ku Galilaya.

22 Bahi mwali wanga Helodiya ániinjila nkuvina saana,
nkunhangalaja Helode na vayeni vake. Nfalume nkun-
nyaulila ayula mwali kuchidoni, “Nguyuwe chinu chohecho
chulambela, nangu nguchinikwing'e.”
23 Nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Chinu chohecho chum-
benguyuwa, nguchinikwing'e ata kuiva nusu ya ufalume
wangu.”
24 Anepo ayula mwali nkuuka, nkunammuja anyokwe
kuchidoni, “Ninnyuwe chamani?”
Anyokwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Yuwa muti wanga
Yohana Nkúbatisa.”
25 Ayula mwali nkutukuta mpaka kwanga nfalume nkun-
nyaulila kuchidoni, “Ngùlembela uning'e uvino nsahani muti
wanga Yohana Nkúbatisa.”
26 Nfalume nkuva nnihindambi likulu, henga nanga
panahulwile kunnyitila ing'anya ya vayeni vanavakumbwile
na kwapila kwanaapidile.
27 Upala, nfalume nkuntuma litiyala, nkunnaija aide na
muti wanga Yohana Nkúbatisa. Ayula litiyala nkuhwena
nnilungu, nkunancheketa Yohana muti.
28 Anepo nkuida na muti nsahani, nkumwing'a ayula
mwali, nanang'e nkunamwing'a anyokwe.
29 Vakuhundwa vanga Yohana pavapilikene anelo, nkuh-
wena unautwala mmili wanga Yohana, nkuusika.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu nnyano
(Matayo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

30 Bahi avala vakuhundwa vanga Yesu nkuuyang'ana
kwanga Yesu, nkunnyaulila lammalele lávatendìlè na
lávahundìlè.
31 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tuhweneng'ane mpaka
pachinu pakávele na vanu uchinga mukayewelele kadiki.”
Átangwele uchocho kwa kuva apala pachinu pávele na vanu
vohe namene vachikamola na kuuka. Yesu na vakuhundwa
vake nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.
32 Nkukwelanga muingalava weka nkuukananga, nkuh-
wena pachinu pakávele na vanu.
33 Henga vanu nkuvona pavachiukananga, nkumala ku-
vachihwena. Vanu vohe vachihaloka kila imanga, nkutuku-
tila kwa madodo ukula kwapite Yesu na vakuhundwa vake,
nkulitandya kuhwika.
34 Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa lya
vanu vohe, nkuvavikila chididi, kwa kuva vávele muchi din-
gandolo dikávele na nchunga. Bahi nkutandilika kuvahunda
vitukutuku vyohe.

35 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake
nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Apano
patuvele nni palilanga na hambi liduva lìniswa.
36 Bahi valaile vanu vahwene mmawelu na n'dimanga dya
pepi uchinga vakalisumile chakulya.”
37 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Veng'e mwenu
chakulya.”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako wamba dachi,
tuhwene tukasume mikate kwa dihela malinga dya nsha-
hala wa kawaida wa malipo la maduva myambili uchinga
tuveng'e valye?”
38 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi?
Hwena nahoti mukalole.”
Pavapite unalola nkuchidoni, “Kùvele mikate nnyano na
ahomba vavili.”
39 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vavahaulile
vanu vammalele vaikalange matunji-matunji, muwahi
mmihi.
40 Nkuikala matunji-matunji la vanu mia-mia na matunji la
vanu amsini-amsini.
41 Anepo Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala
ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu
Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate pamo na ahomba vavili,
nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu.
42 Vanu vammalele nkulya na kusiba.
43 Vakuhundwa vake nkulokotanga vibeduli vya mikate
iisalidîle na vibeduli vya ahomba, nkuumbaja makalala kumi
na mbili.
44 Na vanu vanalile aila mikate vávele malinga valume
alufu nnyano ukàleka vavana na akongwe.

Yesu àonga muha medi
(Matayo 14:22-33, Yohana 6:15-21)

45 Upala Yesu nkuvakulumisa vakuhundwa vake vakwele
muingalava, vannongolele kuhwena ku Betisaida, ng'ambo
ya litanda, akuno nang'e avenkulilaìlà likuwa lya vanu.
46 Pamalidile kuvalaila vanu, nkuhwena kulichinga un-
ayuwa.
47 Pachikamwele chinalyulo, ingalava nkuva ching'ati
litanda, Yesu nanang'e ávele chihi weka pachinu pakávele
medi.
48 Bahi nkuvona vakuhundwa vake chivachilaga amula
muingalava, kwa kuva, lipungo línavapungila namene.
Kulyamba, Yesu nkuvakoja vakuhundwa vake akuno
waonga muha medi, nkùlembela kuvapunda.
49 Vanang'o pavammwene avenkwònga muha medi,
vátenda lindelya, nkuva uvakuta ding'uto,

50 kwa kuva, vammalele pavammwene vániyopa namene.
Henga upala Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Likamyange
ntima, nni nangu! Munayope!”
51 Anepo Yesu nkukwela muingalava muvanavele
vakuhundwa, lipungo nkunyalala. Vakuhundwa vake
nkukangana namene,
52 ing'anya nanga pavanakameke mana ya alila lisaibu
lya kuyenjeja mikate, kwa kuva, mitima yavo ínikamajanga
kumala.

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti
(Matayo 14:34-36)

53 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda,
nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti, anepo nkuimija in-
galava yavo.
54 Pavahumite chihi muingalava, upala vanu nkummala
mwelehu Yesu.
55 Anepo vanu nkupita uvatukuta nchilambo chammalele
uvavanyakula vagonjo mminanda, na kuvapelekeja kila
pachinu pavanapilikene kuva Yesu àvele anepo.
56 Na kila pachinu Yesu panapite, mmijiji na n'dimanga
na mmawelu, vanu nkuvavika vagonjo mmakojano. Nkun-
nyuwa avaluhusu van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake.
Na vammalele vanan'gusije vánilama mwalehu.

7

Mambo lantênda munu ààve najisi
(Matayo 15:1-20)

1 Mafalisayo na vakúhunda vanji va Sheliya yanga Musa
vanahaleke ku Yelusalemu vánikojana muyo mwanga Yesu.
2 Nkuvona vakuhundwa vanji vanga Yesu uvalya chakulya
kwa makono lakákalavijwe kupapatana na nnyambo wa dini
ya Chiyahudi.
3 Mafalisayo na Vayahudi vammalele vàkamulila mihambo
ya anyakala vao, vanang'o nanga pavalya chakulya bila
kulihahula kwa kukalava medi mmakono malinga chiilem-
belewa.
4 Na pavahaloka kusakoni nanga pavalya chinu chohecho
bila kuchihahula. Uchocho, vàkamulila mihambo inji yohe
malinga, kuhahula myawo na vilongo na vyombo vya vitale.
5 Bahi Mafalisayo na vakúhunda va Sheliya ya Musa nkum-
muja Yesu kuchidoni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa vako
nanga pavalakamula mahundo la mihambo ivatulekedile
anyakala vetu, henga vanang'o vàlya chihi kwa makono ivêle
najisi?”

6 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mmakulilambilila
mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu,
panalembile malove la Nnungu lahaûla kuva,
‘Ava vanu vàngweshimu chihi pakanya,
henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.
7 Kungwabudu kwavo kukee mana,
kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’
8 Mwenu mùleka amuli dya Nnungu nkupapata malaijo la
vanu.”
9 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Mwenu
mùnimala kuditila amuli dya Nnungu kwa ulamba uchinga
mulakamule mahundo la mihambo yenu mmene!
10 Kwa kuva, Musa ánihaula kuva, ‘Mweshimu atatako na
anyoko,’ na ‘Munu woheyo antongolêla atatake au anyokwe
malove lahakalenge àlembelewa awalalwe.’
11 Henga mwenu mùvahunda vanu kuva, akee lasima
munu kumweshimu atatake au anyokwe, na mùhunda kuva
munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva
‘Chinu chichichichikwing'e faida, ngùchihumije sadaka kwa
Nnungu,’
12 bahi munu aneyo akálembelewa kavila kunnyangata
atatake au anyokwe.
13 Uvila njo chimulileka lilove lyanga Nnungu kwajili ya
mihambo yenu imupwecheledile. Na mùtendanga vitukutuku
vyohe vilandêne na anevyo.”
14 Anepo Yesu nkulichema kavila likuwa lya vanu, nku-
vahaulila kuchidoni, “Mwenu mmammalele ngupilikanihe
saana mumale kuva,
15 nanga chinu chalya munu nkuntenda munu aneyo kuva
najisi. Henga achila chihalôka nkati mwanga munu anecho
njo chintênda munu kuva najisi.
16 Bahi munu avêle na makutu la kupilikana na apilikane!”
17 Yesu nkulileka likuwa lya vanu nkuinjila nng'ande,
vakuhundwa vake nkunammuja chuuchilanda aula nfano.
18 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ata na mwenu
mukámaite chuulanda nfano? Dachi, mwenu mukámaite
kuva chakulya chalya munu nanga pachintenda munu
aneyo kuva najisi?
19 Kwa kuva, nanga pachimwenda muntima, ila chènda
chihi nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka.” Na kwa
kuhaula uchocho, Yesu ánilanguja kuva vyakulya vyammalele
vìnaluhusiwa kuliwa.
20 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Chinu chin-
nyûma munu anecho njo chintênda munu kuva najisi.
21 Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhaloka mawaso
lahakalenge na usalati na kwiva na kuwalala,

22 na kulala ugoni na kwima na ditama dibaya na kulambila na kulavalava na wiu na kuntongolela munu malove lahakalenge na kulyona na uvelu.
23 Anelo lahakalenge lammalele làhuma nkati mwanga munu, na anelo njo lantênda munu ààve najisi.”

Kukulupila kwa mmahe wa Chigiliki
(Matayo 15:21-28)

24 Bahi Yesu nkuuka apala nkuhwena chilambo chivêle pepi na imanga ya ku Tilo. Pahwikile aneko nkuinjila muing'ande imo kwa kuva, nanga panalembedile munu woheyo amale. Henga nanga panahulwile kulipiha.
25 Bahi mmahe yumo ánavele na mwali n'joko ánavele na nanndenga, ánipilikana habali dyanga Yesu. Bahi nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwake.
26 Mmahe aneyo nanga panavele Nnyahudi, henga ávele mwenedi wa ku Foinike, chilambo cha ku Siliya. Nkunnyuwa Yesu ammuse nanndenga mmwanawe.
27 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke hoti vavana vasibe, kwa kuva, ikákatapala utwala chakulya cha vavana nkuvayelela ang'avanga.”
28 Henga ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vavêle pahi meza vàlya makombo la chakulya cha vavana.”
29 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'anya ya iyang'udi yunguyang'wile, hwena kukaya, nanndenga ànimmuka mwanalo!”
30 Anepo ayula mmahe nkuhwena kukaya kwake, nkunankoja mwanawe alèlè pachinanda, nanndenga ammukìlè.

Yesu ànnamya munu avêle na chitata, mmwidi

31 Anepo Yesu nkuuka kudimanga dya chilambo cha ku Tilo, nkupita ching'ati imanga ya ku Sidoni na dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, nkuhwena ku Litanda lya ku Galilaya.
32 Vanu vanji nkumpelekejija munu ánavele na chitata na mmwidi, nkunnyuwa Yesu ammikile makono.
33 Yesu nkummusa ayula munu palikuwa lya vanu, nkumpelekeja kunyenje, nkumwinjija vyala mmakutu lake, Yesu nkusuna mata, nkun'gusa nnulimi na àlalá mata.
34 Anepo Yesu nkulola muha kulihunde, nkuyaha ntima, nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Efata,” mana lake “Hunguka.”
35 Upala makutu la ayula munu nkudiuka na lulimi lwake nkupeyapeya, nkutandilika kutangola saana.

36 Yesu nkuvalaija vanannyaulile munu woheyo àlalá lalatendile apala. Henga malinga chavalimbijije, nni chivahalijije kuyanjaja habali aneyo.
37 Vanu nkuhalija kukangana namene, nkuva uvatangola kuchidoni, “Lammalele lalatenda lànikatapala. Àvatenda vanu vánavele mimwidi vapilikane na bubu vapate kutangola!”

8

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu ncheche
(Matayo 15:32-39)

1 Mmaduva àlalá likuwa likulu lya vanu nkummwenela Yesu kavila. Bahi pachivahilidile chakulya, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni,
2 “Nangu nìvavikila chididi ava vanu ing'anya vàikele na nangu maduva matatu vino, na hambi chakulya chìnivahilila.
3 Nikàvahaulila vahwene kukaya kwavo akuno vavèlè na indala vachivadilike nndila, kwa kuva vanji vàhaleke kulehu.”
4 Vakuhundwa vake nkummuja Yesu kuchidoni, “Apano patuvele palilanga, tùmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?”
5 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba.”
6 Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. Nkuitwala aila mikate saba, nkunshukulu Nnungu, nkuimeya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu, na vakuhundwa nkutenda uchocho.
7 Uchocho, pávele na ahomba vajoko, Yesu nkuvatwala avala ahomba nkunshukulu Nnungu, nkuvahaulila vakuhundwa vake vavayavile vanu.
8 Vanu nkulya na kusiba, vakuhundwa nkulokotanga vibeduli vya mikate na ahomba, nkuumbaja makalala saba.
9 Na vanu vanalile vávele malinga alufu ncheche. Anepo Yesu nkuvalaila vahwene kukaya,
10 upala nkwenda muingalava chalumo na vakuhundwa vake, nkuhwena kuchilambo cha ku Dalumanuta.

Mafalisayo vàlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu
(Matayo 12:38-42, 16:1-4)

11 Mafalisayo nkummwenela Yesu, nkutandilika kutahukana nawe. Nkuva uvanninga uvalembela alanguje chimaiho cha lisaibu chimaîha kuva dimongo dyake dìhaloka muha kulihunde.
12 Yesu nkuyaha ntima, nkuhaula kuchidoni, “Mwadachi mmanu mma chívelèkwà achino mùlembela mulangujwe chimaiho? Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikambennanguja chimaiho chohecho cha lisaibu.”

13 Anepo Yesu nkuvaleka, nkukwela muingalava, nkuyam-
boka kuhwena kung'ambo litanda.

Hamila ya Mafalisayo na ya Helode
(Matayo 16:5-12)

14 Vakuhundwa vanga Yesu vániluvalila kunyakula mikate,
na vávele chihi na nkate umo amula muingalava.
15 Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake wachidoni, "Lyon-
golelange na hamila ya Mafalisayo na ya Helode."
16 Vakuhundwa nkutandilika kutongojana vene kwa vene
uvachidoni, "Àtangola uchocho ing'anya itukavele na mikate."
17 Yesu nkumala lavachiujana, nkuvauja kuchidoni,
"Mwadachi mùnaujana ing'anya imukavele na mikate? Dachi,
mpaka hambi mukánamala wala kwelewa? Dachi, mitima
yenu ìvechinkunonopa?
18 Dachi, mùvele na meho henga mukálola? Dachi, mùvele
na makutu henga mukápilikana?
19 Dachi, mukákumbukila apala pangunaimeite aila mikate
nnyano nkuvayavila valume alufu nnyano chalumo na va-
vana na akongwe? Dachi, múlokotenge makalala mangapi la
vibeduli vya maisalilo la mikate?"
Nkunyang'ula kuchidoni, "Kumi na mbili."
20 Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, "Dachi, pangunaimeite
aila mikate saba nkuveng'a vanu alufu ncheche, múlokotenge
makalala mangapi la vibeduli?"
Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, "Saba."
21 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mpaka hambi
mukánakwelewa?"

Yesu ànnamya munu aputêle meho aneko ku Betisaida

22 Yesu nkuhwika ku Betisaida chalumo na vakuhundwa
vake. Aneko vanu vanji nkumpelekejija munu yumo
akáchilola, nkunnyuwa Yesu an'guse.
23 Yesu nkunkamula nkono ayula munu aputêle meho,
nkumpelekeja pawelu chijiji. Nkunsunila mata mmeho,
nkummikila makono, nkummuja kuchidoni, "Dachi,
ùnachona chinu chohecho?"
24 Ayula munu akáchilola, nkuyang'uka kuchidoni, "Nìvona
vanu vaonekâna muchi milandi ìhwenahwena."
25 Yesu nkuvika kavila makono mmeho mwa ayula munu
aputêle meho. Anepo meho la ayula munu nkupata kulola,
nkuchona kila chinu saana.
26 Yesu nkunnyaulila ayula munu ahwene kukaya kwake,
nkunnaija wachidoni, "Unauile kavila kuchijiji!"

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa
(Matayo 16:13-28, Luka 9:18-27)

27 Yesu na vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kuvijiji
vivêle pepi na imanga ya ku Kaisaliya Filipi. Pávanavele
nndila, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi,
vanu vàhaula kuva nangu nnani?”
28 Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanji vàhaula
kuva wako Yohana Nkúbatisa, na vanji vàhaula kuva wako
Eliya na vanji vàhaula kuva wako nni yumo wa manabii.”
29 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchi-
dachi, nangu nnani?” Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako
njo Kilisto.”
30 Yesu nkuvaduma vanannyaulile munu woheyo habali
dyake.
31 Yesu nkutandilika kuvahunda vakuhundwa vake wachi-
doni, “Mwana wa Munu àmbebanika namene na kuhitwa
na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda
Sheliya ya Musa. Vàmbemmwalala, henga liduva lya tatu lya
kuhwa kwake àmbefufuka.”
32 Yesu ávahaulidile habali aneyo bila kuvapiha. Bahi Petulo
nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka.
33 Henga Yesu papindikwike nkuvalola vakuhundwa
vake, nkunkalipila Petulo wachidoni, “Uka muyo mwangu
Nanchindenga! Kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu
ila la chimunu chihi.”
34 Anepo Yesu nkulichema likuwa lya vanu pamo na
vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo
akàlembela ungupapata nangu, lasima alishukulu mwene,
alitike nsalaba wake,* koka angupapate.
35 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda
changutamwa nangu, akámbekuva na umi, henga munu
akubâli kuhwa ing'anya yang'une na ing'anya ya Malove
Lambone achiave na umi.
36 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu
cha pachilambo, akuno auyahìtè umi ukee na ntululilo?
37 Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu cham-
bebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo?
38 Munu woheyo wa nchívelèkwà achino chivêle na
masambi, akàngwonela nangu dihoni na malove langu,
Mwana wa Munu achiamwonele dihoni munu aneyo,
pambeida muukulu wa Atatake pamo na malaika vanaswe.”†

9

1 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano

* **8:34** Kulitika nsalaba, mana lake nni kuva tayali kubanika au kuhwa kwajili ya Yesu. † **8:38** Yesu pahaula kuva, Mwana wa Munu, anepo àlyamba mwene.

vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu uìdà kwa dimongo.”

Kubadilika kwanga Yesu
(Matayo 17:1-13, Luka 9:28-36)

2 Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana
na Yakobo nkuhwena navo muha lichinga lilehu pachinu
pakávele vanu. Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo,
3 dinguwo dyake nkung'anyima, nkuva dyanahe mbee na-
muna yakahulula munu kudichapa nkuva dyanahe malinga
dinguwo anedyo.
4 Bahi nabii Eliya na Musa nkuhumila muyo mwavo nkuva
uvalonjela na Yesu.
5 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nni
chinu chambone hwetu kupwawa apano, bahi tudenge
migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na unji
wanga Eliya.”
6 Petulo akanamaite lya kutangola, kwa kuva, nang'e na
avake vániyopa namene.
7 Anepo nkuhumila lihunde nkuvahinika na lidi nkupi-
likanika kuhaloka nnihunde alila ulichidoni, “Ayuno njo
Mwanangu unguntamwa, mpilikanile nang'e.”
8 Upala, pavang'anyang'anyije nnyenje nanga
pavanammwene munu woheyo pamo na vanang'o ila Yesu
weka.
9 Pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvalimbija
vanannyaulile munu woheyo vitukutuku vivaviwene,
mpaka Mwana wa Munu pambefufuka kuhaloka kwa vanu
vahwîle.
10 Vakuhundwa nkutenda muchi chavahaulidile, henga
nkuva uvaujana mana la kufufuka kuhaloka kwa vanu
vahwîle.
11 Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi
vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva nabii Eliya
lasima alongolele kwida kavila hoti?”
12 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo, Eliya àmbekwida hoti
unakatapaja lammalele. Henga pamo na anelo, mwadachi
Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, Mwana wa Munu
àlembelewa alagihwe na kuhitwa na vanu?
13 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kav-
ila, vanang'o nkuntendela kila chivalembedile muchi chi-
ilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e.”

Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga
(Matayo 17:14-21, Luka 9:37-43)

14 Pavakamwele pachinu pávanavele vakuhundwa vanji,
nkulyona likuwa likulu lya vanu vavadingwìkè. Na

vakúhunda va Sheliya yanga Musa uvatahukana na avala
vakuhundwa.
15 Upala likuwa lya vanu pavammwene Yesu, vammalele
nkukangana namene, nkuntukutila, nkunammuja habali.
16 Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni,
“Mùtahukana navo chamani?”
17 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunnyang'ula
kuchidoni, “Nkúhunda, nangu nìkupelekejije mwanangu avêle
na nanndenga antendîle ààve bubu.
18 Kila pam'bebeluha àmmatoha pahi na kuntenda ahume
chihulu nkanya na kulitang'unanya meno, na mmili
nkuyuma chihi chwa. Ńnivayuwa vakuhundwa vako
vammuse aneyo nanndenga, henga nanga pavahulwile.”
19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma
chívelèkwà chikákulupila! Dachi, nìmbeikala na mwenu mpaka
chakani? Na nìmbempililila mpaka chakani? Idanawe apano.”
20 Bahi nkumpelekejija. Upala ayula nanndenga
pammwene Yesu, nkuntaya chihundahunda ayula nnemba
na nkummatoha pahi, nkuyalata pahi na kuhuma chihulu
nkanya.
21 Yesu nkummuja atatake ayula nnemba nkuchidoni,
“Mambo alano lànkojije chakani?”
Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Kutandikila ujoko
wake.
22 Na myanda yohe àmmatohija mmoto na mmedi,
walambela ammwalale. Henga ukàhulula kutenda chinu,
tùnakuyuwa utuvikile chididi na kutuyangata!”
23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùhaula kuva
ukàhulula? Lammalele lànahululika kwa munu akulupîla.”
24 Upala atatake mwana nkunonoha lidi nkuchidoni,
“Nangu nakulupila! Henga nguyangate ngukulupile
namene.”
25 Yesu paliwene likuwa lya vanu ulihalija kuyenjejeka
muyo mwake, nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnyaulila
kuchidoni, “Wako nanndenga bubu na mmwidi, nìkuhaulila,
mmuke mwana ayuno na unamwende kavila!”
26 Anepo aneyo nanndenga nkukuta ding'uto, nkuntaya
chihundahunda ayula mwana, nkummuka. Ayula mwana
nkwonekana muchi ànihwa, vanu vohe nkuhaula kuva,
“Ànihwa!”
27 Henga Yesu nkunkamula ayula mwana nkono nkun-
takatuha, mwana nkuimila.
28 Yesu painjidile nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja
pachinu paweka kuchidoni, “Ing'anya ntwani hwetu nanga
patuhulwile kummusa ayula nanndenga?”

29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanndenga wa namuna
ai nanga pahululika kuuka, ikànave chihi kwa kuyuwa.”

Yesu àhaula kavila kwamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Luka 9:43b-45)

30 Bahi Yesu na vakuhundwa vake nkuuka anepo, nkupitila
chilambo cha ku Galilaya. Yesu nanga panalembedile vanu
vamale pávèlè,
31 ing'anya ávahunda vakuhundwa vake. Nkuvahaulila
kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamu-
jwa mmakono la vanu, vanang'o vàmbemmwalala, na liduva
lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”
32 Vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la
mahundo anelo. Henga vanang'o nkuyopa kummuja.

Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Luka 9:46-48)

33 Pavakamwele Kapelinaumu, nkwenda nng'ande, Yesu
nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana ya
chani nndila?”
34 Henga vanang'o nkunyalalanga chihi, ing'anya
pávanavele nndila vátahukana ya ukulu, kuva nnikuwa lyavo
nkulu alida.
35 Yesu nkuikala pahi, nkuvachema avala kumi na mbili,
nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo alembêla kuva
nkulu, àlembelewa alisulupuhe kuvapunda vammalele na
ààve ntumishi wa vammalele.”
36 Anepo Yesu nkùntwala mwana n'joko, nkumwimija pach-
ing'ati pavo nkunkumbatila, nkuvahaulila kuchidoni,
37 “Munu woheyo ampwechelêla mwana malinga ayu
ing'anya yang'une, àngupwechelela nangu. Na munu an-
gupwechelêla nangu, akángupwechelela chihi nangu, henga
àmpwechelela na ayula angutumîle.”

Munu akátahukana na hwetu àvele m'bali wetu
(Luka 9:49-50)

38 Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda,
tummwene munu wavausa anamindenga kwa lina lyako,
hwetu tùninnimbija kwa kuva akávele wa nnikuwa lyetu.”
39 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munannimbije,
kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda vitukutuku vya
masaibu kwa lina lyangu, upopo nkungutongolela malove
lahakalenge.
40 Kwa kuva munu akátahukana na hwetu, aneyo àvele
m'bali wetu.

41 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambe-
mwîng'a mwenu mwawo wa medi, ing'anya ya kuva mman-
ganya nni mmanu vake Kilisto, munu aneyo àmbepata dinujo
dyake.”

Kuntenda munu atende sambi
(Matayo 18:6-9, Luka 17:1-2)

42 “Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano va-
joko vangukulupîla nangu atende sambi, ikàvele wasa munu
aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti
wake na kuyahwa m'bahali.
43 Ikàva nkono wako ùkutenda utende sambi, uchekete!
Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na nkono umo, ku-
liko kuinjila Jihannamu, mmoto ukádimika akuno uvèlè na
makono mavili. [
44 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake
nanga paudimika.]*
45 Ikàva ludodo lwako lùkutenda utende sambi, luchakete!
Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na ludodo lumo, kuliko
kuva na madodo mavili na kuyahwa Jihannamu. [
46 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake
nanga paudimika.]†
47 Ikàva liso lyako lìnakukuvaja kutenda masambi, bahi lid-
abole! Wasa uinjile mu Ufalume wanga Nnungu akuno
uvèlè na liso limo, kuliko kuva na meho mavili na kuyahwa
Jihannamu.
48 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake
nanga paudimika.
49 Kwa kuva, kila munu àmbetaywa munyu kwa moto.
50 Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake
ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake
iuyile kavila?
Bahi mùùve na munyu nkati mwenu na kila munu aikale
na nnyake kwa amani.”

10

Mahundo layâmba kulekana
(Matayo 19:1-12, Luka 16:18)

1 Yesu nkuuka anepo, nkuyamboka muto wa Yoludani,
nkuhwena chilambo cha Yudeya. Likuwa lya vanu
nkummwenela kavila, nang'e nkuvahunda muchi
chiunavele nnyambo wake.

---

* **9:44** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali. † **9:46** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

2 Bahi Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu, nkummuja
kwa kunninga uvachidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu
nnume unneka n'jawe?”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, Musa ánnaijije
chamani?”
4 Vanang'o nkuhaula kuchidoni, “Musa ániluhusu nnume
umwing'a n'jawe talaka na kunneka.”
5 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Musa ánilemba amuli
aneyo ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu.
6 Henga Nnungu pachiumbile chilambo, Nnungu
ámmumbile munu nnume na mmahe.
7 Bahi ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na
anyokwe, koka alundane na n'jawe,
8 na anevo vavili vàmbekuva mmili umo. Bahi anevo akee
vavili kavila, henga nni mmili umo.
9 Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anavahapulanye.”
10 Pavainjidile kavila nng'ande, vakuhundwa vake nkum-
muja kuyamba alila lilove.
11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo annêka
n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni.
12 Uchocho, mmahe annêka nng'andomwe nkulombwa na
nnume yunji, aneyo àlalá ugoni.”

Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Matayo 19:13-15, Luka 18:15-17)

13 Vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga av-
abaliki kwa kuvavikila makono, henga vakuhundwa vake
nkuvakalipila avala vanu.
14 Yesu pawene uchocho nkusunala, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Valekange vavana vajoko vaide kwang'une, wala mu-
navadivile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu
vavêle muchi vavana ava.
15 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo
akáupwechela Ufalume wa Nnungu malinga mwana n'joko,
nanga pambeinjila anemwo.”
16 Anepo nkuvakumbatila avala vavana, nkuvavikila
makono na kuvabaliki.

Munu nkúpata
(Matayo 19:16-30, Luka 18:18-30)

17 Yesu pánavele wauka, munu yumo nkuntukutila nkutin-
divala malundi, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda wambone,
ngùtende dachi uchinga niupate umi ukee na ntululilo?”
18 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ntwani
ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu
weka.

19 Ùnidimala diamuli dya Nnungu dihaûla, ‘Unalale ugoni na
unaive na unawalale na unahumye ushahidi wa kulambila
na unatindinganyange na mweshimu atatako na anyoko.’ ”
20 Munu aneyo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nkúhunda,
anelo lammalele ènilakamula kutandilikila ujoko wangu.”
21 Yesu nkunnola, nkuntamwa, nkunnyaulila kuchidoni,
“Wako ùisaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena
ukasumise vyammalele vyuvenavyo, koka dihela uveng'e
amahuvani, anepo uchiuve na dimali kulihunde. Ukàmalila
kutenda uchocho koka uide ungupapate.”
22 Ayula munu papilikene anelo nkukunyata kumeho,
nkuuka akuno apoywèkè, ing'anya ávele na dimali dyohe
namene.
23 Yesu nkulola mipata yammalele, nkuvahaulila
vakuhundwa vake kuchidoni, “Ìnikamajanga namene
vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!”
24 Vakuhundwa vake nkukangana malove lake. Yesu nku-
vahaulila kavila kuchidoni, “Anavangu, ìnikamajanga namene
kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!
25 Ìnipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila
kupita nchitonono cha chitotelo, kuliko nkúpata uinjila mu
Ufalume wanga Nnungu.”
26 Vakuhundwa vake nkukangana namene, nkuujana,
uvachidoni, “Nnani bahi ambehulûla kupohwa?”
27 Yesu nkuvalola nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo
dya chimunu ikáhululika, henga kwanga Nnungu ikávele
uchocho, kwa kuva, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”
28 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu
tùlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako!”
29 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, mmaisha alano la vino munu ailekîle kaya au
anung'unuvake au alumbuvake au anyokwe au atata au
vavana au mawelu ing'anya yang'une na Malove Lambone,
30 munu aneyo àmbepunda kupata anelo lammalele myanda
myamoja kupunda patandi chalumo na kubanihwa. Na
mmahiku laîda àmbepata umi ukee na ntululilo.
31 Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu,
vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva
va pahi, vàmbekuva vakulu.”

Yesu àhaula mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Matayo 20:17-19, Luka 18:31-34)

32 Yesu na vakuhundwa vake pávanavele nndila
uvayomboka kuhwena ku Yelusalemu nang'e ánivalongolela.
Vakuhundwa nkukangana na vanu vachivapapata nkuyopa.

Yesu nkuvatwala kavila avala vakuhundwa kumi na mbili panyenje nkutandilika kuvahaulila habali dya mambo lámbenkòjà.

33 Nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu, àmbekamujwa mmakono la makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vanang'o vàmbennyukumu kuhwa na kukamujwa mmakono la vanu vakávele Vayahudi.

34 Na vanang'o vàmbentendela mang'wanyu na kunsunila mata na kunsulubula na kummwalala. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

Kuyuwa kwanga Yakobo nawi Yohana
(Matayo 20:20-28)

35 Anepo Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùlembela ututendele chinu chitumbekuyuwa.”

36 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlembela nintendelange chamani?”

37 Nkunnyang'ula kuchidoni, “Paumbeikala nchiteng'u chako cha Ufalume muukulu wako, tuyuwa utuluhusu tuikale pamo na wako, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.”

38 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa! Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu? Au kubatiswa ubatiso wa ibaniki muchi unimbebatiswa nangu?”

39 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ibaniki inimbebanika nangu, lasima mupitile, na muchimubatiswe muchi chinimbebatiswa nangu.

40 Henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”

41 Vakuhundwa vanji kumi pavapilikene anelo, nkutandilika uvasunalila Yakobo na Yohana.

42 Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuva avala vavalangîwa kuva vakulu va vanu vakávele Vayahudi, vàvatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa.

43 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu.

44 Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wa vammalele.

45 Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

Yesu àannamya Batolomayo, munu aputêle meho
(Matayo 20:29-34, Luka 18:35-43)

46 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika kuimanga ya
Yeliko. Pavachiuka muimanga aneyo pamo na likuwa likulu
lya vanu, munu yumo aputêle meho uvanchema Batolomayo
mwana wanga Timayo áikele nnyenje indila wayuwa.
47 Papilikene kuva Yesu wa ku Nasaleti àpita pachinu anepo
nkutandilika kunonoha lidi wachidoni, "Yesu n'dukuluwe
Nfalume Daudi,* nguvikile chididi!"
48 Vanu vohe nkunkalipila uchinga anyalale, henga nang'e
nkuhalija chihi kunonoha lidi wachidoni, "N'dukuluwe
Nfalume Daudi, nguvikile chididi!"
49 Yesu nkuimila, nkuhaula kuchidoni, "Ncheme."
Bahi nkunchema ayula munu aputêle meho, nkunnyaulila
kuchidoni, "Likamye ntima! Imila, anakuchema."
50 Batolomayo nkuyaha likoti lyake, nkuuluka,
nkummwenela Yesu.
51 Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlembela nikutendele
chamani?"
Ayula munu aputêle meho nkunnyaulila kuchidoni,
"Nkúhunda, ngùlembela ngupate kulola."
52 Yesu nkunyaulila kuchidoni, "Hwena, ing'ulupa yako
ìnikulamya."
Upala ayula munu aputêle meho, nkuhulula kulola,
nkumpapata Yesu nndila.

11

Yesu àingila ku Yelusalemu kwa kuhangalala
(Matayo 21:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)

1 Yesu na vakuhundwa vake pávanavele pepi na ku
Yelusalemu, nkuva vavèlè pepi na chijiji cha Betifage na
Besaniya, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu
nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,
2 nkuvahaulila kuchidoni, "Hwena chijiji chivêle muyo
mwenu. Pamumbekuva umuinjila nchijiji anecho, mu-
nankoja mwana wa punda vampambilidìlè, akánambiikalwa
na munu. Nnyungulange muide nawe apano.
3 Na munu akàmmuja kuva, 'Mwadachi mùtenda uchocho?'
Nnyaulile kuva, 'Nang'olo ànannembela na achiannudise up-
ano lukoto.' "
4 Bahi nkuhwena, nkunkoja mwana wanga punda van-
nyungìlè nnyenje indila pepi na pannango. Pavachinnyun-
gula,

---

* **10:47** Vayahudi vánnolela Masiya kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, njomana vànchema Yesu kuva n'dukuluwe Daudi.

5 vanu vanji vanaimidîle upopo nkuvauja kuchidoni,
“Ing'anya ntwani mùnnyungula aneyo mwana wanga punda?”
6 Vakuhundwa nkuvayang'ula muchi chanavahaulidile
Yesu na vanang'o nkuvaleka vakuhundwa vahwene nawe.
7 Nkumpelekejija Yesu aneyo mwana wanga punda. Nku-
laja dinguwo dyavo muha mwa ayula mwana wanga punda
na Yesu nkuikala muha mwake.
8 Vanu vohe nkulaja dinguwo dyavo nndila, na vanji dinavi
dya milandi divanalumwile mmawelu.
9 Vanu vanalongoledile na avala váchipapàtà nnyuma,
nkuva uvanonoha malidi uvachidoni, “Atumbyangwe
Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!
10 Ubalikiwe ufalume uîda wanga anakulwetu Daudi.
Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”
11 Yesu nkuinjila muimanga ya Yelusalemu nkuhwena ku
Ing'ande yanga Nnungu, nkulola saana kila chinu. Henga
kwa kuva liduva lìvenkuswa, nkuuya kavila ku Besaniya
chalumo na avala vakuhundwa vake kumi na mbili.

Yesu àulani nnandi wa vihepo vya tini
(Matayo 21:18-19)

12 Ulyamba wake, pávanavele nkuuka ku Besaniya, Yesu
nkuva na indala.
13 Nkuwona nnandi wa ntini kulehu kadiki ùvele na ma-
hamba lohe. Nkuhwena unaulola panjika ùvele na chihepo
chohecho. Pahwikile pepi, nkuukoja uvèlè chihi nanga chi-
hepo, úumbele chihi mahamba weka, kwa kuva lakánavele
mahiku la kupa vihepo vya tini.
14 Bahi Yesu nkuuhaulila nnandi kuchidoni, “Kutandikila
nelo na maduva lammalele munu anapate chihepo kuhaloka
kwakuwe.” Na vakuhundwa vake vánipilikana àlalá malove
latangwele.

Yesu àvavinganga vakúsumisa nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu
(Matayo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

15 Pavakamwele pa Yelusalemu, Yesu nkuinjila nnuwani
lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila
pawelu vanu vammalele váchisumìsà na kusuma vitukutuku,
anemwo. Nkudibinula dimeza dya vanu váchibadìlì dihela, na
viteng'u vya vanu váchisumìsà amunda.
16 Uchocho, ánivalimbija vanu vanainjije wala kuhumya
vitukutuku nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu.
17 Bahi nkuvahunda wachidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva,
‘Ing'ande yangu ìmbechemwa

ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya vanu vammalele va pachilambo!'
Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!"
18 Makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa pavapilikene anelo, nkutandilika kutaha indila ya kummwalala Yesu. Henga vánninnyopa kwa kuva likuwa lyammalele lya vanu vánikanganwa na mahundo lake.
19 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuuka paimanga aneyo.

Lihundo liyâmba nnandi wa ntini uyumîle
(Matayo 21:20-22)

20 Ulyamba na mambumbu, pávanavele nkuhwena, nkuwona ntini wammalele uyumìlè, kutandikila kulikolo.
21 Petulo nkuukumbukila, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, lola aula ntini uulanîte ùniyuma!"
22 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Nkulupilange Nnungu.
23 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu akàlihaulila lichinga alino, 'Úka apano ukaliyahe m'bahali,' na ikàva àtangola malove anelo bila kuva na lipamba muntima mwake, na nkùkulupila kuva lammalele látangwèlè lachilatendeke, muhiu lachilatendeke.
24 Bahi ing'anya ya anelo, nangu nìnnyaulilanga kuva, pamuyuwa kwajili ya chinu fulani chimulembela, kulupilanga kuva mùnipwechela, na kwa kutenda uchocho bahi lachilatendeke muchi chimuyuwite.
25 Na mwenu pamunnyuwa Nnungu, ikàva mùvele na lituku na munu fulani, bahi nsamehe uchinga Atata wenu avêle kulihunde ansamehe na mwenu makosa lenu.
26 Henga mwenu mukanavasamehe vanu vanji, uchocho na Atata wenu avêle kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu."

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi
(Matayo 21:23-27, Luka 20:1-8)

27 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukamola kavila ku Yelusalemu. Bahi Yesu pánavele nkwonga nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Vayahudi, nkummwenela.
28 Nkummuja kuchidoni, "Ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle mamulaka la kulatenda?"
29 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nanani uchocho nìmbemmujanga chinu chimo. Mukànguyang'ula nguchininnyaulile, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.

30 Dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa
láhaleke kulihunde au kwa vanu? Nguhaulile.”
31 Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachi-
doni, “Tukàhaula kuva, làhaleke kulihunde, àmbetuuja kuva,
‘Hambi, mwadachi mukánankulupidile?’
32 Na tukáhulula kuhaula kuva làhaleke kwa vanu.”
Vátangwele uchocho kwa kuliyopa likuwa lya vanu, kwa
kuva, vanu vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa
ni nabii wa Nnungu.
33 Bahi nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga pa-
tumaite.” Na Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho
nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka nt-
wani.”

12

Nfano wa vakúlima va welu wa mizabibu
(Matayo 21:33-46, Luka 20:9-19)

1 Yesu nkutandilika kutangola navo kwa mifano, “Munu
yumo álimile welu wa mizabibu. Nkuudinguhija lingongo,
na ching'ati welu nkuhimba lipondo lya kuminyila zabibu,
nkudenga nnala wa kuikala valinzi va welu. Nkuukodisa
kwa vakúlima, nkuhwena mwanda wa kulehu.
2 Paukamwele nchela wa zabibu, nkuntuma ntumishi
wake yumo kwa avala vakúlima, uchinga akatwale sehemu
ya vihepo vya mmwelu wake.
3 Avala vakúlima nkunkamula, nkumpanya, nkumming-
anga chihi makono weka.
4 Bahi mwene welu nkuntuma kavila ntumishi yunji, aneyo
nkumpanya mmuti na kuntendela vya kuhakalanga.
5 Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji kavila, aneyo
nanang'e nkummwalala. Nkuvatuma vatumishi vanji vohe,
vanji vánivapanya na vanji nkuvawalala.
6 Mwene welu nkuisaliwa chihi na munu yumo wakun-
tuma, na aneyo ávele mwanawe, wantamwa. Kuntul-
ulilo nkuntuma aneyo wachidoni, ‘Ànimala kuva mwanangu
vachivamweshimu.’
7 Henga avala vakúlima nkuhaulanila kuchidoni, ‘Ayu njo
mwene mapala la welu auno. Bahi leka tummwalale koka
auno welu ùùve mapala letu!’
8 Bahi nkunkamula, nkummwalala, nkunnyaha pawelu
aula welu wa mizabibu.”
9 Bahi Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, mwene welu pam-
beida àmbevatenda dachi avala vakúlima? Àmbeida koka
avawalale anevo vakúlima na anewo welu avakodise vanu
vanji.
10 Dachi, mukásomile Malemba alano?

‘Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba,
lya muhimu kupunda lammalele.
11 Na Nang'olo njo atendîle chinu anecho,
na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.’ ”

12 Makuhani vakulu, na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele vánimala kuva anewo nfano ùvamba vanang'o. Nkulembela unkamula, henga nkuyopa likuwa lya vanu. Nkunneka, nkuukananga.

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Luka 20:20-26)

13 Bahi Mafalisayo fulani na vanu vanji va nnikuwa lya Helode* nkutumwa kwanga Yesu uchinga vakanteye kwa malove lake.
14 Nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni munu wa uhiu, na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu, henga ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. Tuhaulile, dachi, Sheliya ya Musa ìnatuluhusu uhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?”

15 Henga Yesu ániumala ulamba wavo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi munangulinga? Idanayo hela niilole.”

16 Nkumpelekejija hela. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope aino na lina alino lilembwîje apano lyanga nnani?”

Nkunnyang'ula kuchidoni, “Vya Nfalume wa Loma.”

17 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu.” Vanang'o nkunkangana namene.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Matayo 22:23-33, Luka 20:27-40)

18 Bahi Masadukayo, vanu vahaûla kuva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni,
19 “Nkúhunda, Musa átulaijije uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kummelekela mwana, nnung'une wake àlembelewa annombe aneyo mmahe wannekile nkuluwe, uchinga ammelekele nkuluwe vavana.’
20 Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo, ntandi nkunnomba mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.

---

* **12:13** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familiya yanga Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **12:14** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

21 Na mwana wavili nkwenda makande kwanga ayula
mmahe wannekile nkuluwe, nanang'e nkuhila bila kum-
melekela mwana. Na mwana watatu nanang'e nkuva ucho-
cho.
22 Vammalele saba vanannombile nkuhila bila
kummelekela mwana ayula mmahe. Kuntululilo ayula
mmahe nanang'e nkuhila.
23 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula
nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, vammalele
saba vániikalana nawe."
24 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùnakumbika
ing'anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala di-
mongo dyanga Nnungu.
25 Kwa kuva, vanu vahwîle pavambefufuka, nanga pavam-
belomba wala kulombwa, ila vàmbekuva muchi malaika va
kulihunde.
26 Na kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwîle,
dachi mukásomile nchitabu cha Sheliya yanga Musa, àlalá
malemba latâna kuyamba chihole chichiyaka moto? Nnungu
ánnyaulidile Musa kuva, 'Nangu njo Nnungu wanga Iblahimu,
Nnungu wanga Isaka na Nnungu wanga Yakobo.'
27 Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e
nni Nnungu wa vanu vumi. Mwenu mùnikosela namene."

Amuli ing'ulu
(Matayo 22:34-40, Luka 10:25-28)

28 Nkukamola munu yumo nkúhunda Sheliya yanga Musa,
nkupilikana chivayang'ulana Yesu na Masadukayo. Ayula
munu ánimala kuva Yesu àvayang'wile saana, nkuhumila,
nkummuja kuchidoni, "N'diamuli dyammalele, ing'ulu il-
ida?"
29 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Amuli ing'ulu nni aino,
'Pilikana wako chilambo cha Isilaeli! Nang'olo Nnungu wetu
njo Nang'olo weka.
30 Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako
wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding'ano
dyako dyammalele na dimongo dyako dyammalele.'‡
31 Na amuli yavili nni aino, 'Ntamwe nnyako malinga
chiulitamwa umwene.'§ Nanga amuli inji ing'ulu namene
kupunda adino."
32 Bahi ayula nkúhunda wa Sheliya yanga Musa nkun-
nyaulila Yesu kuchidoni, "Elo, Nkúhunda! Ùtangwele muhiu
kuva Nnungu nni yumo bahi, wala nanga yunji ila nang'e
weka.

‡ **12:30** Makumbuso 6:4-5. § **12:31** Valawi 19:18.

33 Kuntamwa Nnungu kwa ntima wako wammalele na kwa
ding'ano dyako dyammalele na kwa dimongo dyako dyam-
malele na kuntamwa nnyako malinga chiulitamwa umwene,
kùnafala namene kupunda kunhumija Nnungu sadaka dya
kupija inyama na sadaka dinji dyammalele.”
34 Yesu pawene kuva àyang'wile saana, nkunnyaulila kuchi-
doni, “Wako ukávele kulehu na Ufalume wanga Nnungu.”
Na kutandikila anepo nanga munu yunji analingile kum-
muja kavila chinu chinji.

Kilisto ni nnani?
(Matayo 22:41-46, Luka 20:41-44)

35 Yesu pachihunda nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu
nkuuja kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga
Musa vàhaula kuva Kilisto nni N'dukuluwe Nfalume Daudi?
36 Umumu Wanaswe ánimwongosa Daudi kutangola kuchi-
doni,
‘Nang'olo ánnyaulidile Nang'olo wangu,
Ikala m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.’
37 Nfalume Daudi mwene ànchema Kilisto, ‘Nang'olo.’
Hambi ìmbehululika dachi Kilisto ààve n'dukuluwe?”
Na likuwa lya vanu vámpilikanila Yesu kwa kuhangalala.

Yesu àvaduma vanu valyongolele na vakúhunda Sheliya
(Matayo 23:1-36, Luka 20:45-47)

38 Yesu panavenkuhunda, nkuhaula kuchidoni, “Lyongole-
lange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vànatamwa
namene kwonga akuno vawètè dinguwo dindehu na kusal-
imiwa kwa eshima kusakoni,
39 na kuikalanga nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya
kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u vya muyo n'ding'ole.
40 Vàvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva
vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya ane-
lyo, liduva lya hukumu vàmbepata asabu ing'ulu namene
kupunda vanu vanji.”

Sadaka yahumije mmahe nannidi
(Luka 21:1-4)

41 Yesu áikele pepi na lisanduku lya sadaka. Nkuvona vanu
vohe uvahumya dihela na kuditaya nnisanduku lya kutaya
sadaka. Na akúpata vohe váhumije dihela dyohe.
42 Bahi nkwida mmahe yumo nannidi, mmahuvani,
nkuhumya disendi dimbili.
43 Apala Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuva-
haulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nannidi
ayuno mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda
vanu vammalele vatâya dihela nnisanduku lya sadaka.

44 Kwa kuva, vanu vanji vammalele vàhumije chihi avila
viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na
umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

13

Yesu àhaula namuna chiimbeondongwa Ing'ande ya Nnungu
(Matayo 24:1-21,29-35, Luka 21:5-33)

1 Yesu pachiuka nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu,
yumo wa avala vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni,
“Nkúhunda, lola mayanga alano na ding'ande adino chidikat-
apele!”
2 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, ùvenkudyona adi
ding'ande ding'ulungwa? Wala nanga liyanga limbeisalîla
muha liyanga linji, kila liyanga lìmbematohijwa pahi.”
3 Bahi Yesu panaikela muha Lichinga lya Miseituni kuloja
ku Ing'ande yanga Nnungu, Petulo na Yakobo na Yohana na
Anduleya nkummuja paweka kuchidoni,
4 “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vìmbehumila chakani? Na
chimaiho ntwani chimbelangûja kuva vitukutuku anevyo
vìvele pepi kuhumila?”
5 Yesu nkutandilika uvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange
uchinga munahochejwe.
6 Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o
njo nangu, uvahaula kuva, ‘Nangu njo Kilisto.’ Vanu anevo
vàmbevahocheja vanu vohe.
7 Pàmumbepilikana habali dya ing'ondo na manyinyi la
ing'ondo, henga munayope. Anelo lasima laide, henga aula
ntululilo ukánambikamola.
8 Chilambo chimo chìmbepanyana na chilambo chinji,
ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Sehemu dyohe
dya chilambo dìmbekuva na nndengendo wa chilambo,
uchocho pàmbekuva na indala ing'ulu. Na anelo lammalele
làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.
9 Henga mwenu lyongolelange. Kwa kuva, vanu
vàmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga n'ding'umbi,
na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu.
Mùmbeimila muyo mwa vakulu vao na vafalume ing'anya
yang'une uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa
vanang'o.
10 Henga Malove Lambone lasima layanjajwe nahoti mmil-
ambo vyammalele kabla ukànambikamola aula ntululilo.
11 Pamumbekamulwa na kupelekejwa unasitakiwa
n'ding'umbi dyavo, munave na lipamba namuna
chimumbehwena unatangola. Henga mwenu tangola

chihi alila limumbepewa upala, kwa kuva, akee mwenu mumbetangôla, ila nni Umumu Wanaswe.

12 Munu achiantengeleke nnung'une awalalwe, na atata achiantengeleke mwanawe awalalwe. Na vana vàmbevapindikuka vávavelèkè na kuvatenda vawalalwe.

13 Vanu vammalele vàmbemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililîla mpaka kuntululilo aneyo njo ambepôhwa.”

14 Bahi munu ambesômа chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove laîda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijìjwè pachinu pakálembelewa, yani pa Ing'ande ya Nnungu. Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga.

15 Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuku vyake.

16 Na munu avêle kumawelu anauye kukaya unatwala lijoho lyake.

17 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo!

18 Nnyuwange Nnungu uchinga anelo lànahumile mmahiku la chipwepwe.

19 Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila.

20 Kuikave Nang'olo akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki, akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, Nnungu àniinjipiha mahiku anelo.

21 Anepo munu akànnyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’ au ‘Àvele apala,’ munakulupile.

22 Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilîla kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vàmbetenda vimaiho na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vávatondwèlè Nnungu.

23 Henga mwenu lyongolele. Nangu ànninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakànambihumila.

24 Henga lakàmalilika maduva la kubanika, liduva lìmbekuva chihi na lupi na mwedi nanga paumbelangaja

25 na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vìmbetikinyika.

26 Anepo njo vanu pavambemwona Mwana wa Munu avèlè
mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo ding'ulu na
ukulu.
27 Anepo àmbevatuma malaika vake mmibali ncheche ya
chilambo unavalapola vanu vake vávatandwèlè kuhaloka
nchilambo chammalele.
28 Bahi kwa nnandi wa vihepo vya tini lihundange nfano
auno. Dinavi dyake padihipuka na kulikwasula mahamba,
mwenu mùnamala kuva chihuku chìvele pepi.
29 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo
laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake
ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango.
30 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà
achino vakambepita, mpaka palambetimila anelo
lammalele.
31 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu
lakambepita mwiko."

Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene
(Matayo 24:36-44)

32 "Henga kuyamba liduva au uhiku wene anewo, nanga
munu amaîte, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite,
wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaîte.
33 Lyongolelange, na muve meho, kwa kuva, nanga pa-
mukameke uhiku ulambehumila anelo.
34 Ìmbekuva muchi munu aûka pakaya yake nkuhwena
mwanda na kuvalekela vatumishi vake mamulaka lake, kila
yumo na madengo lake, na nkunnyaulila nlinzi wa pannango
ààve meho.
35 Bahi mùùve meho, kwa kuva, mukákameke nang'olo
mwene kaya àmbeuya chakani, panji ìmbekuva chinalyulo, au
ching'ati chilo, au mambumbu na panji ulyamba.
36 Bahi mùùve meho uchinga akàida akuno akannaidìlè
anankoje mulèlè luwono.
37 Laninnyaulilanga mwenu, nìvahaulila na vammalele,
mùùve meho!"

14

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

1 Láisalidile maduva mavili kuhwikila Sikukuu ya Pasaka na
ya Mikate Ikátaijwe Hamila. Makuhani vakulu na vakúhunda
Sheliya yanga Musa vátaha indila ya kunkamula Yesu kwa
ulamba, uchinga vammwalale.
2 Kwa kuva, váhaula kuva, "Tunankamule pasikukuu uyopa
vanu vànataya timbwili."

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila aneko ku Besaniya
(Matayo 26:6-13, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

3 Yesu pánavèlè ku Besaniya, muing'ande yanga Simoni ánavele mmangundula walya, nkuida mmahe yumo ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta chivêle na mahuta la kunung'ila namene la kugalika. Nkumbandula chisibo cha anecho chupa, nkumiminila mahuta mmuti mwa Yesu.
4 Vanu vanji vánavele apala nkutunduwila mmitima yavo, nkuva uvapwahikanga uvachidoni, "Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?
5 Kwa kuva, alano mahuta ikanihululika kusumiswa kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani."* Bahi nkunkalipila namene ayula mmahe.
6 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nnekange, mwadachi mùnankambyakambya? Nang'e àngutendedile lyambone.
7 Amahuvani mùmbekuva navo maduva lammalele, bahi mùnahulula chihi kuvayangata kila pamulembela, henga nangu nikambekuva na mwenu maduva lammalele.
8 Nang'e àtendile chahulwile, ànilongolela kuupaka mmili wangu mahuta uchinga autayalishe kwajili ya kuusika.
9 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubilìwà Malove Lambone nchilambo chammalele, na alino lyatendile ayuno mmahe lìmbetambulangwa kwa kunnyimukila nang'e."

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu
(Matayo 26:14-16, Luka 22:3-6)

10 Anepo Yuda Isikaliote, ayula yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuhwena kwa makuhani vakulu, uchinga antengeleke Yesu.
11 Makuhani vakulungwa pavapilikene habali aneyo nkuhangalala namene, nkuahidi kuva vàmbemwing'a dihela. Bahi Yuda nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu.

Yesu àlauja pachakulya cha Pasaka kuva Yuda achiantengeleke
(Matayo 26:17-25, Luka 22:7-14, 21-23, Yohana 13:21-30)

12 Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, liduva lyasinjwa ungandolo wamwana wa Pasaka, vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, "Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?"

---

* **14:5** Munsitali auno Mako àlembile "dinali 300." Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

13 Bahi Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,
nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana kumanga, aneko
muchimukojane na nnume yumo anyakwîle chilongo cha
medi. Mpapatange aneyo munu,
14 mpaka muing'ande yambeinjila, koka munnyaulile
mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda ànauja kuva, chìvele kwachi
chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka
chalumo na vakuhundwa vangu?’
15 Nanang'e achiannanguje chumba chikulungwa cha
muha, chiandaliwije tayali, chivêle na kila chinu. Twandalile
anemwo chakulya.”
16 Vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kumanga, nku-
nakoja kila chinu chivèlè muchi chavahaulidile Yesu, nkwan-
dalila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.
17 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa
vake kumi na mbili nkukamola.
18 Pávanavèlè nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu âlya pamo na
nangu, àmbengutengeleka.”
19 Vakuhundwa vake nkuva na nnihindambi, nkutandilika
yumo-yumo kummuja kuchidoni, “Dachi, nikee nangu?”
20 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nni yumo mmwenu kumi
na mbili, achahwîja nkate munkungu pamo na nangu.
21 Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije
Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, henga ole wake
munu ayula antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa
munu aneyo kuikave akavelekwa.”

Chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-30, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

22 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele nkulya, Yesu
nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nku-
veng'a vakuhundwa vake, wachidoni, “Twalanga, auno njo
mmili wangu.”
23 Nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu
Nnungu, nkuveng'a, na vammalele nkukumbila nchikombe
anecho.
24 Nkuvahaulila kuchidoni, “Aino njo myadi yangu imaîha
lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilîka kwajili ya
vanu vohe.
25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikambekumbila kavila
divayi mpaka liduva alila linimbekumbila divayi dyahambi
mu Ufalume wa Nnungu.”
26 Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga
pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo achiankane
(Matayo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

27 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Mwenu mmammalele nnembeleka kungukulupila, malinga
chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nìmbempanya nchunga,
na angandolo vàmbemwadilikana.’
28 Henga panimbefufuka, nìmbennongolela uhwena ku
Galilaya.”
29 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vam-
malele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu
nikambekuleka!”
30 Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila
uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku
akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanìlè
myanda mitatu.”
31 Henga Petulo kuhimya kwa dimongo wachidoni, “Ata
kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikam-
bekukana ng'o.” Na vakuhundwa vammalele nkutangola
uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu mmwelu wa Getisemane
(Matayo 26:36-46, Luka 22:39-46)

32 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika pawelu
uvauchema Getisemane. Yesu nkuvahaulila vakuhundwa
vake kuchidoni, “Ikalanga upano nangu panimbehwena
unayuwa.”
33 Anepo Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana.
Yesu nkutandilika kuyuvala na kukambakamba muntima.
34 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na nnihin-
dambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve
meho.”
35 Yesu nkuhwena muyo kadiki, nkumatoka kwa kuhu-
nama, wayuwa kuva ikàhululika uhiku aula wa kubanika
untapuke.
36 Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, kwakuwe lam-
malele lànahululika, bahi ngùyuwa ungunyemye na ibaniki
iîda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda
muchi chulembela wako umwene.”
37 Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vake
vatatu, nkuvakoja valèlè luwono. Yesu nkummuja Petulo
kuchidoni, “Simoni, dachi ùnilala? Nanga pauhulwile kucheja
kananga lisaa limo?
38 Bahi chejanga na kuyuwa uchinga pamumbelingwa
munatende masambi, isungu ìnalembela henga mmili unad-
abadanga.”

39 Yesu nkuhwena kavila unayuwa, watangola chihi mal-
ove ulâla.
40 Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake nku-
vakoja valèlè luwono, kwa kuva meho lavo láumbele luwono,
na wala nanga pavanamaite lya kunnyang'ula.

41 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake mwanda
wa tatu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mmechinkwona na
kupumulila? Bahi hambi uhiku ùnikamola! Lola, Mwana
wa Munu, àhwena unakamujwa mmakono la vanu vavêle na
masambi.
42 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga
tuhweneng'ane.”

Kukamulwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

43 Bahi Yesu kabla akànamalila kutangola, upala nkukamola
Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili pamo na
likuwa lya vanu ványakwìlè mapanga na dindonga. Vanu
anevo vátumwije na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya
yanga Musa na vasele va Vayahudi.
44 Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachi-
doni, “Munu ayula unimbem'busu, njo nang'e, nkamule na
munchunge saana.”

45 Bahi Yuda pakamwele, nkummwenela mwalehu Yesu,
nkuchidoni, “Nkúhunda!” Bahi nkum'busu.
46 Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu na kunnyunga.

47 Henga nkuhundwa yumo muavala vánavele apala nkuha-
lamola upanga wake nkuncheketa likutu ntumwa wanga
Kuhani Nkulu.
48 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi mùidile
unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga
muchi nangu nkúpalaula?
49 Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu
nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu unguhùndà na wala
nanga pamunangukamwile. Henga alano làvenkutendeka
uchinga Malemba Lanaswe latimile.”

50 Anepo vakuhundwa vake vammalele nkunneka, nku-
tukuta.
51 Henga kijana yumo anawete chihi shuka áhweneha chihi
kunnondola Yesu. Pavalingile kunkamula,
52 nang'e nkuileka shuka, nkutukuta chihi lukun-
dumwandu.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
(Matayo 26:57-68, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)

53 Bahi vanang'o nkumpelekeja Yesu kwa Kuhani Nkulu.
Anepo nkukojana makuhani vakulu na vasele va Vayahudi
pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa.
54 Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu, nkwenda
nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu, nkuikala pamo na
valinzi wayota moto.
55 Bahi makuhani vakulu na vajumbe vammalele va
Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kunsi-
taki Yesu uchinga vammwalale, henga nanga pavanapete.
56 Vanu vohe nkuhumya ushahidi wa kulambila
kumwamba Yesu, henga ushahidi wavo únitindana.
57 Ata vanu vanji nkuimila, nkuhumya ushahidi wa kulam-
bila kumwamba Yesu, uvachidoni,
58 "Hwetu túnimpilikana wahaula kuva, 'Nangu nìmbebamola
Ing'ande aino ya Nnungu idengwîje na vanu, na mmaduva
matatu nìmbeidenga inji ikádengwije na vanu.' "
59 Henga pamo na anelo, ushahidi wavo únitindana.
60 Anepo Kuhani Nkulu nkuimila paching'ati pavo nkum-
muja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako ukee na lilove lya
kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?"
61 Henga Yesu nkunnyalala chihi nanga kuyang'ula lilove.
Kuhani Nkulu nkummuja kavila kuchidoni, "Dachi, wako njo
Kilisto, Mwana wa Nnungu, Nnungu Atumbyangîka?"
62 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu njo nang'e!
Mwenu muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè m'bali
wa kunkono wa Nnungu Avêle na Dimongo, uchocho
muchimumwone avèlè mmahunde waida."
63 Anepo Kuhani Nkulu nkupapula dinguwo dyake,
nkuhaula kuchidoni, "Dachi, pàvele ing'anya ntwani kavila
ya kuvataha mashahidi?
64 Mwenu mmene mùnipilikana chankufwile Nnungu!
Hambi mwòna dachi?" Vammalele nkunnyukumu kuva,
àlembelewa ahwe.
65 Vanu vanji nnikuwa alila nkutandilika kunsunila Yesu
mata, nkun'diva kumeho na kumpanya ding'ondi, uvan-
nyaulila kuchidoni, "Lauja, nnani akupanyile!" Na valinzi
navanang'o nkuntwala Yesu nkumpanya makofi.

Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

66 Bahi Petulo pánavele pahi, nnuwani lwa lukumbi, nkuida
ntumishi yumo mmahe, ntumishi wanga Kuhani Nkulu.
67 Pammwene Petulo wayota moto, nkumpalambahija
meho, nkuchidoni, "Na wako uchocho úvele pamo na Yesu wa
ku Nasaleti."
68 Henga Petulo nkukana wachidoni, "Nangu wala
nikámaite wala kwelewa anelyo lyuwamba wako!" Anepo

Petulo nkuhuma pawelu nkunaimila pannango wa kuinjilila,
ung'uku nkukongovela.
69 Ayula ntumishi mmahe nkumwona kavila, nkutandilika
kuvahaulila avala vanu vanaimidile anepo kuchidoni, “Ayu
munu àvele nkumbo umo na Yesu.”
70 Henga Petulo nkukana kavila.

Lukoto kadiki, avala vanu vanaimidile anepo
nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo
munkumbo wavo, kwa kuva, ata na wako N'galilaya.”
71 Bahi Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ikàva
nalambila, bahi ngulaniwe! Nangu nikámmaite munu aneyo
umunnyaula.”
72 Upala ung'uku nkukongovela kavila. Bahi Petulo nkuli-
himukila alila lilove livanannyaulidile na Yesu kuva, “Kabla
ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva
ungukanìlè myanda mitatu.” Petulo pahimukidile anelo nku-
tandilika kukuta.

15

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato
(Matayo 27:1-2, 11-14, Luka 23:1-5, Yohana 18:28-38)

1 Uhiku pauchele, makuhani vakulu nkuva uvaujana pamo
na vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya yanga Musa na
vanu vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Nkun-
nyunga Yesu, nkuntwala na kunkamuja kwanga Pilato.
2 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni
Nfalume wa Vayahudi?” Yesu nkuyang'ula, “Wako ùnihaula.”
3 Makuhani vakulu nkunsitaki Yesu masitaka lohe.
4 Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, nanga
pauyang'ula? Lola masitaka ala lammalele lavakusitaki!”
5 Henga Yesu nanga panayang'wile lilove, Pilato nkukan-
gana.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Matayo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

6 Bahi kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa
kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela.
7 Bahi pávele na munu yumo uvanchema Balaba, uvanan-
tadile nnilungu pamo na avake ing'anya ya kuvawalala vanu
pachivachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma.
8 Vanu vohe nkummwenela Pilato nkunnyuwa avatendele
muchi chiuvele nnyambo wake.
9 Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela
ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?”
10 Avaujije uchocho kwa kuva, ánimala kuva makuhani
vakulu vànkamujije Yesu kwanga nang'e kwa wiu.

11 Henga makuhani vakulu nkuvachonjela vanu vannyuwe
Pilato avahungulile Balaba.
12 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Nintende dachi
ayuno munu umunnyaula kuva Nfalume wa Vayahudi?”
13 Vanu vammalele nkutaya lwasu kavila uvachidoni,
“Mmambe munsalaba!”
14 Henga Pilato nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani?
Kwani àtendile lilida lihakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija
chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba!”
15 Bahi kwa kuva Pilato álembedile atende muchi
chilichilembela likuwa lya vanu, bahi nkunnyungulila
Balaba auke. Nkulaija Yesu asulubulwe, koka nkunhumya
uchinga vammambe.

Matiyala vàntendela Yesu mang'wanyu
(Matayo 27:27-31, Yohana 19:2-3)

16 Matiyala nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa
nkati lwa ing'ande yanga Pilato, nkulichema likuwa lyam-
malele lya matiyala.
17 Nkummwaja likoti lya langi ya chifalume, nkudinga
lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume nkummwaja
mmuti.
18 Nkutandilika kunnombolela kwa mang'wanyu uvachi-
doni, “Utumbyangwe wako Nfalume wa Vayahudi!”
19 Nkumpanyapanya imbalu mmuti, nkunsunila mata,
nkutindivala malundi muyo mwake, na kunnyunamila kwa
mang'wanyu.
20 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila
likoti lya langi ya chifalume, nkummwaja dinguwo dyake
mwene, nkumpelekeja pawelu imanga uchinga vakam-
mambe.

Kuvambwa kwanga Yesu
(Matayo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

21 Pávanavele nndila, nkukojana na munu yumo uvanchema
Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene, atatawavo
Isikanda na Lufo, wahaloka kumawelu. Matiyala nkunna-
matija aunyakule nsalaba wanga Yesu.
22 Nkumpelekeja Yesu mpaka pachinu pavachema Golig-
ota, mana lake, “Pachinu pa Libadang'a.”
23 Nkumwing'a divayi divakundanyije na mahuta
lachêmwa manemane, latumîka kupungusa ipwateki, henga
nang'e nkuhita kukumbila.
24 Nkummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake
kwa kuyela indingi, uchinga kila munu apate dinguwo
dyalembelewa kutwala.
25 Ívele malinga satatu ulyamba pavanammambile.

26 Na malemba la lishitaka lyake válembile kuva, “NFALUME
WA VAYAHUDI.”
27 Vámmambile pamo na vakúpalaula vavili, yumo m'bali
wake wa kunkono na yumo m'bali wa kunchinda. [
28 Anepo nkutimila Malemba Lanaswe lahaûla,
“Ávalangiwije pamo na vatênda lahakalenge.”]*
29 Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti
yavo na kunchamba, uvachidoni, “Haa! Wako akee unahaw-
ile kuva ùmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga
kavila mmaduva matatu!
30 Hambi lipohe umwene nano kwa kulisulupuha munsal-
aba!”
31 Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa
uchocho na vanang'o nkunnyeka uvahaulanila kuchidoni,
“Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi akáhulula kulipoha
mwene!
32 Ati nang'e nni Kilisto, Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi al-
isulupuhe mwene munsalaba uchinga tulole na kukulupila.”
Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e na-
vanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

33 Kutandikila sasita ya muhi mpaka satisa, chilambo
chammalele nkuva chihi lupi.
34 Satisa Yesu nkunonoha lidi, wachidoni, “Eloyi, Eloyi,
lama sabakitani?” Mana lake, “Nnungu wangu, Nnungu
wangu, mwadachi ùninguleka?”
35 Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho,
nkuhaula kuchidoni, “Pilikana! Ànchema nabii Eliya.”
36 Munu yumo nkutukuta, nkunachuvika siponji n'divayi
dihahâma nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga
ahonde, wachidoni, “Leka, tulole ikàva Eliya àmbeida unan-
sulupuha munsalaba!”
37 Yesu nkunonoha lidi likulu, nkuhila.
38 Bahi lipanzia linahungwije paching'ati, mu Ing'ande ya
Nnungu nkudaluka vipande vivili kutandikila muha mpaka
pahi.
39 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma anaimidile muyo
mwake pammwene Yesu namuna chahidile, nkuchidoni,
“Muhiu ayu munu ávele Mwana wa Nnungu.”
40 Pávele na amahe vachilôla kwa kulehu. Nnikuwa lya
amahe anevo ápwawije Maliya wa imanga ya Magidala na
Salome na Maliya ayuvao Yakobo n'joko na Yose.

---

* **15:28** Mmalemba lanji la kala, auno nsitali ukapali.

41 Amahe anevo njo vachinnondola Yesu pánavele aneko ku
Galilaya na kuntumikila. Pamo na anevo, pávele na amahe
vanji vohe vanaidile ku Yelusalemu pamo na nang'e.

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

42 Pachikamwele chinalyulo, nniduva lya kulipanganiha
kabla likànambikamola Liduva lya Kuyewelela,
43 nkwida Yusufu munu wa ku Alimataya, ánavele n'jumbe
wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, munu achieshimika
namene. Nang'e mwene álolela kwida kwa Ufalume wa
Nnungu. Bahi nkummwenela Pilato bila kuyopa, nkuyuwa
akautwale mmili wanga Yesu.
44 Henga Pilato nkukangana papilikene kuva Yesu
ànipiyanya kuhila. Bahi nkunchema ayula nkulu wa matiyala,
nkummuja, uchinga amale ikàva Yesu áhidile kanandi.
45 Pilato papilikene kwanga ayula nkulu wa matiyala
kuva áhidile kanandi, nkunnyaulila Yusufu akautwale mmili
wanga Yesu.
46 Anepo Yusufu nkusuma sanda, nkuusulupuha mmili
munsalaba, nkuudingilija aila sanda, nkuusika munsati
uvedwîje nniyanga likulu namene, koka nkuhingilihija
liyanga likulu pannango wa nsati.
47 Maliya wa imanga ya ku Magidala na Maliya anyokwe
Yose navanang'o nkupona pachinu apala paulajijwe mmili
wanga Yesu.

16

Kufufuka kwanga Yesu
(Matayo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

1 Palipitile Liduva lya Kuyewelela, Maliya wa imanga
ya Magidala na Salome pamo na Maliya anyokwe Yakobo,
nkusuma mahuta la kunung'ila uchinga vakaupake mmili
wanga Yesu.*
2 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, liduva
pachilihimbuka, nkuhwena kunsati.
3 Nkuva uvaujana vene kwa vene uvachidoni, “Nnani am-
betuusîja alila liyanga likulu namene pannango wa nsati?”
4 Henga pavalolite, nkulyona alila liyanga lihingiliwijìjwè
kunyenje nnango.
5 Pavainjidile munsati, nkumwona malaika achiloleka
muchi kijana, akono awètè inguwo yanahe ing'anyîma

* **16:1** Maeleso layâmba Liduva lya Kuyewelela, lola Misamiati ya malove laka-
majanga la Nnilailano lya Hambi lavêle kunyuma chitabu achino.

namene, aikèlè m'bali wa kunkono, vanang'o nkukangana namene.
6 Ayula malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Nangu ǹnimala kuva mùntaha Yesu wa ku Nasaleti avambwîje munsalaba. Nang'e ànifufuka, apano akapali. Lola pachinu pavanannajije.
7 Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vake pamo na Petulo kuva, àninnongolelanga kuhwena ku Galilaya. Aneko muchimumwone malinga chanannyaulidile.”
8 Vanang'o nkukangana na kuyopa, bahi nkuhuma amula munsati uvatukuta. Na wala nanga pavanannyaulidile munu chinu, kwa kuva, vániyopa namene.†

Yesu ànhumila Maliya wa imanga ya ku Magidala
(Matayo 28:9-10, Yohana 20:11-18)

9 Yesu pafufwike ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, nkutandilika ulilanguja kwa Maliya wa imanga ya Magidala, wanammusije anamindenga saba.
10 Maliya nkunavahaulila lammalele avala vakuhundwa vanavenkukuta na kulikutangila.
11 Henga pavapilikene kuva Yesu mumi, na Maliya wa imanga ya ku Magidala ànimwona, vanang'o nanga pavanakulupidile.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili
(Luka 24:13-35)

12 Bada ya anelo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa vake vavili vachihwêna ya kuchijiji, akuno waloleka chihi chinji.
13 Vakuhundwa anevo nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanji. Henga navanang'o nanga pavanakulupidile.

Kutumwa kwa vakuhundwa
(Matayo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

14 Kuntululilo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa kumi na moja pavanavele pameza uvalya. Nkuvakalipila ing'anya nanga pavanakulupidile, na ing'anya ya itahuki yavo, kwa kuva, nanga pavanavakulupidile avala vammwêne Yesu bada ya kufufuka.
15 Nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mmilambo vyammalele mukàvayanjajije vanu vammalele Malove Lambone.
16 Akúlupila na kubatiswa achiapohwe, akambekulupila àmbehukumiwa asabu.

† **16:8** Malemba matandi-matandi nsitali wa 9-20 ikapali.

17 Na vimaiho avino vya masaibu vìmbepapatana na avala
vakulupîla, kwa lina lyangu vàmbevausa anamindenga na
vàmbetangola kwa luga dyahambi, divakanalihunda.
18 Ata kuvakamula mihongo na kukumbila chinu chohecho
chivêle na sumu, vikambevavenga. Vàmbevavikila vagonjo
makono, na vanang'o vachivalame."

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde
(Luka 24:50-53, Matendo 1:9-11)

19 Bahi Nang'olo Yesu pamalidile kutangola navo malove
anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde
kwa Nnungu, nkuikala m'bali wa kunkono wa Nnungu.
20 Vakuhundwa nkuuka nkunayanjaja Malove Lambone
kila pachinu. Nang'olo nkukola madengo pamo navanang'o,
na kumaiha uhiu wa malove lake kwa vimaiho vya masaibu
víchipapatànà na malove lavo.

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Luka

Luka
Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Luka nanga palembile chihi kwamba maisha langa Yesu bahi, henga nchitabu cha Matendo la Mitume, Luka àlembile na vitukutuku vivavitendile vakuhundwa va Yesu bada ya kuhila na kufufuka kwa Yesu. Na nanga munu aumaîte uhiku walembile Luka chitabu achino, na wala nanga munu apamaite pachinu pachilembwije chitabu achino. Vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva chitabu achino chílembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Luka njo alembîle chitabu achino, na ávele n'ganga. Namuna yake ya ilembi na luga yatumidile vìnamaiha kuva nang'e ávele munu avêle na elimu. Luka ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutanga saana namuna chilanavele uchinga vanu vanji vapate faida (Luka 1:1-3). Luka akanavele Nnyahudi (Vakolosayi 4:10-14), na àlembile kwa namuna ya kunnyululiha munu akávele Nnyahudi kumala. Chinu anecho chimaikana mwalehu apala patanga kwamba mihambo ya Chiyahudi (Luka 1:8).

Chitabu cha Luka chìlandana na chitabu cha Matayo na Mako, kwa kuva vitabu anevyo vìtana vitukutuku uvila kwa namuna ilandana. Mmitabu anevyo vitatu, chitabu cha Luka njo chitabu weka chitâna namene habali dya kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa. Na Luka àlonjelela namene habali ya kusamehewa masambi (Luka 3:3, 11:4, 17:3-4, 23:34, 24:47) na habali ya kunnyuwa Nnungu (Luka 3:21, 5:16, 6:12, 11:1-12, 22:32).

Uinjipihi wa chitabu cha Luka

1. Sula ya 1:1-4, Luka àtandiliha chitabu chake kwa kunnyaulila Teofili, nkulu wa Chiloma ing'anya intendîle nang'e alembe chitabu achino.

2. Sula ya 1:5-4:13, Luka àtana habali dya kuvelekwa kwanga Yesu na namuna chaandaliwije kwajili ya utumishi wake.
3. Sula ya 4:14-21:38, Luka àtana habali dya madengo lalakodile Yesu, asa-asa masaibu lalatendile na mahundo lahundile.
4. Sula ya 22-24, Luka àtana namuna Yesu chahidile na chasikwije na chafufwike.

1 Nkulu Teofili,
Vanu vohe vànitumbama kulemba saana habali dya vitukutuku avila vitimiswîje kwetuhwe.
2 Na vàlembile uchila muchi chivatusimulidile vanu avala vaviwêne vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, na vanu uvovo nkujuka kuva vatumishi va Lilove lya Nnungu.
3 Hambi Nkulu, kwa kuva nangu nimwene ànilitahija uhiu wa vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, ngùwene kuva ìnikatapala nikulembile uhiu wa vitukutuku vyene chivinavele.
4 Ngùtendile uchocho uchinga na wako uumale uhiu wammalele wa vitukutuku vyuhundwije.

Malaika àlauja kuyamba kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa
5 Mahiku anelo Helode pánavele nfalume wa chilambo cha ku Yudeya, pávele na kuhani yumo lina lyake Sakaliya, wa nnikuwa lya makuhani va litawa lya Abiya. Na Elisabeti n'jawe nanang'e ávele wa nnitawa lya kuhani uvanchema Haluni.
6 Vammalele vavili vátenda àlalá lalalembela Nnungu, na váikala kwa kudikamula amuli na malaijo la Nang'olo bila kwambika.
7 Henga nanga pavanavele na mwana ing'anya Elisabeti ávele ntonga, na vammalele vavili vánikongopala namene.
8 Liduva limo, Sakaliya ávele pa Ing'ande ya Nnungu wakola madengo lake la chikuhani muyo mwanga Nnungu, kwa kuva, ívele samu ya likuwa lyake.
9 Na kupapatana na namuna chunavele nnyambo wa chikuhani, nang'e ánitandolwa kwa indila ya kuyela indingi uchinga ainjile mu Ing'ande ya Nang'olo Nnungu akatutumye ubani.
10 Sakaliya panavele nkututumya ubani, likuwa lya vanu vanaidile unayuwa, lívele nkuyuwa pawelu.
11 Bahi malaika nkunnyumila, nkuimila m'bali wa kunkono wa chitala cha kututumija ubani.
12 Sakaliya pammwene ayula malaika nkukambakamba muntima mwake na kuyopa.
13 Henga ayula malaika nkunnyaulila kuchidoni,

“Sakaliya, unayope, kwa kuva Nnungu ànipilikana kuyuwa kwako. N'jalo Elisabeti àmbekunyakulila mwana wa chilume, na wako ncheme lina Yohana.
14 Na wako ùmbehangalala na kulihekela namene, na vanu vohe vàmbehangalala ing'anya ya kuvelekwa kwake.
15 Kwa kuva, àmbekuva nkulungwa pameho pa Nang'olo na wala nanga pambekumbila divayi wala wâla, na àmbeumbajwa Umumu Wanaswe kutandikila nnitumbo lya anyokwe.
16 Nang'e àmbevatenda Vaisilaeli vohe vammuyile Nang'olo Nnungu wavo.
17 Na àmbelongolela muyo mwa Nang'olo kwa dimongo na isungu muchi mwanavelelee Eliya uchinga avatayalise vanu kwajili ya kwida kwake. Àmbevapatanisa anga atata na vanavao, na kuvapindikulanya vanu vakápilikana uchinga vààve na lúnda lwa kumpilikana Nnungu.”
18 Sakaliya nkummuja ayula malaika kuchidoni, “Chinu ntwani chimbemaîha kuva anelo malove lunguhaulila nni la uhiu? Nangu ànikongopala, na n'jangu uchocho nanang'e ànikongopala.”
19 Ayula malaika nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Gabulieli, nguimîla muyo mwanga Nnungu. Ànitumwa unalonjela na wako na kukuhaulila malove alano lambone.
20 Lola, kwa kuva wako nanga paulakulupidile malove langu lanikuhaulidile, lambetimîla kwa uhiku wake, bahi kutandikila vino wako ùmbekuva bubu na ukambehulula kutangola mpaka liduva alila palambetimila malove anelo.”
21 Na vanu vanavele pawelu uvanninda Sakaliya, nkuva uvakangana pàvawene watima kuhuma mu Ing'ande ya Nnungu.
22 Pahumile pawelu, nanga panahulwile kutangonavo. Anepo vanu nkumala kuva àlawene maono mu Ing'ande ya Nnungu. Bahi kwa kuva ávele bubu, nkuva watangola navo kwa kuvaolotela kwa makono.
23 Sakaliya pamalidile maduva lake la kukola madengo la chikuhani, nkuuya kukaya kwake.
24 Bada ya maduva anelo, Elisabeti n'jawe nkuva na chitumbo, nkuikala pakaya pake myedi nnyano, nkutangola kuchidoni,
25 “Hambi Nang'olo àngutendeledile lambone kwa kunguusija dihoni dya kuva ntonga, dinnavenadyo pameho pavanu.”

Malaika àmwongela Maliya

26 Mmwedi wa sita wa chitumbo changa Elisabeti, Nnungu nkunnaija malaika lina lyake Gabulieli, ahwene mpaka imanga ichêmwa Nasaleti chilambo cha ku Galilaya,

27 kwanga mwali yumo, akànambimmala nnume. Aneyo
mwali áchemwa Maliya, anaposwije na munu yumo lina lyake
Yusufu, wa nnitawa lyanga Daudi.
28 Malaika nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, “Dis-
alamu dyako, wako ujaliwîje na Nnungu! Nang'olo àvele
pamo na wako.”
29 Maliya papilikene malove anelo muntima mwake
nkukambakamba, nkuva waliuja kuva, “Disalamu anedyo
dìvele na mana ntwani?”
30 Ayula malaika nkunyaulila kuchidoni, “Maliya unayope,
kwa kuva, Nnungu ànikatapaliwa na wako.
31 Lola, ùmbekuva na chitumbo, na ùmbemmeleka mwana wa
chilume, na lina lyake ùmbenchema Yesu.
32 Nang'e àmbekuva nkulu na àmbechemwa Mwana wa
Nnungu Nkulu. Na Nang'olo Nnungu àmbemwing'a chiteng'u
cha chifalume changa Daudi, anakuluwe.
33 Àmbevatawala Vaisilaeli vyaka na vyaka, na ufalume wake
nanga paumbekuva na ntulililo.”
34 Maliya nkummuja malaika kuchidoni, “Anelo mambo
làmbehululika dachi, na nangu nikàmmaìtè nnume?”
35 Malaika nkunnyang'ula kuchidoni, “Umumu Wanaswe
àmbekuidila, na dimongo dya Nnungu Nkulu dìmbekuhunika
muchi mmbweha. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana am-
bevelêkwa àmbekuva Wanaswe na àmbechemwa Mwana wanga
Nnungu.
36 Lola, ata nnanga wako Elisabeti àvele na chitumbo na
àmbemmeleka mwana wa chilume ikànava ànikongopala. Vanu
vàmmaite kuva nang'e ntonga, henga vino àvele na chitumbo
cha mwedi wa sita.
37 Kwa kuva, nanga chinu chikáhululika kwanga Nnungu.”
38 Maliya nkuchidoni, “Nangu ni ntumishi wanga Nang'olo,
bahi ngutendewe muchi chuhawile.” Anepo aneyo malaika
nkuuka.

Maliya àmwongela Elisabeti

39 Mmaduva ulolo Maliya nkupanganika, nkupiyanya kuh-
wena kuimanga imo ivêle kumachinga la chilambo cha ku
Yudeya.
40 Pakamwele aneko, Maliya nkuhwena kukaya kwanga
Sakaliya, nkuinjila nng'ande, nkunsalimila Elisabeti.
41 Bahi Elisabeti papilikene chihi disalamu dya Maliya,
nkanunu avêle nnitumbo mwanga Elisabeti, nkupikitanga
namene kwa kuhangalala. Anepo Elisabeti nkuumbajwa
Umumu Wanaswe,
42 nkunonoha lidi wachidoni, “Ùnijaliwa kupunda amahe
vammalele, na mwana umbemmelêka ànijaliwa!

43 Henga nangu ni nani mpaka anyokwe Nang'olo wangu
aide kwang'une?
44 Lola, pangupilikene chihi disalamu dyako, mwana nka-
nunu nkupikitanga namene kwa kuhangalala nnitumbo
lyangu.
45 Henga wasa wako ukulupidîle kuva, àlalá lákuhaulidìlè
Nang'olo lachilatimiswe!”

*Maliya àn*nombolela *Nnungu*

46 Maliya nkuchidoni,
“Ntima wangu ùnnombolela Nang'olo,
47 na isungu yangu ìnnyangalalila Nnungu Mpohi wangu.
48 Kwa kuva, ànguvikidile chididi nangu nintumishi wake
ngulisulupûha.
Na kutandikila vino mpaka vyaka na vyaka, vívelêkwa vyam-
malele vìmbenguchema ngujaliwîje,
49 kwa kuva, Nnungu Avêle na Dimongo àngutendedile mambo
makulu,
na lina lyake nni wanaswe.
50 Nang'e àvavikila chididi vanu vamwesîmu va vívelêkwa
vyammalele.
51 Àtendile mambo makulungwa kwa dimongo dyake,
na ànivapalang'anya vanu avala valyôna mmitima yavo.
52 Àvasulupusije vafalume mmiteng'u vyavo vya chifalume,
na kuvatumbyanga vanu vaonekâna kuva vakee va mana.
53 Àvasibihije amahuvani vavêle na indala kwa vitukutuku
vyambone,
henga vakúpata àvavingenge chihi makono weka.
54 Àvayangete vanu va Isilaeli vatumishi vake,
kwa kukumbukila ahadi yake ya kuvavikila chididi,
55 malinga chanavaahidite anyakala vetu,
Iblahimu na lukolo lwake, vyaka na vyaka!”
56 Bahi Maliya nkuikala na Elisabeti malinga myedi mitatu,
anepo nkuuya kukaya kwake.

*Kuvelekwa kwanga Yohana Nkú*batisa

57 Palahwikile mahiku la Elisabeti kunyakula, bahi nkum-
meleka mwana wa chilume.
58 Avandikani mwave chalumo na alangavake pavapi-
likene kuva Nang'olo àmmikilidile chididi chikulungwa, vam-
malele nkuhangalala nawe pamo.
59 Mwana pahwikihije maduva nane, vanu nkwidang'ana
unannyalula, nkulembela vamwing'e lina Sakaliya, lina lya
atatake.
60 Henga anyokwe nkuchidoni, “Nanga! Akee uchocho, lina
lyake àmbechemwa Yohana.”

61 Anevo vanu nkuchidoni, “Mbona nnitawa lyenu nanga
munu avêle na lina anelyo!”
62 Anepo vanu nkummuja atatake mwana kwa kum-
wolotela uchinga vamale àlembenchema lina ntwani.
63 Sakaliya nkuyuwa chibao cha kulemba, nkulemba uvila,
“Lina lyake Yohana.” Vanu vammalele nkukangana!
64 Bahi upala lulimi na kanya ya Sakaliya nkuhunguliwa,
nkutandilika kavila kutangola akuno wannombolela
Nnungu.
65 Avandikani mwave vammalele nkuyopa, na vanu vam-
malele nkuva uvatangola habali anedyo kila pachinu nchil-
ambo cha machinga-machinga cha ku Yudeya.
66 Vanu vammalele vapilikêne habali anedyo, nkudivika
mmitima yavo akuno uvaliuja kuchidoni, “Ayu mwana
àmbekuva munu wa namuna ntwani?” Kwa kuva, dimongo
dyanga Nang'olo dínanchunga.

Sakaliya àhumya unabii

67 Sakaliya, atatake Yohana, nkuumbajwa Umumu
Wanaswe, nkutandilika kuhumya unabii wachidoni,
68 “Alombolewe Nang'olo, Nnungu wa Isilaeli,
kwa kuva, àidile unavayangata vanu vake na kuvakombola.
69 Nang'e àtwing'ile Mpohi avêle na dimongo,
avelekwejîje nnitawa lyanga Daudi, ntumishi wake,
70 malinga chanatangwele anepo kala,
kupitila manabii vake vanaswe.
71 Na vino tùmbepohwa mmakono la amongo vetu,
yani vanu avala vatuvênga.
72 Nnungu àvavikidile chididi anyakala vetu,
kwa kulikumbukila lilailano lyake lyanaswe,
73 lyanamwapilidile anakulwetu Iblahimu.
74 Tùnipohwa mmakono la amongo vetu,
bahi tùnahulula kuntumikila bila kuyopa,
75 kwa hali ya uwanaswe na haki pameho pake,
mmaduva lammalele la umi wetu.
76 Na wako mwanangu, ùmbechemwa nabii wa Nnungu Nkulu,
kwa kuva, ùmbennongolelela Nang'olo,
uchinga unkatapajije indila yake,
77 kwa kuvamaiha vanu vake upohi wa kusamehewa
masambi lavo.
78 Bahi ing'anya ya chididi chikulu changa Nnungu wetu,
nng'anje wa upohi kuhaloka kulihunde ùvele pepi kutulanga-
jija,
79 hwetu tuikâla nnupi na mummbweha wa kuhwa,
uchinga atulodye tupate kuipapata indila ya amani.”

80 Aneyo mwana nkuhweneha kukulumuka na kuyenje-
jeka dimongo muisungu yake. Nkuhwena unaikala kulilanga
mpaka palihwikile liduva alila lyatandilike utumishi wake
pameho pa vanu va Isilaeli.

2

Kuvelekwa kwanga Yesu
(Matayo 1:18-25)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Agusto, ánavele nfalume nkulu
wa Loma*, álaijije vanu vammalele va vilambo víchitawaliwa
na ufalume wa Loma, valembwe malina lavo mmitabu.
2 Na auno wávele mwanda ntandi wa kuvalangwa kwa
vanu mmahiku àlalá Kuleniyo panavele nkulu wa chilambo
cha ku Siliya.
3 Kila munu nkuhwena kuimanga yavelekwejije unalem-
bwa lina lyake.
4 Yusufu nanang'e nkuuka kuimanga ya ku Nasaleti chil-
ambo cha ku Galilaya, nkuhwena kuimanga ya ku Besele-
hemu ivêle nchilambo cha ku Yudeya, imanga yanavelekwe-
jije Nfalume Daudi. Yusufu ápite aneko kwa kuva, ávelekwejije
nnitawa lyanga Daudi.
5 Yusufu ápite unalembwa pamo na Maliya mmahe
wachimposa, ánavele na chitumbo.
6 Pavanavele aneko ku Beselehemu, uhiku wa Maliya kun-
yakula nkukamola,
7 nkummaleka mwana wa chilume, chihungumikova.
Nkun'dingilija dinguwo dya chikanunu, nkunannaja
nchombo cha kuvalisija ang'ombe, kwa kuva, nanga
pavanapete nafasi muing'ande ya vayeni.

Malaika àvahumila vachunga

8 Chilo uchocho, pepi na imanga aneyo pávele na vachúnga
vachicheja kulilanga chilo uvavalolihija angandolo vao.
9 Upala malaika wanga Nang'olo nkuvahumila, na nng'anje
wa ukulu wa Nang'olo nkuvalangajija kila m'bali, vachúnga
nkuyopa namene.
10 Malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope, kwa kuva,
nangu nìmpelekejijije mwenu malove lambone lambeva-
hangalâja namene vanu vammalele.
11 Kwa kuva, nelo muimanga yavelekwejije Nfalume
Daudi, àvelekwejije Mpohi kwajili yenu, aneyo njo Kilisto† na
Nang'olo.

---

* **2:1** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † **2:11** Kilisto mana lake, “atondwelejîje na Nnungu.” Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

12 Na achino njo chimbekûva chimaiho kwenu mwenu
kuva, pamumbehwena mùmbenkoja nkanunu adingilijìjwè
dinguwo dya chikanunu akuno alajìjwè nchombo cha kuval-
isija ang'ombe."
13 Upala nkuhumila likuwa likulungwa lya malaika, nku-
lundana na aneyo malaika, nkuva uvannombolela Nnungu
uvachidoni,
14 "Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde,
na apano pachilambo pààve na amani kwa vanu
vákatapaliwìjè navo!"
15 Anevo malaika pavaukile kuhwena kulihunde, vachúnga
nkuhaulanila kuchidoni, "Tuhweneng'ane ku Beselehemu
tukalole chinu chihumidîle, chatuhaulidile Nang'olo."
16 Bahi vanang'o nkutumanuma kuhwena, nkunkoja
Maliya na Yusufu na ayula nkanunu, alajìjwè nchombo
cha kuvalisija ang'ombe.
17 Avala vachúnga pavammwene ayula nkanunu,
nkuhwena unavahaulila‡ vanu vammalele malove
lanavahaulidile ayula malaika kunnyamba aneyo mwana.
18 Vanu vammalele vanapilikene anelo, nkukangana
namene habali anedyo divachitanga anevo vachúnga.
19 Henga Maliya nkulavika anelo lammalele muntima
mwake akuno walahimukila.
20 Bahi avala vachúnga nkuuyananga, akuno uvantum-
byanga na kunnombolela Nnungu kwajili ya mambo lam-
malele lavalapilikene na kulona, kwa kuva, lammalele
láhumidile muchi chanavahaulidile ayula malaika.

Mwana àchemwa lina

21 Palikamwele liduva lya nane, liduva lya kunnyalula
ayula mwana, nkunchema lina Yesu. Lina anelyo áhumije
malaika kabla Maliya akànambikuva na chitumbo.

Yesu àkamujwa kwa Nang'olo

22 Palamalilike maduva la luhuko kupapatana na She-
liya ya Musa chiinalaijije, Yusufu na Maliya nkuntwala
mwana nkumpelekeja ku Yelusalemu, unankamuja kwanga
Nang'olo uchinga antumikile.
23 Vápite unatenda uchocho kupapatana na Sheliya yanga
Nang'olo ihaûla kuva, "Kila chihungumikova wa chilume,
àmbekamujwa kwanga Nang'olo ààve wake."§

‡ **2:17** Apano Luka àlembile, "vánihaula," bila kuhaula kuva, vávahaulidile vanani. Kwa kuva, Chigiliki chake nanga pachimaikana sana kama anevo vachúngà vávahaulidile vammalêke Yesu au vanu vanji. § **2:23** Kuuka 13:2,12

24 Na vápite unahumya na sadaka malinga chiilaijije Sheliya ya Nang'olo kuva, “madeya mavili au makanda mavili la dimunda.”**
25 Na pa Yelusalemu pávele na munu yumo lina lyake Simeoni. Munu aneyo átenda àlalá lalalembela Nnungu na kumweshimu. Simeoni álolela kwa hamu ing'ulu kuida kwa upohi wa vanu va Isilaeli, na Umumu Wanaswe ávele pamo nanang'e.
26 Umumu Wanaswe ánimmaiha kuva, akambekuhwa mpaka amwone Kilisto†† wa Nang'olo Nnungu.
27 Anepo Umumu Wanaswe nkunnodya Simeoni kuinjila pa Ing'ande ya Nnungu. Vammelêke Yesu pavampelekejije mwana pa Ing'ande yanga Nnungu uchinga atendewe muchi chiilaijije Sheliya ya Musa,
28 Simeoni nkumpwechelela aneyo mwana mmakono lake na kunnombolela Nnungu, wachidoni,
29 “Nang'olo Nkulu, nangu ni ntumishi wako,
vino nguluhusu nguhwe kwa amani, kwa kuva, ùniitimisa ahadi yako.
30 Kwa kuva, kwa meho langu ìniyona indila yako yumbevapohija vanu.
31 Na indila aneyo ùniitayalisha uchinga vanu vammalele vayone.
32 Indila aneyo njo imbevalangajîja vanu vakávele Vayahudi, na kuida na ukulu kwa vanu vako Vaisilaeli.”
33 Atatake Yesu pamo na anyokwe nkukangana namene pavapilikene malove lachitangola Simeoni kumwamba Yesu.
34 Simeoni nkuvabaliki, nkunnyaulila Maliya anyokwe Yesu kuchidoni, “Ayu mwana ànivelekwa kuva ing'anya ya kuyahika na kupohwa kwa Vaisilaeli vohe. Na nang'e àmbekuva chimaiho kuhaloka kwanga Nnungu, henga vanu vohe vàmbentahuka,
35 uchinga mitima ya vanu vohe imaikane. Na wako Maliya ntima wako ùmbepwateka muchi ùhomwije upanga ukôla akuno na akuno.”
36 Anepo pa Ing'ande yanga Nnungu pávele na nabii yumo wa chikongwe anakongopele namene. Mmahe aneyo lina lyake vánchema Ana, mwana wanga Fanuweli, wa nnitawa lwa Asheli. Ana pánavele mwali áikalene na ntwave myaka saba, anepo ntwave nkuhila.
37 Pahiliwijije na ntwave nkuva chihi waikala weka mpaka kuhwikila kuva na myaka samanini na ncheche. Maduva anelo lammalele akáchiuka pa Ing'ande ya Nnungu wantumikila Nnungu chilo na muhi, wafunga na kunnyuwa Nnungu.

** **2:24** Valawi 12:8 †† **2:26** Mana la Kilisto, lola Luka 2:11.

38 Aneyo mmahe nkuhaloka, nkutandilika kunnombolela
Nnungu na kutanga habali dya aneyo mwana kwa vanu
vammalele vachilolêla kupohwa kwa imanga ya Yelusalemu.
39 Yusufu pamo na Maliya, pavamalidile kutenda
mambo lammalele lalaijîjwe mu Sheliya yanga Nang'olo,
nkuukananga pa Yelusalemu nkuhwena kuchijiji chavo cha
ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.
40 Aneyo mwana nkukulumuka na kuyenjejeka dimongo
na kuumbalwa na lúnda, na inema ya Nnungu ívele pamo
nanang'e.

Yesu pa Ing'ande yanga Nnungu

41 Kila mwaka atatake na anyokwe Yesu vánayomboka kuh-
wena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.
42 Yesu pahwikihije changa cha myaka kumi na mbili,
nkuyomboka navo kuhwena kusikukuu kupapatana na
nnyambo wa sikukuu aneyo.
43 Na paimalilike sikukuu, nkutandilika mwanda wa kuuya
kwavo, henga Yesu nkuisalila ku Yelusalemu. Anyokwe na
atatake vakáchimala kuva àniisalila,
44 vanang'o vátenda kuva àvele nnikuwa lya amwanda.
Anepo nkuhwena mwanda wa liduva limo, nkutandilika
kuntaha mmakuwa la alangavao na ayanjavao.
45 Bahi kwa kuva nanga pavanammwene, nkuuyananga ku
Yelusalemu unantaha.
46 Nniduva lya tatu lya kuntaha, nkunankoja nnuwani lwa
Ing'ande ya Nnungu aikèlè ching'ati vakúhunda Sheliya ya
Musa, wavapilikanila na kuvauja maswali.
47 Vanu vammalele vachimpilikanîla vánikangana namene
ing'anya ya ding'ano dyake na mayang'udi lake.
48 Vammalêke pavammwene nkukangana namene.
Anyokwe nkummuja kuchidoni, “Mwanangu, ing'anya
ntwani ùtutendedile uchocho? Nangu na atatako twavele
na lipamba patuchikutaha.”
49 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwadachi mungutahe?
Dachi, mukámayite kuva ngùlembelewa ngùùve mu Ing'ande ya
Atatangu?”
50 Henga vammalêke, nanga pavanakameke chi-
lachiyamba malove lavahaulidile.
51 Bahi Yesu nkuuya ku Nasaleti chalumo na anyokwe na
atatake, nkuva wavapilikana. Anyokwe nkulavika anelo
lammalele muntima mwake akuno walahimukila.
52 Yesu nkuhweneha kuyenjejeka lúnda na changa, na
kuhalija kunkatapalila Nnungu pamo na vanu.

3

Yohana Nkúbatisa àvahunda vanu
(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Yohana 1:19-28)

1 Bahi mmwaka wa kumi na nnyano wa utawala wanga
Tibeliyo Nfalume wa Loma, Pontio Pilato ávele nkulu wa
chilambo cha ku Yudeya. Na Helode ávele nkulu wa chilambo
cha ku Galilaya na Filipo nkuluwe Helode ávele nkulu wa
chilambo cha ku Ituleya na ku Talakoniti, na Lusaniya ávele
nkulu wa chilambo cha ku Abilene,
2 Anasi na Kayafa vávele Makuhani Vakulu. Bahi mmahiku
anelo Yohana mwana wanga Sakaliya nkupwechelela
ujumbe wa lilove lya Nnungu pánavele aneko kulilanga.
3 Anepo Yohana nkupita waonga mmilambo vyammalele
vivêle pepi na muto wa Yoludani wavahubilila vanu
valeke masambi na kubatiswa uchinga Nnungu avasamehe
masambi lavo.
4 Bahi anepo njo palatimidile malove alano lalembwîje
nchitabu changa nabii Isaya kuchidoni,
“Munu ànonoha lidi aneko kulilanga wachidoni,
‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.
5 Kila luhunde lùmbehuhuliwa,
na kila lichinga na kila chisulu vìmbetingilivanywa,
na sehemu dingongomêne dìmbenyoshwa,
na dindila divêle na mapondo dìmbehang'anijwa.
6 Na kila munu achiawone upohi uhalôka kwa Nnungu!’ ”*
7 Bahi Yohana nkuva wavahaulila vanu vammalele
vachiîda unabatiswa kuchidoni, “Mwenu nni mmana mma
nachihungo! Nnani an'dumênge mwenu muitile gasabu
yanga Nnungu iîda?
8 Bahi tendanga matendo lalangûja kuva mùnilaleka
masambi lenu. Mùnatandilike chihi kulihaulila mmene
kwa mmene kuva, ‘Iblahimu nni anakulwetu.’ Nangu
nìnnyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya
mayanga alano lààve udukulu vanga Iblahimu.
9 Bahi vino imbedo ìnivikwa tayali kucheketa mahina la mi-
landi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapele umbecheketwa
na kuyahwa mmoto.”
10 Likuwa lya vanu nkummuja Yohana kuchidoni, “Vino
tutende dachi?”
11 Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Kila munu avêle na
mikogo mivili, atwale umo annyavile nnyake akávenawo, na
avêle na chakulya nanang'e avayavile vakávenacho.”

---

* **3:6** Isaya 40:3-5

12 Na vakútwala kodi navanang'o nkummwenela uchinga
vabatiswe, nkummuja Yohana kuchidoni, “Nkúhunda, nkee
hwetu tutende dachi?”
13 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nnatwale kodi
kupunda chimulaijijwe.”
14 Matiyala navanang'o nkummuja Yohana kuchidoni,
“Nkee hwetu tutende dachi?” Yohana nkuvayang'ula kuchi-
doni, “Mwenu munansulumu munu chinu chohecho, na
wala munansitaki munu kulukumbi kwa kunnambilila.
Mwenu tolejwa chihi na misahala yenu.”
15 Vanu vammalele vachilolêla kuida kwa Kilisto, nkuva
uvaliuja mmitima yavo kuva, panjika Yohana njo Kilisto.
16 Bahi Yohana nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni,
“Nangu nìm'batisa mwenu kwa medi, henga ànipwawa aîda,
avêle na dimongo ding'ulu kungupunda nangu, na nangu
wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi
ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu
Wanaswe na kwa moto.
17 Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono
mwake uchinga apepetele ngano yake. Àmbeilapola ngano na
kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayocha mmoto
ukádimika.”
18 Yohana ánivahubilila avala vanu Malove Lambone akuno
wavahaulila malove lohe la kila namuna la kuvaduma.
19 Uchocho, Yohana ánin'duma Nfalume Helode ing'anya
ya kunnomba Helodiya, n'jawe Filipo nnung'une mwene
Helode, na ing'anya ya mambo lanji mabaya lanatendile.
20 Anepo Helode nkuhalija kutenda lahakalenge kwa kun-
taya Yohana nnilungu.

Kubatiswa kwanga Yesu
(Matayo 3:13-17, Mako 1:9-11)

21 Vanu vammalele pavachibatiswa, Yesu nanang'e
nkubatiswa. Yesu pachinnyuwa Nnungu, kulihunde
nkuhunukuka,
22 na Umumu Wanaswe ánavele muchi umunda nkun-
sulupukila. Anepo nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde
ulichidoni, “Wako njo mwanangu unikutamwa, ànikatapaliwa
na wako.”

Litawa lyavelekwejije Yesu
(Matayo 1:1-17)

23 Yesu patandilike kukola madengo lake ávele na myaka
malinga salasini, na vanu vátenda kuva nang'e ni mwana
wanga Yusufu. Yusufu ávele mwana wanga Heli.
24 Heli ávele mwana wanga Masati, na Masati ávele mwana
wanga Lawi, na Lawi ávele mwana wanga Meliki, na Meliki

ávele mwana wanga Yanayi, na Yanayi ávele mwana wanga
Yusufu,
25 na Yusufu ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya
ávele mwana wanga Amosi, na Amosi ávele mwana wanga
Nahumu, na Nahumu ávele mwana wanga Hesili, na Hesili
ávele mwana wanga Nagayi,
26 na Nagayi ávele mwana wanga Maasi, na Maasi ávele
mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga
Semeyi, na Semeyi ávele mwana wanga Yoseki, na Yoseki ávele
mwana wanga Yuda,
27 na Yuda ávele mwana wanga Yohanani, na Yohanani ávele
mwana wanga Lesa, na Lesa ávele mwana wanga Selubabeli,
na Selubabeli ávele mwana wanga Shealitieli, na Shealitieli
ávele mwana wanga Neli,
28 na Neli ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele
mwana wanga Adi, na Adi ávele mwana wanga Kosamu,
na Kosamu ávele mwana wanga Elimadamu, na Elimadamu
ávele mwana wanga Eli,
29 na Eli ávele mwana wanga Yoshuwa, Yoshuwa ávele
mwana wanga Eliaseli, na Eliaseli ávele mwana wanga Yalimu, na Yalimu ávele mwana wa Masati, Masati ávele mwana
wanga Lawi,
30 na Lawi ávele mwana wanga Simeoni, na Simeoni ávele
mwana wanga Yuda, na Yuda ávele mwana wanga Yusufu,
na Yusufu ávele mwana wanga Yonamu, na Yonamu ávele
mwana wanga Eliakimu,
31 Eliakimu ávele mwana wanga Meleya, na Meleya ávele
mwana wanga Mena, na Mena ávele mwana wanga Matasa,
na Matasa ávele mwa wa Nasani, na Nasani ávele mwana
wanga Daudi,
32 na Daudi ávele mwana wanga Yese, na Yese ávele mwana
wanga Obedi, na Obedi ávele mwana wanga Boasi, na Boasi
ávele mwana wanga Salumoni, na Salumoni ávele mwana
wanga Nashoni,
33 na Nashoni ávele mwana wanga Aminadabu, na Aminadabu ávele mwana wanga Adimini, na Adimini ávele mwana
wanga Alini, na Alini ávele mwana wanga Hesiloni, na Hesiloni ávele mwana wanga Pelesi, na Pelesi ávele mwana wanga
Yuda,
34 na Yuda ávele mwana wanga Yakobo, na Yakobo ávele
mwana wanga Isaka, na Isaka ávele mwana wanga Iblahimu,
na Iblahimu ávele mwana wanga Tela, na Tela ávele mwana
wanga Naholi,
35 na Naholi ávele mwana wanga Selugi, na Selugi ávele
mwana wanga Lewu, Lewu ávele mwana wanga Pelegi, na

Pelegi ávele mwana wanga Ebeli, na Ebeli ávele mwana wanga
Sela,
36 na Sela ávele mwana wanga Kenani, na Kenani ávele
mwana wanga Alifakisadi, na Alifakisadi ávele mwana wa
Shemu, na Shemu ávele mwana wanga Nuhu, na Nuhu ávele
mwana wanga Lameki,
37 na Lameki ávele mwana wanga Mesusela, na Mesusela
ávele mwana wanga Henoko, na Henoko ávele mwana wanga
Yaledi, na Yaledi ávele mwana wanga Mahalaleli, na Maha-
laleli ávele mwana wanga Kenani,
38 na Kenani ávele mwana wanga Enoshi, na Enoshi ávele
mwana wanga Seti, na Seti ávele mwana wanga Adamu, na
Adamu ávele mwana wanga Nnungu.

4

Kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 4:1-11, Mako 1:12-13)

1 Anepo Yesu nkuuya kuhaloka kumuto wa Yoludani akuno
aumbajìjwè Umumu Wanaswe. Aneyo Umumu nkunnodya
Yesu kuhwena kulilanga.
2 Aneko kulilanga Yesu nkulingwa na Ibilisi kwa maduva
alubaini. Mmaduva anelo, Yesu nanga panalile chinu chohe-
cho, na palamalidile maduva anelo, nkuva na indala.
3 Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ikàva wako Mwana
wanga Nnungu, lihaulile alino liyanga lìive nkate.”
4 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva, ‘Munu akambelama chihi kwa kulya nkate.’*”
5 Anepo Ibilisi nkumpelekeja Yesu kudedu lichinga lilehu,
nkunnanguja kwa pamo ufalume wa kila chilambo.
6 Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nangu
nguchinikwing'e mamulaka la kutawala ufalume anewo
wammalele na ukulu wake, kwa kuva, vyammalele vìvele
mmakono mwangu, na nangu nahulula kumwing'a munu
woheyo unintamwa.
7 Bahi ukàngwabudu nangu nguchinikwing'e anevyo vyam-
malele.”
8 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva,
‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako,
na kuntumikila chihi nang'e weka.’†”
9 Bahi Ibilisi nkumpelekeja Yesu ku Yelusalemu, nku-
nammika kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya
Nnungu, nkunyaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wa
Nnungu, liyahe pahi,

---

* **4:4** Makumbuso 8:3 † **4:8** Makumbuso 6:13

10 kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nnungu àmbekulaijija malaika vakuchunge,
11 na vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo,
uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’‡”
12 Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa, ‘Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.’§”
13 Bahi Ibilisi pamalidile kunninga Yesu kwa kila namuna,
nkunneka kadiki mpaka pánapàtà wasa unji wa kunninga.

Yesu àtandilika madengo lake nchilambo cha ku Galilaya
(Matayo 4:12-17, Mako 1:14-15)

14 Anepo Yesu nkuuka kulilanga, nkuhwena kwave ku
Galilaya akuno aumbajìjwè dimongo dya Umumu Wanaswe,
habali dyake nkuyanjala kila pachinu nchilambo anecho.
15 Yesu nkuva wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya
kunnyuwila Nnungu, na vanu vammalele nkuva uvannombolela.

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Mako 6:1-6)

16 Anepo Yesu nkuhwena ku Nasaleti, chijiji chavelekwejije. Palihwikile Liduva lya Kuyewelela, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, malinga chiunavele nnyambo wake. Nkuimila uchinga avasomele vanu
Malemba Lanaswe.
17 Nkupewa chitabu changa nabii Isaya. Nkuchihunukula,
nkutaha pachinu palembwîje uvila,
18 “Umumu wa Nang'olo àvele pamo na nangu.
Kwa kuva, àningutandola nivahubilile amahuvani Malove
Lambone.
Na àningutuma nivahaulile vafungwa kuva vàmbekombolewa,
na vanu vaputêle meho kuva vachivalole.
Àningutuma unaveng'a uhulu vanu vabanîhwa,
19 na kuvahaulila vanu kuva mahiku la Nang'olo kulanguja
uwambone kwa vanu lànikamola.”**
20 Anepo Yesu nkuchihinika achila chitabu, nkumwing'a
ntumishi wa muing'ande aneyo, nang'e nkuikala. Vanu
vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu
nkumpalambahija meho.
21 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Alano Malemba, nelo
lànitimila pamuchipilikanila.”
22 Anepo vanu vammalele nkunnombolela na kukangana
ing'anya ya malove la inema lachilatangola, nkuva uvachidoni, “Kwani ayu akee mwana wanga Yusufu?”

---

‡ **4:11** Sabuli 91:11-12 § **4:12** Makumbuso 6:16 ** **4:19** Isaya 61:1-2, Isaya 58:6

23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nikee na li-
pamba kuva muchimunguhaulile nlili auno, ‘N'ganga lilamye
umwene!’ Uchocho muchimunguhaulile kuva, ‘Lammalele
latupilikene kuva ùnilatenda ku Kapelinaumu, latende na
apano penu.’ ”
24 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Nangu
nìnnyaulila uhiu kuva, nanga nabii akubalîka nkaya yake.
25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mmahiku langa Eliya,
nchilambo cha Isilaeli kúvele na anannidi vohe. Na mmahiku
anelo imbula ínihungwa uchinga inatonye kwa uhiku wa
vyaka vitatu na myedi sita, bahi nkuva na indala nchilambo
chammalele.
26 Pamo na anelo, Eliya nanga panatumwije kwa anannidi
anevo va nchilambo cha Isilaeli. Henga átumwije chihi kwa
nannidi wa ku Salepta, nchilambo cha ku Sidoni.
27 Na mmahiku langa nabii Elisha, nchilambo cha Isilaeli
kúvele na amangundula vohe. Henga álamijwe chihi mman-
gundula yumo uvanchema Namani wa nchilambo cha ku
Siliya.”
28 Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, nkuvisa namene pavapilikene malove anelo.
29 Nkuimilanga, nkunnyumya Yesu pawelu imanga yavo
inadengwije muha lichinga. Nkumpelekeja mpaka nnyenje
likobikobi uchinga vammotohije.
30 Henga Yesu nkupita ching'ati likuwa, nkuhwena.

Yesu àmmusa nanndenga
(Mako 1:21-28)

31 Bahi Yesu nkuhelela mpaka kuimanga ya ku Kapelin-
aumu, chilambo cha ku Galilaya. Aneko Yesu nkuva
wavahunda vanu kila Liduva lya Kuyewelela.
32 Vanu vammalele nkukangana namene namuna
chachivahunda, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle
na mamulaka.
33 Na amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu múvele na
munu anavele na nanndenga, nkukuta ing'uto wachidoni,
34 “Aaa! Wako Yesu wa ku Nasaleti ùtulembela chani hwetu?
Dachi, ùidile unatuwalala? Nangu ìnnikumala wako. Wako nni
Wanaswe wanga Nnungu!”
35 Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni,
“Nyalala! Mmuke munu ayuno!” Bahi nanndenga
nkummatohija ayula munu pahi, muyo mwa vanu,
nkummuka bila kummumisa.
36 Vanu vammalele nkukangana namene, nkuva uva-
haulanila kuchidoni, “Malove alano la namuna ntwani? Kwa
kuva, kwa dimongo na mamulaka àvaamulisa anamindenga
vauke, na vanang'o vànauka!”

37 Bahi habali dyanga Yesu nkupilikanika kila pachinu
nchilambo cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Mako 1:29-34)

38 Yesu nkuhuma amula muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, nkuhwena kukaya kwanga Simoni uvanchema
Petulo. Nkawake Simoni ánauula namene chidumba, bahi
nkunnyuwa Yesu annamye mmahe aneyo.
39 Yesu nkunnyengelekela ayula mmahe, nkuchiamulisa
chidumba chimmuke, na chidumba nkummuka. Upala ayula
mmahe nkuimila, nkutandilika kuvahudumila.
40 Liduva palichiswa, vanu vammalele vánavele na alan-
gavao vánavele na magonjo la kila namuna, nkumpelekejija
Yesu anevo vagonjo. Na Yesu nkuvavikila makono lake
vagonjo vammalele, nkuvalamya.
41 Anamindenga vánivauka vanu vohe akuno uvataya lwasu
uvachidoni, "Wako nni Mwana wanga Nnungu!"
Henga Yesu nkuvakalipila anevo anamindenga, na ku-
vadivila vanatangole kwa kuva, vánimmala kuva nang'e njo
Kilisto[††].

Yesu àvayanjajija Malove Lambone vanu va ku Yudeya
(Mako 1:35-39)

42 Liduva lipapete ulyamba na mambumbu, Yesu nkuuka
paimanga nkuhwena pachinu pakávele na vanu. Likuwa
likulungwa lya vanu nkutandilika untaha. Pavammwene
nkulinga kun'divila uchinga anauke.
43 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ngùlembelewa
nguhwene na n'dimanga dinji nikavahubilile vanu Malove
Lambone la Ufalume wa Nnungu, kwa kuva, ǹnitumwa kwajili
ya anelyo."
44 Bahi Yesu nkuva wavayanjajija vanu Malove Lambone
n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu, nchilambo cha ku
Yudeya.

5

Yesu àvatandola vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:18-22, Mako 1:16-20)

1 Liduva limo, Yesu áimidile nnyenje Litanda lya Galilaya,
akuno likuwa lya vanu lin'dingwike uvagumanagumana
uchinga vapilikanile lilove lya Nnungu.*
2 Yesu nkudyona dingalava dimbili divèlè nnyenje litanda.
Dingalava anedyo dílekwije na akúupa dihomba vachiûsa mis-
wani n'dinjawu dyavo.

---

†† **4:41** Mana la Kilisto lola Luka 2:11.

* **5:1** Munsitali auno Luka àlembile "Litanda lya Genesaleti" kwamba Litanda lya Galilaya.

3 Yesu nkuinjila muingalava imo ínavele yanga Simoni
uvanchema Petulo, nkunnyaulila Simoni aitukuhije mmedi,
kulehu kadiki na kunnyangi. Yesu nkuikala, nkuva wahunda
likuwa lya vanu akuno aikèlè mwingalava.
4 Pamalidile kuvahunda vanu, nkunnyaulila Simoni kuchi-
doni, “Ihengeleje ingalava mpaka pachinu pavêle medi lohe,
mukataye dinjawu dyenu, muupe dihomba.”
5 Simoni nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
tùnitumbama kuupa chilo chammalele ila nanga patupete
chinu. Henga kwa kuva ùhawile wako, bahi nguchingutaye
dinjawu.”
6 Pavatadile dinjawu, nkuupa dihomba dyohe namene,
mpaka dinjawu dyavo kutandilika kukaduka.
7 Bahi nkuvakapila avao vanavele muingalava inji uchinga
vaide vakavayangate. Vanang'o nkuidananga, nkuumba-
janga dihomba n'dingalava dyammalele dimbili, mpaka din-
galava kutandilika kutitimila.
8 Bahi Simoni uvanchema Petulo palawene anelo lahu-
midile, nkuhunama muyo mwa Yesu nkuchidoni, “Nang'olo,
linyemye na nangu! Kwa kuva, nangu nni munu nguvêle na
masambi!”
9 Simoni átangwele uchocho ing'anya nang'e na avake vam-
malele vánikangana namene ing'anya ya kuupa dihomba dy-
ohe.
10 Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, vanavele
vakúupa avake Simoni, na vanang'o vánikangana. Yesu nkun-
nyaulila Simoni kuchidoni, “Unayope, kwa kuva kutandikila
vino wako ùmbekuva uvaupìlà vanu kwanga Nnungu.”
11 Anepo nkuutangila dingalava dyavo mpaka kunyenje
litanda, nkulekanga kila chinu, nkumpapata Yesu.

Yesu ànnamya mmangundula
(Matayo 8:1-4, Mako 1:40-45)

12 Yesu pánavèlè muimanga imo ya chilambo cha ku
Galilaya, nkuida munu yumo anavele na mangundula mmili
wammalele. Pammwene Yesu, nkuhunama pamadodo langa
Yesu nkunnyuwa wachidoni, “Nang'olo, wako ukàlembela un-
ahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”
13 Yesu nkunyoloja nkono wake nkun'gusa, nkunnyaulila
kuchidoni, “Elo nalembela, lama. Hahuka mwalehu!” Upala
mangundula nkummuka.
14 Bahi Yesu nkumwamulisa ayula munu kuchidoni,
“Unannyaulile munu woheyo, henga hwena ukalilanguje
kwa kuhani na uhumye sadaka ya kuhahulwa kwako
malinga chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva
ùnihahulwa.”

15 Henga habali dyanga Yesu nkuhalija kuyanjala kila pachinu. Makuwa lohe la vanu nkuidang'ana unampilikanila na kulamywa magonjo lavo.
16 Henga myanda yohe Yesu ánalinyemya na anevo vanu wahwena pachinu pakavele vanu, wayuwa.

Yesu ànnamya munu adidimênge na kunsamehe
(Matayo 9:1-8, Mako 2:1-12)

17 Liduva limo Yesu ávenkuhunda. Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánahaleke mmijiji vyammalele vya nchilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na imanga ya Yelusalemu, vammalele vávele upala. Na Yesu ávalamya vagonjo kwa dimongo dya Nang'olo.
18 Upala nkwida vanu vannyakwìlè munu adidimênge, akuno alèlè nchinanda. Nkulinga kutaha nafasi ya kumwingija uchinga vakammike pachinu pávèlè Yesu.
19 Bahi ing'anya vanu vávele vohe, nanga pavanapete nafasi ya kumwingija nkati. Vanu anevo nkukwela nawe muha ing'ande, nkuvimbula pachinu, nkunsulupusa nchinanda mpaka ching'ati likuwa lya vanu, pachinu pávèlè Yesu.
20 Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Nnyanjawangu, ùnisamehewa masambi lako.”
21 Vakúhunda Sheliya na Mafalisayo nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Ayu ni munu wa namuna ntwani ankufûlu Nnungu? Nnani ahulûla kunsamehe munu masambi ikànave chihi Nnungu weka?”
22 Henga Yesu ánilamala lavachitangodikanga, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu?
23 Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhaula, ‘Imila uhwene?’
24 Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Anepo nkunnyaulila ayula adidimênge kuchidoni, “Nìkuhaulila, imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya!”
25 Upala ayula munu adidimênge nkuimila muyo mwavo, nkutwala chinanda chake, nkuhwena kukaya kwake, akuno wannombolela Nnungu.
26 Vanu vammalele nkukangana namene! Nkuyopa na kunnombolela Nnungu uvachidoni, “Nelo tùviwene vitukutuku vya kukanganya.”

Yesu ànchema Lawi, uvanchema lina linji Matayo
(Matayo 9:9-13, Mako 2:13-17)

27 Palamalilike anelo, Yesu nkuhuma pawelu nkumwona
nkútwala kodi yumo lina lyake Lawi aikèlè paing'ande ya
kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate!”
28 Lawi nkuimila, nkuleka kila chinu, nkumpapata.

29 Bahi Lawi nkuntendela Yesu ing'ole ing'ulu kuing'ande
yake. Na likuwa likulu lya vakútwala kodi pamo na vanu vanji
nkuikala pamo na Yesu uvalya nawe.
30 Henga Mafalisayo na vakúhunda vao va Sheliya, nkuva
uvavatongodikila vakuhundwa vanga Yesu uvachidoni,
“Ing'anya ntwani mùnalya na kukumbila pamo na vakútwala
kodi na vanu vavêle na masambi?”
31 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga
pavannembela n'ganga, ila vanu vauûla njo vannembêla
n'ganga.
32 Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalem-
bela Nnungu, henga ngùidile unavachema vanu vavêle na
masambi uchinga vapate kulaleka masambi lavo.”

Vanu fulani vàmmuja Yesu habali dya kufunga (Matayo 9:14-17, Mako 2:18-22)

33 Vanu fulani nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Vakuhundwa
vanga Yohana Nkúbatisa myanda yohe vànafunga na kuyuwa,
ata vakuhundwa va Mafalisayo navanang'o vàtenda uchocho,
henga vakuhundwa vako, vàlya chihi na kukumbila!”
34 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, ìnahululika ku-
vatenda vanu vakumbuliwîjwe kuing'ole ya ulombi vafunge
wakati mwene nnombi avenavo pamo? Ikáhululika.
35 Henga mahiku lachilakamole nnombi pambetwaliwa
muvanang'o, anepo njo pavambefunga.”

36 Yesu nkuvahaulila nfano kuchidoni, “Nanga munu
apapûla chilaka muinguwo yahambi nkutotela muinguwo
yatangu. Akàtenda uchocho, àmbeyondonga inguwo yahambi,
na chilaka cha inguwo yahambi chikambekwendana na in-
guwo aneyo yatangu.
37 Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmi-
patila ya tangu ya limbende. Akàtenda uchocho, anedyo
divayi dyahambi dìmbeipapula aneyo mipatila, na divayi
dìmbemwadilika, na mipatila ìmbekwondongeka.
38 Henga divayi dyahambi dìlembelewa ditaywe mmipatila
yahambi.
39 Na wala nanga munu akumbîla divayi dya tangu koka
nkulambela kavila divayi dyahambi. Kwa kuva, àhaula kuva,
adila dya tangu nni dyambone namene.”

6

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela
(Matayo 12:1-14, Mako 2:23-3:6)

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita
n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa
vake. Vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano,
uvaitinginda na makono lavo na kutang'una.
2 Henga Mafalisayo vanji nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi
mùtenda vitukutuku vikáluhusiwa na Sheliya ya Musa ku-
tendwa Nniduva lya Kuyewelela?”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga
pamusomile chanatendile Nfalume Daudi na vavake pa-
vanavele na indala?
4 Daudi áingidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkutwala mikate
ihumîjwe kwa Nnungu nkulya, nkuveng'a na avake na-
vanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ìluhusu chihi mikate
aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.”
5 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu njo
Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela.”
6 Liduva linji lya Kuyewelela, Yesu nkuhwena muing'ande
ya kunnyuwila Nnungu, nkuva wahunda. Na amula nkati
múvele na munu anadidimenge nkono wa kunkono.
7 Vakúhunda Sheliya pamo na Mafalisayo vátaha ing'anya
ya kunsitaki Yesu. Bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale
ikàva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelela.
8 Henga kwa kuva Yesu ánimala lavachiliuja avala vanu,
nkunnyaulila ayula munu avêle na nkono udidimênge kuchi-
doni, “Takatuka, ida uimile muyo.” Ayula munu nku-
takatuka, nkunaimila muyo mwa vanu.
9 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìmmujanga
mwenu kuva, dachi Sheliya yetu ìnatuluhusu kutenda lam-
bone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelela? Dachi,
ìnatuluhusu kumpoha munu au kummwalala?”
10 Yesu nkuvapalambahija meho vanu vammalele vanap-
wawije apala, koka nkunnyaulila ayula munu kuchidoni,
“Nyoloja nkono wako.” Nang'e nkunyoloja, na nkono wake
nkuva umi.
11 Henga vanu nkusunala namene, nkuujana ding'ano na-
muna chivambentendela Yesu.

Yesu àvatandola mitume kumi na mbili
(Matayo 10:1-4, Mako 3:13-19)

12 Mmaduva ulolo, Yesu nkuhwena kulichinga unayuwa,
aneko nkucheja wannyuwa Nnungu.

13 Ulyamba wake, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake,
nkuvatandola vanu kumi na mbili kuhaloka nnikuwa lya
vakuhundwa, nkuvachema kuva mitume.
14 Vanu anevo vanavatandwele Yesu nni Simoni wanan-
chemile Petulo, na Anduleya nnung'une Simoni na Yakobo na
Yohana na Filipo na Batolomayo,
15 na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wanga Alufayo
na Simoni achichemwa Nselote*,
16 na Yuda mwana wanga Yakobo chalumo na Yuda
Isikaliote, anantengeleke Yesu.

Yesu àvahunda vanu na kuvalamya vagonjo
(Matayo 4:23-25)

17 Bahi Yesu nkusulupuka nnichinga chalumo na mitume
vake, nkunaimila pachinu pavêle tambalale. Na pachinu
anepo pávele na likuwa likulungwa lya vakuhundwa vake
pamo na mmuluku wa vanu vanahaleke nchilambo cham-
malele cha ku Yudeya na kuimanga ya Yelusalemu, na
kuhaloka nchilambo cha Tilo na Sidoni, chilambo chivêle
nnyenje bahali.
18 Vanu anevo váidile unampilikanila Yesu na kulamywa
magonjo lavo. Na vanu vachibanîhwa na anamindenga, na-
vanang'o vániida nkulamywa.
19 Na kila munu ánatumbama uchinga an'guse Yesu, ing'anya
dimongo dya Nnungu dínannyuma na kuvalamya vanu vam-
malele.

Wasa na ole
(Matayo 5:1-12)

20 Yesu nkuvalola vakuhundwa vake, nkuchidoni,
“Wasa mwenu mmamahuvani,
kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ni wenu!
21 Wasa mwenu muvêle na indala hambi,
kwa kuva, muchimusibe!
Wasa mwenu mukûta hambi,
kwa kuva, muchimuheke kwa kuhangalala.
22 Wasa mwenu, vanu pavambemmenganga na kulinye-
mya na mwenu, pavambentangolelanga malove lahakalenge
na kuhakajanga malina lenu ing'anya yanga Mwana wa
Munu.
23 Mambo anelo palambehumila, hangalala na kuvina,
ing'anya inujo yenu ing'ulungwa ìnivikwa kulihunde. Kwa
kuva, uvila nni anyakala vao chivanavatendile manabii.
24 Henga ole wenu mwenu mmakupata,
kwa kuva, tayali mùnitujwa mitima yenu!

---

* **6:15** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo, na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

25 Ole wenu mwenu musibîle hambi,
kwa kuva, mùmbekuva na indala.
Ole wenu mwenu muhêka hambi,
kwa kuva, mùmbekuta na kulikutangila.
26 Ole wenu vanu vammalele vakànnombolelanga!
Kwa kuva, uvila njo anyakala vao chivanavatendedile
manabii va kulambila!”

Kuvatamwa amongo mwenu
(Matayo 5:38-48, 7:12a)

27 “Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu mungupilikanîla kuva, vatamwange amongo mwenu. Na muvatendele lambone vanu vammengânga.
28 Vayuwile lambone avala vanlâni mwenu, na muvayuwile avala vantendelânga lahakalenge.
29 Munu akàkupanya likofi nnibuda limo, uchocho nneke akupindikulile na libuda lya vili. Na munu akàkupakanyola likoti lyako, uchocho nneke atwale na nkogo wako mwalehu.
30 Munu woheyo akàkuyuwa chinu mwing'e, na munu akàkupakanyola vitukutuku vyako, unayuwe akuuyihije.
31 Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho.
32 Ikàva mùvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi vàvatamwa vanu vavatâmwa vanang'o.
33 Na mwenu mukàvatendela chihi lambone vanu avala vantendêla mwenu lambone, dachi mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vàtenda uchocho avao.
34 Na ikàva mùvakopesa chihi avala vamuvalolela kuva vachivannipange, dachi mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vàvakopesa avao akuno uvalolela kuuyihijwa achila chivavakopesije.
35 Henga mwenu vatamwange amongo mwenu, vatendele lambone, na mukàvakopesa munalolele kuuyihijwa achila chimuvakopesije. Anepo njo inujo yenu paimbekuva ing'ulu kwa Nnungu, na njo pamumbekuva mmana mma Nnungu Nkulu, kwa kuva, nang'e nni wambone kwa vanu vakávele na shukulani na vatênda lahakalenge.
36 Bahi mùùve na chididi muchi Atata wenu chavele na chididi.”

Munavahukùmù vanji
(Matayo 7:1-5)

37 “Munavahukùmù vanu vanji na Nnungu akambennyukumu mwenu. Munavaambe vanu vanji, na Nnungu

akambemwamba mwenu. Muvasamehe vanu vanji, na
Nnungu achiansamehe mwenu.
38 Veng'ange vanu vanji vitukutuku vivasikikidile, na
Nnungu achiamwing'ange mwenu. Muchimupwechele chip-
imo chambone namene, chichinyiwîje na kutikwa, chiombêle
mpaka kupakatika. Kwa kuva, chipimo uchila chimupimila
kuveng'a vanu vanji, njo uchocho chambetumila Nnungu
kumpimila mwenu."
39 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno kuchidoni,
"Dachi, munu aputêle meho ànahulula kunnodya nnyake
aputêle meho? Dachi, vammalele vavili vakambematokela
nnipondo?
40 Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake,
henga kila nkúhundwa akàmalila kulihunda kwake, ààva
muchi nkúhunda wake.
41 Mwadachi ùuloleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno,
akuno lukongolo luvêle nniso lyako ukalwònà?
42 Au ùmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi,
'Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu nniso lyako,'
akuno umwene ukálwònà lukongolo luvêle nniso lyako?
Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle
nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na
kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno."

Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake
(Matayo 7:16-20, 12:33-35)

43 "Wala nanga nnandi wambone ûpa vihepo vikee vyam-
bone, na wala nanga nnandi ukee wambone ûpa vihepo
vyambone.
44 Na kila nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Vanu nanga
pavahepa tini n'diheya, na wala nanga pavahepa zabibu
mmbigili.
45 Munu wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka
muvyambone vyakondije muntima wake wambone, na
munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyam-
bone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije
muntima wake ukee wambone. Kwa kuva, munu àtangola
àlalá laombêle muntima wake."

Nfano wa vakúdenga vavili va ing'ande
(Matayo 7:24-27)

46 "Mwadachi mùnguchema nangu, 'Nang'olo, Nang'olo,'
akuno mukatèndà àlalá laninnyaulila mulatende?
47 Munu woheyo aîda kwang'une, nkupilikanila mahundo
langu na kutenda chalembelewa atende,
48 munu aneyo àlandana na munu adengîle ing'ande yake
saana. Áhimbile lipondo lilehu lya nsingi mpaka nniyanga

likulungwa, nkudenga nsingi wa ing'ande aneyo nniyanga anelyo. Paliidile livambwe, medi nkuiguma namene aneyo ing'ande henga nanga palanahulwile kananga kuitikinya ing'anya ínitandeka.

49 Henga munu apilikâna mahundo langu koka anatende chalembelewa atende, aneyo àlandana na munu akádengile saana ing'ande yake. Nang'e nanga panahimbile lipondo lya nsingi, ila ádengile chihi muha ulongo. Livambwe paliidile, medi nkuiguma aneyo ing'ande, upala nkulinduka na kwondongeka mwalehu!"

7

Yesu ànnamya ntumishi wanga nkulu wa matiyala (Matayo 8:5-13)

1 Yesu pamalidile kutangola anelo kwa vanu, nkuhwena ku Kapelinaumu.

2 Aneko kúvele na nkulu yumo wa matiyala myamoja la Valoma, ánavele na ntumishi wake wachimweshimu namene, na aneyo ntumishi ánapwateka namene pepi na kuhwa.

3 Ayula nkulu wa matiyala papilikene habali dyanga Yesu, nkuvalaija vasele va Vayahudi vakannyuwe Yesu aide akannamye ntumishi wake.

4 Pavakamwele kwanga Yesu, nkunnyuwa namene uvachidoni, "Ayu munu ànavaikila wako unnyangate,

5 ing'anya ànavatamwa namene vanu vetu na njo atudengedîle ing'ande ya kunnyuwila Nnungu."

6 Bahi Yesu nkuuka chalumo na anevo vanu. Henga pánavele pepi na ing'ande yanga nkulu wa matiyala, ayula nkulu nkuvalaija ayanjavake vakannyaulile Yesu kuchidoni, "Nang'olo unalihopeje kwida akuno. Nangu wala nikáfala kukupwechelela wako nng'ande mwangu,

7 na ngùlyona kuva nikáfala kukwidila wako. Henga wako tangola chihi lilove na ntumishi wangu achialame.

8 Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaulila yumo kuchi, 'Hwena!,' ànahwena. Na nikànnyaulila yunji kuchi, 'Ida!,' ànaida. Na nikànnyaulila ntumishi wangu kuchi, 'Tenda achino!,' ànatenda."

9 Bahi Yesu papilikene anelo malove, nkunkangana namene ayula munu, nkupindikuka nkulilola likuwa lya vanu lichinnondola nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi!"

10 Bahi avala vanu vanatumwije kwanga Yesu, pavauyite
kukaya kwanga nkulu wa matiyala, nkunkoja ayula ntumishi
avèlè mumi.

*Yesu àn*fufula *mwana wanga nannidi*

11 Bada ya anelo, Yesu nkuhwena imanga imo ivachema
Naini, vakuhundwa vake na likuwa lya vanu nkunnondola.
12 Pánavele pepi na nnango wa kuinjilila muimanga aneyo,
nkuhaloka vanu vanyakwìlè ntuhi wa kijana ánavele mwana
wa weka wa nannidi. Na likuwa lya vanu vohe va imanga
aneyo vávele chalumo na mmahe aneyo.
13 Nang'olo Yesu pammwene ayula nannidi nkummikila
chididi, nkunnyaulila kuchidoni, “Unakute.”
14 Anepo Yesu nkuhengelekela, nkuchigusa chinanda
chivanyakulidile ntuhi, na avala vanachinyakwile nkuimila.
Yesu nkuchidoni, “Kijana, nikuhaulila takatuka!”
15 Bahi ayula kijana anahwile nkutakatuka, nkuikala na ku-
tandilika kutangola. Anepo Yesu nkunkamuja ayula kijana
kwa anyokwe.
16 Vanu vammalele nkuyopa, nkunnombolela Nnungu,
uvachidoni, “Nabii nkulu wanga Nnungu àidile kwetuhwe.
Nnungu àidile unavayangata vanu vake.”
17 Habali dya kijana aneyo nkupilikanika nchilambo cham-
malele cha ku Yudeya, na vilambo vyammalele vya pepi.

*Vatumishi kuhaloka kwanga Yohana Nkú*batisa
(Matayo 11:2-19)

18 Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkunnyaulila
Yohana habali dya vitukutuku vyammalele vyachitenda
Yesu. Anepo Yohana nkuvachema vakuhundwa vake vavili,
19 nkuvalaija vahwene kwanga Nang'olo Yesu vakammuje
kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulîka kuva
àvenkwida au tunnolele yunji?”
20 Avala vanu pavahwikile kwanga Yesu nkunnyaulila
kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànitulaija tukakuuje kuva,
‘Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulîka kuva àvenkwida au
tunnolele yunji?’ ”
21 Uhiku uwowo, Yesu ávenkuvalamya vanu vohe vánavele
na magonjo na vachihuvanga na vachibanihwa na anamin-
denga, na kuvalamya vanu vaputêle meho.
22 Bahi Yesu nkuvayang'ula vakuhundwa vanga Yohana
kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Yohana lammalele
lamulawene na kulapilikana, vanu vaputêle meho
vàvenkulola na vikwavi vìvenkuhwena na amangundula
vànalama na anammwidi hambi vàvenkupilikana na vanu
vahwîle vànafufuka na amahuvani vànahubiliwa Malove
Lambone.

23 Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya
ya àlalá langulatenda!”
24 Vakuhundwa vanga Yohana pavaukile, Yesu nkutandi-
lika kuhaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachi-
doni, “Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana, múlolela
muchone chani? Dachi, mútenda àmbekuva muchi imbalu
itikînywa na mpapa? Nanga!
25 Bahi ikànave uchocho, vino mwapite unalola chani?
Dachi, mwapite unannola munu awête dinguwo dikatapêle?
Nanga akee uchocho! Vanu vawâla dinguwo dikatapêle na
kupoka, vàikala n'ding'ande dya chifalume.
26 Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi,
mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu nìnnyaulilanga
kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.
27 Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe,
Nnungu pachihaula kuchidoni,
‘Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.’*”
28 Yesu nkuyenjeja kutangola kuchidoni, “Muvanu vavelek-
wejîje na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana
Nkúbatisa. Henga ayula avalangîwa kuva n'joko kupunda
vammalele mu Ufalume wanga Nnungu, aneyo njo nkulu
kumpunda Yohana Nkúbatisa.”
29 Vanu vammalele na ata vakútwala kodi pavapilikene
malove la Yesu, nkukubali kuva, makudungilo la Nnungu nni
lambone kwa kubatiswa na Yohana.
30 Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánilahita
makudungilo la Nnungu kwamba vanang'o kwa kuhita
kubatiswa na Yohana.
31 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nivalandanye
na chani vanu va chívelèkwà achino? Vanu ava vàvele muchi
chinu ntwani?
32 Vàlandene na vavana vaikalênge kusakoni uvahaulanila
vene kwa vene kuva, ‘Twanimwombelanga vimbeta, henga
nanga pamunavinite! Twaniimba dihimu dya kulikutangila,
henga nanga pamunakutile!’
33 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi
munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga
mwenu mùhaula kuva, ‘Yohana àvele na nanndenga!’
34 Henga Mwana wa Munu àniida, analya na kukumbila,
henga mwenu mùhaula kuva, ‘Ayu munu nni nkúlya uwamba
na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavêle na
masambi!’
35 Henga lúnda lwa Nnungu lùmaihwa kuva lwambone kupi-
tila vitendo vya vanu vammalele vavêle na lúnda anelwo.”

* **7:27** Malaki 3:1

Mmahe avêle na masambi àmpaka Yesu mahuta
(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Yohana 12:1-8)

36 Munu yumo Nfalisayo nkunkumbula Yesu kukaya kwake
akalye chakulya cha lyulo chalumo nanang'e. Bahi Yesu
nkuhwena kuing'ande kwanga ayula Nfalisayo, nkuikala na
kulya chakulya.
37 Muimanga aneyo múvele na mmahe yumo nkútenda
masambi. Mmahe aneyo papilikene kuva Yesu àvenkulya
muing'ande yanga ayula Nfalisayo, ániida akuno anyakwìlè
chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la
alabasta cha mahuta lanung'ila namene.
38 Nkuhwena unahunamila mmadodo langa Yesu wakuta,
akuno mihodi yake uimatokela mmadodo langa Yesu, na
kulapukutanga madodo langa Yesu kwa ulindo wake na ku-
labusu na kulapaka mahuta lanung'ila namene.
39 Ayula Nfalisayo ankumbwîle Yesu palawene anelo la-
tendêka, nkuva watangola chimunda-munda kuva, "Ayu
munu akàchiva nabii wa Nnungu akanimmala ayu mmahe
ankwâha kuva nni munu wa namuna ntwani. Akanimala
kuva nni munu avêle na masambi."
40 Yesu nkunnyaulila aneyo Nfalisayo kuchidoni, "Simoni,
ngùvele na chinu cha kukuhaulila." Simoni nkuyang'ula
kuchidoni, "Aya nkúhunda, nguhaulile."
41 Yesu nkutandilika kutangola wachidoni, "Pávele na vanu
vavili vanayadike dihela kwanga munu ayadikîsa dihela.
Munu yumo áyadike dihela dihwikîla nshahala wa mwaka
umo na myedi sita, na munu yunji áyadike dihela dihwikîla
nshahala wa mwedi umo na majuma matatu.†
42 Vammalele vavili wala yumo anahulwile kulipa di-
hela dyanayadike, nang'e nkuvasamehe. Dachi, kati ya
anevo vanu vavili, alida ambentâmwa namene ayula munu
anavayadikisije dihela?"
43 Simoni nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu ngwòna kuva,
ayula uvansamehite dihela dyohe njo ambentâmwa namene."
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Elo, ùniyang'ula saana."
44 Anepo Yesu nkunnaukila ayula mmahe, nkunnyaulila
Simoni kuchidoni, "Ùvenkumwona ayu mmahe? Nangu
ngùidile nng'ande mwako, henga ukáning'ile medi la kukalava
mmadodo langu, ila ayu mmahe ànilakalavya madodo langu
kwa mihodi yake na kulayumya kwa ulindo wake.
45 Wako ukángupwechedile kwa kungubusu nnibuda, henga
ayu mmahe, kutandikila panguingidile, akánaleka kulabusu
madodo langu.

---

† **7:41** Mmalemba la nsitali auno ìlembwije, dinali 500 na dinali 50. Dinali imo yávele sawa na nshahala wa kawaida wa liduva limo.

46 Wako nanga paungupakile mahuta mmuti mwangu,
henga ayuno mmahe àningupaka mahuta la kunung'ila
mmadodo langu.
47 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìkuhaulila kuva,
itamwi ing'ulu yalangujije ayu mmahe ìmaiha kuva Nnungu
àninsamehe masambi lake lohe. Henga munu ayula
uvansamehite mambo kadiki, àtamwa chihi kadiki."
48 Anepo Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni,
"Masambi lako làninsamehewa."
49 Bahi vanu vanji vanavele pachakulya chalumo na Yesu
nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, "Ayu
munu ntwani mpaka ahulule kusamehe masambi?"
50 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, "Ing'ulupa
yako ìnikupoha. Hwena kwa amani."

8

Amahe vachipapatâna na Yesu

1 Bahi palamalilike anelo, Yesu nkuhwena n'dimanga na
mmijiji wayanjaja Malove Lambone layâmba Ufalume wa
Nnungu. Na vakuhundwa vake kumi na mbili vánipapatana
nawe.
2 Na amahe vanji vanausijwe anamindenga na Yesu na
kulamywa magonjo navanang'o vánipapatana nawe. Amahe
anevo nni chalumo na Maliya wa imanga ya ku Magidala
anausijwe anamindenga saba,
3 na Susana na Yoana n'jawe Kusa, Kusa ánavele nkwímilila
dimali dyanga Helode, na amahe vanji vohe. Amahe anevo
vánnyudumila Yesu na vakuhundwa vake kwa dimali dyavo.

Nfano wanga nkúpanda
(Matayo 13:1-9, Mako 4:1-9)

4 Vanu vohe kuhaloka kila imanga nkummwenela Yesu.
Likuwa lya vanu palikojene pamo, Yesu nkuvahaulila nfano
auno wachidoni,
5 "Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu. Pánavèlè nkumyaya
dimbeyu mmwelu, dinji nkumatokela nndila. Vanu nkudili-
vata, na vyuni nkudidadola.
6 Dimbeyu dinji nkumatokela mmayanga muvêle ulongo
kadiki, padimedile mitipu nkuyuma ing'anya muulongo
mukanavele medi.
7 Dinji nkumatokela ching'ati miva. Mitipu nkukulumuka
chalumo na miva. Miva nkuidingila aila mitipu na kuiwalala.
8 Dimbeyu dinji nkumatokela pavêle ulongo wa matapata,
mitipu nkumela na kukulumuka, nkupundiha kupa, myanda
myamoja kupunda adila dipandwîje."

Bahi Yesu pamalidile kuvahaulila anelo lammalele, nkunonoha lidi wachidoni, “Munu avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Chiuchilanda nfano
(Matayo 13:10-23, Mako 4:10-20)

9 Vakuhundwa vake nkummuja Yesu mana la aula nfano.
10 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnijaliwa kudimala disili dya Ufalume wa Nnungu. Henga kwa vanu vanji ngùtangola kwa mifano uchinga, ‘Ìkànava vànalola, vanachone chinu, na ikànava vànapilikana, vanamale chinu.’*
11 Bahi aino njo mana ya anewo nfano. Adila dimbeyu dipândwa dìlandanywa na lilove lya Nnungu.
12 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana lilove lya Nnungu, henga Ibilisi ànaida nkuliusa anelyo lilove mmitima yavo, wachinga vanakulupile nkupohwa.
13 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana lilove lya Nnungu na kulipwechelela kwa kuhangalala, henga nanga palitita mmitima yavo muchi chididita dinyiya muulongo. Vàlikulupila chihi kwa uhiku kadiki lilove anelyo, henga pavalingwa, vànalileka.
14 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya mmiva, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Anevo vanu vanalipilikana lilove lya Nnungu, henga ing'anya ya kukambikambila namene mambo la maisha na kupoka na dimali dya pachilambo, mambo anelo lànavabana na nanga pavapa vihepo vitandêke.
15 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle ulongo wa matapata. Vanu anevo vàvele na ntima wambone na wa kupilikana. Vànalipilikana na kulikamulila anelyo lilove na kupa vihepo kwa kupililila.”

Chibatali chihinikwîje
(Mako 4:21-25)

16 “Nanga munu achâcha chibatali nkuchihinika na chombo fulani au kuchivika paliungu chinanda. Henga àchivika muha chipanda uchinga vanu vainjîla nng'ande vawone nng'anje.
17 Kwa kuva, chinu chohecho chipihîjwe chìmbepihuliwa, na chinu chohecho chihinikwîje chìmbehunukulwa na kuvikwa palangele.
18 Bahi lyongolelange saana namuna chimupilikanila lilove lya Nnungu. Kwa kuva, munu avêle na chinu

* **8:10** Isaya 6:9

àmbeyenjejwa vinji, henga munu akávele na chinu ata achila chátèndà kuva ànivanacho àmbepokonyolwa.”

Anyokwe Yesu pamo na vanung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Mako 3:31-35)

19 Anyokwe Yesu chalumo na anung'unuvake vániida unannola, henga nanga pavanahulwile kuhwika pepi nanang'e ing'anya ya likuwa lya vanu.
20 Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko chalumo na anung'unuvako vàimidile pawelu, vàlembela vakwone.”
21 Henga Yesu nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Ayuvangu nangu na anung'unuvangu nni vanu vammalele vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kutenda chililembela.”

Yesu ànyalaja chimbunga
(Matayo 8:23-27, Mako 4:35-41)

22 Bahi liduva limo Yesu ávahaulidile vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.” Nkukwelanga muingalava, nkutandilika mwanda.
23 Pavanavele mmwanda, Yesu nkulala luwono. Upala chimbunga nkulindamuka kupunga, medi nkwenda muingalava, vammalele nkuva vavèlè muhatali ing'ulungwa.
24 Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkumwimula uvachidoni, “Nang'olo, Nang'olo! Tùvenkuhwa!”
Yesu nkuimuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vinyalale. Vyammalele nkunyalala, litanda nkutungamana.
25 Anepo Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'ulupa yenu ìvele kwachi?”
Henga vanang'o nkukangana, nkuyopa akuno uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani? Àliamulisa mpaka lipungo na mawimbi, na vyammalele vìnampilikana!”

Yesu àmmusa munu nanndenga nchilambo cha ku Gelasi
(Matayo 8:28-34, Mako 5:1-20)

26 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwena na mwanda wavo, nkunahwika chilambo cha Vagelasi† chivêle kung'ambo Litanda lya Galilaya.
27 Yesu pasulupwike kunnyangi, munu yumo ánavele na anamindenga nkumwidila. Aneyo munu kwa maduva lohe nanga pachiwala dinguwo na wala akáchiikala nng'ande, henga áikala chihi kumisati.
28 Aneyo munu pammwene Yesu, nkukuta, nkunamatokela muyo madodo langa Yesu akuno watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Yesu Mwana wanga Nnungu Nkulu! Dachi, ùndambela chani nangu? Nakuyuwa unangubanihe!”

† **8:26** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala va vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

29 Munu aneyo átangwele uchocho ing'anya Yesu ámwamulisije nanndenga ammuke. Myanda yohe aneyo nanndenga ànambebelua. Pamo na kuva vanu vánintava makono na madodo kwa mididi ya chitale, henga ánihulula kuikadulanga, na nanndenga nkuntukutihija kulilanga.
30 Yesu nkummuja ayula munu kuchidoni, “Lina lyako nnani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Jeshi.” Aneyo munu átangwele uchocho ing'anya vámwingidile anamindenga vohe.
31 Anevo anamindenga nkunnyuwa Yesu anavapelekeje nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.
32 Pepi na pachinu apala pávele na likuwa likulu lya anguluve vanavele nkulya nnichinga. Avala anamindenga nkumpembeja Yesu avaluhusu vakavaingile avala anguluve. Yesu nkuvaluhusu vahwene vakavaingile.
33 Anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavaingila anguluve. Likuwa lyammalele lya anguluve nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.
34 Vachúngà va anguluve pavalawene anelo lahumidîle, nkutukuta, nkuhwena kumanga na mmawelu unavahaulila vanu kuyamba àlalá lavakojîje.
35 Vanu nkuhweneng'ana unalola lahumidîle. Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona munu ausîjwe anamindenga aikèlè pamadodo langa Yesu, akuno awètè dinguwo, na ding'ano dyake dimmuyidìlè. Bahi vanu vammalele nkuyopa.
36 Vanu vammalele valawêne anelo, nkuvahaulila vanu vanji habali dyanga ayula munu ánavele na nanndenga namuna chalamijwe.
37 Bahi vanu vammalele va chilambo cha Vagelasi, nkunnyuwa Yesu auke, ing'anya vánayopa namene. Anepo Yesu nkukwela ingalava nkuuka.
38 Ayula munu anausijwe anamindenga nkunnyuwa namene Yesu apapatane navo.

Henga Yesu nkuhita kupapatana nawe, nkunyaulila kuchidoni,
39 “Uya uhwene kukaya ukavahaulile vanu vitukutuku vyammalele vyakutendeledile Nnungu.” Ayula munu nkuuka nkuhwena imanga yammalele, wavahaulila vanu habali dya vitukutuku vyammalele vyatendewije na Yesu.

Kulamywa kwa mmahe yumo na kufufulwa kwa piti Yailo (Matayo 9:18-26, Mako 5:21-43)

40 Yesu pauyite kuhaloka m'bali unji wa litanda, likuwa lya vanu nkumpwechelela kwa kuhangalala, kwa kuva, vanu vammalele vávele nkunnindilila.

41 Upala nkuida munu yumo lina lyake Yailo, nkulungwa
wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Nkulimatoha pa-
madodo langa Yesu, nkunnyuwa Yesu apapatane nawe ah-
wene kukaya kwake,
42 ing'anya nahaku wake ánavele na vyaka malinga kumi na
mbili ánauula na ávele pepi na kuhwa.

Yesu pachihwena, likuwa lya vanu nkuva uvan'gumaguma
kila m'bali.
43 Nnikuwa anelyo múvele na mmahe ánavele na ugonjo wa
kuhuma myadi vyaka kumi na mbili. Mmahe aneyo ánisumisa
vitukutuku vyake vyammalele na kuveng'a vaganga, henga
nanga anahulwile kunnamya.
44 Ayula mmahe nkumwidila Yesu nnyuma mwake nku-
gusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu. Upala myadi nkun-
yalala kuhuma.
45 Yesu nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusîje?” Vanu vam-
malele nkukana. Petulo nkuchidoni, “Nang'olo, lola mmu-
luku wa vanu ukudingwîke na kukubana-bana.”
46 Henga Yesu nkuchidoni, “Pàvele munu angugusîje, kwa
kuva, ngwòna dimongo dyangu dìnitumika.”
47 Ayula mmahe pawene kuva ànimaikana, nkulihumija
akuno watetemela, nkulimatohija pamadodo langa Yesu,
nkulihaulanga muyo mwa vanu vammalele ing'anya in-
tendîle nang'e an'guse Yesu na kuva, nkulamywa upala.
48 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni,
“Mwanangu, ing'ulupa yako ìnikulamya, hwena kwa amani.”
49 Yesu pánavele nkupwahika, nkwida munu yumo
kuhaloka kukaya kwanga Yailo. Nkunnyaulila Yailo
kuchidoni, “Nahaku wako ànihila, unamkambye-kambye
nkúhunda.”
50 Yesu papilikene anelo nkunyaulila Yailo kuchidoni, “Un-
ayope, wako kulupila chihi na mwanalo achialamywe.”
51 Yesu pahwikile kukaya kwanga Yailo, nkuvalimbija vanu
vanji vanaingile nng'ande pamo na nang'e, henga áingidile
chihi na Petulo na Yohana na Yakobo pamo na atatake na
anyokwe mwana ahidîle.
52 Vanu vammalele vánakuta na kunkutangila ayula
mwana. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nyalala, munakute,
kwa kuva, ayu mwana nanga pahidile ila àlele chihi luwono!”
53 Anevo vanu nkunnyeka Yesu ing'anya vánimala kuva
mwana ànihila.
54 Yesu nkukamula nkono wanga ayula mwana ahwîle
nkunonoha lidi wachidoni, “Mwanangu, imuka!”
55 Upala dimumu dyake nkummuila, nkutakatuka. Anepo
Yesu nkuvahaulila vamwing'e chakulya.

56 Bahi atatake na anyokwe ayula mwana nkukangana
namene, Yesu nkuvahaulila vanannyaulile munu woheyo
kwamba achila chihumidîle.

9

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Mako 6:7-13)

1 Yesu nkuvachema pamo vakuhundwa vake kumi na
mbili, nkuveng'a dimongo na mamulaka la kuvausa anamin-
denga vammalele na kuvalamya vagonjo.
2 Bahi nkuvatuma vakavayanjajije vanu habali dya
Ufalume wanga Nnungu na kuvalamya vagonjo.
3 Nkuvahaulila kuchidoni, “Munanyakule chinu chohecho
mmwanda, ata kuiva isimbo au mpatila au chakulya au
dihela au nkogo wa akiba.
4 Ing'ande yoheyo imumbepwechelewa, ikalanga anemwo
mpaka pamumbeukananga muimanga aneyo.
5 Na vanu va imanga fulani vakàhita kumpwechelanga,
pamumbeuka paimanga aneyo vakanange vanu anevo kwa
kulipumunanga litutunga mmadodo lenu ilangule kuva vene
vànitandola kulahita malove langa Nnungu.”
6 Bahi vakuhundwa nkutandilika mwanda, nkuhwena ya
kuvijiji uvayanjaja Malove Lambone na kuvalamya vagonjo
kila pachinu.

Kupuwanyika kwa Helode ing'anya yanga Yesu
(Matayo 14:1-12, Mako 6:14-29)

7 Nfalume Helode ánipilikana habali dya vitukutuku vyam-
malele vyachitenda Yesu. Bahi nkupuwanyika ding'ano
ing'anya vanu vanji váhaula kuva, “Yohana ánifufuka kuhaloka
kwa vanu vahwîle!”
8 Na vanu vanji váhaula kuva, Eliya àniida, na vanu vanji
váhaula kuva, yumo wa manabii va machedo ànifufuka.
9 Henga Helode nkuhaula kuchidoni, “Yohana nìnchekete
muti, hambi aneyo nnani ungumpilikana habali dyake?”
Bahi Helode nkutaha namene kumwona Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vohe
(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Yohana 6:1-14)

10 Bahi mitume pavauyite, nkunnyaulila Yesu kuyamba
mambo lammalele lavatendile. Yesu nkuvatwala nkuhwena
navo pachinu pakávele na vanu kuimanga ya ku Betisaida.
11 Henga likuwa lyammalele lya vanu pavamayite kwapite
Yesu, nkumpapata. Yesu nkuvapwechelanga, nkuvahaulila
habali dya Ufalume wanga Nnungu na nkuvalamya vam-
malele vachilembela kulamywa.

12 Liduva palichiswa, avala vakuhundwa kumi na mbili
nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Valaile
vanu vahweneng'ane ya kuvijiji na kumawelu vakalitahije
chakulya na pachinu pakulala, kwa kuva, apano patuvele
palilanga.”
13 Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Veng'e mwenu
chakulya.”
Vanang'o nkuchidoni, “Tùvele chihi na mikate nnyano na
ahomba vavili bahi. Dachi, wako ùlembela hwetu tukavasum-
ile chakulya vanu ava vammalele?”
14 Na pachinu anepo pávele na valume vahwikîla malinga
alufu nnyano.
Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Va-
haulile vanu vaikale matunji la vanu malinga amsini-
amsini.”
15 Vakuhundwa nkutenda uchocho, na vanu vammalele
nkuikala pahi.
16 Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala
ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkuvibaliki na
kuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vavayavanyije vanu.
17 Vanu vammalele nkulya nkusiba, nkulokotanya vibeduli
vya maisalilo la mikate na ahomba nkuumbajanga makalala
kumi na mbili.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa
(Matayo 16:13-28, Mako 8:27-9:1)

18 Liduva limo Yesu pánavele nkuyuwa weka, vakuhundwa
vake vávele pamo nanang'e. Yesu nkuvauja kuchidoni,
“Dachi, vanu vàhaula kuva nangu nnani?”
19 Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanu vanji
vàhaula kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji vàhaula
kuva wako nni Eliya na vanji vàhaula kuva wako nni yumo
wa manabii va machedo afufwîke.”
20 Henga Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchi-
dachi, nangu nnani?”
Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto* uhalêke
kwanga Nnungu.”
21 Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake vanannyaulile
munu woheyo habali aneyo.
22 Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àmbebanika
namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani
vakulu na vakúhunda Sheliya. Vàmbemmwalala, na liduva lya
tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

---

* **9:20** Mana la Kilisto lola Luka 2:11

23 Anepo nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Munu
woheyo akàlembela kungupapata nangu, lasima alishukulu
mwene, koka alitike nsalaba wake kila liduva, angupapate.
24 Kwa kuva, munu alembêla kuupoha umi wake
àmbeuyaha, henga munu ambeuyâha umi wake ing'anya
yang'une, àmbeupoha.
25 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu
cha pachilambo akuno auyahìtè au awondongènge mwalehu
umi ukee na ntululilo?
26 Kwa kuva, munu woheyo angwonêla nangu dihoni
na mahundo langu, Mwana wa Munu àmbemwonela dihoni
munu aneyo pambeida, akuno avèlè na ukulu wake na ukulu
wa Atatake na ukulu wa malaika vake.
27 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle
apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga
Nnungu.”

Kubadilika kwanga Yesu
(Matayo 17:1-8, Mako 9:2-8)

28 Bada ya maduva nane kutandikila liduva lyanatangwele
malove anelo, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo,
nkuhwena navo kulichinga unayuwa.
29 Yesu pánavele nkuyuwa, kumeho kwake nkubadilika,
na inguwo yake nkung'anyima namene muchi nng'anje wa
ing'uva.
30 Upala, nkuhumila vanu vavili, Musa na nabii Eliya.
31 Vanu anevo váonekene muukulu wa kulihunde uvalon-
jela na Yesu kuyamba kuhwa kwake kwambekutimisa aneko
ku Yelusalemu mmaduva kadiki laîda.
32 Muuhiku anewo Petulo na vavake vávele nnuwono, pa-
vatakatwike, nkuwona ukulu wanga Yesu, na vanu vavili
vaimidìlè nawe.
33 Anevo vanu pavachilekana na Yesu, Petulo nkunnyaulila
Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nni chinu chambone namene
hwetu tupwawe apano. Leka tudenge migongwe mitatu,
umo wako na umo wanga Musa na umo wanga Eliya.” Henga
Petulo akáchimala chachitangola.
34 Petulo pánavele nkutangola, nkuhaloka lihunde nku-
vahinika. Vakuhundwa nkuyopa namene palichivahinika
lihunde anelyo.
35 Nkupilikanika lidi kuhaloka nnihunde ulichidoni,
“Ayuno njo Mwanangu unintandwele.† Mpilikanile nang'e.”
36 Palinyalalike anelyo lidi, Yesu nkwonekana avèlè chihi
weka. Vakuhundwa vake nkulavika chihi munda anelo

† **9:35** Unintandwele ìvele na mana kuva, vanu vánnolela Kilisto, na vino Nnungu àvenkumaiha kuva, Yesu njo Kilisto atondwelejîjwe na Nnungu.

lavalawene na nanga pavanannyaulidile munu woheyo mmaduva anelo.

Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga
(Matayo 17:14-18, Mako 9:14-27)

37 Ulyamba wake, Yesu na avala vakuhundwa vake vatatu pavasulupwike nnichinga, nkulikoja likuwa likulungwa lya vanu.
38 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunonoha lidi wachidoni, “Nkúhunda, chonde ndolele mwanangu, kwa kuva nang'e nni mwanangu wa weka!
39 Myanda yohe nanndenga ànam'bebelua. Upala pam'bebelua, àntenda akute ding'uto na kukwijula na kuhuma chihulu nkanya. Aneyo nanndenga ànam'baniha namene na ànatima kunneka.
40 Ńnivayuwa vakuhundwa vako vammuse nanndenga, henga nanga pavahulwile.”
41 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedile! Dachi, nìmbeikala pamo na mwenu ungumpililila mpaka chakani?” Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Idanawe apano mwanalo.”
42 Ayula nnemba pachihwena pávèlè Yesu, nanndenga nkummatoha nnemba na kuntenda akwijule. Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnamya aneyo nnemba, nkummuyiha kwa atatake.
43 Na vanu vammalele nkukangana namene kwa kudyona dimongo ding'ulu dya Nnungu.

Yesu àlonjelela kavila kuyamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Mako 9:30-32)

Vanu pavanavele nkukangana vitukutuku vyatendile Yesu, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
44 “Pilikanila sana alano malove lanimbennyaulila kuva, Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu.”
45 Henga vakuhundwa vake nanga pavanamayite chi-lachiyamba malove latangwele, kwa kuva lánipihwa kwa vanang'o uchinga vanalamale. Vanang'o nkuyopa kummuja Yesu mana lake.

Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Mako 9:33-37)

46 Bahi vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva, alida nkulu nnikuwa lyavo.
47 Yesu palamaite àlalá lavachiliuja mmitima yavo, nkunt-wala mwana n'joko nkummika pepi nanang'e.
48 Anepo nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo ampwechelêla mwana n'joko malinga ayuno

ing'anya yang'une, aneyo àngupwechelela nangu, na munu woheyo angupwechelêla nangu, aneyo àmpwechelela ayula angutumîle. Kwa kuva, munu woheyo n'joko kupunda vammalele, aneyo njo nkulu kupunda vammalele.”

Munu akátahukana na mwenu aneyo àvele m'bali wenu
(Mako 9:38-40)

49 Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tummwene munu yumo wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu nkunnimbija, kwa kuva nang'e akávele wa nnikuwa lyetu lya vakuhundwa.”
50 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva, munu woheyo akátahukana na mwenu, aneyo àvele m'bali wenu.”

Vasamaliya vàhita kumpwechelela Yesu

51 Maduva la kutwaliwa kwa Yesu kuhwena kulihunde palanavele pepi kukamola, Yesu nkukudungila namene kuhwena ku Yelusalemu.
52 Bahi nkuvatuma vajumbe vannongolelee. Avala vajumbe nkuukananga, nkuhwena kuchijiji chimo cha Vasamaliya uchinga vamwandalile kila chinu nchijiji anecho.
53 Henga vanu va chijiji anecho nanga pavanampwacheledile ing'anya vánimala kuva Yesu àkudungidile kuhwena kuimanga ya ku Yelusalemu.
54 Henga Yohana na Yakobo vakuhundwa vanga Yesu, pavalawene anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi ùnalembela tuuchemehije moto kuhaloka kulihunde uvapije vammalele?”
55 Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake, nkuvakalipila.‡
56 Bahi nkuukananga nkuhwena kuchijiji chinji.

Galama ya kunnondola Yesu
(Matayo 8:19-22)

57 Pavanavele mmwanda, munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nìmbekulondola kwoheko kumbehwena.”
58 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Macheta làvele na vivava, na vyuni vìvele na vitehi, henga Mwana wa Munu akávele na pachinu pakuyewelela.”
59 Yesu nkunnyaulila munu yunji kuchidoni, “Ngupapate.” Henga aneyo munu nkuhaula kuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene kukaya nikansike atatangu.”

‡ **9:55** Malemba lanji la kala làniyenjeja kutangola kuva, “Mukámayite isungu imuvenayo, kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unaondonganga umi wa vanu, henga unaupoha.”

60 Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke vanu
vavêle muchi vànihwa vavasike vahwîle vao, henga wako
hwena ukauyanjaje Ufalume wanga Nnungu.”
61 Munu yunji nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
nangu nguchinikupapate, henga nguleke nahoti nikavalaile
vanu va nng'ande mwangu.”
62 Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munu
woheyo atandilîka kulima koka nkulola kunyuma, aneyo
akálembelewa mu Ufalume wa Nnungu.”

10

Yesu àvatuma vakuhundwa sabini na mbili

1 Bada ya anelo, Nang'olo Yesu nkuvatandola vanu vanji
sabini na mbili* nkuvatuma vavili-vavili vannongolele kila
imanga na kila pachinu pachilambela ahwene.
2 Nkuvahaulila kuchidoni, “Mafuno làvele lohe, henga
vakúfuna vàvele kadiki. Hambi, nnyuwange Nang'olo wa
mafuno avatume vakúfuna mmwelu wake.
3 Bahi hweneng'ana! Lola, nangu nìntumanga mwenu
muchi angandolo ching'ati vanu vayôha muchi mahoha.
4 Munanyakule dihela wala mpatila wala vilatu. Na nndila
munalitinike umuvasalimila vanu.
5 Pamuinjila muing'ande yoheyo ivambempwechelela,
tandilika kuvabaliki kwa kuhaula kuchidoni, ‘Mmanu mma
ing'ande aino mùùve na amani!’
6 Akàpwawa munu wa amani, bahi amani yenu ichiive pamo
nanang'e, henga akànapwawe, amani yenu ìmbemmuilanga
mwenu mmene.
7 Ikalanga muing'ande aneyo, umulya na kukumbila
chohecho chivambemwing'a, kwa kuva, kila munu akôla
madengo àlembelewa apwechele nshahala wake. Ikalanga
muing'ande imukamoledile, na munahame-hame kuuka
ing'ande imo kuhwena ing'ande inji.
8 Imanga yoheyo imumbeinjila na vanu nkumpwachelela,
mwenu ilya chakulya chohecho chivambemwing'a.
9 Valamye vagonjo vavelênge muimanga aneyo na mu-
vahaulile kuchidoni, ‘Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na
mwenu.’
10 Na imanga yoheyo imumbeinjila alafu vanu vake
vanampwachelele, mwenu hweneng'ana n'dindila dya
imanga aneyo mukahaule kuchidoni,
11 ‘Litutunga lya imanga yenu livêle mmadodo letu tu-
venkulipumunanga uchinga lìive chimaiho kuva, mukávele
na chinu mu Ufalume wa Nnungu. Henga mùlembelewa
mumale kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu!’

---

* **10:1** Malemba lanji la kala vàlembile kuva, vakuhundwa vávele sabini.

12 Nangu nìnnyaulila kuchidoni, liduva anelyo lya hukumu,
vanu va imanga aneyo vàmbepata asabu ing'ulungwa namene
kupunda vanu va imanga ya ku Sodoma.”

Dimanga dihitîle Malove Lambone
(Matayo 11:20-24)

13 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Ole wenu
mwenu mmanu mma imanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu
mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva ma-
saibu latendêke kwenu mwenu ulatendeka kuimanga ya Tilo
na ku Sidoni, vanu vake vakaniikala pahi na kuwala magu-
nila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vànileka kutenda
masambi.
14 Bahi nniduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu
ing'ulungwa namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni.
15 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu,
dachi mùtenda kuva mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde?
Nanga! Mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwîle!”
16 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Munu ampilikanîla mwenu, àngupilikanila nangu, na munu
annyîta mwenu, ànguhita nangu. Na munu anguhîta nangu,
munu aneyo ànnyita ayula angutumîle nangu.”

Kuuya kwa vanu sabini na mbili

17 Bahi avala vakuhundwa sabini na mbili nkuuya akuno
uvahangalala, uvahaula kuchidoni, “Nang'olo, ata anamin-
denga vànatupilikana patuvaamulisa kwa lina lyako.”
18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nímmwene Nanchindenga
wamatoka kuhaloka kulihunde muchi nng'anje wa ing'uva.
19 Lola, nangu nìmpele mwenu mamulaka la kulivata mi-
hongo na vivalavala na kudilema dimongo dya mmongo
wenu Nanchindenga, na nanga chinu chohecho chimbem-
menga.
20 Bahi munahangalale ing'anya anamindenga
vànampilikana, henga hangalala kwa kuva, malina lenu
lànilembwa kulihunde.”

Kuhangalala kwa Yesu
(Matayo 11:25-27, 13:16-17)

21 Upala, Yesu nkuumbajwa ihangaladi kwa dimongo dya
Umumu Wanaswe, nkuhaula kuchidoni, “Atata, Nang'olo wa
kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva vituku-
tuku anevyo ùvapihite vanu vavêle na lúnda na vavêle na
elimu, nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle muchi
vana vajoko. Elo Atata, kwa kuva, njo chiukatapaliwije
wako.”
22 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu kuchidoni,
“Atatangu àngupele nangu vitukutuku vyammalele. Nanga

munu ammaîte Mwana ikànave chihi Atata, na wala nanga
munu ammaîte Atata ikànave chihi Mwana chalumo na munu
woheyo wanatandwele Mwana kunnyunukulila.”
23 Anepo Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake akuno
vavèlè chihi vanang'o weka nkuvahaulila kuchidoni, “Wasa
mwenu muvyônа vitukutuku vimuvyona.
24 Kwa kuva, nangu nìnnyaulilanga kuva, manabii na
vafalume vohe vánilembela kulona lamulona mwenu, henga
nanga pavanalawene, na vánilembela kulapilikana alano
lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene.”

Nfano wanga Nsamaliya wambone

25 Bahi nkúhunda yumo wa Sheliya nkuimila nkummuja
Yesu wachinga anninge, nkuchidoni, “Nkúhunda, ngutende
dachi uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?”
26 Yesu nkummuja kuchidoni, “Dachi, Sheliya yanga Musa
ichidachi? Dachi, wako ùiyelewa dachi?”
27 Ayula munu nkuyang'ula kuchidoni, “Ntamwe Nang'olo
Nnungu wako kwa ntima wako wammalele, na kwa isungu
yako yammalele, na kwa dimongo dyako dyammalele, na
kwa ding'ano dyako dyammalele. Na ntamwe nnyako ma-
linga chulitamwa umwene.”
28 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Ùniyang'ula saana, bahi
tènda uchocho nawako uchiuve na umi ukávele na ntululilo.”
29 Henga ayula nkúhunda Sheliya álembela aliyavile haki,
bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, nnyangu njo
nnani?”
30 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Pávele na munu yumo
achihelela kuhaloka ku Yelusalemu wahwena ku Yeliko.
Pánavèlè nndila, vakúpalaula nkunkamula, nkummulanga
dinguwo dyake na kumpanya, nkunneka avèlè pepi na
kuhwa.
31 Kwa bahati nkuhumila kuhani yumo achihelela
muindila uila, henga pammwene ayula munu uvampanyile,
nang'e nkupita kunyenje.
32 Uchocho nkuida na Mlawi yumo, pahwikile apala nkum-
wona ayula munu, uchocho nanang'e nkupita kunyenje.
33 Henga Nsamaliya yumo ánavele mmwanda, nkuhwika
pachinu anepo, pammwene ayula munu nkummikila chi-
didi.
34 Nkunnyengelekela, nkuhahulanga vilonda kwa mahuta
na divayi, nkuvihunga. Nkunkweja munnyama wake,
nkumpelekeja kuing'ande ya kulala vayeni, nkummuuja.
35 Liduva lya vili, ayula Nsamaliya nkutwala dihela
malinga dya nshahala wa maduva mavili nkumwing'a
nkwímilila ing'ande ya vayeni. Nkunnyaulila kuchidoni,

‘Mmuuje ayuno munu, na chohecho chumbeyenjeja muha,
nakuuihija panimbeuya.’ ”
36 Bahi Yesu nkummuja ayula nkúhunda Sheliya kuchidoni,
“Wako wona dachi, muanevo vanu vatatu, alida ánavele
nnyake ayula munu uvampanyile vakúpalaula?”
37 Ayula nkúhunda Sheliya nkuyang'ula kuchidoni, “Ayula
ammikidîle chididi na kunnyangata njo nnyake.”
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Na wako hwena ukatende
uchocho.”

Yesu àvaongela Masa na Maliya

38 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele mmwanda wa
ku Yelusalemu, nkuhwika pachijiji chimo. Nchijiji anecho
nkupwechelewa na mmahe yumo uvanchema Masa.
39 Masa ávele na nnung'une uvanchema Maliya, anaikele
pamadodo langa Nang'olo walapilikanila mahundo lake.
40 Henga Masa ávenkudumba-dumba na madengo lohe.
Bahi nkummwenele Yesu nkummuja kuchidoni, “Nang'olo,
wako ukona kuva nnung'unwangu àndekedile madengo lohe
ungutenda weka? Nnyaulile anguyangate.”
41 Nang'olo nkunnyang'ula kuchidoni, “Masa, Masa, wako
ùnadumba-dumba na kuva na lipamba ing'anya ya vitukutuku
vyohe.
42 Henga chìlembelewa chihi chitukutuku chimo bahi. Na
Maliya àtandwele chitukutuku chambone namene chakam-
bepakanyolwa.”

11

Yesu àvahunda vakuhundwa vake kuyuwa
(Matayo 6:9-13, 7:7-11)

1 Liduva limo Yesu ávele pachinu fulani àvenkuyuwa. Pama-
lidile kuyuwa nkuhundwa yumo nkunnyaulila Yesu kuchi-
doni, “Nang'olo, tùkuyuwa utuhunde kuyuwa muchi Yohana
Nkúbatisa chavahundile vakuhundwa vake.”
2 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamuyuwa tangola uvila,
‘Atata wetu wa kulihunde,
lina lyako litumbyangwe,
Ufalume wako uide.
3 Kila liduva utwing'e chakulya chimbetutoleja.
4 Utusamehe masambi letu,
kwa kuva, na hwetu tùnavasamehe vanu vatukosêla,
na patulingwa, unatuleke ututenda masambi.’*”
5 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Ikàva munu yumo nnikuwa lyenu àvele na nnyanjawake,

* **11:4** Pàvele Malemba lanji làhaula kuva, “henga utupohe mmakono mwanga ayula nkútenda lahakalenge.”

nkummwenela kukaya kwake ching'ati chilo nkunnyaulila
kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, chonde njadike mikate mitatu
nakuiihija,
6 kwa kuva, nnyanjawangu ánavele mmwanda ànikamola
kukaya kwangu na nangu nikávele na chakulya cha
kumwing'a.’
7 Bahi ikàva aneyo nnyanjawake àmbeyang'ula chihi avèlè
chihi nng'ande kuchi, ‘Unangukambye-kambye! Nnango
ùnichimwa, nangu na vanavangu tùnilala, nikachinguhulule
kutakatuka nikwing'e chakulya.’
8 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, pamo na kuva akam-
betakatuka ing'anya ya kuva nang'e nnyanjawake, henga
àmbetakatuka na kumwing'a vyammalele vyasikikidile kwa
kuva, ànitumbama kunnyuwa.
9 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, yuwanga na Nnungu achi-
amwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga
na mwenu muchimuchimuliwe.
10 Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na
ahodîka ànachimuliwa.
11 Na mwenu anga atata, alida mmwenu mwanawe
akànnyuwa ihomba àmbemwing'a nnyongo?
12 Au akànnyuwa liye, àmbemwing'a chivalavala?
13 Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala ku-
veng'a vana venu vitukutuku vikatapele, dachi, Atata wenu
wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a Umumu
Wanaswe vanu vannyûwa?”

Yesu na Nanchindenga
(Matayo 12:22-30, Mako 3:20-27)

14 Liduva limo Yesu ámmusa nanndenga anantendile munu
ààve bubu. Nanndenga pammukile ayula munu nkutandilika
kutangola, likuwa lya vanu nkukangana.
15 Henga vanu vanji nkuchidoni, “Nanchindenga†, nkulu
wa anamindenga njo annyululîha nang'e kuvausa anamin-
denga.”
16 Vanu vanji nkunninga Yesu kwa kunnyuwa alanguje
chimaiho cha lisaibu chilangûja kuva dimongo dyake dìhaloka
muha kulihunde.
17 Akuno Yesu alamaìtè lavachiliuja mmitima yavo, nkuva-
haulila kuchidoni, “Kila ufalume ulumbâna wene kwa wene
ùmbematoka, na vanu va ing'ande imo vakàlumbana, ing'ande
aneyo ìmbeondongeka.
18 Dachi, ikàva Nanchindenga àlilumbanya mwene, ufalume
wake ùmbekwimila dachi? Nangu ngùtangola uchocho ing'anya

† **11:15** Luka àlembile Belisabuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga.

mwenu mùhaula kuva ngùusa anamindenga kwa dimongo
dya Nanchindenga‡.
19 Mwenu mùhaula kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa
kuhululihwa na Nanchindenga, dachi, nnani avêng'a vanu
venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu
mmene njo vambennyukûmu mwenu ing'anya ya malove
lamutangwele.
20 Henga ikàva nangu ngùvausa anamindenga kwa dimongo
dyanga Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu
ùnimwidilanga.
21 Munu avêle na dimongo pailolihija ing'ande yake kwa
vikomanilo, vitukutuku vyake vikátwaliwa.
22 Henga akàida munu avêle na dimongo kumpunda nang'e
nkupanyana nawe ing'ondo na kunnema, àmbempakanyola
vikomanilo vyake vyachilisingila na kutwala litwala vituku-
tuku vyake.
23 Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo
ànangutahuka, na munu woheyo akákunganya pamo na nangu,
aneyo ànamwadilihanya.”

Kuuya kwa nanndenga kwa munu
(Matayo 12:43-45)

24 “Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka
pachinu pakávele medi wataha pachinu pakuyewelela, henga
nanga papata. Anepo àlihaulila mwene muntima kuva,
‘Nìmbeuya kavila kuing'ande yangu inguilekile.’
25 Páùyà, àikoja aila ing'ande ipyailiwìjè na kila chinu
chivikwìjè saana.
26 Anepo ànauka, nkunavatwala anamindenga avake
saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalele vànahwena
nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntulililo ya munu
aneyo ìiva ibaya kupunda hali yake inandi.”

Wasa vanu valikamulîha lilove lya Nnungu

27 Yesu pachitangola uchocho, mmahe yumo nnikuwa alila
lya vanu, nkunonoha lidi wachidoni, “Wasa mmahe ayula
akuvalêke na kukuyong'eja!”
28 Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wasa vanu avala
vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kulikamuliha.”

Chimaiho cha Yona
(Matayo 12:38-42)

29 Likuwa lya vanu palichihalija kuyenjejeka, Yesu nkuva-
haulila kuchidoni, “Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha

‡ **11:18** Mana la Belisabuli lola Luka 11:15.

vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangujange chimaiho cha lisaibu, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona.
30 Malinga nabii Yona chanavele chimaiho kwa vanu va ku Ninawi, njo uchocho Mwana wa Munu chambekuva chimaiho kwa vanu va chívelèkwà achino.
31 Na liduva lya hukumu malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani.
32 Nniduva anelyo lya hukumu vanu va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vánilekanga kutenda masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona!”

Meho njo chibatali cha mmili
(Matayo 5:15, 6:22-23)

33 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Nanga munu achâcha chibatali nkuchivika pachinu palipihite, au nkuchihinika lidebe, henga àchivika muha chipanda wachinga vanu vainjîla nng'ande vawone nng'anje.
34 Meho lako njo chibatali cha mmili. Meho lako lakàva lumi, mmili wako wammalele ùmbeumbala nng'anje. Henga meho lako lakàondongeka, mmili wako wammalele ùmbeumbala lupi.
35 Bahi lyongolele, uchinga nng'anje uvêle nkati mwako unapindikuke kuva lupi.
36 Ikàva wako ùumbelwe na nng'anje nkati mwako bila kupwawa pachinu pohepo pavêle na lupi, anepo wako ùmbelola saana malinga pachikulangajija chibatali.”

Yesu àvasitaki Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya
(Matayo 23, 1-36, Mako 12:38-40)

37 Yesu pamalidile kutangola, Nfalisayo yumo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya. Yesu nkuhwena, nkuikala kulya chakulya.
38 Nfalisayo aneyo ánikangana namene kumwona Yesu walya bila kukalava.
39 Bahi Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, “Mwenu Mafalisayo mùhahula chihi mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwenu mwòmbele chihi kupakanyola na kutenda lahakalenge.
40 Mavelu mwenu! Dachi, Nnungu akatapajîje pawelu akee njo uyoyo akatapajîje nkati?

41 Bahi hahulanga nkati mwenu kwa kuvayangata amahu-
vani, na mwenu muchimuhahuke mwalehu.

42 Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mwenu
mùnajali namene kuhumya asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno
umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani ku-
vatendela vanji haki na kuntamwa Nnungu. Anelo njo
lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo
lanji.

43 Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mùnatamwa
namene kuikala nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kun-
nyuwila Nnungu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni.

44 Ole wenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ikávele na
alama, iluvâtwa na vanu bila kumala kuva chinu chivêle nkati
nni chibaya."

45 Nkúhunda yumo wa Sheliya nkunnyaulila Yesu
kuchidoni, "Nkúhunda, pautangola uchocho, ututangolela
na hwetu lahakalenge."

46 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ole wenu mwenu
mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, mùvatika vanu misigo
iidôpa, akuno mmene mukàhulula kuinyakula. Mwenu
mmene mukányoloja kananga chala kuvayangata.

47 Ole wenu! Kwa kuva, mwenu mùdengela misati ya man-
abii uvanavawalele anyakala venu.

48 Mwenu mmene nni mmashahidi mma àlalá lavana-
tendenge anyakala venu na mùnakubaliana navo, kwa kuva
vanang'o vánivawalala manabii na mwenu mùvadengela misati
yavo.

49 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu kwa lúnda lwake
átangwele kuchidoni, 'Nìmbevapelekeja manabii na mitume,
henga vanji vàmbevawalala na vanji vàmbevabaniha.'

50 Bahi vanu va chívelèkwà achino vàlembelewa vahuku-
miwe asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa manabii vammalele
kutandikila pachiumbwije chilambo,

51 kutandikila kuwalalwa kwa Habilu mpaka kuwalalwa
kwa Sakaliya anawalelwe nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu,
ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija
sadaka. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà
achino vàmbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa
vanu anevo vammalele.

52 Ole wenu mwenu Mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva,
mùvapakanywele vanu ntukulo wa pachinu pakulihunda
elimu. Na mwenu mmene mukáinjidile, na avala vachiinjîla
mùnivadivila vanainjile."

53 Yesu paukile apala, Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya
nkulindamuka kunnyongahonga kwa kumuja vitukutuku
vyohe,
54 uvachinga vapate kunkamula kwa lilove lyohelyo libaya
lyambetangola.

12

Alembelêwa kuyopwa
(Matayo 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

1 Muuhiku uwowo mmuluku wa maelufu la vanu vákojene
pamo mpaka kutandilika kukadambana. Yesu nkutandilika
kutangola na vakuhundwa vake nahoti wachidoni, “Lyon-
golelange na hamila ya Mafalisayo, yani ulamba wavo.
2 Kila chinu chihinikwîje chìmbehunukuliwa, na kila chinu
chipihîjwe chìmbepihuliwa.
3 Bahi malove lamutangwele nnupi, vanu vàmbelapilikana
chihi panng'anje, na achila chimunyinyite nng'ande,
chìmbeyanjajwa chihi palangele.
4 Nangu nìnnyaulilanga mwenu mmayanjavangu kuva, mu-
navayope avala vahulûla chihi kuuwalala mmili na lukoto
nanga chinji chívahulùlà kuchitenda.
5 Henga nguchininnanguje ayula alembelêwa kuyopwa,
nnyopange Nnungu avêle na dimongo dya kummwalala
munu, na akàmalila kummwalala ànahulula kunnyaha munu
mmoto wa Jihannamu. Nangu nìnnyaulilanga kuva, nny-
opange nang'e.
6 Dachi, vyuni vijoko nnyano vikásumiswa chihi kwa dihela
kadiki? Henga wala nanga chuni kananga chimo chilivalîwa
na Nnungu.
7 Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu
àniimala. Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana
namene kupunda vyuni vyohe!
8 Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, munu woheyo an-
guyambukîla nangu muyo mwa vanu kuva nang'e nni
wang'une, Mwana wa Munu achiannyambukile munu aneyo
muyo mwa malaika vanga Nnungu.
9 Henga munu angukânana nangu muyo mwa vanu, Mwana
wa Munu achiankane munu aneyo muyo mwa malaika
vanga Nnungu.
10 Na munu woheyo antangolêla malove lahakalenge
Mwana wa Munu, aneyo achiasamehewe. Henga munu
ambenkufûlu Umumu Wanaswe, aneyo akambesamehewa.
11 Pavambenkamulanga na kumpelekejanga unansitaki
n'ding'umbi dya ing'ande ya kunnyuwila Nnungu na muyo

mwa vajumbe na akútawala, munave na lipamba namuna
chimumbehwena unayang'ula au chimumbetangola.
12 Kwa kuva, uhiku uwowo Umumu Wanaswe achian-
nyunde chimulembelewa kutangola.”

Nfano wa nkúpata livelu

13 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunnyaulila Yesu
kuchidoni, “Nkúhunda, nnyaulile nkulwangu tuyavane ma-
pala latulekedile atata wetu.”
14 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nnyanjawangu, nnani
anguvikîle nangu kuva nkúhukumu au kuva munu wa kun-
nyavanyija vitukutuku vyenu?”
15 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu vammalele kuchi-
doni, “Lyongolelange na mulinyemye na tama ya dimali,
kwa kuva, umi wanga munu ukáhalokana na dimali dyohe
dyavenadyo.”
16 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Pávele
na munu yumo nkúpata ánavele na welu uvêle vilyo vyohe.
17 Aneyo nkúpata nkuva waliuja chimundamunda kuchi-
doni, ‘Vino ngutende dachi na nangu nikávele na pachinu
pakuvika vilyo vyangu vyammalele?’
18 Anepo aneyo munu nkulihaulila kuchidoni, ‘Nìmbetenda
uvila, nìmbehadulanga makangala langu, koka ngudenge lanji
makulungwa namene, koka anemwo ngutaye vilyo vyangu
na vitukutuku vyangu vyammalele.
19 Koka anepo niuhaulile ntima wangu kuva, hambi ùvele
na vitukutuku vyohe vyulivikidile akiba kwa vyaka vyohe,
vino yewelela, ilya, kumbila na uhangalale.’
20 Henga Nnungu nkuchidoni, ‘Livelu wako, chilo
chanelo umi wako ùmbetwaliwa. Dachi, vitukutuku anevyo
vyulivikidile akiba vìmbekuva vyanga nnani?’ ”
21 Yesu nkumalilila kwa kutangola kuchidoni, “Uvila njo
chava munu alivikîla akiba ya vitukutuku vyohe, henga
pameho panga Nnungu akávalangiwa kuva nkúpata.”

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti (Matayo 6:19-21,25-34)

22 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìnnyaulilanga kuva,
munààve na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva
mùmbekulya chani au mùmbewala chani.
23 Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi
kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana namene
akee chihi kwajili ya dinguwo weka.
24 Valolange anamikonda, nanga pavapanda wala nanga
pavafuna na wala nanga pavavele na lichehe wala likangala.

Henga Nnungu ànavalisa. Mwenu ni mma mana namene kupunda vyuni!
25 Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene
ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?
26 Na ikàva mukáhulula kutenda chinu chijoko malinga ane-
cho, mwadachi mùnalikambyakambya ing'anya ya vitukutuku
vinji?
27 Lalolange namuna mauwa chilakulumuka. Wala nanga
palakola madengo na wala nanga palalitotela lene din-
guwo. Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, ata Nfalume Sele-
mani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga
panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa
anelo.
28 Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, ikàva
Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu lapwâwa
chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi, Nnungu akam-
bepunda kummwajanga mwenu saana?
29 Bahi munalikambyekambye namene kutaha chakulya
au chikumbilo.
30 Kwa kuva, anevyo vyammalele njo vivátàhà namene
vanu va pachilambo. Henga Atata wenu Nnungu ànimala
kuva mùnisikikila anevyo.
31 Bahi tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu
nahoti, na anelo lammalele Nnungu achiamwing'ange.
32 Mwenu likuwa lijoko, munayope! Kwa kuva, Atata wenu
ànikatapaliwa kumwing'a mwenu Ufalume wake.
33 Sumisanga vimuvenavyo koka dihela muveng'e amahu-
vani. Likatapajije mipatila ya dihela ikákandika, na kulikon-
didya dimali kulihunde, kudikambemalilika. Aneko nkwiva
akáingila na wala nanga vakoko vaondongânga.
34 Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbe-
loleha ding'ano dyako.”

Vatumishi vannolêla nang'olo wavo

35 “Lihungange nkanda mmikundu vyenu uchinga mùùve
tayali kutumika, na vibatali vyenu vììve uviyaka.
36 Mùùve muchi vanu vannolêla nang'olo wavo auye
kuhaloka kuing'ole ya ulombi koka palambehodika, upopo
vanchimulile.
37 Wasa vatumishi avala Nang'olo wavo pambekamola
nkuvakoja vavèlè meho! Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
nang'olo aneyo àmbelihunga nkanda nchikundu na kuva-
haulila vaikalange uchinga valye, koka aide avatumikile.
38 Wasa vatumishi anevo, nang'olo wavo akàvakoja vapan-
ganìkè ata kwauya ching'ati chilo au kulyamba!

39 Henga mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande
waumala uhiku wambekwida nkwiva unaiva, akánanneke
nkwiva watutumula ing'ande yake.
40 Na mwenu uchocho, lipanganihange kwa kuva, Mwana
wanga Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu.”

Ntumishi akulupîka na akákulupika
(Matayo 24:45-51)

41 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nfano
anewo ùtwamba chihi hwetu au ùvamba na vanu vanji vam-
malele?”
42 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Dachi, ntumishi alida
akulupîka na avêle na ding'ano? Nni ayula wammikile
nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija
aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa.
43 Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake
àmbenkoja watenda chalaijijwe.
44 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo
àmbemmika ntumishi aneyo kuva nkwímilila wa dimali dyake
dyammalele.
45 Dachi, ìmbekuva dachi kwa ntumishi aneyo akàlihaulila
kuva, ‘Nang'olo wangu ànatima kuuya,’ nkutandilika ku-
vapanya vatumishi avake akuno walya na kukumbila na
kukalewa?
46 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva
lyakalolela na uhiku wakaumaite. Àmbencheketanya vibeduli
vivili ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwîje kwajili
ya vanu vakákulupila.
47 Bahi ntumishi amaîte chalembela nang'olo wake, henga
analipanganihe, na anatende chalembela nang'olo wake,
aneyo ntumishi àmbeasibiwa namene.
48 Henga ntumishi ayula akámaite saana chalembela
nang'olo wake, henga nkutenda mambo lalembelêwa
kuasibiwa, aneyo ntumishi àmbeasibiwa chihi kadiki. Kwa
kuva, munu apewîje vitukutuku vyohe àmbelongwa vyohe, na
munu akamujîjwe vitukutuku vyohe, àmbelongwa vyohe.”

Yesu àvatenda vanu vahapukane
(Matayo 10:34-36)

49 “Nangu ngùidile unakumbanya moto pachilambo, na
nangu nikanitamwa namene niwone uyakile tayali!
50 Henga ngùvele na ubatiso wa ibanihwi ungulembelewa
ngubatiswe, na nangu nauhimukila namene mpaka panim-
beutimisa.
51 Dachi, mwenu mùtenda kuva nangu ìnniida uchinga
nguide na amani pachilambo? Nangu nìnnyaulilanga mwenu

kuva, akee amani, henga ǹniida uchinga nivatende vanu vayavanyike.
52 Kwa kuva, kutandikila vino, vanu nnyano va ing'ande imo vàmbehapukana, vatatu vàmbehapukana na vavili na vavili vàmbehapukana na vatatu.
53 Atata àmbehapukana na mwanawe wa chilume, na mwana wa chilume àmbehapukana na atatake na mama àmbehapukana na mwanawe wa chimahe na mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe, na mukwe àmbehapukana na nkawake na mmahe àmbehapukana na mukwe.”

Kulamala mahiku
(Matayo 16:2-3)

54 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Pamulona mahunde ulahaloka m'bali wa mangalibi, mùhaula kuva, ‘Imbula ìmbetonya,’ na ìnatonya.
55 Na pamulyona lipungo lya kusini ulipunga, mùhaula kuva, ‘Kùmbekuva na chitukuta,’ na njo chiiva.
56 Mwenu mmakulilambilila! Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuchiloleha chilambo na kumahunde, vino mwadachi mukáhulula kulamala mahiku alano la vino?”

Patana na mmongo mwalo
(Matayo 5:25-26)

57 “Mwadachi mwenu mùnalemwa kuchimala chitukutuku chambone cha kuchitenda?
58 Kwa kuva, ikàva mmongo mwalo àkupelekeja kulukumbi unakusitaki, tumbama kupatana nawe kabla mukànambihwika, ukanatende uchocho nkúhukumu àmbekupelekeja kwa litiyala, na litiyala nkunakuchimila nnilungu.
59 Nangu nìkuhaulila kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo.”

13

Lekanga kutenda masambi munahwa

1 Mahiku anelo pávele na vanu vanannyaulidile Yesu habali dya vanu va Galilaya vanavawalele Pilato pavachinnyumija Nnungu sadaka.
2 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu mùtenda anevo Vagalilaya váwalelwe namuna aneyo ing'anya vátenda lahakalenge namene kupunda Vagalilaya vanji vammalele?
3 Nanga, akee uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleke masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe.
4 Dachi, vanu kumi na nane vanamatokewije na nnala wa vakúlolihija aneko ku Siloamu, nkuhwanga, mùtenda kuva

vanang'o vátenda lahakalenge kupunda vanu vanji váchiikala
ku Yelusalemu?
5 Nanga, akee uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga
mwenu kuva, mukànaleke masambi, uchocho na mwenu
muchimwondongwe.”

Nfano wa nnandi wa ntini ukápa vihepo

6 Anepo Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni, “Pávele
na munu yumo ánavele na nnandi wa ntini mmwelu wake
wa mizabibu. Munu aneyo nkuhwena unahepa vihepo
munnandi anewo, henga nanga panachikojije chihepo
kananga chimo.
7 Bahi aneyo munu nkunnyaulila nkúlolihija welu kuchi-
doni, ‘Lola, achino chaka cha tatu unguida ungulembela
nguhepe vihepo munnandi auno, henga nikápata chihepo.
Vino uchekete! Mwadachi uhwenehe chihi kuutumila
ulongo bule?’
8 Henga nkúlolihija welu nkunnyang'ula kuchidoni,
‘Nang'olo, namwaka uleke nahoti, niulimile na kuutaila
mbolea.
9 Na ukàpa vihepo mwaka uîda, ichiikatapale, na ukanape
unaucheketa.’ ”

Yesu ànnamya mmahe Liduva lya Kuyewelela

10 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ávenkuhunda mu-
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.
11 Upala, nkuhaloka mmahe anavele na nanndenga anan-
tendile ahuvange kwa vyaka kumi na nane. Mmahe aneyo
álamele mongo na ikáchihululika kuudula wala kadiki.
12 Yesu pammwene aneyo mmahe, nkunchema, nkun-
nyaulila uvila, “Mama, ùnihunguliwa kuhaloka muihuvangi
yako!”
13 Yesu nkummikila makono aneyo mmahe, upala mmili
wake nkuudukanga kavila, nkutandilika kunnombolela
Nnungu.
14 Nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nku-
tunduwila ing'anya Yesu ánnamije aneyo mmahe Nniduva lya
Kuyewelela. Bahi nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Mwenu
mùvele na maduva sita la kukola madengo. Bahi kamolanga
mmaduva anelo mukalamywe, henga munaide unalamywa
Nniduva lya Kuyewelela.”
15 Anepo Nang'olo nkunnyang'ula aneyo nkulu kuchi-
doni, “Mwenu mmakulilambilila! Dachi, alida mmwenu
akánchimulila ung'ombe wake au punda wake nchitundu
Nniduva lya Kuyewelela nkumpelekeja unankumbija medi?

16 Ayuno mmahe achibanîhwa na nanndenga kwa myaka
kumi na nane nni munu wa nnitawa lya Iblahimu, dachi
ikáchilembelewa alamywe ikànava Liduva lya Kuyewelela?”
17 Yesu patangwele anelo, vanu vammalele vachintahuka
nkwonanga dihoni, henga vanu vanji nkuhangalala ing'anya
ya vitukutuku vyambone vya kukanganya vyatendile Yesu.

Nfano wa imbeyu inyoko ya haladali
(Matayo 13:31, Mako 4:30-32)

18 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, Ufalume wanga
Nnungu ùlandana na chani? Dachi, niulandanye na chamani?
19 Ùvele muchi imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo
nkuipanda mmwelu wake, nkumela na kukulumuka nkuva
nnandi nkulungwa. Vyuni nkudenganga vitehi vyavo
n'dinavi dyake.”

Nfano wa hamila
(Matayo 13:33)

20 Yesu nkuuja kavila kuchidoni, “Dachi, Ufalume wanga
Nnungu niulandanye na chamani?
21 Ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikun-
danya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nku-
umuka.”

Nnango uhonene
(Matayo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nkuhweneha mwanda wake kuhwena ya ku
Yelusalemu wapitila n'dimanga na mmijiji, wavahunda
vanu.
23 Munu yumo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi
vanu vambepôhwa vàmbekuva chihi kadiki?”
Yesu nkuyang'ula kuchidoni,
24 “Tumbama namene, muinjilile kwa kupitila nnango
uhonêne, ing'anya vanu vohe vàmbelembela kwinjila, henga
nanga pavambehulula.
25 Mwene ing'ande palembeimila nkunachima nnango,
mwenu mùmbeimila chihi pawelu na kutandilika
kuhodikanga, umuchidoni, ‘Nang'olo, tuchimulile nnango.’
Henga nang'e àmbennyang'ula kuchidoni, ‘Nikánkamekenge
mwenu wala kumuhalokanga!’
26 Anepo njo pamumbennyaulila kuchidoni, ‘Hwetu njo
tuvanu tuchilya na kukumbila chalumo na wako, na wako
wanihunda n'dindila dya mmijiji vyetu.’
27 Henga nang'e àmbekuchidoni, ‘Nikánkamekenge mwenu
wala kumuhalokanga! Ukananga apano pang'une, mwenu
mmammalele mmakutenda lahakalenge!’

28 Mwenu mùmbekuta na kuhaya meno, kwa kuva,
mùmbemwona Iblahimu na Isaka na Yakobo na manabii
vammalele vavèlè mu Ufalume wa Nnungu, akuno mwenu
muyahìjwè pawelu!
29 Vanu vàmbeida kuhaloka mmipata yammalele ya chil-
ambo, nkuikala na kulya paing'ole mu Ufalume wanga
Nnungu.
30 Anepo vanu vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva
va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi,
vàmbekuva vakulu."

Yesu chavatamwa vanu va imanga ya Yelusalemu
(Matayo 23:37-39)

31 Upala, Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu nkun-
nyaulila kuchidoni, "Apano uka uhwene pachinu panji, kwa
kuva Nfalume Helode àlembela akuwalale."
32 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Hwena mukannyaulile
Helode, akalamwîke muchi nancheta kuva, 'Nelo na nundu
nìvausa anamindenga na kuvalamya vagonjo, na palyamba
nìmbemalila madengo langu.'
33 Nelo na nundu na palyamba, nangu ngùlembelewa nguh-
wenehe na mwanda wangu wa ku Yelusalemu, kwa kuva,
ikáhululika nabii vammwalalile pachinu panji ikànave chihi
ku Yelusalemu.
34 Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma
ku Yelusalemu! Mwenu mùvawalala manabii na kuvapa-
nya mayanga avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda
yohe nìnilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku
chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga
mwenu nanga pamutamwije.
35 Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.* Na
nangu nìnnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka
pamumbehaula kuva, 'Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya
Nang'olo.' "

14

Yesu ànnamya munu áchiuula ugonjo wa kuvimbanga

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ápite unalya chakulya
kukaya kwanga nkulungwa yumo wa Mafalisayo, vanu
nkuva uvannoleha namene Yesu.
2 Muyo mwanga Yesu, múvele na munu ánavele na ugonjo
wa kuvimbanga mmili.
3 Yesu nkuvauja vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafal-
isayo kuchidoni, "Dachi, ìnaluhusiwa au ikáluhusiwa kunnamya
munu Nniduva lya Kuyewelela?"

---

* **13:35** Munsitali auno Luka àlembile "ing'ande yenu," ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

4 Henga vanang'o nkunyalala chihi. Yesu nkunkamula
ayula n'gonjo, nkunnamya, nkunnuhusu ahwene.
5 Anepo nkuvauja avala vanu kuchidoni, “Ikàva munu
yumo mmwenu, mwanawe au ung'ombe wake àmatokedile
nchihima Nniduva lya Kuyewelela, dachi akambemmusa
nniduva anelyo?”
6 Henga vanang'o nanga pavanahulwile kunnyang'ula.

Yesu àvahunda vanu kuyamba kulisulupuha

7 Yesu pavawene vayeni vakumbuliwîje uvalitandolela
viteng'u vya muyo, nkuvahaulila kuchidoni,
8 “Munu akàkukumbula kuing'ole ya ulombi, unaikale
chiteng'u cha muyo, uyopa ànahaloka munu wa kwesimika
namene kukupunda wako.
9 Mukànatende uchocho, àmbeida ayula ankumbwîle
mmammalele mmavili nkukuhaulila kuchidoni, ‘Mpishe
ayu aikale.’ Anepo ùlembekwona dihoni paumbekuva uhwena
unaikala chiteng'u cha nnyuma.
10 Wako ukàkukumbulwa kuing'ole, ikala chiteng'u
cha nnyuma, uchinga ayula ankumbwîle pambehaloka
akuhaulile kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, ida uikale mmiteng'u
vya muyo.’ Anepo njo paumbetumbyangika pameho pavanu
vammalele vavêle anepo.
11 Kwa kuva, kila munu alitumbyânga mwene
àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”
12 Anepo Yesu nkunnyaulila ayula munu ankumbwîle
kuchidoni, “Pauteleka chakulya cha muhi au nalyulo,
unavakumbule ayanjavako wala anung'unuvako wala
alangavako wala avandikani mwalo vakúpata, kwa kuva,
ukàtenda uchocho navanang'o vàmbekukumbula wako
kumakande lavo na kukulipa malinga chunavatendedile
vanang'o.
13 Henga wako pauteleka chakulya cha ing'ole, vakumbule
amahuvani na vanu valamele na vikwavi na vaputêle meho.
14 Ukàtenda uchocho, uchiubalikiwe, ing'anya vanang'o
vakambehulula kukuuihija. Kwa kuva, Nnungu achiakuui-
hije nniduva alila livambefufuliwa vanu vambone pameho
panga Nnungu.”

Nfano wa ing'ole ing'ulungwa
(Matayo 22:1-10)

15 Munu yumo anaikele pachakulya pamo na Yesu papi-
likene malove anelo nkuhaula kuchidoni, “Wasa munu ayula
ambekûlya chakulya cha ing'ole mu Ufalume wa Nnungu.”
16 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Munu yumo áteleke
chakulya cha ing'ole ing'ulungwa nkuvakumbula vanu vohe.

17 Pauhwikile uhiku wa kulya chakulya cha ing'ole, ayula
munu nkuntuma ntumishi wake akavahaulile vakumbu-
liwîje kuva, ‘Idang'ana, kila chinu chìvele tayali.’
18 Henga vammalele nkuhitang'ana ing'anya kila munu
ávele na madengo lake. Munu ntandi nkunnyaulila ayula
ntumishi kuchidoni, ‘Nangu nikambeida, ing'anya ngùsumile
welu, na ngùlembelewa nguhwene nikaulole, chonde ngùyuwa
ungusamehe.’
19 Munu wavili nkuchidoni, ‘Nangu nikambeida ing'anya
nìvasumile ang'ombe kumi va kulimila, vino ngùvele nndila
ngùhwena unavalinga, chonde ngùyuwa ungusamehe.’
20 Na munu yunji watatu nang'e nkuhaula kuchidoni,
‘Nangu nikambeida, ing'anya ngùlombile uvino.’
21 Ayula ntumishi nkuuya nkunannyaulila nang'olo wake
àlalá malove. Ayula nang'olo papilikene uchocho nkuvisa,
nkunnyaulila ntumishi wake kuchidoni, ‘Piyanya kuhwena
n'dibalabala na n'dindila dya imanga ukaide na amahuvani
na vanu valamele na vaputêle meho na vikwavi.’
22 Ayula ntumishi nkuchidoni, ‘Nang'olo, lammalele lun-
gulaijije nìnilatenda, henga mpaka vino nafasi ya kuikala
ìvechinkupwawa.’
23 Ayula nang'olo nkunnyaulila ntumishi wake kuchidoni,
‘Hwena n'dibalabala na n'dindila divêle pawelu imanga
ukavakolokohe vanu vaide vainjile, uchinga ing'ande yangu
iumbale.
24 Nangu nìnnyaulilanga kuva, muvanu avala vanakumbu-
liwije patandi, wala nanga munu kananga yumo ambeyêja
chakulya cha ing'ole yangu.’ ”

Galama ya kumpapata Yesu
(Matayo 10:37-38)

25 Anepo makuwa makulungwa la vanu nkuva uvalondo-
jana na Yesu. Yesu nkupindikuka, nkuvahaulila kuchidoni,
26 “Munu woheyo alembêla kuva nkuhundwa wangu,
henga akávele tayali kuhapukana na atatake na anyokwe na
mmahe wake na anavake na anung'unuvake na alumbu-
vake na ata maisha lake, aneyo akáhulula kuva nkuhundwa
wangu.
27 Yani munu woheyo akánatamwe kuunyakula nsalaba
wake na kungupapata, aneyo akáhulula kuva nkuhundwa
wangu.
28 Dachi, munu ntwani mmwenu alembêla kudenga nnala
wa vakúlolihija, akámbeikala pahi nahoti nkutenda isabu ya
galama ya nnala wammalele, uchinga amale ikàva achiave na
dihela dya kumalilila?

29 Kwa kuva, akàtandilika chihi kuudenga nsingi koka
anahulule kuumalilila nnala anewo, vanu vammalele valôla
vàmbennyeka,
30 uvachidoni, ‘Munu ayu àtandilike kuudenga nnala, henga
nanga pahulwile kuumalilila.’
31 Dachi, nfalume alida ahwêna unapanyana ing'ondo na
nfalume yunji, akáikala pahi hoti nkukumbukilanya, ikàva
matiyala lake alufu kumi lànahulula kupanyana na ayula
nfalume annyidîla avèlè na matiyala alufu ishilini?
32 Bahi akàona kuva akambehulula, àmbevatuma vajumbe
vake vahwene kwanga ayula nfalume yunji avèlè chihi
kulehu, vakannyuwe pààve na amani.
33 Uchocho, nanga munu mmwenu ambehulûla kuva
nkuhundwa wangu, akànaleke kila chinu chavenacho.”

Munyu wondongêke
(Matayo 5:13, Mako 9:50)

34 “Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake
ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake
iuyile kavila?
35 Ukáfala kavila kananga kuutaya muulongo wala kuukun-
danya na mbolea. Henga ùyahwa chihi kulehu.
Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

15

Nfano wa ungandolo ayahîke
(Matayo 18:12-14)

1 Liduva limo akútwala kodi vohe na vanu vohe vahaulîka
kuva nni vakútenda masambi, vámmwenedile Yesu uchinga
vampilikanile.
2 Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa
nkulindamuka kuhinginika uvachidoni, “Nnolange munu
ayu àvapwechelela vakútenda masambi na kulya navo!”
3 Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni,
4 “Dachi, alida mmwenu akàva na angandolo myamoja,
nkumala kuva ungandolo yumo àniyahika, akambevaleka
avala tisini na tisa kulilanga uvalya, nkuhwena unantaha
ayula ayahîke mpaka amwone?
5 Na akàmwona àmbennyakula mmavala, akuno
wahangalala.
6 Akàhwika kukaya, àmbevachema ayanjavake pamo na
avandikani mwave, avahaulile kuchidoni, ‘Hangalala pamo
na nangu, ing'anya ànimwona ungandolo wangu anayahike.’
7 Uchocho, na mwenu nìnnyaulilanga kuva, uvila njo
chivambehangalala aneko kulihunde ing'anya ya nkútenda
masambi yumo alekîle kutenda masambi. Vàmbennyangalalila

namene aneyo munu kupunda vanu tisini na tisa valyôna kuva vambone, na vakálembelewa kuleka masambi.”

Hela ya nnyoyo iyahîke

8 “Dachi, ikàva mmahe yumo àvele na dihela kumi dya nnyoyo, nkunnyahika imo, àmbetenda dachi? Àmbechacha chibatali, apyaile ing'ande yammalele waitaha mpaka ayone.
9 Akàyona aneyo hela, àmbevachema ayanjavake na avandikani mwave na kuvahaulila kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu ing'anya hela yangu inayahike ǹniyona!’
10 Uchocho na mwenu nìnnyaulilanga kuva, uvila njo chivahangalala malaika va Nnungu ing'anya ya munu yumo alekîle masambi.”

Nfano wa mwana ayahîke

11 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili vachilume.
12 Ayula mwana n'joko nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, ning'e mapala langu.’ Bahi atata wavo nkuvayavanyija.
13 Palapite maduva kadiki, ayula n'joko nkusumisanga mapala lake lammalele nkuuka kuhwena chilambo cha kulehu, aneko nkudyondonga dihela dyake kwa maisha la uwaamba.
14 Pamalidile kila chinu chanavenacho, nkuhaloka indala ing'ulungwa nchilambo achila chammalele, nanang'e nkulindamuka kubanika.
15 Bahi nkuhwena kwanga mwenedi yumo wa aneko unayuwa chibaluwa, nanang'e nkumpelekeja kumawelu kwake unavachunga anguluve.
16 Aneyo mwana ánitamwa namene kulya makahi lavachilya anguluve, henga nanga munu anamwing'ile.
17 Bahi nkutandilika kulihimukila mwene, nkulihaulila kuchidoni, ‘Amadengo vangapi va atatangu vâlya, nkutolejwa na kulekelela, na nangu apano unguhwa na indala?
18 Nìmbeuka, nguhwene kwa atatangu nikannyaulile kuva, atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu.
19 Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo. Ngùtende muchi yumo wa vatumishi vako.’
20 Bahi nkutakatuka, nkuhwena kwa atatake.

Pánavele kulehu, atatake nkumwona, nkummikila chididi, nkuntukutila nkunkumbatila na kum'busu.
21 Ayula mwana nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu. Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo.’
22 Henga atatake nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Piyanya kwida na inguwo ikatapêle na pete na vilatu mummwajange!

23 Koka muntwale ung'ombe anunîle munsinje, uchinga
tulye na kuhangalala!
24 Kwa kuva, kwang'une mwanangu ávele muchi ànihila,
henga vino mumi, na ávele muchi àniyahika, henga vino
ànioneka.' Bahi nkutandilika kuhangalalila.
25 Palachitendeka anelo, mwanawe nkulungwa ávele ku-
mawelu. Pahwikile pepi na ing'ande, nkupilikana dihimu na
vanu uvavina.
26 Nang'e nkunchema ntumishi yumo nkummuja kuchi-
doni, 'Pàvele chinu chihumidîle?'
27 Ayula ntumishi nkunnyang'ula kuchidoni, 'Nnung'uno
àniuya, na atatako ànsinjidile ung'ombe anunîle kwa kuva,
mwanawe ànimmuila akuno avèlè mumi.'
28 Ayula mwana nkulungwa nkuvisa, nkuhita kwingila
nng'ande. Bahi atatake nkuhuma pawelu nkunnyuwa
aingile nng'ande.
29 Nang'e nkunnyang'ula atatake kuchidoni, 'Lola, nangu
ǹnikutumikila muchi ntumwa kwa vyaka vyammalele, na
ǹnidikamula amuli dyako dyammalele. Henga ukánaning'a
kananga imbudi yamwana nguhangalale chalumo na ayan-
javangu!
30 Henga páidìlè ayu mwanalo aondongênge dihela dyako
kwa makahaba, ùnsinjidile ung'ombe anunîle.'
31 Atatake nkunnyang'ula kuchidoni, 'Mwanangu, wako
ùvele pamo na nangu maduva lammalele, na kila chinu chin-
guvele nacho, nni chako.
32 Hwetu tùlembelewa tuhangalale na kushangilila kwa
kuva, nnung'uno ávele muchi ànihwa, henga vino mumi na
ávele muchi àniyahika, henga vino ànioneka.' "

16

Nfano wa nkwímilila akalamwîke

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Pávele
na nkúpata yumo ánavele na nkwímilila wake. Aneyo nkúpata
vánnyaulidile kuva nkwímilila wake àondonganga dimali dyake.
2 Aneyo nkúpata nkunchema nkwímilila wake nng'ande,
nkummuja kuchidoni, 'Malove ntwani ala langupilikana
kukwamba wako? Humya isabu ya dimali dyangu dyam-
malele, kwa kuva, wako ukambekuva nkwímilila wangu kav-
ila.'
3 Ayula nkwímilila nkuliuja kuva, 'Vino ngutende dachi?
Kwa kuva, nang'olo wangu àmbenguvinganga madengo, na
dimongo dya kulima nikávenajo, na kuyuwa-yuwa nangu
ngwòna dihoni.
4 Vino ǹnimala chakutenda uchinga panimbevingangwa
madengo vanu vàngupwechelele mmakande lavo.'

5 Anepo nkuvachema yumo-yumo vanu vammalele
vachivalonga nang'olo wake. Nkutandilika kummuja ntandi
kuchidoni, ‘Nguhaulile, nang'olo wangu àkulonga chinu
ntwani?’
6 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Milengelo myamoja ya
mahuta la seituni.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchi-
doni, ‘Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni,
uleembe kuva ùlongwa milengelo amsini.’
7 Nkummuja wavili kuchidoni, ‘Wako ùlongwa chinu nt-
wani?’ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Magunila myamoja la
ngano.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ikala pahi
utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva
ùlongwa magunila samanini.’
8 Bahi ayula nang'olo nkunnombolela namene ayula
nkwímilila akákulupika, ing'anya ya lúnda lwake. Kwa kuva,
vanu va chilambo achino vàtumila namene lúnda pavakola
madengo na avao, kupunda vanu va Ufalume wa Nnungu*.”
9 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga kuva, tùmilanga dimali dya pachilambo kwa
kuvatenda vanu kuva ayanjavenu, uchinga padimbehila,
vanang'o vampwechelange mmakao lakávele na ntululilo.
10 Munu woheyo akulupîka kwa lijoko namene, ànahulula
kukulupika na kwa likulungwa mwalehu. Na munu woheyo
akákulupika kwa lijoko namene, akáhulula kukulupika na kwa
likulungwa.
11 Mukànakulupike kwa dimali dya pachilambo, dachi,
nnani ambehulûla kunkulupilanga mwenu, nkumwing'anga
mali ya uhiu ya kulihunde?
12 Na ikàva mukáhulula kukulupika n'dimali dya munu
yunji, dachi, nnani ambemwing'ânga mali yenu mmene?
13 Nanga ntumishi ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili.
Kwa kuva, akàtenda uchocho, àmbemmenga yumo na kun-
tamwa yunji au àmbekamulana na yumo na kunsalau yunji.
Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno umu-
ditumikila na dimali.”
14 Bahi Mafalisayo pavapilikene malove anelo nkuntendela
Yesu mang'wanyu kwa kuva, vanang'o nni vanu vaditâmwa
namene dimali.
15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùlilanguja kwa
vanu kuva mmambone pameho pa Nnungu, henga Nnungu
àniimala mitima yenu, kwa kuva, chinu chionekâna kuva
chambone pameho pavanu, pameho panga Nnungu nni
chinu chichîmwa namene.”

* **16:8** Munsitali auno kwa Chigiliki Luka àlembile, vana va uhiku auno, na vana va nng'anje. Anepo Luka àvayamba vanu vakávele va Nnungu, na vanu va Ufalume wa Nnungu.

Sheliya na Ufalume wa Nnungu
(Matayo 11:12-13, 5:31-32, Mako 10:11-12)

16 “Sheliya yanga Musa na malemba la manabii lánihubiliwa
mpaka mmahiku langa Yohana Nkúbatisa. Bahi kutandikila
mahiku anelo langa Yohana, Malove Lambone la Ufalume
wanga Nnungu lànahubiliwa, na kila munu ànatumbama kuin-
jila muufalume anewo.
17 Henga ìnipeyapeya namene chilambo na lihunde kupita
kuliko kuuka sehemu inyoko ya lilove mu Sheliya ya Musa.

18 Nnume woheyo annêka n'jawe, nkunannomba mmahe
yunji, aneyo àlalá ugoni, na kila nnume annômba mmahe
alekwîje, nanang'e àlalá ugoni.”

Nfano nkúpata na Lasalo

19 “Pávele na munu yumo nkúpata, achiwala dinguwo di-
galîka namene na kupoka maduva lammalele.
20 Na pávele na munu yunji mmahuvani lina lyake Lasalo.
Munu aneyo ávele na vilonda mmili wammalele, na álala chihi
pannango wanga ayula nkúpata.
21 Aneyo munu ánatamwa namene kulya makombo
lamatwêke pameza yanga ayula nkúpata. Ata ang'avanga
vánaida uvannamba vilonda vyake.

22 Bahi ayula mmahuvani nkuhila, malaika nkuntwala
nkunammika pachinu pávèlè Iblahimu. Na ayula nkúpata
nanang'e nkuhila, nkunsika.
23 Ayula nkúpata pánavele nkubanihwa namene pachinu
pavanu vahwîle, nkukusumbula meho, nkumwona Iblahimu
kwa kulehu, akuno Lasalo avèlè pamo na Iblahimu.
24 Bahi ayula nkúpata nkunonoha lidi wachidoni,
‘Atata Iblahimu, ngùvikile chididi, ntùme Lasalo àchuvike
chala chake mmedi, alupoje lulimi lwangu, kwa kuva,
mbènkubanihwa namene mmoto auno.’
25 Henga Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Mwanangu,
kumbukila kuva, wako punavele mumi pachilambo úpete
mambo lambone, henga Lasalo ápete mambo lakávele lam-
bone, henga vino àvenkutujwa ntima wake apano na wako
ùvenkubanihwa namene.
26 Pamo na anelo, aneko kumuvele mwenu na akuno kutu-
vele hwetu paching'ati pàvikwije lipondo likulungwa namene,
uchinga vanu valembêla kuuka akuno kwida aneko vanahul-
ule, na valembêla kwida akuno kuhaloka aneko vanahulule.’
27 Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Hambi Iblahimu atatangu,
nakuyuwa namene untume Lasalo ahwene kukaya kwa
atatangu,

28 aneko kùvele anung'unuvangu nnyano, nnuhusu ah-
wene akavadume uyopa vànaida pachinu apano pakubani-
hwa!'
29 Henga Iblahimu nkuchidoni, 'Anung'unuvako vàvele
na malemba langa Musa na manabii la kuvaduma, valeke
valapilikanile anelo.'
30 Ayula nkúpata nkuchidoni, 'Iblahimu atatangu, anelo
weka lakátosa. Henga akàhwena munu kuhaloka akuno
kukuhwa vachivaleke masambi lavo.'
31 Iblahimu nkunnyaulila kuchidoni, 'Vakanalapilikane
malemba langa Musa na manabii, ata kwahwena munu
kuhaloka kwa vanu vahwîle, vakambempilikana.' "

17

Yesu àvahunda vanu kusamehe masambi
(Matayo 18:6-7, 21-22, Mako 9:42)

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
"Mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi lasima laide,
henga ole wake munu ambetendîha laide.
2 Ikàvele wasa munu aneyo ahungwe liyanga likulungwa
lya kuhayila muukoti na kuyahwa m'bahali, kuliko kuntenda
yumo wa avano vajoko alikuvale kwa kutenda masambi.
3 Bahi ing'anya ya anelyo, lichungange!
Ikàva nnung'uno ànikukosela, n'dume, na akàleka kutenda
makosa lake, nsamehe.
4 Ata kuiva àkukosedile myanda saba nniduva limo,
nkukuidila kwa myanda saba wakuhaulila kuva,
'Ngusamehe,' wako nsamehe."

Mahundo layâmba ing'ulupa

5 Mitume nkunnyaulila Nang'olo Yesu kuchidoni, "Tuyen-
jeje ing'ulupa."
6 Nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, "Kuikavele umuva
na ing'ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, muka-
niuhaulila nsulufaji auno kuva, 'Daboka ukalipandikije
m'bahali,' na unang'o ukanimpilikana."

Madengo la ntumwa

7 "Ikàva munu yumo mmwenu àvele na ntumwa wake alîma
mmwelu au achûnga dingandolo, dachi, pauya kuhaloka ku-
mawelu ànnyaulila kuva, 'Ida chihi uikale ulye chakulya?'
8 Nanga! Henga àmbennyaulila kuva, 'Tandilika kunguta-
lakela chakulya nahoti, koka ulipanganihe uchinga ungutu-
mikile panimbekuva ungulya na kukumbila, nikàmalila kulya
koka ulye wako.'

9 Dachi, wako ùtenda aneyo nang'olo achianshukulu
ntumwa aneyo ing'anya ya kuva ànilatenda àlalá lannyaulidile
alatende?
10 Bahi namwenu uchocho, mukàmalila kukola madengo
lamutumwije kulatenda kachidoni, ‘Hwetu nni tuvatumishi
chihi tukálembelewa kutumbyangwa, tùtendile chihi madengo
latulembelewa kulatenda bahi.’ ”

Yesu àvalamya amangundula kumi

11 Yesu pánavele nndila kuhwena ku Yelusalemu nkupita
ching'ati chilambo cha ku Samaliya na chilambo cha
Galilaya.
12 Pánavele nkuinjila pachijiji fulani, nkunnyidila vanu
kumi vánavele na mangundula, nkuimilanga kulehu kadiki
na pávèlè nang'e,
13 nkunonohanga lidi uvachidoni, “Yesu, Nang'olo, tùvikile
chididi!”
14 Yesu pavawene nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana
mukalilanguje kwa makuhani.”
Pavanavele nkuhwena, nkulamyangwa.
15 Munu yumo muavala kumi pawene kuva ànilama, nku-
uya kwanga Yesu wanonoha lidi wannombolela Nnungu.
16 Nkuhunama muyo pamadodo langa Yesu akuno wan-
shukulu. Na munu aneyo ávele Nsamaliya.
17 Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, vakanalamijwe vam-
malele kumi? Hambi vanji tisa vàvele kwachi?
18 Dachi, nanga vanu vanji vauyite unanshukulu Nnungu
ila uyoyu mmidi bahi?”
19 Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila uh-
wene, ing'ulupa yako ìnikulamya.”

Kuida kwa Ufalume wa Nnungu
(Matayo 24:23-28,37-41)

20 Mafalisayo fulani nkummuja Yesu kuchidoni, “Ufalume
wa Nnungu ùmbeida chakani?” Yesu nkuvayang'ula kuchi-
doni, “Ufalume wa Nnungu ukáida kwa namuna yonekana
kwa meho.
21 Nanga munu ambehaûla kuva, ‘Ùvele apano!’ au, ‘Ùvele
apala!’ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu*.”
22 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Mahiku làvenkwida lamumbelambela namene mumwone
kavila Mwana wa Munu, henga mukambemwona mmahiku
anelo.

---

* **17:21** Kwa Chigiliki, “Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu,” ìnahululika kuva na mana kuva, tayali ùvele mmwenu.

23 Vanu vanji vàmbennyaulilanga kuva, ‘Àvele apala!’ au,
‘Àvele apano!’ Henga mwenu munauke na wala munavapa-
pate.
24 Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva
muchi nng'anje wa ing'uva chuhumila gafula kumahunde na
kulangaja kuhaloka m'bali umo mpaka unji.
25 Henga àlembelewa atandilike kubanika namene hoti, na
kuhitwa na vanu va chívelèkwà achino.
26 Malinga chiinavele mmahiku langa Nuhu, njo chiim-
bekuva mmahiku la kwida kwanga Mwana wa Munu.
27 Mahiku anelo vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na
kulombwa mpaka uhiku aula wanaingidile Nuhu musafina†,
livambwe nkuida nkuvaondonganga mwalehu vanu vam-
malele.
28 Mahiku anelo làmbekuva muchi chilanavele mahiku
langa Lutu. Vanu vánalya na kukumbila, vánasuma na kusum-
isa, vánapanda dimbeyu na kudenga.
29 Henga liduva alila lyanaukile Lutu ku Sodoma, moto na
baluti iyâka vínisulupuka muchi imbula kuhaloka kulihunde
nkuvaondonganga mwalehu vanu vammalele.
30 Bahi uvila njo chiimbekuva nniduva anelyo lyambe-
hunukuliwa Mwana wa Munu.
31 Liduva anelyo munu avêle muha ing'ande analitinike
kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuku vyake. Na
avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya.
32 Kumbukilanga àlalá lanankojije n'jawe Lutu!
33 Munu woheyo alembêla kuupoha umi wake, aneyo achi-
auyahe, na munu woheyo ambeuyâha umi wake, aneyo achi-
aupohe.
34 Nangu nìnnyaulilanga kuva, chilo anecho vanu vavili
vàmbekuva valèlè chinanda chimo, yumo àmbetwaliwa na yunji
àmbelekwa.
35 Vamahe vavili vàmbekuva pamo uvahaya ntama
nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. [
36 Vanu vavili vàmbekuva mmwelu, yumo àmbetwaliwa na
yunji àmbelekwa.]‡”
37 Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwachi
Nang'olo?” Nanang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Pauvele
ntuhi, njo pavambekojana vipungo.”

18

Nfano wa nkúhukumu na nannidi

† **17:27** Kumala lohe namene kuyamba safina ya Nuhu, soma Ntandiliko 6:7
‡ **17:36** Malemba lanji la kala lakávele nsitali wa 36.

1 Anepo Yesu nkutumila nfano kuvahunda vakuhundwa
vake kuvalanguja kuva vàlembelewa vannyuwe Nnungu
uhiku wammalele bila kukata tama.
2 Nkuvahaulila kuchidoni, “Muimanga fulani múvele na
nkúhukumu yumo akáchinnyopa Nnungu wala kuvatamwa
vanu.
3 Na muimanga uyoyo múvele na mmahe nannidi. Mmahe
aneyo áhwena-hwena kwanga ayula nkúhukumu bila kukata
tama wannyuwa kuchidoni, ‘Chonde nangu nìkuyuwa utende
haki kati yangu na mmongo mwangu.’
4 Kwa maduva lohe ayula nkúhukumu nkuva wahita kun-
nyangata ayula mmahe, henga kuntululilo nkulitangolela
mwene chimunda-munda wachidoni, ‘Pamo na kuva nangu
nikánnyopa Nnungu na wala kuntamwa munu woheyo,
5 henga kwa kuva ayu mmahe ànanguhopeja,
nguchinimwing'e chivêle chake, uchinga anaide apano
wanguhopeja!’ ”
6 Nang'olo Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Lola
namuna chanahawile ayula nkúhukumu akátenda haki.
7 Dachi, Nnungu akambeveng'a haki yavo vanu vake va-
vatandwêle, vankutîla chilo na muhi? Dachi, achiatime ku-
vayangata?
8 Nangu nìnnyaulilanga kuva, achiapiyanye kuveng'a haki
yavo. Henga dachi, Mwana wa Munu pambeida achiaikoje
ing'ulupa pachilambo?”

Nfano wa Nfalisayo na nkútwala kodi

9 Yesu nkuvahaulila nfano auno vanu valyônа kuva vam-
bone na kuvasalau vanu vanji,
10 wachidoni, “Vanu vavili vániyomboka kuhwena ku
Ing'ande ya Nnungu unayuwa, yumo ávele Nfalisayo na
yunji ávele nkútwala kodi.
11 Ayula Nfalisayo nkuimila, nkuyuwa chimundamunda
wachidoni, ‘Wako Nnungu, nakushukulu kwa kuva nangu
nikávele muchi vanu vanji, malinga vakwiva, vatênda la-
hakalenge na valâla ugoni, na wala nikávele muchi ayu
nkútwala kodi.
12 Nangu ngùfunga maduva mavili kwa lijuma, na nahumya
asilimiya kumi ya vitukutuku vyangu vyammalele víngupàtà.’
13 Henga ayula nkútwala kodi nkuimila kulehu, na
wala nanga panalingile kananga kulola meho lake
kulihunde, henga alipanyile-panyile chihi pachihuva kwa
kulihinginikila wachidoni, ‘Nnungu, ngùvikile chididi nangu
nguvêle na masambi!’ ”
14 Yesu nkuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga kuva, ayula
nkútwala kodi ápite kukaya kwake akuno Nnungu wamwona
kuva wambone, henga akee ayula Nfalisayo. Kwa kuva,

kila munu alitumbyânga mwene, àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

Yesu àvabaliki vana vajoko
(Matayo 19:13-15, Mako 10:13-16)

15 Vanu vanji nkuvapelekeja vana vajoko kwanga Yesu uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono. Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuvakalipila avala vanu.
16 Henga Yesu nkuvachema vana vajoko vammwenele, nkuhaula kuchidoni, “Valekange anevo vana vajoko vaide kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava.
17 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáupwechela Ufalume wanga Nnungu muchi mwana n'joko, nanga pambeinjila mu Ufalume anewo.”

Kijana nkúpata
(Matayo 19:16-30, Mako 10:17-31)

18 Nkulu yumo wa Chiyahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda wambone, ngutende chamani uchinga niupate umi ukee na ntululilo?”
19 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu weka.
20 Wako ùnidimala amuli dya Nnungu dihaûla kuva, ‘Unalale ugoni, unawalale, unaive, unahumye ushahidi wa kulambila na mweshimu atatako na anyoko.’ ”
21 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Amuli anedyo dyammalele ìnidikamula kutandikila ujoko wangu.”
22 Yesu papilikene anelo nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùisaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise kila chinu chuvenacho, koka dihela uvayavile amahuvani, anepo unava na dimali kulihunde, koka uide ungupapate.”
23 Henga ayula munu papilikene anelo, nkupoyoka namene ing'anya ávele na dimali dyohe.
24 Yesu pammwene ayula munu apoyweke nkuchidoni, “Ìnikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!
25 Kwa kuva, ìnipeyapeya namene kwa nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha chitotelo kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”
26 Vanu vammalele pavapilikene anelo nkuuja kuchidoni, “Ikàva uchocho, nnani bahi ambehulûla kupohwa?”
27 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lakáhululika kutendeka kwa dimongo dya chimunu, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

28 Anepo Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu
tùlekile vitukutuku vyetu vyammalele nkukupapata!”
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, munu woheyo ailekîle ing'ande yake au mmahe wake
au anung'unuvake au vammalêke au vavana ing'anya ya
Ufalume wa Nnungu,
30 àmbepata vyohe namene mmaisha alano la vino, na
mahiku laîda àmbepata umi ukee na ntululilo.”

Yesu àtangola mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Matayo 19:17-20, Mako 10:32-34)

31 Yesu nkuvatwala vakuhundwa vake kumi na mbili
nkuhwena navo pannyenje, nkuvahaulila kuchidoni,
“Pilikananga! Tuvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu,
aneko kila chinu chilembwîje na manabii kumwamba
Mwana wa Munu chimbenatimiswa.
32 Ambekamujwa kwa vanu vakávele Vayahudi koka van-
tendele mang'wanyu na kuntangolela lahakalenge na kun-
sunila mata,
33 na kunsulubula koka vammwalale, henga liduva lya tatu
lya kuhwa kwake ambefufuka.”
34 Henga vakuhundwa vake nanga pavanamaite chinu
chohecho, kwa kuva, vánipihwa mana lake na nanga pavana-
mayite Yesu amba chamani.

Yesu ànnamya munu aputêle meho
(Matayo 20:29-34, Mako 10:46-52)

35 Yesu pánavele pepi na imanga ya ku Yeliko, munu yumo
anaputêle meho áikele nnyenje indila wayuwa nsada.
36 Papilikene likuwa lya vanu ulipita nkuuja kuchidoni,
“Kùvele chamani?”
37 Nkunnyang'ula, kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti
àvenkupita.”
38 Nang'e nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu, n'dukuluwe
Nfalume Daudi, ngùvikile chididi!”
39 Vanu vannongoledîle Yesu nkunkalipila uvannyaulila
anyalale, henga nang'e nkunanoha namene lidi wachidoni,
“N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi!”
40 Yesu nkuimila, nkuvalaija vanu vaidenawe. Ayula munu
pahwikile pepi, Yesu nkummuja kuchidoni,
41 “Ùlembela nikutendele chamani?”
Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, ngùlembela ngu-
pate kulola.”
42 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Bahi uloole! Ing'ulupa
yako ìnikulamya.”

43 Upala ayula munu anaputele meho nkupata kulola,
nkuva wannondola Yesu akuno wantumbyanga Nnungu. Na
vanu vammalele pavalawene anelo, navanang'o nkunnom-
bolela Nnungu.

19

Yesu na Sakayo

1 Yesu painjidile muimanga ya Yeliko, nkuva walumulanya
imanga aneyo.
2 Muimanga aneyo múvele na munu yumo lina lyake
Sakayo, nkulungwa wa vakútwala kodi, na ávele nkúpata.
3 Munu aneyo ánitumbama namene uchinga amwone Yesu
kuva nni munu wa namuna ntwani, henga nanga panahul-
wile kumwona ing'anya ya likuwa likulungwa lya vanu na
ániinjipala namene.
4 Sakayo nkutukutila muyo, nkunakwela munnandi nku-
lungwa uchinga amwone Yesu, kwa kuva, njo indila yam-
bepita Yesu.
5 Yesu pahwikile apala nkulola muha, nkunnyaulila kuchi-
doni, “Sakayo, sulupuka upehi, kwa kuva, nelo ngùlembelewa
nguyewelele nng'ande mwako.”
6 Sakayo nkupiyanya kusulupuka, nkunkalibisa Yesu
kukaya kwake kwa kuhangalala.
7 Vanu pavalawene anelo, nkutandilika kutangodikanga
uvachidoni, “Àpite unakamolela kwa nkútenda masambi.”
8 Henga Sakayo nkwimila nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nang'olo, pilikanila! Nusu ya dimali dyangu nìmbeveng'a
amahuvani, na ikàva ngùtwete chinu changa munu kwa
ulamba, nìmbemmuihija myanda ncheche.”
9 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nelo upohi ùnivakamolela
vanu va ing'ande aino, kwa kuva, ayuno nanang'e nni
n'dukuluwe Iblahimu.
10 Kwa kuva, Mwana wa Munu àidile unavataha na ku-
vapoha vanu vayahîke.”

Nfano wa dihela kumi
(Matayo 25:14-30)

11 Vanu pavachipilikanila malove anelo, Yesu nkuvahaulila
nfano unji kwa kuva ávele pepi na imanga ya ku Yelusalemu,
na anevo vanu vátenda kuva Ufalume wa Nnungu ùvele pepi
na kukamola.
12 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo wa
nnitawa lya chifalume ánapite chilambo cha kulehu uchinga
akatandolwe na nfalume nkulu kuva nfalume wa chilambo
chake, koka auye.

13 Bahi kabla akànambiuka, nkuvachema vatumishi vake
kumi, nkuvayavanyija dihela kumi dya samani ing'ulungwa
namene, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Dihela adino tendelanga
uchuusi mpaka panimbeuya.’
14 Henga laiya avake vánammenga. Bahi anevo vanu nkuva-
tuma vanu vakahaule kuchidoni, ‘Ayu munu tukántamwa àà̀ve
nfalume wetu.’
15 Pamo na anelo, ayula munu ániuya akuno atandol-
wejìjè kuva nfalume. Pakamwele kukaya, nkuvatuma vanu
vakavacheme avala vatumishi vake vanavayavidile dihela
uchinga amale kila munu àpete faida ntwani.
16 Nkuhaloka ntumishi ntandi nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela
imo yunaning'ile dìyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila
dihela kumi.’
17 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ùtendile sana, wako
nni ntumishi wambone. Bahi kwa kuva ùnikulupika kwa
vitukutuku vijoko, nìmbekuvika kuva nkútawala wa dimanga
kumi!’
18 Nkuhaloka ntumishi wavili nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela
imo yunaning'ile dìyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila
dihela nnyano.’
19 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Na wako nìmbekuvika
kuva nkútawala wa dimanga nnyano.’
20 Nkuhaloka ntumishi yunji nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela
yako yunaning'ile aino. Nangu ńniihutika saana nchitambala
na kuikondya,
21 kwa kuva, ńnikuyopa ing'anya wako nni umunu ukalîpa,
utwâla lakávele lako na ufûna chukapandile.’
22 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, ‘Wako ntu-
mishi nkútenda lahakalenge, nìmbekuhukumu ing'anya ya
malove lako umwene! Kumbe wanimala kuva nangu nni
munu ngukalîpa, ngutwâla vikávele vyangu na kufuna vinika-
pandile.
23 Ing'anya ntwani ukanaivikile hela yangu benki uchinga
panimbeuya nguipate hela yangu na inji iyenjejêke?’
24 Anepo ayula nang'olo nkuvahaulila vanu vanaimilenge
apala kuchidoni, ‘Mpakanyolange aneyo hela, mukamwing'e
ayula avêle na dihela kumi.’
25 Vanang'o nkuchidoni, ‘Nang'olo, aneyo tayali àvele na
dihela kumi!’
26 Aneyo nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Nangu
nìnnyaulilanga kuva, kila munu avêle na chinu àmbeyenjejwa.
Henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavenacho
àmbepokonyolwa.

27 Na vino avala amongo vangu vakáchitamwa nangu
ngùùve nfalume wavo, idanavo apano, muvawalale pameho
pangu.’ ”

Yesu àinjila pa Yelusalemu kwa kuhangalala
(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Yohana 12:12-19)

28 Yesu pamalidile kutangola anelo, nkutandilika kuy-
omboka kuhwena ku Yelusalemu.
29 Panavele pepi na kuhwika chijiji cha ku Betifage na ku
Besaniya, palichinga lichêmwa Lichinga lya Miseituni, nkuva-
tuma vakuhundwa vake vavili,
30 nkuvahaulila kuchidoni, “Hwena mpaka chijiji chivêle
muyo mwenu. Pamumbekamola, muchimumwone mwana
wa punda akánambiikalwa na munu woheyo vampambilidìlè.
Nnyungulange muide nawe apano.
31 Munu woheyo ambemmûja kuva ing'anya ntwani
mùnannyungula, nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànannembela.’ ”
32 Avala vakuhundwa vatumwîje nkuhweneng'ana, nku-
nakoja muchi chavahaulidile Yesu.
33 Pavanavele nkunnyungula ayula punda, vene nkuvauja
nkuchidoni, “Ing'anya ntwani mùnannyungula?”
34 Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo
ànannembela.”
35 Vakuhundwa nkuntwala, nkumpelekeja kwanga Yesu,
nkulaja dinguwo dyavo muha mwa aneyo punda nkun-
nyikaja Yesu.
36 Yesu panavele nkuhwena mwanda, vanu nkulaja din-
guwo dyavo nndila.
37 Yesu panavele pepi na ku Yelusalemu, pantelemuko wa
Lichinga lya Miseituni, likuwa lyammalele lya vakuhundwa
vake nkutandilika kuhangalalila na kunnombolela Nnungu
kwa kunonoha lidi, ing'anya ya masaibu lavalawene,
38 uvachidoni, “Ubalikiwe wako Nfalume, uîda kwa lina lya
Nang'olo. Amani ììve kulihunde na atumbyangwe Nnungu
avêle muha kulihunde!”
39 Mafalisayo vanji vanavele nnikuwa alila lya vanu nkun-
nyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, vadume vakuhundwa
vako!”
40 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga
mwenu kuva, ‘Ava vanu vakànyalala, mayanga alano lachi-
lanonohe malidi.’ ”

Yesu àvahinginikila vanu va imanga ya Yelusalemu

41 Yesu panavele pepi namene na ku Yelusalemu,
na kuyona imanga muyo aneyo mwake nkutandilika
kuvahinginikila vanu va pa Yelusalemu akuno wakuta,

42 wachidoni, “Nangu nikanitamwa namene mwenu
mmammalele liduva lya nelo mulamale mambo lambeîda na
amani! Henga mambo anelo lànipihwa pameho penu.
43 Kwa kuva, maduva làvenkwida amongo mwenu pavam-
ben'dinguhija lingongo, na kun'dingukanga na kum'bananga
kila m'bali.
44 Vambenkadambanga mwenu chalumo na vana venu
nningongo lyenu, na wala nanga pavambeisalija kananga
ing'ande imo ikambebamolwa, ing'anya nanga pamuna-
maite uhiku wanaidile Nnungu unampohanga.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu
(Matayo 21:12-17, Mako 11:15-19, Yohana 2:13-22)

45 Yesu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu, nkutandi-
lika kuvavinganga vanu vachisumisa vitukutuku,
46 wavahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe
kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbekuva ing'ande ya kunnyuwila
Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva
muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula.”
47 Kila liduva Yesu nkuva wahunda mu Ing'ande yanga
Nnungu. Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya
yanga Musa pamo na vakulu va vanu nkuva uvataha indila
ya kummwalala Yesu,
48 henga nanga pavanapete wasa wa kutenda uchocho,
ing'anya vanu vammalele vávenkumpilikaniha.

20

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi?
(Matayo 21:23-27, Mako 11:27-33)

1 Liduva limo Yesu panavele nkuvahunda vanu ku Ing'ande
yanga Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone, makuhani
vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele va
Vayahudi vánimmwenela,
2 nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile! Wako ùlatenda alano
kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle mamulaka la
kulatenda?”
3 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani
nìmbemmujanga mwenu chinu chimo. Nguhaulile,
4 dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa
láhaleke kulihunde au kwa vanu?”
5 Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachi-
doni, “Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja
kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?’

6 Na tukàyang'ula kuva láhaleke kwa vanu, vanu vammalele vàmbetuwalala kwa mayanga, ing'anya vanu vammalele vànakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii wa Nnungu."

7 Bahi nkunnyang'ula kuchidoni, "Tukámaite kulahaleke."

8 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nanani nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani."

Nfano wa vakúlima vabaya
(Matayo 21:33-46, Mako 12:1-12)

9 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu nfano unji wachidoni, "Munu yumo álimite welu wake wa mizabibu, nkuuyadikisa kwa vakúlima, mwene nkuhwena mwanda wa kulehu, aneko nkuikala vyaka vyohe.

10 Paukamwele nchela wa zabibu nkuntuma ntumishi wake ahwene kwa avala vakúlima uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. Henga avala vakúlima nkumpanya ayula ntumishi, nkumminganga chihi makono weka.

11 Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji wavili, aneyo nanang'e nkumpanya na kuntendela lahakalenge na kumminganga chihi makono weka.

12 Nkuntuma kavila ntumishi yunji watatu, aneyo nanang'e, nkummika vilonda na kumminganga.

13 Bahi ayula mwene welu nkuchidoni, 'Hambi ngutende dachi? Nìmbentuma mwanangu unintamwa namene, panjika vachivamweshimu.'

14 Avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhaulanila kuchidoni, 'Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale koka welu auno ùùve mapala letu.'

15 Bahi avala vakúlima nkunnyahila kunyenje welu wa mizabibu, nkummwalala."

Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ayula mwene welu pambeida àmbevatenda dachi avala vakúlima?

16 Àmbeida koka avawalale anevo vakúlima, na anewo welu avayadikise vanu vanji." Bahi vanu pavapilikene anelo malove nkuchidoni, "Chonde inààve uchocho!"

17 Henga Yesu nkuvapalambahija meho, nkuchidoni, "Dachi, Malemba alano Lanaswe làvele na mana ntwani?

'Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele!'

18 Kila munu ambeyangukîla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyo ulimbemmatokela, àmbetingindika mwalehu."

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Mako 12:13-17)

19 Vakúhunda Sheliya yanga Musa na makuhani vakulu
nkuva uvataha namuna ya kunkamula Yesu upala, kwa kuva,
vánimala kuva aula nfano ùvamba vanang'o, henga nkuva
uvavayopa vanu.
20 Bahi vanang'o nkuva uvannoleha saana na kuvatuma
vanu vanalitendile kuva vambone uchinga vankamule Yesu
kwa malove lake koka vankamuje muutawala na mamulaka
la nkulu wa Chiloma.
21 Avala vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda,
tùnimala kuva wako ùnatangola na kuhunda vitukutuku vya
uhiu, na wala nanga paulola kumeho kwanga munu, henga
wako ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu.
22 Hambi tuhaulile, dachi Sheliya ya Musa ìnatuluhusu au
ikátuluhusu hwetu kulipa kodi kwa Nfalume wa Loma?”*
23 Henga Yesu ánilamala lavachikudungila, nkuvahaulila
kuchidoni,
24 “Ngulangujange hela.” Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni,
“Dachi, ing'ope aino na lina alino lilembwîje apano lyanga
nnani?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume wa
Loma.”
25 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma
mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu.”
26 Bahi anevo vanu nanga pavanahulwile kunkamula
kananga kwa lilove lyake limo pameho pavanu, henga
nkukangana chihi chavayang'wile, nkunyalalanga.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Matayo 22:23-33, Mako 12:18-27)

27 Masadukayo vanji vahaûla kuva vahwîle vakáfufuka,
nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni,
28 “Nkúhunda, Musa átulembidile hwetu uvila, ‘Nnume
akàhila nkunneka mmahe wake bila kummelekela vana,
nnung'une àlembelewa annombe aneyo mmahe, uchinga am-
melekele nkuluwe vana.’
29 Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo.
Mwana ntandi ánnombile mmahe, henga nkuhila chihi bila
kummelekela mwana.
30 Na mwana wavili nkwenda makande, nanang'e nkuhila
bila kummelekela mwana,
31 na watatu nanang'e nkwenda makande nanang'e
nkuhila, vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela
ayula mmahe mwana.

---

* **20:22** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

32 Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.
33 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula
nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vam-
malele saba vániikalana nawe."
34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Vanu va mahiku alano
vànalomba na kulombwa,
35 henga vanu avala vambevalangîwa kuva vànafala kufu-
fulwa na kuva na umi mmahiku laîda, anevo vakambelomba
wala kulombwa.
36 Kwa kuva, vanu anevo vakambekuhwa kavila, ing'anya
vàmbekuva muchi malaika. Vanu anevo vàmbekuva vana
vanga Nnungu, ing'anya vànifufulwa kuhaloka kwa vanu
vahwîle.
37 Ata Musa ánimaiha kuva vanu vahwîle vàmbefufuka. Na
mmalemba lake latânga kuyamba chihole chichiyâka moto,
Musa àntambulanga Nang'olo kuva nni, 'Nnungu wa Iblahimu,
Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.'†
38 Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e
ni Nnungu wa vanu vumi, kwa kuva, kwanga nang'e vanu
vammalele vààva vumi."
39 Vakúhunda fulani va Sheliya yanga Musa nkuchidoni,
"Anepo nkúhunda ùniyang'ula sana."
40 Anepo nkuva nanga munu analingile kummuja kavila.

Kilisto ni nnani?
(Matayo 22:41-46, Mako 12:35-37)

41 Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Ing'anya
ntwani vanu vàhaula kuva Kilisto nni n'dukuluwe Nfalume
Daudi?
42 Nfalume Daudi mwene ànitangola nchitabu cha Sabuli
kuva,
'Nang'olo Nnungu áninnyaulila Nang'olo wangu kuva,
"Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
43 mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi
viteng'u vya kuvika makumbatu lako." '
44 Hambi ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto 'Nang'olo,'
ìmbehululika dachi Kilisto àáve n'dukuluwe?"

Yesu àvaduma vanu kuyamba vakúhunda Sheliya yanga Musa
(Matayo 23:1-36, Mako 12:38-40)

45 Vanu vammalele pavachimpilikanila Yesu, Yesu nkuva-
haulila vakuhundwa vake kuchidoni,
46 "Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa,
vanang'o vànatamwa namene kwonga akuno vawètè dinguwo
dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuikalanga
nafasi dya kwesimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu
na mmiteng'u vya muyo n'ding'ole.

† **20:37** Kuuka 3:6

47 Và̀vapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva
vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya ane-
lyo, liduva lya hukumu và̀mbepata asabu ing'ulu namene
kupunda vanu vanji!”

21

Sadaka yanga mmahe nannidi
(Mako 12:41-44)

1 Yesu panavele mu Ing'ande ya Nnungu nkuvona vakúpata
uvataya sadaka dyavo nnisanduku lya sadaka.
2 Uchocho nkumwona nannidi yumo mmahuvani wataya
dìsendi dimbili.
3 Yesu nkutangola kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, ayuno nannidi mmahuvani à̀humije sadaka ing'ulu
namene kupunda vanu vammalele.
4 Kwa kuva, vanu vanji vammalele và̀humije chihi avila
viyenjejềke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na
umahuvani wake, à̀humije vyammalele vyavenavyo.”

Yesu à̀haula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu
(Matayo 24:1-21,29-35, Mako 13:1-19,24-31)

5 Vakuhundwa vanji nkuva uvalonjelela habali dya
Ing'ande yanga Nnungu, namuna chiidengwije kwa
mayanga lakatapềle na kuipamba kwa dinujo dihumîjwe
kwa Nnungu. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni,
6 “Maduva lachilahwike, palambematohijwa pahi
mayanga anelo lammalele lamulona, kwa kuva nanga
liyanga limbeisalîla muha liyanga linji.”
7 Anepo vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni,
“Nkúhunda, vitukutuku anevyo vìmbehumila chakani? Na
chimaiho ntwani chimbelangûja kuva vitukutuku anevyo
vìvele pepi kuhumila?”
8 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga
munahochejwe. Kwa kuva, vanu vohe và̀mbeida uvalitenda
kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, ‘Nangu njo Kilisto,’ na
kuhaula kuva, ‘Mahiku là̀vele pepi.’ Mwenu wala munavapa-
pate vanu anevo.
9 Pamumbepilikana habali dya ing'ondo na kulumbana,
munayope, kwa kuva, anelo lasima laide hoti, henga ntululilo
ukambepiyanya kwida.”
10 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Chilambo
chimo chìmbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo
ùmbepanyana na ufalume unji.
11 Sehemu dyohe dya chilambo dìmbekuva na nndengendo
nkulu, na indala ing'ulu na magonjo la kuwalala vanu vohe,

na aneko kumahunde kùmbekwonekana vitukutuku vya kuyoha na vimaiho vikulu.
12 Henga anelo lammalele kabla lakànambihumila, mùmbekamulwa na kubanihwa. Mùmbekamujwa mmakono mwa vakulu va ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kuntayanga mmalungu. Uchocho, mùmbepelekejwa unasitakiwa kwa vafalume na kwa vakulu ing'anya yang'une,
13 na uhiku anewo ùmbekuva wasa kwenu mwenu kuva mmashahidi vangu muyo mwavo.
14 Henga mwenu kudungilanga mmitima yenu kuva, mukambekambikambila namuna chimumbehwena unavayang'ula,
15 kwa kuva, nangu nguchinimwing'ange malove la kutangola na lúnda luvakambehulula amongo venu kutahukana nalwo wala kuluhita.
16 Mùmbetengelekwa na atata venu na ayuvenu na akuluvenu na alangavenu na ayanjavenu, na vanu vanji mmwenu vàmbewalalwa.
17 Vanu vammalele vàmbemmenganga ing'anya yang'une.
18 Henga nanga ulindo kananga umo wa myuti yenu umbeyahîka.
19 Kwa kuva, kwa kupililila kwenu muchimuupohe umi wenu.
20 Henga pamumbeyona imanga ya Yelusalemu uidingukwa na makuwa la matiyala, bahi mumale kuva kwondongeka kwake kùvele pepi.
21 Anepo vavêle nchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga na avala vambekûva muimanga ya Yelusalemu vauke, na avala vambekûva kumawelu vanauye muimanga aneyo.
22 Kwa kuva, mahiku anelo nni mahiku la Nnungu kuvahukumu asabu vanu vake Isilaeli uchinga vitukutuku vyammalele vilembwîje Mmalemba Lanaswe vitimiswe.
23 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! Kwa kuva, kùmbekuva na ibaniki ing'ulu pachilambo na asabu ing'ulu kwa vanu va chilambo achino cha Vayahudi.
24 Vanu anevo vàmbewalalwa kwa upanga, na vanji vàmbetwaliwa litwala na kumwadilihanywa mmilambo vyammalele, na imanga ya Yelusalemu ìmbetawaliwa kwa dimongo na vanu vakávele Vayahudi, mpaka palambemalilika mahiku lávapèlè Nnungu kuitawala imanga aneyo.
25 Kùmbekuva na vimaiho nniduva na mmwedi na n'dinondwa. Na vanu va pachilambo vàmbekuva na lipamba ing'anya ya iungulumi na nkuchukuchu wa m'bahali.

26 Vanu vàmbedilikanga ing'anya ya kuyopa namene, pavambekuva uvalolela kulona àlalá lambehumîla pachilambo, kwa kuva, vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vìmbetikinyika.
27 Anepo njo pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu.
28 Pavimbetandilika kutendeka vitukutuku anevyo, changamukanga na munyanyulange myuti yenu, kwa kuva, upohi wenu ùvele pepi."
29 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, "Lola nnandi wa ntini na milandi inji yammalele.
30 Pamulona mahamba lake ulahipuka, mùnamala kuva chihuku chìvele pepi.
31 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu ùvele pepi.
32 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele.
33 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."
34 "Bahi lyongolelange uyopa mitima yenu ìnatemwa na maisha la uwamba na kukalewa na kukambikambila maisha la apano pachilambo, na anelyo liduva nkunnyidilanga kwa gafula muchi lutambo chiluhatuka.
35 Kwa kuva, liduva anelyo lìmbevaidila kwa gafula vanu vammalele vaikâla pachilambo.
36 Bahi mùùve meho maduva lammalele akuno umuyuwa, uchinga mupate dimongo dya kulinyemya na vitukutuku vyammalele vimbehumîla, na kuimila muyo mwanga Mwana wa Munu."
37 Kila liduva Yesu ávahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu, henga chilo áhwena kulichinga lya Miseituni unalala.
38 Vanu vammalele váyumuka ulyamba na mambumbu uhwena ku Ing'ande ya Nnungu unampilikanila Yesu.

22

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, 14-16, Mako 14:1-2, 10-11, Yohana 11:45-53)

1 Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, ichêmwa Pasaka yavele pepi.
2 Bahi makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu, henga nkuva uvavayopa vanu.

3 Nanchindenga nkumwingila Yuda uvanchema Isikaliote,
yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili.
4 Anepo Yuda nkuuka, nkuhwena unatangola na makuhani
vakulu na vakulu va vakúlolihija Ing'ande ya Nnungu, na-
muna chambentengeleka Yesu.
5 Vanang'o nkuhangalala namene, nkuyambukilana kuva
vàmbemwing'a dihela.
6 Yuda nkukubali, nkutandilika kutaha wasa wa kunten-
geleka Yesu pachinu pakávele vanu.

Yesu na vakuhundwa vake vàtayalisha chakulya cha Pasaka
(Matayo 26:17-25, Mako 14:12-21, Yohana 13:21-30)

7 Bahi liduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila
nkukamola, liduva lyasinjwa ungandolo wamwana wa
Pasaka.
8 Yesu nkuntuma Petulo na Yohana, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Hweneng'ana mukatwandalile chakulya cha Sikukuu
ya Pasaka tupate kulya.”
9 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùlembela tukak-
wandalile kwachi?”
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikanila! Pamum-
bekuva umuinjila muimanga, muchimukojane na munu
yumo anyakwîle chilongo cha medi. Mpapatange munu
aneyo mpaka paing'ande yambeinjila.
11 Nnyaulile mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda ànauja kuva,
chìvele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu
ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’
12 Nanang'e achiannangujange chumba chikulu cha muha
na anecho chìvele na kila chinu, na mwenu andalila anemwo
chakulya.”
13 Bahi avala vakuhundwa nkuhwena, nkunakoja kila
chinu chivèlè muchi chavahaulidile Yesu, na vanang'o
nkwandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka anemwo.

Chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-30, Mako 14:22-26, 1 Vakolinso 11:23-25)

14 Uhiku pauhwikile, Yesu nkuikala pachakulya chalumo
na avala mitume vake.
15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kutandikila tangu nangu
nnalembela namene kulya chakulya cha Pasaka aino pamo
na mwenu kabla nikànambibanihwa.
16 Nangu nìnnyaulilanga kuva, nikambekulya kavila
chakulya cha Pasaka mpaka mana ya Pasaka paimbetimiswa
mu Ufalume wa Nnungu.”
17 Yesu nkutwala chikombe, nkunshukulu Nnungu,
nkuchidoni, “Twalanga chikombe achino mulemejane
mmammalele.

18 Nangu nìnnyaulilanga kuva, kutandikila hambi, nikambekumbila kavila divayi mpaka Ufalume wanga Nnungu paumbeida.”
19 Uchocho, nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuveng'a wachidoni, “Auno njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.”
20 Pavamalidile kulya, Yesu nkutwala chikombe chivêle divayi nkuhaula kuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu imwadilîka kwajili yenu.
21 Henga ayula ambengutengelêka àvenkulya upano pameza pamo na nangu.
22 Kwa kuva, Mwana wa Munu àhwena unahwa malinga chapangile mwene Nnungu, henga ole wake munu ayula antengelêka!”
23 Vakuhundwa vake nkutandilika kuujana vene kwa vene kuva alida nnikuwa lyavo ambentengelêka.

Vakuhundwa vànatahukana kuva alida nkulu

24 Uchocho vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva alida nkulu nnikuwa lyavo.
25 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vafalume va vanu vakávele Vayahudi vàvatawala vanu kwa dimongo, na vanu vavêle na mamulaka navanang'o vàlichema kuva, ‘Vanu vavayangâta vanu vao.’
26 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Ila nkulungwa mmwenu àlembelewa ààve muchi n'joko kupunda mmammalele, na nkútawala àlembelewa ààve muchi ntumishi.
27 Dachi, alida nkulu? Ayula aikêle pameza walya chakulya au ayula annyudumîla ayula âlya? Nkulu nni ayula aikêle pameza. Henga nangu ngùvele nnikuwa lyenu malinga ntumishi.
28 Na mwenu njo muhwenehîje kuva chalumo na nangu muuhiku ungulingwa.
29 Bahi malinga Atata chaning'ile nangu mamulaka la kutawala, nanani uchocho nìmwing'anga mwenu,
30 uchinga mupate kulya na kukimbila chalumo na nangu mu Ufalume wangu. Uchocho, mùmbeikala mmiteng'u vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli.”

Yesu àlauja namuna chambekanwa na Petulo
(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Yohana 13:36-38)

31 Yesu nkuchidoni, “Simoni, Simoni, ngupilikanile! Nanchindenga àyuwite wasa wa kunninganga mwenu uchinga annyapulanyange mwenu na Nnungu malinga munu chapembula ngano na makadakada.

32 Henga nangu ǹnikuyuwila wako Simoni uchinga unaleke
kunkulupila Nnungu. Na wako paumbenguuyila kavila
nangu, uvahwingihe anung'unuvako.”
33 Petulo nkuchidoni, “Nang'olo, nangu ngùvele chihi tayali
kuhwena na wako kulilungu au ata kuhwa pamo na wako.”
34 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Petulo nangu
nìkuhaulila kuva, chilo uchino cha nelo,* kabla ung'uku
akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanìlè myanda
mitatu kuva ukáng'ameka.”

Mpatila wa dihela

35 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Pangunantumenge bila kun-
yakula dihela wala mpatila wala vilatu, dachi músikikidile
chinu ntwani?”
Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Tukanasikikidile chinu
chohecho.”
36 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Henga hambi, munu
avêle na dihela aditwale na munu avêle na mpatila nanang'e
aunyakule, na munu akávele na upanga asumise lijoho lyake
akasume.
37 Kwa kuva, nangu nìnnyaulilanga kuva, Malemba Lanaswe
lalembwîje kungwamba nangu lasima latimiswe, na làvele
pepi kutimiswa. Malemba anelo làhaula kuva, ‘Ávalangiwije
kuva nnitunji limo chalumo na vakútenda lahakalenge.’ ”
38 Vakuhundwa nkuchidoni, “Nang'olo, lola apano tùvele na
mapanga mavili.”
Nang'e nkuchidoni, “Bahi!”

Yesu ànayuwa aneko ku Lichinga lya Miseituni
(Matayo 26:36-46, Mako 14:32-42)

39 Anepo Yesu nkuuka, nkuhwena ku Lichinga lya Mis-
eituni muchi chiunavele nnyambo wake, na vakuhundwa
vake nkupapatana nawe.
40 Pahwikile aneko nkuvahaulila vakuhundwa vake
kuchidoni, “Yuwanga, uchinga pamumbelingwa munatende
masambi.”
41 Anepo Yesu nkuvaleka, nkuhwena ulehu wa kuyela
liyanga, nkutindivala malundi, nkuyuwa wachidoni,
42 “Atata, ukàlambela ngunyemye na ibaniki iîda! Henga
unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi
chulembela wako umwene.”
43 Bahi nkuhaloka malaika wa kulihunde, nkuntaya di-
mongo.

---

* **22:34** Kwa Vayahudi, liduva lyahambi lìtandilika paliswa liduva.

44 Panavele muuchungu, nkutumbama namene kuyuwa,
nkuwiduka namene na mandondo la medi lánavele muchi
myadi nkuva ulasululila pahi.†
45 Pamalidile kuyuwa, nkuimila, nkuhwena pavavele
vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono kwa kuva,
vávele na nnihindambi likulu.
46 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mbona mùlalenge luwono?
Imukanga muyuwe, uchinga pamumbelingwa munatende
masambi.”

Kukamulwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Yohana 18:3-11)

47 Yesu panavele nkutangola, nkuida likuwa lya vanu ulilo-
jwa na Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili.
Yuda nkunnyengelekela Yesu uchinga àm'busu.
48 Henga Yesu nkummuja kuchidoni, “Yuda, dachi, wako
ùntengeleka Mwana wa Munu kwa kum'busu?”
49 Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuchidoni,
“Nang'olo, dachi tuvachekete mapanga?”
50 Yumo wa vakuhundwa, nkutwala upanga nkuncheketa
likutu lya kunkono ntumwa wanga Kuhani Nkulu.
51 Henga Yesu nkuchidoni, “Bahi leka.” Nkuligusa likutu
lyanga ayula ntumishi, nkunnamya.
52 Anepo Yesu nkuvauja makuhani vakulu na vakulu
va valinzi va Ing'ande ya Nnungu na vasele va Vayahudi
vanaidile unankamula kuchidoni, “Mwadachi mùidile
unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga
muchi nangu nkúpalaula?
53 Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu
nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu unguhùndà, henga nanga
pamunangukamwile. Henga auno nni uhiku wenu, uhiku wa
nkútawala wa lupi.”

Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:57-58, Mako 14:53-54,66-72, Yohana 18:12-18,25-27)

54 Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu nkumpelekeja ku-
ing'ande yanga Kuhani Nkulu. Henga Petulo nkuva wannon-
dola Yesu kwa kulehu.
55 Valinzi nkukumbanya moto ching'ati luwani lwa
lukumbi lwa kuhani nkulu, nkuva uvayota moto, Petulo
nanang'e nkuhwena unaikala upala.
56 Bahi ntumishi yumo mmahe nkumwona Petulo aikèlè
pepi na aula moto, nkumpalambahija meho, nkuhaula kuchi-
doni, “Ayu munu nanang'e ávele pamo na Yesu.”

---

† **22:44** Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 43 na 44.

57 Henga Petulo nkukana wachidoni, “Wako mmahe,
nangu nikámmaite munu aneyo!”
58 Lukoto kadiki, munu yunji nkumwona Petulo, nanang'e
nkuchidoni, “Na wako uchocho ùvele nkumbo umo na Yesu.”
Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako munu, nangu nikee
nkumbo umo nanang'e!”
59 Palipitile lisaa limo, munu yunji nkuhimya wachidoni,
“Muhiu ayu munu ávele nkumbo umo na Yesu, kwa kuva,
nanang'e N'galilaya.”
60 Henga Petulo nkuchidoni, “Wako munu, nangu
nikálamaite anelo lutangola!”
Upopo panavele nkutangola, ung'uku nkukongovela.
61 Nang'olo nkulauka, nkunnola Petulo. Anepo Petulo nku-
lahimukila malove lanahawile Nang'olo kuva, “Chilo uchino
cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva
ungukanìlè myanda mitatu.”
62 Bahi Petulo nkuhuma nnuwani, nkuhwena pawelu una-
tumbula chitangelo kwa uchungu.

Yesu àtendewa mang'wanyu na kupanywa
(Matayo 26:67-68, Mako 14:65)

63 Vanu vachinchûnga Yesu nkutandilika kumpanya na
kuntendela mang'wanyu Yesu.
64 Nkun'diva chitambala kumeho, nkummuja kuchidoni,
“Lauja, nnani akupanyîle!”
65 Vanu anevo nkuntongolela Yesu malove lanji lohe la-
hakalenge.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Chiyahudi
(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Yohana 18:19-24)

66 Uhiku pauchele, vasele va Vayahudi pamo na makuhani
vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkukojana pamo.
Nkumpelekeja Yesu ku Lukumbi lwao Lukulu.
67 Nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile, dachi, wako njo
Kilisto?”
Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kuninnyaulilanga,
mukambengukulupila,
68 na nikàmmujanga mukambenguyang'ula.
69 Henga kutandikila hambi, Mwana wa Munu àmbekuva
aikèlè m'bali wa kunkono wanga Nnungu Avêle na Dimongo.”
70 Vanu vammalele nkummuja kuchidoni, “Vino wako
wamba dachi, wako njo Mwana wa Nnungu?”
Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnihaula kuva
nangu njo nang'e.”

71 Vanang'o nkuchidoni, “Mpaka anepo hwetu tuvene tùnimpilikana watangola kwa kanya yake. Dachi, tùvele na ing'anya ntwani ya kutaha ushahidi unji?”

23

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma
(Matayo 27:1-2, 11-14, Mako 15:1-5, Yohana 18:28-38)

1 Bahi vanu vammalele va Lukumbi Lukulu vanakojene apala, nkuimila, nkumpelekeja Yesu kwanga Pilato.
2 Nkutandilika kunsitaki uvachidoni, “Ayuno munu tùninkojija wavahocheja vanu vetu, wavahaulila vanu vanahumye kodi kwanga Nfalume nkulu wa Loma, na kulichema kuva Kilisto, Nfalume.”
3 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?”
Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.”
4 Anepo Pilato nkuvahaulila makuhani vakulu pamo na likuwa lya vanu kuchidoni, “Nangu nikáchona chinu chakosedile ayu munu.”
5 Henga vanang'o nkuhalija kuhimya uvachidoni, “Nang'e àvachonjela vanu vammalele va nchilambo cha Yudeya kwa mahundo lake uchinga vautahuke utawala wa Chiloma. Àtandikidile chilambo cha ku Galilaya na hambi àvele apano pa Yelusalemu.”

Yesu àpelekejwa kwanga Helode

6 Pilato papilikene anelo, nkuuja kuchidoni, “Dachi, kwani ayuno munu N'galilaya?”
7 Pilato pakameke kuva Yesu nni munu wa chilambo chatawala Helode, bahi nkumpelekeja kwanga Helode, kwa kuva, maduva anelo Helode ávele upopo pa Yelusalemu.
8 Helode pammwene Yesu nkuhangalala namene, kwa kuva, kwa maduva lohe Helode álembela amwone Yesu ing'anya ánipilikana habali dyake, na álembela amwone Yesu watenda lisaibu.
9 Helode nkummuja Yesu malove lohe, henga Yesu nanga panayangw'ile lilove lyohelyo.
10 Makuhani vakulu pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuimila, nkunsitaki Yesu kwa dimongo.
11 Anepo Helode pamo na matiyala lake nkunhebula Yesu na kuntendela mang'wanyu. Nkummwaja inguwo ya chifalume, nkumpelekeja kavila kwanga Pilato.
12 Liduva ulyolyo, Helode na Pilato nkupatana kuva munu na nnyanjawake, kwa kuva, anepo patandi vávele amongo.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Matayo 27:15-26, Mako 15:6-15, Yohana 18:39-19:16)

13 Bahi Pilato nkuvachema pamo makuhani vakulu na
vakulu vanji na vanu,
14 nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùidile na munu
ayuno kwang'une umuhaula kuva àvachonjela vanu uchinga
vautahuke ufalume wa Loma. Nangu ǹnimmujiha muyo
mwenu kwamba mambo anelo, henga nikámmwene kuva
àvele na likosa lya kusitakiwa,
15 na ata Helode nanang'e nanga paliwene likosa lyohelyo
lyakosedile, njo mana ammuyihe kwetuhwe. Lola, ayu munu
nanga patendile likosa lyohelyo lyalembelewa kuhukumiwa
kuhwa.
16 Bahi nangu nìmbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka
ninneke ahwene.”
17 Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulilila vanu
nfungwa yumo kila sikukuu ya Pasaka.*
18 Anepo vanu vammalele nkutaya lwasu uvachidoni,
“Mmwalale aneyo munu, utuhungulile Balaba!”
19 Balaba áhungwije nnilungu ing'anya ya kuvachonjela
vanu kuutahuka utawala wa Chiloma na ing'anya ya
kuwalala.
20 Kwa kuva Pilato álembela anneke Yesu ahwene, bahi
nkutangola na vanu kavila,
21 henga vanang'o nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe
munsalaba, mmambe munsalaba!”
22 Pilato nkuvauja mwanda watatu kuchidoni, “Kwani
ayu munu àtendile lilida lihakalenge? Nangu nikályona
likosa lyohelyo lyatendile lyalembelewa ahukumiwe kuhwa.
Nìmbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke ah-
wene.”
23 Henga vanang'o nkuhalija kutaya lwasu uvalembela
Yesu avambwe munsalaba. Bahi anelwo lwasu nkuntenda
Pilato avayambukilile.
24 Anepo Pilato nkwamula atende muchi chivachilonga
vanang'o.
25 Bahi nkunnyungulila ayula uvachinnembela, munu
anahungwije nnilungu ing'anya ya kuvachonjela vanu vau-
tahuke utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala. Henga
nkunkamuja Yesu kwa matiyala uchinga atendewe muchi
chivalembela Vayahudi.

Yesu àvambwa munsalaba
(Matayo 27:31-44, Mako 15:21-32, Yohana 19:17-27)

26 Bahi pavachimpelekeja Yesu unavambwa, nndila nkuko-
jana na munu yumo achihaloka kumawelu, lina lyake

---

* **23:17** Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 17.

Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene. Nkunkamula, nkunnyakuja nsalaba na kunnamatija annondole Yesu pachikundu.

27 Likuwa likulungwa lya vanu nkuva ulinnondola Yesu. Nnikuwa anelyo múvele na vamahe vachinhinginikila Yesu na kunkutangila.

28 Yesu nkulauka nkuvalola, nkuchidoni, “Mwenu mmamahe mma pa Yelusalemu, munangukutile nangu, henga likutile mwenu mmene na vavana venu.

29 Kwa kuva, mahiku làvenkwida lavambetangola vanu kuchidoni, ‘Wasa amahe mitonga, vakávaleke na kuyong'eja!’

30 Mahiku anelo vanu vàmbelahaulila machinga kuchidoni, ‘Tuyangukilange na kutubulikija!’

31 Kwa kuva, ikàva vanu vàutendela uvila nnandi mmihi, ìmbekuva dachi kwa nnandi uyumîle?”

32 Uchocho, pávele na vanu vanji vavili, vakútenda lahakalenge, navanang'o nkupelekejwa chalumo na Yesu uchinga vakavambwe.

33 Pavahwikile pachinu pavachema, “Libadang'a,” anepo nkummamba Yesu chalumo na avala vanu vanji vavili, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.

34 Anepo Yesu nkuchidoni, “Atata, vasamehe kwa kuva, vakálimaite livalitenda.”† Vanu nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi.

35 Bahi vanu nkuva vaimilèngè uvalola. Vakulu va Vayahudi nkuva uvantendela Yesu mang'wanyu uvachidoni, “Ávapohije vanu vanji, hambi alipohe mwene ikàva nang'e njo Kilisto, atandolwejîje na Nnungu!”

36 Na matiyala navanang'o nkuntendela Yesu mang'wanyu, vánimmwenela nkumwing'a divayi dihahâma,

37 uvachidoni, “Ikàva wako njo Nfalume wa Vayahudi, lipohe umwene.”

38 Na pachanya muti wake vákomedile chibao chinalembwije kuva, “AYUNO NJO NFALUME WA VAYAHUDI.”

39 Yumo wa avala vakútenda lahakalenge vanavambwije mmisalaba nkuntongolela Yesu malove lahakalenge wachidoni, “Dachi, kwani wako tenda Kilisto? Bahi lipohe umwene na utupohe na hwetu!”

40 Henga ayula wavili nkunkalipila nnyake wachidoni, “Kwani wako ukánnyopa Nnungu kananga kadiki ikànava na wako ùvenkupata asabu malinga yanga nang'e?

---

† **23:34** Mmalemba lanji la kala, malove anelo látangwèlè Yesu munsitali auno lakapali.

41 Nangu na wako tùhukumiwa chihi kwa haki, kwa kuva,
kupapatana na matendo letu lahakalenge, hwetu ìnituvaikila
kuhwa. Henga ayu munu nanga likosa lyohelyo lyatendile.”
42 Ayula munu nkuhweneha kutangola wachidoni,
“Chonde Yesu, ngùyuwa ungukumbukile paumbeinjila mu
Ufalume wako.”
43 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu
kuva, unelo wako ùmbekuva pamo na nangu ku Paladiso.”

Kuhila kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Yohana 19:28-30)

44 Yavele malinga sasita ya muhi, chilambo chammalele
nkuva na lupi mpaka satisa,
45 ing'anya liduva línileka kuvala. Lipasiya linahungwije
paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande
vivili.
46 Yesu nkunonoha lidi wachidoni, “Atata, nangu ngùivika
isungu yangu mmakono lako,” Pamalidile kutangola anelo,
nkuhila.
47 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma palawene anelo
lahumidîle, nkunnombolela Nnungu wachidoni, “Muhiu ayu
munu akanavele na likosa.”
48 Vanu vammalele vanapwawije apala uvalola mambo
anelo, pavalawene anelo lahumidîle, nkuhweneng'ana
kukaya kwavo uvahinginika.
49 Ayanjavake vammalele chalumo na avala amahe vana-
papatene nawe kuhaloka ku Galilaya, nkuva vaimilenge
kulehu uvalola mambo anelo.

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Yohana 19:38-42)

50-51 Pávele na munu yumo uvanchema Yusufu, mwenedi
wa ku Alimataya, chilambo cha ku Yudeya. Munu aneyo
ávele wambone na átenda àlalá lalalembela Nnungu, na álolela
kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Nang'e ávele n'jumbe wa
Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, henga nanga panakubaliene
na àlalá lanakudungiwîje na avake palukumbi.
52 Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Pilato, nkunnyuwa aut-
wale mmili wanga Yesu.
53 Na pausulupusije mmili wa Yesu munsalaba, nku-
udingilija sanda, nkunausika munsati unavedwîje nniyanga
likulungwa namene, uvakanambikunsika munu.
54 Na liduva anelyo lívele liduva lya kulipanganiha kwajili
ya Liduva lya Kuyewelela, na uhiku wa kutandilika kwa
Liduva lya Kuyewelela wavele pepi.

55 Avala amahe vanalongene na Yesu kuhaloka ku Galilaya
nkuva uvannondola Yusufu, nkuwona anewo nsati na na-
muna mmili wanga Yesu chiusikwije.
56 Bahi nkuuyang'ana kukaya, nkunaandaa manukato na
malashi la kuupaka mmili wanga Yesu.
Henga Liduva lya Kuyewelela navanang'o nkuyewelela
malinga chiilaijije Sheliya yanga Musa.

24

Kufufuka kwa Yesu
(Matayo 28:1-10, Mako 16:1-8, Yohana 20:1-10)

1 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, avala
amahe nkuhwena kunsati akuno vanyakwìlè manukato la-
vanaandee.
2 Pavahwikile pansati, nkukoja liyanga livanavikile pan-
nango wa nsati lihingiliwijijwe kunyenje nnango.
3 Pavainjidile nkati nanga pavanaukojije mmili wa
Nang'olo Yesu.
4 Na pavanavele nkukangana chinu anecho, upala nkuhu-
mila vanu vavili vawête dinguwo dya kung'anyima namene
nkuimilanga pepi na vanang'o.
5 Bahi ing'anya ya kuyopa, avala amahe nkuhunama
mpaka pahi. Henga avala vanu nkuchidoni, “Ing'anya nt-
wani mùntaha munu mumi pachinu pavanu vahwîle?
6 Yesu akapali apano, ànifufuliwa. Himukilanga malove
lanannyaulidile panavele ku Galilaya kuva,
7 ‘Mwana wa Munu àlembelewa akamujwe mmakono la
vanu vavêle na masambi uchinga avambwe munsalaba,
henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa.’ ”
8 Anepo avala amahe nkulahimukila àlalá malove
lanatangwele Yesu.
9 Nkuukananga pansati, nkuhwena kukaya, nkunava-
haulila mambo anelo avala mitume kumi na moja pamo na
vakuhundwa vanji vammalele.
10 Amahe vanahawile habali anedyo kwa mitume nni,
Maliya wa imanga ya ku Magidala na Yoana na Maliya
anyokwe Yakobo pamo na vakongwe vanji uvanapapatene
navo.
11 Henga avala mitume nanga pavanalakulupidile malove
la amahe anevo, kwa kuva, válawene chihi kuva lakee mana.
12 Henga Petulo nkuuka watukuta kuhwena ya kunsati.
Pakamwele nkutepa uchinga alole nkati, palolite nkuyona
chihi sanda. Anepo Petulo nkuuka akuno wakangana na
kuliuja muntima mwake ing'anya ya mambo lahumidîle.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili
(Mako 16:12-13)

13 Liduva ulyolyo, vakuhundwa vavili va Yesu vávele nndila
uvahwena chijiji chimo chivachema Emau, chinavele ma-
linga ulehu wa kilometa kumi na moja kuuka pa Yelusalemu.
14 Vakuhundwa anevo vávele nkulonjela kuyamba mambo
lammalele lahumidîle pa Yelusalemu.
15 Bahi pavanavele nkulonjela na kuujana, Yesu mwene
nkuvaidila, nkulondojana navo.
16 Henga Nnungu ánivapumbaja uchinga vanammale.
17 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlonjelela chani amuno
nndila akuno mmenkuhwènà?”
Vanang'o nkuimilanga, akuno vayundèlè.
18 Bahi nkuhundwa yumo, uvanchema Kileopa
nkuyang'ula kuchidoni, “Kwani wako unnyeni pa
Yelusalemu mpaka unalamale mambo lahumidîle mmaduva
alano matatu?”
19 Nang'e nkuvauja kuchidoni, “Mambo ntwani?”
Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Mambo lankojîje Yesu
wa ku Nasaleti. Nang'e ánimaihwa na Nnungu na vanu
vammalele kuva ávele nabii avêle na dimongo kwa mambo
lachilatenda na kulatangola.
20 Makuhani vakulu na vakulu vetu váninnyumya uchinga
ahukumiwe kuhwa, na vanang'o nkummamba munsalaba.
21 Hwetu túvele na lilolelo kuva nang'e njo ambevakombôla
Vaisilaeli. Henga nelo nni liduva lya tatu kutandikila mambo
anelo palatendeke.
22 Pamo na anelo, amahe fulani va nnikuwa lyetu nelo
vànitususua. Amahe anevo nelo vápite kunsati wake ulyamba
na mambumbu,
23 henga nanga pavanaukojije mmili wake. Bahi nku-
uyang'ana nkunatuhaulila hwetu kuva, malaika vánivahumila
nkuvahaulila kuva, Yesu mumi.
24 Anepo vanu vanji va nnikuwa lyetu nkuhwena kunsati.
Na vanang'o uchocho nanga pavanauwene mmili wanga
Yesu, malinga chivanahawile avala amahe.”
25 Bahi Yesu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchi-
doni, “Mwenu ni mmanu mukávele na lúnda na mitima yenu
ìninonopa kulakulupila mambo lammalele lavanatangwele
manabii!
26 Dachi, ikáchilembelewa Kilisto abanihwe namuna aneyo
na kuinjila muukulu wake?”
27 Bahi Yesu nkuvafafanulila saana mambo lammalele
lamwâmba mwene, lalembwîje Mmalemba Lanaswe, ku-
tandikila vitabu vya Musa mpaka vitabu vya manabii vam-
malele.
28 Pavanavele pepi na chijiji chivachihwena, Yesu nkuli-
tenda kuva muchi àmbehweneha na mwanda.

29 Henga vanang'o nkunnyuwa namene uvachidoni, “Ikala
chalumo na hwetu apano kwa kuva, vino nni chinalyulo na
liduva lìniswa.” Bahi Yesu nkuinjila nng'ande, nkuikala navo.
30 Yesu panaikele kulya chakulya pamo na anevo
vakuhundwa, nkuutwala nkate, nkunshukulu Nnungu,
nkuumeya, nkuvayavila.
31 Upala, ding'ano dyavo nkuvauila, nkupata kummala
Yesu, henga Yesu nkuwalawala pameho pavo.
32 Bahi anevo vakuhundwa nkuva uvahaulanila kuva,
“Dachi, tenda mitima yetu ínahangalala apala pachitangola na
hwetu nndila na kutufafanulila Malemba Lanaswe?”
33 Uhiku uula anevo vakuhundwa nkuukananga, nkuh-
wena ku Yelusalemu. Aneko nkuvakoja avala vakuhundwa
kumi na moja vanga Yesu chalumo na vanu vanji vanave-
lenge pamo na vanang'o.
34 Anevo vanu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili
kuchidoni, “Muhiu Nang'olo ànifufuka, na ànnyumidile Si-
moni.”
35 Na avala vakuhundwa vavili navanang'o nkuvahaulila
anevo vanu mambo lammalele lanahumidile nndila na na-
muna chivanapete kummala Yesu panaumeite nkate.

Yesu àvahumila vakuhundwa vake
*(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Yohana 20:19-23, Ma-
tendo 1:6-8)*

36 Bahi pavachilonjelela mambo anelo, upala Yesu mwene
nkuimila paching'ati pavo, nkuvahaulila kuchidoni, “Amani
ìive pamo na mwenu.”
37 Vammalele nkususuka na kuyopa namene kwa kuva,
vátenda kuva vàliwene lihoka lyake.
38 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ing'anya ntwani
mùnayopa na kuva na lipamba mmitima yenu?
39 Lolanga makono na madodo langu, mumale kuva nangu
njo nimwene. Ngupamepame mulole, kwa kuva, lihoka
nanga paliva na mmili wala mawangwa muchi chimung-
wona nangu.”
40 Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono na
madodo lake.
41 Pavanavele bado vakànambikukulupila ing'anya ya
ihangaladi na ikangani ivanavenayo, Yesu nkuvauja
kuchidoni, “Mùniva na chakulya chohecho apano?”
42 Vanang'o nkumwing'a chipande cha uhomba
anayanikwije pamoto.
43 Yesu nkuchitwala, nkuchilya, akuno vammalele
vavenkunnòlà.
44 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pannavele pamo
na mwenu naninnyaulilanga kuva, mambo lammalele

langwâmba nangu lalembwîje mmitabu vya Sheliya yanga
Musa na mmitabu vya manabii na mu Sabuli, lasima
latimiswe.”
45 Bahi Yesu nkudilangajija ding'ano dyavo uchinga vapate
kulamala Malemba Lanaswe.
46 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva, Kilisto àmbebanihwa mpaka kuhwa, na liduva
lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa.
47 Uchocho, ìnilembwa kuva, kutandikila pa Yelusalemu,
vanu va vilambo vyammalele vàmbehubiliwa kuyamba kuleka
masambi na kusamehewa masambi kwa mamulaka la lina
lyake.
48 Na mwenu njo mumbehûmya ushahidi wa mambo anelo
lammalele.
49 Na nangu nimwene nguchinimpelekejije mwenu ahadi
aila yaahidite Atatangu kwenu mwenu. Henga ikalanga
upano pa Yelusalemu mpaka pamumbepwechelela dimongo
dihalôka muha kulihunde.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde
(Mako 16:19-20, Matendo 1:9-11)

50 Bahi Yesu nkuvalodya vakuhundwa vake kuhwena pepi
na chijiji cha ku Besaniya, aneko nkunyoloja makono lake
muha, nkuvabaliki.
51 Panavele nkuvabaliki nkuhapukana navo, Nnungu
nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde.
52 Vanang'o nkumwabudu, anepo nkuuyang'ana ku
Yelusalemu akuno uvahangalala namene.
53 Bahi anevo vakuhundwa maduva lammalele nkuva uva-
timba pa Ing'ande ya Nnungu uvannombolela Nnungu.

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Chitabu cha Yohana chílembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ikànava chitabu achino chikáhaula kuva Yohana njo achilembîle, henga namuna ya ilembi yake ìlandana namene na ilembi aila ilembwîje m'baluwa inandi ya Yohana na baluwa yavili ya Yohana na baluwa yatatu ya Yohana. Vakúlemba vanji va kala vànnyaula Yohana kuva, mmahiku anelo áikala muimanga ya ku Efeso. Bahi ing'anya ya anelyo, ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije muimanga ya Efeso.

Yohana 20:31, Yohana àhaula chihi mwandu kuva, makudungilo la chitabu achino nni kuvayangata vanu vapate kukulupila kuva, Yesu njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, na kwa kunkulupila vapate umi kupitila kulundana nawe. Chitabu achino chílembwije kwajili ya vakúsoma va Chiyahudi na avala vakávele Vayahudi. Chitabu cha Yohana chikálandana namene na vitabu vinji vya Injili. Yohana ànihimya namene kuyamba àlalá masaibu lalatendìlè Yesu, na akálembile namene kuyamba mifano yanahumije Yesu. Na habali dinji dya muhimu, diyâmba kubatiswa na kulingwa kwake akula kulilanga, nalanang'o nanga palalembwije nchitabu achino chilembwije na Yohana.

Uinjipihi wa chitabu cha Yohana

1. Sula ya 1:1-18, Yohana àtandiliha chitabu chake kwa kulonjelela kuva, Yesu nni lilove lya Nnungu.
2. Sula ya 1:19-12:50, Yohana àlemba kuyamba masaibu fulani lalatendìlè Yesu.
3. Sula ya 13:1-20:31, Yohana àtana kuyamba mambo lohe lanahumidile mmaisha langa Yesu, panavele mmwanda wa kukuhwa na kufufuka kwake. Na Yohana 20:31, Yohana àmalilila kwa kutanga likudungilo lyake lya kulemba chitabu achino.

4. Sula ya 21, Yohana àmalilila chitabu kwa kutanga kuyamba uhiku aula Yesu wanavahumidile vanu bada ya kufufuka kwake.

Lilove nkujuka munu

1 Anepo patandi, chilambo kabla chikànambiumbwa, Lilove ávele apwawìije, na Lilove ávele pamo na Nnungu. Malinga chanavele Nnungu na Lilove ávele uchocho.
2 Kutandikila anepo patandi aneyo Lilove ávele pamo na Nnungu.
3 Vitukutuku vyammalele víumbwije kupitila nang'e, na wala nanga chinu chimo chinaumbwije bila nang'e.
4 Nang'e ávele chitandikilo cha umi na umi anewo úvele nng'anje kwa vanu.
5 Nng'anje anewo ùlangaja nnupi, na lupi nanga palunahulwile kuudimanga nng'anje.
6 Pávele na munu yumo anatumwije na Nnungu, lina lyake Yohana.
7 Nang'e áidile unavahaulila vanu kuyamba aneyo nng'anje, uchinga kwa malove lake, vanu vammalele vapate kukulupila.
8 Yohana mwene akánavele aneyo nng'anje, henga áidile chihi unavahaulila vanu uhiu wa habali dya aneyo ánavele nng'anje.
9 Ayuno njo nng'anje uhiu uîda apano pachilambo, uvalangajîja vanu vammalele.
10 Aneyo nng'anje ánipwawa pachilambo, na kupitila nang'e chilambo chíniumbwa, henga vanu va pachilambo nanga pavanammaite kuva nang'e ni nnani.
11 Nang'e áidile kwa vanu vake, henga vanu vake nanga pavanampwecheledile.
12 Henga avala vammalele vampwecheledîle na kunkulupila, àvatendile vajuke kuva vana vanga Nnungu.*
13 Vana anevo vakávele vana vanga Nnungu kwa kuvelekwa muchi chivavelekwa vanu, na wala nanga pavavelekwejije malinga chutamwa mmili, na wala akee malinga chatamwa munu, henga kwa kutamwa kwa mwene Nnungu.

---

* **1:12** Apano Yohana àlembile "vakulupîla mulina lyake." Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kukulupila mulina lyake ìvele na mana ya kunkulupila mwene, na akee chihi kulikulupila lina.

14 Lilove nkujuka munu, nkuikala pamo na hwetu, akuno
aombèèle inema na uhiu. Na hwetu tùniwona ukulu wake,
ukulu wanga Mwana wa weka ahalêke kwa Atata Nnungu.
15 Yohana Nkúbatisa pammwene Yesu, nkuvahaulila vanu
habali dyanga munu aneyo, wanonoha lidi wachidoni,
“Ayuno njo unichimwamba panichihaula kuva, ‘Aîda
nnyuma mwangu nni nkulu kungupunda nangu kwa kuva,
nang'e ánipwawa kabla nangu nikànambivelekwa.’ ”
16 Ing'anya ya ukulungwa wa chididi chake ànitubaliki na
kutubaliki.
17 Nnungu áhumije Sheliya yake kupitila Musa, henga Yesu
Kilisto áidile na chididi na kuuhunukula uhiu.
18 Nanga munu awahîte kumwona Nnungu. Henga Mwana
wa weka wa Nnungu, nang'e njo Nnungu muhiu, avêle
pamo na Atata Nnungu, aneyo njo atumaihîje chavele Atata
Nnungu.

Kuyang'ula kwanga Yohana Nkúbatisa kuva nang'e akee Kilisto
(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Luka 3:1-18)

19 Auno njo ushahidi wanga Yohana Nkúbatisa wakati
Vakulu va Vayahudi va ku Yelusalemu pavanavatumile
makuhani na Valawi vahwene vakammuje Yohana kuva
nang'e nni nnani.
20 Yohana akanahitile kuvayang'ula, nkuvahaulila chihi
bila kuvapiha kuchidoni, “Nangu nikávele Kilisto alolêwa
kwida.”
21 Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Hambi wako
nnani? Dachi, wako njo Eliya?” Yohana nkuvayang'ula
kuchidoni, “Nangu nikávele Eliya.” Nkummuja kavila kuchi-
doni, “Dachi, wako njo ayula nabii?” Yohana nkuvayang'ula
kuchidoni, “Nanga.”
22 Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Vino wako
nnani? Tuhaulile, wako umwene ùlitanga dachi uchinga
tukavahaulile avala vatulaijîje tukakuuje?”
23 Yohana nkuvayang'ula kwa malove langa nabii Isaya
wachidoni,
“Nangu njo mwene lidi lipilikanîka kulilanga ulichidoni,
‘Nyoshanga indila ya Nang'olo.’ ”
24 Anevo vanu vanalaijijwe na Mafalisayo,
25 nkummuja kavila Yohana kuchidoni, “Ikàva wako ùhaula
kuva ukávele Kilisto, na ukávele Eliya, na wala ukávele ayula
nabii, hambi mwadachi ùnabatisa?”
26 Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Lola, nangu
nìm'batisa mwenu kwa medi, henga pàvele munu yumo
mmwenu umukammaite.

27 Nang'e njo ayula ungunannyawile kuva, àvenkwida
nnyuma mwangu, na nangu wala nikáfala kuntumikila
kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.”
28 Vitukutuku anevyo vítendeke aneko ku Besaniya†,
kung'ambo muto wa Yoludani, pachinu pachivabatisa vanu
Yohana.

Ungandolo wamwana wa Nnungu

29 Liduva lipapête Yohana nkumwona Yesu wahaloka,
Yohana nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Nnole ungandolo
wamwana wa Nnungu avausîja masambi vanu va pachil-
ambo!
30 Ayu njo unichimwamba panichihaula kuchidoni,
‘Nnyuma mwangu àvenkwida munu nkulu ungupunda nangu,
kwa kuva nang'e ánipwawa kabla nangu nikànambivelekwa!’
31 Nangu nimwene nikanammaite kuva nnani, henga
ngùidile unabatisa vanu kwa medi uchinga amaikane kwa
vanu va Isilaeli.”
32 Anepo Yohana nkuhumya ushahidi wachidoni,
“Nímmwene Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda
wasulupuka kuhaloka kulihunde, nkutulila muha mwake.
33 Nangu nikánammale kuva nang'e nnani, bila ayula
angutumîle unabatisa vanu kwa medi unguhaulila anepo
patandi kuva, ‘Aneyo umbemwônа Umumu Wanaswe wan-
sulupukila, na kutulila muha mwake, aneyo njo abatîsa kwa
Umumu Wanaswe.’
34 Nangu nimwene ńnivyona vitukutuku anevyo, na
mbènkushuhudila kuva, ayu nni Mwana wa Nnungu.”

Vakuhundwa vatandi vanga Yesu

35 Liduva lipapête, Yohana ávele pamo na vakuhundwa
vake vavili.
36 Yohana pammwene Yesu wapita, nkuhaula kuchidoni,
“Nnolange ungandolo wamwana wa Nnungu.”
37 Avala vakuhundwa vavili vanga Yohana pavapilikene
malove anelo, nkumpapata Yesu.
38 Yesu nkulauka, nkuvona vakuhundwa uvammpapata,
Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùtaha chamani?” Vanang'o
nkuyang'ula kuchidoni, “Labi ùikala kwachi?” Labi mana
lake Nkúhunda.
39 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Idang'ana mupone.”
Bahi avala vakuhundwa nkumpapata, nkupona pachinu
páikàlà, nkuikala nawe liduva alila lyammalele. Na uhiku
anewo wávele malinga sakumi chinalyulo.

---

† **1:28** *Besaniya* Chijiji achino cha Besaniya chitambulengwe apano akee achila chivachiikala vanga Lasalo na Maliya.

40 Anduleya nnung'une Simoni Petulo ávele yumo wa
avala vakuhundwa vavili vanampilikene Yohana pachitan-
gola malove àlalá, nkunnondola Yesu.
41 Chinu chitandi chatendile Anduleya, ni kuntaha Si-
moni nkuluwe nahoti, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona
Masiya,” yani Kilisto.‡
42 Anepo Anduleya nkumpelekeja Simoni kwanga Yesu.
Yesu nkunnola Simoni, nkuchidoni, “Wako nni Simoni
mwana wanga Yohana, henga hambi ùmbechemwa Kefa.”
Kefa nni lina linji lyanga Petulo, Petulo mana lake, “liyanga.”

Yesu ànchema Filipo na Nasanieli

43 Liduva lipapête, Yesu ákudungidile kuhwena ku Galilaya.
Bahi nkumwona Filipo, nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupap-
ate.”
44 Filipo áhaleke ku Betisaida, imanga yachiikala Anduleya
na Petulo.
45 Filipo nanang'e nkukojana na Nasanieli, nkunnyaulila
kuchidoni, “Tùnimwona ayula uvannembile mmitabu vya
Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii, Yesu wa ku
Nasaleti, mwana wanga Yusufu.”
46 Nasanieli nkummuja Filipo kuchidoni, “Ìmbehululika
dachi chinu chambone chihaloke ku Nasaleti?” Filipo nkun-
nyaulila kuchidoni, “Ida ulilolee umwene.”
47 Yesu pammwene Nasanieli wahaloka, nkuhaula kuchi-
doni, “Lolanga! Ayu nni Mwisilaeli muhiu, wala kulambila
kukapali nkati mwake.”
48 Nasanieli nkummuja Yesu kuchidoni, “Wako ùngumaite
dachi nangu?” Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Apala
punavele pahi nnandi wa vihepo vya tini, Filipo
akànakuchema, nangu nanikwona.”
49 Anepo Nasanieli nkuchidoni, “Nkúhunda, wako nni
Mwana wanga Nnungu, wako njo Nfalume wa Isilaeli.”
50 Yesu nkunnyaulila Filipo kuchidoni, “Dachi, wako
ùningukulupila ing'anya nìkuhaulidile kuva nanikwona uikèlè
pannandi? Nìkuhaulila kuva, uchiuvyone vitukutuku vikulu
kupunda avi.”
51 Yesu nkunnyaulila kavila Nasanieli kuchidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, muchimukwone kulihunde
ukuhunukuka na malaika uvakwela na kusulupuka muha
mwanga Mwana wa Munu.”

---

‡ **1:41** Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema “Masiya,” na kwa Chigiliki vánchema “Kilisto,” mana lake, atandolwejîje na Nnungu.

2

Yesu kuing'ole ya ulombi aneko Kana

1 Bada ya maduva mavili, nkuva na ing'ole ya ulombi aneko
kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya, na anyokwe
Yesu ávele ukoko.
2 Yesu pamo na vakuhundwa vake navanang'o
vánikumbulwa kuing'ole aneyo.
3 Padimalilike divayi divanaandee paing'ole, anyokwe Yesu
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Divayi dìnivahilila.”
4 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, yetuhwe ilida?
Uhiku wangu bado ukánambikamola.”
5 Anyokwe Yesu nkuvahaulila vatumishi kuchidoni, “Ly-
ohelyo lyambennyaulila mukole, mwenu likole.”

6 Na pachinu anepo pávele na vilongo vikulu sita vikata-
pajîjwe kwa mayanga, kila chilongo chénda milengelo mivili
au mitatu ya medi. Vilongo anevyo vívele apala kupapatana
na nnyambo wa Vayahudi wa kulihahula.
7 Yesu nkuvahaulila avala vatumishi kuchidoni, “Umba-
janga medi vilongo vyammalele.” Vanang'o nkwombajanga,
toopu.
8 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hambi tekanga
mukamwing'e nkwímilila ing'ole.” Vanang'o nkuteka,
nkumpelekejija.
9 Nkwímilila ing'ole nkuyeja adila divayi dínavele medi
anepo patandi. Nang'e nanga panamaite kudihaleke adila
divayi, henga avala vatumishi vanatekile medi vánimala.
Nkwímilila ing'ole nkunchema nnombi,
10 nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vàtandilika
kuveng'a vakumbuliwîje divayi dinôwa nahoti, na vakàkalewa
nkwida na divayi dikánowa. Henga wako mpaka vino
uvechinkukondya divayi dinôwa namene kupunda dyam-
malele.”
11 Achino nni chimaiho chitandi cha lisaibu, chanatendile
Yesu kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya. Bahi Yesu
nkulanguja ukulu wake na vakuhundwa vake nkunkulupila.

12 Pavaukile apala, Yesu na anyokwe na anung'unuvake
pamo na vakuhundwa vake nkuhelela kuhweneng'ana ku
Kapelinaumu, aneko nkuikala maduva kadiki.

Yesu pa Ing'ande ya Nnungu
(Matayo 21:12-13, Mako 11:15-17, Luka 19:45-46)

13 Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* painavele pepi,
Yesu nkuyamboka kuhwena ku Yelusalemu.
14 Painjidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nku-
vakoja vanu vohe uvasumisa ding'ombe, na vanji uvasum-
isa dingandolo na vanji uvasumisa dimunda. Na vanu
vanji vachibadilana dihela navanang'o vávele umwomwo
vaikalèngè n'dimeza dyavo.
15 Bahi Yesu nkupota n'didi, nkujuha isimbo nkuvavin-
gangila pawelu vanu vammalele pamo na dingandolo na
ang'ombe vao. Anepo nkudibinula dimeza dya akúbadili
dihela na dihela dyavo dya nnyoyo nkumwadilikana.
16 Nkuvahaulila avala vachisumisa dimunda kuchidoni,
"Usang'anya vitukutuku vyenu apano. Ing'ande ya Atatangu
munaijuhe kuva ing'ande ya kusumisija vitukutuku!"
17 Vakuhundwa vake nkulahimukila malove lalembwîje
Mmalemba Lanaswe làhaula kuva, "Itamwi iniitamwa
ing'ande yako ìmbengutenda nguwalalwe."
18 Bahi vakulu va Vayahudi nkummuja Yesu kuchidoni,
"Ùmbetenda chimaiho ntwani cha lisaibu kumaiha kuva
ùnilembelewa utenda vitukutuku avino?"
19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Iyondongange Ing'ande
aino ya Nnungu, nanani nguchiniidenge mmaduva matatu."
20 Vayahudi nkunnyaulila kuchidoni, "Ing'ande aino ya
Nnungu ídengwile kwa vyaka alubaini na sita. Wako
ùmbehulula dachi kuidenga mmaduva matatu?"
21 Henga Ing'ande ya Nnungu yachiiyamba Yesu úvele
mmili wake.
22 Bahi Yesu pafufuliwije, vakuhundwa vake nkuhimukila
kuva ánitangola anelo. Nkulakulupila Malemba Lanaswe na
malove àlalá lanatangwele Yesu.

Yesu ànimala chiivele mitima ya vanu vammalele

23 Uhiku aula Yesu pánavele ku Yelusalemu kusikukuu ya
Pasaka,† vanu vohe vánivyona vimaiho vya masaibu vya-
tendile, bahi nkunkulupila.
24 Henga Yesu nanga panalilekeledile kwa vanu anevo
ing'anya ániimala mitima yavo.
25 Nang'e nanga panalembedile vanu vannyaulile chinu
chohecho chimwâmba munu yunji, kwa kuva mwene ánimala
lavêle mmitima ya vanu vammalele.

---

* **2:13** Pasaka yavele Sikukuu ya Chiyahudi kukumbukila uhiku aula Nnungu pavapohije Vaisilaeli kuhaloka muutumwa nchilambo cha Misili, mmahiku àlalá langa Musa. Nnungu ántumile Malaika Nkúwalala uchinga akahukùùmù n'ding'ande dyammalele dya ku Misili, na kila ing'ande inapakwîjwe myadi ya ungandolo munnango, vánipohwa kuhaloka muhukumu ya Nnungu. † **2:23** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

3

Yesu nawi Nikodemo

1 Pávele na munu yumo lina lyake Nikodemo, wa nnikuwa
lya vakulu va lukumbi lwa Vayahudi, ánavele nnikuwa lya
chidini lya chiyahudi lichichêmwa Mafalisayo.
2 Aneyo munu nkummwenela Yesu nachilo, nkunnyaulila
kuchidoni, “Nkúhunda, hwetu tùnimala kuva wako ùlaijijwe na
Nnungu, kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda chimaiho
cha lisaibu malinga chutenda wako, ikànave chihi Nnungu
àvele pamo na wako.”
3 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu
kuva, nanga munu ambehulûla kuinjila mu Ufalume wa
Nnungu akànavelekwe mwanda wavili.”
4 Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Ìmbehululika dachi
munu nkulungwa avelekwe mwanda wavili? Àmbehulula
dachi kwenda nnitumbo lya anyokwe nkuvelekwa mwanda
wavili?”
5 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila
uhiu kuva, munu akànavelekwe kwa medi na kwa Umumu
Wanaswe, akambeinjila mu Ufalume wa Nnungu.
6 Munu àvelekwa chimmili kuhaloka kwa atatake na
anyokwe, henga imumu ìvelekwa kuhaloka kwa Umumu
Wanaswe.
7 Bahi unakangane ing'anya inguhawile kuva mùlembelewa
muvelekwe mwanda wavili.
8 Mpapa ùnapunga kuhwena kuulembela, na unaupilikana
lidi lyake, henga ukámala kuuhaloka wala kuuhwena. Uvila
nni chiikamajanga kuhauliha namuna chavelekwa munu
kwa Umumu Wanaswe.”
9 Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Vitukutuku avino
vìhululika dachi?”
10 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako nni nkúhunda wa
Vaisilaeli, ìvadachi unalamale alano?
11 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, hwetu tùhaula malove lat-
ulamaite na kushuhudila àlalá latulawene, henga mwenu
nkatamwanga kupwechelela ushahidi wetu.
12 Nangu nìnnyaulidile vitukutuku vya pachilambo, henga
nkángukulupidile, mùmbengukulupila dachi panimbennyaulila
vitukutuku vya kulihunde?
13 Nanga munu woheyo apîte kulihunde, ikànave chihi
Mwana wa Munu ahalêke kulihunde.
14 Malinga Musa chanannyanywile nnyongo anakatapaji-
jwe kwa shaba, nkumpatika muha luhichi akula kulilanga,
nni uchocho chalembelewa Mwana wa Munu kunyanyuliwa
muha,

15 uchinga munu woheyo ambenkulupîla àà*ve* na umi ukee
na ntululilo.
16 Kwa kuva, Nnungu á*nivatamwa* namene vanu va pachil-
ambo, nkunnyumya Mwanawe wa weka uchinga kila munu
ambenkulupîla anahwe, henga àà*ve* na umi ukee na ntululilo.
17 Nnungu akanantumile Mwanawe pachilambo uchinga
avahukumu vanu, henga á*nintuma* uchinga avapohe.
18 Munu woheyo ankulupîla Mwana wa Nnungu akam-
behukumiwa, henga ayula akánkulupila, tayali à*nihukumiwa*,
ing'anya akánkulupidile Mwana wa weka wa Nnungu.*
19 Na hukumu aneyo ì*halokana* na alano, nng'anje ù*niida*
pachilambo, henga vanu nkulutamwa namene lupi kupunda
nng'anje, kwa kuva, lávatendàngà là*nihakalanga*.
20 Kila munu atênda lakánkatapalila Nnungu à*nauchima*
nng'anje, na akátamwa kwida kunng'anje, wayopa
là*napihuliwa* àlalá lakánkatapalila Nnungu latênda.
21 Na munu atênda lalalembela Nnungu, nang'e à*ida*
kunng'anje, uchinga àlalá latênda lamaike kuva Nnungu
nni antendîle alatende anelo.”

Malove langa Yohana Nkúbatisa lamwâmba Yesu

22 Bada ya anelo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuh-
wena chilambo cha ku Yudeya. Nkuikala aneko akuno wav-
abatisa vanu.
23 Yohana nanang'e á*vele* aneko ku Ainoni pepi na ku
Salemu, wabatisa vanu, ing'anya aneko kú*vele* medi lohe, na
vanu nkummwenela, nanang'e nkuvabatisa.
24 Na maduva anelo Yohana á*vele* bado akà*nambitaywa*
nnilungu.
25 Bahi vakuhundwa vanga Yohana na Nnyahudi yumo
vá*natahukana* kuyamba mihambo yavo ya kulihahula.
26 Bahi avala vakuhundwa nkummwenela Yohana
nkunnyaulila kuchidoni, “Nkú*hunda*, ayula munu ú*navenawe*
pamo kung'ambo muto wa Yoludani na kutanga habali
dyake, hambi nanang'e à*venkubatisa*, na vanu vohe namene
và*nammwenela*.”
27 Yohana nkuvahaulila kuchidoni, “Munu akáhulula kuva
na chinu chohecho ikà*nave* chihi achila chahumije Nnungu
kuhaloka muha kulihunde.
28 Mwenu mmene mù*nahulula* chihi kushuhudila kuva
naninnyaulila kuva, ‘Nangu nikee Kilisto, henga ì*nilaijwa*
uchinga ninnongolelee!’
29 Nang'e nni malinga nnombi na nangu nni malinga
nnyanjawake nnombi. Nnyanjawake nnombi à*naimila* wan-
ninda nnombi akamole, nang'e à*nahangalala* akà*pilikana* lidi

* **3:18** Maeleso layâmba lina lola Yohana 1:12.

lya nnombi pakamola. Uchocho nni nangu chinguhangalala namene kupilikana anelo lamunguhaulidile.

30 Ìlembelewa nang'e ààve nkulu, na nangu ngùlembelewa ngùùve nin'joko.

31 Aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele, na munu wa pachilambo asili yake nni pachilambo na àtangola chihi vitukutuku vya pachilambo. Henga aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele.

32 Na àtangola àlalá lalawene na kulapilikana, henga nanga munu alakulupîla malove lake.

33 Na kila munu apwechelêla malove lake, nang'e ànamaiha kuva Nnungu nni uhiu.

34 Ayula atumwîjwe na Nnungu, àtangola malove la Nnungu, ing'anya Nnungu àmwing'ile Umumu wake bila chipimo.

35 Atata Nnungu ànantamwa Mwanawe, bahi àvikile vitukutuku vyammalele mmakono lake.

36 Munu woheyo ankulupîla Mwanawe, nang'e ààva na umi ukee na ntululilo. Na ayula akánkulupila Mwanawe, akambekuva na umi ukee na ntululilo, na gasabu ya Nnungu ìmbemwikalila.”

4

Yesu na mmahe wa Chisamaliya

1 Mafalisayo nkupilikana kuva Yesu àvatenda vanu vohe namene kuva vakuhundwa na kuvabatisa, kumpunda Yohana Nkúbatisa.

2 Yesu mwene nanga panam'batisije munu, henga vakuhundwa vake nni vachibatisa.

3 Bahi Yesu pamaite anelo, nkuuka chilambo cha ku Yudeya nkuhwena kavila chilambo cha ku Galilaya,

4 na mwanda anewo álembelewa apitìile chilambo cha ku Samaliya.

5 Anepo Yesu nkuhwika imanga imo ya chilambo cha ku Samaliya ichêmwa Sikali, imanga ínavele pepi na welu wanga Yusufu wanauhumije atatake uvanchema Yakobo anepo kala.

6 Pachinu apala pávele na chihima cha Yakobo. Yávele malinga uhiku wa sasita ya muhi. Kwa kuva, Yesu ánihopela na mwanda, nkuikala nnyenje chihima.

7 Anepo nkuida mmahe yumo Nsamaliya unateka medi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Mbayele medi la kukumbila.”

8 Uhiku anewo vakuhundwa vake vápite kumanga unasùmà chakulya.

9 Henga ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Wako Unnyahudi na nangu Nsamaliya! Ùmbenguyuwa dachi
medi na nangu ngùvele Nsamaliya?” Átangwele uchocho
ing'anya Vasamaliya na Vayahudi vakáchikundanika.
10 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kuikavele umàlà in-
ujo yahumya Nnungu, na nnani akuhaulîla kuva mbayele
medi la kukumbila, wako ukaninnyuwa nang'e, nanang'e
akanikwing'a medi lahûmya umi.”
11 Ayula mmahe nkuchidoni, “Nang'olo, wako ukee na
mpowola, na chihima chìnilepa, dachi ùmbepata kwachi medi
lahûmya umi?
12 Anakulwetu Yakobo nni atwing'île hwetu chihima
achino, ata mwene Yakobo pamo na vana vake na vannyama
vake vammalele vákumbila medi la chihima uchino. Dachi,
wako ùlilambilila kuva nkulu kumpunda anakulwetu
Yakobo?”
13 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kila munu akumbîla
medi la chihima achino, àmbekuva na inyota kavila.
14 Henga munu woheyo ambekumbîla medi lanimbe-
mwing'a nangu, akambekuva na inyota kavila. Medi
lanimbemwing'a nangu làmbekuva muchi chimbwimbwi
chikulûla medi lahûmya umi ukee na ntululilo nkati mwake.”
15 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
mbayele nangu anelo medi uchinga nnave na inyota kavila
na wala nnaide kavila apano unateka medi.”
16 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Hwena ukancheme nt-
walo koka uide nawe apano.”

17 Ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nangu
nikee na ntwangu.” Yesu nkunnyaulila kuchidoni,
“Ùyangw'ile saana, kuva ukee na ntwalo.
18 Kwa kuva, úlombwije na valume nnyano na aneyo
uikalâna nawe vino akee ntwalo halali, anepo ùtangwele
uhiu.”
19 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
nangu ngwòna wako nni nabii.
20 Anakuluvetu Vachisamaliya vánnyuwa Nnungu
nnichinga alino, henga mwenu Mmayahudi mùhaula kuva,
pa Yelusalemu nni pachinu pakunnyuwila Nnungu.”

21 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, ngukulupile,
kùmbekuva na mahiku lamukambennyuwa Atata nnichinga
alino wala kananga aneko ku Yelusalemu.
22 Mwenu Mmasamaliya, mukámmaite umunnyuwa, henga
hwetu tuvayahudi tùnnyuwa utummaite, kwa kuva upohi wa
Nnungu ùmbekwida kupitila kwa Vayahudi.

23 Henga mahiku làvenkwida, na hambi làníkamola, avala
vamwabûdu Nnungu kwa uhiu, pavambemwabudu Atata
kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu. Kwa kuva, Atata
àvalembela vanu vamwabûdu namuna aneyo.
24 Nnungu nni imumu, na avala vamwabûdu vàlembelewa
vamwabùùdu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu."
25 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nangu
ǹnimala kuva, àvenkwida Masiya, yani Kilisto.* Na pambek-
wida àmbetuhaulila kila chinu."
26 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Nangu ngulonjêla na
wako, 'Nangu nni Unene.'†"
27 Anepo vakuhundwa vake nkuuyananga, pavammwene
Yesu walonjela na ayula mmahe nkukangana namene.
Henga nanga munu anammujije kuva, "Ùlembela chamani
kwanga aneyo mmahe?" au, "Mwadachi ùlonjela na ayu
mmahe?"
28 Bahi ayula mmahe nkuleka nnengelo wake wa medi,
nkuhwena kumanga na kuvahaulila vanu kuchidoni,
29 "Tuhweneng'ane mukannole munu anguhaulidîle nangu
lammalele langútendîle! Dachi, ìnahululika kuva nang'e njo
Kilisto?"
30 Bahi vanu va imanga aila nkuukananga, nkummwenela
Yesu.
31 Uhiku uwowo vakuhundwa vake nkuva uvannyuwa
Yesu uvachidoni, "Chonde Nkúhunda, ilya chakulya."
32 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu ngùvele
na chakulya chimukamaite mwenu."
33 Bahi vakuhundwa vake nkuva uvaujana kuchidoni,
"Dachi, pàvele munu ampelekejîje chakulya?"
34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Chakulya changu nni
kulatenda àlalá lalalembela ayula angutumîle na kulamalila
madengo lake.
35 Mwenu mùnijevelela kuhaula kuchidoni, 'Ìisalidile chihi
myedi ncheche ukamole nchela!' Henga nangu nìnnyaulila
kuva, valolange ava vanu, vàvele muchi vilyo mmwelu, vilyo
vilembelêwa vifunwe hambi.
36 Nkúfuna àpwechelela nshahala wake, na vilyo vyafuna
nni vanu vaidanavo muumi ukee na ntululilo, uchinga ayula
apânda na ayula afûna vammalele vahangalale pamo.
37 Kwa kuva, itangodi aino nni ihiu kuva, 'Munu yumo
ànapanda na munu yunji ànafuna.'
38 Nangu nìntumile mwenu mukafune vilyo vimuka-
tendedile madengo la kulima, vanji nni vatendîle madengo

* **4:25** Maeleso layâmba Masiya na Kilisto lola Yohana 1:41. † **4:26** Kwa kutangola malove alano "Nangu nni Unene," Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14.

la kukamajanga, henga mwenu mùpita chihi mmadengo
lavatendile avenu.”
39 Vasamaliya vohe va imanga aila nkunkulupila Yesu
ing'anya ya malove lanatongwele ayula mmahe kuva,
“Àninguhaulila lammalele langutendenge.”
40 Vasamaliya vánimmwenela Yesu nkunnyuwa aikale navo,
nkwikala aneko kumanga maduva mavili.
41 Na vanu vohe namene váninkulupila Yesu ing'anya ya
malove lake mwene.
42 Vanang'o nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Hambi
tùnikulupila akee chihi ing'anya ya malove lako, henga hwetu
tuvene tùnipilikana na kumala kuva muhiu ayu nni Mpohi wa
vanu va pachilambo.”

Yesu ànnamya mwana wanga nkulu yumo

43 Bada ya maduva mavili, Yesu nkuuka anepo nkuhwena
chilambo cha ku Galilaya, chilambo chavelekwejije.
44 Yesu mwene áhawile kuchidoni, “Nabii nanga paesimika
nkaya yake.”
45 Henga pakamwele ku Galilaya, vanu vohe va aneko,
nkumpwechelela, ing'anya vanang'o vánilona lammalele
lanatendile Yesu chipindi cha sikukuu ya Vayahudi ichêmwa
Pasaka aneko ku Yelusalemu, kwa kuva na vanang'o
vávelenge ukokwo.
46 Bahi Yesu pachipita nchilambo cha Galilaya, nkuh-
wika kavila muimanga ya Kana, pachinu panapindikulanyije
medi kuva divayi. Na aneko ku Kapelinaumu kúvele na nkulu
yumo wa ufalume wa Loma ánavele na mwana achiuula.
47 Ayula nkulu papilikene kuva Yesu ànikamola aneko
ku Galilaya kuhaloka ya kuchilambo cha ku Yudeya,
nkummwenela nkunnyuwa ahwene ku Kapelinaumu
akannamye mwanawe achiuula namene, kwa kuva ávele
pepi na kuhwa.
48 Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Mwenu
mmanu mukànavyone vimaiho vya masaibu na lakukan-
ganya, mwiko nkambehulula kukulupila!”
49 Ayula nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nang'olo, nakuyuwa, tuhwene kukaya kabla mwanangu
akànambikuhwa.”
50 Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Wako hwena
chihi mwanalo mumi.” Ayula munu nkùkulupila malove
lavannyaulidile na Yesu, nkupindikuka uhwena ya kwavo.
51 Pánavele nndila wahwena ya kwavo, nkukojana na vatu-
mishi vake, nkunnyaulila kuva, mwanawe mumi.

52 Anepo ayula nkulu nkuvauja disaa dyalamile mwanawe.
Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'e àlamile lido
sasaba ya muhi.”
53 Ayula nkulu nkuhimukila kuva, dívele disaa udila
dyanannyaulidile Yesu kuva, “Mwanalo mumi.” Bahi nang'e
pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkunkulupila
Yesu.
54 Auno wávele mwanda wavili, Yesu kuhaloka ku Yudeya
nkuhwena ku Galilaya, na kutenda chimaiho cha lisaibu.

5

Yesu ànnamya munu palitanda lya medi

1 Bada ya anelo, Yesu nkuhwena ku Yelusalemu kusikukuu
ya Vayahudi.
2 Aneko ku Yelusalemu, pepi na nnango wa imanga
uchêmwa, “Nnango wa Angandolo,” pávele na litanda lijoko
lya medi lichêmwa kwa Chieblaniya “Betisata,” na litanda
anelyo lívele na dimenu nnyano.
3-4 N'dimenu anedyo múvele na vagonjo vohe vachilalanga,
vaputêle meho na vikwavi na vadidimênge.*
5 Pachinu anepo pávele munu yumo achihuvanga kwa
chipindi cha myaka salasini na nane.
6 Yesu pammwene ayula munu alêle apala na kumala kuva
àlele apala kwa mahiku lohe, nkummuja kuchidoni, “Dachi,
ùnalembela kulama?”
7 Ayula munu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
nangu nikee na munu wa kunguinjija nnitanda palatibu-
liwa medi. Na kila pangulinga kwenda mmedi, munu yunji
ànangulongolelela.”
8 Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila, utwale
chinanda chako, uhwene.”
9 Upala ayula munu nkulama, nkutwala chinanda chake,
nkutandilika kuhwena. Na liduva anelyo lívele Liduva lya
Kuyewelela.
10 Bahi Vayahudi nkunnyaulila ayula munu alamîjwe
kuchidoni, “Nelo nni Liduva lya Kuyewelela, wako
ukáluhusiwa kunyakula nkeka wako.”
11 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu angu-
lamîje nni anguhaulidîle kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene.’
”

---

* **5:3-4** Mmalemba matandi-matandi, malove la ntululilo la nsitali wa 3 na malove lammalele la nsitali wa 4, lakapali. Henga mmalemba lanji lakávele matandi-matandi làlembwije malove lahaûla kuva, “Vanu anevo válindilila medi latibuliwe. Kwa kuva, myanda yohe malaika ánakamola nnitanda anelyo watibulanya medi. Na n'gonjo woheyo áchiva ntandi kwenda nnitanda anelyo, medi palatibuliwa ánalama ugonjo wake.”

12 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Aneyo munu
akuhaulidîle kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene,’ nnani?”
13 Ayula munu nanga pannammaite munu annamîje, kwa
kuva, Yesu ávele atividìile nnikuwa likulu lya vanu.
14 Anepo Yesu nkunkoja ayula munu alamîjwe avèlè
nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkunnyaulila kuchidoni,
“Lola, wako vino ùnilama. Bahi unauyile kavila kutenda
masambi, uchinga lanakukoje la kuhakalanga namene
kupunda alano.”
15 Ayula munu nkuhwena kwa vakulu va Vayahudi, nkuva-
haulila kuva, Yesu nni annamîje.
16 Kwa kuva, Yesu ánnamije ayula munu Liduva lya
Kuyewelela, bahi Vayahudi nkulindamuka kunkambyakam-
bya Yesu.
17 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Atatangu àvele
chihi nkukola madengo mpaka nelo, nanani uchocho
mbènkukola madengo.”
18 Malove anelo lanatangwele Yesu lavatendile Vayahudi
kukudungila namene kummwalala Yesu, akee chihi ing'anya
ya kutenda lakáluhusiwa Nniduva lya Kuyewelela, ila na kwa
kunchema Nnungu kuva Atatake, nang'e àlilinganyanga na
Nnungu.

Mamulaka langa Yesu, Mwana wa Nnungu

19 Bahi Yesu nkuhweneha kuvahaulila Vayahudi
kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, Mwana wa
Nnungu akáhulula kutenda chitukutuku chohecho kwa
ding'ano dyake mwene, henga àtenda chihi achila chamwona
Atatake watenda. Ing'anya, achila chàchitenda Atatake
nanang'e àchitenda uchila.
20 Kwa kuva, Atata ànantamwa Mwanawe, na àninnanguja
kila chinu chachitênda mwene. Na achiannanguje mambo
makulu kupunda alano uchinga mwenu mukangane.
21 Kwa kuva, malinga Atata chavafufula vanu vahwîle na
kuveng'a umi, nni uchocho Mwanawe chaveng'a umi avala
vávalembêla.
22 Atata akánnyukumu munu woheyo, henga hukumu yam-
malele ànkamujije Mwanawe,
23 uchinga vanu vammalele vamwesììmù Mwanawe,
malinga chivamweshimu Atata. Na munu akámweshimu
Mwanawe, akámweshimu na Atata antumîle.
24 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ayula apilikâna lilove
lyangu na kunkulupila ayula angutumîle, ànipata umi ukee
na ntululilo. Nang'e akambehukumiwa asabu, kwa kuva,
ìmbekuva ànihama mukuhwa, nkwenda muumi.

25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, pàmbekuva na uhiku, na
uhiku anewo ùnikamola, vanu vahwîle uvambelipilikana lidi
lya Mwana wa Nnungu, na vanu vambelipilikâna, vàmbekuva
vumi.
26 Malinga Atata chavele na umi nkati mwake, nni uchocho
chantendile Mwanawe kuva chitandikilo cha umi.
27 Na àmpele mamulaka la kuhukumu, ing'anya nang'e nni
Mwana wanga Munu.
28 Mwenu munakangane malove anelo, ing'anya
pàmbekuva na liduva, vanu vammalele vahwîle
livambelipilikana lidi lyake,
29 na vanang'o vàmbehuma mmisati yavo. Avala vatendîle
lambone vàmbefufuka na kupata umi, henga avala vatendîle
lahakalenge vàmbefufuka uchinga vahukumiwe asabu.”

Ushahidi unnyâmba Yesu

30 “Nangu nikáhulula kutenda chinu chohecho kwa
ding'ano dyangu nimwene. Nangu ngùhukumu chihi malinga
chingupilikana kuhaloka kwa Atata, na hukumu yangu
ni ya haki, kwa kuva nangu nikákudungila chihi kutenda
chingulembela nangu nimwene, henga kutenda chalembela
ayula angutumîle.
31 Nangu nikàlishuhudila nimwene, ushahidi anewo ukam-
bekubaliwa kuva wa uhiu.
32 Henga pàvele na munu yunji angushuhudîla nangu, na
aneyo nni Yohana, na nangu nnìmala kuva ushahidi wake
kwamba nangu ni wauhiu.
33 Mwenu mwavatumile vanu kwa Yohana Nkúbatisa,
nang'e nkuushuhudila chihi uhiu kungwamba nangu.
34 Nangu nikálisingila ushahidi wa vanu, henga ngùtangola
malove alano uchinga mupate kupohwa.
35 Yohana ávele muchi chibatali chichiyaka na kulangaja,
na mwenu múnitandola kuuhangalalila nng'anje wake kwa
chipindi.
36 Henga nangu ngùvele na ushahidi nkulu namene
kupunda aula wahumije Yohana Nkúbatisa. Kwa kuva,
mambo langútèndà vino njo lánguhaulidìlè Atata nilatende,
nalanang'o nni langushuhudîla na kulanguja kuva nang'e
àningutuma.
37 Atata angutumîle nanang'e uchocho ànangushuhudila.
Mwenu mukanawahi kupilikana lidi lyake wala kumwona
chavele.
38 Na malove lake lakáikala mmitima mwenu, kwa kuva
nanga pamungukulupila nangu wangutumile.
39 Mwenu mùloleha Malemba Lanaswe umutenda kuva
nkati mwake mùmbepata umi ukee na ntululilo. Malemba
anelo njo lángushuhudìlà nangu,

40 henga mwenu nkátamwanga kwida kwang'une uchinga
mupate umi.
41 Nangu nikákudungidile kupata imbili kuhaloka kwa vanu.
42 Nangu ǹnimmala kuva mwenu nanga pamuntamwa
Nnungu.
43 Lola! Nangu ǹniida kwa mamulaka la Atatangu, henga
nkángupwecheledile, ila munu yunji akàida kwa mamulaka
lake mwene, mwenu muchimumpwechele.†
44 Bahi ikàva mwenu mùtaha kupwechela imbili kuhaloka
kwenu mmene na akee kuhaloka kwanga Nnungu wa weka,
hambi mùmbehulula dachi kukulupila?
45 Mwenu munatende kuva nangu nìmbensitaki kwa
Atatangu. Ambensitâki mwenu nni Musa umunnolela kuva
àmbekuva m'bali wenu.
46 Mukàchinkulupila Musa, nkaningukulupila na nangu
mwalehu, kwa kuva Musa ánilemba habali dinguyâmba
nangu.
47 Henga ikàva nanga pamulakulupila àlalá lalémbîle Musa,
mùmbehulula dachi kukulupila malove lángutangòlà?”

6

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu nnyano
(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Luka 9:10-17)

1 Bada ya anelo, Yesu nkuyamboka Litanda lya Galilaya,
yani Litanda lya Tibeliya.
2 Likuwa likulu lya vanu nkumpapata Yesu, ing'anya vanu
anevo váviwene vimaiho vya masaibu vyachivitenda kwa
kuvalamya vagonjo.
3 Yesu nkukwela nnichinga, nkuikala aneko pamo na
vakuhundwa vake.
4 Na Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* ívele pepi
kukamola.
5 Bahi Yesu palolite na kulyona likuwa likulu lya vanu
ulihaloka, nkummuja Filipo kuchidoni, “Tukasume kwachi
mikate uchinga ava vanu valye?”
6 Yesu átangwele uchocho wanninga chihi Filipo, kwa kuva
mwene ánimala lyambelitenda.
7 Filipo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kututumila
dihela malinga dya nshahala wa malipo la maduva myambili
kusuma mikate, ikambeoneleja kananga kumupa kila munu
chipande chijoko!”
8 Nkúhundwa yumo wa Yesu uvannchema Anduleya,
nnung'une Simoni uvanchema Petulo, nkunnyaulila Yesu
kuchidoni,

---

† **5:43** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.
* **6:4** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

9 “Apano pàvele kijana yumo avêle na mikate nnyano
ya shayili† na dihomba dimbili. Dachi, vitukutuku avino
vìmbetoleja chani kwa vanu vohe malinga ava?”
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vahaulile vanu
vaikalange pahi.” Pachinu anepo pávele na wahi wohe,
bahi vanu nkuikalanga, na isabu ya valume weka vánavele
anepo yávele malinga alufu nnyano.
11 Yesu nkuitwala aila mikate, nkunshukulu Nnungu na
kuvayavanyija vanu vammalele vanaikalenge apala, na di-
homba na dinang'o nkutenda uchocho. Na kila munu nkùpata
malinga chanalembedile.
12 Vammalele pavasibile, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa
vake kuchidoni, “Lokotanga vibeduli vyammalele viisalidîle
vya mikate, uchinga vitumike kavila.”
13 Bahi vakuhundwa nkulokotanya maisalilo la vibeduli
vya mikate, nkwombaja makalala kumi na mbili.
14 Vanu pavachiwene achila chimaiho cha lisaibu cha-
tendile Yesu, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu nni ayula nabii
utuchinnolela kwida pachilambo.”
15 Yesu pamaite kuva vámbeida unantwala kwa dimongo
uchinga vankan'juhe kuva nfalume, nang'e nkuuka nkuh-
wena kavila kulichinga weka.

Yesu àonga muha medi
(Matayo 14:22-33, Mako 6:45-52)

16 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa va Yesu
nkuhelelekela ya kulitanda.
17 Nkukwelanga muingalava, nkutandilika kuyomboka
litanda kuhwena kuimanga ya Kapelinaumu. Chipindi ane-
cho lupi lúvele lwendìlè, na Yesu ávele bado akànambivakoja.
18 Lipungo likulu nkutandilika kupunga namene na litanda
nkutibuka mawimbi.
19 Bahi pavapite mwanda wa kilometa malinga nnyano au
sita, nkumwona Yesu avèlè pepi na ingalava, waonga muha
medi, vakuhundwa vake nkuyopa namene.
20 Henga Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Ni nangu, munayope!”
21 Bahi vakuhundwa vake kwa kuhangalala, nkump-
wechelela Yesu muingalava, upala ingalava nkuhwika kun-
nyangi, pachinu pavachihwena.

Vanu vàntaha Yesu

22 Ulyamba wake, likuwa lya vanu vanaisalidile m'bali
wavili wa litanda, vánikameka kuva pachinu anepo ípwawije

† **6:9** Shayili ni dimbeyu dilandâna na utani, na nkate ukatapajîjwe na shayili nanga pauchigalika.

chihi ingalava imo bahi. Na vánimala kuva Yesu akanainjidile muingalava aila pamo na vakuhundwa vake, ila vakuhundwa vake vápite chihi vanang'o weka.

23 Na dingalava dinji nkukamola kuhaloka kuimanga ya Tibeliya, nkuhwika pachinu apala pavanalile vanu aila mikate, bada ya Nang'olo Yesu kunshukulu Nnungu.

24 Bahi avala vanu pavamaite kuva Yesu na vakuhundwa vake vakapali pachinu apala, nkukwelanga n'dingalava dyavo nkuhwena kuimanga ya Kapelinaumu unantaha Yesu.

*Yesu njo nkate úvatèndà vanu vàà*ve *na umi*

25 Avala vanu pavankojije Yesu ng'ambo ya vili ya litanda, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda, wako ùkamwele chakani apano?”

26 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mwenu mùngutaha nangu ing'anya ya aila mikate imunalile na kusiba, henga akee ing'anya ya kwelewa mana ya avila vimaiho vya masaibu vingunatendile.

27 Munatumbamile kupata chakulya chondongeka, ila tumbamila kupata chakulya chikóndongeka na chiîda na umi ukee na ntululilo. Na Mwana wa Munu njo ambemwîng'a mwenu chakulya anecho, kwa kuva nang'e njo walimaihijije Atata Nnungu.”

28 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Hwetu tutende dachi uchinga tukole madengo lalalembela Nnungu?”

29 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Madengo lalalembela Nnungu mulatende nni alano, munkulupile chihi ayula wantumile.”

30 Avala vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ùmbelanguja chimaiho ntwani cha lisaibu, uchinga tuchone na tupate kukukulupila? Dachi, ùmbetenda chinu ntwani?

31 Aneko kulilanga akuluvetu válile chakulya chichêmwa ‘Mana,’ chakulya chilandêne na nkate, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ávalisije nkate uhalêke kulihunde.’ ”

32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, Musa nanga panampele mwenu nkate uhalôka kulihunde, henga Atatangu nni amwîng'a mwenu nkate uhiu uhalôka kulihunde.

33 Kwa kuva, nkate wauhumya Nnungu nni ayula asulupûka kuhaloka kulihunde, na nni avêng'a vanu va pachilambo umi.”

34 Avala vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùnakuyuwa utwing'e nkate anewo maduva lammalele.”

35 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu njo nkate wene
uvatênda vanu vààve na umi. Aîda kwang'une akambekuva
na indala mwiko, na angukulupîla nangu akambekuva na
inyota mwiko.
36 Henga nangu naninnyaulilanga mwenu kuva, ikànava
mùningwona, wala nanga pamungukulupila.
37 Vanu vammalele vánìng'à Atata vàmbeida kwang'une, na
ayula aîda kwang'une mwiko nikambemminganga.
38 Kwa kuva, nangu ǹnisulupuka kuhaloka kulihunde
uchinga ngutende àlalá lalalembela ayula angutumîle, akee
unatenda langúlembèlà nangu nimwene.
39 Lalalembela ngulatende ayula angutumîle nni alano,
avala vanu vángupèlè nnannyahe kananga yumo, henga ni-
vafufule vammalele nniduva lya ntulililo wa chilambo.
40 Kwa kuva, chalembela Atatangu nni achino, kila munu
ambemwôna Mwana wa Nnungu na kunkulupila àà ve na umi
ukee na ntulililo, na nangu nguchininfufule munu aneyo
nniduva lya ntulililo wa chilambo.”
41 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika
kuhinginika ing'anya Yesu áhawile kuva, “Nangu njo nkate
usulupwîke kuhaloka kulihunde.”
42 Vanang'o nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu
tenda Yesu mwana wa Yusufu? Atatake na anyokwe
hwetu tùnivamala! Vino nang'e àhulula dachi kuhaula kuva,
‘Ǹnisulupuka kuhaloka kulihunde?’ ”
43 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lekanga kuhinginiki-
lanila mmene kwa mmene.
44 Nanga munu àhulula kwida kwang'une akanachemwe
na Atatangu angutumîle, na nangu nguchininfufule munu
aneyo liduva lya ntulililo wa chilambo.
45 Mmalemba la manabii ìlembwije kuva, ‘Vanu vam-
malele vàmbehundwa na Nnungu.’ Kila munu ampilikâna
Atatangu na kulihunda kuhaloka kwanga nang'e, aneyo àida
kwang'une.
46 Aino ikee na mana kuva ànipwawa munu awahîte kum-
wona Atata, ikànave chihi nangu nguhalêke kwa Nnungu,
nangu njo nimmwêne Atata.
47 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akulupîla
àpata umi ukee na ntulililo.
48 Nangu njo nkate uvatênda vanu vààve na umi.
49 Aneko kulilanga anakuluvenu vánilya nkate‡ uhalêke
kulihunde, henga vánihwa.

‡ **6:49** Apano Yohana àlembile Mana, na aneyo mana yalandene na nkate, njo mana Yesu àlilonjeledile mwene kuva nang'e nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde.

50 Henga nangu njo nkate usulupûka kuhaloka kulihunde,
uchinga munu woheyo ambeûlya anahwe.
51 Nangu njo nkate uvatênda vanu vààve na umi, nkate
usulupwîke kuhaloka kulihunde. Munu woheyo akàulya
nkate auno, àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Na nkate
auno ni mmili wangu, unimbeuhumya kwajili ya vanu va
pachilambo uchinga vapate umi."
52 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika ku-
tahukana vene kwa vene uvachidoni, "Munu ayu àmbehulula
dachi kutwing'a mmili wake tuulye?"
53 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, mwenu nkanaulye mmili wanga Mwana wa Munu
na kukumbila myadi yake, bahi nkambekuva na umi nkati
mwenu.
54 Na munu woheyo aûlya mmili wangu na kukumbila
myadi yangu, ààva na umi ukee na ntululilo, na nangu ngu-
chininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.
55 Kwa kuva, mmili wangu nni chakulya cha uhiu, na myadi
yangu nni chikumbilo cha uhiu.
56 Munu woheyo aûlya mmili wangu na kukumbila myadi
yangu, aneyo ànakumilana na nangu na nangu nakumilana na
aneyo munu.
57 Malinga Atata angutumîle chavele na umi, na nangu
ngùùva na umi ing'anya yanga nang'e, uchocho munu
woheyo angûlya nangu àmbekuva na umi ing'anya yang'une.
58 Bahi auno nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde,
henga ukee muchi chakulya chichêmwa 'Mana' inasulupwike
kuhaloka kulihunde, ivachilya anakuluvenu akula kulilanga.
Pamo na kulya Mana aneyo, vammalele vánihwanga, henga
munu ambeûlya nkate auno àmbekuva na umi ukee na ntul-
ulilo."
59 Yesu átangwele malove anelo pánavele nkùhunda mu-
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, aneko ku Kapelinaumu.

Malove lavêle na umi ukee na ntululilo

60 Bahi vanu vohe muavala vakuhundwa vake
pavapilikene uchocho, nkuhaula kuchidoni, "Malove ala
lànikamajanga! Munu ntwani ambehulûla kulapwechela?"
61 Yesu nkumala kuva vakuhundwa vake vànahinginika
ing'anya ya malove anelo, nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mal-
ove alano lànanchima?
62 Bahi ìmbekuva dachi pamumbemwona Mwana wa Munu
wakwela kavila kulihunde, pachinu panavele mwanda
ntandi?
63 Umumu Wanaswe nni avêng'a vanu umi, vanu nanga
pavahulula kutenda uchocho. Na malove laninnyaulidile
mwenu nni la Umumu Wanaswe, na làvele na umi.

64 Henga pàvele vanu vanji mmwenu vakákulupila.” Na Yesu
átangwele uchocho kwa kuva ánivamala chítandilìkè vanu avala
vakambenkulupila na ayula ambentengelêka.
65 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Njo mana
nangu nínnyaulidile kuva, nanga munu àhulula kwida
kwang'une bila kuhululihwa na Atatangu.”
66 Ing'anya ya malove anelo, vanu vohe vachinkulupîla
nkunnekanga, na nanga pavanannondwele kavila Yesu.
67 Anepo Yesu nkuvauja avala vakuhundwa kumi na mbili
kuchidoni, “Dachi, na mwenu uchocho ǹnembeukananga?”
68 Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu
tùmbehwena kwakinani? Wako nni uvêle na malove lavêng'a
vanu umi ukee na ntululilo.
69 Hwetu tùnimala na kukulupila kuva wako nni ayula
Wanaswe ahalêke kwa Nnungu.”
70 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nangu nikee nin-
tandwêle mwenu kumi na mbili? Henga yumo mmwenu
àlojwa na Ibilisi!”
71 Yesu átangwele malove anelo wamwamba Yuda mwana
wanga Simoni Isikaliote, kwa kuva nang'e nni ambenten-
gelêka ikànava ávele yumo wa avala kumi na mbili.

7

Yesu na anung'unuvake

1 Bada ya anelo, Yesu nkupita waonga nchilambo cha ku
Galilaya. Akanatamwije kwonga chilambo cha ku Yudeya,
ing'anya vakulu va Vayahudi vákudungidile kummwalala.
2 Bahi Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa, Sikukuu ya
Migongwe, yávele pepi kukamola,
3 bahi anung'unuvake Yesu nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Uka apano uhwene ya ku Yudeya, uchinga vakuhundwa
vako vakalone lutenda.
4 Munu alembêla amaikane, akátenda vitukutuku vyake
kwa sili. Bahi ikàva ùtenda vitukutuku avi, bahi lilanguje kwa
vanu va pachilambo.”
5 Ata anung'unuvake Yesu navanang'o nanga
pavanankulupidile.
6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wangu ulembelêwa,
ukánambikamola. Henga kwenu mwenu kila uhiku ùnafala.
7 Vanu va pachilambo vakáhulula kummenga mwenu,
henga vànguvenga nangu ing'anya nangu nashuhudila kuva,
lavatendanga lànihakalanga.
8 Mwenu hweneng'ana kusikukuu aneyo. Henga nangu
nikambekwida kusikukuu aneyo, kwa kuva uhiku ukatapêle
kwang'une ukánambikamola.”

9 Yesu patangwele malove anelo, nkuisalila chihi nchilambo uchila cha ku Galilaya.

Yesu àhwena ku Yelusalemu ku Sikukuu ya Migongwe

10 Anung'unuvake pavaukile uhwena ya kusikukuu, Yesu nanang'e nkuhwena, henga ápite chihi kwa sili bila kulilanguja kwa vanu.
11 Aneko kusikukuu, vakulu va Vayahudi nkuva uvantaha Yesu akuno uvaujana kuchidoni, “Kwani ayu munu àvele kwachi?”
12 Mmakuwa àlalá la vanu múvele na manyinyi lachinnyamba Yesu. Vanu vanji váhaula kuchidoni, “Yesu nni munu wambone.” Na vanu vanji váhaula kuva, “Yesu akávele munu wambone! Nang'e àvalambila chihi vanu.”
13 Henga nanga munu analingile kutangola habali dyanga Yesu palangele, kwa kuva vávayopa vakulu va Vayahudi.
14 Bahi paihwikile ching'ati sikukuu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkutandilika kuhunda.
15 Anepo Vayahudi pavapilikene mahundo lake, nkukangana namene uvachidoni, “Munu ayu àipete dachi elimu malinga ayi akuno akasomìlè?”
16 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mahundo lánguhûnda nangu lakávele langu, ila ni la ayula angutumîle.
17 Munu woheyo akàlembela kutenda lalalembela Nnungu, achiamale kuva mahundo langu làhaleke kwanga Nnungu, au ngùtangola chihi kwa ding'ano dyangu nimwene.
18 Munu atangôla chihi kwa ding'ano dyake mwene, aneyo àtaha chihi imbili yake mwene. Henga munu ayula atâha imbili ya ayula antumîle, aneyo nni wa kukulupika, na wala nanga palambila.
19 Dachi, Musa akanampele mwenu Sheliya? Henga wala nanga munu yumo mmwenu aikamûla Sheliya aneyo. Ing'anya ntwani mùlembela munguwalale?”
20 Bahi avala vanu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ùvele na nanndenga! Nnani akudungidîle ukuwalala?”
21 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngútendile lisaibu limo, na mwenu mmammalele mmenkuhemwa.
22 Mwenu mùvayalula vanu ata Liduva lya Kuyewelela ing'anya Musa ámpele mwenu amuli ya kuyalula. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, amuli aneyo ikanahaleke kwanga Musa, ila íhaleke kwa anakuluvenu.
23 Bahi ikàva mùnahulula kunnyalula munu Liduva lya Kuyewelela uchinga Sheliya yanga Musa inalumulwe, mwadachi mùnguvisija nangu ing'anya ya kunnamya munu Liduva lya Kuyewelela?

24 Lekanga kuhukumu kwa kupamipamila, henga
ìlembelewa muhukumu kwa haki.”

*Dachi, Yesu njo Kilisto?**

25 Bahi vanu vanji va ku Yelusalemu nkuhaula kuchidoni,
“Dachi, ayu munu akee uvantaha uchinga vammwalale?
26 Hambi lola, àtangola chihi palikuwa lya vanu na wala
nanga munu annyaulîla lilove lyohelyo! Dachi, ìnahululika
kuva vakulu navanang'o vànimala kuva, muhiu ayuno njo
Kilisto?
27 Henga kwahaloka ayu munu hwetu tùnikumala. Na
Kilisto pambeida nanga munu ambemâla pachinu páhalèkè!”
28 Bahi Yesu pánavele nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu
wahunda, nkunonoha lidi nkuhaula kuchidoni, “Mwenu
mùningumala, na kunguhaleke mùnikumala! Nangu nìkaidile
kwa mamulaka langu nimwene, henga ayula angutumîle nni
wauhiu, na mwenu nanga pamummaite.
29 Henga nangu ìnimmala, kwa kuva ngùhaleke kwanga
nang'e, nanang'e nni angutumîle nangu.”
30 Anepo vanu nkulembela vankamule Yesu, henga nanga
munu analingile kunkamula, kwa kuva uhiku wake wa kuka-
mulwa wávele ukànambikamola.
31 Vanu vohe nnikuwa lya vanu vánavele apala,
nkunkulupila Yesu, nkuva uvahaula kuchidoni, “Pámbeìdà
Kilisto tuchitummale, kwa kuva àmbetenda masaibu lohe. Na
ayu munu àtenda masaibu lohe, bahi ìnahululika kuva ayu njo
Kilisto.”
32 Mafalisayo nkupilikana malove lavachitangola vanu
kumwamba Yesu. Bahi makuhani vakulu na Mafalisayo
nkuvatuma valinzi vakankamule Yesu.
33 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìmbekuva pamo na
mwenu kwa mahiku kadiki, koka nguhwene kwanga ayula
angutumîle.
34 Mùmbengutaha, henga nkambengwona, kwa kuva pach-
inu panimbekuva mwenu nkambehulula kuhwika.”
35 Vakulu va Vayahudi nkutandilika kuujana vene kwa
vene, uvachidoni, “Ayu munu àmbehwena kwachi kutukam-
behulula kumwona? Dachi, àmbehwena kwa Vayahudi
vamwadilikêne mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi,
akavahunde vanu vakávele Vayahudi?
36 Àvele na mana ntwani páhaùlà kuva, ‘Mùmbengutaha,
henga nanga pamumbengwona, na pachinu panimbekuva
nangu, mwenu nanga pamumbehulula kuhwika?’ ”
37 Liduva lya ntululilo lya sikukuu aneyo, liduva lîva likulu
namene musikukuu aneyo, Yesu nkuimila nkunonoha lidi

* **7:24** Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

wachidoni, “Munu woheyo avêle na inyota aide kwang'une
akumbile.
38 Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, munu
woheyo angukulupîla nangu, myuto ya medi lavêng'a vanu
umi dìmbekulula kuhaloka muntima mwake!”
39 Yesu átangwele malove anelo wamwamba Umumu
Wanaswe kuva, avala vankulupidîle nang'e vachivam-
pwechelele. Mahiku anelo, Umumu Wanaswe ávele
akànambikamola, kwa kuva Yesu ávele akànambikwinjila
muukulu wake.
40 Vanu vanji nnikuwa alila pavapilikene malove anelo
nkuhaula kuchidoni, “Muhiu, ayuno munu nni nabii
achilolêwa kwida!”
41 Vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Ayuno nni Kilisto!”
Henga vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Nanga, ìmbehululika
dachi Kilisto ahaloke ku Galilaya?
42 Dachi, Malemba Lanaswe lakáhawile kuva, Kilisto
àmbevelekwa muudukulu wa Nfalume Daudi, muimanga
ya Beselehemu, imanga yavelekwejije Daudi?”
43 Bahi vanu vánavele apala palikuwa nkutandilika kuya-
vanyika ing'anya ya Yesu.
44 Vanu vanji nkulembela vankamule Yesu, henga nanga
analingile kunkamula.

Vakulu va Vayahudi vakánkulupila Yesu

45 Bahi avala valinzi pavauyang'ene, makuhani vakulu
na Mafalisayo, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani
mukáidinawe?”
46 Valinzi nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukánambimwona
munu atangôla muchi chatangola ayula munu!”
47 Bahi Mafalisayo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu
uchocho mùnikumbika?
48 Dachi, alida muvakulu vetu au Mmafalisayo
ankulupidîle nang'e?
49 Henga likuwa alino lya vanu vakaimaîte Sheliya ya Musa
vànilaniwa na Nnungu!”
50 Nfalisayo yumo uvanchema Nikodemo,
anammwenedile Yesu nachilo, nkuvahaulila kuchidoni,
51 “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kunnyukumu munu
kabla tukànambimpilikanila hoti na kumala chatendile?”
52 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Dachi, na wako
uchocho ùhaleke ku Galilaya? Bahi hwena ukatahe
Mmalemba Lanaswe, uchiulole kuva nabii akambehaloka
ku Galilaya!”
53 Bahi nkuukananga, kila munu nkuhwena kukaya kwake.

8

*Mmahe uvankamwile ugoni**

1 Yesu nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni.

2 Bahi liduva lipapete, ulyamba na mambumbu Yesu nkuhwena kavila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu. Vanu vammalele nkummwenela, nang'e nkuikala, nkutandilika kuvahunda.

3 Vakúhunda Sheliya yanga Musa na Mafalisayo, nkumpelekejija Yesu mmahe yumo uvankamwile ugoni, nkumwimija muyo mwa vanu vammalele.

4 Bahi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, ayuno mmahe vànkamwile ugoni.

5 Mu Sheliya yetu, Musa ánituamulisa kuva, nkongwe malinga ayu apanywe mayanga, mpaka ahwe. Hambi wako wàmba dachi?”

6 Avala vanu vátangwele malove anelo uvanninga chihi Yesu, uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki. Henga Yesu nkutepa na kulemba muulongo kwa chala chake.

7 Pavahalijije kummuja, Yesu nkuhinamuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akávele na sambi nnikuwa lyenu, bahi ààve ntandi kunnyelangila mmahe ayu liyanga.”

8 Anepo Yesu nkutepa kavila nkuva walemba muulongo.

9 Pavapilikene malove anelo, vanu vammalele nkutandilika kuukananga yumo-yumo, na vasele nni vánavele vatandi kuukananga. Vammalele nkuukananga nkuisalila chihi Yesu na ayula mmahe anaimidîle muyo mwake.

10 Yesu painamwike nkummuja ayula mmahe kuchidoni, “Vanu vanaimilenge apa vàvelenge kwachi? Dachi, nanga munu ahawîle kuva ùlembelewa uhwe?”

11 Ayula mmahe nkuyang'ula kuchidoni, “Wala nanga munu, Nang'olo!” Bahi Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Na nangu uchocho nikákuhukumu. Wako hwena chihi, henga unauyile kavila kutenda sambi.”

Yesu njo nng'anje wa chilambo

12 Yesu nkuvahaulila kavila vanu kuchidoni, “Nangu nni Unene† nguhûmya nng'anje kwa vanu va pachilambo. Ambengupapâta nangu akambekwonga nnupi, ila àmbekuva na nng'anje uhûmya umi.”

13 Bahi Mafalisayo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ushahidi wako ukákulupilwa kuva wa uhiu, kwa kuva wako ulishuhudila chihi umwene.”

14 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kungulishuhudila nimwene, henga ushahidi wangu nni wauhiu, kwa kuva,

---

* **8:** Mmalemba la kala namene, misitali ya 7:53-8:11 ikapali. † **8:12** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

nangu ǹnipamala pachinu panguhaleke na panguhwena.
Henga mwenu mukámaite pachinu panguhaleke wala panguhwena.
15 Mwenu mùhukumu chihi kwa ding'ano dya chimunu,
henga nangu nanga paninnyukumu munu.
16 Ata nikàhukumu, hukumu yangu ni ya uhiu, kwa kuva,
nangu nikáhukumu weka, ila Atata angutumîle àvele pamo na
nangu.
17 Na mu Sheliya yenu ìnilembwa kuva, ushahidi wa vanu
vavili ùnakulupilwa kuva nni wa uhiu.
18 Nangu ngùlishuhudila nimwene, na Atata angutumîle
nanang'e uchocho ànangushuhudila."
19 Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, "Atatako wako
àvele kwachi?" Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu
nanga pamungumaite nangu, na wala nanga pamummaite
Atatangu. Henga kuikavele umungumala nangu, bahi
mukanimmala na Atatangu."
20 Yesu átangwele malove anelo pachihunda nnuwani lwa
Ing'ande ya Nnungu pepi na pachinu palavele masan-
duku la sadaka. Na wala nanga munu anahulwile kunka-
mula, ing'anya uhiku wake wa kukamulwa wávele bado
ukànambikamola.

Kunguhwena nangu mwenu nkáhulula kuhwika

21 Bahi Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Nangu
mbènkuhwena, na mwenu mùmbengutaha, henga mwenu
mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu. Na kunguhwena
nangu, mwenu mukáhulula kuhwika."
22 Bahi vakulu va Vayahudi pavapilikene malove anelo
nkuchidoni, "Patangola kuva, 'Kunguhwena nangu mwenu
mukáhulula kuhwika.' Dachi, àlembela aliwalale mwene?"
23 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùhaleke
upano pahi, henga nangu ngùhaleke muha. Mwenu ni
mmanu mmapachilambo achino, henga nangu nikávele wa
pachilambo achino.
24 Njo mana nínnyaulidile kuva, mùmbekuhwa ing'anya
ya masambi lenu. Na ikàva nanga pamumbekulupila
kuva, 'Nangu nni Unene,'‡ muhiu mùmbekuhwa ing'anya ya
masambi lenu."
25 Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, "Kwani wako
nnani?" Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu njo ayula
uninannyaulidile kutandiki patandi.
26 Nangu ngùvele na malove lohe la kutangola kumwamba
mwenu na la kunnyukumu mwenu. Henga ayula angutumîle

‡ **8:24** Kwa kutangola malove alano "Nangu nni Unene," Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14.

nangu nni wauhiu, na nangu nìvahaulila vanu va pachilambo àlalá langupilikene kuhaloka kwanga nang'e.”

27 Henga avala vanu wala nanga pavanaelewije kuva Yesu àtangonavo kumwamba Atatake wa kulihunde.

28 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamumbennyanyula Mwana wa Munu muha munsalaba, anepo njo pamumbemala kuva, ‘Nangu nni Unene,’§ na nni pamumbemala kuva, nanga chinu chingútênda kwa ding'ano dyangu nimwene, ila ngùtangola chihi àlalá langúhundîle Atata.

29 Na ayula angutumîle àvele pamo na nangu, wala akángulekile weka, ing'anya maduva lammalele ngùtenda lankatapalîla.”

30 Bahi pachitangola malove anelo, vanu vohe váninkulupila.

Vana vanga Nanchindenga

31 Bahi Yesu nkuvahaulila avala Vayahudi vankulupidîle kuchidoni, “Mwenu mukàlakamula mahundo langu, muhiu mùmbekuva mmakuhundwa vangu.

32 Anepo njo pamumbeumala uhiu, na anewo uhiu ùmbentenda mukombolewe.”

33 Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu, na tukánambikuva tuvatumwa tùvá munu woheyo. Hambi wako ùvele na mana ntwani pauhaula kuva, tuchitukombolewe?”

34 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila munu atênda sambi ni ntumwa wa sambi.

35 Ntumwa nanga pavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele, henga mwana ànavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele.

36 Mwana wa Nnungu akànkombola mwenu, bahi muchimukombolewe mwalehu.

37 Nangu ǹnimala kuva, mwenu ni mmanu mma lukolo lwa Iblahimu. Henga mùkudungila munguwalale ing'anya mwenu nkálatamwanga mahundo langu laikale mmitima yenu.

38 Nangu ngùlatangola chihi àlalá lanilawene kwa Atatangu, henga mwenu mùlatenda àlalá lamulapilikene kwa atatawenu.”

39 Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu.” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mukàchiva mmanu mma lukolo lwanga Iblahimu, mukanilatenda àlalá lachilatenda Iblahimu.

---

§ **8:28** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

40 Hambi nangu nìnnyaulidile uhiu unguupilikene kwa
Nnungu, pamo na anelo mwenu mùkudungila mumbwalale.
Henga Iblahimu nanga panatendile uchocho!
41 Mwenu mùlatenda àlalá lalatenda atatawenu.” Vanang'o
nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu tukee tuvana tuva
halamu! Hwetu tùvele chihi na atata yumo bahi, yani
Nnungu.”
42 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kwikavele Nnungu
wava Atatawenu, mukaningutamwa nangu, kwa kuva,
nangu ngùhaleke kwa Nnungu, na hambi ngùvele apano.
Nangu nanga panguidile kwa mamulaka langu nimwene, ila
kwa mamulaka la ayula angutumîle.
43 Mwadachi mwenu makálaelewa malove lángutangôla?
Mwenu mukálaelewa malove langu ing'anya mukáhulula ku-
lapwechela mahundo langu.
44 Mwenu njo mmana mma atata wenu Ibilisi na mùlembela
chihi kutenda àlalá lalalembela atatawenu. Nang'e nni
nkúwalala maduva lammalele kutandikila patandi, nang'e
nanga paendâna na uhiu, kwa kuva uhiu ukapali nkati
mwake. Palambila, àtangola chihi itangodi yavelekwejije
nayo, kwa kuva, nang'e ni nkúlambila na nni atata wa aneko
kulambila.
45 Henga nangu ngùtangola chihi uhiu, na njo mana mwenu
nkángukulupila!
46 Alida mmwenu ahulûla kumaiha kuva nangu ngùvele na
sambi? Na ikàva ngùtangola uhiu, mwadachi nkángukulupila?
47 Munu wanga Nnungu ànalapilikanila malove langa
Nnungu. Henga mwenu nanga pamupilikanila ing'anya
mwenu mukee mmanu mma Nnungu.”

Iblahimu kabla akànambivelekwa Yesu ànipwawa

48 Vayahudi nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Dachi, hwetu
tukáhawile uhiu kuva wako ni Nsamaliya na kuva wako ùvele
na nanndenga?”
49 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikávele
na nanndenga, ila nìmweshimu Atatangu, henga mwenu
ǹnanguvenga.
50 Nangu nikálitahija ukulu wangu nimwene, ila ànipwawa
yumo autâha ukulu anewo kwajili yangu, nanang'e nni
nkúhukumu.
51 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo
akàlakamulila malove langu, aneyo munu akámbekuhwa.”
52 Bahi Vayahudi nkuhaula kuchidoni, “Hambi hwetu
tùnimala kuva wako ùvele na anamindenga! Iblahimu ánihwa,
na manabii na vanang'o vánihwa, na wako ùhaula kuva, ‘Munu

woheyo akàlakamulila malove langu, aneyo akámbekuhwa
mwiko!'
53 Dachi, wako ni nkulu kumpunda anakulwetu Iblahimu?
Nang'e na manabii vánihwa. Dachi, wako ùlitenda kuva
nnani?"
54 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu
nikàlitumbyanga nimwene, ukulu wangu ukee na mana.
Henga Atatangu umumwamba mwenu kuva Nnungu wenu,
aneyo nni angutumbyânga nangu.
55 Mwenu nanga pamummaite, henga nangu ìnnimmala.
Na nikàhaula kuva, nanga pangummaite, nìmbelambila muchi
mwenu. Henga nangu ìnnimmala na nalakamula malove lake.
56 Anakulwenu Iblahimu ánilulutila namene, akuno
walolela kulyona liduva linimbekwida nangu, na paliwene
liduva anelyo, ánihangalala."
57 Bahi Vayahudi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Wako
wala ukánambikuva na vyaka amsini, hambi ùhaudachi kuva
ùnimwona Iblahimu?"
58 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, Iblahimu kabla akànambivelekwa nangu nanipwawa,
kwa kuva, 'Nangu nni Unene.'** "
59 Bahi Vayahudi nkulokotanga mayanga uchinga
vammwalale Yesu kwa kunnyalangila mayanga, henga Yesu
nkupihwa, nkuhuma nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu.††

9

Yesu ànnamya munu aputêle meho

1 Bahi Yesu pachipita, nkumwona munu yumo aputêle
meho kutandikila pavelekwejije.
2 Vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda, al-
ida atendîle sambi, nni ayuno aputêle meho au vammalêke,
mpaka avelekwe aputèlè meho?"
3 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayu munu
akávelekwejije aputèlè meho ing'anya ya sambi yake au
sambi ya vammalêke. Henga àvele uchocho uchinga matenda
Nnungu laonekane kupitila nang'e.
4 Kwa kuva, muhi ùvechinkuhweneha, bahi tùlembelewa
tulakole madengo la ayula angutumîle, kwa kuva, chilo
chìvenkwida, uhiku wakahulula munu kukola madengo.
5 Pangupwawije pachilambo, nangu nni nng'anje wa
pachilambo."

** **8:58** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26. †† **8:59** Vayahudi vambénnyalangila Yesu mayanga ing'anya ya kulitambulanga nang'e kuva Nnungu, apala patangwele kuva, "Nangu nni Unene." Lola nchitabu cha Kuuka 3:14.

6 Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkusuna
mata pahi, nkulamunyanga na ulongo kuva litope,
nkumpakala ayula munu aputêle, mmeho.
7 Pamalidile kumpakala, nkunnyaulila kuchidoni, “Hwena
ukakalave medi nnitanda lya Siloamu,” mana ya lina alino ni
“Atumwîje.” Bahi ayula munu aputêle, nkuhwena kulitanda
unakalava medi, nkuuya aneko akuno walola.
8 Bahi avandikani mwave na avala vachimwônа anepo
patandi wayuwayuwa, nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani
ayu munu akee ayula achiikâla pahi wayuwayuwa?”
9 Vanji nkuchidoni, “Nni nang'e.” Na vanji nkuchidoni,
“Valandene chihi akee nang'e.” Henga mwene nkuchidoni,
“Nni nangu!”
10 Bahi vanu nkummuja kuchidoni, “Hambi ùpete dachi
kulola?”
11 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu
uvanchema Yesu, ámunyenge litope, nkungupaka mmeho,
nkunguhaulila kuchidoni, ‘Hwena ukakalave medi kulitanda
lya Siloamu.’ Nangu nkuhwena unakalava, na pangukaleve
àlalá medi, nkùpata kulola.”
12 Bahi avala vanu nkummuja kavila kuchidoni, “Munu
wene àvele kwachi?” Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni,
“Nangu nikámaite kwavele!”

Mafalisayo vàuja namuna chalamile ayula munu anaputele meho

13 Bahi vanang'o nkumpelekeja kwa Mafalisayo ayula
munu anaputele meho.
14 Na anelyo liduva lyanamunyenge Yesu litope nkun-
namya ayula munu anaputele meho, lívele Liduva lya
Kuyewelela.
15 Mafalisayo navanang'o nkutandilika kummuja ayula
munu anaputele meho namuna chapete kulola. Nang'e
nkuvayang'ula kuchidoni, “Ángupakele litope mmeho, nangu
nkunakalava medi, na hambi mbènkulola.”
16 Bahi Mafalisayo vanji nkuhaula kuchidoni, “Aneyo
munu nanga pahalèkè kwa Nnungu, kwa kuva, nanga paika-
mula sheliya ya Liduva lya Kuyewelela.” Na vanji nkuva
uvachidoni, “Ìhululika dachi munu avêle na masambi ku-
tenda vimaiho vya masaibu malinga ala?” Nkutandilika
uyavanyika.
17 Bahi Mafalisayo nkummuja kavila ayula munu kuchi-
doni, “Kwa kuva nang'e nni akutendîle ulole, hambi wako
uchidachi kwamba aneyo munu?” Nang'e nkuvahaulila
kuchidoni, “Nang'e ni nabii!”

18 Henga vakulu va Vayahudi vanang'o nanga pavanakulu-
pidile kuva munu aneyo áputele meho na hambi ànalola, bahi
nkubidi vavacheme vammalêke ayula munu apête kulola.
19 Pavakamwele, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayuno nni
mwanawenu umunnyaula kuva ávelekwejije akuno aputèlè
meho? Hambi, àpete dachi kulola?”
20 Bahi avala vammalêke nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu
tùnimala kuva ayuno nni mwanawetu anavelekwejije aputèlè
meho.
21 Henga hwetu nanga patumaite namuna chapete kulola,
na wala nanga patummaite aneyo munu antendîle alole. Na
kwa kuva nang'e nkulungwa, bahi mmujange achiayang'ule
mwene.”
22 Avala vammalêke, vátangwele uchocho ing'anya ya ku-
vayopa vakulu va Vayahudi, kwa kuva, vakulu va Vayahudi
vánipatana kuva, munu woheyo ambennyambukîla Yesu
kuva njo Kilisto*, àmbevingangwa muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu.
23 Njo mana avala vammalêke, vàhawile kuva, “Nang'e nni
munu nkulungwa, mmujange mwene.”
24 Bahi vanang'o nkunchema kavila ayula munu anaputele
meho, nkunnyaulila kuchidoni, “Hambi tangola uhiu kwa
kunnyopa Nnungu. Hwetu tùnimala kuva ayuno munu àvele
na masambi.”
25 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikákameke
kuva nang'e nni munu avêle na masambi. Henga nangu
ngùmaite chihi chinu chimo, kuva ngúputele meho, na hambi
mbènkulola.”
26 Bahi vanang'o nkummuja kavila kuchidoni,
“Àkutendeledile chamani? Àkulamije dachi meho lako?”
27 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu tayali
ǹninnyaulilanga, henga mwenu nkanatamwije kungupi-
likanila. Hambi mwadachi mùlembela ninnyaulile kavila?
Dachi, na mwenu mùlembela mùùve mmakuhundwa vake?”
28 Bahi vanang'o nkuntangolela malove lahakalenge na
nkuchidoni, “Wako nni nkuhundwa wake, henga hwetu nni
tuvakuhundwa vanga Musa!
29 Hwetu tùnimala kuva Nnungu átangwele na Musa, henga
ayuno munu tukámaite kwahaleke!”
30 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Achino nni chinu cha
kukanganya! Mwenu mùhaula kuva mukámaite kwahaleke,
henga nang'e nni angutendîle nangu ngulole!
31 Hwetu tùnimala kuva Nnungu akávapilikanila vanu
vavêle na masambi, henga àvapilikanila vanu vammalele
vamweshîmu Nnungu na kutenda lalalembela.

---

* **9:22** Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

32 Kutandikila pachiumbwije chilambo tukánambipilikana
kuva, ànipwawa munu awahîte kuntenda munu avelekwejîje
aputèlè meho, alole.
33 Kwikavele ayuno munu akàhaloka kwanga Nnungu,
akanahulule kutenda chinu chohecho!"
34 Bahi vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Wako nni
umunu wa masambi kutandikila kuvelekwa kwako, hambi
ùmbetuhunda dachi hwetu?" Bahi nkumminganga mu-
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

Munu anaputêle meho ànkulupila Yesu

35 Yesu nkupilikana kuva ayula munu anaputele meho
ànivingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Bahi
Yesu pakojene nawe nkummuja kuchidoni, "Dachi, wako
ùnankulupila Mwana wanga Munu?"
36 Ayula munu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo,
wako nguhaulile chihi, nang'e ni nnani uchinga ngupate
kunkulupila."
37 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Wako ùnimwona, na aneyo
alonjêla na wako vino nni nang'e."
38 Ayula munu nkuchidoni, "Nang'olo, nangu nakulupila!"
Bahi ayula munu nkunnyunamila Yesu, nkumwabudu.
39 Bahi Yesu nkuchidoni, "Nangu ngùidile apano pachil-
ambo unahukumu, uchinga vanu vaputêle meho valole, na
valôla vaputale meho."
40 Mafalisayo vanji vánavele pamo na nang'e vánipilikana
malove anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, "Mwadachi wako
ùhaula kuva hwetu tùputele meho?"
41 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mukàchiva
mmanu muputêle meho, mukánave na masambi. Henga
kwa kuva mùlyona kuva mùnalola, bahi masambi lenu
làvechinkupwawa."

10

Yesu àhumya nfano wa nchunga wambone

1 Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, munu woheyo akáinjila nchitundu cha dingandolo kwa
kupitila pannango, ila àchitikila chihi kwa kukwela nchi-
tundu, nang'e nni nkwîva na nkúpalaula.
2 Henga ayula ainjîla kwa kupitila pannango wa chitundu,
aneyo nni nchunga wa angandolo.
3 Nlinzi wa chitundu ànanchimulila nnango nchunga, na
angandolo vànapilikana lidi lya nchunga. Nchunga ànavachema
angandolo vake kila ungandolo kwa lina lyake, na kuvalodya
pawelu.

4 Pávahùmyà pawelu, ànavalongolelela, na angandolo vànampapata ing'anya vànilimala lidi lyake.
5 Anevo angandolo mwiko vakambempapata nnyeni, ila vànantukuta kwa kuva nanga pavalimaite lidi lya nnyeni.”
6 Yesu ávahaulidile nfano anewo, henga vanang'o nanga pavanamaite mana lake.

Yesu njo nnango wa kuinjilila na nni nchunga wambone

7 Bahi Yesu nkuhweneha kavila kutangola wachidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nangu ngùvele muchi nnango wa chitundu cha angandolo.
8 Vammalele vangulongoledîle nni vakwîva na vakúpalaula, henga angandolo nanga pavanavapilikanidile.
9 Nangu nni nnango wa angandolo. Munu woheyo ainjîla kwa kupitila kwang'une, àmbepohwa. Àmbeinjila nchitundu na kuhuma, na àmbepata vilyo.
10 Nkwîva páìdà, àida chihi unaiva na kuwalala na kwondonganga. Henga nangu ànniida uchinga vanu vàpate umi, umi wa uhiu mwalehu.
11 Nangu ngùvele muchi nchunga wambone. Nchunga wambone ààva tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vake.
12 Munu wa chibaluwa, nang'e akee nchunga na wala akee mwene angandolo. Bahi palyona lihoha ulihaloka, ànavaleka angandolo, mwene nkutukuta. Anepo lihoha ànavabwilangila angandolo na kuvatenda vanji vahangalavane.
13 Aneyo munu ànatukuta kwa kuva, nang'e nni munu chihi wa chibaluwa na wala nanga pavajali angandolo.
14 Nangu njo nchunga wambone. Ànivamala angandolo vangu, na vanang'o vàningumala,
15 malinga Atata changummaite nangu, na nangu chingummaite Atatangu. Uchocho nangu ngùvele tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vangu.
16 Nangu ngùvele na angandolo vanji vakávele va chitundu achino, na ngùlembelewa nguidenavo, na vanang'o vàmbepilikana lidi lyangu, na kùmbekuva na likuwa limo lya angandolo na nchunga yumo.
17 Atatangu ànangutamwa, kwa kuva ngùvele tayali kuhwa uchinga nguutwale umi wangu kavila.
18 Nanga munu àhulula ungupakanyola umi wangu, nangu ngùuhumya umi wangu kwa kulembela chihi nimwene. Na ngùvele na mamulaka la kuuhumya umi wangu na kuutwala kavila. Uvila nni changulaijije Atatangu ngutende.”
19 Bahi ing'anya ya malove anelo, Vayahudi nkuyavanyika kavila.

20 Vanu vohe muanevo nkuchidoni, “Muhiu ayu munu àvele na nanndenga na nni n'ding'apedi! Mwadachi mìmenkupilikanila?”
21 Henga vanu vanji nkuchidoni, “Malove latángôla ayu munu lakávele la munu avêle na nanndenga. Dachi, nanndenga ànahulula kulakusumbula meho la vanu vaputêle meho?”

Vayahudi vànnyita Yesu

22 Bahi aneko ku Yelusalemu kúvele na Sikukuu ya Kuhimukila Kulimbuliwa kwa Ing'ande ya Nnungu. Na maduva anelo lávele maduva la chipwepwe.
23 Bahi Yesu nkuva waonga nnupenu lwa Ing'ande ya Nnungu, luvachema Lupenu lwa Selemani.
24 Bahi Vayahudi nkun'dinguka Yesu, nkummuja kuchidoni, “Dachi, hwetu tùmbekuva utukwaliha mpaka chakani? Ikàva wako njo Kilisto, bahi tuhaulile unatupihe.”
25 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu naninnyaulilanga mwenu, henga nkákulupila. Vitendo vya masaibu vingútênda nangu kwa mamulaka la Atatangu nni uvyovyo vinguhumîja nangu ushahidi.*
26 Henga mwenu nanga pamungukulupila ing'anya nanga pamuvele mmangandolo vangu.
27 Angandolo vangu vànalipilikana lidi lyangu, na nangu ànivamala, na vanang'o vànangupapata.
28 Nangu nìveng'a angandolo anevo umi ukee na ntululilo, na vanang'o mwiko vakambeyahika maduva lammalele, na nanga munu ambehulûla ungupakanyola mmakono mwangu.
29 Atatangu angupêle anevo angandolo nni nkulu kupunda vammalele, na nanga munu ahulûla kuvapakanyola mmakono mwa Atatangu.
30 Nangu na Atata nni chinu chimo.”
31 Bahi Vayahudi pavapilikene malove anelo nkulokotanga kavila mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kumpanya mayanga.
32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnangujije mwenu masaibu lohe lambone kuhaloka kwa Atatangu. Bahi nguhaulile, lisaibu ntwani limumbengupanyila nangu mayanga?”
33 Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukákupanya mayanga ing'anya ya masaibu lambone lutendile, ila ing'anya ya kunkufulu Nnungu! Wako nni munu chihi, henga ùlitenda kuva Nnungu.”

---

* **10:25** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

34 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa
Mmalemba lenu kuva, Nnungu áhawile kuva, ‘Mwenu ni
milungu.’
35 Bahi Malemba Lanaswe lakáhululika kupukutangwa.
Ikàva Nnungu ávachemile milungu vanu avala vánapete lilove
lyake,
36 hambi mwadachi mùhaula kuva nangu nìnkufulu Nnungu
panguhaula kuva nangu nni Mwana wa Nnungu? Atata
àningutandola nangu kuva niwake na kungutuma pachilambo.
37 Bahi ikàva nangu nanga pangukola madengo la Atatangu,
bahi nnangukulupile.
38 Henga ikàva ngùkola madengo la Nnungu, na
mukátamwanga kungukulupila, bahi lakulupilange anelo
masaibu uchinga mupate kumala na muhwenehe kumala
kuva, Atata àvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati
mwake.”
39 Bahi Vayahudi nkulinga kavila kunkamula Yesu, henga
Yesu nkuvapolonyoka mmakono lavo.
40 Bahi Yesu nkuhwena kavila kung'ambo muto wa
Yoludani, pachinu pachivabatisija vanu Yohana Nkúbatisa,
nkuikala aneko.
41 Vanu vohe nkummwenela Yesu, nkuva uvahaula kuchi-
doni, “Yohana Nkúbatisa nanga panatendile lisaibu lyohelyo,
henga malove lammalele lánatangwele Yohana kumwamba
ayu munu nni muhiu.”
42 Na vanu vohe vánavele pachinu apala, nkunkulupila
Yesu.

11

Kuhwa kwanga Lasalo

1 Bahi pávele na munu yumo achiuûla, lina lyake Lasalo.
Munu aneyo áikala chijiji cha ku Besaniya, chijiji chivachi-
ikala anga Maliya na Masa alumbuvake Lasalo.
2 Maliya ayuno njo anampakele Nang'olo Yesu mahuta
na kumpukutanga mmadodo kwa ulindo wake. Na Lasalo
nkuluwe Maliya nni ánavele n'gonjo.
3 Bahi alumbuvake Lasalo nkutuma ujumbe kwanga Yesu
kunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, nnyanja wako ayula un-
tamwa namene, ànauula!”
4 Bahi Yesu papilikene uchocho, nkuhaula kuchidoni, “Ntu-
lulilo wa ugonjo anewo ikambekuva chihi kuhwa, henga
anewo ugonjo ùnimpata uchinga wonekane ukulu wanga
Nnungu na kwa kupitila ugonjo anewo, Mwana wa Nnungu
atumbyangwe.”
5 Yesu ánintamwa namene Masa na Maliya na Lasalo.

6 Henga Yesu papilikene kuva Lasalo ànauula, nkuhweneha
kwikala maduva lanji mavili pachinu anepo.
7 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuh-
weneng'ane kavila chilambo cha ku Yudeya!”
8 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda,
hambihambi Vayahudi vákudungidile vakupanye mayanga,
vino mwadachi ùhaula tuhwene kavila ukwokwo?”
9 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, liduva limo tenda
lìvele na masaa kumi na mbili? Bahi munu akàonga muhi
akambelikuvala. Munu aneyo àmbelola ing'anya pàvele na
nng'anje wa chilambo achino.
10 Henga munu akàonga chilo àmbelikuvala kwa kuva
pakávele na nng'anje.”
11 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila
kuchidoni, “Nnyanja wetu Lasalo ànilala, henga nangu
ngùhwena ùnamwimula.”
12 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo,
ikàva ànilala, bahi achialame”
13 Vanang'o vátenda kuva kulala luwono, kumbe nang'e
áyamba kuhwa kwa Lasalo.
14 Bahi Yesu nanga panavapihite, nkuvahaulila chihi
mwandu kuva, “Lasalo ànihila,
15 henga nangu nahangalala kwajili yenu kuva, nangu
nikanapwawije aneko, uchinga mwenu mupate kukulupila.
Hambi tuhweneng'ane kukaya kwake.”
16 Bahi Tomaso, uvanchema Didimasi, nkuvahaulila
vakuhundwa avake kuchidoni, “Na hwetu tuhweneng'ane
tukahwe pamo na nang'e!”

Yesu njo Ufufulo na Umi

17 Bahi Yesu pahwikile aneko, nkukoja Lasalo avèlè mun-
sati, na anelyo lívele liduva lya ncheche kutandikila liduva
livansikile.
18 Chijiji cha ku Besaniya chívele pepi na ku Yelusalemu,
mwanda wa kilometa dinatu.
19 Na Vayahudi vohe vánikamola kukaya kwanga Maliya na
Masa unavatuja ntima kwa nsiba wa Lasalo, nnumbwao.
20 Bahi Masa papilikene kuva Yesu àvenkwida, nang'e nkuh-
wena unachingamila, henga Maliya áisalidile chihi kukaya.
21 Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo,
kwikavele ùùva upano, nnumbwangu akanahile.
22 Henga ǹnimala kuva, ata vino chinu chohecho chumben-
nyuwa Nnungu, achiakwing'e.”
23 Yesu nkunnyaulila Masa kuchidoni, “Nnumbulo achiafu-
fuke.”
24 Masa nkuyang'ula kuchidoni, “Ǹnimala kuva, àmbefufuka
liduva lya ntululilo, pavambefufuliwa vanu vammalele.”

25 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu njo ufufulo na
umi. Munu woheyo angukulupîla nangu, ata kwahwa, achi-
ave mumi.
26 Kila munu aikâla nkati mwangu na kungukulupila,
mwiko akambekuhwa. Dachi, ùnalakulupila alano?”
27 Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, nangu
nakulupila kuva wako njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu,
ayula achilolewa kwida pachilambo.”

Yesu ànfufula Lasalo

28 Masa pamalidile kutangola malove anelo, nkuhwena
unanchema Maliya adadaye, nkunnyaulila paweka kuchi-
doni, “Nkúhunda ànikamola, na anakuchema.”
29 Maliya papilikene uchocho, nkupiyanya kutakatuka,
nkummwenela Yesu.
30 Na Yesu ávele bado akànambikamola pachijiji, ávele chihi
upala panapite Masa unachingamila.
31 Avala Vayahudi vánavele kukaya pamo na Maliya uvan-
tuja ntima, pavammwene Maliya wapiyanya kutakatuka
na kuhuma pawelu, nkunnondola. Vanang'o vátenda kuva
àhwena kunsati unakuta.
32 Bahi Maliya pakamwele apala pávèlè Yesu, nkutindi-
vala malundi muyo mwanga Yesu, nkunnyaulila kuchidoni,
“Nang'olo, kwikavele uuva upano nnumbwangu akanahile!”
33 Bahi Yesu pammwene Maliya na avala Vayahudi
vánapapatene navo uvakuta, isungu nkumpwateka na
kuhinginika muntima mwake.
34 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùmmikile kwachi?”
Vanang'o nkunnyaulila, “Nang'olo, ida upalole.”
35 Yesu nkukuta wahumya mihodi.
36 Bahi Vayahudi vánalongene na Maliya nkuhaula kuchi-
doni, “Lolanga namuna chantamwije!”
37 Henga vanji nkuhaula kuchidoni, “Ayu munu ánnamije
ayula munu anaputele meho. Dachi, akanahulwile kuntenda
na Lasalo anahwe?”
38 Bahi Yesu nkuhwika kunsati akuno isungu yake uim-
pwatèkà. Na anewo nsati wávele lipanga, linahinikwije na
liyanga likulungwa.
39 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Liusang'anye anelyo
liyanga!” Masa, nnumbuwe aneyo ahidîle, nkuhaula
kuchidoni, “Nang'olo, hambi ànanung'a, kwa kuva nelo nni
liduva lyancheche kutandikila pahidile!”
40 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, nikákuhaulidile
kuva ukàkulupila uchiuwone ukulu wanga Nnungu?”
41 Bahi vanang'o nkuliusa alila liyanga. Yesu nkulola muha
kulihunde, nkuhaula kuchidoni, “Atata, nakushukulu kwa
kuva wako ùnangupilikana.

42 Ǹnimala kuva ùnangupilikana maduva lammalele. Henga
ngùtangwele malove anelo kwajili ya ààva vanu vavêle apano,
uchinga vapate kukulupila kuva wako nni ungulaijîje.”
43 Pamalidile kutangola malove anelo, Yesu nkunonoha lidi
wachidoni, “Lasalo, huma pawelu!”
44 Bahi ayula munu anahwile, nkuhuma pawelu, akuno
adingilijìjwè sanda mmadodo na mmakono, na kumeho
kwake kuhinikwije chitambala. Yesu nkuvahaulila kuchi-
doni, “N'dingulange, munneke alihwenele.”

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Mako 14:1-2, Luka 22:1-2)

45 Bahi Vayahudi vohe vánapite kwanga Maliya, pavachi-
wene chitendo anecho chatendile Yesu, nkunkulupila.
46 Henga vanu vanji nkuhwena kwa Mafalisayo unava-
haulila kuyamba achila chachitendile Yesu.
47 Bahi makuhani vakulu pamo na Mafalisayo nkutenda
lilonji lya Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, nkuhaula kuchi-
doni, “Tutende dachi? Lola ayuno munu chatenda vimaiho
vyohe namene vya masaibu.
48 Tukànneka chihi wahweneha, vanu vammalele
vàmbenkulupila, na Valoma navanang'o vàmbekwida
unaondonganga Ing'ande yetu ya Nnungu na vanu vetu!”
49 Bahi munu yumo nnikuwa anelyo uvanchema Kayafa,
ánavele Kuhani Nkulu wa mwaka anecho, nkuvahaulila
kuchidoni, “Mwenu nanga pamumaite chinu chohecho!
50 Dachi, mwenu mukóna kuva nni wasa munu yumo ahwe
kwajili ya vanu vammalele, kuliko kuhwa vanu vammalele
va chilambo achino?”
51 Nang'e nanga panatangwele malove anelo kwa ding'ano
dyake mwene, ila kwa kuva mwaka anewo nang'e ávele
Kuhani Nkulu, ánilauja kuva, Yesu àmbekuhwa kwajili ya
Vayahudi,
52 na akee chihi kwajili ya Vayahudi weka, henga pamo
na vana va Nnungu vammalele vamwadilikêne pachilambo,
uchinga avahimananye pamo na kuva chinu chimo.
53 Bahi kutandikila liduva anelyo, vakulu va Vayahudi
nkuva uvatenda mitemelo ya kummwalala Yesu.
54 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panaongile kav-
ila kwa kulilanguja kwa Vayahudi, ila ániuka anepo pamo
na vakuhundwa vake nkuhwena pachinu pánavele pepi na
lilanga, chijiji chimo chichêmwa Efulaimu. Nkuikala aneko
pamo na vakuhundwa vake.
55 Na kwa kuva Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka*
yávele pepi, bahi vanu vohe kuhaloka mmijiji, nkuhwena

* **11:55** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

ku Yelusalemu uchinga valihahule, kabla ikànambikamola sikukuu.
56 Bahi vanu nkuva uvantaha Yesu. Na pávanavele pamo nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkuva uvaujana kuchidoni, “Mwenu mwòna dachi? Dachi, nni muhiu kuva nanga pambeida kusikukuu aino?”
57 Makuhani vakulu pamo na Mafalisayo váhumije amuli kuva, munu woheyo ambepamâla pachinu pavêle Yesu, avahaulile uchinga vankamule.

12

Yesu àpakwa mahuta
(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Luka 7:36-50)

1 Palanaisalidile maduva sita kuhwika Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka*, Yesu nkuhwena ku Besaniya, chijiji chachiikala Lasalo, ayula wananfufwile Yesu kuhaloka kukuhwa.
2 Aneko nkwandaliwa chakulya cha lyulo kwa eshima yanga Yesu. Masa nkuva wavahudumila, na Lasalo ávele yumo wa vanu vachîlya pamo na Yesu.
3 Bahi Maliya nkutwala nusu lita ya mahuta lakunung'ila, lagalîka namene, nkulapaka mmadodo langa Yesu na kulapukutanga madodo kwa ulindo wake. Na ing'ande yammalele nkunung'ila chihi mahuta anelo.
4 Bahi nkuhundwa yumo wanga Yesu uvanchema Yuda Isikaliote, ayula anantengeleke Yesu lukoto, nkuhaula kuchidoni,
5 “Mwadachi mahuta ala lakásumisijwe kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani dihela anedyo?”†
6 Yuda átangwele uchocho akee kuchi ávavikila chididi amahuvani, henga ing'anya ávele nkwiva. Na nang'e njo achichunga mpatila wa dihela, akuno wadakola dihela dichivikwa mumpatila anewo.
7 Henga Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nnekange, kwa kuva àtendile uchocho kwajili ya kuutayalisha mmili wangu kwa kungusika.
8 Anevo amahuvani mùmbekuvanavo maduva lammalele, henga mukámbekuva na nangu maduva lammalele.”

Ntemelo wa kummwalala Lasalo

9 Vayahudi vohe vánipilikana kuva Yesu ávele ku Besaniya. Bahi nkuhweneng'ana ukwokwo, akee chihi ing'anya ya

---

* **12:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **12:5** Munsitali auno Yohana àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

Yesu, henga pamo na kunannola na Lasalo anafufuliwije na
Yesu kuhaloka kukuhwa.
10 Bahi makuhani vakulu nkutenda ntemelo wa
kummwalala na Lasalo,
11 kwa kuva, ing'anya ya Lasalo, Vayahudi vohe
vánilinyemya na vakulu vao, nkunkulupila Yesu.

Yesu àinjila muimanga ya Yelusalemu kwa kuhangalala
(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Luka 19:28-40)

12 Liduva lipapete, likuwa likulu lya vanu vanaidile
ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka‡
vánipilikana kuva, Yesu ávele nndila kwida ya ku Yelusalemu.
13 Bahi nkutwalanga dinavi dya mitende, nkuhwena
unanchingamila, akuno uvanonoha lidi uvachidoni,
"Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya
Nang'olo!
Ubalikiwe wako Nfalume wa Isilaeli!"
14 Yesu ánkojije mwana wa punda, nkumwikala, malinga
chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
15 "Munayope, mwenu mmenedi mma imanga ya ku
Yelusalemu!§
Lola, Nfalume wenu àvenkwida,
ànkwedile mwana wa punda."
16 Anepo patandi vakuhundwa vake nanga pavanamaite
mana la mambo anelo, henga Yesu patumbyengwe kwa
kuhwa kwake nni pavakumbukidile kuva malove anelo
lánilembwa Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, na njo
vanu chivantendedile.
17 Vanu vammalele vánavele pamo na Yesu wakati panan-
chemile Lasalo kuhaloka munsati na kunfufula kuhaloka
kukuhwa, vánishuhudila anelo lanatendile Yesu.
18 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vohe namene vánihwena
unanchingamila Yesu, kwa kuva vánipilikana kuva Yesu njo
atendîle chimaiho cha lisaibu anelyo.
19 Bahi Mafalisayo pavalawene anelo, nkuhaulanila kuchi-
doni, "Wala nanga chinu chitumbehulula kutenda. Lola,
vanu vammalele vànituleka nkumpapata nang'e."

Yesu àlauja kuyamba kuhwa kwake

20 Pávele na Vagiliki fulani vanaidile ku Yelusalemu unnan-
nyuwa Nnungu mahiku la Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka**.
21 Bahi vanu anevo nkummwenela Filipo ánavele mwenedi
wa ku Betisaida chilambo cha ku Galilaya, nkunnyaulila
kuchidoni, "Nang'olo, hwetu tùlembela tumwone Yesu."

---

‡ **12:12** Maeleso layamba Pasaka, lola Yohana 2:13. § **12:15** Auno nsitali ùlembwijé "Sayuni" na Vayahudi vátúmílá lina anelyo uvamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. ** **12:20** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

22 Filipo nkuhwena unannyaulila Anduleya, bahi vam-
malele vavili nkuukananga nkuhwena unannyaulila Yesu.
23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wa kutum-
byangwa kwa Mwana wa Munu tayali ùnikamola.
24 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, imbeyu ya ngano
ikànamatokele muulongo nkuhwa, ìisalila chihi uchocho kuva
imbeyu imo. Henga ikàmatokela muulongo nkuhwa, ìnamela
na kuhumya vihepo vyohe.
25 Munu woheyo autâmwa namene umi wake nchilambo
achino kupunda chantamwa Nnungu, aneyo akambekuva na
umi ukee na ntululilo, na munu woheyo akáutamwa namene
umi wake nchilambo achino, aneyo àmbekuva na umi ukee na
ntululilo.
26 Munu woheyo akàlembela ungutumikila nangu
àlembelewa angupapate nangu, na pachinu pohepo
panimbekuva nangu njo upopo pambekûva ntumishi wangu.
Na munu akàngutumikila nangu, bahi Atata achiamweshimu
munu aneyo.
27 Hambi isungu yangu ìnakambakamba. Dachi, ngutangole
chinu ntwani? Dachi, ninnyuwe Atata angupohe muuhiku
auno wa kubanika? Nanga, nangu ǹniIda kwajili ya àlalá
lambetendêka muuhiku auno.
28 Atata, litumbyange lina lyako!” Bahi nkupilikanika
lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Ǹnilitumbyanga, na ngu-
chinilitumbyange kavila.”
29 Likuwa lya vanu vanaimidile pachinu apala pavapi-
likene lidi anelyo nkuchidoni, “Anelyo nni lidi lya ing'uva!”
Vanji nkuchidoni, “Malaika ànitangonawe!”
30 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lidi alino
likápilikanike ing'anya yang'une, henga kwajili yenu mwenu.
31 Uhiku wa kuhukumiwa kwa chilambo achino ùnikamola.
Hambi Nanchindenga ntawala wa chilambo achino
àmbeyahwa.
32 Henga nangu panimbenyanyuliwa muha chilambo,
nìmbevatenda vanu vammalele vaide kwang'une.”
33 Yesu átangwele uchocho kulanguja namuna
chambekuhwa muha nsalaba.
34 Bahi likuwa lya vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni,
“Hwetu tùnipilikana Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto
àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Hambi wako ùhaula dachi
kuva Mwana wa Munu àlembelewa anyanyuliwe muha? Na
aneyo Mwana wa Munu ni nnani?”
35 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nng'anje bado ùvele pamo
na mwenu kwa uhiku kadiki. Bahi onganga upopa pamuvele
na nng'anje, uchinga lupi lunannyunike, kwa kuva, aônga
nnupi akápamaite pachinu pahwena.

36 Bahi upopa paupwawije nng'anje, ukulupilange anewo
nng'anje, uchinga mùùve mmana mma nng'anje.” Yesu pa-
malidile kutangola malove anelo, nkuuka, nkuhwena unalip-
iha kulehu na alila likuwa.

Vayahudi vakákulupila

37 Ikànava Yesu átendile vimaiho vya masaibu anelo lam-
malele pameho pavo, henga nanga pavanankulupidile.
38 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele
nabii Isaya kuva,
“Nang'olo, nnani akulupidîle habali ituyanjajije?
Nnani ahunukuliwîje matendo la dimongo dyanga
Nang'olo?”
39 Na uchocho, vakanahulule kukulupila kupapatana na
malove la Isaya kuva,
40 “Nnungu ànilaputaja meho lavo,
na kudiidyopya ding'ano dyavo,
uchinga vanahulule kulola kwa meho lavo,
au kumala kwa ding'ano dyavo,
uyopa vànannaukila Nnungu,
nanang'e nkuvalamya.”
41 Isaya átangwele malove anelo kwa kuva ániwona ukulu wa
Yesu na kuhaula habali dyake.
42 Anepo vakulu vohe va Vayahudi váninkulupila Yesu.
Henga ing'anya ya kuvayopa Mafalisayo, nanga pavanahaw-
ile kuva vànikulupila uvayopa vànavingangwa n'ding'ande dya
kunnyuwila Nnungu.
43 Vanang'o vánitamwa namene kulombolewa na vanu ku-
liko kulombolewa na Nnungu.

Munu ankulupîla Yesu, ànkulupila na ayula antumîle

44 Yesu nkunonoha lidi nkuchidoni, “Munu woheyo
angukulupîla nangu, akángukulupila chihi nangu, henga
ànkulupila na ayula angutumîle.
45 Na munu woheyo angwôna nangu, uchocho àmwona na
ayula angutumîle.
46 Nangu ngùidile pachilambo uchinga ngùùve muchi
nng'anje, uchinga ayula angukulupîla anaikale nnupi.
47 Munu akàlapilikana malove langu koka analakamule,
anepo nike nangu nimbennyukûmu. Kwa kuva, nangu
nikáidile unavahukumu vanu va pachilambo, henga ngùidile
unavapoha.
48 Munu anguhîta nangu na malove langu, malove àlalá
langutangwele nni lambennyukûmu munu aneyo liduva lya
ntululilo.

49 Kwa kuva, nangu nikanatangwele kwa mamulaka langu
nimwene, henga Atata angutumîle nni angulaijîje malove
lammalele langutangola.
50 Nangu ànimala kuva, amuli dyake njo divatênda vanu
vàave na umi ukee na ntululilo. Bahi uchila changuhaulidile
Atata njo uchila chingutangola nangu."

13

Yesu àvakalavya vakuhundwa vake madodo pachakulya cha Pasaka

1 Bahi uhiku wa Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka*
wavele pepi kuhwika. Na Yesu ánimala kuva uhiku wake
wa kuuka pachilambo na kuhwena kwa Atatake ùnikamola.
Na ánivatamwa namene vanu vake vavêle pachilambo, na
ánivatamwa mpaka kuntululilo.
2 Yesu pamo na vakuhundwa vake pavanavenkulya
chakulya chalyulo, Ibilisi ávele antadìlè Yuda mwana wanga
Simoni Isikaliote makudungilo la kuntengeleka Yesu.
3 Na Yesu ánimala kuva Atatake ànkamujije vitukutuku vyam-
malele, na ánimala kuva áhaleke kwanga Nnungu na àuya
kwanga Nnungu.
4 Bahi Yesu, nkutakatuka pameza, nkuula likoti lyake, nkut-
wala litaulo nkulihunga nchikundu.
5 Anepo nkutaya medi nchikalango, nkutandilika ku-
vakalavya vakuhundwa vake madodo na kuvapukutanga
kwa alila litaulo lyanahungile nchikundu.
6 Paikamwele samu yanga Petulo,† nang'e nkummuja Yesu
kuchidoni, "Nang'olo, muhiu wako ùmbengukalavya nangu
madodo?"
7 Yesu nkuhaula kuchidoni, "Chíngutèndà wako ukambechi-
mala hambi, henga uchiuchimale lukoto."
8 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Mwiko wako ukam-
bengukalavya nangu madodo!" Yesu nkunnyang'ula kuchi-
doni, "Nikanakukalavye, wako ukee chinu chimo na nangu."
9 Petulo nkuhaula kuchidoni, "Nang'olo ngukalavye, henga
akee chihi madodo weka, ila ngukalavye makono na mmuti
mwalehu."
10 Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Munu alihingîle
àlembelewa chihi akalave mmadodo bahi, kwa kuva mmili
wake wammalele ùnihahuka. Na mwenu mùnihahuka, henga
akee mwenu mmammalele muhahwîke."
11 Yesu ánimmala ayula ambentengelêka, njo mana áhawile
kuva, "ake mwenu mmammalele muhahwîke."

---

* **13:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **13:6** Mmisitali aino ìlembwije "Simoni Petulo," malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

12 Yesu pamalidile kuvakalavya madodo, nkuwala kavila
likoti lyake, nkunaikala pachinu panaikele kanandi, nku-
vauja kuchidoni, “Dachi, mùnimala mana la alino lingulí-
tendile?
13 Mwenu mùnguchema nangu kuva, ‘Nkúhunda’ na
‘Nang'olo,’ na mwenu mùtangola uhiu, kwa kuva nni
chinguvele.
14 Bahi ikàva nangu ngujukîle Nang'olo na Nkúhunda wenu,
nìnkalavije mwenu madodo lenu, bahi na mwenu uchocho
mùlembelewa mukalavyane madodo mmene kwa mmene.
15 Nangu nìmpele mwenu nfano, uchinga na mwenu mu-
tende malinga nangu chinintendeledile mwenu.
16 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ntumwa nanga pávà
nkulu kumpunda nang'olo wake, wala n'jumbe nanga pávà
nkulu kumpunda ayula antumîle.
17 Bahi ikàva mùnilamala anelo, mùmbekuva na wasa
mukàlatenda.”

Yesu àlauja kuva Yuda àmbentengeleka
(Matayo 26:20-25, Mako 14:17-21, Luka 22:21-23)

18 “Alano làngutangola lakánnyamba mwenu mmammalele.
Nangu ìnnivamala avala univatandwele. Henga lasima latimile
Malemba Lanaswe lahaûla kuva, ‘Ayula alîle chakulya pamo
na nangu, àningupindikuka kuva mmongo wangu.’
19 Nangu nìnnyaulila mwenu vino, kabla anelo lammalele
lakànambihumila, uchinga palambehumila, mukulupile kuva,
‘Nangu nni Unene.’
20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ampwechelêla ayula
unguntumîle, àngupwechelela na nangu, na munu angup-
wechelêla nangu, àmpwechelela na ayula angutumîle.”
21 Yesu patangwele malove anelo isungu yake nkukam-
bakamba, nkuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
munu yumo mmwenu àmbengutengeleka.”
22 Vakuhundwa nkulolana, kwa kuva nanga pavachim-
mala ayula wachimmwamba.
23 Na nkúhundwa yumo muavala vakuhundwa vake,
anatamwîjwe namene na Yesu, áyamene na Yesu pavanavele
nkulya.
24 Bahi Petulo nkunkapila ayula nkuhundwa, nkunnyaulila
kuchidoni, “Mmuje àmwamba nnani.”
25 Bahi ayula nkuhundwa nkuntepela Yesu, nkummuja
kuchidoni, “Nang'olo, ùmwamba nnani?”
26 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Ayula unimbemwing'a
chibeduli cha nkate chinimbechuvika m'bakuli, nni uy-
oyo.” Bahi Yesu nkuchuvika chibeduli cha nkate m'bakuli
nkumwing'a Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote.

27 Yuda papwecheledile chihi achila chibeduli, Nanchin-
denga nkumwenda. Bahi Yesu nkunnyaulila kuchidoni,
“Anecho chumbetenda, piyanya kuchitenda!”
28 Henga wala munu yumo muavala vanaikele pachakulya
anamaite ing'anya ntwani annyaulidile uchocho.
29 Yuda kwa kuva ávele nkúkondya dihela, vakuhundwa
vanji vátenda kuva Yesu ànnyaulidile akasume vitukutuku
vilembelêwa kwajili ya sikukuu, au akaveng'e amahuvani
chinu chohecho.
30 Bahi Yuda papwechedile achila chibeduli cha nkate,
upala nkuhuma pawelu. Na uhiku wene anewo, wávele chilo.

Amuli yahambi

31 Yuda paukile, Yesu nkuchidoni, “Hambi Mwana wa
Munu ànitumbyangwa, na Nnungu ànitumbyangwa kupitila
Mwana wa Munu.
32 Na ikàva Nnungu ànitumbyangwa kupitila nang'e, bahi
na Nnungu mwene àmbentumbyanga nang'e, na akambetima
kuntumbyanga.
33 Mmanavangu, nangu ngùvele pamo na mwenu
kwa mahiku kadiki. Mùmbengutaha, henga malinga
chinivahaulidile vakulu va Vayahudi, hambi nìnnyaulilanga
na mwenu kuva, kunguhwena nangu, mwenu
mukambehulula kwida.
34 Nangu nìmwing'anga amuli yahambi kuva, tamwana.
Malinga nangu chinintamwije mwenu, na mwenu tàmwana
uchocho.
35 Mwenu mukàtamwana, vanu vammalele vachivamale
kuva mwenu nni mmakuhundwa vangu.”

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana
(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Luka 22:31-34)

36 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ùhwena
kwachi?” Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kunguhwena
nangu, kwa hambi ukambehulula kungupapata, henga uchi-
ungupapate paida.”
37 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ing'anya
ntwani nikáhulula kukupapata hambi? Nangu ngùvele chihi
tayali kuhwa ing'anya yakuwe.”
38 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Dachi, muhiu kuva
ùvele tayali kuhwa ing'anya yang'une? Nangu nìkuhaulila
uhiu kuva, ung'uku nannume kabla akànambikongovela, wako
ùmbekuva ungukanile myanda mitatu.”

14

Yesu njo indila ya kuhwena kwa Atata

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
“Mwenu wala munakambekambe mmitima mwenu.
Nkulupilange Nnungu, na ngukulupilange na nangu
mwalehu.
2 Nng'ande mwa Atatangu mùvele nafasi yohe, kwikavele
ikàva uchocho nikàvele nìnnyaulidile. Na hambi ngùhwena
unamwandalila anepo pachinu.
3 Nikàmalila kumwandalila mwenu pachinu, nguchingu-
uye nikantwalange, uchinga apala panimbekuva nangu na
mwenu mùùve upopo.
4 Na mwenu mùniimala indila ìhwena aneko kunguhwena
nangu.”
5 Tomaso nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu
tukámaite kuuhwena, hambi tùmbehulula dachi kuimala
aneyo indila?”
6 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Indila, na
Uhiu na Umi. Nanga munu ahulûla uhwena kwa Atata
Nnungu bila kupitila kwang'une.
7 Ikàvele umungumala nangu, mukanimmala na Atatangu
mwalehu. Na kutandikila hambi mùnimmala, na tayali
mùnimwona.”
8 Filipo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tulanguje
Atata Nnungu, na hwetu tuchitutolele.”
9 Yesu nkunnyaulila Filipo nkuchidoni, “Filipo, ngùtandilike
machedo kwikala na mwenu mpaka hambi, dachi kuva
ukánangumala? Anguwêne nangu, àmmwene na Atata Nnungu.
Hambi wako ùhulula dachi kuhaula kuva, ‘Tulanguje Atata
Nnungu?’
10 Dachi, wako ukákulupila kuva nangu ngùvele nkati mwa
Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu? Malove
laninnyaulila mwenu lakáhaloka chihi kwang'une, ila Atata
Nnungu àvele nkati mwangu nni akôla madengo lake kupitila
nangu.
11 Ngukulupilange nangu, panguhaula kuva, nangu ngùvele
nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati
mwangu. Ikàva nkátamwanga kukulupila uchocho, bahi
kulupilanga ing'anya ya masaibu langulatenda.
12 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, angukulupîla nangu,
nang'e achialatende àlalá langulatenda nangu, na achiahalije
kutenda makulu kupunda ala, ing'anya nangu ngùhwena kwa
Atata Nnungu.
13 Na chinu chohecho chimumbeyuwa kwa lina lyangu,
nguchinguchitende, uchinga Atata Nnungu apate kutum-
byangwa kupitila Mwanawe.
14 Na nkànguyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu,
nguchinguchitende.”

Umumu Wanaswe

15 “Mukàngutamwa nangu, muchimudikamule amuli
dyangu.
16 Na nangu nguchininnyuwe Atata Nnungu, nanang'e
achiamwing'e mwenu Nkúyangata yunji, aikale na mwenu
bila ntululilo.
17 Nang'e nni Umumu wa uhiu. Vanu va pachilambo
vakáhulula kumpwechela, kwa kuva vakámwona na wala
vakámmaite. Henga mwenu mùnimmala kwa kuva àikala pamo
na mwenu na àmbekuva nkati mwenu.
18 Nikambennekanga mwenu mùùve muchi mmana
vachiva, henga nguchinimwidile mwenu.
19 Ùisalidile chihi uhiku kadiki, vanu va pachilambo vakam-
bengwona, henga mwenu muchimungwone. Kwa kuva
nangu nimumi, na mwenu uchocho mùmbekuva mmumi.
20 Na palimbekamola anelyo liduva muchimumale kuva
nangu ngùvele nkati mwa Atatangu, na mwenu mùvele nkati
mwangu na nangu ngùvele nkati mwenu.
21 Munu woheyo adipwechêla amuli dyangu na kudika-
mula, nang'e nni angutâmwa. Na munu angutâmwa nangu,
Atatangu achiantamwe munu aneyo, na nangu nguchingun-
tamwe na kulilanguja kwa munu aneyo.”
22 Bahi Yuda, akee ayula Yuda Isikaliote, nkunnyaulila
Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ìmbehululika dachi ulimaihe kwetu
hwetu na akee kwa vanu va pachilambo?”
23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Munu akàngutamwa
nangu achialakamule mahundo langu, na Atatangu achi-
antamwe munu aneyo, na hwetu tuchituide kwanga nang'e
na kwikala nawe.
24 Munu akángutamwa nangu, nang'e akálakamula malove
langu. Na mahundo lamupilikene lakávele langu, ila ni la
Atata Nnungu angutumîle.
25 Nangu nìnnyaulidile alano vino, panguvele pamo na
mwenu.
26 Henga Atata Nnungu àmbentuma Nkúyangata kwa niaba
yangu, yani Umumu Wanaswe. Na aneyo Umumu achi-
annyunde kila chinu na kunkumbusanga lammalele lanin-
nyaulidile.*
27 Nangu nìnnekelanga amani. Amani yangu nìmwing'anga
mwenu. Nangu nikámwing'a mwenu amani aino muchi chil-
ambo chichihumya. Munakambekambe mmitima yenu na
wala munayope.
28 Múningupilikana panichinnyaulila kuva, ‘Nangu
nguvenkuhwena, na nguchinguuye kavila kwenu mwenu.’

* **14:26** Nsitali auno ùlembwije “àmbentuma mulina lyangu.” Kuntuma munu mulina, mana lake, ahwene kwa niaba ya munu mwene lina anelyo.

Na mwenu mukàchiva umungutamwa nangu, bahi
nkanihangalala ing'anya ngùhwena kwa Atata Nnungu, kwa
kuva, nang'e njo nkulu upunda nangu.
29 Nangu nìnnyaulidile malove alano hambi kabla
lakànambihumila, uchinga palambehumila mupate
kukulupila.
30 Nangu nikambetangola kavila malove lohe na mwenu,
kwa kuva, Nanchindenga ntawala wa chilambo achino
àvenkwida. Na nang'e akee na dimongo kwang'une,
31 henga vanu va pachilambo vàlembelewa vamale kuva
nangu nàntamwa Atata Nnungu, na njo mana ngùtenda kila
chinu malinga changulaijije. Hambi imilanga, tuukanange
apano!”

15

Yesu njo nzabibu uhiu

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nangu
njo nzabibu uhiu, na Atatangu njo nkúlima.
2 Na kila lutavi lulundêne na nangu lukànape vihepo, nang'e
analucheketa, na kila lutavi lûpa vihepo, nang'e ànaluhunila
uchinga luhalije kupa namene.
3 Mwenu tayali munihunwa na kuhahulwa kupitila
mahundo laninnyaulidile.
4 Hweneha kulundana na nangu, na nangu nguchinguh-
wenehe kulundana na mwenu. Malinga lutavi chilukahulula
weka kupa vihepo lukanalundane na nzabibu, uchocho na
mwenu nkáhulula weka kupa vihepo mukanahwenehe ku-
lundana na nangu.
5 Nangu njo nzabibu na mwenu njo dinavi. Munu woheyo
ahwenêha kulundana na nangu, na nangu nikàhweneha ku-
lundana nawe, munu aneyo àpa vihepo vyohe, kwa kuva, bila
nangu mwenu nanga chimumbehulula kuchitenda.
6 Munu woheyo akáhweneha kulundana na nangu, aneyo
àvele muchi lutavi luyâhwa pawelu, nkuyuma. Dinavi ma-
linga anedyo, dìnalokotanywa na kuyahwa mmoto, nkupya.
7 Mukàhweneha kulundana na nangu na malove langu
lakàikala nkati mwenu, yuwanga chinu chohecho chimulem-
bela, na muchimutendewe.
8 Mwenu mukàpa vihepo vyohe, mùva mmakuhundwa
vangu mma uhiu, na mukàva uchocho Atatangu achiatum-
byangwe.
9 Malinga Atata changutamwije nangu, uchocho na nangu
nni chinguntamwije mwenu. Bahi hweneha kuikalanga
muitamwi yangu.

10 Mukàdikamula amuli dyangu muchimuhwenehe kuikala
muitamwi yangu, malinga nangu chinidikamwile amuli dya
Atatangu na kuhweneha kuikala muitamwi yake.
11 Nangu nìnnyaulidile mwenu malove alano uchinga
muhangalale malinga chinguhangalala nangu, na ihangaladi
yenu ìive ing'ulu.
12 Aino njo amuli yangu inimwing'anga mwenu, Tamwana,
malinga nangu chinintamwanga mwenu.
13 Nanga munu avêle na itamwi ing'ulu kupunda aino ya
munu kukubali kuhwa kwajili ya ayanjavake.
14 Mwenu nni mmayanjavangu, mukàtenda àlalá lanin-
naija.
15 Nangu nikánchema mwenu kuva mmatumwa, kwa
kuva, ntumwa nanga pamaite lalatenda nang'olo wake.
Henga nangu nìnchema mwenu kuva ayanjavangu kwa kuva
ǹninnyaulilanga lammalele langupilikene kwa Atatangu.
16 Akee mwenu mungutandwêle nangu, henga nangu njo
nintandwêle mwenu na kuntuma muhwene mukape vi-
hepo na vihepo vyenu vihwenehe kupwawa, uchinga Atata
Nnungu amwing'e mwenu chinu chohecho chimumben-
nyuwa kwa lina lyangu.
17 Bahi amuli inimwing'anga mwenu nni aino, Tamwana.”

Vanu va pachilambo vàmmenga Yesu na vakuhundwa vake

18 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Vanu va
pachilambo vakàmmenga mwenu, mumale kuva vàtandilike
unguvenga nangu kabla vakànambimmenga mwenu.
19 Kuikavele umuva mmanu mmapano pachilambo, vanu
va pachilambo vakanintamwa malinga chivavatamwa vanu
vake. Henga nangu nìntandwele mwenu kuhaloka nchilambo
achino, na mwenu mukee mmanu mmachilambo achino
kavila, njo mana vanu va pachilambo vànammenga.
20 Himukila malove laninnyaulidile kuva, ntumwa nanga
pávà nkulu kumpunda nang'olo wake. Ikàva vàngulagihije
nangu, na mwenu uchocho muchimulagihwe. Na ikàva
vànilakamula mahundo langu, bahi vachivalakamule na
mahundo lenu.
21 Henga anelo lammalele vàmbentendela mwenu, ing'anya
yang'une, kwa kuva, nanga pavammaite ayula angutumîle.
22 Ikàchiva nikáida únatangonavo, wala vakánave na
masambi, henga hambi vakee na mwakukanila masambi
lavo.
23 Munu anguvênga nangu, aneyo àmmenga na Atatangu
mwalehu.
24 Kuikavele nikátenda kwavo mambo lakánambitendwa
na munu woheyo vakánave na masambi. Henga hambi

vànilona mambo anelo, na vàvechinkutuvenga, nangu pamo na Atatangu mwalehu.

25 Henga vàtendile uchocho uchinga latimile Malemba Lanaswe lalembwîjwe mu Sheliya yavo kuva, ‘Vánguvengile chihi bila ing'anya!’

26 Na pámbeìdà aneyo Nkúyangata unimbentuma kwenu mwenu kuhaloka kwa Atata Nnungu, nang'e àmbengushuhudila nangu. Nang'e nni Umumu wa uhiu ahalôka kwa Atata Nnungu.

27 Na mwenu uchocho, muchimungushuhudile nangu, kwa kuva mùvele pamo na nangu kutandikila patandi.”

16

1 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nangu nìnnyaulidile malove anelo lammalele uchinga munaleke kukulupila.

2 Mùmbevingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Na ùmbehwika uhiku, munu woheyo akàmmwalala mwenu àmbetenda kuva àntumikila Nnungu.

3 Vàmbetendanga mambo anelo ing'anya nanga pavammaite Atata Nnungu na wala nanga pavangukameke nangu.

4 Nìnnyaulidile anelo, uchinga paumbehwika uhiku anewo muhimukile kuva, nangu naninnyaulila.”

Madengo la Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe

“Nangu, nikanannyaulidile malove alano patandi ing'anya nangu ngúvele pamo na mwenu.

5 Henga hambi ngùhwena kwanga ayula angutumîle na wala nanga munu angûja kuva, ‘Ùhwena kwachi?’

6 Henga ing'anya nìnnyaulidile malove anelo, mitima yenu ìvele nnihindambi likulu.

7 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, wasa kwenu mwenu nangu nikàhwena, kwa kuva, nangu nikànahwene, aneyo Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe akambekwida kwenu mwenu. Henga nangu nikàhwena nguchinguntume aide kwenu.

8 Nang'e pámbeìdà àmbevamaihija vanu va apano pachilambo kuva nanga pavaelewije kuyamba masambi na haki yangu na hukumu yanga Nnungu.

9 Vanang'o nanga pavaelewije kuyamba sambi ing'anya nanga pavangukulupila nangu.

10 Na àmbevamaihija kuyamba haki yangu ing'anya ngùhwena kwanga Atata Nnungu, na mwenu nkambengwona kavila.

11 Na àmbevamaihija kuva vànikosela kuyamba hukumu,
ing'anya Nanchindenga, ntawala wa chilambo achino
ànihukumiwa tayali.
12 Nangu ngùvele na malove lohe lakunnyaulila mwenu,
henga kwa vino nkambehulula kulapililila.
13 Henga pámbekamòlà aneyo Umumu wa uhiu, nang'e
àmbennodya mwenu kupapata uhiu wammalele. Nang'e
akambetangola kwa mamulaka lake mwene, henga
àmbetangola chihi àlalá lámbepilikànà, nanang'e àmbentangila
mwenu habali dya mambo lámbekwìdà.
14 Nang'e àmbengutumbyanga nangu kwa kunnyaulila
mwenu malove àlalá lápwechedìlè kuhaloka kwang'une.
15 Vyammalele vyavele navyo Atata nni vyang'une, na njo
mana ngùhawile kuva malove lambennyaulîla aneyo Umumu
làhaloka kwang'une."

Lihindambi lìmbepindikuka kuva ihangaladi

16 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,
"Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya
uhiku kadiki muchimungwone kavila!"
17 Bahi vakuhundwa vake vanji nkutandilika kuujana
kuva, "Àvele na mana ntwani patuhaulila kuva, 'Ùisalidile
chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki
muchimungwone kavila?' Na àvele na mana ntwani pahaula
kuva, 'Ngùhwena kwanga Atata Nnungu?' "
18 Bahi nkuva uvaujana kavila kuchidoni, "Àvele na mana
ntwani pahaula kuva, 'uhiku kadiki?' Tukámaite àyamba
chamani."
19 Yesu ánimala kuva vachivammuje, bahi nkuvahaulila
kuchidoni, "Dachi, mwenu mùujana kuyamba àlalá
langútangwèlè kuva, 'Ùisalidile chihi uhiku kadiki
nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone
kavila?'
20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mwenu mùmbekuta
na kulikutangila, henga vanu va chilambo achino
vàmbehangalala. Na mwenu mùmbekuva nnihindambi, henga
lihindambi lyenu lìmbepindikuka kuva ihangaladi.
21 Nkongwe pávà na uchungu wa kuveleka, àona kupwa-
teka kwa kuva uhiku wake ùnihwika. Henga akàmmaleka
mwana, akáhimukila kavila ipweteki yammalele ing'anya ya
ihangaladi ya kuvelekwa kwa mwana pachilambo.
22 Na mwenu uchocho hambi mùnayuvala, henga nguchin-
imwonange kavila, na mùmbehangalala mmitima yenu, na
ihangaladi yenu nanga munu ambemmusija.
23 Na kutandikila nniduva anelyo nanga chinu chimum-
benguuja. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, chinu chohecho

chimumbennyuwa Atata Nnungu kwa lina lyangu, nang'e
achiamwing'ange.
24 Mpaka hambi mukánambiyuwa chinu chohecho kwa lina
lyangu. Mwenu yuwa chihi, na muchimupate, uchinga
ihangaladi yenu itimilike."

Nangu ǹnichilema chilambo

25 "Nìnnyaulidile malove anelo kwa mifano. Henga
uchiukamole uhiku unikambetangola na mwenu kavila
kwa mifano, henga nìmbennyaulila chihi bila kumpiha chinu
chohecho kunnyamba Atata Nnungu.
26 Na kutandikila nniduva anelyo, mùmbeyuwa kwa lina
lyangu, na nangu nikánnyaulila kuva nìmbennyuwa Atata
Nnungu kwajili yenu mwenu.
27 Kwa kuva, Atata Nnungu mwene ànantamwanga mwenu.
Ànantamwanga mwenu ing'anya mùngutamwije nangu na
kukulupila kuva ngùhaleke kwa Nnungu.
28 Nangu ngùhaleke kwa Atata Nnungu, nkuida pachilambo,
na hambi ngùchileka chilambo, ngùuya kwa Atata Nnungu."
29 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, "Enhee!
Hambi ùhaula chihi mwandu wala nanga pautangola kwa
mifano.
30 Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùnimala kila chinu,
na wala ukánnindilila munu akuuje chinu. Bahi ing'anya ya
anelyo, tùnakulupila kuva ùhaleke kwa Nnungu."
31 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, hambi mùnakulupila?
32 Uhiku ùvenkwida, na uhiku wene ùnikamola, uhiku anewo
nni umumbemwadilihanywa, kila munu walihwenela
kukaya kwake, na mwenu mùmbenguleka chihi weka. Henga
nangu nikávele weka, kwa kuva Atata Nnungu àvele pamo na
nangu.
33 Nangu nìnnyaulidile malove alano uchinga mùùve na
amani kwa kulundanywa na nangu. Mwenu mùmbebanihwa
apano pachilambo, henga likamyange mitima, kwa kuva
nangu ǹnichilema chilambo."

17

Yesu àvayuwila vakuhundwa vake

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkulola muha
kulihunde nkuchidoni, "Atata, hambi uhiku ùnikamola.
Ntumbyange Mwanalo uchinga nanang'e akutumbyange
wako.
2 Kwa kuva, ùmpele mamulaka pachanya pavanu vam-
malele, uchinga vanu vammalele vumpele aveng'e umi ukee
na ntululilo.

3 Na umi ukee na ntululilo nni auno, vakumale wako
Nnungu wa uhiu wa weka, na vammale na Yesu Kilisto
untumîle.
4 Nangu ǹnikutumbyanga wako apano pachilambo, kwa
kuva, madengo lungupele kulatenda ǹnilamalila.
5 Hambi Atata, ngutumbyange pameho pako, kwa aula
ukulu unnavele nawo pannavele kwakuwe, kabla chilambo
chikànambiumbwa.
6 Nangu ǹnikumaiha* kwa vanu vungupele namuna
chuvele, vanu avala vuvatandwele kuhaloka pachilambo.
Vanang'o vávele vanu vako, na wako nkuning'a vààve vangu,
na vanang'o vànilakamula mahundo lako.
7 Na hambi vànimala kuva, vyammalele vyungupele
vìhaloka kwakuwe.
8 Kwa kuva, malove lúngupèlè nìvapele vanang'o, na
vànilapwechela na kumala kuva muhiu ngùhaleke kwakuwe
na kukulupila kuva wako njo ungutumîle.
9 Nangu nìvayuwila vanang'o. Wala nanga panguvayuwila
vanu va chilambo, henga nìvayuwila avala vungupele, kwa
kuva vanang'o nni vako.
10 Vammalele vavêle vangu nni vako, na vavêle vako nni
vangu, na nangu ǹnitumbyangwa kupitila vanang'o.
11 Nangu nikambeisalila chihi pachilambo, henga vanang'o
vàvele upano pachilambo na nangu ngwìda kwakuwe. Atata
Wanaswe, uvachunge mumamulaka la lina lyako lyungu-
pele, uchinga vààve chinu chimo muchi hwetu chituvele
chinu chimo.†
12 Nangu ǹniva pamo na vanang'o, ǹnivachunga, nkuva
salama mumamulaka la lina lyako lyungupele. Na wala
nanga ayahîke, ikànave chihi ayula alembelêwa kuyahika,
uchinga Malemba Lanaswe làtimile.
13 Henga hambi ngwìda kwakuwe, na ngulatangola malove
alano akuno ngùvele upano pachilambo, uchinga mitima
yavo iumbajwe na ihangaladi yangu.
14 Nangu nìvayanjajijije lilove lyako, na vanu va pachilambo
vànivavenga kwa kuva, vanang'o nanga pavavele va pachil-
ambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo
achino.
15 Nangu nikákuyuwa uvause pachilambo, ila ngùyuwa
uvachunge na Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.
16 Vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, ma-
linga nangu chinikavele wa pachilambo achino.

---

* **17:6** Munsitali auno Yohana àlembile, "ǹnilimaiha lina lyako." Na vanu va chipindi achila válitambulanga lina kwa kumwamba munu mwene na mamulaka lake, bahi apano Yesu ámmaihije Nnungu mwene akee chihi lina. † **17:11** Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

17 Uvahahule vààve vanu vako kwa indila ya uhiu, na lilove
lyako nni uhiu.
18 Malinga wako chungutumile pachilambo, nanani ucho-
cho, nìvatuma vanang'o.
19 Nangu ngùlihumya nimwene kwakuwe kwajili ya
vanang'o, uchinga na vanang'o vahahulwe kuva vanu vako
kwa indila ya uhiu."

Yesu àvayuwila vanu vammalele vambenkulupîla

20 "Nangu nikávayuwila chihi vanang'o, henga nìvayuwila na
vanu vammalele vambengukulupîla kupitila mahundo lavo.
21 Nangu mbènkuyuwa uchinga vammalele vààve chinu
chimo malinga wako Atata chuve nkati mwangu na nangu
chinguvele nkati mwako. Na vanang'o vààve nkati mwetu,
uchinga vanu va pachilambo vakulupile kuva wako nni
ungutumîle.
22 Aula ukulu ungupêle, nìvapele vanang'o, uchinga vààve
chinu chimo malinga hwetu chituvele chinu chimo.
23 Nangu ngùùve nkati mwavo na wako ùùve nkati
mwangu, uchinga vààve chinu chimo mwalehu, na vanu va
pachilambo vamàle kuva wako njo ungutumîle, na vamale
kuva ùnavatamwa malinga chungutamwa nangu.
24 Atata, nangu ngùlembela avala vungupele vààve pamo
na nangu pachinu panimbekuva, uchinga vawone ukulu
wangu, aula úngupèlè, kwa kuva, úningutamwa ata kabla chil-
ambo chikànambiumbwa.
25 Atata Umwene Haki, vanu va pachilambo nanga pavaku-
maite, henga nangu ǹnikumala, na avano vakuhundwa
vànimala kuva wako njo ungutumîle.
26 Nangu ǹnikumaiha‡ kwa avano vakuhundwa namuna
chuvele, na nguchinguhwenehe kukumaiha, uchinga itamwi
aila yungutamwije nangu ììve nkati mwavo na nangu ngùùve
nkati mwavo."

18

Kutengelekwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Luka 22:47-53)

1 Bahi Yesu pamalidile kuyuwa, nkuuka pamo na
vakuhundwa vake nkuyomboka Luhunde lwa Kediloni.
M'bali wavili wa luhunde anelwo, kúvele na welu
wa miseituni, bahi Yesu pamo na vakuhundwa vake
nkuinjilanga anemwo mmwelu.
2 Na Yuda ayula antengelêke Yesu, ánipamala pachinu anepo
kwa kuva myanda yohe Yesu ánakojana na vakuhundwa vake
pachinu anepo.

‡ **17:26** Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

3 Bahi Yuda nkulitwala likuwa lya matiyala va Chiloma na
valinzi fulani vanatumwije na makuhani vakulu na Mafal-
isayo. Nkuhwena navo kuwelu akuno vanyakwìlè vibatali na
myenje na vikomanilo.

4 Akuno Yesu amaìtè lammalele lambempâta, nkulihumija
muyo mwavo, nkuvauja kuchidoni, “Mùntaha nnani?”

5 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Yesu wa ku
Nasaleti!” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nni Unene.”
Na Yuda ayula nkútengeleka, áimidile pamo na vanang'o.

6 Bahi Yesu pavahaulidile kuva, “Nangu nni Unene,”
vanang'o nkuuyang'ana nnyuma nkumatoka pahi.

7 Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùntaha nnani?” Nkun-
nyang'ula kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti!”

8 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ǹninnyaulila kuva,
‘Nangu nni Unene.’ Na ikàva mùngutaha nangu, bahi
valekange ava vahweneng'ane.”

9 Yesu átangwele malove anelo uchinga làtimile malove àlalá
lanatangwele kuva, “Avala vungupele nikanannyahite wala
yumo.”

10 Petulo ávele na upanga, nkuuhalamola, nkuncheketa
likutu lya kunkono Mako, ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

11 Bahi Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Ludisha up-
anga m'benda yake. Dachi, nangu nikálembelewa ngupitile
ibaniki yangutayalishijije Atata Nnungu?”

Yesu àpelekejwa kwanga Anasi

12 Bahi alila likuwa lya matiyala va Chiloma na nkulu
wavo na avala valinzi va Chiyahudi va Ing'ande ya Nnungu
nkunkamula Yesu, nkunnyunga.

13 Nkutandilika kumpelekeja Yesu kwanga Anasi hoti,
nkawake Kayafa, Kayafa ánavele Kuhani Nkulu mwaka
anewo.

14 Kayafa njo anavahaulidile Vayahudi kuva, wasa munu
yumo ahwe kwajili ya vanu vammalele.

Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:69-70, Mako 14:66-68, Luka 22:55-57)

15 Bahi Petulo pamo na nkuhundwa yunji, vanang'o
nkunnondola Yesu. Aneyo nkuhundwa yunji kwa kuva
ánamaikana kwanga Kuhani Nkulu, bahi nkuinjila pamo na
Yesu nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu.

16 Henga Petulo áimidile chihi pawelu pepi na nnango.
Ayula nkuhundwa yunji achimaikana kwanga Kuhani
Nkulu, nkuhuma pawelu, nkutangola na mwali achilolihija
pannango, nanang'e nkunnuhusu Petulo kwenda nkati.

17 Bahi ayula mwali nkummuja Petulo kuchidoni, “Kwani
na wako ukee yumo wa avala vakuhundwa va ayula munu?”
Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Wala nikee nangu!”
18 Bahi kwa kuva pávele na imepo, vatumishi na valinzi
nkukumbanya moto uchinga vayote. Petulo nanang'e áimidile
pamo na vanang'o wayota moto.

Anasi àmmuja Yesu
(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Luka 22:66-71)

19 Bahi Anasi, ánavele Kuhani Nkulu anepo machedo, nkum-
muja Yesu kwamba vakuhundwa vake pamo na mahundo
lake.
20 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Maduva lammalele,
nangu ngútangola na kila munu bila kulipiha, na myanda
yohe ngúhunda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na
nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, pachinu pavakojana
Vayahudi vammalele. Na wala nanga chinu chingutangwele
kwa sili.
21 Ing'anya ntwani ùnguuja nangu? Kavauje avala vapi-
likene lanichitangola, vanang'o vànimala sana àlalá lanichi-
tangola.”
22 Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nlinzi
yumo anaimidile apala nkumpanyaula Yesu likofi, wahaula
kuchidoni, “Mwadachi wako ùnnyang'ula uchocho Kuhani
Nkulu?”
23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ǹnihakajanga ku-
tangola, bahi shuhudila anelo laǹguhakajîje. Henga ikàva
ngùtangwele lambone, mwadachi unangupanya?”
24 Bahi Anasi nkumpelekeja Yesu kwanga Kayafa, Kuhani
Nkulu, akuno ahungwìjè.

Petulo ànkana Yesu kavila
(Matayo 26:71-75, Mako 14:69-72, Luka 22:58-62)

25 Uhiku anewo Petulo áimidile chihi upala wayota moto.
Bahi vanu vanji vánavele anepo nkummuja kuchidoni,
“Kwani na wako ukee yumo wa vakuhundwa vake?” Nang'e
nkukana wachidoni, “Wala nikee nangu!”
26 Ntumwa yumo wa Kuhani Nkulu, nnung'une ayula
ánacheketwe likutu na Petulo, nkummuja Petulo kuchidoni,
“Kwani nangu nikanakuwene wako akula kuwelu ùvele pamo
na Yesu?”
27 Bahi Petulo nkukana kavila, upopo ung'uku nkukon-
govela.

Yesu muyo mwanga Pilato
(Matayo 27:1-2, 11-31, Mako 15:1-20, Luka 23:1-5, 13-25)

28 Bahi ulyamba na mambumbu Vayahudi nkuntwala
Yesu kwanga Kayafa nkumpelekeja kuing'ande ya Pilato,

nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Henga Vayahudi
vene nanga pavanainjidile nng'ande ya chifalume ing'anya
ya sheliya dya Chiyahudi, kwa kuva vakàchiingila anemwo
vakanivalangiwa kuva najisi ing'anya ya kuinjila nng'ande
mwa munu akávele Nnyahudi na vakanaluhusiwe kuchilya
chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.*
29 Bahi Pilato ayula nkulu wa Chiloma, nkuvahwenela
upala pawelu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mashitaka
ntwani kunnyamba ayu munu?”
30 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Ayu munu
kwikavele akàtenda lahakalenge, hwetu tukanankamuje
kwakuwe.”
31 Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Ntwale mmene
mukánnyukumu kupapatana na sheliya yenu.” Vayahudi
nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukee na mamulaka la
kummwalala munu woheyo.”
32 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lánatangwele
Yesu kwamba namuna chambekuhwa.
33 Bahi Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa
ing'ande ya chifalume, nkunchema Yesu nkummuja kuchi-
doni, “Ati wako nni Nfalume wa Vayahudi?”
34 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Malove anelo ùtangola
umwene au ànipwawa munu akuhaulidile habali dyangu?”
35 Pilato nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwani nangu
Nnyahudi? Vanu vako na makuhani vakulu njo
vakupelekejîje kwang'une. Kwani ùtendilechi?”
36 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ufalume wangu ukee
wa apano pachilambo. Ufalume wangu ukàchiva wa apano
pachilambo, valinzi vangu vakaningupanyanila uchinga
Vayahudi vanangukamule. Henga hambi, Ufalume wangu
ukee wa apano pachilambo.”
37 Bahi Pilato nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Dachi,
wamba wako nfalume?” Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako
ùnihaula kuva nangu nfalume. Nangu ànivelekwa na ngùidile
pachilambo uchinga nivashuhudile vanu kwamba uhiu. Na
kila munu autâmwa uhiu ànangupilikanila.”
38 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Uhiu njo chamani?”

Pilato pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahwenela
kavila Vayahudi pawelu, nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu
nikályona likosa lya kunnyukumu munu ayu.
39 Henga mwenu mùvele na nnyambo wakuchimuliwa
nfungwa yumo mahiku la Sikukuu ya Pasaka. Dachi,
mùnalembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?”

---

* **18:28** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

40 Anepo nkutayanga lwasu uvachidoni, “Tukántamwa
munu aneyo! Hwetu tùlembela utuchimulile Balaba!” Na
aneyo Balaba ávele muasi achilinga kuutahuka utawala wa
Chiloma.

19

Yesu àhukumiwa kuhwa

1 Bahi Pilato nkuvaamulisa matiyala vantwale Yesu na
kunsulubula.
2 Kwa mang'wanyu, matiyala nkudinga lutavi lwa
miva malinga kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti.
Nkummwaja na likoti lya langi ya chifalume.
3 Nkuva uvahwena muyo mwake uvachidoni, “Utum-
byangwe, Nfalume wa Vayahudi,” akuno uvampanya makofi.
4 Pilato nkuhuma kavila pawelu nkuvahaulila Vayahudi
kuchidoni, “Lola, nangu nìmbeida nawe pawelu, uchinga mu-
male kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu.”
5 Bahi Yesu nkuhuma pawelu, akuno awètè kofiya ya miva
na alila likoti lya langi ya chifalume. Pilato nkuvahaulila
kuchidoni, “Munu wene nni ayuno!”
6 Bahi makuhani vakulu na valinzi va Ing'ande yanga
Nnungu pavammwene Yesu, nkutaya lwasu uvachidoni,
“Mmambe munsalaba! Mmambe munsalaba!” Pilato nkuva-
haulila kuchidoni, “Ntwalange mmene mukammambe, kwa
kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu.”
7 Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùvele na
sheliya yetu, na kupapatana na sheliya aneyo, ayu munu
àlembelewa kuhwa, kwa kuva álichemile Mwana wanga
Nnungu.”
8 Pilato papilikene malove anelo, nkuhalija kuyopa.
9 Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya
chifalume, nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwani wako kwenu
kwachi?” Henga Yesu nkunyalala chihi.
10 Bahi Pilato nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, ukátamwa
kutangola na nangu? Dachi, wako ukámaite kuva nangu
ngùvele na mamulaka la kukuhungula au kukuvamba mun-
sala?”
11 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ukee na mamu-
laka lohelo kwang'une, ikànave chihi àlalá lakupêle Nnungu.
Bahi ing'anya ya anelyo, ayula angukamujîje kwakuwe
àtendile sambi ing'ulu namene kupunda yakuwe.”
12 Bahi kutandikila anepo, Pilato nkuva wataha indila
ya kunnyungula Yesu. Henga Vayahudi nkutaya lwasu,
uvachidoni, “Ukànnyungula munu ayu, wako ukákumilana na

Nfalume wa Loma*. Kwa kuva, kila munu alitênda kuva nfalume, àntahuka Nfalume wa Loma!”

13 Pilato papilikene malove anelo nkunnyumya kavila Yesu pawelu, nkuikala pachiteng'u chake cha hukumu, pachinu pachêmwa, “Sakafu ya Mayanga,” na Vaeblaniya vàchema, “Gabata.”

14 Yávele malinga sasita muhi, nniduva lya kulipanganiha kwajili ya Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka,† Pilato nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nnolange nfalume wenu!”

15 Henga vanang'o nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmwalale! Mmwalale! Mmambe munsalaba!” Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela nimmambe nfalume wenu?” Makuhani vakulu nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukávele na nfalume yunji ikànave chihi Nfalume wa Loma.”

16 Bahi Pilato nkuvakamuja Yesu, uchinga vakammambe munsalaba, anepo matiyala nkuntwala Yesu.

Yesu àvambwa munsalaba
(Matayo 27:32-44, Mako 15:21-32, Luka 23:26-43)

17 Yesu nkuuka paimanga akuno anyakwìlè nsalaba wake mpaka pachinu pachêmwa, “Pachinu pa Libadang'a,” kwa Chieblaniya pàchemwa, “Goligota.”

18 Matiyala nkummamba Yesu munsalaba. Nkuvambwa na vanu vanji vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda, na Yesu paching'ati.

19 Pilato nkulaija lalembwe malove koka lavikwe munsalaba. Anelo malove lálembwije uvila, “YESU WA NASALETI, NFALUME WA VAYAHUDI.”

20 Bahi Vayahudi vohe vánilasoma malove anelo kwa kuva, pachinu apala panavambwije Yesu pávele pepi na imanga na malove anelo lálembwije kwa Chieblaniya na Chilatini na Chigiliki.

21 Bahi makuhani vakulu va Vayahudi nkunnyaulila Pilato kuchidoni, “Unalembe, ‘Nfalume wa Vayahudi,’ ila lemba uvila, ‘Ayuno munu áhawile kuva, nangu njo Nfalume wa Vayahudi!’ ”

22 Pilato nkuyang'ula kuchidoni, “Langulembile, ìnnilalemba!”

23 Matiyala pavamalidile kummamba Yesu, nkuditwala dinguwo dyake, nkuyavanya matunji ncheche, kila litiyala litunji lyake. Nkupatana vanaipapule kanzu yake kwa kuva ikánavele na pachinu patotwîje ila ífumwije chihi kutandikila muha mpaka pahi.

24 Avala matiyala nkuhaulanila kuchidoni, “Tunaipapule kanzu aino, henga tuyele indingi uchinga tumale kuva

---

* **19:12** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † **19:14** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

ìmbekuva yanga nnani.” Anelo lánitendeka uchinga latimile
Malemba Lanaswe lahaûla kuva,
“Vániyavana dinguwo dyangu,
na inguwo yangu nkuiyelela indingi.”
Bahi anelo njo lavanatendile anevo matiyala.

25 Pepi na nsalaba wanga Yesu áimidile anyokwe Yesu, na
anyokwe nkulu na Maliya n'jawe Kileopa na Maliya wa
imanga ya ku Magidala.
26 Bahi Yesu pammwene anyokwe aimidìlè pepi na ayula
nkuhundwa wanantamwije namene Yesu, nkunnyaulila
anyokwe kuchidoni, “Mama! Aneyo vino njo mwanalo.”
27 Anepo nkunnyaulila ayula nkuhundwa kuchidoni,
“Aneyo vino njo anyoko.” Na kutandikila liduva anelyo,
ayula nkuhundwa nkuntwala Maliya, nkunaikala nawe
kukaya kwake.

Kuhwa kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Luka 23:44-49)

28 Bada ya anelo, akuno Yesu wamala kuva lammalele
lànitimila na uchinga Malemba Lanaswe latimile, nkuchidoni,
“Ngùvele na inyota.”‡
29 Pachinu anepo pávele na chombo chínavele na divayi
dihahâma. Bahi matiyala nkuchuvika siponji n'divayi adila,
nkupatika nnufito lwa nnandi wa hisopo, nkummika Yesu
pakanya pake uchinga ahonde.
30 Yesu pamidile adila divayi nkuchidoni, “Lammalele
lànitimila!” Anepo nkutepya muti wake, nkuhila.

Yesu àhomekwa nkuchi nnuvau

31 Liduva alila lívele lya kulipanganiha kwajili ya Liduva
lya Kuyewelela, na liduva anelyo lya Kuyewelela lívele likulu
kwa kuva lívele liduva lya Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.§
Ing'anya ya anelyo, Vayahudi vakanalembedile miili ya avala
vavambwîje mmisalaba iisalile chihi umula muha. Bahi
nkunnyuwa Pilato avaluhùsù kuvalumula madodo vanu
avala vanavambwîje mmisalaba uchinga vapiyanye kuhwa
na miili yavo iuswe.
32 Bahi matiyala nkuhwena unalumula madodo la avala
vanu vanavambwîjwe pamo na Yesu munsalaba, nkunnu-
mula ntandi na wavili.
33 Henga pavakamwele kwanga Yesu nkunkoja ahidìlè,
bahi nanga pavanannumwile madodo.
34 Henga litiyala yumo nkunnyoma nkuchi nnuvau, upala
nkuhuma myadi na medi.

---

‡ **19:28** Sabuli 69:21. § **19:31** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

35 Munu alawêne mambo anelo nni ahûmya ushahidi, na
ushahidi wake nni wauhiu. Na animâla kuva àtangola uhiu,
uchinga na mwenu mupate kukulupila.
36 Alano lánitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe
lahaûla kuva, “Wala nanga liwangwa lyake limo
limbelumûlwa.”**
37 Na Malemba Lanaswe lanji làhaula kuva, “Vàmbennola
ayula uvannyomile nkuchi.”††

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Luka 23:50-56)

38 Anepo Yusufu mwenedi wa ku Alimataya, nkunnyuwa
Pilato luhusa lwa kuusa mmili wanga Yesu. Na aneyo Yusufu
ávele nkuhundwa wa sili wanga Yesu, ing'anya ávayopa
vakulu va Vayahudi. Bahi Pilato nkunnuusu, na Yusufu
nkuhwena unauusa mmili wanga Yesu.
39 Nikodemo, ayula anamwenedile Yesu nachilo nanang'e
ániida. Nang'e ányakwile malinga kilo salasini dya mahuta la
manemane lakundanyike na ubani.
40 Bahi vammalele vavili nkuutwala mmili wanga
Yesu, nkuudingilija sanda ivapakile mahuta lakunung'ila.
Vátendile uchocho kupapatana na mihambo ya Vayahudi ya
kuuandaa mmili kwajili ya kuusika.
41 Pepi na pachinu apala pávambwije Yesu, pávele na welu,
na mmwelu anewo múvele na nsati wahambi, uvakanambi
kunsika munu.
42 Na kwa kuva lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya
Liduva lya Kuyewelela lya Vayahudi, na kwa kuva nsati úvele
pepi, bahi nkunansika Yesu anemwo.

20

Nsati ukávele chinu
(Matayo 28:1-8, Mako 16:1-8, Luka 24:1-12)

1 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu akuno
kuvèlè na lupi, Maliya wa imanga ya Magidala ápite kun-
sati, aneko nkulyona liyanga livanadivite pannango wa nsati
liuswije.
2 Bahi nkutukuta nkuhwena kwanga Petulo na kwanga
ayula nkuhundwa yunji wanantamwijwe namene na Yesu,
nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'olo vànimmusa munsati na
wala nanga patumaite kuvammikile.”
3 Bahi Petulo pamo na ayula nkuhundwa yunji nkuuka
nkuhwena kunsati.

** **19:36** Kuuka 12:46, Isabu 9:12, Sabuli 34:20. †† **19:37** Sakaliya 12:10.

4 Vammalele vavili nkutukuta, henga ayula nkuhundwa
yunji nkutukuta namene kumpunda Petulo, nkulongolela
kuhwika pansati.
5 Pakamwele, nkutepa nkupenekela nkati munsati, nkuy-
ona sanda, henga nanga panainjidile.
6 Anepo Petulo nkukamola pachikundu pake, nkuinjila
mwalehu munsati. Nkuyona sanda ìvele panyenje,
7 pamo na chitambala chivanavimbile mmuti wanga Yesu.
Anecho chitambala nanga pachinavikwije pamo na vinji, ila
chínipindanywa na kuvikwa pachinu panji paweka.
8 Bahi ayula nkuhundwa yunji analongoledile kukamola
pansati nanang'e nkuinjila nkati. Nkulilolela mwene,
nkukulupila.
9 Kwa kuva, vávele bado vakànambikwelewa àlalá Malemba
Lanaswe lahaûla kuva, lasima Yesu afufuke kuhaloka kwa
vahwîle.
10 Bahi anevo vakuhundwa nkuuka, nkuuya kukaya.

Yesu ànhumila Maliya wa ku Magidala
(Matayo 28:9-10, Mako 16:9-11)

11 Henga Maliya wa imanga ya ku Magidala áimidile pawelu
nsati wakuta. Pánavele nkukuta, nkutepa kupenekela mun-
sati,
12 nkuvona malaika vavili vanawete dinguwo dyanahe,
vaikalèngè apala paunalajijwe mmili wanga Yesu, yumo
m'bali wa kumuti na yunji m'bali wa kumadodo.
13 Anevo malaika nkummuja Maliya kuchidoni, “Mama,
ùkuta chani?” Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nakuta
ing'anya vànimmusa Nang'olo wangu na nangu nikámaite
pachinu pavammikile.”
14 Pamalidile kutangola malove anelo, nkulauka kunyuma,
nkumwona Yesu aimidìlè, henga nanga panammaite kuva
nni Yesu.
15 Yesu nkummuja kuchidoni, “Mama, mwadachi unakùtà?
Ùntaha nnani?” Maliya nkutenda kuva walonjela nawe
nni nkúlima wa aula welu, bahi nkunnyaulila kuchidoni,
“Nang'olo, ikàva wako njo ummusîje, ngùhaulile kuummikile,
nguhwene nikantwale.”
16 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Maliya!” Maliya nku-
lauka, nkutangola kwa Chieblaniya, kuchidoni, “Laboni!”
Mana lake, Nkúhunda.
17 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Unangukamule, kwa
kuva nikanahwena kwa Atatangu. Henga hwena kwa
anung'unuvangu ukavahaulile kuchidoni, ‘Ngùhwena muha
kwa Atatangu, nanang'e nni Atatawenu, Nnungu wangu na
nni Nnungu wenu.’ ”

18 Bahi Maliya wa imanga ya ku Magidala nkuhwena un-
avahaulila vakuhundwa vanga Yesu wachidoni, “Ǹnimwona
Nang'olo!” Na nkuvahaulila lammalele lannyaulidile Yesu.

Yesu àvahumila vakuhundwa vake
(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Luka 24:36-49)

19 Yávele chinalyulo cha liduva ulila lya Jumapili,
vakuhundwa Yesu vávele pamo nng'ande na milango
ínichimwa ing'anya vávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi upala
Yesu nkuvahumila, nkuimila paching'ati, nkuvahaulila
kuchidoni, “Amani ììve pamo na mwenu!”
20 Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono lake
na nnuvau. Bahi anevo vakuhundwa nkuhangalala namene
pavammwene Nang'olo.
21 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Amani ììve pamo
na mwenu! Malinga Atata Nnungu changutumile nangu,
nanangu uchocho nìntuma mwenu.”
22 Pamalidile kutangola malove anelo, nkuvavehija di-
mumu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mpwechelange Umumu
Wanaswe.
23 Munu woheyo umumbensamehe masambi lake,
achiasamehewe, na munu woheyo umukambensamehe
masambi lake, akambesamehewa.”

Yesu ànnyumila Tomaso

24 Henga Tomaso, uvanchema Didimasi, mana lake nnya-
pule, nkuhundwa yumo muavala kumi na mbili, akánavele
pamo na avake panaidile Yesu.
25 Bahi avala vakuhundwa vanji nkunnyaulila kuchidoni,
“Tùnimwona Nang'olo.” Tomaso nkuvahaulila kuchidoni,
“Nikànadyone alama dya misumali mmakono lake na kutaya
chala changu n'dyalama anedyo na kutaya nkono wangu
nnuvau lwake, mwiko nikambekulupila kuva mùnimwona.”
26 Bahi nniduva lya nane, vakuhundwa vanga Yesu vávele
kavila pamo nng'ande, Tomaso nanang'e ávele pamo na
vanang'o. Bahi Yesu nkuvaidila, akuno milango ichimìjwè,
nkuimila paching'ati, nkuhaula kuchidoni, “Amani ììve pamo
na mwenu!”
27 Anepo nkunnyaulila Tomaso kuchidoni, “Vika chala
chako apano, na ulalole makono langu, na unyoloje nkono
wako uutaye nnuvau lwangu. Unave umunu ukákulupila,
henga kulupila.”
28 Tomaso nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo wangu
na Nnungu wangu.”
29 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùnikulupila kwa
kuva ùningwona, henga wasa avala vakulupîla bila ungwona.”

Chinu chin'tendile Yohana alembe chitabu achino

30 Yesu átendile vimaiho vya masaibu vinji vyohe muyo
mwa vakuhundwa vake vikálembwijwe nchitabu chino.
31 Henga alano lànilembwa uchinga mupate kukulupila
kuva Yesu njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, na kwa
kukulupila mupate umi kwa kulundana nawe.*

21

Yesu àvahumila vakuhundwa vake saba

1 Bahi palapitile anelo, Yesu nkuvahumila kavila
vakuhundwa vake kunyenje Litanda lya Tibeliya, yani
Litanda lya Galilaya. Kuvahumila kwake kwávele uvila,
2 liduva limo, Petulo na Tomaso uvanchema Didimasi,
mana lake nnyapule, na Nasanieli mwenedi wa Kana ya
chilambo cha ku Galilaya na vana vavili va Sebedayo pamo
na vakuhundwa vanji vavili, vávelenge pamo.
3 Petulo nkuvahaulila avake kuchidoni, “Nangu ngùhwena
unaupa dihomba.” Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Na
hwetu tùmbelongana na wako.” Bahi nkukananga, nkunakwe-
langa ingalava, henga chilo anecho nanga pavanapete chinu
chohecho.
4 Na uhiku pauchicha, Yesu nkuimila nnyenje litanda,
henga vakuhundwa nanga pavachimmala kama nni nang'e.
5 Bahi Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mmanavangu, dachi
mùnipata dihomba?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni,
“Waala.”
6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tayanga dinjawu m'bali
wa kunkono wa ingalava na muchimupate dihomba.” Bahi
nkuyahanga dinjawu, nachihambi nkupata dihomba dyohe
namene mpaka nkuvalema kuutangila nkati ingalava, adila
dinjawu díumbele dihomba.
7 Anepo ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu
nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Ayu nni Nang'olo!” Bahi
Petulo papilikene kuva nni Nang'olo, nkuwala inguwo yake
ya pannima kwa kuva nanga panaiwete, nkuliyela mmedi.
8 Na avala vakuhundwa vanji nkuva uvaida kunnyangi
na ingalava, akuno uvautanga lwau luombêle dihomba, kwa
kuva nanga pávanavele kulehu na kunnyangi ila vávele chihi
malinga mita myamoja uvila.
9 Na pavahwikile kunnyangi, nkuwona nkate na uhomba
ayanikwîje pamakala la moto.
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanadyo apano di-
homba dinji dimuupile.”

---

* **20:31** Apano Yohana àlembile “mulina lyake,” na mmahiku anelo vanu vàtumila malove “lina lyake” kumwamba munu mwene. Bahi kuva mulina lyake ìvele na mana kuva, wako unilundana nawe. Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

11 Bahi Petulo nkuinjila muingalava, nkuutangila
kunnyangi lwau alula luombêle dihomba ding'ulungwa
myamoja amsini na tatu. Pamo na dihomba kuva dyohe,
henga lwau nanga palunakadwike.
12 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idang'ana mulye.” Na
wala nanga nkuhundwa analingile umuja kuva, “Wako
nnani?” Kwa kuva, vánimala kuva nni Nang'olo.
13 Yesu nkwida, nkutwala nkate, nkuveng'a, nkutenda
uchocho na adila dihomba.
14 Auno wávele mwanda watatu Yesu kuvahumila
vakuhundwa vake bada ya kufufuka.

Yesu nawi Petulo

15 Bahi pavamalidile kulya, Yesu nkummuja Petulo kuchi-
doni, “Petulo,* mwana wanga Yohana! Dachi, muhiu
ùnangutamwa kupunda ava?” Nang'e nkunnyang'ula kuchi-
doni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa.”
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Valise vanu vangu unguva-
landenye na angandolo.”
16 Nkumuja kavila mwanda wavili kuchidoni, “Petulo,
mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?” Petulo nkun-
nyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva
nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila kavila kuchidoni,
“Vachunge vanu vangu unguvalandenye na angandolo.”
17 Anepo Yesu nkummuja mwanda watatu kuchidoni,
“Petulo mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?” Bahi
Petulo nkutandilika kuyuvala ing'anya áujijwe mwanda
watatu kuva, “Dachi, ùnangutamwa?” Petulo nkunnyang'ula
Yesu kuchidoni, “Nang'olo, wako ùnimala lammalele, na
ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila
kuchidoni, “Valise vanu vangu unguvalandenye na
angandolo vangu!
18 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, púnavele kijana úliwaja chihi
umwene na kuhwena chihi kwoheko kulembela. Henga
paumbekongopala ùmbenyoloja chihi makono lako, na munu
yunji akuwaje na kukupelekeja pachinu pukatamwa.”
19 Yesu átangwele malove anelo ùlanguja namuna Petulo
chambekuhwa na kuntumbyanga Nnungu. Pámalidile kutan-
gola uchocho, Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Ngupa-
pate.”

Yesu nawi Yohana

20 Anepo Petulo nkulauka, nkumwona ayula nkuhundwa
atamwîjwe namene na Yesu wavalandola. Nkuhundwa
aneyo nni ayula anayamene na Yesu pavachilya chakulya

* **21:15** Mmalemba ilembwijwe Simoni, lina lyake linji Petulo

cha lyulo, na nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, nnani ambekutengelêka?”

21 Bahi Petulo pammwene aneyo nkuhundwa, nkummuja
Yesu kuchidoni, “Nang'olo, na ayu dachi?”

22 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ngùlembela ààve
chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida? Wako
ngupapate chihi nangu.”

23 Bahi aila habali nkupilikanika kwa vakúlupila vanji va
Yesu kuva ayula nkuhundwa nanga pambekuhwa. Henga
Yesu nanga panahawile kuva aneyo nkuhundwa nanga pambekuhwa, ila áhawile kuva, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi
mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida?”

24 Nkuhundwa aneyo njo ayula ahûmya ushahidi wa
mambo alano, na nni uyoyo alembîle habali adino. Na hwetu
tùnimala kuva ushahidi wake nni muhiu.

Ntululilo

25 Na pàvele na mambo lanji lohe lalatendîle Yesu. Henga
kwikavele uchilembwa kila chinu chachitendile Yesu,
ngwònа ata chilambo chammalele chikánaoneleje kuvika
vitabu vichichivilembwe.

Chitabu cha Matendo la Mitume Ulongoledi

Chitabu cha Matendo la Mitume chìtana namuna likuwa lya vanu vankulupîla Yesu chilitandilike aneko ku Yelusalemu na namuna chiliyenjele aneko ku Yudeya na ku Samaliya na kuvilambo vya kulehu, kupapatana na malaijo langa Yesu kwa vakuhundwa vake kabla ya kutwaliwa kuhwena kulihunde (Matendo 1:8). Chitabu achino cha Matendo la Mitume chìlembwije na Luka, ayula alembîle chitabu cha Luka. Luka ávele n'ganga, na ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutana saana namuna chilanavele. Munu wachinnembila vitabu avino vivili, yani chitabu cha Luka na chitabu cha Matendo la Mitume nni nkulu yumo wa Chiloma uvanchema Teofili. Henga pamo na anelo, ìnahululika kuva vitabu avino vílembwije kwajili ya vakúkulupila va Chiyahudi na Chigiliki (Matendo 1:1).

Chitabu cha Matendo la Mitume chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 60 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Anelyo lìnamaikana ing'anya chitabu achino chímalilike kulembwa kabla Paolo akànambihuma nnilungu aneko Loma. Uchocho, Luka ápapatana na Ntume Paolo mmyanda yake, na myanda aneyo, myanda yohe ítandikila aneko ku Antiyokiya. Njo mana vanu vanji vàtenda kuva chitabu achino chílembwije ku Antiyokiya na vanji vàtenda kuva chílembwije aneko ku Loma. Chitabu cha Matendo la Mitume nni mwendeleso wa chitabu cha Luka. Chitabu achino chìtandilika kwa kutana habali ya kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde malinga chamalilidile nchitabu cha Luka. Makudungilo la Luka la kulemba chitabu achino lávele ulala lanavenalo pachilemba chitabu cha Luka. Luka ákudungidile Teofili na vakúkulupila vachihalîja kuyenjejeka vapate kumala saana namuna chiutandilike ukilisto na namuna chiuyenjele. Kwa kuva, Luka ànitana saana kwamba maisha langa Yesu nchitabu cha Luka, na ànitana saana habali dya kuyanjala kwa ukilisto, nchitabu cha Matendo la Mitume.

Chitabu cha Matendo la Mitume chìtwing'a hwetu nfano wa vakúkulupila vatandi namuna chivachiikala kwa ing'ulupa na kulisingila Yesu. Maisha la mitume làtuhunda hwetu namuna ya kulisingila uweso wa Umumu Wanaswe patuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa vanu vanji.

Uinjipihi wa chitabu cha Matendo la Mitume

1. Sula ya 1:1-8:1, Luka àtana bahali dya kuida kwa Umumu Wanaswe kwa vakuhundwa na kuyenjejeka kwa vakúkulupila.
2. Sula ya 8:2-12:23, Luka àtana habali dya kulagihwa na kubanihwa kwa vakúkulupila, kunavatendile vauke pa Yeluselemu na kuhwena unayanjaja Malove Lambone ata kwa vanu vakávele Vayahudi.
3. Sula ya 12:24-14:28, Luka àtana habali dya mwanda ntandi wanga Paolo kuhwena unayanjaja Malove Lambone.
4. Sula ya 15:1-35, Luka àtana habali dya kukojana kwa vajumbe va lukumbi lwa vakulu va vanu vankulupîla Yesu kwajili ya kwamula mambo muhimu lavalembelewa kutenda vakúkulupila vahambi.
5. Sula ya 15:36-18:22, Luka àtana kwamba mwanda wavili wa Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu.
6. Sula ya 18:23-20:38, Luka àtana habali dya mwanda watatu wanga Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto.
7. Sula ya 21-26, Luka àtana habali dya kukamulwa kwanga Paolo aneko ku Yelusalemu.
8. Sula ya 27-28, Luka àtana habali dya kupelekejwa kwanga Paolo aneko ku Loma.

1 Somo Teofili,
Nchitabu changu chitandi, ńnikulembila vitukutuku vyammalele vyatendile Yesu na kuvihunda kutandilika patandilike kukola madengo lake,
2 mpaka liduva alila lyatwaliwije na Nnungu kuhwena kulihunde. Kabla akànambitwaliwa, Yesu ánivalaija kupitila Umumu Wanaswe, mitume vake vavatandwêle.
3 Bada ya kuhwa kwake, Yesu ánililanguja kwa mitume vake kwa namuna dyohe kumaiha kuva nang'e ànifufuka. Mmaduva alubaini Yesu ánavahumila na kulonjenavo kuyamba Ufalume wa Nnungu.
4 Panavenkulya navo nkuvalaija kuchidoni, “Munauke pa Yelusalemu, ikalanga upano muilindilile aila ahadi yaahidite Nnungu Atata, imunangupilikene nangu ungulonjelela.
5 Kwa kuva, Yohana ávabatisije vanu kwa medi, henga mwenu mùmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe mmaduva kadiki laîda.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde
(Mako 16:19-20, Luka 24:50-53)

6 Bahi mitume pavakojene pamo na Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, dachi auno njo uhiku úmbevauhìjà Vaisilaeli ufalume wavo?”

7 Anepo Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Aneyo ikee kasi
yenu kumala mahiku na maduva lalatandwele Atata kwa
mamulaka lake mwene.
8 Henga mùmbepwechela dimongo, pambennyidila Umumu
Wanaswe, na mwenu mùmbekuva mmashahidi vangu ku-
tandikila apano pa Yelusalemu na chilambo chammalele cha
Yudeya pamo na Samaliya, mpaka mmilambo vyammalele
vya pachilambo.”
9 Pamalidile kutangola anelo, Nnungu nkuntwala Yesu
kuhwena kulihunde, na pavachihweneha kunnola, nkutitim-
ila mmahunde.
10 Pavanavele nkupalambahija meho kumahunde akuno
Yesu avenkuhwènà, gafula nkuhumila malaika va Nnungu
vavili vavêle muchi valume, vawête dinguwo dyanahe,
nkuimila pamo na vanang'o,
11 nkuchidoni, “Amanganya mmanu mma pa Galilaya,
mwadachi mùniimila umulola kumahunde? Ayu Yesu at-
waliwîje kwenu mwenu kuhwena kulihunde, àmbeida kavila
malinga chimummwene wahwena kulihunde.”

Kutandolwa kwanga Matiya

12 Anepo mitume nkuuya ku Yelusalemu kuhaloka ya
kulichinga lichêmwa Lichinga lya Miseituni livêle pepi na pa
Yelusalemu, malinga ulehu uluhusiwîje kwonga Nniduva lya
Kuyewelela.
13 Pavahwikile kumanga, nkukwela n'galofa, nkunaingila
nchumba chivachiikala. Vanu vánavele anepo nni Petulo
na Yohana na Yakobo na Anduleya na Filipo na Tomaso na
Batolomayo na Matayo na Yakobo mwana wanga Alufayo na
Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote, pamo na Yuda mwana
wanga Yakobo.
14 Vanu anevo vammalele chalumo na anyokwe Yesu na
anung'unuvake Yesu vachilume pamo na vakongwe vanji
vánakojana pamo uvannyuwa Nnungu kwa ntima umo.
15 Mmaduva anelo, liduva limo Petulo nkuimila ching'ati
pa avake vankulupîla Yesu, vánavele malinga myamoja na
ishilini, Petulo nkuchidoni,
16 “Mmalangavangu, ìnilembelewa Malemba Lanaswe latim-
ile, àlalá lanalaujije Umumu Wanaswe kala kupitila malove
lanatangwele Daudi, kuyamba habali dyanga Yuda, anaval-
odyije vanu vanankamwile Yesu.
17 Yuda ávele nnikuwa lyetu, na ánitandolwa uchinga akole
madengo pamo na hwetu.”
18 Dihela dyanapwecheledile Yuda kwa kutenda
lahakalenge la kuntengeleka Yesu, vanu vanji nkunasumila
luhundu. Pachinu anepo nni panalipambilidile Yuda muha,

pakandike nkumatoka pahi nkutumbukana, utumbo wake
nkuhuma pawelu.
19 Vanu vammalele va pa Yelusalemu nkupilikana habali
dya kuhwa kwanga Yuda. Bahi apala pachinu nkupachema,
Akelidama, mana lake, “Luhundu lwa myadi.”
20 Petulo nkuhweneha kutangola wachidoni, “Kwa kuva,
ìnilembwa nchitabu cha Sabuli kuva,
‘Nafasi yake ìive uchiva,
Wala anapawe munu wa kuikala nafasi yake.’
Ìnilembwa kavila kuva,
‘Munu yunji akole madengo lachikola nang'e.’
21 Bahi tùlembelewa tuntandole munu yumo muavala vachipa-
patana na hwetu mahiku lammalele latuchionga na Nang'olo
Yesu.
22 Munu aneyo àlembelewa ààve munu anapawije kutandikila
liduva alila Yohana lyam'batisije Yesu mpaka liduva lyatwali-
wije Nang'olo Yesu kuhwena kulihunde. Ìlembelewa munu
yumo muanevo ààve shahidi pamo na hwetu wa kufufuka
kwanga Yesu.”
23 Bahi nkutambulanga malina la vanu vavili, Yusufu
uvanchema Balisaba, lina linji vánchema Yusto, na yunji wav-
ili lina lyake Matiya.
24 Anepo nkuyuwa uvachidoni, “Nang'olo, wako ùnimala
mitima ya vanu vammalele. Tulanguje muavano vanu vavili,
alida untandwele,
25 uchinga akole madengo la chitume lalalekile Yuda nkuh-
wena pachinu palembelewa.”
26 Anepo nkuyela indingi, indingi nkummatokela Matiya,
nang'e nkuyenjejwa nnikuwa lya mitume kumi na moja.

2

Umumu Wanaswe àingila mmitima ya vakúkulupila

1 Palihwikile liduva lya Sikukuu ya Lichela, ivachema Pen-
tekoste, vakuhundwa vammalele vávelenge pamo.
2 Upala nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde, lidi livêle
muchi lidi lya lipungo likulu, na alila lidi nkuumbala mu-
ing'ande yammalele muvanaikele.
3 Nkuhumila dindimi dinayavanyike, dinavele muchi dya
moto, nkunatulila mmuti mwa kila munu.
4 Bahi vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe,
nkutandilika kutangola kwa luga dinji malinga Umumu
Wanaswe chanavahululihije.
5 Mmaduva anelo, pa Yelusalemu páikala Vayahudi
vachikamula amuli dya Chiyahudi vachihaloka mmilambo
vyammalele.

6 Pavapilikene anelyo lidi, likuwa likulu namene lya vanu
nkuhimana pamo. Vanu vammalele nkuhemwa, ing'anya
kila munu ávapilikana vanu vankulupîla Yesu uvatangola kwa
luga ya kila munu.
7 Pavanavele nkuhemwa na kukangana, nkuva uvatangola
kuchidoni, “Dachi, ava vanu utuvapilikana uvatangola uvila,
akee venedi va ku Galilaya?
8 Mwadachi kila munu muhwetu àvapilikana uvatangola
kwa luga yake yavelekwejije nayo?
9 Muhwetu mùùve vanu vahalôka mmilambo vya ku Pati na
ku Mede na ku Elamu na vanji venedi va ku Mesopotamiya na
ku Yudeya na ku Kapadokiya na ku Ponto na ku Asiya,
10 na ku Filigiya na ku Pamfiliya na ku Misili na vanji
vàhaleke mipata ya ku Libiya pepi na ku Kilene, na vayeni
vanji vàhaleke ku Loma.
11 Uchocho, pávele Vayahudi na vanu vanji vapapête dini
ya Chiyahudi na vanji vàhaleke ya ku Kilete na ku Alabiya.
Tuvenkuvapilikana vanu ava uvatangola kwa luga dyetu
tuvene kuyamba matenda Nnungu makulu.”
12 Vanu vammalele nkukangana na kuhwang'anyika
ding'ano akuno uvaujana kuchidoni, “Vitukutuku avino
mana lake chamani?”
13 Henga vanu vanji nkuva uvavatendela mang'wanyu
uvachidoni, “Ava vanu vakelewije wala!”

Petulo àpwahika na vanu

14 Anepo Petulo nkuimila pamo na avala mitume kumi na
moja nkutandilika kupwahika na vanu, Petulo nkunonoha
lidi wachidoni, “Mmalangavangu Mmayahudi pamo na
mmanu mmammalele muikalanga pa Yelusalemu, pilikanila
sana alano lanimbennyaulila.
15 Ava vanu nanga pavakelewije muchi chimuhaula
mwenu, kwa kuva, aino nni satatu chihi ya ulyamba.
16 Henga alino nni alila lyanatangwele nabii Yoweli wachi-
doni,
17 ‘Nnungu àhaula kuchidoni,
mmaduva la kuntululilo nìmbeveng'a Umumu Wanaswe vanu
vammalele.
Nnungu àmbevahululiha vana venu vachilume na vachimahe
kuhumya unabii,
na Nnungu àmbevalanguja vijana venu maono,
na àmbevatenda vasele venu valote.
18 Mmaduva anelo, nìmbeveng'a vatumishi vangu,
valume na vamahe Umumu Wanaswe,
na vanang'o vachivahumye unabii.
19 Nìmbetenda masaibu kumahunde,
na vimaiho apano pachilambo,

kùmbekuva na myadi na moto na lyohi lya kwidopa.
20 Liduva lìmbekuva na lupi,
na mwedi ùmbekuva wanahuvi muchi myadi,
kabla likànambikamola liduva alila likulu lyanga Nang'olo,
liduva lya kukanganya.
21 Na kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.'*
22 Mwenu Mmaisilaeli avangu, pilikanila malove alano!
Yesu wa ku Nasaleti ávele munu anamaihijwe na Nnungu
kwenu mwenu kwa masaibu na lakukanganya na vimaiho
vyanatendile Nnungu kwenu kupitila kwanga Yesu, malinga
mwenu mmene chimumaite.
23 Kutandikila patandi Nnungu mwene ánimala na
ánikudungila kuva Yesu àlembelewa ataywe mmakono la vanu
vakápapata Sheliya ya Nnungu, na mwenu mùnimmwalala kwa
kummamba munsalaba kupitila kwa vanang'o.
24 Henga Nnungu ánimfufula, wammusija ihwi, ing'anya
nanga painahululike kuhwa kunnyunge.
25 Kwa kuva, Nfalume Daudi ánitangola kunnyamba Yesu
pachihaula kuchidoni,
'Ńnimwona Nang'olo pameho pangu maduva lammalele.
Ing'anya àvele m'bali wangu wa kunkono, bahi nìmbehwinga.
26 Bahi ntima wangu unahangalala,
na lulimi lwangu lùnalulutila.
Kavila, nìmbekuva na lilolelo kuyamba mmili wangu.
27 Kwa kuva, Nnungu ukambenguleka pachinu pavanu
vahwîle,
wala kunneka ntumishi wako wanaswe akandike.
28 Ùningulanguja indila ya umi uhiu,
na kwa kupwawa kwako nìmbeumbajwa ihangaladi!'
29 Mmalangavangu Mmaisilaeli, nangu nàhulula kutangola
kwa uhiu habali dya anakulwetu Daudi. Nang'e ánihwa nkun-
sika, na nsati wake ùvele upano petu mpaka nelo.
30 Henga Daudi ávele nabii na ánimala kuva Nnungu
ánimwapilila liapilo lya kuva, nnukolo lwake àmbentandola
munu yumo uchinga atwale mapala la ufalume.
31 Na ánilona àlalá lambehumîla paida, njo mana átangwele
malove kuyamba kufufuka kwanga Kilisto kuva, 'Nnungu
nanga panannekile pachinu pavanu vahwîle na mmili wake
nanga paunakandike.'
32 Bahi Nnungu ánimfufula Yesu, na hwetu tuvammalele nni
tumashahidi tuva chinu anecho.
33 Nnungu ánintumbyanga Yesu pankwejije nkummika
m'bali wake wa kunkono. Anepo Yesu nkumpwachelela

* **2:21** Apano Yohana alembite kulichema lina lyanga Nang'olo wayamba kunnyuwa Nang'olo nsada. Na maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

Umumu Wanaswe kuhaloka kwa Nnungu Atatake muchi chanamwahidite. Na nang'e ánitwing'a aneyo Umumu malinga chimwona na kupilikana.

34 Kwa kuva, mwene Daudi nanga panakwedile mpaka kulihunde, henga nang'e mwene áhawile kuchidoni,
‘Nang'olo ànnyaulidile Nang'olo wangu kuva,
“Ikala m'bali wangu wa kunkono,
35 mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu lako.” ’

36 Bahi vanu vammalele va Isilaeli vàlembelewa vamale kwa uhiu kuva Nnungu àntendile Yesu umunammambile kuva Nang'olo na Kilisto.”

37 Bahi vanu pavapilikene anelo, mitima yavo nkuhukumika, nkummuja Petulo na mitume vanji kuchidoni, “Hambi, mmalangavetu tutende dachi?”

38 Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Lekanga masambi na kila munu abatiswe kwa lina lyanga Yesu Kilisto, uchinga Nnungu ansamehe masambi lenu. Na mwenu mùmbepwechelela inujo ya Umumu Wanaswe.

39 Kwa kuva, ahadi aino nni yenu mwenu na vana venu pamo na vanu vammalele vàvele kulehu, yani vammalele vàmbechemwa na Nang'olo Nnungu wetu.”

40 Petulo nkuhweneha kuvaduma kwa malove lanji lohe na kuvayuwa namene wachidoni, “Lipohange kuhaloka kwa vanu va chívelèkwà achino chitênda lahakalenge.”

41 Avala vakulupidîle malove lake vánibatiswa, nniduva alila vanu malinga alufu tatu vániyenjejeka nnikuwa lya vakúkulupila.

42 Vammalele vánilihumya mwalehu, kulihunda kuhaloka kwa mitume na kukumilana kwa itamwi na kulya chakulya cha pamo kwa kukumbukila sadaka ya Nang'olo Yesu na kuyuwa pamo.

Chivachiikala vanu vankulupîla Yesu

43 Vanu vammalele nkunnyopa Nnungu, na mitume nkutenda masaibu na vimaiho vyohe.

44 Vakúkulupila vammalele vávele chinu chimo na kila chinu chivanavenacho chiva chavaivohe.

45 Vánasumisa vitukutuku vyao na dimali dyao na kunnyavila kila munu malinga chachisikikila.

46 Maduva lammalele vánakojana nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, na válya chakulya pamo mmakande lao kwa ihangaladi na kwa ntima helele.

47 Vánnombolela Nnungu, na vanu vanji vávona vakúkulupila kuva vambone. Kila liduva Nang'olo nkuva wavayenjeja vanu vachipohwa, nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.

3

*Petulo àn*nnamya *munu nkwava*

1 Liduva limo Petulo na Yohana vánayomboka kuhwena ku
Ing'ande ya Nnungu malinga satisa muhi, vanu pavahwena
unayuwa.
2 Bahi pávele na munu yumo analamele kutandikila nni-
tumbo lya anyokwe. Kila liduva vanu vanannyakula uvam-
mika pannango wa kuingilila mu Ing'ande ya Nnungu
uvauchema, “Nnango Ukatapele,” uchinga ayuwe dihela kwa
vanu vachiingila mu Ing'ande ya Nnungu.
3 Pammwene Petulo na Yohana vàvele pepi kuingila
nng'ande, nkuvayuwa vamwing'e chinu chohecho.
4 Vanang'o nkumpalambahija meho, Petulo nkuchidoni,
“Tulole hwetu!”
5 Ayula nkwava nkulauka nkuvalola, walolela
kupwechelela chinu kuhaloka kwa vanang'o.
6 Henga Petulo nkunnyaulila uvila, “Nangu nikávele na hela
yoheyo, henga chimbenacho njo chinikwing'a. Kwa lina lya
Yesu Kilisto wa ku Nasaleti, nikuhaulila imila uhwene!”
7 Petulo nkunkamula nkono wa kunkono nkuntakatuha,
upala madodo na makumbatu lake nkupata dimongo.
8 Nkupiyanya kutakatuka, nkuimila, nkutandilika kwonga,
nkunaingila mu Ing'ande ya Nnungu pamo na vanang'o,
waonga na kuchitikachitika akuno wannombolela Nnungu.
9 Vanu vammalele vanapawije anepo vánimwona waonga
na wannombolela Nnungu.
10 Pavankameke kuva ayu nni ayula achiikala pannango
wa Ing'ande ya Nnungu uvauchema, “Nnango Ukatapele,”
wayuwayuwa nkukangana namene na wala nanga pavana-
maite lankojîje.

Mahubili langa Petulo

11 Bahi ayula munu pachipapatana na Petulo na Yohana,
vanu vammalele nkuvatukutila mpaka palupenu lwa
Ing'ande yanga Nnungu luvachema, “Lupenu lwa Selemani,”
akuno uvakangana namene.
12 Bahi Petulo palawene anelo nkuvahaulila avala vanu
kuchidoni, “Mwenu mmanu mma pa Isilaeli, mwadachi
mùlakangana alano? Ing'anya ntwani mùtupalambahija meho
hwetu, kuva muchi ayu munu àpete kuhwena kwa dimongo
dyetu tuvene au kwa uwanaswe wetu pameho pa Nnungu?
13 Nnungu wa anakulwetu Iblahimu, Isaka na Yakobo,
ànintumbyanga Yesu ntumishi wake umunankamujije kwanga
Pilato, na kunnyita muyo mwa Pilato pamo na kuva Pilato
álembedile anneke mwalehu.

14 Henga mwenu nkunnyita aneyo wanaswe na wambone
pameho pa Nnungu, umunkolokohija Pilato anchimulile
ayula nkúwalala.
15 Mwenu nkummwalala ayu anavele chitandikilo cha umi.
Henga Nnungu áninfufula, na hwetu njo mashahidi va kufu-
fuka kwake.
16 Ayu munu umummayite na kumwona, àpete dimongo
kwa ing'ulupa ihalokâna na kunkulupila Yesu. Na ing'ulupa
aneyo ìninnamya mwalehu malinga mwenu mmammalele
chimulyonela vino.*
17 Hambi mmalangavangu, nangu ìnnimala kuva mwenu
pamo na vakulu venu mùntendeledile Yesu anelo lammalele
kwa kuva nkanamaite limuchilitenda.
18 Henga uvila njo Nnungu chatimisije malove lanalau-
jije machedo kupitila manabii vake kuva, Kilisto wake
àmbebanika.
19 Bahi lekanga kutenda masambi, na munnaukile Nnungu
uchinga ammusije masambi lenu.
20 Tendanga uchocho uchinga Nang'olo Nnungu ampelekе-
jije mahiku la kutujwa mitima na kuntuma kavila Kilisto
wantandwele kutandiki patandi kwajili yenu, na aneyo njo
Yesu.
21 Yesu álembelewa aikale kulihunde mpaka palambehwika
mahiku lambetenda Nnungu vitukutuku vyammalele kuva
vyahambi, muchi Nnungu chanatangwele kupitila kwa man-
abii vake vanaswe kutandikila patandi.
22 Kwa kuva, Musa áhawile kuchidoni, ‘Nang'olo Nnungu
wenu àmben'juha munu yumo kuva nabii muchi nangu
kuhaloka nnitawa lyenu mmene. Mpilikanile nang'e kwa
kila chinu chambennyaulila.
23 Na uvila nni chiimbekuva, munu woheyo akambempi-
likanila nabii aneyo, Nnungu àmbemmusa mwalehu nnikuwa
lya alangavake.’
24 Na manabii vammalele kutandiki Samwili, vammalele
válaujanga habali dya vitukutuku vihumîla maduvano.
25 Mwenu nni mmavana mma manabii, na nni mmavana
mma lilailano lyanatendile Nnungu na atata venu. Kwa kuva,
Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuchidoni, ‘Kupitila lukolo
lwako, ding'olo dyammalele dya pachilambo dìmbebalikiwa.’
26 Bahi Nnungu panfufwile ntumishi wake, nkuntuma
kwenu hoti uchinga ám'balìkì kwa kunnyemya kila munu
mmwenu anatende lahakalenge.”

4

Petulo na Yohana vàpelekejwa ku Lukumbi Lukulu

* **3:16** Maeleso layâmba “mulina lya Yesu,” lola Yohana 1:12.

1 Petulo na Yohana pavanavele nkutangola na avala vanu,
nkukamola makuhani na nkulu wa valinzi va Ing'ande ya
Nnungu pamo na Masadukayo.*
2 Anevo vanu vánisunala namene ing'anya Petulo na Yohana
vávahunda vanu na kuvahaulila kuva, Yesu ànifufuka na anelyo
lìmaiha kuva vanu vahwîle vàmbefufuka.
3 Anepo Petulo na Yohana nkukamulwa, bahi kwa kuva
ívele chinalyulo, nkunavataya nnilungu mpaka ulyamba.
4 Henga vanu vohe muvanu vanapilikene mahundo langa
Petulo na Yohana nkukulupila, na isabu ya valume nkuyen-
jejeka kuhwikila malinga vanu alufu nnyano.
5 Liduva lipapête ulyamba, vakulu va Vayahudi na vasele
va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya ya Musa, nkukojana
ku Yelusalemu.
6 Uchocho, pávele na Anasi Kuhani Nkulu na Kayafa na
Yohana na Isikanda pamo na vanu vanji vohe va nnukolo lwa
Kuhani Nkulu.
7 Nkuvaimija Petulo na Yohana muyo mwavo nkuvauja
kuchidoni, “Mwenu mùlatendile alano kwa dimongo ntwani
au kwa mamulaka ntwani?”†
8 Anepo Petulo akuno aumbajìjwè Umumu Wanaswe nku-
vayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmakulu na mmasele mma
vanu vetu,
9 ikàva nelo mùnatulinga kwa kutuuja kwamba habali yam-
bone yatendewije ayu munu alamêle na namuna chapete
kulama,
10 bahi, mwenu na Vaisilaeli vammalele mùlembelewa mu-
male kuva, ayu munu aimidîle muyo mwenu àpete umi kwa
mamulaka langa Yesu Kilisto wa ku Nasaleti umunammam-
bile, henga Nnungu nkunfufula.‡
11 Ayu Yesu njo ulamwamba Malemba Lanaswe kuva,
‘Liyanga limunahitile mwenu mmakudenga,
hambi lìjukile kuva liyanga lya paindumba, lya muhimu
kupunda lammalele.’
12 Upohi nanga paupatikana kupitila kwa munu yunji
woheyo. Kwa kuva, pachilambo chammalele vanu nanga
pavapewije lina lya munu woheyo ahulûla kutupoha, ila
Yesu weka.”
13 Bahi anevo vakulu na vasele va lukumbi vánikangana
namene kumwona Petulo na Yohana uvatangola bila kuyopa
na vánivamala kuva, ava vanu vakávele na elimu ing'ulu na
vakanalihundile elimu ya Malemba Lanaswe. Nkuhimukila
kuva vávele pamo na Yesu.

---

* **4:1** Masadukayo lívele likuwa lya vanu vakákulupila kuva vanu vahwîle vànafufuka. † **4:7** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12. ‡ **4:10** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

14 Henga kwa kuva vávenkumwona ayula munu alamîjwe
aimidìlè pamo na vanang'o, bahi vakanavele na lilove lyohe-
lyo lya kuvatahuka.
15 Bahi nkumwamulu Petulo na Yohana vahume
Nnukumbi Lukulu lwa Vayahudi vahwene pawelu, vene
nkuisalila nnukumbi uvaujana lúnda vene kwa vene,
16 uvahaula kuchidoni, “Ava vanu tuvatende dachi? Kwa
kuva, vanu vammalele va pa Yelusalemu vànimala kuva, li-
saibu ali likulu vàtendile vanang'o, na hwetu kuchikana chinu
achi ikáhululika.
17 Henga uchinga alino linayanjale kwa vanu, bahi tuvad-
ume ava vanu vanalonjele kavila na munu woheyo kwamba
mamulaka la Yesu.”
18 Bahi nkuvachema kavila nnukumbi, nkuvaduma
vanalonjele, na wala vanahunde kwamba mamulaka la
Yesu.
19 Henga Petulo na Yohana nkuvayang'ula kuchidoni,
“Hukumu mwenu mmene ikàva ìnavaila pameho panga
Nnungu kumpilikanila mwenu au kumpilikanila Nnungu.
20 Kwa kuva, hwetu tukambehulula kuleka kutanga
mambo latulawene na kulapilikana.”
21 Pavamalidile kuvayoha kwa kuvakalipila, nkuvaleka
vahwene. Nanga pavanapete indila yoheyo ya kuvaasibu,
ing'anya vanu vammalele vánnombolela Nnungu ing'anya ya
chinu anecho chihumidîle.
22 Ayula munu analamijwe kwa alila lisaibu ávele na vyaka
vipundîle alubaini.

Vakúkulupila vànnyuwa Nnungu avakamyange mitima

23 Petulo na Yohana pavachimuliwije, nkuhweneng'ana
kwa avao, nkuvahaulila malove lammalele lavatangwele
makuhani vakulu na vasele va Vayahudi.
24 Pavalapilikene anelo, vammalele nkunnyuwa Nnungu
kwa ntima umo uvachidoni, “Nang'olo Nkulu, wako njo
Nnungu uumbîle chilambo na kulihunde na bahali na vyam-
malele vipawîje anemwo.
25 Wako njo unatangwele kwa indila ya Umumu Wanaswe
kupitila kwa ntumishi wako, atata wetu Daudi, wachidoni,
‘Mwadachi vanu va vilambo vàtenda ntemelo wa kuntendela
Nnungu lahakalenge?
Na ing'anya ntwani vàtenda njama ikee na faida?
26 Vafalume na vakulu va pachilambo vànilipanganiha
na vakojene pamo uchinga vapanyane ing'ondo
na Nang'olo Nnungu pamo na Kilisto wake wantandwele.’
27 Kwa kuva, nni muhiu Helode na Pontio Pilato pamo na
vanu vakávele Vayahudi na va Isilaeli vánikojana muimanga

aino, nkukudungila kuntendela lahakalenge Yesu ntumishi
wako wanaswe untandwele.
28 Uvila njo chivatimisije lammalele lunakudungidile ku-
tandikila kala kwa dimongo dyako na kwa kutamwa kwako.
29 Hambi Nang'olo Nnungu, lola chivatuyoha. Bahi tuhul-
ulihe hwetu tuvatumishi vako tutange malove lako bila kuy-
opa chinu chohecho.
30 Nyoloja nkono wako vanu valame na vitendeke vi-
maiho na masaibu kwa mamulaka la Yesu ntumishi wako
wanaswe."§
31 Bahi pavamalidile kunnyuwa Nnungu, apala pachinu
pavanavele nkutikinywa. Vammalele nkuumbajwa Umumu
Wanaswe, nkuhweneha kutanga lilove lya Nnungu bila kuy-
opa.

Kukumilana kwa vakúkulupila

32 Vakúkulupila vammalele vávele na ntima umo na
kukudungila chinu chimo. Wala pakanavele na munu
woheyo achilikweta chitukutuku chohecho weka, henga
kila chitukutuku chíva chavammalele.
33 Mitume nkuhweneha kuhumya ushuhuda wavo kwa di-
mongo ding'ulu kwamba vitukutuku vivaviwene na kuvipi-
likana kuyamba kufufuka kwanga Nang'olo Yesu, na Nnungu
nkuvabaliki namene vammalele.
34 Wala nanga munu woheyo nnikuwa lyavo achisikikila
chinu chohecho, kwa kuva, vanu vanavele na mawelu au
ding'ande vánasumisa,
35 dihela nkunaveng'a mitume, na mitume nkuyava kulin-
gana na chasikike munu.
36 Pávele na munu yumo wa nnitawa lya Lawi, mwenedi wa
chisiwa cha ku Kiplo, lina lyake Yusufu, mitume vanchemile
lina Banaba, lina anelyo mana lake, "Mwana wa kutuja
ntima."
37 Munu aneyo ávele na welu wake nkuusumisa, nkuida na
dihela, nkuveng'a mitume.

5

Kulambila kwa Ananiya na Safila

1 Pávele na munu yumo uvanchema Ananiya pamo na
n'jawe uvanchema Safila, vanu anevo vásumisije welu wavo.
2 Ananiya nkupatana na n'jawe, nkudiyavanya adila di-
hela, dinji nkuisalinadyo na dinji nkuveng'a mitume.
3 Bahi Petulo nkummuja Ananiya kuchidoni, "Mwadachi
Nanchindenga ákuingidile uvila muntima mwako mpaka un-
nambile Umumu Wanaswe na kuisalinadyo dihela dinji dyu-
pete pusumisije welu?

§ **4:30** Maeleso layâmba lina, lola 1:12.

4 Kwani kabla ukanausumisa aula welu tenda úvele wako?
Na pauusumisije, dihela dyupete tenda ukanitendela chihi
chinu chulembela umwene? Hambi chinu ntwani chiku-
tendîle utende uvila? Bahi ukánnambidile munu, wako
ùnnambidile Nnungu!"
5 Ananiya palapilikene malove anelo, upala nkuhwa, nku-
matoka pahi. Na vanu vammalele vanapilikene mambo
anelo lahumidîle, nkuyopa namene.
6 Vijana nkuida, nkuudingilija sanda mmili wake, nkun-
humya pawelu, nkunansika.
7 Bada ya kupita masaa malinga matatu, nkukamola n'jawe
Ananiya, akuno akamaìtè chinu chihumidîle, nkuingila
amula nng'ande.
8 Petulo nkummuja Safila kuchidoni, "Nguhaulile! Dachi,
adino njo dihela dyammalele dimupete pamusumisije welu
wenu, wako na n'jalo Ananiya?" Nang'e nkuyang'ula kuchi-
doni, "Elo, njo udyodyo."
9 Bahi Petulo nkuchidoni, "Yavele dachi mupatane wako
na n'jalo kunninga Umumu wa Nang'olo? Hambi pilikanila,
vanu uvala vanapite unansika n'jalo, hambi vàvele upano
pannango na wako uchocho vàmbekunyakula."
10 Upala Safila nkuhwa, nkumatokela pahi muyo mwa
Petulo. Avala vijana pavaingidile, nkunkoja Safila ahwìlè,
nkunhumya pawelu, nkunnyakula, nkunansika pepi na
pachinu pavansikile ntwave.
11 Likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu pamo na
vanu vanji vanapilikene mambo anelo nkuyopa namene.

Nnungu àtenda masaibu na vimaiho vyohe kupitila kwa mitume

12 Anepo Nnungu nkutenda vimaiho na masaibu lohe
pameho pavanu kupitila kwa mitume. Na vakúkulupila vávele
na nnyambo wa kukojana pa Lupenu lwa Selemani lunavele
mu Ing'ande ya Nnungu.
13 Na nanga munu woheyo akanavele wa nnikuwa
lyavo analingile kulitenda kuva nkúkulupila, ikànava vanu
vánavalombolela.
14 Henga valume na vamahe vohe nkunkulupila Nang'olo,
na likuwa nkuyenjejeka namene.
15 Kupapatana na mambo lammalele lahumidîle, bahi vanu
nkuva uvavapelekeja vagonjo n'dindila, uvavalaja mmikeka
na mminanda uvachinga Petulo pambekuva wapita, uvah-
wikile kananga mmbweha wake.
16 Nkuidang'ana vanu vohe kuhaloka dimanga divêle pepi
na pa Yelusalemu, uvaida na vagonjo vao pamo na vanu
vabanîhwa na anamindenga, vammalele nkulamywa.

Kubanihwa kwa mitume

17 Henga Kuhani Nkulu na vavake vánavele nnikuwa lya
dini ya Chiyahudi lichêmwa Masadukayo, nkuvavikila wiu
namene.
18 Nkuvakamula mitume, nkunavataya nnilungu likulu.
19 Henga chilo, malaika wa Nang'olo nkuchimula milango
ya lilungu, nkuvahumya pawelu, nkuvahaulila kuchidoni,
20 “Hweneng'ana mukaimile pa Ing'ande ya Nnungu
mukavahaulile vanu malove lammalele layâmba umi auno
wahambi”
21 Bahi ulyamba na mambumbu mitume nkuhweneng'ana
ku Ing'ande ya Nnungu nkutandilika kuvahunda vanu, ma-
linga chivatumwije.

Pakamwele Kuhani Nkulu na avake, nkuchemeheja nko-
jano wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pamo na vasele vam-
malele va Vaisilaeli, nkuvahaulila vanu vahwene kulilungu
vakavatwale mitume vaidenavo.
22 Henga avala matiyala valaijîjwe, pavahwikile aneko
nanga pavanavakojije mitume nnilungu. Bahi vanang'o nku-
uya, nkunavahaulila vanu vavêle palukumbi habali aneyo,
23 uvachidoni, “Tulikojije lilungu lichimwìjè kila m'bali,
na valinzi vaimidìlè mmilango uvalindilila. Henga
patuchimwile nanga patunkojije munu woheyo nkati.”
24 Nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na
makuhani vakulu pavapilikene anelo nkuhemwa, uvakan-
gana kuva ìmbekuva dachi.
25 Nkukamola munu yumo nkuvahaulila kuchidoni,
“Mwenu, pilikanila! Avala vanu amunavachimidile
nnilungu, hambi vàvele mu Ing'ande ya Nnungu
vàvenkuvahunda vanu.”
26 Anepo nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na
matiyala vanji nkuhwena ku Ing'ande ya Nnungu, nkunavat-
wala mitume, nkuidanavo. Henga nanga pavanavakamwile
kwa dimongo, kwa kuva vávayopa vanu vanavayalangila
vene mayanga nkuvawalala.

27 Bahi pavaidinavo, nkuvaimija muyo Lukumbi Lukulu
lwa Vayahudi, Kuhani Nkulu nkuvauja kuchidoni,
28 “Dachi, mwenu tukanan'dumile kuva munavahunde
vanu kwa mamulaka la munu ayuno? Hambi lola, mùumbajije
mahundo lenu Yelusalemu yammalele na mùmbetutenda
twambike kwamba kuhwa kwa munu aneyo.”

29 Anepo Petulo pamo na mitume avake nkuyang'ula kuchi-
doni, “Hwetu tùlembelewa tutende chatamwa Nnungu akee
chivatamwa vanu.
30 Nnungu wa atata vetu áninfufula Yesu umunammwalele
mwenu kwa kummamba munsalaba.

31 Nnungu ánintumbyanga munu aneyo kwa kummika
m'bali wa kunkono mumamulaka lake na kun'juha kuva
Nkulodya na Mpohi uchinga avatende Vaisilaeli vadileke
disambi dyavo na kuvasamehe masambi lavo.
32 Na hwetu njo mashahidi tuva mambo anelo pamo na
Umumu Wanaswe wanhumije Nnungu kwa vanu vatênda
chatamwa Nnungu.”
33 Alukumbi vammalele vanapawije apala pavapilikene
anelo, nkusunala namene, nkwamula vavawalale avala mi-
tume.
34 Henga Nfalisayo yumo uvanchema Gamalieli anavele
nkúhunda wa Sheliya ya Musa, uvachimwesimu namene
vanu vammalele, nkuimila pa Lukumbi Lukulu, nkuamulisa
avala mitume vapelekejwe pawelu hoti vakalindilile kadiki.
35 Anepo nkuvahaulila vajumbe va Lukumbi kuchidoni,
“Mwenu mmanu mma Isilaeli, lyongolelange saana kwamba
chinu chimumbevatenda anevo vanu!
36 Lola, vyaka vipitîle pahumudile munu yumo uvanchema
Teuda, analilambilidile kuva munu nkulu. Malinga vanu
mamiya ncheche vánililunda kwanga nang'e kupanyana na
Valoma. Henga kuntululilo ániwalalwa, na vanu vammalele
vanalilundile kwanga nan'ge nkumwadilikana na vakanapi-
likanike kavila.
37 Bada ya kupita vyaka fulani, mmahiku àlalá la ku-
valangwa kwa vanu, nkuhumila munu wa ku Galilaya lina
lyake Yuda. Aneyo nanang'e nkupata vanu vachivalodya
kupanyana na Valoma. Henga nanang'e uchocho ániwalalwa,
na vammalele vanampapete nkumwadilikana.
38 Hambi nangu nìnnyaulila uvila, mwenu linyemyange
na vanu anevo na valekange vahwene. Kwa kuva, ikàva
lavakudungila na lavalatenda làhaloka kwa vanu lachilahwe.
39 Henga ikàva làhaleke kwa Nnungu, mwenu mukambehu-
lula kuvadivila, uyopa munaonekana dahu kuva mùtahukana
na Nnungu.”
40 Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkukubaliana na
Gamalieli. Anepo nkuvachema mitume nkati, nkuvasu-
lubula, nkuvaamulisa vanahwene unavahunda vanu kavila
kwa mamulaka la Yesu, nkuvaleka vahweneng'ane.*
41 Bahi avala mitume nkuhumananga nnukumbi akuno
uvahangalala namene, kwa kuva, Nnungu ánivatumbyanga
kwa kupata dihoni kwa kubanika ing'anya ya Yesu.
42 Bahi kutandikila anepo nanga pavanalekile kuhunda
na kutanga malove lambone mu Ing'ande ya Nnungu na
n'ding'ande dinji uvahaula kuva Yesu njo Kilisto, mmaduva
lammalele.

---

* **5:40** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

6

Vakúvayangata mitume

1 Bahi mmaduva anelo vakuhundwa pavachipunda kuyen-
jejeka, pávele na mahinginiko. Vayahudi vankulupîla Yesu
vachitangola Chigiliki vávahinginika Vayahudi vankulupîla
Yesu vatangôla Chieblaniya. Kwa kuva, Vayahudi vatangôla
Chigiliki vánahinginika ing'anya vanannidi vao vánilivaliwa
pavayava vilyo na vitukutuku vya kila liduva.
2 Bahi avala mitume kumi na mbili nkuvachema
vakuhundwa vammalele nkuchidoni, "Ikávaila hwetu tuleke
kutanga lilove lya Nnungu koka tuve utuyava vitukutuku na
vilyo.
3 Hambi mmalangavetu, vatandole vanu saba mmwenu
vakulupîka kuva vambone na vaumbajîjwe Umumu
Wanaswe na vavêle na lúnda koka hwetu tuveng'e madengo
anelo.
4 Tùtendile uvila uchinga hwetu tulihumye mwalehu kun-
nyuwa Nnungu na kutanga Lilove lya Nnungu."
5 Anelwo lúnda nkuvakatapalila vanu vammalele. Nkun-
tandola Stefano munu avêle na ing'ulupa ing'ulu anaumba-
jijwe Umumu Wanaswe, uchocho nkuntandola na Filipo na
Plokolo na Nikanoli na Timoni na Pamena na Nikolao wa ku
Antiyokiya anaingidile dini ya Chiyahudi machedo.
6 Bahi nkuvavika muyo mwa mitume, na mitume nku-
vayuwila akuno vavavikidile makono.
7 Bahi Lilove lya Nnungu nkupunda kuyanjala pa
Yelusalemu na likuwa lya vakuhundwa nkuhalija
kuyenjejeka namene, na makuhani vohe nkunkulupila Yesu.

Kukamulwa kwa Stefano

8 Bahi Nnungu nkum'baliki namene Stefano, na Stefano
nkuva na dimongo dya Nnungu, nkutenda masaibu na vi-
maiho vikulu ching'ati vanu.
9 Henga nkuhumila vanu fulani vachitahukana na Stefano,
vanu va ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ichêmwa, "Ing'ande
ya vanu vavêle na uhulu." Vanu anevo vávele Vayahudi
vahalôka imanga ya ku Kilene na ku Alekisandiliya na vanji
kuhaloka chilambo cha ku Kilikiya na chilambo cha ku Asiya.
10 Henga vakanahulwile kunnema ing'anya ya lúnda lwake
na Umumu Wanaswe achimwongôsa kutangola.
11 Bahi nkuvakumba vanu fulani vahaule kuva, "Hwetu
tùnimpilikana Stefano watangola malove la kunkufulu Musa
na Nnungu."
12 Pavatangwele uchocho, anelo malove nkuvachonjela
vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya ya Musa. Bahi

nkuhwena unankamula Stefano nkumpelekeja ku Lukumbi
Lukulu.
13 Nkwidanavo mashahidi vakúlambila nkunavaimija
uvatangola malove lakúlambila uvachidoni, “Ayu munu
akáleka kuikufulu Ing'ande ai yanaswe ya Nnungu na Sheliya
dya Musa.
14 Kwa kuva, hwetu tùnimpilikana watangola kuva, aneyo
Yesu wa ku Nasaleti àmbeiyondonganga Ing'ande ya Nnungu
pamo na kuipindikulanya mihambo yanatwing'ile Musa.”
15 Anepo, vanu vammalele vanaikalenge palukumbi
nkumpalambahija meho Stefano, nkukwona kumeho kwa
Stefano ukung'anyima muchi kumeho kwa malaika.

7

Hutuba ya Stefano

1 Anepo Kuhani Nkulu nkummuja Stefano kuchidoni,
“Dachi malove alano lavakusitaki muhiu?”
2 Stefano nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmakuluvangu
pamo na atatavangu, ngupilikanile! Nnungu wa ukulu
ánnyumidile atata wetu Iblahimu panavele akula ku
Mesopotamiya mahiku anelo kabla akànambihwena unaikala
ku Halani.
3 Nnungu nkunyaulila kuchidoni, ‘Uka nchilambo
chuwikala, valeke alangavako, uhwene chilambo
chinimbekulanguja.’
4 Bahi Iblahimu nkuhama chilambo cha va Kaludayo
nkunaikala imanga ya Halani. Atatake Iblahimu pah-
wile, Nnungu nkumpelekeja Iblahimu nchilambo achino
chimuikala vino.
5 Nnungu nanga panamwing'ile Iblahimu kananga
chipande chijoko cha chilambo achino kuva mapala lake.
Henga Nnungu ánimwahidi kuva àmbemwing'a chilambo
achino kuva mapala lake, nang'e chalumo na vanu va
nnukolo lwake, ikànava mmaduva anelo Iblahimu nanga
panavele na mwana.
6 Nnungu nkutangola nawe wahaula kuchidoni, ‘Vanu va
nnukolo lwako vàmbekuva vayeni nchilambo cha vanu vanji
na aneko vàmbekuva vatumwa na vàmbetendewa lahakalenge
kwa uhiku wa vyaka mamiya ncheche.
7 Henga nangu nìmbechiasibu chilambo chimbentênda kuva
mmatumwa. Anepo vanu vangu vàmbeuka nchilambo ane-
cho vaide vakangwabudu apano pachinu.’
8 Anepo Nnungu nkutenda lilailano na Iblahimu. Kwa
m'bali wake Iblahimu, valume vammalele nnitawa lyake
ílembelewa vacheketwe mambende la chilume. Bahi Iblahimu

nkunnyalula Isaka mwanawe nniduva lya nane lya ku-
velekwa kwake. Isaka nanang'e uchocho nkunnyalula
Yakobo mwanawe. Yakobo nanang'e nkuvayalula vana vake
kumi na mbili, anevo njo anakuluvetu.

9 Avala anakuluvetu nkummikila wiwu Yusufu
nnung'unwao, nkunsumisa uchinga akave ntumwa
kuchilambo cha Misili. Henga Nnungu nkuva pamo na
Yusufu,
10 nkumpoha na ibaniki yammalele. Nkumwing'a lúnda na
kuntenda akubalike pameho panga Falao, Nfalume wa Mis-
ili.* Bahi Falao nkuntenda Yusufu kuva nkulu wa chilambo
chammalele cha Misili pamo na ing'ande yake ya chifalume.
11 Bahi nkukamola indala ing'ulu nchilambo chammalele
cha Misili na chilambo cha Kanaani, nkuva na siki ing'ulu. Na
anakuluvetu vakanavele na chakulya.
12 Yakobo papilikene kuva ku Misili kùvele vilyo, nkuva-
tuma anakuluvetu kwa mwanda ntandi.
13 Mmwanda wavo wavili Yusufu nkulitambulanga kwa
akuluvake, kutandikila anepo Nfalume wa Misili nkuvamala
alangavake Yusufu.
14 Bahi Yusufu nkuvalaija vanu vakantwale Yakobo atatake
na alangavake vammalele vaide ku Misili. Na isabu ya vanu
vammalele yavele sabini na nnyano.
15 Bahi Yakobo nkuhwena ku Misili, nkuikala aneko nang'e
na anakuluvetu mpaka kuhwa kwavo.
16 Miili yavo nkunyakulwa, nkupelekejwa ku Shekemu,
aneko nkunaisika munsati unavedwije nniyanga,
wanausumile Iblahimu kuhaloka kwa vana vanga Hamoli.

17 Bahi mahiku la Nnungu la kuitimisa aila ahadi
yanamwahidite Iblahimu palanavele pepi, isabu ya vanu
vetu vavêle ku Misili ívele iyenjejèkè namene.
18 Aneko ku Misili nkutawala Nfalume yunji akanammaite
Yusufu.
19 Aneyo Nfalume nkuvakumba anakuluvetu na kuvaten-
dela lahakalenge namene kwa kuvalasimisa vavayahe vaka-
nunu vao uchinga vahwe.
20 Mmaduva anelo njo lanavelekwije Musa. Na Nnungu
ánikatapaliwa na Musa, na Musa álelewije chihi kwa myedi
mitatu bahi nng'ande mwa atatake.
21 Bahi payahijwe pawelu, mwana wa chikongwe wanga
Nfalume wa Misili nkunnakota, nkunnela muchi mwanawe.
22 Musa nkuhundwa mihambo yammalele ya lúnda lwa va
Misili, nkuva munu wa kupwahika saana na kutenda saana.

---

* **7:10** Lina Falao, lyavele lina lya cheo cha nfalume wa Misili.

23 Bahi Musa panavele na vyaka alubaini, nkukudungila
uhwene unavaongela alangavake Vaisilaeli na kumala hali
dyavo.
24 Aneko nkumwona Mmisili yumo wantendela
lahakalenge nnangawake Musa, nang'e nkuhwena
unannyunila ayula atendêwa lahakalenge, nkumpindikula
kwa kummwalala ayula Mmisili.
25 Musa átenda kuva alangavake Vaisilaeli vachivamale
kuva Nnungu àmbevapoha kupitila nang'e, henga alangavake
vakanamaite anelyo.
26 Liduva lya vili nkuvakoja Vaisilaeli vavili uvapanyana,
nkulinga kuvahapulanya wachidoni, ‘Amanganya, mwenu
ummamo. Ing'anya ntwani mùtendelana lahakalenge mmene
kwa mmene?’
27 Henga ayula achimmenga nnyake nkun'gong'olela Musa
kunnyenje wachidoni, ‘Nnani akuvikile wako kuva nkulu na
nkúhukumu wetu?
28 Dachi, ùlembela umbwalale muchi chummwalele ayula
Mmisili lido?’
29 Musa palapilikene malove anelo nkutukuta, nkutukutila
chilambo cha ku Midiani, nkuikala aneko muchi mmidi,
nkuvaveleka vana vavili vachilume.
30 Bahi pavipitile vyaka alubaini, malaika wa Nnungu
nkunnyumila Musa nchihole chichiyaka muchi moto aneko
kulilanga pepi na Lichinga lya Sinayi.
31 Musa palawene anelo nkukangana namene, nkuhen-
gelekela pepi uchinga alole saana, nkupilikana lidi lya
Nang'olo Nnungu ulichidoni,
32 ‘Nangu njo Nnungu wa anakulwenu Iblahimu na Isaka
na Yakobo!’ Musa nkutetemela kwa kuyopa na wala nanga
panalingile kuhweneha kulola.
33 Nang'olo Nnungu nkunnyaulila Musa kuchidoni, ‘Ulanga
vilatu vyako kwa kuva anepo puwimidile nni pachinu
panaswe.
34 Nni muhiu kuva, ǹniyona ibaniki ya vanu vangu vavêle
ku Misili. Na ǹnipilikana chitengelo chavo, nanani ngùidile
unavapoha. Bahi hambi, hwena kwa kuva nikutuma ku
Misili.’
35 Aneyo Musa njo ayula uvanannyitile uvachidoni, ‘Nnani
akuvikile wako kuva nkulu na nkúhukumu wetu?’ Nnungu
ánintuma uchinga ave nkulu na mpohi, kwa kupitila kwa
malaika wa Nang'olo Nnungu anannyumidile kuhaloka nchi-
hole chichiyaka muchi moto.
36 Patendile masaibu na vimaiho, aneyo Musa nkuvalodya
Vaisilaeli kuuka nchilambo cha Misili na kuvalodya kuyam-
boka Bahali ya Shamu na kupita nnilanga kwa uhiku wa

vyaka alubaini.
37 Uyoyo Musa njo anavahaulidile Vaisilaeli kuchidoni,
‘Nnungu àmben'juha munu yumo kuva nabii muchi nangu
kuhaloka nnitawa lyenu.’
38 Aneyo Musa njo anavele pamo na likuwa lya vanu
va Nnungu akula kulilanga pamo na ayula malaika wa
Nnungu achitangôla na Musa ku Lichinga lya Sinayi. Na
nni nang'e anapwechedile malove latwîng'a umi uchinga
atwing'e hwetu.
39 Henga anakuluvetu nanga pavanatamwije
kumpilikanila Musa, nkunnyita na kulembela vauyile kavila
ku Misili.
40 Nkunnyaulila Haluni kuchidoni, ‘Tukatapajije
disanamu ditumbedyabudu, ditumbeditenda kuva milungu
imbetulôdya, kwa kuva tukalimaite linkojîje Musa, munu
achitulodya kutandikila patuukile ku Misili!’
41 Anepo njo pavalikatapajijije sanamu ya kuyabudu
ilandêne na ung'ombe wa mwana, nkuva uvaihumija
sadaka na kuitendela ing'ole sanamu ivaikatapajije vene
kwa makono lavo.
42 Bahi Nnungu nkulinyemya navo, nkuvaleka vaabudu
dinondwa na liduva na mwedi kuva milungu, malinga chi-
ilembwije nchitabu cha manabii kuva,
‘Mwenu mmanu mma Isilaeli,
dachi, nangu njo umuchinguhumija sadaka
kwa vyaka alubaini akula kulilanga?
43 Nanga, mwenu múnyakwile n'gongwe wa Moleki, nnungu
wenu akave muhiu,
na sanamu ya inondwa ya Lefani, nnungu wenu akave
muhiu.
Múlikatapajije sanamu aneyo uchinga muyabudu aneyo
milungu.
Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìmbempelekeja kuutumwa
kulehu, kupunda ku Babeli.’
44 Akula kulilanga anakuluvetu vávele na N'gongwe wa
Nnungu uchimaiha kuva Nnungu àvele pamo na vanang'o.
N'gongwe anewo ukatapajijwe malinga Nnungu chanan-
naidile Musa na ulandene na aula wauwene.
45 Bahi anakuluvetu pamo na Yoshuwa nkuupwechelela
anewo N'gongwe na kuingila nawo mmilambo vya vanu
vakávele Vayahudi, vanu vanavavingenge Nnungu muyo
mwa anakuluvetu pavachitwala chilambo chavo. Aneko,
anewo N'gongwe nkuuchunga mpaka mmaduva langa
Daudi.
46 Bahi Nnungu nkumpendelela namene Daudi, Daudi nkun-
nyuwa Nnungu wa Yakobo ankubalile kun'dengela Ing'ande.

47 Ikànava Selemani njo anan'dengedile Nnungu Ing'ande.

48 Henga Nnungu Nkulu akáikala n'ding'ande didengwîje na
makono la vanu, malinga chanatangwele nabii kuva,

49 'Nang'olo Nnungu àhaula kuchidoni,

"Kulihunde njo chiteng'u changu cha Ufalume,

na pachilambo njo pachinu pakuvika madodo langu.

Hambi ìnnembengudengela ing'ande ivedachi?

Na pachinu ntwani panimbeyewelela?

50 Dachi, nikee nangu nguumbîle vitukutuku vyammalele
kwa makono langu?'

51 Mwenu mmakutahuka, mitima na makutu lenu làvele
muchi la vanu vanji vakánkulupila Nnungu. Maduva lam-
malele mùntahuka Umumu Wanaswe malinga chivanatendile
anakuluvenu.

52 Dachi, pàvele nabii woheyo akanalagihijwe na anaku-
luvenu? Vánivawalala avala vanalaujije kwamba habali ya
kwida kwanga ayula Mwene Haki. Na mwenu hambi
mùnintengeleka na kummwalala.

53 Mwenu múpwechedile Sheliya ya Nnungu kupitila
malaika va Nnungu, henga nanga pamunaikamwile!"

Stefano àpanywa mayanga

54 Bahi avala vajumbe va Lukumbi Lukulu pavapilikene
malove anelo langa Stefano, nkusunala namene,
nkun'gegedulila meno.

55 Henga Stefano akuno aombèlè Umumu Wanaswe,
nkupalambahija meho kulihunde, nkuwona ukulu wa
Nnungu na Yesu aimidìlè m'bali wa kunkono mumamulaka
la Nnungu.

56 Stefano nkuchidoni, "Lola, nìkwona kulihunde kuhunuk-
wike na Yesu aimidìlè m'bali wa kunkono mumamulaka la
Nnungu."

57 Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkutaya lwasu
na kudiva makutu lavo. Vammalele nkunnyapatanila kwa
pamo.

58 Nkunkwekwelehija panda imanga, aneko nkumpanya
mayanga. Na avala mashahidi nkuulanga makoti lavo nku-
navika kwanga kijana yumo uvanchema Sauli.

59 Pavachimpanya mayanga Stefano, Stefano nkuva
wayuwa wachidoni, "Nang'olo Yesu, ipwachele isungu
yangu."

60 Anepo nkutindivala malundi, nkunonoha lidi wachi-
doni, "Nang'olo, unavavalangile sambi aino ivaitenda."
Patangwele malove anelo nkuhila.

8

Sauli àlibaniha likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

1 Bahi Stefano pawalelwe, Sauli ánipwawa nanang'e nkwona
kuva kuwalalwa kwanga Stefano nni chinu chambone.
Liduva ulyolyo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku
Yelusalemu nkutandilika kubanihwa namene. Vakúkulupila
vammalele nkumwadilikana, nkutukutila chilambo
cha ku Yudeya na ku Samaliya. Henga mitume nanga
pavanamwadilikene.
2 Vanu vamweshîmu Nnungu nkunsika Stefano na kunku-
tangila namene.
3 Henga Sauli nkutandilika kulyondonganga likuwa lya
vanu vankulupîla Yesu, waingila kila ing'ande wavakamula
valume na vamahe na kuvataya nnilungu.

Filipo aneko ku Samaliya

4 Henga avala vakúkulupila pavamwadilikene, kila pachinu
pavachihwika nkuva uvahubili Malove Lambone.
5 Bahi Filipo nkuhelelekela imanga fulani ya chilambo cha
Samaliya, na aneko nkuvahubili vanu habali dya Kilisto.
6 Makuwa la vanu pavachipilikana malove lachitangola
Filipo na kuvyona vimaiho vya masaibu vyachitenda, vam-
malele nkupilikaniha kwa bidi namene.
7 Kwa kuva, vanu vanaukwa na anamindenga na anevo
anamindenga vávauka uvanyakonya, na vanu vadidimênge
na vikwavi nkupata kulama.
8 Bahi nkuva na ihangaladi ing'ulu namene muimanga
aneyo.
9 Bahi paimanga aneyo pávele na munu yumo uvanchema
Simoni. Munu aneyo ávele nyavi kwa vyaka vyohe na
átenda vitukutuku vyakukanganya na kuvahaulila vanu va
Samaliya kuva nang'e nni munu nkulu, amaikâna namene.
10 Vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu, nkuva
uvampilikanila saana uvachidoni, “Ayu munu nni aila
imongo ya chinnungu ichêmwa, ‘Imongo Ing'ulu.’ ”
11 Vanu nkumpapata kwa kuva, kwa vyaka vyohe
ánivakanganya kwa uhavi wake.
12 Henga vanu pavakulupidile Malove Lambone lachihu-
bili Filipo, lachiyamba Ufalume wa Nnungu na mamulaka la
Yesu Kilisto, vamahe na valume nkubatiswa.
13 Anepo Simoni nanang'e nkukulupila na kubatiswa,
nkuva wampapata Filipo, wakangana pachilona masaibu na
vimaiho vikulu vyachitenda Filipo.
14 Bahi mitume vanavele ku Yelusalemu pavapilikene kuva
venedi va ku Samaliya vànilikulupila Lilove lya Nnungu, nkun-
tuma Petulo na Yohana.

15 Pavakamwele ku Samaliya nkuvayuwila vanu
vakúkulupila uchinga vampwechelele Umumu Wanaswe.
16 Kwa kuva, uhiku anewo Umumu Wanaswe ávele bado
akànambiinjila mmitima yavo, ila vábatisijwe chihi kwa lina
lyanga Nang'olo Yesu.
17 Bahi Petulo na Yohana nkuvavikila makono avala
vakúkulupila, navanang'o nkumpwechela Umumu Wanaswe.
18 Simoni nkuva avenkuvalola vanu pavachimpwechelela
Umumu Wanaswe kupitila mitume kuvavikila makono. Bahi
nang'e nkulinga kuhumya dihela amwing'e Petulo na Yohana
wachidoni,
19 “Nanani uchocho ning'e anedyo dimongo uchinga kila
munu unimbemmikila makono langu apate kumpwechelela
Umumu Wanaswe.”
20 Henga Petulo nkunnyang'ula wachidoni, “Dihela dyako
dyondongeke pamo na wako umwene, kwa kuva ùtenda kuva
unahulula kusuma dimongo dya Nnungu!
21 Wako ukávele na sehemu mmadengo alano, kwa kuva,
ntima wako ukávele wambone pameho pa Nnungu.
22 Bahi pindikuka kuuka mmawaso lako lahakalenge na
unnyuwe Nang'olo Nnungu, panjika achiakusamehe kwa
anelo mawaso luvenalo.
23 Kwa kuva, ngwònа kuva wiu unikuumbala namene na
sambi ìnikukamula.”
24 Anepo Simoni nkuchidoni, “Chonde, nguyuwile mwenu
mmene kwa Nang'olo Nnungu uchinga linang'oje lilove ly-
ohelyo mmalove anelo lamutangwele.”
25 Pavamalidile kushuhudila na kutanga Lilove lya
Nang'olo Nnungu, Petulo na Yohana nkuuya ku Yelusalemu.
Pavanavenkuuya nkuva uvatanga Malove Lambone mmijiji
vyohe vya ku Samaliya.

Filipo na Nkulu yumo wa chilambo cha Isyopiya

26 Malaika wa Nang'olo Nnungu nkunyaulila Filipo kuchi-
doni, “Hwena m'bali wa kusini uilondole indila iûka ku
Yelusalemu uhwena ku Gaza.” Aneyo indila ìpita nnilanga.
27 Bahi Filipo nkuuka. Panavele nndila, nkukojana na
towashi yumo wa chilambo ku Isyopiya. Munu aneyo
áimilila dimali dyammalele dya Kandake,* malukiya wa chil-
ambo chammalele cha Isyopiya. Towashi aneyo ápite ku
Yelusalemu unamwabudu Nnungu.
28 Aneyo munu panavele nndila wahwena ku Isyopiya
áikele munkokoteni wake uchiutangwa na vanyama akuno
wasoma chitabu changa nabii Isaya.

---

* **8:27** Kandake, nni lina lya cheo cha malukiya.

29 Bahi Umumu Wanaswe nkunnyaulila Filipo, “Hen-
gelekela pepi na nkokoteni aula na ulondojane nawo.”
30 Filipo nkuutukutila aula nkokoteni, nkumpilikana aneyo
munu wasoma chitabu cha nabii Isaya. Anepo Filipo nkum-
muja kuchidoni, “Dachi, unalaelewa anelo lulasoma?”
31 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nìmbekwelewa dachi
akànapwawe munu wa kungwelekesa?” Nkunkalibisa Filipo
akwele munkokoteni akaikale nawe.
32 Malemba Lanaswe lachisoma nni alano,
“Ávele muchi ungandolo apelekêjwa kumasinjilo.
Na malinga chanyalala ungandolo wa mwana muyo mwa
nkúcheketa maleha,
uchocho nanang'e nanga panatangwele chinu chohecho.
33 Átaijwe dihoni na kuimwa haki.
Nnani ambehulûla kulonjelela kwamba vavana vake?
Kwa kuva, umi wake uniuswa apano pachilambo.”
34 Aneyo towashi nkummuja Filipo kuchidoni,
“Nguhaulile, ayu nabii àlonjelela kwamba chani? Àlonjelela
habali dyake mwene au habali dyanga munu yunji?”
35 Bahi Filipo nkunnyunda kwa kutandikila Malemba ulala
Lanaswe, nkunnyubilila Malove Lambone lamwâmba Yesu.
36 Pavanavele mmwanda, nkuhwika pachinu pavêle
medi, ayula towashi nkuchidoni, “Lola, apano pàvele
litanda lya medi. Dachi, chinu ntwani chimbenenda nangu
nnabatiswe?” [
37 Anepo Filipo nkuchidoni, “Ikàva unakulupila kwa ntima
wako wammalele, ìnahululika.” Nang'e nkuyang'ula kuchi-
doni, “Nangu nakulupila kuva Yesu Kilisto njo Mwana wa
Nnungu.”]†
38 Anepo nkuimija nkokoteni nkusulupukanga. Filipo na
ayula towashi nkuhelelekela mmedi, na Filipo nkum'batisa
ayula towashi.
39 Pavahumile mmedi, upala Umumu wa Nang'olo Nnungu
nkuntwala Filipo, anepo ayula towashi nkuva nanga
pammwene Filipo kavila. Henga ayula towashi nkuhwena
na mwanda wake akuno wahangalala.
40 Filipo nkulikoja avèlè kuimanga ya Asoto. Anepo nkuva
wapita dimanga dyammalele watanga Malove Lambone,
mpaka pahwikile imanga ya Kaisaliya.

9

Kupindikuka kwa Sauli
(Matendo 22:6-16, 26:12-18)

† **8:37** Malove la nsitali wa 37 lakapali mmalemba lanji matandi-matandi.

1 Mmaduva ulala Sauli nkuhweneha uvayoha namene
kuvawalala vakuhundwa vanga Nang'olo. Nkummwenela
Kuhani Nkulu,
2 nkunnyuwa ahumye dibaluwa dya kummaiha Sauli
n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya ku Dameski,
uchinga akankoja munu woheyo wa nnikuwa lya vanu
vankulupîla Yesu lichêmwa, “Indila Aila,”* akàva nnume au
mmahe ankamule na kumpelekeja ku Yelusalemu.
3 Henga panavele mmwanda pepi na kuhwika ku Dameski,
upala nng'anje kuhaloka muha kulihunde nkunnangajija
kila m'bali.
4 Paolo nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinnyaulila
kuchidoni, “Sauli, Sauli! Mwadachi ùnangubaniha?”
5 Sauli nkuuja kuchidoni, “Nkulu, wako nnani?” Nang'e
nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu nni Yesu úngubanìhà.
6 Henga hambi, imila uingile muimanga, na aneko uchi-
uhauliwe lyulembelewa kulitenda.”
7 Avala vanu vanavele mmwanda pamo na Sauli nkuimila
akuno vanyalalike uvakangana kwa kuva, vánalipilikana alila
lidi, henga vakachimwona munu achitangôla.
8 Sauli nkuimila, pahunukwile meho lake nanga kuchona
chinu chohecho, avala vanu nkunkamula nkono nkunnodya
mpaka kuimanga ya ku Dameski.
9 Sauli áikele maduva matatu kabla akànambilola, na
maduva anelo nanga pachilya wala kukumbila chinu
chohecho.
10 Bahi akula ku Dameski kúvele na munu yumo ankulupîla
Yesu lina lyake Ananiya. Nang'olo Yesu nkunnyaulila
mmaono kuchidoni, “Ananiya!” Ananiya nkuyambukila
kuchidoni, “Nang'olo, nangu apano.”
11 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, “Uka uhwene indila
ichêmwa, Indila Inyokile, muing'ande yanga Yuda ukammuje
munu yumo uvanchema Sauli wa imanga ya ku Taso. Aneyo
Sauli vino àvenkunnyuwa Nnungu.
12 Nang'e àmmwene munu yumo uvanchema Ananiya
mmaono waida kwake na kummikila makono uchinga apate
kulola kavila.”
13 Henga Ananiya nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo Yesu,
nangu ànipilikana kwa vanu vohe kwamba mambo lohe la-
hakalenge lavatendile vakúkulupila vako va ku Yelusalemu.
14 Na apano pa Dameski ànikamola akuno avèlè na ma-
mulaka lahalôka kwa makuhani vakulu uchinga avakamule
vanu vammalele vakuyûwa kwa lina lyako.”

---

* **9:2** “Indila aila,” aneyo yávele namuna ya kuvatambuliha vanu vachimpapata Yesu.

15 Henga Nang'olo Yesu nkunnyaulila Ananiya kuchidoni,
“Wako hwena chihi, kwa kuva ayuno munu ǹnintandola
uchinga angutumikile, akaliyanjaje lina lyangu kwa vanu
vakávele Vayahudi na kwa vafalume vao na kwa va Isilaeli.
16 Nangu nimwene nguchininnanguje namuna chalem-
belewa kubanika ing'anya yang'une.”
17 Bahi Ananiya nkuhwena. Pakamwele n'ng'ande
yanavele Sauli, nkummikila makono Sauli, nkuchidoni,
“Nkulwangu Sauli, Nang'olo Yesu anakuhumidile paunavele
n'ndila uida apano, àningutuma uchinga upate kulole kavila
na kuumbajwa Umumu Wanaswe.”
18 Upala vitukutuku vivêle muchi makakamba nkuhuma
mmeho mwa Sauli, nkupata kulola kavila. Anepo Sauli
nkuimila, nkuhwena unabatiswa.
19 Bahi nkulya chakulya, nkupata dimongo kavila. Aneko
ku Dameski, Sauli nkuikala maduva kadiki pamo na
vakuhundwa.

Kuhubili kwanga Sauli aneko ku Dameski

20 Sauli nanga panatimile kutandilika kuhubili n'ding'ande
dya kunnyuwila Nnungu dya pa Dameski wachidoni, “Yesu
nni Mwana wa Nnungu.”
21 Vanu vammalele vanampilikene vánikangana uvachi-
doni, “Dachi, ayu munu akee ayula achivabaniha vanu va
ku Yelusalemu vayûwa kwa lina lya Yesu? Dachi, na apano
pa Dameski akákamwele uchinga avakamule anevo vanu na
kuvapelekeja ku Yelusalemu kwa makuhani vakulu?”
22 Sauli nkuhalija kuva na dimongo dya kuhubili na ku-
vatahuka Vayahudi vachiikala ku Dameski wamaiha kuva
Yesu njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.
23 Bada ya kupita maduva lohe, Vayahudi nkutenda
ntamelo uchinga vammwalale Sauli.
24 Henga lammalele lavanakudungidile pantemelo
nkummwikila mwene Sauli. Bahi chilo na muhi Vayahudi
nkuva uvaikalanga mmilango ya kuingilila muimanga
uvavetela kummwalala Sauli.
25 Henga liduva limo vakuhundwa va Sauli nkuntwala
Sauli ching'ati chilo nkummika nnikalala nkumpelehija pa-
chitonono cha lingongo lya imanga, nkunsulupuhija pawelu
imanga.

Sauli aneko ku Yelusalemu

26 Sauli pahwikile ku Yelusalemu nkulinga kulikundanya
pamo na vakuhundwa va Yesu. Henga vammalele nkunny-
opa kwa kuva vakanakulupidile kuva muhiu Sauli ànkulupila
Yesu.

27 Henga Banaba nkuntwala nkumpelekeja kwa mitume.
Nkuvahaulila namuna Sauli chammwene Nang'olo Yesu
panavele nndila na namuna Nang'olo Yesu chatangwele na
Sauli. Uchocho, nkuvahaulila namuna Sauli chahubilite
aneko ku Dameski kwa mamulaka la Yesu bila kuyopa.
28 Bahi Sauli nkuikala pamo na mitume akuno wahubili
kwa mamulaka la Nang'olo Yesu kila pachinu aneko ku
Yelusalemu bila kuyopa.
29 Pamo na anelo, Sauli nkuva walonjela na kutahukana
na Vayahudi vatangôla Chigiliki, henga vanang'o nkulembela
vammwalale.
30 Bahi vakúkulupila avake pavapilikene habali aneyo,
nkuntwala Sauli, nkuhwenawe ku Kaisaliya, aneko nkun-
nyaulila ahwene kuimanga ya Taso.
31 Mahiku anelo vanu vammalele vankulupîla Yesu va ku
Yudeya na va ku Galilaya na va ku Samaliya nkuva na
amani. Uchocho, vánihalija kuhwinga disungu na kuhweneha
kumweshimu Nang'olo na kutujwa mitima na Umumu
Wanaswe, bahi ing'anya ya anelo vanu nkupunda kuyenje-
jeka.

Petulo ànnamya Ineya

32 Petulo pánavele wadingukadinguka n'dimanga, liduva
limo nkuvaongela vakúkulupila vachiikala ku Lida.
33 Aneko nkunkoja munu yumo lina lyake Ineya analele
kwa vyaka nane pachinanda kwa kuva ánididimanga.
34 Bahi Petulo nkunnyaulila Ineya kuchidoni, “Ineya, Yesu
Kilisto avenkukulamya. Takatuka ulitike nkeka wako.”
Upala Ineya nkuimila.
35 Vanu vammalele va ku Lida na ku Saloni pavammwene
Ineya waonga, nkunkulupila Nang'olo.

Petulo ànfufula Dokasi

36 Paimanga ya Yafa pávele na nkúkulupila yumo mmahe
avanchema Tabisa, kwa Chigiliki Dokasi. Mmahe aneyo
átenda lambone pamo na kuvayangata amahuvani.
37 Bahi mmaduva anelo, aneyo mmahe nkuuula, nkuhila.
Vanu nkuuhinga mmili wake, nkunaulaja nchumba chivêle
n'galofa.
38 Imanga ya Yafa ívele pepi na ku Lida. Vakúkulupila nkupi-
likana kuva Petulo ávele aneko ku Lida, bahi nkuvatuma
vanu vavili vahwene kwanga Petulo vakannyaulile kuchi-
doni, “Chonde, piyanya kwida.”
39 Upala Petulo nkuuka nkupapatana navo. Pakamwele,
nkupelekejwa kuchumba cha n'galofa chivannajije Dokasi.
Anannidi vohe vanavele nchumba anecho nkuimilanga
akuno van'dingwike Petulo uvakuta na kunnanguja

makanzu na dinguwo dyanavatotedile Dokasi panavele
mumi.
40 Petulo nkuvahaulila vanu vammalele vahume pawelu,
nkutindivala malundi, nkuyuwa. Anepo nkuupindikuk-
ila aula ntuhi, nkuchidoni, “Tabisa, takatuka.” Tabisa
nkukusumbula meho lake, pammwene Petulo, nkutakatuka,
nkuikala.
41 Petulo nkunkamula nkono nkumwimija, anepo
nkuvachema avala vakúkulupila chalumo na anannidi,
nkumpelekeja ayula mmahe muyo mwavo akuno avèlè
mumi.
42 Habali aino nkuyanjala muimanga yammalele ya Yafa,
na vanu vohe nkunkulupila Nang'olo Yesu.
43 Bahi Petulo nkuikala maduva lohe aneko ku Yafa kwanga
munu yumo uvanchema Simoni akatapâja mambende la
kukatapajija vitukutuku.

10

Petulo na Konoliyo

1 Aneko ku Kaisaliya kúvele Mloma yumo uvanchema
Konoliyo. Nang'e ávele nkulu wa likuwa lya matiyala va
Chiloma myamoja lichichêmwa, “Likuwa lya Chiitaliya.”
2 Munu aneyo pamo na vanu vammalele va nng'ande
mwake vánalihumya kwanga Nnungu na kumweshimu
namene. Nang'e ánaveng'a sadaka amahuvani vohe na
kunnyuwa Nnungu maduva lammalele.
3 Liduva limo, malinga satisa muhi nkulona maono.
Mmaono anelo ámmwene malaika wa Nnungu wamwidila na
kunnyaulila kuchidoni, “Konoliyo!”
4 Konoliyo nkumpalambahija meho ayula malaika wanga
Nnungu kwa kuyopa, nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo,
nangu apano uchidachi?” Malaika wa Nnungu nkunnyaulila
kuchidoni, “Maombi lako na sadaka dyako dyuchiveng'a
amahuvani Nnungu ánidipwechelela na akambediluvalila.
5 Hambi vino, vatume vanu ku Yafa vakancheme munu
yumo uvanchema Simoni, lina lyake linji Petulo.
6 Nang'e àikala muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vi-
tukutuku vya mambende, na ing'ande aneyo ìvele pepi na
bahali.”
7 Ayula malaika wa Nnungu achitangôla nawe paukile,
Konoliyo nkuvachema vatumishi vake vavili pamo na litiyala
yumo muavala vachintumikila, analihumije namene kwa
Nnungu.
8 Nkuvahaulila mambo lammalele lahumidîle na kuva-
tuma kuhwena ku Yafa.

9 Liduva lya vili muhi malinga sasita, anevo vanu vatatu
pavanavele pepi kuhwika ku Yafa, Petulo nkukwela muha
ing'ande unannyuwa Nnungu.
10 Panavele nkuyuwa nkwona indala, nkulembela apate
chakulya. Henga pavachintelekela, nkulona maono.
11 Ákuwene kulihunde kuhunukwike na chinu chinavele
muchi inguwo ing'ulu uchisulupuhwa pahi akuno
chikamwìlwè n'dindumba dyake ncheche.
12 Nkati múvele na kila namuna ya anyama vavêle na
madodo ncheche, na vakwava na vyuni.
13 Anepo nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, “Petulo,
imila, usinje koka utang'une.”
14 Henga Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wala, Nang'olo!
Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho chikáluhusiwa
kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva na-
jisi.”
15 Henga alila lidi nkuvangulila mwanda va vili,
ulinnyaulila kuchidoni, “Vitukutuku vyavihahwile Nnungu,
wako unavicheme najisi.”
16 Àlalá malove nkupilikanika myanda mitatu, upala aila
inguwo nkuuyihwa muha kulihunde.
17 Petulo panavele nkuliuja mana la maono anelo, avala
vanu vatumwîje na Konoliyo nkuhwika paing'ande yanga
Simoni akatapâja vitukutuku vya limbende kwa kuva,
vánilangujwa paivele ing'ande aneyo.
18 Nkuimila pannango wa lingongo nkuhodika, nkuuja
kuchidoni, “Dachi, amuno njo mwaikala nnyeni yumo
uvanchema Simoni, lina linji Petulo?”
19 Petulo panavele chihi nkuliuja mana la maono àlalá,
Umumu Wanaswe nkunnyaulila kuchidoni, “Simoni, apano
pàvele vanu vatatu vànakutaha.
20 Bahi imila, usulupuke koka upapatane navo wala unalip-
walele kwa kuva nìvatumile nangu.”
21 Petulo nkusulupuka, nkuvahaulila avala vanu kuchi-
doni, “Nangu njo aneyo munu umuntaha. Chinu ntwani
chintendîle muide apano?”
22 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùtumwije
na Konoliyo, nkulu wa matiyala la Chiloma. Nang'e nni
munu wambone na ànamweshimu Nnungu, na ànalombolewa
na Vayahudi vammalele. Malaika wa Nnungu áninnyumila
nkunnaija akucheme wako kukaya kwake uchinga apilikane
malove lumbennyaulila.”
23 Petulo nkuvakalibisa nng'ande, nkuvalanguja pachinu
pakulala. Liduva lya vili, Petulo na avala vanu vatatu nku-

tandilika mwanda. Nkupapatana na vanu vanji vankulupîla
Yesu vaikâla ku Yafa.
24 Liduva lipapête nkuhwika imanga ya ku Kaisaliya. Na
aneko Konoliyo ávele nkuvalinda pamo na alangavake na
ayanjavake vanavakumbwile.
25 Petulo panavele nkuinjila nng'ande, Konoliyo nkuhwena
unanchingamila, nkutindivala malundi muyo mwake, nkun-
nyunamila.
26 Henga Petulo nkuntakatuha nkunnyaulila kuchidoni,
“Imila, kwa kuva, nangu nni munu chihi muchi wako.”
27 Petulo nkuingila nng'ande akuno watangola na Kono-
liyo, anemwo nkuvakoja vanu vohe vavelèngè pamo.
28 Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene
mùnimala kuva Sheliya ya dini yetu ikáluhusu Nnyahudi
kukumilana na munu akávele Nnyahudi, kananga
kumwongela. Henga Nnungu àningulanguja kuva ikálembelewa
kummalangila munu woheyo kuva akáfala kwa Nnungu au
kuva najisi kwa Nnungu.
29 Njo mana puvatumile vanu unanguchema
nikánatahwike kwida. Hambi vino, ngùyuwa munguhaulile
chimunguchemedile.”
30 Konoliyo nkuchidoni, “Maduva matatu lapitîle malinga
disadino, satisa ya muhi, nangu navele nng'ande unguyuwa.
Upala, nkumwona malaika wa Nnungu anawete dinguwo
ding'anyima namene aimidìlè muyo mwangu.
31 Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Konoliyo, Nnungu ànipilikana
maombi lako na sadaka dyuveng'a amahuvani dìjuka ukum-
buso pameho pake.
32 Bahi vatume vanu vahwene ku Yafa vakancheme
Simoni, lina linji Petulo. Aneyo Petulo àpangile muing'ande
yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende.
Ing'ande yake ìvele pepi na bahali.’
33 Bahi upala nangu nkuvatuma vanu kwakuwe na wako
ùtendile saana kuida. Hambi, hwetu tùvele apano muyo mwa
Nnungu kupilikanila lammalele lakulaijîje Nang'olo Nnungu
unatuhaulila hwetu.”

Hutuba ya Petulo

34 Bahi Petulo nkutandilika kutangola wachidoni, “Hambi
nangu ànnimala kuva Nnungu nanga pannola munu kumeho.
35 Henga mmilambo vyammalele, munu woheyo
amweshîmu Nnungu na kutenda lalalembela Nnungu,
Nnungu ànampwechelela.
36 Na mwenu mmene ànniumala aula ujumbe wanautumile
Nnungu kwa Vaisilaeli, uchitanga Malove Lambone la amani

ipatikâna kupitila kwa Yesu Kilisto. Na ayu Yesu njo Nang'olo
wa vanu vammalele.
37 Mwenu mùnilamala lanahumidile kutandikila ku Galilaya
nkuyanjala chilambo chammalele cha Yudeya bada ya
ubatiso wachiuhubili Yohana.
38 Kwa kuva, Nnungu ántandwele Yesu wa ku Nasaleti na
kumwombaja Umumu Wanaswe na kumwing'a dimongo
uchinga akole madengo la Nnungu. Yesu nkuhwena kila
pachinu wavatendela vanu lambone na kuvalamya vanu
vammalele vanavele mumamulaka langa Ibilisi. Yesu
átendile uchocho kwa kuva, Nnungu ávele pamo nanang'e.
39 Hwetu njo mashahidi tuva vitukutuku vyammalele
vyavitendile Yesu nchilambo cha Vayahudi na pa
Yelusalemu. Vánimmwalala kwa kummamba munsalaba.
40 Henga Nnungu nkunfufula nniduva lya tatu lya kuhwa
kwake, nkuntenda aoneke kwa vanu.
41 Vakanammwene vanu vammalele, henga hwetu
tutandolwejîje na Nnungu kuva mashahidi vake nni
tunammwene. Hwetu njo tunalile na kukumbila pamo
nanang'e bada ya kufufuka kwake.
42 Nkutulaija kulahubili Malove Lambone kwa vanu vam-
malele na kushuhudila kuva Yesu njo avikwîje na Nnungu
kuva Nkúhukumu wa vanu vumi na vahwîle.
43 Na njo uvachimwamba manabii vammalele kuva kila
munu ambenkulupîla àmbesamehewa masambi lake kwa ma-
mulaka lake.”*

Vanu vakávele Vayahudi vàmpwechelela Umumu Wanaswe

44 Petulo panavele nkutangola malove anelo, Umumu
Wanaswe nkuingila mmitima ya vammalele vanavele nkupi-
likanila malove anelo.
45 Na avala Vayahudi vankulupîla Yesu vanaidile pamo
na Petulo kuhaloka ku Yafa nkukangana namene pavawene
kuva Nnungu àvapele inujo ya Umumu Wanaswe vanu
vakávele Vayahudi.
46 Kwa kuva, vánivapilikana uvalonjela kwa luga dya kukan-
ganya uvannombolela Nnungu. Anepo Petulo nkuchidoni,
47 “Ava vanu vàmpwechedile Umumu Wanaswe malinga
hwetu chitumpwechedile. Dachi, pàvele munu woheyo am-
behulûla kuvadivila vanabatiswe kwa medi?”
48 Bahi anepo Petulo nkwamulu vabatiswe kwa mamulaka
la lina lya Yesu Kilisto. Anevo vanu nkunnyuwa Petulo aikale
navo kwa maduva kadiki.

---

* **10:43** Munsitali auno vàlembile “kusamehewa kwa lina lyake.” Henga maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

11

Maeleso langa Petulo kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu

1 Bahi mitume pamo na vanu vanji vankulupîla Yesu va
aneko ku Yudeya vánipilikana kuva, vanu vakávele Vayahudi
vànilipwechela Lilove lya Nnungu.
2 Bahi Petulo payombweke kuhwena ku Yelusalemu, avala
Vayahudi vankulupîla Yesu vachilembela vanu vakávele
Vayahudi vayaluke nkutandilika kutahukana na Petulo
uvachidoni,
3 “Wako úpite unaikala kwa vanu vakáyalwike na kulya
navo!”
4 Anepo Petulo nkutandilika kuvahaulila saana kila chinu
chihumidile wachidoni,
5 “Liduva limo ngúvele paimanga ya ku Yafa unguyuwa.
Anepo nkulona maono. Ngúchiwene chinu muchi inguwo
ing'ulu uisulupuka kuhaloka kulihunde akuno ikàmwilwe
n'dindumba dyake ncheche, nkusulupukila upala pannavele.
6 Pangupenekedile nkati, nkuvona anyama vavêle na
madodo ncheche na anyama va munnyitu na vakwava na
vyuni.
7 Nangu nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Petulo,
imila usinje koka utang'une.’
8 Nangu nkuchidoni, ‘Wala Nang'olo! Nangu nikanalinga
kulya chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya
chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi.’
9 Henga nangu nkupilikana kavila alila lidi kuhaloka kuli-
hunde ulichidoni, ‘Vyavihahwile Nnungu, unavicheme kuva
najisi.’
10 Àlalá malove nkupilikanika myanda mitatu, anepo aila
inguwo pamo na vitukutuku vyammalele vinavele muin-
guwo nkuutwa kuhwena muha kulihunde.
11 Bahi upala, vanu vatatu vanatumwije kwang'une
kuhaloka ku Kaisaliya nkukamola paing'ande inichiikala.
12 Umumu Wanaswe nkunguhaulila ngupapatane navo
bila kulipwelela. Na vakúkulupila avangu avano sita va ku
Yafa nkupapatana na nangu, na patukamwele ku Kaisaliya,
hwetu tuvammalele nkuingilanga nng'ande mwanga Kono-
liyo.
13 Konoliyo nkutuhaulila namuna malaika chanannyu-
midile nng'ande mwake na kunnyaulila kuva, ‘Vatume
vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni,
uvanchema Petulo.
14 Nang'e achiakuhaulile malove lambekupoha wako pamo
na vanu va nng'ande mwako.’

15 Pangutandilike kulonjela, Umumu Wanaswe nkuingila
mmitima yavo muchi chanaingidile mmitima yetu anepo
patandi.
16 Bahi nangu nkukumbukila àlalá malove lanatangwele
Nang'olo kuva, 'Yohana àbatisa kwa medi, henga mwenu
mùmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe.'
17 Hambi ikàva Nnungu àveng'ile vanu avano uila inujo
yanatwing'ile hwetu tunkulupîla Nang'olo Yesu Kilisto, dachi,
nangu nni nnani mpaka nintahuke Nnungu?"
18 Pavalapilikene anelo nkuva nanga pavanavele na lilove
lya kutahuka, anepo nkunnombolela Nnungu uvachidoni,
"Bahi Nnungu ànivajalila vanu vakávele Vayahudi wasa wa
kulaleka masambi lavo uchinga vapate umi ukávele na ntu-
lulilo!"

Vanu va ku Antiokiya vànkulupila Yesu

19 Bahi kupapatana na ibaniki inahumidile ing'anya ya
kuwalalwa kwa Stefano, vakúkulupila nkumwadilikana.
Vanji nkuhwena ku Foinike na ku Kiplo na ku Antiyokiya
uvayanjaja aula ujumbe wa Nnungu kwa Vayahudi weka.
20 Henga vakúkulupila vanji muanavo vanahaleke ku Kiplo
na ku Kilene nkuhwena ku Antiyokiya nkuva uvalonjela
na vanu vakávele Vayahudi kuyamba Malove Lambone
lamwâmba Nang'olo Yesu.
21 Dimongo dya Nnungu dívele pamo na vanang'o, vanu
vohe namene nkukulupila na kumpindikukila Nang'olo.
22 Habali anedyo dya vanu anevo nkupilikanika kwa vanu
va ku Yelusalemu vankulupîla Yesu, nkuntuma Banaba ah-
wene ku Antiyokiya.
23 Banaba pahwikile aneko nkwona namuna vanu chiva-
balikiwije na Nnungu, nang'e nkuhangalala na kuvakamya
mitima wavahaulila vahalije kukulupika kwanga Nang'olo
kwa mitima yavo yammalele.
24 Banaba ávele munu wambone na aumbajîjwe Umumu
Wanaswe na ing'ulupa, na likuwa likulu lya vanu nkuyenje-
jeka kwanga Nang'olo.
25 Bahi Banaba nkuhwena ku Taso unantaha Sauli,
26 na pammwene nkuidanawe ku Antiyokiya. Kwa chaka
chammalele, Banaba na Sauli nkuikala na avala vakúkulupila
na uvalihunda alila likuwa likulu lya vanu vankulupîla Yesu.
Kwa mwanda ntandi aneko ku Antiyokiya njo kuvanachemi-
jwe vakuhundwa va Yesu kuva Vakilisto.
27 Mmaduva ulolo manabii nkuhwika ku Antiyokiya
kuhaloka ya ku Yelusalemu.
28 Bahi patukojene, nabii yumo muavala uvanchema
Agabo nkuimila, na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe

nkulauja kuva, ìmbekamola indala ing'ulu nchilambo chammalele. Indala aneyo íhumidile mmaduva la utawala wanga Kilaudiyo.

29 Avala vakuhundwa nkukudungila kila munu kwa chalihululila apelekeje chinu chohecho chambekuva nacho uchinga vavayangate vakúkulupila avao va Chiyahudi vaikâla ku Yudeya.

30 Bahi vanang'o nkumwing'a Banaba na Sauli anewo nchango uchinga vaupelekeje kwa vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya aneko ku Yelusalemu.

12

Petulo àpohwa mmakono langa Nfalume Helode Agilipa

1 Mmaduva ulala, Nfalume Helode Agilipa nkutandilika kuvatendela lahakalenge vanu vanji vankulupîla Yesu.

2 Nkulaija awalalwe kwa upanga Ntume Yakobo anavele nkuluwe Yohana.

3 Pawene kuva anelyo lyalitendile lìnivakatapalila Vayahudi, nkuhweneha, nkunkamula na Petulo. Anelyo lítendeke nniduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila.

4 Pavankamwile Petulo, nkunantaya nnilungu akuno walolihijwa na matunji ncheche la matiyala lavêle na matiyala ncheche kila litunji. Helode ákudungidile ikàmalilika sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka, ansitaki Petulo muyo mwa vanu.

5 Bahi Petulo ávele nnilungu, henga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu nkuva uvatumbama kunnyuwila kwa Nnungu.

6 Kabla likànambihwika liduva lyanakudungidile Helode kunnyumya Petulo pawelu uchinga ansitaki, nachilo Petulo nkuva avenkwona luwono ching'ati matiyala vavili akuno atavìjwè mididi mivili ya chitale, na matiyala vanji vavili uvalolihija pannango wa lilungu.

7 Upala, malaika wa Nang'olo Nnungu nkuhumila, nkuimila pepi na pavêle nang'e, nng'anje nkulangaja amula nchumba chivanavele. Malaika wa Nnungu nkun'gusa Petulo nnuvau wamwimula, wachidoni, “Takatuka upehi!” Upala aila mididi ya chitale nkuhunguka.

8 Anepo ayula malaika wa Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Lihunge nkaka na uwale vilatu vyako.” Petulo nkutenda uchocho. Malaika wa Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Wala likoti lyako, koka umapate.”

9 Petulo nkumpapata mpaka pawelu, henga akanamaite kuva anelo lachitenda malaika lávele muhiu, nang'e átenda kuva àlona chihi maono.

10 Nkulipunda likuwa litandi lya matiyala na likuwa lya
vili, nkuhwika pannango wa chitale wa kuingilila muimanga.
Nnango anewo nkuchimuka wene, navanang'o nkuhumila
pawelu. Nkuva uvaonga pamo m'balabala, upala ayula
malaika nkunneka Petulo weka.
11 Anepo njo Petulo pamaite kuva lammalele lankojîje
lávele muhiu, nkuchidoni, “Hambi ànimala kuva muhiu
Nang'olo ántumile malaika wake na àningupoha munkono
wanga Helode na àningupoha na vitukutuku vyammalele vi-
vachilolela Vayahudi.”
12 Petulo palamayite àlalá lannyumidile, nkuhwena kukaya
kwanga Maliya anyokwe Yohana. Aneyo Yohana lina linji
vànchema Mako. Anemwo nng'ande múvele na vanu vohe
vanakojene uvannyuwa Nnungu.
13 Petulo nkuhodika pannango wa pawelu, na ntumishi
yumo mmahe uvanchema Loda, nkuhwena pannango unapi-
likanila.
14 Pamaite kuva anelyo lidi lyalipilikene lyanga Petulo,
nkuhangalala namene, nkuleka kuchimula nnango nku-
tukutila nng'ande nkunavahaulila avake kuva, “Petulo àvele
pawelu.”
15 Avake nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùvele na
ding'apedi!” Henga nang'e nkukamikila kuva nni muhiu.
Vanang'o nkuchidoni, “Aneyo nni malaika wake.”
16 Henga Petulo nkuhweneha kuhodika. Pavachimwile
nnango, nkumwona, vammalele nkukangana.
17 Petulo nkuvapungila nkono vanyalale, nkuvahaulila na-
muna Nang'olo channyumije nnilungu. Nkuvahaulila vakan-
nyaulile Yakobo na vakúkulupila avetu vanji. Anepo Petulo
nkuuka nkuhwena pachinu panji.
18 Uhiku pauchele, avala matiyala vachinnolihija Petulo
nkuhwang'anyika ding'ano na kuyopa, nkutandilika kuu-
jana kuva, chinu ntwani chihumidîle kwa Petulo.
19 Bahi Helode pantahije-tahije Petulo anamwone, nku-
vaujauja avala matiyala vachinnolihija, Helode nkuamulisa
vawalalwe. Anepo Helode nkuuka pa Yudeya nkuhelelekela
ku Kaisaliya, nkunaikala aneko.

Kuhwa kwanga Nfalume Helode Agilipa

20 Helode Agilipa átahukana na vanu va ku Tilo na ku Sidoni.
Bahi avala vanu va dimanga adila dimbili nkulundana pamo
kwa ntima umo uchinga vahwene vakakojane na Helode.
Nkutandilika kuvika chinemba hoti na Blasto anavele ntu-
mishi wa pepi achikulupika wanga Helode. Nkuyuwa ma-
patano la amani kwa Nfalume Helode kwa kuva, dimanga

dyavo dílisingila kupata vilyo kuhaloka nchilambo changa Nfalume Helode.
21 Bahi liduva limo lyanatandwele Helode nkukamola, áwete dinguo dyake dya chifalume nkuikala pachiteng'u chake cha chifalume nkuva wavahutubila vanu.
22 Avala vanu vanapawije apala nkukuta ding'uto uvantumbuja muti uvachidoni, “Ali lidi nni lya nnungu, likee lidi lyanga munu.”
23 Upala malaika wa Nang'olo nkummwalala Helode kwa kuntenda aliwe na maledo kwa kuva, nanga panantumbyenge Nnungu.
24 Henga Lilove lya Nnungu nkuhalija kuyanjala na vanu vohe nkùkulupila.
25 Banaba na Sauli pavamalidile kukola madengo lanavapelekejije ku Yelusalemu, nkuuka akuno vapapatènè na Yohana uvachinchema Mako.

13

Kutumwa kwa Banaba na Sauli uvanchema Paolo

1 Nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Antiyokiya múvele na vanu vanji vanavele manabii na vakúhunda, anevo nni Banaba na Sauli na Simeoni uvachinchema wanapi, na Lukio wa ku Kilene pamo na Manaeni analelewije pamo na Nfalume Helode.
2 Bahi liduva limo pavanavele uvamwabudu Nang'olo na kufunga, Umumu Wanaswe nkuchidoni, “Nguhapulile Banaba na Sauli vakakole madengo lanivachemedile.”
3 Bahi pavamalidile kufunga na kuyuwa, nkuvavikila makono uvavabaliki, nkuvatuma vakakole madengo anelo.

Sauli nawi Banaba vànahubili aneko ku Kiplo

4 Bahi Banaba na Sauli pavatumwije na Umumu Wanaswe, nkuhelela kuhwena ku Seleukiya. Aneko nkukwela mmeli, nkuhwena chisiwa cha ku Kiplo.
5 Pavakamwele imanga ya Salami, nkuvahubilila vanu Lilove lya Nnungu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya Chiyahudi. Aneko vápapatene na Yohana uvanchema Mako anavele ntumishi wavo.
6 Pavapitile nchisiwa chammalele nkuhwika ku Pafo, aneko nkunkoja Nnyahudi yumo anavele nnyavi, lina lyake Bali-Yesu, lina linji Elima, achililambilila kuva nabii.
7 Munu aneyo ávele na chinemba na Segiyo Paolo, nkulu wa chisiwa achila, munu anavele na ding'ano namene. Aneyo Segiyo Paolo nkunchema Banaba na Sauli ing'anya álembela apilikane Lilove lya Nnungu.

8 Henga aneyo nnyavi, uvanchema kwa Chigiliki, Elima,
nkulinga kutahukana na Banaba na Sauli wachinga
ankumbe ayula nkulu wa chisiwa anakulupile.
9 Bahi Sauli uvachinchema Paolo, akuno aumbajìjwè
Umumu Wanaswe nkumpalambahija meho ayula nnyavi.
10 Nkuchidoni, “Wako nni mwana wanga Ibilisi, ùumbele
ulamba wa kila namuna na lahakalenge lammalele! Wako
nni mmongo wa kila chinu chambone! Indila ya Nang'olo nni
muhiu, henga wako ukáleka kulinga kuitimbanga!
11 Hambi pilikanila, Nang'olo àmbekuhukumu, ùmbeputala
meho na ukambehulula kuwona nng'anje kwa mahiku fu-
lani.” Upala meho la Elima nkwenda litambwe na lupi,
nkutandilika kupamipamila wantaha munu wa kunnodya.
12 Ayula nkulu wa chisiwa palawene anelo, nkùkulupila
kwa kuva, ánilakangana mahundo lalapilikene lamwâmba
Nang'olo.

Paolo nawi Banaba aneko ku Antiyokiya ya ku Pisidiya

13 Bahi Paolo na avake nkuuka pa Pafo nkukwela mmeli
nkuhwena mpaka kuimanga ya Pega ivêle nchilambo cha
ku Pamfiliya, aneko Yohana uvanchema Mako nkuvaleka
nkuhwena ku Yelusalemu.
14 Henga vanang'o nkuhweneha mwanda wavo kuuka
ku Pega mpaka ku Antiyokiya ya ku Pisidiya. Liduva lya
Kuyewelela nkunainjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu,
nkuikala.
15 Pavamalidile kusoma nchitabu cha Sheliya ya Musa na
Malemba la manabii, vakulu va aila ing'ande ya kunnyuwila
Nnungu nkuntuma munu yumo kwavo avahaulile kuchi-
doni, “Mmalangavetu, ikàva mùvele na lilove lyohelyo lya
kuvahaulila vanu kwajili ya kuvakamya mitima, vahaulile.”
16 Bahi anepo Paolo nkuimila, nkuvapungila nkono, nku-
tandilika kulonjela, “Mwenu mmanu mma pa Isilaeli na
mmanu mukávele Mmayahudi, mumweshîmu Nnungu, pi-
likanila!
17 Nnungu wa Vaisilaeli ávatandwele anakuluvetu, nkuva-
tenda vasitawi pavanavele kuyeni nchilambo cha ku Mis-
ili. Aneko Nnungu nkuvalodya kuuka, kwa dimongo dyake
ding'ulu.
18 Pavanavele aneko kulilanga, Nnungu ánivapililila kwa
vyaka alubaini.
19 Nnungu pavaondongenge vanu va matawa saba la ku
Kanaani, nkuveng'a Vaisilaeli anecho chilambo kuva mapala
lavo.
20 Anelo lammalele látendeke kwa uhiku wa vyaka myanne
na amsini. Bada ya anelo, Nnungu nkuvavika vaamusi
vanavalodidye Vaisilaeli mpaka mmahiku la nabii Samwili.

21 Anepo Vaisilaeli nkunnyuwa Nnungu aveng'e nfalume,
na Nnungu nkuveng'a Sauli mwanawe Kisi, wa litawa lya
Benjamini, aneyo Sauli nkuva nfalume wavo kwa vyaka
alubaini.
22 Nnungu pammusije Sauli, nkun'juha Daudi kuva
nfalume wavo. Nnungu mwene ánihumya ushahidi
wachidoni, 'Nangu nìmmwene Daudi mwanawe Yese kuva nni
munu auvaîla ntima wangu, munu ambelatênda lammalele
langulambela latendeke.'
23 Kuhaloka nnukolo lwa munu aneyo, Nnungu
ánivapelekejija Vaisilaeli Mpohi malinga chanavaahidite, na
aneyo njo Yesu.
24 Yesu kabla akànambitandilika madengo, Yohana
ánilongolela hoti unavahubilila vanu vammalele va Isilaeli
valeke masambi na vabatiswe.
25 Yohana pachimalilila madengo lake nkuvahaulila vanu
kuchidoni, 'Mwenu mùtenda kuva nangu nnani? Nangu nikee
aneyo umunnolela. Henga pilikanila, ayula aîda nnyuma
mwangu, nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa
kuhungula mididi ya vilatu vyake.'
26 Mwenu mmalangavangu, mmanu mma lukolo lwa
Iblahimu, na mwenu mmammalele mukávele Mmayahudi
mumweshîmu Nnungu! Auno ujumbe wa upohi ùpelekejijwe
kwetu hwetu.
27 Kwa kuva, vanu vaikâla pa Yelusalemu na vakulu vao
nanga pavanammaite Yesu na wala nanga pavanamaite mal-
ove la Manabii lachihundwa kila Liduva lya Kuyewelela.
Henga vánilatimisa malemba la manabii kwa kunnyukumu
Yesu ahwe.
28 Pamo na kuva vakanapete ing'anya ya kunnyukumu
kuhwa, nkunnyuwa Pilato annyukumu kuhwa.
29 Pavamalidile kutenda lammalele lalembwîje
kumwamba Yesu, nkunsulupuha munsalaba, nkunsika
munsati uvedwîje nniyanga.
30 Henga Nnungu nkunfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle.
31 Kwa maduva lohe nang'e nkuva wavahumila avala vana-
papatene navo kuhaloka ku Galilaya mpaka ku Yelusalemu.
Na anevo vanu hambi njo mashahidi vake kwa vanu va
Isilaeli.
32 Na hwetu tùnnyubilila Malove Lambone kuyamba aila
ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu.
33 Hambi àniitimisa kwetuhwe tuvadukuluvao, kwa kunfu-
fula Yesu, malinga chiilembwije nchitabu cha Sabuli yavili
kuva,
'Wako ni Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.'

34 Na kuyamba kufufuka kwanga Yesu uchinga anahwe kavila, Nnungu átangwele kuchidoni,
‘Nìmbemwing'a mwenu dibalaka dyanaswe dya kulisingila, dinnamwahidite Daudi.’
35 Ìnilembwa kavila musabuli inji kuva,
‘Ukambenneka Wanaswe wako akandike munsati.’
36 Bahi Daudi pamalidile kutenda lalalembela Nnungu mmahiku lake, nkuhwa, nkunansika munsati unavedwije nniyanga, uvanavasikile anakuluvake na mmili wake nkukandika.
37 Henga ayula wananfufwile Nnungu, nanga panakandike.
38 Bahi mmalangavangu, hwetu tùvele apano tunnyubilile kuva kupitila ayuno Yesu pàvele kusamehewa masambi lenu.
39 Kila munu ankulupîla Yesu àvalangiwa kuva wambone pameho pa Nnungu, chinu chikáchihululika kutendeka kwa Sheliya ya Musa.
40 Bahi lyongolelange uchinga lanankojange àlalá lavanatangwele manabii kuva,
41 ‘Pilikanila mwenu mutendânga mang'wanyu. Kangana na kuhwa,
kwa kuva, nìmbetenda chinu mmaduva lenu,
chinu chimukambechikulupila,
ata kwapwawa munu ambennyaulîla.’ ”

42 Paolo na Banaba pavanavele nkuhuma muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, vanu nkuvayuwa vaide kavila Liduva lya Kuyewelela lichipapâta vakahunde ujumbe uula.

43 Bahi pavamwadilikene, vanu vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu Vayahudi vohe pamo na vanu vakávele Vayahudi vanasilimukidile dini ya Chiyahudi nkuva uvampapata Paolo na Banaba. Paolo na Banaba nkupwahika na anevo vanu na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kulolela inema yanga Nnungu.

44 Liduva lya Kuyewelela lipapête, vanu malinga vammalele va imanga aila vániida uchinga vakapilikanile Lilove lya Nnungu.

45 Henga Vayahudi pavaliwene alila likuwa likulu lya vanu nkuva na wiu, anepo nkutandilika kulatahuka na kulahebula malove lalatangwele Paolo.

46 Anepo Paolo na Banaba nkuvayang'ula Vayahudi bila kuyopa, uvachidoni, “Túlembelewa tunnyanjajije Lilove lya Nnungu mwenu hoti. Henga kwa kuva mùnilihita na kulivalangila mmene kuva mwenu mukáfala muumi ukee na ntululilo, bahi hwetu tùvahwenela vanu vakávele Vayahudi.

47 Kwa kuva uvila nni chatuhaulidile Nang'olo,
‘Nìntendile mwenu kuva nng'anje wa vanu vakávele Vayahudi,

uchinga muvapelekejije vanu upohi nchilambo chammalele.’
”

48 Vanu vakávele Vayahudi pavalapilikene anelo malove
nkuhangalala na kuhaula kuva Lilove lya Nang'olo nni lyam-
bone. Na vammalele vanatandolewije vapate umi ukee na
ntululilo, nkunkulupila Yesu.
49 Lilove lya Nang'olo nkuyanjala nchilambo achila cham-
malele.
50 Henga Vayahudi nkuvachonjela kwa vakulu va imanga
na kwa vamahe vachieshimika na vachimweshimu Nnungu.
Bahi Vayahudi nkuchonjela kubanihwa kwa Paolo na Ban-
aba, nkuvavinganga vauke nchilambo chavo.
51 Bahi Paolo nawi Banaba nkuvakana kwa kupumuna
litutunga mmadodo lavo, anepo nkuukananga nkuhwena ku
Ikoniyo.
52 Vakuhundwa va ku Antiyokia nkuumbalwa na ihangal-
adi na Umumu Wanaswe.

14

Paolo na Banaba aneko ku Ikoniyo

1 Bahi akula ku Ikoniyo vátendile muchi chivanatendile ku
Antiyokiya. Paolo na Banaba nkuingila muing'ande ya kun-
nyuwila Nnungu ya Chiyahudi. Anemwo nkuhubili saana
na likuwa likulu lya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi
nkukulupila.
2 Henga Vayahudi vanahitile kukulupila nkuva uvavachon-
jela vanu vakávele Vayahudi uchinga vavasunalile alangavao
vankulupîla Yesu, Paolo na Banaba.
3 Bahi Paolo na Banaba nkuikala aneko kwa mahiku lohe
uvahubili kwajili ya Nang'olo bila kuyopa. Na Nang'olo
nkuveng'a dimongo dya kutenda vimaiho na masaibu. Na
kwa indila aneyo Nang'olo ánimaiha kuva ujumbe wake uva-
chitanga kuyamba inema yake úvele muhiu.
4 Vanu va imanga aneyo nkuyavanyika, vanji nkuyambuk-
ilana na Vayahudi, na vanji nkuva m'bali wa mitume.
5 Vanu vakávele Vayahudi na Vayahudi pamo na vakulu
vao nkutaha indila ya kuvatendela mitume lahakalenge na
kuvawalala kwa kuvayalangila mayanga.
6 Paolo na Banaba pavamaite anelyo nkutukutila chilambo
cha Likoniya muimanga ya Lista na Debe na sehemu dinji dya
nnyenje.
7 Aneko nkuva uvahweneha uhubili Malove Lambone.

Paolo na Banaba aneko ku Lista na ku Debe

8 Aneko ku Lista kúvele munu yumo analamele madodo ku-
tandikila nnitumbo lya anyokwe. Na wala nanga pachihulula
kuhwena.

9 Munu aneyo nkuva wampilikanila Paolo pachitanga Malove la Nnungu, Paolo nkumpalambahija meho nkumwona
kuva àvele na ing'ulupa ya kulamya.
10 Paolo nkunonoha lidi wachidoni, “Imila kwa madodo
lako!” Upala ayula munu nkuimila nkutandilika kuhwena-
hwena.
11 Mmuluku wa vanu pavalawene àlalá lalatendile Paolo,
nkunonoha lidi kwa luga yavo ya Chilikoniya uvachidoni,
“Milungu ìnitusulupukila malinga nfano wa vanu!”
12 Nkunchema Banaba lina Sewu, lina lya nnungu wavo,
na Paolo nkunchema Heme, lina lya nnungu wavo yunji kwa
kuva, Paolo njo anavele nkútangola nkulu.
13 Bahi kuhani wa ing'ande ya nnungu wavo Sewu in-
avele kunyenje kadiki na imanga, nkuida na magogoma la
ding'ombe na mauwa muyo mwa nnango wa kuinjilila. Áidile
na vitukutuku anevyo kwa kuva nang'e pamo na likuwa lya
vanu válembela vavahumije avala mitume sadaka ya anyama
vasinjîjwe.
14 Henga Banaba na Paolo pavalapilikene anelo
lavachichivatende nkupwapulanga dinguwo dyavo,
kulanguja kulekana na anelo. Nkupiyanya kuhwena
ching'ati likuwa lya vanu, nkunonoha lidi uvachidoni,
15 “Mwenu mmanu, mwadachi mùtenda uchocho? Hwetu
nni tuvanu chihi muchi mwenu, hwetu tùnnyubilila mwenu
malove lambone kuva muleke kulisingila vitukutuku avino
vikáfala na munnaukile Nnungu avêle na umi, Nnungu
aumbîle kulihunde na chilambo na bahali na vyammalele
vipwawîje nkati mwake.
16 Mmaduva lapitîle Nnungu ánivaleka vanu va vilambo
vyammalele vatende chivachilembela.
17 Henga Nnungu akanalekile kulilanguja kwa kuvaten-
dela vitukutuku vyambone, wavatonyela imbula kuhaloka
muha na kumwing'a mwenu mavuno kwa mahiku lake
na kuveng'a chakulya chohe na kuiumbaja mitima yenu
ihangaladi.”
18 Pamo na malove anelo la mitume, henga ínikamajanga
namene kuvadivila avala vanu vanavahumije sadaka.
19 Henga pávele Vayahudi vanji vanakamwele kuhaloka
ku Antiyokiya na ku Ikoniyo, nkuvakumba vanu valilunde
m'bali wavo, nkumpanya Paolo mayanga na kunkwek-
weleha mpaka pawelu imanga uvatenda kuva ànihila.
20 Henga vakuhundwa va Yesu pavakojene na kun'dinguka
Paolo, nang'e nkutakatuka nkuhwena kumanga. Liduva
lipapête, nang'e pamo na Banaba nkuhwena ku Debe.

Paolo na Banaba vàuya ku Antiyokiya ya Siliya

21 Bahi Paolo na Banaba nkuyanjaja Malove Lambone
paimanga ya ku Debe na kuvapata vakuhundwa vohe. Anepo
nkutenda mwanda wa kuuya mpaka ku Lista na ku Ikoniyo
na ku Antiyokiya ya ku Pisidiya.
22 Aneko nkuva uvavadenga vakuhundwa na kuvakamya
mitima uchinga vahwenehe kuikamulila ing'ulupa yavo.
Uvavahaulila kuchidoni, “Tùlembelewa tuingile mu Ufalume
wa Nnungu kwa kupitila tabu dyohe.”
23 Paolo na Banaba nkuvatandola vasele kwa kila likuwa
lya vanu vankulupîla Yesu, na kwa kuyuwa pamo na kufunga,
nkuvavika kwanga Nang'olo uvachilisingila, uchinga avaloli-
hije.
24 Bada ya kupita nchilambo cha ku Pisidiya, nkuhwika
chilambo cha ku Pamfiliya.
25 Pavamalidile kutanga Malove la Nnungu aneko ku Pega,
nkuhelelekela ku Ataliya.
26 Pavaukile ku Ataliya nkukwela mmeli nkuhwena ku
Antiyokiya ya ku Siliya, aneko njo kuvanavavikile kwanga
Nnungu uchinga valolihijwe kwa inema yake ing'anya ya
madengo lavamalidile hambi kukola.
27 Pavahwikile aneko ku Antiyokiya, nkulichema likuwa
lya vanu vankulupîla Yesu, nkuvahaulila habali dya vituku-
tuku vyammalele vyatendile Nnungu kupitila vanang'o na
namuna Nnungu chavachimulidile nnango vanu vakávele
Vayahudi uchinga navanang'o vapate kukulupila.
28 Na aneko ku Antiyokiya nkuikalanga maduva lohe pamo
na avala vakúkulupila.

15

Lukumbi aneko ku Yelusalemu

1 Bahi vanu vanji va ku Yudeya nkuhwena ku Antiyokiya,
nkutandilika kuvahunda avala vakúkulupila uvachidoni,
“Mwenu mukànayaluke malinga chiilaijije Sheliya yanga
Musa mukambepohwa.”
2 Bahi Paolo na Banaba nkutahukana na anevo vanu
kuyamba chinu anecho. Anepo vakúkulupila vanji nkun-
tandola Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vahwene ku
Yelusalemu vakalonjele na mitume na vasele va alila likuwa
lya vakúkulupila, kwamba malove anelo.
3 Bahi likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku An-
tiyokiya nkumpanganiha Paolo na Banaba, na vanang'o
pavachipita chilambo cha Foinike na Samaliya nkuva uvava-
haulila vanu vanji namuna vanu vakávele Vayahudi chivan-
naukidile Nnungu. Habali aneyo nkuvahangaladya namene
vakúkulupila vammalele.

4 Pavakamwele ku Yelusalemu, likuwa lya vanu
vankulupîla Yesu na mitume na vasele va likuwa lya
vakúkulupila nkuvakalibisa, na vanang'o nkuvahaulila
lammalele lalatendile Nnungu kupitila vanang'o.
5 Henga vakúkulupila vanji va nchama cha Mafalisayo
vániimila nkuchidoni, “Vanu vakávele Vayahudi lasima vay-
aluke na kuikamula Sheliya yanga Musa.”
6 Anepo mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila
nkukojana pamo uchinga valonjelele habali aneyo.
7 Bada ya kutenda mwaha nkulu, Petulo nkuimila nkuchi-
doni, “Anung'unuvangu, mwenu mùnimala kuva, anepo
patandi Nnungu áningutandola mmwenu uchinga nguhubili
Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi uchinga vap-
ate kupilikana na kukulupila.
8 Nnungu aimaîte mitima ya vanu ánimaiha kuva ànivakubali
vanu vakávele Vayahudi kwa kuveng'a Umumu Wanaswe
muchi chatwing'ile hwetu.
9 Nnungu nanga panabagwile kati yetu na vanang'o, nang'e
ániihahula mitima yavo kwa kuva váninkulupila.
10 Hambi mwadachi mùnninga Nnungu kwa kuvatika
vakúkulupila misigo ivakanahulwile kuinyakula anakuluvetu
kananga hwetu tuvene?
11 Ìnave uchocho, kwa kuva, hwetu pamo na vanang'o
tuvammalele tùnakulupila kuva tùpohwa kwa inema yanga
Nang'olo Yesu.”
12 Likuwa lyammalele nkunyalalika akuno uvavapi-
likanila Banaba na Paolo pavachivahaulila kuyamba
vimaiho na masaibu lalatendile Nnungu kupitila vanang'o
muvanu vakávele Vayahudi.
13 Pavamalidile kulonjela, Yakobo nkuchidoni, “Alanga-
vangu, ngupilikanile!
14 Petulo ànituhaulila namuna Nnungu chahusike kwa
mwanda ntandi kwa kulitandolela vanu kuhaloka muvanu
vakávele Vayahudi uchinga vààve vanu vake.
15 Na chinu anecho chìlandana na malove alano la manabii
lalembwîje Mmalemba Lanaswe kuva,
16 ‘Bada ya kupita mambo alano nìmbeuya,
na nangu nìmbeuimija kavila ufalume wanga Daudi
uyangwîke.
Nìmbeudenga na kuuimija kavila aula uyangwîke,
17 uchinga vanu vanji vammalele vantahe Nnungu Nang'olo
chalumo na vanu vammalele vakávele Vayahudi univa-
chemile vààve vang'une.
Anelo njo lalatangwele Nang'olo Nnungu, avitênda vituku-
tuku anevyo,

18 vímaikane kutandikila kala.’
19 Nangu ngwòna kuva tunavakambyekambye vanu
vakávele Vayahudi vannaukîla Nnungu.
20 Henga tùlembelewa tuvalembile kwa kuvahaulila kuva
valinyemye na vilyo vivalangîwa kuva najisi ing'anya ya
kuhumywa sadaka kudisanamu na valinyemye na umalaya
na vanavalye anyama vadilihîjwe na wala vanalye myadi.
21 Kwa kuva, kutandikila machedo Sheliya yanga
Musa ínahubiliwa kila imanga na ínasomwa kila Liduva
lya Kuyewelela n'ding'ande dyammalele dya kunnyuwila
Nnungu.”

Baluwa itumwîje kwa vakúkulupila vakávele Vayahudi

22 Mitume na vasele va likuwa lyammalele lya vanu
vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu nkwamula kuvatandola
vanu nnikuwa lyavo, nkuvatuma ku Antiyokiya pamo na
Paolo na Banaba. Bahi nkuntandola Yuda uvanchema Balis-
aba na Sila. Vanu anevo vavili vávele vakúlodya nnikuwa lya
vanu vankulupîla Yesu.
23 Nkuveng'a baluwa ilembwîje uvila, “Baluwa aino
ìhaloka kwetuhwe mitume pamo na vasele va likuwa lyetu
apano pa Yelusalemu, hwetu tujukîle kuva tuvakukulupila
avenu. Hwetu tùnsalimilanga mwenu mmakukulupila avetu
mukávele Mmayahudi, muvêle muimanga ya ku Antiyokiya
na nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya.
24 Tùnipilikana kuva vanu fulani vaukîle akuno kwetu bila
ulaijwa na hwetu, vàninkambyakambya kwa malove na kun-
tayanga lipamba.
25 Hambi, tuvammalele tùnipatana kuvatandola vanu na
kuvatuma kwenu mwenu pamo na nnung'unwetu Banaba
na Paolo,
26 vauhumîje umi wavo kwajili ya kuntumikila Nang'olo
wetu Yesu Kilisto.
27 Bahi tùntuma Yuda na Sila kwenu mwenu, na anevo
vachivamaihe kwa malove lavo kuyamba alano latulembile.
28 Bahi ìninkatapalila Umumu Wanaswe pamo na hwetu
kuva tunantikange nsigo unji nkulu ikànave chihi mambo
alano la muhimu,
29 munalye vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu na
wala munalye myadi na wala munalye anyama vadil-
ihîjwe na mulinyemye na umalaya. Mùmbetenda saana
mukàlinyemya na mambo anelo. Tùnnembelela kila lyam-
bone!”
30 Bahi anevo vajumbe nkuhweneng'ana ku Antiyokiya.
Aneko nkuvachema vakúkulupila vammalele nkuveng'a aila
baluwa.

31 Pavasomile aila baluwa, nkuhangalala ing'anya ya mal-
ove la kuvakamya mitima lalembwîje m'baluwa aneyo.
32 Bahi kwa kuva Yuda na Sila vávele manabii, nkulonjela
na vakúkulupila avao kwa kuvakamya mitima na kuvadenga
muing'ulupa.
33-34 Pavaikele aneko ku Antiyokiya kwa maduva fulani,
vakúkulupila avao va aneko nkuvalaila na kuvalembelela
amani uchinga vahwene kwa avala vanavatumile.*
35 Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vohe nkuisalila
ukoko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, uvahùndà na
kuyanjaja lilove lyanga Nang'olo.

Kuhapukana kwa Paolo na Banaba

36 Bada ya maduva fulani, Paolo nkunnyaulila Banaba
kuchidoni, "Tuuyile kila imanga ituyanjajije Lilove lyanga
Nang'olo, tukavalole vakúkulupila avetu chivaendelela."
37 Banaba álembela vapapatane na Yohana uvanchema
Mako.
38 Henga Paolo nanga panalembedile kupapatana na Mako
ing'anya Mako ánivaleka alumi Paolo na Banaba akula ku
Pamfiliya na kuhita uhweneha unakola navo madengo.
39 Bahi nkutahukana namene mpaka kuhapukana. Banaba
nkuntwala Mako nkukwela meli nkuhwena ku Kiplo.
40 Henga Paolo nkutandola kupapatana na Sila, na
vakúkulupila avake nkunkabisi Paolo kwa Nang'olo uchinga
anchunge.
41 Nkupitila nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya
walakamya mitima makuwa la vanu vankulupîla Yesu.

16

Timoseo àlundana pamo nawi Paolo na Sila

1 Bahi Paolo nkuhwena ku Debe, na paukile aneko nkunah-
wika ku Lista aneko kúvele nkuhundwa yumo uvachinchema
Timoseo. Anyokwe ávele Nnyahudi ankulupîla Yesu, henga
atatake ávele N'giliki, vanu vakáyaluka.
2 Vakúkulupila avake va ku Lista na ku Ikoniyo vánnombolela
lambone Timoseo.
3 Paolo álembedile apapatane na Timoseo mmwanda wake,
bahi nkunnyalula. Áninnyalula kwa kuva, Vayahudi vachi-
ikâla apala vánimala kuva atatake Timoseo ávele N'giliki.
4 Pavachipita n'dimanga dyammalele nkuva uvavahaulila
vakúkulupila malaijo lavahumije mitume na vasele va likuwa

* **15:33-34** Mmalemba lanji la kala lakulupîka namene, malove alano lahaûla kuva, "Henga Sila áamwile kuisalila ukwoko," lakapali.

lya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu, na kuvahimya
valakamulihe.
5 Bahi makuwa la vanu vankulupîla Yesu nkuhalija kuh-
winga muing'ulupa na vanu nkuyenjejeka kila liduva.

Paolo àlona maono la kuchemwa kuhwena ku Makedoniya

6 Kwa kuva Umumu Wanaswe nanga panavahululihije ku-
tanga Lilove lya Nnungu nchilambo cha Asiya, bahi Paolo na
avake nkupita nnipalu lya ku Filigiya na ku Galatiya.
7 Pavahwikile nnipalu lya ku Misiya na ku Bisiniya,
nkulinga kuingila ku Bisiniya, henga Umumu wanga Yesu
nanga panavahululihije.
8 Bahi nkupita ku Misiya nkunahwika kuimanga ya
Tolowa.
9 Chilo, Paolo nkulona maono, ámmwene munu yumo wa
ku Makedoniya aimidìlè muyo mwake wannyuwa namene
wachidoni, “Yomboka uide akuno ku Makedoniya ukatuyan-
gate.”
10 Bahi Paolo palawene anelo maono, hwetu nkupiyanya
kulipanganiha, nkuuka kuhwena ya ku Makedoniya, kwa
kuva túnimala kuva Nnungu ànituchema tukavahubilile Mal-
ove Lambone.

Lidiya ànkulupila Nang'olo

11 Bahi hwetu nkukwelanga mmeli, nkuuka pa Tolowa,
nkuhwena mwalehu mpaka ku Samotalake, na liduva li-
papête nkuhwika ku Neapoli.
12 Patuukile aneko, nkuhwena ku Filipi, imanga ing'ulu
nchilambo cha ku Makedoniya, imanga ivachiikala laiya va
Chiloma. Hwetu nkuikalanga muimanga aneyo kwa maduva
kadiki.
13 Liduva lya Kuyewelela túnihuma muimanga aneyo nkuh-
wena pepi na muto fulani, pachinu patunaloledile kuva tu-
chitupate wasa wa kunnyuwa Nnungu. Túniikala, nkulonjela
na vamahe vanakojene pachinu anepo.
14 Nnikuwa lya avala vanu vachitupilikanila, ápwawije
mmahe yumo uvanchema Lidiya wa imanga ya Tiyatila.
Mmahe aneyo ásumisa dinguwo dya zambalau digalîka
namene na ánamweshimu namene Nnungu. Nang'olo
ániuhungula ntima wanga Lidiya uchinga apwechele malove
lachitangola Paolo.
15 Anepo nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake nku-
batiswa. Nang'e nkutuyuwa namene wachidoni, “Ikàva
mùnakubali kuva, muhiu nangu ànninkulupila Nang'olo, bahi
idang'ana muikalange nng'ande mwangu.” Nkutuyuwa
namene tukubali.

Paolo na Sila nnilungu

16 Liduva limo, patuchihwena pachinu pakunnyuwila
Nnungu, tukojene na mwali yumo ntumwa, anavele na
nanndenga achinnyululiha kulauja. Mwali aneyo áveng'a
anang'olo vake dihela dyohe kwa dihango dyake.
17 Bahi mwali aneyo nkuva wannondola Paolo na hwetu,
wataya lwasu wachidoni, “Vanu avano nni vatumishi vanga
Nnungu Nkulu. Vànnyubilila mwenu indila ya upohi.”
18 Aneyo mwali nkuva watenda uchocho kwa maduva lohe.
Kuntululilo, Paolo nkutunuuka, nkulauka na kunnyaulila
ayula nanndenga kuchidoni, “Nìkuamulisa kwa mamulaka la
lina lya Yesu Kilisto, mmuke ayuno munu!” Upala ayula
nanndenga nkummuka.

19 Anang'olo va ayula mwali ntumwa pavawene kuva
lilolelo lyavo lya kuhweneha kupata dihela lìnihila, nku-
vakamula Paolo na Sila, nkuvakululuha mpaka muyo mwa
vakulu, nnukumbi luvêle kusakoni.
20 Pavavahwikihije kwa vakulu va Chiloma, nkuvasitaki
uvachidoni, “Vanu ava nni Vayahudi na vàtenda timbwili
muimanga yetu.
21 Na vàhunda mihambo itukaluhusiwa hwetu laiya tuva
Chiloma kuikubali na kuitenda.”
22 Bahi likuwa lya vanu vanavele apala nkuvahapatanila
Paolo na Sila, na avala vakulu nkuamulisa vavaulange din-
guwo Paolo na Sila na kuvasulubula.
23 Pavamalidile kuvasulubula namene nkuvataya
nnilungu, nkunnaija nkulu wa lilungu avalolihije saana.
24 Palaijijwe uchocho, ayula nkulu wa lilungu nkuvataya
nchumba cha nkati na kuvahunga madodo lavo kwa mbao
ya kuvahungila vanu.

25 Ching'ati chilo, Paolo na Sila nkuva uvannyuwa Nnungu
na kwimba dihimu dya kunnombolela Nnungu akuno va-
fungwa vanji uvavapilikanila.
26 Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo
mpaka nsingi wa lilungu nkutikinyika. Upala, milango ya
lilungu nkuchimuka na vihungo vivanahungwije vafungwa
vammalele nkuhunguka.
27 Ayula nkulu wa lilungu nkutakatuka, pawene milango
ivèlè mwandu, nkuhalamola upanga wake uchinga aliwalale
kwa kuva átenda kuva vafungwa vànitaloka.
28 Henga Paolo nkunonoha lidi wachidoni, “Unaliwalale
kwa kuva hwetu tuvammalele tùvele apano!”

29 Ayula nkulu wa lilungu nkuyuwa vampelekejije chi-
batali, nkupiyanya kuingila nchumba cha lilungu, nkutindi-
vala malundi muyo mwa Paolo na Sila akuno watetemela.

30 Anepo nkuvahumya pawelu, nkuvauja kuchidoni,
“Anang'olo vangu, ngutende dachi uchinga ngupohwe?”
31 Nkunnyang'ula kuchidoni, “Nkulupile Nang'olo Yesu
uchiupohwe, wako pamo na vanu vammalele va nng'ande
mwako.”
32 Anepo nkunnyubilila Lilove lya Nang'olo pamo na vanu
vammalele va nng'ande mwake.
33 Uhiku uula nkulu wa lilungu nkuvatwala, nkuvahahula
vilonda vyavo, anepo nang'e pamo na vanu vammalele va
nng'ande mwake nkubatiswa.
34 Anepo nkumpelekeja Paolo na Sila nng'ande mwake na
kuveng'a chakulya. Nang'e nkuhangalala namene ing'anya
nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake
vankulupidile Nnungu.
35 Ulyamba wake, avala vakulu nkuvatuma vakulu va
matiyala vao kwa ayula nkulu wa lilungu vakannyaulile
kuchidoni, “Vachimulile avala vanu.”
36 Ayula nkulu wa lilungu nkunnyaulila Paolo aila habali
wachidoni, “Vakulu và*laijije* kuva nikuchimulile wako pamo
na Sila. Hambi mù*nahulula* kuukananga. Bahi hweneng'ana
chihi kwa amani.”
37 Henga Paolo nkuvayang'ula avala vakulu va matiyala
kuchidoni, “Ati chani? Và*nitupanya* muyo mwa vanu bila
kutusitaki na kutuhoji, nkututaya nnilungu ikà*nava* hwetu
nni laiya va Loma. Mwadachi hambi và*mbetuhumya* nnilungu
kwa sili? Iká*hululika*! Vaidang'ane vene vakatuchimulile!”
38 Avala vakulu va matiyala nkuuyang'ana, nkunava-
haulila vakulu malove anelo. Vanang'o pavapilikene kuva
Paolo na Sila nni laiya va Loma nkuyopa namene.
39 Bahi avala vakulu nkuhwena unavayuwa Paolo na Sila
vavasamehe, nkuvahumya nnilungu na kuvayuwa vauke
paimanga aneyo.
40 Paolo na Sila pavahumile nnilungu, nkuhwena kukaya
kwanga Lidiya. Aneko nkukojana na vakú*kulupila* avao, nku-
vakamya mitima, anepo nkuukananga.

17

Paolo na Sila aneko ku Sesalonike

1 Pavapitile ya ku Amfipoli na ku Apoloniya, nkunahwika
ku Sesalonike kunavele ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya
Vayahudi.
2 Malinga chiunavele nnyambo wake, Paolo nkuingila
amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu na kwa Maduva
matatu la Kuyewelela nkuva waujana navo kuyamba
Malemba Lanaswe.

3 Ánivaelesa na kumaiha kuva Kilisto ánilembelewa abanihwe na kufufuka. Nkuvahaulila kuchidoni, “Ayu Yesu uninnyaulila mwenu habali dyake njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.”
4 Bahi Vayahudi vanji na likuwa likulu lya Vagiliki vachimweshîmu Nnungu pamo na vamahe vohe vachiheshimîka paimanga aneyo, vammalele nkunkulupila Yesu na kulundana pamo na Paolo na Sila.
5 Henga Vayahudi vanji nkuva na wiu, nkuhwena kusakoni nkuvatwala vanu vamavelu vatênda lahakalenge, nkuva likuwa. Anepo nkutaya timbwili paimanga. Nkuhavila ing'ande yanga Yasoni uvantaha Paolo na Sila uchinga vavapelekeje pawelu pavêle likuwa lya vanu.
6 Henga pavavakohije, nkunkukuluha Yasoni pamo na vakúkulupila avake muyo mwa vakulu va imanga, nkutaya lwasu uvachidoni, “Avano vanu vàtendile timbwili pachilambo pammalele na hambi vàvele apano.
7 Yasoni ànivakalibisa nng'ande mwake. Vanu anevo vammalele vàtindana na amuli ya Nfalume wa Loma,* vàhaula kuva pàvele nfalume yunji uvanchema Yesu.”
8 Pavapilikene malove anelo, likuwa lyammalele lya vanu pamo na vakulu va imanga nkuchonjewa kutaya timbwili.
9 Vakulu va imanga pavannipisije dihela Yasoni pamo na avake, nkuvaleka vahwene.

Paolo na Sila aneko ku Beloya

10 Chilo uchila, vakúkulupila avao nkumpelekela Paolo na Sila ku Beloya. Pavahwikile aneko, nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.
11 Vanu va ku Beloya vávele vakúpilikaniha saana kupunda avala va ku Sesalonike. Vánipwechela aula ujumbe kwa hamu ing'ulu. Nkuva uvaloleha saana Malemba Lanaswe kila liduva, uchinga vamale kuva àlalá lavatangola anga Paolo na Sila nni muhiu.
12 Bahi Vayahudi vohe na vamahe va Chigiliki vachiheshimîka apala paimanga pamo na valume vohe va Chigiliki, vammalele vánikulupila.
13 Henga avala Vayahudi va ku Sesalonike pavapilikene kuva Paolo àtanga Lilove lyanga Nnungu aneko ku Beloya, nkuhwena ku Beloya, nkuvakumba vanu na kuvachonjela makuwa la vanu kutaya timbwili.
14 Anepo vakúkulupila avake nkumpelekela Paolo pwani, henga Sila na Timoseo váisalidlile ku Beloya.

---

* **17:7** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

15 Avala vanu vanampelekedile Paolo vápite pamo na
nang'e mpaka ku Asene. Aneko nkuuya na malaijo kuhaloka
kwanga Paolo kuva, Sila na Timoseo vatende kila lihululîka
vapiyanye kunnondola.

Paolo aneko ku Asene

16 Bahi Paolo panavele nkuvalinda alumi Sila na Timoseo
aneko ku Asene, nkunchima namene muisungu pawene na-
muna aila imanga chiiombele disanamu dya milungu.
17 Bahi nkuva wajadiliana na Vayahudi muing'ande ya
kunnyuwila Nnungu pamo na vanu vakávele Vayahudi
vamweshîmu Nnungu. Na kila liduva ájadiliana na vanu
vachikojâna navo kusakoni.
18 Vakúhunda vanji va mahundo la Vaepikuleo na mahundo
la Vastoiko vánitahukana na Paolo. Vanji nkuva uvachidoni,
“Ayu munu wa liloko àlinga kutangola chinu ntwani?” Vanji
nkuchidoni, “Àonekana kuva àhubili habali dya milungu ya
chiyeni.” Vátangwele malove anelo ing'anya Paolo áhubili
habali dyambone kunnyamba Yesu na kuyamba ufufulo.
19 Bahi nkuntwala Paolo, nkumpelekeja ku lukumbi lukulu
lwa aila imanga luvachema Aleopago, nkunnyaulila kuchi-
doni, “Hwetu tùlembela tumale mana la mahundo alano la-
hambi luhunda.
20 Wako ùida na mambo mayeni mmakutu letu. Hambi
hwetu tùlembela tumale alano mambo làyamba chani.”
21 Kwa kuva, vanu va pa Asene na vanu vanji vayeni
vachiikâla anepo vakanatamwije kutenda chinu chohecho,
ila kutanga mambo anelo na kupilikanila mawaso lahambi.

22 Bahi Paolo nkuimila muyo lukumbi lwa Aleopago,
nkuchidoni, “Mwenu mmanu mma pa Asene! Kwa namuna
yoheyo aneyo, nangu ngwòna kuva mwenu nni mmanu mu-
ditâmwa namene habali dya dini.
23 Kwa kuva, panichiongaonga paimanga yenu, unguloleha
saana, níviwene vitukutuku vyenu vimuviabudu, na níchiwene
chitala chenu chimo valembìlè kuva, ‘KWA NNUNGU
AKÁMAIKANA.’ Bahi aneyo Nnungu umunnyuwa manganya
bila kummala njo ungunnyaulila mwenu habali dyake.
24 Nnungu achiumbîle chilambo na vyammalele vipawîje,
nang'e njo Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nanang'e
akáikala n'ding'ande dya Nnungu didengwîje na makono la
vanu.
25 Wala nanga patumikiwa kwa makono la vanu kuva
muchi nang'e chìnipwawa chalembela, kwa kuva, nang'e njo
avêng'a vanu umi, na kuvahululiha kupumula pamo na ku-
veng'a kila chinu.

26 Kutandilika na munu yumo, Nnungu ávaumbile vanu
va vilambo vyammalele uchinga vaikale pachilambo cham-
malele. Na kabla akànambiumba, Nnungu ániamula mahiku na
pachinu pavambeikala.
27 Átendile uchocho uchinga vanu vantahe Nnungu ikànava
kwa kupamapama, henga vapate kumwona. Na nni muhiu
kuva, Nnungu nanga pava kulehu na munu woheyo muh-
wetu.
28 Malinga chatangwele munu yumo kuchidoni,
‘Kwa kulundana nawi nang'e tuva na umi,
tùnalihululila na tùvachinkupwawa!’
Malinga chivatangwele adihimu vanji kuva,
‘Hwetu tuvammalele nni tuvana vake.’
29 Bahi kwa kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu,
tukálembelewa tutende kuva Nnungu àvele muchi sanamu
ikatapajîjwe kwa zahabu au dimiya au liyanga, vitukutuku
vikatapajîjwe kwa ufundi na ding'ano dya vanu.
30 Bahi mahiku àlalá la ungamala, Nnungu ánalapililila
masambi la vanu, henga vino àvalaija vanu vammalele va
kila pachinu valekange masambi.
31 Kwa kuva, ànilivika liduva lyambevahukumu vanu va
pachilambo chammalele kwa haki kupitila kwanga munu
yumo wantandwele uchinga ahukumu. Nnungu ànivamaiha
vanu vammalele chinu achino kwa kunfufula munu aneyo
kuhaloka kwa vanu vahwîle!”
32 Bahi pavampilikene Paolo watangola kwamba kufufuka
kwa vanu vahwîle, vanu vanji nkuntendele mang'wanyu,
henga vanji nkuchidoni, “Tùlembela tukupilikane kavila
utangòlà kuyamba chinu achino.”
33 Anepo Paolo nkuuka, nkuvaleka.
34 Henga vanu vanji nkulundana pamo na Paolo na
kukulupila. Na vanu vanapwawije nnikuwa anelyo lya vanu
vanakulupidile nni Diyonisiyo anavele n'jumbe wa Lukumbi
Lukulu luvachema Aleopago, na mmahe yumo uvanchema
Damali pamo na vanu vanji vohe.

18

Paolo aneko ku Kolinso

1 Bada ya anelo, Paolo nkuuka pa Asene nkuhwena ya ku
Kolinso.
2 Aneko nkunankoja Nnyahudi yumo lina lyake Akila,
mwenedi wa ku Ponto. Aneyo Akila pamo na n'jawe
uvanchema Pilisila, vákamwele mmaduva ulolo kuhaloka ku
Italiya, ing'anya Nfalume wa Loma uvanchema Kilaudiyo
ávalaijije Vayahudi vammalele vauke muimanga ya Loma. Na
Paolo ápite unavalola,

3 na kwa kuva vanang'o vávele akútota dihema muchi
nang'e, Paolo nkuva waikala kwavo akuno uvakola madengo.
4 Kila Liduva lya Kuyewelela, Paolo nkuva watenda navo
lilonji muing'ande ya kunnyuwila Nnungu walinga kuvauta
Vayahudi na Vagiliki.
5 Bahi pakamwele Sila na Timoseo kuhaloka ku
Makedoniya, Paolo nkutandilika kuutumila uhiku wake
wammalele kwa kuhubili, wavamaiha Vayahudi kuva,
muhiu Yesu njo Kilisto.
6 Henga Vayahudi pavantahwike na kutandilika kuntan-
golela malove lahakalenge, nang'e nkuliula kwa kupumu-
nanga litutunga n'dinguwo dyake muyo mwavo wachidoni,
“Hukumu ya asabu yenu ìive kwenu mmene! Nangu nikam-
bekwambika ing'anya yenu mwenu, na kutandikila hambi
nìmbehwena kwa vanu vakávele Vayahudi.”
7 Bahi Paolo nkuhuma, nkuhwena unaikala kuing'ande ya
munu yumo akanavele Nnyahudi achimweshîmu Nnungu,
lina lyake Tito Yusto, na ing'ande yake ívele pepi na aila
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.
8 Kilispo, nkulu wa aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu,
nang'e nkunkulupila Nang'olo pamo na vanu vammalele va
nng'ande mwake. Vakolinso vohe pavapilikene malove la
Paolo, nkukulupila na kubatiswa.
9 Liduva limo nachilo, Nang'olo nkunnyaulila Paolo
mmaono kuchidoni, “Unayope, wako hweneha chihi
kutangola wala unanyalale,
10 kwa kuva, nangu nimwene ngùvele pamo na wako. Na
wala nanga munu woheyo ambehulûla ukuhavila na kuku-
tendela lahakalenge, kwa kuva, apano pamanga pàvele vanu
vohe vavêle m'bali wangu.”
11 Bahi Paolo nkuikala aneko wavahunda Lilove lya
Nnungu kwa chaka chimo na myedi sita.
12 Henga Galiyo panavele nkulu wa chilambo cha Akaya,
Vayahudi vánilundana na kunnyapatanila Paolo, nkunkamula
na kumpelekeja kulukumbi.
13 Nkunsitaki uvachidoni, “Munu ayuno àvakumba vanu
vámwabùdù Nnungu kwa indila itindâna na sheliya.”
14 Bahi Paolo pachichiatandilike kutangola, Galiyo nkuva-
haulila Vayahudi kuchidoni, “Kuikavele umunsitaki ing'anya
ya kutenda likosa au kutenda lahakalenge, mukaniva na
ing'anya ya kupilikanwa.
15 Henga kwa kuva nni matahukano chihi kuyamba mal-
ove na malina na sheliya yenu, bahi malilana mwenu
mmene. Nangu nikátamwa kuva nkúhumu wa vitukutuku
anevyo!”

16 Bahi Galiyo nkuvavinganga nnukumbi.
17 Anepo Vayahudi vammalele nkunkamula Sosisene
anavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu,
nkumpanya upala palukumbi. Henga Galiyo nanga
panajalite mambo anelo.

Paolo àuya ku Antiyokiya ya Siliya

18 Paolo nkuikala aneko ku Kolinso kwa maduva lohe.
Anepo nkulailana na avake vankulupîla Yesu, nkuhwena ku
Kenkileya, aneko Paolo nkumowa linolo ing'anya ánitimisa
nasili yanavikile muyo mwa Nnungu. Anepo nkukwela
mmeli ihwêna nchilambo cha ku Siliya akuno apapatènè na
Pilisila na Akila.
19 Pavahwikile ku Efeso, Paolo na avake nkusulupuka,
Paolo nkuvaleka avake Pilisila na Akila. Nang'e nkuhwena
kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuva watenda lilonji
na Vayahudi.
20 Pavannyuwite aikale navo kwa maduva lohe namene,
nang'e nanga panalembedile.
21 Henga panavele nkuuka, nkuvahaulila kuchidoni,
“Nnungu akàtamwa, nguchinguide kavila.” Anepo nkukwela
mmeli nkuuka pa Efeso.
22 Pahwikile ku Kaisaliya, nkuhwena ku Yelusalemu unal-
isalimila likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Paukile anepo
nkuheleleke ku Antiyokiya.
23 Nkuikala aneko kwa maduva kadiki, paukile anepo
nkuva wapita n'dimanga dya chilambo cha Galatiya
mpaka chilambo cha ku Filigiya, wavakamyanga mitima
vakuhundwa.

Apolo aneko ku Efeso na ku Kolinso

24 Bahi Nnyahudi yumo lina lyake Apolo, mwenedi
wa ku Alekisandiliya, nkukamola pa Efeso. Aneyo ávele
munu amaîte kulonjela saana na alamaîte saana Malemba
Lanaswe.
25 Munu aneyo ánihundwa indila ya Nang'olo, bahi nang'e
nkutanga habali dyanga Yesu kwa bidi na kwa uhiu, henga
áumaite chihi ubatiso wanga Yohana.
26 Apolo nkutandilika kutangola bila kuyopa muing'ande
ya kunnyuwila Nnungu, Pilisila nawi Akila pavampilikene
chachitangola nkuntwala nkuhwena nawe kwavo nkunhul-
uliha kuyelewa saana indila ya Nnungu.
27 Apolo pachichiahwene ku Akaya, vakúkulupila avake
nkunkamya ntima kwa kuvalembila baluwa vakuhundwa va
ku Akaya uchinga vampwechele. Apolo pakamwele aneko
ánivayangata namene avala vanu vakulupidîle kwa inema ya
Nnungu.

28 Kwa kuva, ánitahukana na Vayahudi muyo mwa vanu na
kuvalema, wavamaihija kwa Malemba Lanaswe kuva Yesu
njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.

19

Paolo aneko ku Efeso

1 Bahi Apolo panavele ku Kolinso, Paolo nanga panapi-
tile mmilambo vivêle nnyenje bahali, henga ápitile waonga
mmilambo vya nkati-nkati nkunahwika ku Efeso. Aneko
nkukojana na vanu fulani vankulupîla Yesu,
2 Paolo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, múnimpwechela
Umumu Wanaswe pamukulupidile?” Vanang'o
nkunnyang'ula kuchidoni, “Nanga, kananga kupilikana
kuva pàvele Umumu Wanaswe tukánapilikana.”
3 Nang'e nkuchidoni, “Hambi mwenu múbatiswije ubatiso
ntwani?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Ubatiso wa
Yohana.”
4 Paolo nkuchidoni, “Ubatiso wanga Yohana únitendeka
uchinga vanu valeke kutenda masambi. Yohana ávahaulila
vanu vankulupile ayula anavele nkwida nnyuma mwake,
yani Yesu.”
5 Pavapilikene anelo, vammalele nkubatiswa kwa mamu-
laka la lina lya Nang'olo Yesu.
6 Bahi Paolo nkuvavikila makono, na Umumu Wanaswe
nkuingila mmitima yavo, nkutandilikanga kutangola kwa
luga dya kukanganya na kuhumya unabii.
7 Vanu anevo vammalele vávele malinga valume kumi na
mbili.
8 Kwa myedi mitatu Paolo áva wahwena muing'ande ya
kunnyuwila Nnungu, wavahubilila vanu bila kuyopa. Nkuva
watenda lilonji na kuvakumba vanu uchinga vadikulupile
habali dya Ufalume wa Nnungu.
9 Henga vanji nkuva na mitima ya kunonopa, nkuhita
kukulupila, nkutandilika kutangola malove lahakalenge
kwamba Indila Aila muyo mwa mmuluku wa vanu.
Bahi Paolo nkuvanyema, nkuvatwala panyenje avala
vakuhundwa vake, nkuva walonjela na vanu kila liduva
nnukumbi lwa kulihundila lwa Tilano.
10 Ánihweneha kutenda uchocho kwa vyaka vivili mpaka
vanu vammalele vachiikâla ku Asiya kulipilikana lilove lya
Nang'olo, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

Vana vanga Sikewa vàlinga kuvausa anamindenga

11 Nnungu nkutenda masaibu la kuyoha kwa makono langa
Paolo.

12 Vanu nkuva uvatwala vitambala na dinguwo dinagusije
mummili mwa Paolo, nkudipelekeja kwa vagonjo, vagonjo
nkulama na vanavele na anamindenga nkuvauka.
13 Bahi pávele na Vayahudi vanji vachionga-ônga uvavausa
anamindenga, vanu anevo nkulinga kuvausa anamindenga
kwa kulitambulanga lina lya Nang'olo Yesu, uvachidoni,
“Nìmwamulisa muuke kwa lina lya Yesu ayula ahubilîwa na
Paolo.”
14 Vanatendile uchocho vávele vana saba vanga Skewa,
yumo wa makuhani vakulu va Chiyahudi.
15 Henga aneyo nanndenga nkuvayang'ula kuchidoni,
“Yesu nangu ǹnimmala na Paolo ǹnimmala, henga mwenu
mmanani?”
16 Anepo ayula munu anavele na nanndenga nkuvaulukila
vammalele, nkuvalema dimongo. Anevo vanu nkuhuma
nng'ande uvatukuta akuno vavèlè lukundumwandu na vab-
wang'wikenge.
17 Vanu vammalele va ku Efeso, Vayahudi na vanu vakávele
Vayahudi nkumala habali aneyo. Vammalele nkukamulwa
na lipamba, na lina lya Nang'olo Yesu nkutumbyangwa.
18 Vanu vohe vankulupîla Yesu vániida, uvalitangolanga
masambi lavo bila kupiha.
19 Vanu vohe vachitendanga mambo la chihavi vániida na
vitabu vyavo vya chihavi nkuviyocha moto muyo mwa vanu.
Pavatendile isabu ya galama ya avila vitabu, isabu yake ívele
ing'ulu namene, íhwikila vipande alufu amsini vya madini la
dihela.
20 Uvila njo Lilove lya Nang'olo chilinahalijije kuyanjala
namene na kuva na dimongo.

Timbwili aneko ku Efeso

21 Bada ya anelo, Paolo ákudungidile kuhwena ku
Yelusalemu kwa kupitila ku Makedoniya na ku Akaya.
Nkuchidoni, “Nikàhwika aneko, ngùlembelewa ngwòngele
na ku Loma.”
22 Anepo nkuvatuma vanu vake vavili muavala vantu-
mikîla, Timoseo na Elasto, valongolele kuhwena ku Make-
doniya, nang'e mwene nkuisalila ku Asiya kwa maduva
kadiki.
23 Mmahiku ulolo nkuhumila timbwili ing'ulu aneko ku
Efeso ing'anya ya Indila ya Nang'olo.
24 Pávele na munu yumo nkúhana madini la dihela, lina
lyake Demetiliyo. Munu aneyo ávele na madengo la kukat-
apaja disanamu dya madini la dihela dilandâna na aila
ing'ande ya nnungu fulani uvanchema Atemi. Anelo
madengo láveng'a faida ing'ulungwa akúhana.

25 Bahi Demetiliyo nkuvakunganya anevo akúhana na vanu
vanji vachikôla madengo malinga anelo, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Mwenu mmalume, mùnimala kuva kupata kwetu
kuhalokana na madengo alano latukôla.
26 Hambi mwenu mmene mmenkupilikana na kulyonela
vitukutuku vyatenda Paolo, akee chihi apano pa Efeso
weka, henga kila pachinu nchilambo chammalele cha Asiya.
Nang'e ànivakumba vanu vohe na àhaula kuva milungu aila
ivedwîje na vanu ikávele milungu mihiu wala kadiki.
27 Hambi pàvele hatali, akee chihi kuhebuliwa kwa
madengo letu, henga mpaka ing'ande ya nnungu wetu Atemi
ìmbevalangiwa kuva ikee mana. Na ukulu wake nnungu wetu
aabudîwa na vanu vammalele va chilambo cha Asiya na
chilambo chammalele, ukambepwawa.”

28 Pavapilikene anelo, nkuvisa namene, nkutandilika ku-
taya lwasu uvachidoni, “Atemi nnungu wa Vaefeso nni
nkulu!”
29 Upala imanga yammalele nkuumbala timbwili. Avala
vanu nkunkamula Gayo na Alistaliko vanu va ku Make-
doniya vachipapatâna na Paolo. Vammalele nkupiyanya
kutukutila kuchiwanja cha makojano.
30 Paolo nkulembela kulilanguja muyo mwa mmuluku wa
vanu, henga vakuhundwa nkun'divila.
31 Vakulu vanji va chilambo anecho cha Asiya, vanavele
ayanjavake Paolo, nkupelekejija Paolo ujumbe uvampem-
beja namene anainjile nchiwanja cha makojano.
32 Likuwa lyammalele lya vanu nkuhwang'anyika
ding'ano, vanji nkuva uvahinginika uvila na vanji uvila,
na vanji vakanamaite chivaidilidile apala.
33 Vayahudi nkun'gong'olela Alekisanda muyo mwa vanu,
na vanu vanji nnikuwa alila lya vanu nkumwing'a maeleso.
Bahi Alekisanda nkuvapungila makono vanyalale uchinga
alitetele muyo mwa vanu.
34 Henga pavamaite kuva nang'e nni Nnyahudi, vammalele
kwa pamo nkutaya lwasu kwa masaa mavili uvachidoni,
“Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!”

35 Kuntululilo, kalani wa imanga nkuvanyalaja vanu
wachidoni, “Mwenu mmanu mma pa Efeso kila munu nchil-
ambo chammalele ànimala kuva imanga aino ya Efeso njo
ichûnga ing'ande ya nnungu Atemi na njo ichûnga alila
liyanga lyake lyanaswe limatwêke kuhaloka kulihunde.
36 Kwa kuva, nanga munu ambehulûla kukana malove
alano, bahi mwenu nyalala, munatende chinu chohecho kwa
halaka.

37 Mwenu mùidile na avano vanu apano pamo na kuva
nanga pavaivite vitukutuku vya muing'ande ya nnungu wetu
na wala nanga pavankufwile nnungu wetu Atemi.
38 Bahi ikàva Demetiliyo pamo na akúhana avake vàvele
na lilove lya kuvasitaki avano vanu, lukumbi lùnipwawa na
vakulu va chilambo vànipwawa, vanahulûla chihi unavasitaki
aneko.
39 Ikàva mùvele na lilove linji, bahi ìlembelewa lipelekejwe
pamakojano palembelewa chisheliya.
40 Kwa kuva, kupapatana na vitukutuku vihumidîle nelo,
selekali ya Chiloma ìnahulula kutusitaki kuva tùtendile timb-
wili. Na wala tukambehulula kuvayang'ula, ing'anya itu-
tendîle hwetu tutende timbwili."
41 Pamalidile kutangola anelo, nkuuulaila nkojano uchinga
vamwadilikane.

20

Paolo àpita ku Makedoniya na ku Giliki

1 Paimalilike aila timbwili ya pa Efeso, Paolo nkuvachema
pamo avala vakuhundwa, nkuvakamya mitima. Anepo nku-
valaila, nkuhwena ya ku Makedoniya.
2 Nkupitila nchilambo achila watangola na vanu kwa mal-
ove lohe la kuvakamya mitima. Nkuhwena ku Giliki,
3 nkuikala aneko myedi mitatu. Panavele pepi kuuka
kuhwena chilambo cha ku Siliya, nkupilikana kuva Vayahudi
vàkudungidile vantendela lahakalenge. Bahi nang'e nkwa-
mula kuuya kwa kupitila chilambo cha ku Makedoniya.
4 Vanu vanapapatene na Paolo nni Sopateli mwanawe Pilo
wa ku Beloya na Alistaliko na Sekundo venedi va ku Sesa-
lonike na Gayo mwenedi wa ku Debe na Timoseo na Tikiko
na Tilofimo venedi va chilambo cha ku Asiya.
5 Vanu anevo vánitulongolela nkunatulinda kuimanga ya ku
Tolowa.
6 Paimalilike Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, hwetu
nkukwela meli kuuka paimanga ya Filipi. Nkuonga kwa
maduva nnyano, nkunavakoja akula ku Tolowa, aneko
nkuikala kwa maduva saba.

Paolo ànfufula Eutiko

7 Liduva litandi lya lijuma túnikojana uchinga tulye
chakulya cha pamo. Paolo nkulonjela na vanu mpaka
ching'ati chilo, kwa kuva, ákudungidile auke ulyamba wake.
8 Nchumba cha n'galofa chitunavele, múvele na vibatali
vyohe vichiyâka.
9 Nnemba yumo lina lyake Eutiko ávele aikèlè palidilisha
akuno Paolo avenkuhweneha kupwahika. Ayula kijana
nkutandilika kuhindila na kuntululilo luwono nkuntwala

mwalehu, nkumatokela pahi kuhaloka kugalofa ya tatu,
vanu nkunannokota ahwìlè.
10 Paolo nkusulupuka pahi, nkunanhunamila ayula kijana,
nkunkumbatila nkuchidoni, “Munave na lipamba, momi.”
11 Paolo nkukwela kavila n'galofa, nkumeya nkate nkulya
pamo na vanu vankulupîla Yesu. Nkuhweneha kupwahika
na vanu kwa muda nnehu mpaka kulyamba, anepo nkuuka.
12 Avala vanu nkuntwala ayula kijana nkumpelekeja
kukaya akuno avèlè mumi, akuno vatujìjwè mwalehu
mitima.

Paolo àhwena ku Mileto

13 Hwetu nkukwela mmeli nkulongolela nkuhwena ya ku
Aso. Aneko túlembelewa tuntwale Paolo malinga chanatulai-
jije, kwa kuva, ákudungidile uhwena aneko kwa madodo.
14 Bahi patukojene na Paolo aneko ku Aso, nkunkweja
mmeli, nkuhwena nawe ku Mitilene.
15 Liduva lipapête, nkuuka pa Mitilene nkuhwika ku
chisiwa cha Kiyo, na liduva lya vili nkunahwika chisiwa cha
ku Samo, na liduva lya tatu nkunahwika ku Mileto.
16 Paolo álembedile tupulung'anye chihi pa Efeso uchinga
tunatime namene nchilambo cha Asiya. Kwa kuva, kuikave
uihululika Paolo ápiyanyanga ahwike ku Yelusalemu kabla
ikànahwika Ing'ole ya Pentekoste.

Paolo àlailana na vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso

17 Paolo panavele ku Mileto nkuvatuma vanu vahwene
vakavacheme vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya
ku Efeso uchinga akojane navo.
18 Pavakamwele, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu
mmene mùnimala namuna chinguikele na mwenu maduva
lammalele kutandikila nniduva litandi lingukamwele apano
pa Asiya.
19 Níntumikidile Nang'olo kwa kulisulupuha namene na
kwa kukuta mihodi ungupililìlà ibaniki na itahukwi íngupètè
ing'anya ya hila ya Vayahudi.
20 Mwenu mùnimala kuva nikanampihite kananga lilove
limo lya kunfala mwenu, henga ńnivahubilila na kuvahunda
muyo mwa vanu na n'ding'ande dyenu.
21 Ńnivaduma Vayahudi na Vagiliki kuva ìlembelewa
vannaukile Nnungu kwa kuleka masambi na kunkulupila
Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
22 Hambi pilikanila! Kwa kuva ǹnikolokohwa na Umumu
Wanaswe, bahi nguchinguhwene ku Yelusalemu bila kumala
lámbengupàtà aneko.

23 Henga chingumaite nangu nni kuva, kila imanga
Umumu Wanaswe ànangumaiha kuva vihungo na kubanika
vìvenkungulinda.
24 Henga nangu nikáuvalangila umi wangu kuva chinu
chamana namene, henga ngùlembela chihi ngumalile
madengo langu na utumishi waning'ile Nang'olo Yesu, yani
kushuhudila Malove Lambone la inema yanga Nnungu.

25 Nangu ńnaongaonga mmwenu mmammalele unguhubìlì
Ufalume wa Nnungu. Henga hambi, ǹnimala kuva wala nanga
munu kananga yumo mmwenu ambengwôna kavila.
26 Bahi nìnnyaulila kuva munu yumo mmwenu akàyahika
nangu nikambekwambika.
27 Kwa kuva, nangu nikanayopile kananga kadiki kun-
nyanjajijanga lammalele lalalembela Nnungu.
28 Lyongolelange mwenu mmene na mulyongolele alila
likuwa lyammikile mwenu Umumu Wanaswe kuva mmaku-
lolihija. Vachunge vanu va Nnungu vavasumîle kwa myadi
yake mwene.
29 Nangu ǹnimala kuva nikàuka nangu, làmbekwida mahoha
nnikuwa lyenu na kum'bwilangilanga, na wala lakambe-
livikila chididi anelyo likuwa.
30 Na nnikuwa lyenu mùmbehumila vanu vambehûnda
mahundo la kulambila uchinga vavatindinganye vanu na
kuvatenda vavapapate vanang'o.
31 Bahi lyongolelange! Himukilanga kuva kwa vyaka vi-
tatu, chilo na muhi nikanahopedile kun'duma kila munu
mmwenu kwa mihodi.

32 Bahi hambi, nìmmikanga mwenu muulinzi wanga
Nnungu na wa lilove lyake liyamba inema yake lìhulula
kun'denga muing'ulupa na kumwing'a mapala pamo na
vanaswe vake vammalele.
33 Nangu nikanavele na tama ya hela yoheyo wala inguwo
yanga munu woheyo.
34 Mwenu mmene mùnimala kuva ngúkola madengo kwa
makono langu nimwene uchinga ngupate vitukutuku vyam-
malele vinichisikikila, nangu chalumo na avangu.
35 Kwa vitukutuku vyammalele víngutendìlè, nìnnangujije
nfano kuva kwa kutenda uchocho tùlembelewa kuvayangata
vakálihululila, akuno utulahimukila malove lanatangwele
mwene Nang'olo Yesu kuchidoni, ‘Wasa kuhumya kuliko kup-
wechela.’ ”

36 Paolo patangwele malove anelo, nkutindivala malundi
pamo na avala vanu vammalele, nkuyuwa.
37 Vammalele nkukuta, nkunkumbatila Paolo na kum'busu.

38 Chinavayundahije namene nni malove lanavahaulidile
kuva vakambemwona kavila. Anepo nkumpelekela mpaka
ku meli.

21

Paolo àhwena ku Yelusalemu

1 Patulailene navo, hwetu nkukwela mmeli nkuhwena
mwalehu mpaka ku Kosi. Liduva lya vili lyake nkuhwika ku
Lodo, na patuukile aneko nkuhwena ku Patala.
2 Aneko, nkuikoja meli ichihwena ku Foinike, nkukwela
nkuhwena na mwanda.
3 Patukamwele pachinu patuchihulula kuchona chisiwa
cha Kiplo, hwetu nkupita m'bali wa kunchinda nkuhwena
chilambo cha ku Siliya. Nkunaimila imanga ya ku Tilo kwa
kuva aila meli ísulupuha nsigo unavele mmeli.
4 Aneko nkuvakoja vakuhundwa, nkuikala navo kwa
maduva saba. Vanang'o kwa kulojwa na Umumu Wanaswe
nkunnyaulila Paolo kuchidoni, anahwene ku Yelusalemu.
5 Henga palamalilike maduva letu, hwetu nkuuka.
Vakuhundwa vammalele pamo na vamahe vao na vana
vao nkutupelekela mpaka panda imanga. Patukamwele
pwani, tuvammalele nkutindivala malundi, nkuyuwa.
6 Anepo nkulailana, hwetu nkukwela mmeli, vanang'o nku-
uyang'ana kwavo.
7 Hwetu nkuhweneha na mwanda wetu, kuuka ku Tilo
nkuhwika ku Tolemayi, aneko nkusalimilana na vakúkulupila
avetu, nkuikala liduva limo.
8 Liduva lipapête hwetu nkuhwena ku Kaisaliya. Aneko
nkuhwena kuing'ande yanga Filipo Nkúhubili Malove Lam-
bone. Filipo nni yumo wa avala saba vanatandolwejije
kuyava chakulya akula ku Yelusalemu.
9 Munu aneyo ávele na vana va chimahe ncheche
vakànambimmala nnume, vachihûmya unabii.
10 Patuikele aneko maduva lohe, nkukamola nabii yumo
wa Nnungu kuhaloka ku Yudeya lina lyake Agabo.
11 Pahwikile apala patuvele, nkutwala nkaka wanga Paolo,
nkulihunga mmakono na mmadodo lake, nkuchidoni,
“Umumu Wanaswe achidoni, ‘Uvila njo Vayahudi
chivambennyunga mwene nkaka auno, aneko ku
Yelusalemu na kunkamuja mmakono mwa vanu vakávele
Vayahudi.’ ”
12 Patupilikene anelo, hwetu na vanu vanji vanapwawije
apala nkumpembeja namene Paolo anahwene ku
Yelusalemu.
13 Henga nang'e nkuyang'u kuchidoni, “Mwadachi
mùnakuta na kundumula ntima? Nangu ngùvele tayali,

akee chi kutaywa nnilungu aneko ku Yelusalemu, henga
ata kuhwa ing'anya ya Nang'olo Yesu.”
14 Patuwene chihi ànihita chitunnyaulidile, hwetu nkuleka
kun'duma, nkuchidoni, “Lalalembela Nang'olo latendeke.”
15 Bada ya anelo, hwetu nkupanganika, nkuhwena ku
Yelusalemu.
16 Vakuhundwa vanji kuhaloka imanga ya ku Kaisaliya
nkutupelekela mpaka kukaya kwanga Nnasoni, munu wa ku
Kiplo uchinga tukave tuvayeni vake. Munu aneyo ávele yumo
wa vakuhundwa vatandi vanga Yesu.

Paolo àmwongela Yakobo

17 Patuhwikile ku Yelusalemu vakúkulupila avetu
vánitupwechela kwa ihangaladi ing'ulu namene.
18 Ulyamba wake Paolo nkupapatana na hwetu kuhwena
unannola Yakobo, na vasele vammalele va likuwa lya vanu
vankulupîla Yesu navanang'o vánipwawa.
19 Paolo pavasalimidile, nkuvahaulila kila chinu chatendile
Nnungu muvanu vakávele Vayahudi kupitila utumishi wanga
Paolo.
20 Bahi vanang'o pavapilikene malove anelo,
nkuntumbyanga Nnungu. Anepo nkunnyaulila Paolo
kuchidoni, “Nnung'unwetu, lola namuna maelufu la
Vayahudi chivakulupidile, na vammalele vànalihumya
kukamula Sheliya.
21 Vànipilikana habali kukwamba wako kuva, ùvahunda
Vayahudi vammalele vaikâla mmilambo vya vanu vakávele
Vayahudi vanakamule Sheliya ya Musa. Ùnivalimbija
vanavayalule vanavao na wala vanapapate mihambo yetu
ya Chiyahudi.
22 Anevo vanu vàmbepilikana kuva ùnikamola apano pa
Yelusalemu. Vino tutende dachi?
23 Bahi tènda malinga chitumbekuhaulila. Apano pàvele
valume ncheche vavikîle nasili muyo mwa Nnungu.
24 Lùndana na valume anevo muibada ya kulihahula na
uvalipile galama yavo uchinga vamowe ulindo. Kwa kutenda
uchocho vanu vammalele vachivamale kuva habali divapi-
likene dívele dya kulambila. Pamo na anelo vachivamale
kuva unakamula Sheliya yanga Musa.
25 Henga kuyamba avala vanu vakávele Vayahudi
vankulupîla Yesu tùnivalembila kuyamba vitukutuku
vituamwile. Tùnivaamulu vanalye vyakulya vihumîjwe sadaka
kudisanamu na vanalye myadi na vanyama vapopotwîje na
valinyemye na umalaya.”
26 Bahi liduva lipapête Paolo nkuvatwala avala valume
nkutenda ibada ya kulihahula pamo na anevo. Anepo

nkuingila mu Ing'ande ya Nnungu, nkutambulanga kwamba
ntululilo wa maduva la kulihahula na kuvahumija sadaka,
kila munu muanevo nchenche.

Kuhungwa kwa Paolo

27 Àlalá maduva saba palanavele pepi kumalilika, Vayahudi
fulani vanahaleke ku Asiya vámmwene Paolo avèlè mu
Ing'ande ya Nnungu. Nkuvachonjela vanu vammalele,
nkunkamula Paolo.
28 Nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmaisilaeli avetu,
tuyangate! Ayu njo ayula munu avahûnda vanu vammalele
kila pachinu kwa kuvatangolela lahakalenge vanu vetu na
Sheliya yanga Musa pamo na Ing'ande aino ya Nnungu wetu.
Henga pamo na kulatenda anelo, àvainjijije vanu vakávele
Vayahudi mu Ing'ande ya Nnungu na kupahakajanga
pachinu apano panaswe.”
29 Vátangwele uchocho ing'anya vámmwene Paolo kumanga
pamo na Tilofimo mwenedi wa ku Efeso, na vanang'o vátenda
kuva Paolo àmwingijije Tilofimo mu Ing'ande ya Nnungu.
30 Imanga yammalele nkwombala chihi timbwili na vanu
nkuhaloka mipata yammalele uvatukuta chimbamba,
nkunkamula Paolo, nkummutanga na kunnyumya mu
Ing'ande yanga Nnungu. Na milango ya Ing'ande ya Nnungu
nkuchimwa.
31 Pavachichivammwalale Paolo, nkulu wa matiyala la Val-
oma nkupilikana habali aneyo kuva imanga yammalele ya
Yelusalemu yòmbele timbwili.
32 Upala ayula nkulu wa matiyala nkuvatwala vakulu vanji
va matiyala nkupiyanya kuhwena akula kuvêle likuwa lya
vanu. Bahi pavammwene ayula nkulu wa matiyala pamo na
matiyala vake, nkulekanga kumpanya Paolo.
33 Bahi ayula nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo,
nkunkamula na kwamulu ahungwe mididi mivili ya chitale.
Anepo nkuuja kuchidoni, “Ayu nnani? Na àtendile chani?”
34 Vanu vanji palikuwa alila lya vanu vátaya lwasu uvatan-
gola uvila na vanji uvila. Bahi ing'anya ya alula lwasu, nkulu
wa matiyala nanga panahulwile kumala uhiu wa habali
aneyo. Bahi nkulaija Paolo apelekejwe m'boma lya matiyala.
35 Paolo pahwikile padingasi, matiyala nkunnyakula
ing'anya ya timbwili dya likuwa lya vanu.
36 Kwa kuva, likuwa lya vanu vammalele vánnondola
pachikundu uvachidoni, “Mmwalale!”

Kulitetela kwanga Paolo

37 Matiyala pavachichivamwingije Paolo m'boma lya
matiyala, Paolo nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala
kuchidoni, “Dachi, ùnanguluhusu nikuhaulile lilove limo?”

Nkulu wa matiyala nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùnimala kutangola Chigiliki?

38 Kwani wako ukávele ayula Mmisili anatandilihije ing'ondo mmaduva ulola lapitîle na kuvalodya vakúwalala alufu ncheche kuhwena kulilanga?”

39 Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu ni Nnyahudi, nimunu wa imanga ya ku Taso chilambo cha Kilikiya, imanga ya muhimu namene. Chonde ngùluhusu ngutangole na ava vanu.”

40 Ayula nkulu wa matiyala nkunnuhusu. Bahi Paolo nkuimila paingasi, nkuvapungila nkono avala vanu uchinga vanyalale. Vammalele pavanyalalike, Paolo nkutangola navo kwa luga yavo ya Chieblaniya.

22

1 Paolo nkuchidoni, “Mmalangavangu pamo na atatavangu, ngupilikanile panilitetela muyo mwenu!”

2 Pavapilikene watangola navo kwa Chieblaniya, nkuhalija kunyalalika namene kupita patandi. Anepo Paolo nkuchidoni,

3 “Nangu Ninnyahudi, nguvelekwejîje ku Taso chilambo cha Kilikiya, henga ngùlelewije upano pamanga pa Yelusalemu. Nangu ngúvele nkuhundwa wanga Gamalieli, na áninguhunda saana namuna ya kudipapata Sheliya dya atatavetu. Ńnilihumya mwalehu kuntumikila Nnungu malinga mwenu mmammalele chimuvele nelo.

4 Ńnivabaniha mpaka kuvawalala vanu vachiipapâta Indila ya Nang'olo. Ńnavakamula valume na vamahe na kuvahunga nnilungu.

5 Kuhani Nkulu pamo na lukumbi lukulu lwa vasele, vammalele vànahulula chihi kungushuhudila. Ngúpwechedile na baluwa kuhaloka kwa vananng'o, ilembwîje na alangavetu Vayahudi va ku Dameski. Nangu nkuhwena ku Dameski uchinga nivahunge vanu vankulupîla Yesu va aneko koka nguide navo mpaka pa Yelusalemu uchinga vaasibiwe.

6 Bahi pannavele nndila pepi na kuhwika ku Dameski, malinga saa sita muhi, upopo nkuhumila nng'anje kuhaloka kulihunde, ung'anyîma namene nkungulangajija mipata yammalele.

7 Anepo nangu nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Sauli, Sauli! Mwadachi ùnangubaniha?’

8 Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’ Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu wa ku Nasaleti úngulagìhà.’

9 Avala vanu vanavele pamo na nangu vániwona aula
nng'anje, henga nanga pavanalielewije lidi lya ayula
achilonjêla na nangu.
10 Bahi nangu nkuuja kuchidoni, ‘Hambi Nang'olo
ngutende dachi?’ Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, ‘Imila,
uhwene ku Dameski na aneko vachivakuhaulile lammalele
lapangwîje ulatende.’
11 Nangu nikanahulwile kulola ing'anya ya ing'anyimi ya
aula nng'anje, bahi avangu nkungukamula nkono nkungu-
lodya mpaka ku Dameski.
12 Aneko ku Dameski kúvele na munu yumo uvachinchema
Ananiya, munu achimweshîmu Nnungu na kukamula She-
liya ya Musa, na kulombolewa lambone na Vayahudi vam-
malele vachiikâla ku Dameski.
13 Nang'e nkunguidila, nkuimila pepi nanangu nkuchidoni,
‘Nnangawangu Sauli, ulole kavila!’ Upala nangu nkupata
kulola kavila, nkumwona aneyo munu.
14 Anepo Ananiya nkuchidoni, ‘Nnungu wa anakuluvetu
ànikutandola uchinga ulamale lalalembela Nnungu na um-
wone ayula Wambone pameho pa Nnungu na umpilikane
mwene walonjela na wako.
15 Kwa kuva, ùmbekuva shahidi wake kwa vanu vammalele
kuyamba àlalá lulawene na kulapilikana.
16 Hambi ùlindilila chani? Imila ubatiswe, uhahulwe
masambi lako akuno uyùwà kwa lina lya Nang'olo.’
17 Bahi nangu nkuuya ku Yelusalemu, panichiyuwa mu
Ing'ande yanga Nnungu, nkulona maono.
18 Nímmwene Nang'olo Yesu, nkunguhaulila kuchidoni,
‘Piyanya! Uka pa Yelusalemu upehi, kwa kuva vanu va apano
vakambeukubali ushuhuda wako kungwamba nangu.’
19 Nangu nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, vanang'o
vànimala kuva ngúpita kila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu
unguvataya nnilungu na kuvapanya avala vakukulupila
wako.
20 Na vanu pavammwalele shahidi wako Stefano, nangu
nimwene ńnipwawa upala, ńnikubaliana navo kuyamba
kuwalalwa kwake. Na nangu njo nichilolihija makoti la
avala vammwalele.’
21 Anepo Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, ‘Hwena,
nìmbekutuma uhwene kulehu, kwa vanu vakávele Vayahudi.’
”
22 Alila likuwa lya vanu nkumpilikanila Paolo mpaka
patangwele malove anelo. Anepo nkunonohanga lidi uvachi-
doni, “Mmwalale aneyo munu, kwa kuva akálembelewa kuva
mumi!”
23 Nkuhweneha kutaya lwasu akuno uvayahanga makoti
lavo na kuululuha litutunga muha.

Paolo àupisula ulaiya wake wa Chiloma

24 Nkulu wa matiyala nkuvahaulila matiyala vampelekeje m'boma lyavo. Nkulaija vammujeuje kwa kunsulubula mijeledi uchinga vamale ing'anya ivatendîle vanu vataye lwasu ing'anya yanga nang'e.
25 Henga pavannyungile Paolo uchinga vansulubule, nang'e nkummuja nkulu yumo wa matiyala myamoja anavele apala kuchidoni, “Dachi, sheliya ìnannuhusu kunsulubula laiya wa Loma kabla akànambihukumiwa?”
26 Ayula nkulu palapilikene malove anelo, nkuhwena kwa nkulu wa matiyala, nkunnyaulila kuchidoni, “Ùmbetenda chani? Ayu munu nni laiya wa Loma!”
27 Bahi nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkummuja kuchidoni, “Nguhaulile, wako nni laiya wa Loma?” Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo.”
28 Anepo nkulu wa matiyala nkuchidoni, “Nangu ngùsumile haki ya kuva laiya wa Loma kwa dihela dyohe.” Paolo nkuchidoni, “Henga nangu ni laiya wa Loma kwa kuvelekwa.”
29 Bahi avala vachichivamujeuje Paolo, nkupiyanya kuukananga. Na ayula nkulu wa matiyala nkuyopa namene pamaite kuva Paolo wannyungile kwa mididi ya chitale ni laiya wa Loma.

Paolo àimijwa muyo Lukumbi Lukulu

30 Liduva lipapête, nkulu wa matiyala álambela amale uhiu wa masitaka lasitakiwîje Paolo na Vayahudi. Bahi nkunnyungula, nkuvalaija makuhani vakulu na vajumbe va Lukumbi Lukulu vakojane. Anepo nkwida nawe Paolo na kumwimija muyo mwavo.

23

1 Paolo nkuvapalambahija meho avala vajumbe va Lukumbi Lukulu, nkuchidoni, “Mmalangavangu, mpaka nelo ntima wangu ukánguhukumu kwa chinu chohecho kuyamba maisha langu pameho pa Nnungu.”
2 Bahi ing'anya ya kutangola uchocho, Ananiya kuhani nkulu nkuvalaija avala vanaimidile pepi na Paolo vampanye likofi.
3 Anepo Paolo nkunnyaulila kuchidoni, “Nnungu mwene achiakupanye likofi, wako uvêle muchi libaka lya ing'ande livapakile chokaa! Wako ùikele anepo unguhukùmù nangu kwa kuipapata sheliya. Henga umwene uilumula sheliya kwa kulaija ngupanywe!”

4 Avala vanu vanaimidile pepi na Paolo, nkunnyaulila
Paolo kuchidoni, “Wako untongolela malove lahakalenge
Kuhani Nkulu wa Nnungu!”
5 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mmalangavangu, nangu
nikanamaite kuva nang'e nni Kuhani Nkulu. Kwa kuva,
Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, ‘Unantangolele la-
hakalenge nkulu wa vanu vako.’ ”
6 Akuno Paolo wamala kuva vanu vanji vávele Masadukayo
na vanji vávele Mafalisayo, nkunonoha lidi muyo lukumbi
wachidoni, “Mmalangavangu, nangu nni Nfalisayo mwana
wanga Nfalisayo. Nangu ngùhukumiwa ing'anya ya lilolelo
limbenalyo kuva vanu vahwîle vàmbefufulwa.”
7 Pamalidile kutangola malove anelo, Mafalisayo na
Masadukayo nkulindamuka kupwatana namene, anepo
vanu va lukumbi nkuyavanyika mipata mivili.
8 Anelo lánihumila ing'anya Masadukayo vàhaula kuva
nanga ufufulo wa vanu vahwîle, na wala nanga malaika na
wala mahoka, henga Mafalisayo vànalakulupila anelo lam-
malele.
9 Bahi pávele na lwasu lukulu namene, vakúhunda va She-
liya va nnikuwa lya Mafalisayo nkuimila nkutahuka kwa
dimongo uvachidoni, “Hwetu tukáchona chinu chohecho chi-
hakalenge chachitendile ayu munu. Panjika malaika au
mahoka vànipwahika nawe.”
10 Matahukano palayenjejeke namene, nkulu wa matiyala
nkuyopa kuva avala vanu vachivan'dalulange Paolo. Bahi
nang'e nkuvaamulisa matiyala vahwene paching'ati pa aula
mmuluku wa vanu vakammuse Paolo kwa dimongo koka
vampelekeje m'boma.
11 Chilo, Nang'olo nkuhumila na kwimila pepi na Paolo,
nkunnyaulila kuchidoni, “Likamye ntima! Kwa kuva, ma-
linga chushuhudidile habali dyangu apano pa Yelusalemu,
ùlembelewa akatende uchocho na ku Loma.”

Mitemelo ya kummwalala Paolo

12 Uhiku pauchele, Vayahudi nkutenda ntamelo chitinya.
Nkulyapilila uvachidoni, “Tukachitulye na wala tukam-
bekumbila mpaka tummwalale Paolo.”
13 Isabu ya vanu vanatendile ntemelo anewo yanipunda
vanu alubaini.
14 Bahi vanang'o nkuhwena kwa makuhani vakulu na
vasele va Vayahudi nkuchidoni, “Hwetu tùniapila kuva
tukambeyeja chinu chohecho mpaka tummwalale Paolo.
15 Hambi, mwenu pamo na vajumbe va Lukumbi Lukulu
làija ujumbe kwa nkulu wa matiyala uchinga ampelekeje
Paolo kwenu mwenu umulambilila kuva mùlembela mumale

saana habali dyake. Hwetu tùvele tayali kummwalala kabla akànambihwika pepi na mwenu.”

16 Henga mwipwave Paolo ánipilikana habali dya mitemelo
ya avala vanu ya kummetela Paolo vammwalale. Bahi nkuh-
wena, nkunainjila m'boma lya matiyala nkunnyaulila Paolo
lammalele lavakudungidile.

17 Anepo Paolo nkunchema nkulu yumo wa matiyala
myamoja nkunnyaulila kuchidoni, “Papatana na ayu kijana
uhwene nawe kwanga nkulu wa matiyala kwa kuva àvele na
lilove lya kunnyaulila.”

18 Bahi ayula nkulu wa matiyala myamoja nkumpelekeja
mwipwave Paolo mpaka kwa nkulu wa matiyala, nkuchi-
doni, “Ayula nfungwa uvanchema Paolo áninguchema nkun-
guyuwa nikupelekejije ayu kijana kwa kuva àvele na chinu
chambekuhaulila.”

19 Bahi ayula nkulu wa matiyala nkunkamula nkono ayula
kijana, nkuhwena nawe panyenje, nkummuja kuchidoni,
“Ùmbenguhauli chinu ntwani?”

20 Ayula kijana nkuchidoni, “Vayahudi vànipatana
vakuyuwe umpelekeje Paolo ku Lukumbi Lukulu nundu
uvalilambilila kuva valukumbi vàlembela vapate habali
dyake kwa uhiu namene.

21 Henga wako unakumbike kwa kuva pàvele vanu va-
punda alubaini vammetêla. Na vàniapila kuva vakambekulya
wala kukumbila chinu chohecho mpaka vammwalale hoti
Paolo. Na vino vàvele tayali, vàlindilila chihi chumbekwamula
wako.”

22 Bahi nkulu wa matiyala nkunneka ayula kijana ahwene,
nkun'duma wachidoni, “Unannyaulile munu woheyo kuva
ùninguhaulila habali aino.”

Paolo àpelekejwa kwanga Feliki

23 Nkulu wa matiyala nkuvachema matiyala vavili, vakulu
va matiyala myamoja nkuvahauli kuchidoni, “Vavikange
tayali matiyala myambili, akúkwela falasi matiyala sabini
na matiyala myambili va mikuchi uchinga vahwene ku
Kaisaliya, muikale tayali kuuka satatu ya chilo.

24 Vavike tayali falasi vambennyakûla Paolo uchinga akah-
wike kwanga Feliki, nkulu wa chilambo cha ku Yudeya, avèlè
mumi.”

25 Bahi nkulu wa matiyala nkulemba baluwa ya
kumpelekejija nkulu Feliki, baluwa yene válembile uvila,

26 “Nangu Kilaudiyo Lusiya, nìkulembila baluwa aino
wako Nkulu, Mweshimiwa Feliki.

Pwechelela disalamu dyangu.

27 Nkulu, Vayahudi váninkamula ayu munu na vávele pepi
na kummwalala, nangu nkuhwena na matunji la matiyala
nkumpoha, kwa kuva, váningumaiha kuva nang'e nni laiya
wa Loma.
28 Bahi kwa kuva ngúlembela ngumale chinu ntwani
chívatèndà Vayahudi vansitaki, nangu nkunhwikiha ku
Lukumbi lwavo Lukulu.
29 Nangu nkumala kuva masitaka lene làyamba chihi
matahukano la sheliya dyavo. Bahi nangu nikawene kuva
pàvele chinu chohecho chakosedile chímbetèndà afungwe
nnilungu au kuwalalwa.
30 Pangupilikene kuva Vayahudi vàtenda ntemelo
uchinga vammwalale, upopo nangu nkumpelekeja
kwakuwe, na kuvalaija vanu vansitâki vaide na masitaka
lavo kwakuwe."

31 Bahi avala matiyala nkuntwala Paolo malinga chivalaiji-
jwe, chilo uchila nkumpelekeja Paolo mpaka ku Antipatili.
32 Ulyamba wake avala matiyala vachiônga wamadodo
nkuuya ku Yelusalemu, m'boma lya matiyala. Nkuvaleka
avala matiyala akúkwela falasi vahwenehe na mwanda
chalumo na Paolo.
33 Pavakamwele ku Kaisaliya nkumwing'a baluwa nkulu
Feliki na kunkamuja Paolo kwanga ayula nkulu.
34 Feliki paisomile aila baluwa, nkuvauja kuchidoni, "Ayu
munu àhaloka chilambo ntwani?" Pavannyaulidile kuva
àhaloka chilambo cha ku Kilikiya,
35 Feliki nkuchidoni, "Nguchingupilikanile ing'anya yako
pavambekamola vanu vakusitâki." Anepo Feliki nkuamulisa
vammike Paolo muing'ande ya chifalume yanga Helode,
vanchunge.

24

Vayahudi vànsitaki Paolo muyo mwa Feliki

1 Bada ya maduva nnyano, Kuhani Nkulu Ananiya
nkukamola ku Kaisaliya akuno apapatènè na vasele va
Vayahudi pamo na mwanasheliya yumo wa Chiloma lina
lyake Tetulo. Vanang'o nkwida na masitaka lavo lavansitaki
Paolo muyo mwa ntawala.
2 Bahi Paolo pachemwije, Tetulo nkutandilika kuhumya
masitaka wachidoni, "Mweshimiwa Feliki, kupitila wako
tùniikala maduva lohe kwa amani ihiu. Na uongosi wako ùidile
na mabadiliko lohe lambone kwajili ya chilambo achino.
3 Anelo lammalele tùnilapwechelela kwa shukulani na
lakambeluvalika kila pachinu mmahiku lammalele.

4 Henga kwa kuva nangu nikátamwa nikuhopeje, bahi kwa
uwambone wako nìkuyuwa utupilikanile kwa alano malove
letu lainjipele latumbetangola.
5 Tùnimala kuva ayu munu ànyakwile ihonjela. Nang'e
àtandiliha timbwili kila pachinu pavêle Vayahudi pachilambo
pammalele. Na uyoyo njo nkulu wa lisehebu lya Vanasaleti.
6 Na nang'e ánilinga kuitaya unajisi Ing'ande ya Nnungu,
bahi hwetu nkunkamula. [Hwetu túlembela tunnyukumu
kupapatana na sheliya dyetu.
7 Henga nkwida Lusiya, nkulu wa matiyala nkuntwala kwa
dimongo mmakono letu.
8 Anepo Lusiya nkuvalaija vanu vansitâki Paolo vaide
kwakuwe.]* Na wako umwene ukammujauja uchiumale
uhiu wa masitaka latunsitaki.”
9 Vayahudi vammalele nkulundana nawe kwa kunhap-
atanila Paolo uvachidoni, masitaka lammalele nni la uhiu.

Paolo àlitetela muyo mwanga Feliki

10 Bahi Feliki nkumpungila nkono Paolo uchinga atangole.
Paolo nkuchidoni, “Nahangalala kulitetela muyo mwako
akuno ungumàlà kuva wako ùjukile kuva mwamusi nchil-
ambo achino kwa vyaka vyohe.
11 Wako umwene ùnahulula kumaiha kuva lakanapunda
maduva kumi na mbili kutandikila pangupite ku Yelusalemu
unannyuwa Nnungu.
12 Ava vanu nanga pavangukojije ungutahukana na munu
woheyo mu Ing'ande ya Nnungu wala kuvachonjela vanu
n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu au pachinu panji po-
hepo muimanga aino.
13 Wala nanga pavahulula kumaiha uhiu wa masitaka la-
vangusitaki nangu.
14 Nangu nakubali muyo mwako kuva, nangu ngùmwabudu
Nnungu wa anakuluvetu, na nni nkuhundwa wa Indila aila,
ivahaûla vanang'o kuva lisehebu lya kulambila. Nangu
nakulupila malove lammalele lalembwîje mmitabu vya She-
liya na mmitabu vya manabii.
15 Nangu ngùvele na lilolelo kwanga Nnungu malinga
vanang'o chivalolela kuva, Nnungu àmbevafufula vanu vam-
bone pameho pake na avala vatênda lahakalenge.
16 Bahi ing'anya ya anelyo nangu natumbama kuikala
saana maduva lammalele uchinga ntima wangu unan-
guhukumu kwa chinu chohecho pameho pa Nnungu na pa-
vanu.

---

* **24:8** Mmalemba lanji la kala malove anelo lavêle mmabano lakapali.

17 Bahi bada ya kuikala aneko kulehu kwa vyaka vyohe,
nangu nkuida ku Yelusalemu uchinga nivapelekejije alanga-
vangu Vayahudi nsada kwajili ya amahuvani na kuhumya
sadaka kwa Nnungu.
18 Pavangukojije mu Ing'ande ya Nnungu ungulatenda
anelo, nangu ngúvele ngumalidìlè aila ibada ya kulihahula.
Wala nikanavele na likuwa lya vanu na wala pakanavele na
timbwili.
19 Henga apala pávele na Vayahudi vanahaleke kuchilambo
cha ku Asiya, anevo njo vachilembelewa vapwawe apano
uvahumya masitaka lavo ikàva vavêle na lilove lyohelyo au
chinu chohecho chakungusitaki.
20 Au, ava vanu vavêle apano vahaule chinu ntwani
chihakalenge chivachiwene kwang'une pannaimidile pa
Lukumbi Lukulu,
21 ikànave chihi malove ulala lannatangwele pannaimidile
muyo mwavo kuva, 'Mùnguhukumu nelo ing'anya ya lilolelo
linguvenalyo kuva, vanu vahwîle vàmbefufuliwa!' "
22 Anepo Feliki, anaimaite Indila aila saana, nkuiimija aila
ing'anya hoti. Nkuvahaulila kuchidoni, "Nahumya hukumu
ya ing'anya aino pambeida apano Lusiya nkulu wa matiyala."
23 Bahi nkumwamulisa nkulu wa matiyala myamoja an-
chunge Paolo na kumwing'a wasa kadiki, na ayanjavake
vanalimbijwe kumwing'a vitukutuku vyasikikila.

Feliki na n'jawe vàmpilikanila Paolo

24 Bada ya maduva kadiki, Feliki nkukamola na Dulusila
n'jawe, anavele Nnyahudi. Nkulaija Paolo achemwe,
nkumpilikanila pachitangola kuyamba ing'ulupa ya
kunkulupila Yesu Kilisto.
25 Henga Paolo pachilonjelela kuyamba haki na uweso wa
kulikamulanga na kuyamba hukumu ya Nnungu îîda, Feliki
nkuyopa, nkunnyauli Paolo kuchidoni, "Vino hwena hoti,
nguchinikucheme kavila panimbepata wasa."
26 Henga pamo na anelo Feliki álolela kuva, Paolo achi-
amwing'e dihela. Bahi ing'anya ya anelyo, Feliki nkuva
wanchemachema Paolo myanda yohe wapwahika nawe.
27 Bada ya vyaka vivili, Polikiyo Festo nkutwala chiteng'u
cha ukulu changa Feliki. Bahi kwa kuva Feliki álembela
alipakahe kwa Vayahudi, nkunneka Paolo avèlè nnilungu.

25

Paolo muyo mwanga Festo

1 Bahi Festo pakamwele ku Kaisaliya, nkupita maduva
matatu, nkuyomboka kuhwena Ku Yelusalemu.

2 Aneko makuhani vakulu na vakulu va Vayahudi nkun-
nyaulila Festo habali dyanga Paolo.
3 Nkuva uvampembeja Festo uchinga avatendele lyam-
bone kwa kuvapelekejija Paolo ku Yelusalemu, kwa kuva,
válembela vammetele na kummwalala pambekuva nndila.
4 Henga Festo nkuvayang'ula kuchidoni, “Paolo
àvenkuchungwa nnilungu aneko ku Kaisaliya, na nimwene
ngùvele pepi kuhwena ukwoko.
5 Bahi vakulu venu vapapatane na nangu vakansitaki, ikàva
pàvele chinu chohecho chihakalenge chachitendile.”
6 Bahi Festo paikele navo malinga maduva nane au kumi
uvila, nkuhelelekela ya ku Kaisaliya. Liduva lya vili nkuikala
pachiteng'u cha hukumu, nkuamulisa vaidinawe Paolo.
7 Paolo pakamwele, avala Vayahudi vahalêke ku
Yelusalemu nkun'dinguka na kutandilika kunsitaki masitaka
lohe la kwidopa lavakanahulwile kananga vene kulamaiha.
8 Anepo Paolo nkulitetela wachidoni, “Nangu nanga chinu
chingukosedile kwamba sheliya ya Vayahudi wala kwamba
Ing'ande ya Nnungu na wala nikánkosedile Nfalume wa
Loma.”
9 Henga kwa kuva Festo álembela alipakahe kwa Vayahudi,
nkummuja Paolo kuchidoni, “Dachi, ùnalembela uhwene ku
Yelusalemu ukahukumiwe aneko muyo mwangu kwajili ya
masitaka alano lavakusiteke?”
10 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngùimidile muyo
lukumbi luvêle mumamulaka la Nfalume wa Loma, na
apano njo pangulembelewa nguhukumiwe. Nikávakosedile
Vayahudi chinu chohecho malinga wako umwene chiumaite
saana.
11 Bahi ikàva ngwònekene kuva ngùtendile chinu
chihakalenge chilembelêwa nguhukumiwe kuhwa, nangu
nikáhita kuhwa. Henga ikàva nanga uhiu wohewo wa
masitaka lavangusitaki, bahi nanga munu woheyo ahulûla
kungukamuja kwa Vayahudi. Nangu ngùlembela haki yangu
ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma!”
12 Bahi Festo pamalidile kutangola na vasauli vake nkuchi-
doni, “Ùyuwite ukahukumiwe kwa Nfalume wa Loma, bahi
uchiuhwene kwa Nfalume wa Loma.”

Festo àyuwa lúnda kwa Nfalume Agilipa

13 Bada ya maduva kadiki, Nfalume Agilipa na Beneke
nkuhwika ku Kaisaliya unammuja habali Festo.
14 Na pavaikele aneko kwa maduva lohe, Festo nkun-
nyaulila nfalume kwamba ing'anya yanga Paolo wachi-
doni, “Apano pàvele munu yumo wannekile Feliki ahungwìjè
nnilungu.

15 Nangu pannavele ku Yelusalemu, makuhani vakulu na
vasele va Vayahudi váninsitaki na kunguyuwa ninnyukumu
kuhwa.
16 Nangu nkuvayang'ula kuva, aneyo ikee mihambo ya
Chiloma kunnyukumu munu woheyo kuwalalwa kabla
akànambikojana meho kwa meho na vanu vansitêke uchinga
nanang'e apate wasa wa kulitetela kwamba masitaka
lavansiteke.
17 Bahi pavakamwele apano nangu nikanatimile. Liduva li-
papête, nangu nkuchemehija lukumbi, nkuikala pachiteng'u
cha hukumu nkuamulisa aneyo munu vaide nawe.
18 Pavaimidile vanu vansitêke Paolo, nanga pavanahawile
lilove lyohelyo lihakalenge lyatendile malinga chinichilolela
nangu.
19 Henga vátahukana nawe kwamba dini yao vene na
kuyamba munu yumo uvanchema Yesu anahidile, henga
Paolo átumbamila kuva Yesu mumi.
20 Anepo nangu nikanamaite namuna ya kupata uhiu wa
malove anelo. Nangu nkummuja Paolo ikàva achiatamwe
kuhwena ku Yelusalemu uchinga ing'anya yake ikahuku-
miwe aneko.
21 Henga Paolo palembedile haki yake ya kunahukumiwa
kwa Nfalume wa Loma, nangu nkuamulisa vanchunge
nnilungu mpaka panimbempelekeja kwa Nfalume wa
Loma."
22 Anepo Agilipa nkunnyaulila Festo kuchidoni, "Nanani
uchocho ngùlambela nimpilikanile ayu munu nimwene."
Festo nkuyang'ula kuchidoni, "Ùnampilikanila nundu."

Paolo àpelekejwa muyo mwanga Agilipa

23 Bahi liduva lipapête, Agilipa pamo nawi Beneke
nkukamola kwa dihinji ding'ulu, nkuingila nnukumbi lwa
makojano pamo na vakulu va matiyala na vakulu va imanga.
Anepo Festo nkuamulisa vakantwale Paolo vaide nawe.
24 Anepo Festo nkuchidoni, "Nfalume Agilipa, na mmam-
malele mmêle apano na hwetu, ayu munu umumwona muyo
mwenu, Vayahudi vammalele va apano na va ku Yelusalemu
váningutongodikila akuno uvataya lwasu kuva, ayu munu
àlembelewa ahwe.
25 Nangu ngùwene kuva akátendile chinu chohecho chim-
bentenda ahukumiwe kuhwa. Henga kwa kuva Paolo
mwene àniyuwa akahukumiwe kwanga Nfalume wa Loma,
nangu nkuamula nimpelekeje ku Loma.
26 Henga nikávele na chinu chimaikâna cha kunnembila
nkulu wetu, Nfalume wa Loma kumwamba Paolo. Bahi
ngùidile nawe muyo mwenu, asa muyo mwako, wako

Nfalume Agilipa uchinga akaujwaujwa ngupate masitaka la kulemba.
27 Kwa kuva, ngwònna akee chinu chambone nangu kumpelekeja nfungwa bila kulatambulanga masitaka lavansiteke.”

26

Paolo àlitetela muyo mwa Nfalume Agilipa

1 Bahi Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hambi unaluhusiwa kulitetela.” Anepo Paolo nkunyoloja nkono wake nkutandilika kulitetela, wachidoni,
2 “Nfalume Agilipa, nangu nìlyona kuva ngùpete wasa nkulu wa kulitetela muyo mwako kwamba àlalá masitaka lammalele lavangusiteke Vayahudi,
3 asa kwa kuva wako umwene ùnimala namene mihambo ya Vayahudi na matahukano lavo lammalele, bahi nakuyuwa ungupililile kwa kungupilikanila.
4 Vayahudi vammalele vànimala habali dya maisha langu kutandikila pannavele nin'joko na namuna chinguikele nchilambo changu na aneko ku Yelusalemu.
5 Vanang'o vàningumala kwa vyaka vyohe na vakàlembela vànahulula chihi kushuhudila kuva nangu ngúvele nimunu wa lisehebu lya Mafalisayo, lisehebu lipapâta namene sheliya dya dini yetu ya Chiyahudi.
6 Vino ngùvele apano, nguhukumiwe ing'anya ya kuva ngùilolela aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu.
7 Ahadi yene nni uila ilolêwa na matawa letu kumi na mbili la vanu vetu, uvamwabudu Nnungu kwa bidi chilo na muhi. Nfalume Agilipa, ing'anya ya lilolelo anelyo Vayahudi vànangusitaki!
8 Ing'anya ntwani mwenu mùtenda kuva nni chinu chikákulupika Nnungu kuvafufula vanu vahwîle?
9 Nangu nimwene ngútenda kuva ngùlembelewa ngutende lammalele lahululîka uchinga ngutahuke habali dya Yesu wa ku Nasaleti.
10 Anelo njo langulatendile ku Yelusalemu. Ngúpete mamulaka kuhaloka kwa makuhani vakulu, nangu nkuvataya nnilungu vakúkulupila vohe. Na pavachihukumiwa kuwalalwa, nanani ngútandola vawalalwe.
11 Myanda yohe ńnahwena n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu univabaniha na kuvakolokoha vaikane ing'ulupa yavo. Ńnivasunalila namene mpaka kunavataha n'dimanga dya chiyeni.”

Paolo àtana namuna chankulupidile Yesu
(Matendo 9:1-19, 22:6-16)

12 “Bahi liduva limo ngúvele mmwanda unguhwènà ku
Dameski akuno nguvèlè na mamulaka na malaijo lahalôka
kwa makuhani vakulu.
13 Nfalume Agilipa, pannavele nndila malinga sasita ya
muhi, nauwene nng'anje ung'anyîma kupunda wa liduva
uhalòkà kulihunde. Nkungulangajija nangu na avangu van-
gupapatene navo.
14 Tuvammalele nkumatoka pahi, nangu nkulipikana lidi
ulitangola na nangu kwa Chieblaniya kuchidoni, ‘Sauli!
Sauli! Mwadachi ùnangubaniha? Uliwalala chihi bule malinga
ung'ombe apânya litapola isimbo ihongoleke ya nchunga
wake.’
15 Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’
Nang'olo nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu
ungubanîha.
16 Henga vino takatuka uimile. Ènikuhumila uchinga niku-
vike kuva ntumishi wangu na shahidi wangu. Uchiuvamaihe
vanu vanji vitukutuku vyuviwene nelo na vinji vinimbeku-
languja paida.
17 Nìmbekupoha mmakono mwa Vayahudi na vanu vakávele
Vayahudi. Nìkutuma kwa vanu anevo uchinga,
18 uvakusumbule meho lavo vapate kuuka nnupi vaide
kunng'anje na kuuka muutawala wanga Nanchindenga, van-
naukile Nnungu uchinga kwa kungukulupila nangu vasame-
hewe masambi lavo na vapate mapala pamo na vanu va-
hahuliwîje kuva vanu va Nnungu.’ ”

Paolo àtongola kwamba madengo lake

19 “Bahi Nfalume Agilipa, nangu nkutenda malinga chingu-
laijijwe mmaono àlalá lahalêke kulihunde.
20 Henga ngútandilike kuvahubilila vanu va ku Dameski
hoti koka nkuhwena kunavahubilila vanu va ku Yelusalemu
na chilambo chammalele cha Yudeya na kwa vanu vakávele
Vayahudi, unguvahimya vanu valeke kutenda masambi na
kunnaukila mwalehu Nnungu na vamaihe kwa vitendo
vyavo kuva vàninnaukila Nnungu.
21 Bahi ing'anya ya malove anelo Vayahudi nkungukamula
pannavele mu Ing'ande ya Nnungu nkulambela vambwalale.
22 Henga kwa kuyangatwa na Nnungu, nangu nimumi
mpaka nelo. Nangu ènniimila kuhumya ushahidi kwa
vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu. Wala nanga
pangutangola malove lanji lalekêne na àlalá lavanatangwele
manabii pamo na Musa kuva làmbehumila.
23 Vanang'o vátangwele kuva, Kilisto àmbebanihwa, na kuva,
nang'e àmbekuva ntandi kufufulwa kuhaloka kwa vanu

vahwîle uchinga avayanjajije vanu vammalele nng'anje wa upohi, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.”

24 Paolo pachilitetela uchocho, Festo nkunonoha lidi wachidoni, “Paolo ùvele na ding'apedi! Kusoma kuusomile namene kukutenda ùùve n'ding'apedi!”

25 Henga Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenye Festo, nangu nikávele n'ding'apedi. Nangu ngùtangola malove mahiu na lamana.

26 Kwa kuva, Nfalume Agilipa ànilamala alano, na nangu nàhulula chihi kutangola muyo mwake bila kulipwelela. Kwa kuva, ìnnimala namene kuva wala nanga lilove lyohelyo mualano lyakalimaite kwa kuva chitukutuku chene achino chikátendeke kunamaweka.

27 Nfalume Agilipa, dachi ùnakulupila malove lavatangwele manabii va kala? Nangu ìnnimala kuva ùnalakulupila.”

28 Anepo Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Dachi, wako ùtenda kwa malove lako kadiki ùnahulula kungutenda nangu kuva Nkilisto?”

29 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Ikàva kwa malove kadiki au kwa malove lohe, henga nangu nìnnyuwa Nnungu uchinga wako na vanu vammalele vangupilikanîla nelo vààve Vakilisto muchi nangu, henga bila uhungwa uvila mididi.”

30 Anepo Nfalume Agilipa na Festo, nkulu wa chilambo nawi Beneke na avala vammalele vanavele apala pamo na vanang'o, nkuimilanga.

31 Pavamwadilikene nkuva uvahaulanila kuva, “Ayu munu nanga patendile chinu chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa wala kuhungwa nnilungu.”

32 Anepo Agilipa nanang'e nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Ayu munu akanihunguliwa kuikave akayùwà ing'anya yake ikapilikaniwe kwa Nfalume wa Loma.”*

27

Paolo àpelekejwa ku Loma

1 Bahi paiamuliwije kuva tuhwene ku Italiya kwa indila ya bahali, Paolo na vafungwa vanji nkuvikwa kwa nkulu yumo wa matiyala myamoja lina lyake Yulio uchinga avachunge, nang'e ávele wa nnitunji lya matiyala lichichemwa “Litunji lya Nfalume wa Loma.”

2 Hwetu nkukwela mmeli ichihalôka imanga ya ku Adilimitiyo inavele pepi kuuka kuhwena kubandali dinji dinavele pwani ya vilambo vya ku Asiya. Hwetu nkuuka anepo

* **26:32** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

akuno tupapatènè na munu yumo wa ku Makedoniya uvach-
inchema Alistaliko, áchihalòkà imanga ya ku Sesalonike.
3 Liduva lipapête, hwetu nkuhwika ku Sidoni, bahi Yulio
nkuntendela Paolo uwambone nkulu namene, nkunnyaulila
avaongele ayanjavake uchinga vamwing'e vitukutuku
vyanasikikidile.
4 Patuukile anepo, nkukwela mmeli kavila, nkupita m'bali
ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha Kiplo kwa kuva
lipungo línatutukuha kwa kuhalokela muyo mwetu.
5 Bahi patuyombweke bahali inavele m'bali wa chilambo
cha ku Kilikiya na ku Pamfiliya, nkunahwika kuimanga
ichêmwa Mila, ívele chilambo cha ku Likiya.
6 Aneko ayula nkulu wa matiyala nkuikoja meli inji ya ku
Alekisandiliya ichihwena ku Italiya, tuvammalele nkukwe-
langa anemwo.
7 Tútwete maduva lohe utwonga kadiki-kadiki akuno
utubanika, henga kuntululilo nkunakamola pepi na imanga
ya ku Nido. Kwa kuva lipungo lívele likulu, nkutudivila
tunahulule kuhwena indila ituchilembela tuilondole. Anepo
hwetu nkupita m'bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa
cha ku Kilete, pepi na Salimone.
8 Twónga kadiki-kadiki utupita nnyenje medi akuno
utubanika namene, nkunahwika pachinu pachemwa
“Bandali Ikatapele,” pepi na imanga ichêmwa Laseya.
9 Maduva lohe lánipita, ata liduva lya kufunga nalinang'o
línipita, na maduva láchipapàtà láva la hatali kwonga m'bahali.
Bahi Paolo nkuvaduma wachidoni,
10 “Mmalangavangu, nangu ngwòna kuva auno mwanda
ùvele na hatali na asala yohe muyo mwetu, akee chihi meli
na misigo bahi, henga pamo na umi wetu mwalehu.”
11 Henga ayula nkulu wa matiyala myamoja nkuleka kupi-
likanila malove latangwele Paolo, nang'e nkupilikanila mal-
ove la mwene meli pamo na nkúlodya meli.
12 Hambi kwa kuva apala pabandali pakanavele pachinu
pakatapele kuikala kwa mahiku la imepo, vanu vohe
nkuhumya ding'ano kuva vauke pachinu apala vahwenehe
na mwanda wavo mpaka kuimanga ya ku Foiniki, koka
vaikale aneko mpaka palambepita mahiku la imepo
hoti. Foiniki ívele bandali inavele pachisiwa cha ku
Kilete chichilola m'bali wa kusini-mangalibi na kaskazini-
mangalibi, kwa kuva aneko vakanihulula kuikala kwa
mahiku la imepo.

Kutibuka kwa bahali

13 Pautandilike kupunga mpapa ukávele na dimongo
namene uchihaloka m'bali wa kusini, vanang'o nkwona

kuva mpapa uvachilindilila ùnikamola, bahi nkuiusa naanga
nkutandilika mwanda uvaonga mwitepa chisiwa cha Kilete.
14 Henga bada ya kupita uhiku kadiki nkuhaloka
lipungo likulu lichêmwa, “Lipungo lya kaskazini-mashaliki,”
kuhaloka m'bali wa chisiwa cha Kilete.
15 Anelyo lipungo nkuitukuha meli, na kwa kuva
tukanahulwile kwopotana nalyo, hwetu nkuileka meli
itukuhwe na lipungo mpaka kumedi lohe kulichilodya
anelyo lipungo.
16 Patuchipita m'bali ukápunga namene lipungo mwitepa
chisiwa chijoko chichêmwa Kauda, túnibanika namene kuin-
jija mashuwa inyoko mmeli.
17 Bahi avala vanu pavamalidile kuiinjija, nkuitava mi-
didi meli uchinga inahaduke. Na kwa kuva váyopa vanach-
ing'amwa muulongo uvêle pepi na pwani ya ku Siliti, bahi
nkusulupuha matanga, nkuileka meli itukuhwe na lipungo.
18 Lipungo línihweneha kutwopota namene, na liduva li-
papête nkututenda tutandilike kuyahanga misigo inavele
mmeli.
19 Liduva lya tatu, nkutandilika kuyahanga mmedi vikolelo
vya mmeli kwa makono lavo vene.
20 Nkupita maduva lohe tukànambilyona liduva wala
inondwa, na lipungo nkuhalija kupunga namene, kuntululilo
lilolelo lya kupohwa nkuyahika mwalehu.
21 Vanu vávele vaikèlè maduva lohe vakànambikulya chinu
chohecho. Bahi Paolo nkuimila ching'ati vanu nkutangola
kuchidoni, “Mwenu mmanu, kuikavele umungupilikanila na
kuyeweja mwanda wa kuuka ku Kilete, ibaniki aino na asala
aino ikánatukoje.
22 Henga hambi nìnnyuwa mulikamye mitima, kwa kuva,
wala nanga munu kananga yumo ambekûhwa, ila meli bahi
njo imbehadûka.
23 Kwa kuva, chilo cha nelo malaika wa Nnungu, Nnungu
ayula angutendîle nangu kuva wake na nni unguntumikila,
áninguhumila nkuimila muyo mwangu,
24 nkunguhaulila kuchidoni, ‘Paolo, unayope! Kwa kuva,
ùlembelewa uimile muyo mwa Nfalume wa Loma, na Nnungu
kwa uwambone wake ànivapoha vanu vammalele vaônga
pamo na wako.’
25 Bahi mmalangavangu, likamyange mitima kwa
kuva, nangu nankulupila Nnungu na ìmbekuva muchi
changuhaulidile.
26 Henga lasima meli yetu iching'amwe munnyangi wa
chisiwa fulani.”
27 Pachikamwele ching'ati chilo cha liduva lya kumi na
ncheche, patuchitukuhwa akuno na aneko na lipungo lya

bahali ya Adiliya, amadengo vammeli nkutenda kuva và*vele* pepi na kunnyangi.

28 Nkusulupuhija n'didi uvahungile chinu cha kwidopa mmedi, ukuwona ulehu wake uchidika mita alubaini kwenda pahi. Nkuhwena muyo kadiki nkupima kavila nkupata mita salasini.

29 Kwa kuyopa meli inaguma mmayanga, nkusulupuhija mmedi naanga ncheche kwa nnyuma meli uchinga ihwene kadiki-kadiki, nkuyuwa uhiku upiyanye kucha.

30 Amadengo va mmeli nkulembela vatile, nkusulupuhija mashuwa m'bahali, uvalambilila kuva và*lembela* vasulupuhe naanga m'bali wa muyo meli.

31 Paolo nkunnyauli nkulu wa matiyala na matiyala lake kuchidoni, “Ava vanu vakà*naisalile* umuno mmeli, mwenu mmammalele mukambepohwa.”

32 Anepo matiyala nkuicheketa mididi ichikamulila mashuwa, nkuileka imatokele m'bahali.

33 Ulyamba na mambumbu Paolo nkuvakulumisa vanu vammalele valye chakulya, wachidoni, “Nelo nni liduva lya kumi na ncheche muvèlè chihi nnipamba na mukatamwije kulya, na mukán*akulya* chinu chohecho.

34 Bahi nì*nnyuwa* mulye chakulya, kwa kuva mù*lembelewa* mulye uchinga munahwe. Kwa kuva, wala nanga munu mmwenu ambeliwalâ*la* kananga kadiki.”

35 Paolo pamalidile kutangola malove anelo nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu muyo mwavo, nkuumeya nkutandilika kuulya.

36 Anepo vammalele nkulikamya mitima, navanang'o uchocho nkutandilika kulya chakulya.

37 Jumula ya tuvanu tú*navele* mmeli tú*vele* myambili sabini na sita.

38 Kila munu palile nkusiba, nkutandilika kuyaha misigo ya ngano m'bahali kupungula iidopi ya meli.

Kuhadukanga kwa meli

39 Uhiku pauchele, vamadengo va mmeli nanga pavanachimaite achila chilambo, henga nkupona pachinu fulani bahali paiyendile kadiki nchisiwa na pachinu panavele nnyangi wohe. Bahi nkukudungila vahwene aneko uchinga ikà*chihululika* vaiimije meli yao aneko.

40 Nkuhungulanga naanga dyammalele na kudileka dititimile m'bahali akuno uvahungulanga mididi ivanahungile mmilandi ivalodidya meli. Anepo nkukweja inguwo imo muyo uchinga ipapate mpapa na kutukuha meli kuhwena pwani.

41 Henga meli nkuguma nchisulu cha ulongo. M'bali wa
muyo wa meli nkuhavikwa mwalehu muulongo na wala
nanga kutikinyika, na m'bali wa nnyuma nkulumukana
vibeduli kwa dimongo dya mawimbi.
42 Bahi matiyala nkulembela vavawalale vafungwa vam-
malele kuyopa vanaogelela dahu mpaka kunnyangi na ku-
taloka.
43 Henga kwa kuva ayula nkulu wa matiyala álembela am-
pohe Paolo, nkuvadivila matiyala vanalatende anelo. Nku-
vahauli vanu vahulûla kwogelela valiyahe mmedi vaogelele
mpaka kunnyangi.
44 Na vanu vanji vahwene akuno valikamulidìlè n'dimbao
au mmibeduli vya meli ilumukene. Na uvila njo tuvammalele
chitunahwikile pwani salama.

28

Paolo kuchisiwa cha Malita

1 Patuhwikile kunnyangi salama, nni patukameke kuva
achila chisiwa chíchemwa Malita.
2 Venedi va anepo vátutendeledile lambone namene.
Vákumbanyije moto nkutukalibisa tuvammalele kwa kuva
imbula ínatonya na pávele na imepo.
3 Bahi Paolo álokwete nnyunda wa ding'uni, na pachidivika
pamoto, nnyongo avêle na sumu nkuhuma n'ding'uni adila
ing'anya ya ntukuta, nkuluma munkono wanga Paolo na
kuning'inila upala.
4 Venedi va anepo pachisiwa pavammwene nnyongo wan-
ing'inila munkono wanga Paolo, nkuva uvahaulanila kuchi-
doni, “Hakika ayu munu nni nkúwalala, pamo na kuva
ànipohwa kuhwa m'bahali, henga nnungu wetu wachimahe
utunchema Haki, akambenneka ààve mumi!”
5 Bahi Paolo nkumpatulila pamoto ayula nnyongo na wala
nanga paunammengile kananga kadiki.
6 Avala vanu válolela vamwone Paolo wavimbanga au
wamatoka na kuhwa upala. Henga pavalindilidile kwa
uhiku nnehu bila kuchona chinu chohecho uchinkoja Paolo,
nkupindikulanya ding'ano dyao nkutandilika kutangola
kuva Paolo nni yumo wa milungu.
7 Pepi na pachinu apala pávele na welu nkulungwa wanga
nkulu wa achila chisiwa, lina lyake Publiyo. Munu aneyo
ánitupwachelela saana kuva tuvayeni vake kwa maduva
matatu akuno watutendela lambone.
8 Atatake Publiyo álele pachinanda kwa kuva ávele
nchidumba na ádalola myadi. Paolo nkuinji nng'ande
uchinga akannole, nkunnyuwila na kummikila makono
na nkunnamya.

9 Bahi ng'anya ya anelyo lihumidîle, vanu vammalele
vachiuûla va apala pachisiwa nkuida, navanang'o nku-
lamywa.
10 Vanu nkutweshimu namene, na patunavele tayali kuuka
mwanda kwa indila ya mmedi, venedi nkutwing'a vituku-
tukutu vyammalele vitunasikikidile, na kutupakilila mmeli.

Paolo na avake vàhwika ku Loma

11 Paipitile myedi mitatu, hwetu nkutandilika kavila
mwanda wetu mmeli ya ku Alekisandiliya inaimidile
pachisiwa anecho uvalindilila lapite mahiku la imepo hoti.
Na mmeli aneyo vávedile disanamu dya milungu mavila
vachêmwa, Kasta na Polukusi.
12 Patuhwikile imanga ya ku Silakusa, nkuikala anepo
maduva matatu.
13 Patuukile anepo, nkunahwika imanga ya Legiyo. Liduva
lipapête, lipungo nkutandilika kupunga kuhaloka m'bali wa
kusini, na liduva lya vili nkunahwika paimanga ya Puteoli.
14 Aneko nkuvakoja avetu vankulupîla Yesu, nkutuyuwa
tuikale navo kwa lijuma limo. Anepo nkuhwena ku Loma.
15 Bahi vakúkulupila avetu va ku Loma pavapilikene kuva
tuvenkwida, vanji nkuida mpaka Palisoko lya Apiyo na vanji
mpaka pachinu pachemwa, “Ding'ande Dinatu dya Vayeni,”
nkutupwechela. Paolo pavawene nkunshukulu Nnungu,
nkutujwa ntima.

Paolo àvahubilila vanu ku Loma

16 Patukamwele ku Loma, Paolo vámwing'ile luhusa lwa
kunaikala ing'ande ya weka pamo na litiyala yumo achinno-
lihija.
17 Bada ya maduva matatu, Paolo nkuvachema vakulu
va Vayahudi. Pavakojene, Paolo nkuvahaulila kuchidoni,
“Mmalangavangu, pamo na kuva nanga chinu chohecho chi-
hakalenge chinivatendile Vayahudi avetu au kutahukana na
mihambo ya anakuluvetu, henga nangu ńnikamulwa aneko ku
Yelusalemu na kutaywa mmakono la Valoma.
18 Henga Valoma pavanguujije-ujije nkungwona nanga
chinu chingukosedile chimbengutênda nguhukumiwe
kuhwa, nkulembela vanguhungulange.
19 Henga pavaamwile uchocho, Vayahudi nkuhita, nangu
nkuyuwa nikahukumiwe kwa Nfalume wa Loma pamo na
kuva nikanavele na lilove lyohelyo lya kuvasitaki Vayahudi
avangu.
20 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìnchemenge apano nelo
uchinga tupwahike na ninnyaulile kuva ing'anya ya lilolelo
livavenalyo Vaisilaeli, nangu ngùtavijwe kwa mididi aino ya
chitale.”

21 Vanang'o nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hwetu
tukanambipwachela baluwa yoheyo ihalôka ku Yudeya
ikwâmba wako, na wala nanga munu woheyo akamwêle
apano unatuhaulila habali dyako au kutuhaulila chinu
chohecho chihakalenge chikwâmba wako.
22 Henga hwetu tùnatamwa namene tupilikane chiuwona
wako umwene, kwa kuva, tùnimala kuva kila pachinu vanu
vàtangola malove lahakalenge kuyamba lisehebu anelyo.”
23 Anepo vanang'o nkupanga liduva lya kukojana na Paolo.
Liduva anelyo nkuida vanu vohe paing'ande yachiikala
Paolo. Bahi Paolo, kutandikila ulyamba mpaka chinalyulo
nkuva wavaelesa vanu mambo lohe pamo na kuhumya
ushuhuda kwamba Ufalume wa Nnungu. Nkuva walinga
kuvakulupisa vanu habali dya Yesu kwa kutanga malove la
mu Sheliya ya Musa na la mmitabu vya manabii.
24 Bahi vanu vanapawije apala vanji vánilakulupila malove
lake, henga vanu vanji nanga pavanakulupidile.
25 Bahi vanu kabla vakànambiukananga akuno uvatahukana,
Paolo nkuyenjeja kutangola wachidoni, “Umumu Wanaswe
átangwele muhiu panatangwele na anakuluvenu kupitila
kwanga nabii Isaya kuva,
26 ‘Hwena kwa ava vanu ukavahaulile kuva,
“Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa,
na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.
27 Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,
na makutu lavo làna idopa kupilikana
na meho lavo làni onija.
Kuikavele ikàva uchocho,
vakanilola kwa meho lao,
na vakanipilikana kwa makutu lao,
na vakanikameka kwa mitima yao,
vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya.” ’
28 Bahi imaike kwenu mwenu kuva auno upohi wa Nnungu
ùpelekejijwe kwa vanu vakávele Vayahudi na anevo vachivapi-
likanile.”
29 Paolo pamalidile kutangola malove anelo, Vayahudi
nkuukananga akuno uvatahukana vene kwa vene.
30 Kwa uhiku wa vyaka vivili Paolo nkuikala kuing'ande
yake yanapangile, wavapwechela vanu vammalele vachih-
wena unamwongela.
31 Nkuva wavahubilila vanu habali dya Ufalume wa
Nnungu pamo na kuvahunda vanu habali dya Nang'olo Yesu
Kilisto, bila kuyopa wala kudivilwa na munu woheyo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Valoma
Ulongoledi wa baluwa ya Valoma

Baluwa ya Valoma ílembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, panjika mmwaka wa 54 mpaka wa 58 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uhiku auno Paolo àvele akànambihwika ku Loma, bahi nkwamula atume baluwa aino kwa makudungilo la kuvaelekesa vakúkulupila vaikâla ku Loma nsingi wa ing'ulupa yavo kuva, vanu vammalele vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila chihi Yesu Kilisto, ikàva Vayahudi au vanu vakávele Vayahudi. Álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya ku Kolinso imanga yachiikala mmahiku anelo. Paolo àlembile baluwa aino uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Yesu Kilisto (16:26).

Baluwa ya Valoma nni baluwa muhimu namene kwa mahiku lammalele na kwa Vakilisto va kila pachinu, kwa namuna Paolo chafafanula saana kwamba upohi upatikâna chihi kupitila kwa Yesu Kilisto. Kwa kuva vanu vohe vapwechedîle baluwa aino ya Valoma akee Vayahudi, bahi Paolo ànilinga kuelesa saana kwamba uloongo upwawije kati ya Lilailano lya Kala na Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vànakulupila kuva, nsitali ulonjelêla ujumbe wa baluwa aino kwa uinjipihi nni aula ùhaloka sula 1:16, uhaûla kuva, “Nangu wala nikáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.” Sehemu inandi ya baluwa ya Valoma (sula ya 1-11) ìnyakwile mahundo la nsingi layâmba namuna chitutendwa kuva tuvambone pameho pa Nnungu kwa kupitila kunkulupila Yesu. Na sehemu yavili ya baluwa aino (sula ya 12-15) ìnyakwile maeleso lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Valoma

1. Sula ya 1:1-15, Paolo àtandilika baluwa yake kwa hali ya kawaida ya kulitambuliha mwene na kuvatambuliha avala vavalembila baluwa aino.
2. Sula ya 1:16-11:36, Paolo àlembile kwamba habali dya kuhochela kwa vanu vammalele, na kuyamba upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto.
3. Sula ya 12:1-15:13, Paolo àelesea namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

4. Sula ya 16, Paolo àmalilila kuilemba baluwa kwa kuvasalimila vanu fulani vavêle nnikuwa lya vakúkulupila va ku Loma.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ntumishi wanga Yesu Kilisto, ngutandolwejîje na Nnungu kuva ntume na kulaijwa kuyanjaja Malove Lambone la Nnungu.

2 Malove anelo Lambone, Nnungu ánilaahidi Mmalemba Lanaswe kutandikila machedo kupitila manabii vake.

3 Na Malove anelo Lambone làmwamba Mwanawe Nnungu, yani Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Nang'e ávelekwejije chimmili kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi,

4 henga kuyamba isungu yake yanaswe Yesu Kilisto Nang'olo wetu ánimaihwa kwa dimongo ding'ulu kuva Mwana wanga Nnungu kwa kupitila kufufuka kwake kuhaloka kwa vanu vahwîle.

5 Bahi kwa kupitila Yesu, Nnungu àtupele inema na àtutendile kuva mitume uchinga tuvalodye vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana, na kwa kutenda uchocho, lina lyake lipate kutumbyangwa.

6 Na mwenu uchocho nni mmanu muvanu anevo, mùtandolwejije na Nnungu uchinga mùùve mmanu mma Yesu Kilisto.

7 Bahi nangu nìnnembila mwenu mmammalele muvêle ku Loma, mmanu mutâmwa na Nnungu, mutandolwejîje mùùve mmanu vake. Inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

Paolo àvele na hamu ya kuvaongela vakúkulupila va ku Loma

8 Nàndilika kunshukulu Nnungu wangu hoti kupitila Yesu Kilisto kwajili yenu mmammalele, ing'anya habali dya ing'ulupa yenu dìvechinkuyanjajwa pachilambo pammamlele.

9 Kwa kuva, aneyo Nnungu unintumikila kwa ntima wangu wammalele kwa kupitila kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Mwanawe, nang'e nni shahidi wangu kwamba namuna chininkumbukilanga mwenu maduva lammalele, pangunnyuwa Nnungu.

10 Nangu nìnnyuwa Nnungu uchinga akàtamwa, aning'e wasa wa kumwongela mwenu.

11 Kwa kuva, ngùvele na hamu namene ya kwonana na mwenu uchinga ngupate kuyavana na mwenu inudyo ya chinnungu uchinga mupate kuhwinga.

12 Yani ngwàmba uvila, nangu ngukamywe ntima kupitila ing'ulupa yenu na mwenu mupate kukamywa mitima kupitila ing'ulupa yangu.

13 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale
kuva, myanda yohe ńnikudungila namene nimwongele, henga
mpaka vino mbèchinkudivilwa. Makudungilo langu ni kukola
madengo kwenu mwenu na kuvyona vihepo vya chinnungu
malinga chiniviwene kwa vanu vanji vakávele Vayahudi.
14 Nangu ngùlembelewa nivahwenele vanu vammalele,
Vagiliki na vakávele Vagiliki, vanu vavêle na lúnda na vakávele
na lúnda.
15 Bahi ing'anya ya anelyo, nalembela namene kutanga
Malove Lambone na kwenu mwenu, mmanu mma ku Loma.

Dimongo dya Malove Lambone

16 Nangu wala nikáona dihoni kwamba Malove Lambone
lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu
divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti
koka kwa vanu vakávele Vayahudi.
17 Kwa kuva, Malove Lambone làlanguja namuna Nnungu
chavatenda vanu kuva vambone pameho pake. Chinu
anecho chikáhululika kutendeka ikànave chihi kwa kupi-
tila kukulupila, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe
kuva, “Munu wambone pameho pa Nnungu àmbekuva na umi
kupitila ing'ulupa.”

Asila ya Nnungu kwa vanu vàvele na masambi

18 Henga kuhalokela kulihunde Nnungu àlanguja asila yake
kwa vanu vammalele vakámpapata Nnungu, na vatênda la-
hakalenge, vavadivîla vanu kwa matendo lavo lahakalenge
vanaumale uhiu.
19 Nnungu ànivavisija ing'anya, mambo lammalele
lahululîka kumaikana kumwamba Nnungu nanga
palapihijwe kwa vanang'o, kwa kuva, Nnungu mwene
àlatendile lamaikane kwa vanang'o.
20 Kwa kuva, kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo,
dimongo dyake dikávele na ntululilo na ulungu wake, pamo
na kuva nanga pavionekana kwa meho, ila vìvechinkumaikana.
Na vanu vànahulula chihi kumala mambo anelo kupapatana
na vitukutuku vyaviumbile Nnungu. Bahi ing'anya ya anelo,
vanu anevo vakambekuva na mwakukanila.
21 Ikànava vànimmala Nnungu, henga nanga pavantumik-
ila wala kunshukulu malinga chalembelewa. Badala yake,
mawaso lavo làlaukidile chihi mambo lahakalenge na mitima
yavo ikámaite chinu ìvele chihi nnupi.
22 Vanang'o vàlihaula vene kuva vanu vavêle na lúnda,
kumbe mavelu chihi.

23 Badala ya kumwabudu Nnungu avêle na umi ukee
na ntululilo, vanang'o nkudiabudu disanamu divedîjwe, di-
landâna na munu âhwa, na vyuni na vanyama na vakoko
valikululûha.
24 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánivaleka vadipapate
tama dibaya dya mitima yavo na kutendelana mambo la
dihoni mmiili yavo, vene kwa vene.
25 Vanang'o nkuleka kuukulupila uhiu umwâmba Nnungu,
nkulakulupila mambo la kulambila, nkuviabudu na kuvitu-
mikila vitukutuku viumbwîje kuliko Mwene aviumbîle, alem-
belêwa kutumbyangwa maduva lammalele! Amina.
26 Bahi ing'anya ya anelo, Nnungu ánivaleka vadipapate
tama dyavo dya dihoni. Ata vakongwe vao navanang'o
nkuleka kulalana na valume vao, nkulalana vakongwe kwa
vakongwe.
27 Na valume navanang'o uchocho, nkuleka kulalana na
vakongwe vao, nkulalana valume kwa valume. Valume
nkutendelana matendo la dihoni. Bahi ing'anya ya anelo,
vàling'a vene asabu ivalembelewa ing'anya ya vitendo vyao
vihakalenge.
28 Bahi malinga chivawene kuva, kummala Nnungu chi-
kee chinu chamana, bahi Nnungu nkuvaleka vadipapate
ding'ano dyavo dya kuhocheja uchinga valatende mambo
lavakalembelewa kulatenda.
29 Maisha lavo làumbele kila namuna ya kuchinya, na ma-
tendo lahakalenge, na kung'unuka, na ubaya. Vàumbele wiu,
na kuwalala, na kuchonjelana, na ulamba na makudungilo
mabaya. Vanang'o nni vanu va kusengenya,
30 na kulambililana, na nni vanu vanchîma Nnungu, na nni
vanu vavêle na jeuli, na nni vanu vavêle na chibuli na nni
vanu va kulyona. Vanang'o nni vanu vatandilîha kutenda
lahakalenge lahambi, na nni vanu vakávapilikana vavavalêke.
31 Vanang'o nni vanu va mavelu, na nni vanu vakákulupika,
na nni vanu vakátamwana na nni vanu vakávele na chididi.
32 Pamo na kuva vànimala kuva Sheliya ya Nnungu
ìhaula kuva, vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo
vàlembelewa vahwe, henga vanang'o vavechinkuhweneha,
akee chihi kulatenda, ila kuyambukilana na anevo valatênda.

2

Hukumu ya Nnungu

1 Bahi wako umunu unnyukûmu munu yunji, wako
umwene ukee na mwakukanila. Kwa kuva, punnyukumu
munu yunji, ùlihukumu wako umwene, ing'anya wako
uhukûmu, umwene ùtendanga vitukutuku uvyovyo.

2 Hwetu tùnimala kuva, Nnungu àvahukumu kwa haki vanu
vatendânga vitukutuku malinga anevyo.
3 Henga wako umunu uvahukûmu avala vatendânga vi-
tukutuku anevyo, akuno wako umwene úlatèndà ulolo, dachi,
ùtenda kuva uchiuhulule kuitila hukumu ya Nnungu?
4 Dachi, wako ùnausalau uwambone nkulu wa Nnungu
na kupililila kwake na upole wake? Dachi, ukámaite kuva
uwambone wa Nnungu ùnahulula kukulodya uchinga uleke
masambi lako?
5 Henga wako ùninonopa na ùvele na ntima ukátamwa
kuleka masambi. Kwa kutenda uchocho, ùlilundikila asabu
ing'ulu nniduva anelyo Nnungu pambelangula asila yake na
hukumu yake ya haki.
6 Kwa kuva, Nnungu àmbennipa kila munu kupapatana na
vitendo vyake.
7 Avala vatênda vitukutuku vyambone bila kuhopela akuno
uvautaha ukulu na eshima na umi ukáondongeka kuhaloka
kwa Nnungu, Nnungu achiaveng'e umi ukee na ntululilo.
8 Henga vanu avala vavêle na mitima ya kulikweta na
kuhita kuupapata uhiu, akuno uvapapata chihi matendo
lahakalenge, anevo vàmbeyona gasabu na asila ya Nnungu.
9 Kila munu atendânga lahakalenge àmbelaga na kubanika,
kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele
Vayahudi.
10 Henga Nnungu àmbemwing'a ukulu na eshima na amani
kila munu atendânga lambone, kutandikila kwa Vayahudi
hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.
11 Kwa kuva, Nnungu nanga pannola munu woheyo
kumeho.
12 Vanu vakávele Vayahudi vakàtenda masambi,
vàmbeondongwa, pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya
ya Musa. Na Vayahudi vatênda masambi akuno vavèlè na
Sheliya ya Musa, vàmbehukumiwa kwa kutoipapata Sheliya
aneyo.
13 Kwa kuva, vanu vaipilikanîla chihi Sheliya, akee njo
vavalangîwa kuva vambone pameho panga Nnungu, ila avala
vaikamûla Sheliya njo vavalangîwa kuva vambone.
14 Vanu vakávele Vayahudi nanga pavavele na Sheliya
yanga Musa. Henga pavatenda malinga chiilembela Sheliya
aneyo kupapatana na kuhukumika kwa mmitima mwavo,
anevo vanu vààva muchi Sheliya kwajili yavo vene kulanguja
àlalá lalalembela Nnungu, pamo na kuva nanga pavavele na
Sheliya.
15 Kwa kuva, vàlanguja kuva malaijo la Sheliya làlembwije
mmitima yavo, bahi mitima yavo na mawaso lavo vene
lànavasitaki na mwanda unji lànavatetela.

16 Bahi nniduva lya hukumu, kwa kupitila Yesu Kilisto,
Nnungu àmbehukumu mambo la sili la vanu, malinga chila-
haula Malove Lambone lánguhubìlì.

Vayahudi na Sheliya

17 Mwenu mùlichema Mmayahudi na kulisingila Sheliya ya
Musa na kulitapila uloongo wenu nawi Nnungu.
18 Mwenu mùlyona kuva mùnilamala lalalembela Nnungu
na kukameka mambo lafala namene, ing'anya ya kuva
mùnihundwa Sheliya.
19 Mwenu mùlikulupila mmene kuva mmakulodya mma
vanu vaputêle meho na nng'anje kwa avala vavêle nnupi.
20 Mwenu mùlyona kuva nni mmakuhunda mma vanu
mavelu na mma vana vajoko, kwa kuva, mùvele na uhakika
wa mambo lammalele la elimu na la uhiu mu Sheliya ya
Musa.
21 Bahi mwenu muvahûnda vanu vanji, ing'anya ntwani
mukálihunda mmene? Mwenu muvahubilîla vanu kuva mu-
naive, mwadachi mmene mùnaiva?
22 Mwenu mùhaula kuva munalale ugoni, mwadachi
mmene mùlala ugoni? Sanamu dya milungu, mwenu
dìnanchimanga namene, hambi mwadachi mmene mwìva
vitukutuku n'ding'ande dya milungu aneyo?
23 Mwenu mùnalitapa kuva mùniimala Sheliya, henga
mùntaya dihoni Nnungu kwa kutenda lalimbijîjwe na Sheliya!
24 Kwa kuva, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe
kuva, “Vanu vakávele Vayahudi vànilikufulu lina lyanga
Nnungu ing'anya yenu mwenu.”
25 Kuyaluka kwako kùmbekuva na mana ukàipapata She-
liya. Henga ukànaipapate Sheliya, wako ùvalangiwa chihi kuva
muchi munu akáyaluka, yani munu akávele Nnyahudi.
26 Vanu vakávele Vayahudi vakàlakamula malaijo la Sheliya,
dachi Nnungu akambevavalangila kuva vanu vake?
27 Wako Nnyahudi, vanu vakávele Vayahudi vaikamûla
Sheliya vàmbekuhukumu wako, ing'anya, ikànava ùvele na
malemba la Sheliya na ùniyaluka, henga ukáikamula Sheliya.
28 Kwa kuva, chaloleka Nnyahudi kwa pawelu ikee na
mana kuva nang'e ni Nnyahudi muhiu, na munu wala nanga
pava Nnyahudi muhiu ing'anya ya kuyaluka.
29 Nnyahudi muhiu nni ayula alimaîha kuva Nnyahudi
kwa nkati, yani ayula ayalwîke muntima. Na kuyaluka
kwa uhiu nni achila chitendo chàchitenda Umumu Wanaswe
muntima mwanga munu, wala kukee akula kutendêka kupi-
tila malemba la Sheliya. Munu wa namuna aneyo àpata
imbili, akee kuhaloka kwa vanu, ila kuhaloka kwa Nnungu.

3

1 Dachi, pàvele na faida ntwani munu kuva Nnyahudi? Au
kuyaluka kùvele na mana ntwani?
2 Pàvele na faida ding'ulu dya kila namuna. Kwansa,
Vayahudi vánikulupilwa na Nnungu kwa kuveng'a malove
lake.
3 Hambi ìmbekuva dachi ikàva vanu vanji muanevo nanga
pavanakulupidile? Dachi, ungakulupila wavo ùmbetenda
kukulupilika kwanga Nnungu kuuswe?
4 Wala kadiki! Ata kuiva kila munu wava nkúlambila,
Nnungu àisalila chihi kuva nkúkulupilika maduva lammalele.
Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kumwamba Nnungu
kuva,
"Wako ùmbemaihwa kuva ùvele na haki, kwa malove lutangola,
na pavambekusitaki, wako ùmbeshinda ing'anya yako."
5 Henga hambi ngùtangola chihi chimunu kuva, ikàva kwa
kupitila lahakalenge látutèndà, Nnungu àonekana kuva àvele
na haki, dachi tùmbehaula kuva Nnungu akávele na haki apala
patwing'a asabu?
6 Wala kadiki! Kuikave uchocho, Nnungu ámbevahukumu
dachi vanu va pachilambo?
7 Kapanji munu àmbehaula kuva, "Kwa kupitila kulam-
bila kwangu, uhiu wa Nnungu ùnaonekana, na Nnungu
ànalombolewa namene, bahi ing'anya ntwani nano nahuku-
miwa malinga munu avêle na masambi?"
8 Vanu vanji vànatulambilila kuva tùtangwele kuva, "Tutende
lahakalenge uchinga laide lambone." Vanu vatangôla ucho-
cho, vàmbehukumiwa malinga chivalembelewa!

Wala nanga munu woheyo wambone pameho panga Nnungu

9 Hambi tuhaule chamani nano? Dachi, hwetu tuvayahudi
nni tuvanu tuvamana namene kupunda vanu vakávele
Vayahudi? Wala kadiki! Kwa kuva, ìnimaiha kuva, Vayahudi
na vanu vakávele Vayahudi, vammalele vàtawaliwa na sambi.
10 Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
"Wala nanga munu kananga yumo wambone pameho panga
Nnungu!
11 Wala nanga munu akamêka,
na wala nanga munu antâha Nnungu.
12 Vammalele vàninneka Nnungu,
vammalele vakáfala.
Wala nanga munu kananga yumo,
atênda lambone.
13 Malove lavo làvele muchi nsati uvêle mwandu, làtendeha
vanu vamatokele mukuhwa.
Na dindimi dyavo dìumbele chihi kulambila,

na dinjeye dyavo dìhuma malove lavêle muchi sumu ya nachi-
hungo.
14 Kanya dyavo dìumbele chihi laana na malove lakukalala.
15 Vanang'o vànapeyapeya namene kuwalala.
16 Kila pachinu pavapita vànaondonga na kuvabaniha vanu,
17 na wala nanga pavamaite namuna ya kuida na amani,
18 na wala nanga pavannyopa Nnungu wala kadiki.”
19 Bahi tùnimala kuva, Sheliya ìvayamba avala vatawalîwa
na Sheliya, uchinga vanu vammalele vanààve na namuna
ya kulitetela kupitila Sheliya, na ichinga ilanguje kuva,
vanu vammalele va pachilambo vàlembelewa vahukumiwe na
Nnungu.
20 Bahi nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho
panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, kwa kuva, Sheliya
ìnnyangata chihi munu kumala kuva àtendile masambi.

Namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake

21 Henga vino, Nnungu ànilanguja indila ya kuntenda munu
kuva wambone pameho pake, ila akee kwa indila ya Sheliya.
Na malemba la Sheliya na malemba la manabii lànashuhudila
kwamba chinu achino.
22 Nnungu àvatenda vanu kuva vambone pameho pake kwa
indila ya kunkulupila Yesu Kilisto, àtenda uchocho kwa vanu
vammalele vakulupîla, kwa kuva, Vayahudi na vanu vakávele
Vayahudi vammalele vànalinganana.
23 Vanu vammalele vàtendile masambi na kutuwiliwa na
ukulu wa Nnungu.
24 Henga kwa inujo ya inema ya Nnungu, Nnungu àvatenda
vanu vammalele kuva vambone pameho pake. Àtenda ucho-
cho kwa kuvakombola kupitila Yesu Kilisto.
25 Nnungu ánhumije Yesu kuva sadaka ya kusamehewa
masambi. Na vanu vàtendwa kuva vambone pameho panga
Nnungu pavakulupila kuva, Yesu álihumije sadaka kwa
kumwadila myadi yake. Sadaka aneyo ìlanguja kuva, Nnungu
átenda haki pachipililila masambi la vanu vánapwawije kabla
Yesu akànambilihumya sadaka,
26 kwa kuva, Nnungu áchinga lya muyo panavakundanyije
anevo vanu musadaka aneyo yaihumije maduvano. Átendile
uchocho uchinga alanguje kuva, nang'e ni nkútenda haki,
nanang'e nni antênda kila munu ankulupîla Yesu kuva
wambone pameho pake.
27 Dachi, hambi tùmbelyona ing'anya ntwani? Ikápali! Dachi,
ing'anya ya kukamula Sheliya? Nanga! Henga tùmbelyona
ing'anya ya kukulupila kuva Yesu ànatupoha.

28 Kwa kuva, Nnungu àntenda munu kuva wambone
pameho pake kwa kupitila kunkulupila Yesu, akee kwa kuka-
mula Sheliya.
29 Dachi, Nnungu ni Nnungu wa Vayahudi weka? Dachi,
nang'e tenda Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi? Elo,
nang'e nni Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi,
30 kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo weka. Nang'e
njo ambevatênda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva
vambone pameho pake kupitila kukulupila kwavo.
31 Dachi, tùipukutanga Sheliya ing'anya ya ing'ulupa?
Nanga, wala kadiki! Henga badala yake tùitimilisa Sheliya.

4

Nfano wa Iblahimu

1 Vino, tutangole chamani nano kumwamba Iblahimu,
anakulwetu wa pammili? Dachi, áng'amwile chinu ntwani
kwamba ing'ulupa?
2 Ikàchiva anakulwetu Iblahimu atendwìjè kuva wambone
pameho panga Nnungu kupitila matendo lake, bahi
akànihulula chihi kulyona, henga akee pameho panga
Nnungu.
3 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Iblahimu
ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu
nkummalangila kuva wambone pameho pake.”
4 Munu akôla madengo, nshahala wake ukávalangiwa kuva
muchi inujo, henga ùvalangiwa kuva haki yake.
5 Henga vanu vàvalangiwa kuva vambone pameho panga
Nnungu akee ing'anya ya matendo, henga ing'anya ya
kunkulupila Nnungu avasamêhe vanu masambi lavo.
6 Daudi nanang'e átangwele uchocho kwamba wasa kwa
munu ayula avalangîwa kuva wambone pameho panga
Nnungu bila kulolwa matendo lake. Átangwele kuchidoni,
7 “Wasa vanu avala vasamehewîje makosa lavo la kulumula
Sheliya,
na kupukutiwa masambi lavo.
8 Wasa munu ayula,
wakammalangila Nang'olo Nnungu masambi lake.”
9 Auno wasa ukee chihi kwa Vayahudi weka, vanu vay-
alûka, henga chalumo na vanu vakávele Vayahudi, vanu
vakáyaluka. Kwa kuva, tayali tùnihaula kuva, Iblahimu
ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila
ing'ulupa yake.
10 Dachi, Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho
panga Nnungu kabla akánayaluka au àyalwike? Ávalangiwije

kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka na akee bada ya kuyaluka.

11 Iblahimu áyalwike bada ya kuvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu, na kuyaluka kwake kúvele chimaiho cha kumaiha kuva, Nnungu ámmalangidile Iblahimu kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya kukulupila kwake. Bahi kupitila ing'ulupa, Iblahimu nkuva atata wa vanu vammalele vakulupîla, ikànava nanga pavayaluka, uchinga na vanang'o uchocho vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu.

12 Uchocho, nang'e nni atata wa avala vayalûka, henga ikee chihi ing'anya ya kuyaluka weka, ila kwa kuva vàipapata indila uila ya ing'ulupa yanaipapete atata wetu Iblahimu pánavele bado akánayaluka.

Ahadi ya Nnungu ìpwechelewa kwa ing'ulupa

13 Nnungu ámwahidite Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake kuva àmbeveng'a chilambo chiìve mapala lavo, akee ing'anya ya kuikamula Sheliya, henga ing'anya Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila ing'ulupa yake.

14 Ikàva vanu vàipwachela ahadi ya Nnungu kwa kupitila Sheliya, bahi, ing'ulupa ikee na mana yoheyo, na ahadi ya Nnungu ikáfala chinu chohecho.

15 Kwa kuva, Sheliya ìida na asabu ya Nnungu. Henga bila kupwawa Sheliya, kulumulwa kwa Sheliya kukánapwawe.

16 Bahi ahadi ya Nnungu ìpwechelewa kwa kunkulupila Nnungu uchinga ahadi aneyo ionekane kuva ìhumijwe kwa inema ya Nnungu, na imaihe kuva ahadi aneyo nni kwa vanu vammalele, akee chihi kwa avala vaikamûla Sheliya, henga na kwa vanu avala vavêle na ing'ulupa malinga Iblahimu. Kwa kuva, Iblahimu nni atata wa tuvammalele tukulupîla.

17 Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Ènikutandola uchinga ùùve atata wa vilambo vyohe.” Iblahimu áninkulupila Nnungu, bahi nang'e nni atata wetu pameho pa Nnungu. Aneyo Nnungu njo avafufûla vahwîle, na kwa amuli yake àtenda vitukutuku vikanapwawije vipate kupwawa.

18 Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuva, lukolo lwako lùmbekuva na vanu vohe namene. Bahi Iblahimu nkuva walolela kulona mambo lakáhululika, akuno wakulupila kuva àmbekuva atata wa vilambo vyohe.

19 Iblahimu ávele nsele achitukutila malinga vyaka myamoja, henga ing'ulupa yake ikanapungwile, ikànava mmili wake únikongopala namene, na Sala nkongwe wake, ávele ntonga.

20 Iblahimu nanga pánavele na lipamba kwamba aila ahadi
yanapewije na Nnungu, henga ing'ulupa yake ínintaya di-
mongo, nkuntumbyanga Nnungu.
21 Átendile uchocho kwa kuva ánimala kuva, muhiu Nnungu
ahumîje ahadi aneyo ànahulula kutenda anelyo lyaahidite.
22 Bahi ing'anya ya anelyo, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu.”
23 Henga malemba anelo lakánalembwije kwajili yanga
nang'e weka,
24 henga, pamo na hwetu tuvalangîwa kuva tuvambone
pameho panga Nnungu, hwetu tunkulupîla Nnungu
ánanfufwile Nang'olo wetu Yesu kuhaloka kwa vanu vahwîle.
25 Nang'e ánihumywa uchinga awalalwe ing'anya ya
masambi letu, na kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle
uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

5

Kilisto ánitupatanisa nawi Nnungu

1 Bahi kwa kuva tùtendwije kuva tuvambone pameho
panga Nnungu kupitila ing'ulupa, hambi tùvele na amani na
Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
2 Na kwa kunkulupila Yesu, Yesu ànituhululiha kuinjila
muinema ya Nnungu ituvenayo vino, na hwetu tùnalisingila
lilolelo lyetu lya kukumila ukulu wa Nnungu.
3 Akee chihi anelyo bahi, henga tùnalisingila ata patubanika,
akuno utumala kuva kubanika kùida na kupilililа,
4 na kupilililа kùida na kukulupika na kukulupika kùida na
lilolelo.
5 Na lilolelo alino likee lya kututaya dihoni, kwa kuva
tùnimala kuva Nnungu ànatutamwa, ing'anya àtwing'ile Umumu
Wanaswe uchinga aumbaje itamwi yake mmitima yetu.
6 Kwa kuva, patukachihulula kulipoha, na paukamwele
uhiku ukudungiwîje, Kilisto ánihila ing'anya yatuhwe
tukáchimweshimu Nnungu.
7 Ìnakamajanga namene munu kukubali kuhwa kwajili ya
munu atênda chiilembela Sheliya. Panjika munu ànahulula
usubutu kuhwa kwajili ya munu atênda lambone.
8 Henga Nnungu ànilanguja mwalehu kuva ànatutamwa, kwa
kuva patunavele tuvanu tuvamasambi, Kilisto ánihila kwajili
yetuhwe.
9 Vino, kwa kuva tùnivalangiwa kuva tuvambone pameho
panga Nnungu kwa indila ya myadi ya Yesu, ìlanguja mwalehu
kuva achiatupohe uchinga asabu ya Nnungu inatumatokele
hwetu.

10 Kwa kuva, patunavele amongo tuva Nnungu, Nnungu
mwene ánitupatanisa hwetu na mwene kwa kuhwa kwa
Mwanawe. Na kwa kuva vino tùnipataniswa nawe, ìlanguja
mwalehu kuva tuchitupohwe, kwa kuva, Yesu Kilisto mumi.
11 Henga tukálisingila chihi anelo weka, ila tùnalisingila kwa
kulundana na Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto,
kwa kuva, kwa kupitila nang'e, vino tùnipataniswa na Nnungu.

Adamu nawi Kilisto

12 Bahi Adamu patendile sambi, sambi nkupata kuin-
jila pachilambo, na aneyo sambi nkuida na kuhwa. Na
kwa namuna aneyo, kuhwa nkuvahunika vanu vammalele,
ing'anya vanu vammalele vàtendile sambi.
13 Kwa kuva, Sheliya ya Musa kabla ikànambipwawa, sambi
yavele ipwawìjè pachilambo, henga sambi ikávalangiwa kuva
sambi bila kupwawa Sheliya ya Musa.
14 Henga pamo na anelo, vanu vanapwawije mmahiku
la Adamu mpaka mahiku lapwecheledile Musa Sheliya,
vammalele vánihweneha kuhwa ikànava nanga pavanatendile
sambi ya kulumula amuli ya Nnungu malinga Adamu
chanalumwile amuli ya Nnungu. Chitendo chimo cha Adamu
chítendihije kuhwa kwa vanu vammalele, na chitendo chimo
cha kuhwa kwa Kilisto chìtendihije umi.

15 Henga sambi yanga Adamu ikálingananywa na inujo ya
inema ya Nnungu. Kwa kuva, sambi yanga munu yumo,
yani Adamu, ítendihije kuhwa kwa vanu vohe, henga tùnimala
kuva inema ya Nnungu nni ing'ulu na inujo yake nni ing'ulu
ing'anya ya kuvasamehe vanu vohe masambi lavo kupitila
kwa munu yumo, yani Yesu Kilisto.
16 Kavila, inujo ya inema ya Nnungu ikálingananywa na
mambo lanahumidile ing'anya ya sambi ya ayula munu
yumo. Kwa kuva, sambi imo ítendihije hukumu na asabu ya
Nnungu, henga inujo ya inema ya Nnungu nkuvatenda vanu
vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu ikànava
masambi lávele lohe.
17 Ni muhiu kuva, kwa sambi ya munu yumo, kuhwa
kúnitandilika kuvatawala vanu. Henga avala vapwechedîle
inema ya Nnungu na inujo ya kutendwa kuva vambone
pameho pake, vàmbepunda namene kutawala muumi kwa
indila ya munu yumo, yani Yesu Kilisto.

18 Bahi malinga sambi imo yanaitendile Adamu chiidile na
hukumu ya asabu kwa vanu vammalele, nni uchocho kwa
chitendo chimo cha haki chachitendile Kilisto, vanu vam-
malele vàvalangiwije kuva vambone pameho panga Nnungu
na kuva na umi.

19 Na malinga chiivele kuva, kwa itahuki ya munu yumo,
vanu vohe và̀jukile kuva vanu va masambi, na njo uchocho, kwa ipilikani ya munu yumo, ìmbevatenda vanu vohe
vavalangiwe kuva vambone pameho pa Nnungu.
20 Sheliya paiinjidile, masambi nkuyenjejeka, henga
masambi palayenjejeke, inema nkupunda kuyenjejeka
namene.
21 Inema ya Nnungu íniyenjejeka uchinga itawale kwa kuvatenda vanu kuva vambone pameho pa Nnungu na kuida
na umi ukee na ntululilo kwa kupitila Yesu Kilisto Nang'olo
wetu. Inema yanga Nnungu ikánavele muchi sambi inavatawele vanu na kuida na kuhwa.

6

Sambi inààve na dimongo kavila kwenu mwenu

1 Vino tuhaule dachi nano? Tuhwenehe kutenda masambi
uchinga inema ya Nnungu ipunde kuyenjejeka?
2 Nanga, wala kadiki! Kuyamba habali ya kutenda
masambi, hwetu tùvele muchi mituhi, yani sambi ikee na dimongo dya kututawala kavila. Bahi ikàva tùvele muchi mituhi
kuyamba sambi, tùmbehweneha dachi kutenda masambi?
3 Mwenu mùnimala kuva, hwetu tuvammalele túnilundana
na Yesu Kilisto patunabatiswije, bahi kwa kubatiswa, túnihwa
pamo na nang'e.
4 Bahi kwa indila ya ubatiso, túnihwa na kusikwa pamo na
nang'e, uchinga malinga Kilisto chafufuliwije kuhaloka kwa
vanu vahwîle kwa dimongo ding'ulu dya Atata Nnungu, na
hwetu uchocho tupate kuikala kwa namuna yahambi.
5 Ikàva kwa indila ya ubatiso túnilundanywa na kuhwa
kwake, bahi tùnimala kuva, tùmbelundanywa na kufufulwa
kwake.
6 Kwa kuva, tùnimala kuva unu wetu wa kala únivambwa
pamo na Kilisto, uchinga unu wa masambi uhwe na tunave
kavila tuvatumwa tuva masambi.
7 Kwa kuva, munu ahidîle ànitapulwa kuhaloka n'dimongo
dya kutawaliwa na sambi.
8 Bahi ikàva tùhwile pamo na Kilisto, tùnakulupila kuva
tùmbeikala pamo nanang'e.
9 Tùnimala kuva, Kilisto ànifufuliwa na akambekuhwa kavila,
kwa kuva kwanga nang'e kuhwa kukee na dimongo kavila.
10 Bahi Yesu páhwìlè, sambi ikànavele na dimongo kavila
kwanga nang'e, na átendile uchocho mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, henga hambi nang'e mumi, na àikala
kwajili ya ukulu wa Nnungu.
11 Bahi na mwenu uchocho, kwa habali ya masambi,
livalangilange kuva mùvele muchi mituhi, yani mùnileka

mwalehu kutenda masambi, na livalangilange kuva mùikala pamo na Nnungu kwa indila ya kulundana na Yesu Kilisto.

12 Bahi munaileke kavila sambi uitawala mmiili yenu na kuntendanga mudipapate tama dyake dibaya.
13 Wala munadilekelele kavila dimbandi dya miili yenu kuva muchi vyombo vya kutendela lahakalenge kwa kuitumikila sambi. Henga lilekelelange mwalehu kwa Nnungu, kwa kuva múvele muchi mùnihwa, henga vino mùpewijwe umi wahambi. Bahi dilekelele dimbandi dyenu dyammalele dìive vyombo vya kutenda àlalá lalalembela Nnungu.
14 Kwa kuva, sambi ikámbekuva na dimongo kavila kwenu mwenu, ing'anya mwenu nkátawaliwa na Sheliya, henga mùtawaliwa na inema ya Nnungu.

Vatumwa va àlalá lalalembela Nnungu

15 Vino tuhaule dachi nano? Dachi, tutende masambi ing'anya nanga patutawaliwa na Sheliya, ila tùtawaliwa na inema ya Nnungu? Nanga, wala kadiki!
16 Mwenu mùnimala kuva mukàtandola kumpilikana munu fulani, mùnalilekelela kuva mmatumwa mma munu aneyo. Ikàva nni kwa utumwa wa sambi, ntululilo wake nni kuhwa, na ikàva nni kwa kumpilikana Nnungu, ntululilo wake nni kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu.
17 Mwenu mwávele mmatumwa mma sambi. Henga tùnshukulu Nnungu, kwa kuva vino mùnalapilikana kwa mitima yenu yammalele mahundo àlalá lamupwechedile.
18 Mwenu mùnitapulwa muutumwa wa sambi, na vino mùjukile kuva mmatumwa mma kutenda àlalá lalalembela Nnungu.
19 Ing'anya ya idabadangi ya asili yenu ya chimmili, apano ngùtumila nfano wa utumwa uchinga mulamale mambo alano. Anepo patandi, mwenu múnililekelela mwalehu kuva mmatumwa mma kutenda mambo la uhakwa na lahakalenge akuno umuleka kutenda àlalá lalalembela Nnungu. Bahi vino, lilekelele mùùve mmatumwa mma kutenda àlalá lalalembela Nnungu uchinga mupate kuva mmanaswe.
20 Kwa kuva, pamunavele mmatumwa mma sambi, mukáchitawaliwa na àlalá lalalembela Nnungu.
21 Dachi, mùpete faida ntwani kwa kutenda mambo àlalá lantayânga dihoni vino? Kwa kuva, ntululilo wa mambo anelo nni kuhwa!
22 Henga vino, kwa kuva mùnitapulwa muutumwa wa sambi na mùjukile mmatumwa mma Nnungu, faida imupata vino nni uwanaswe, na ntululilo wake nni umi ukee na ntululilo.

23 Kwa kuva, nshahala wa sambi nni kuhwa, henga inujo
yahumya Nnungu nni umi ukee na ntululilo kwa kulundana
kwetu na Yesu Kilisto, Nang'olo wetu.

7

Kuhunguliwa mmihungo vya Sheliya

1 Mwenu mmakukulupila avangu muimaîte Sheliya ya
Musa, dachi mukámaite kuva Sheliya ìntawala chihi munu
pava mumi?
2 Kwa nfano, mmahe alombwîje ànahungwa na sheliya
ya ulombi maduva lammalele nng'andomwe pava mumi,
henga nng'andomwe akàhila, aneyo sheliya ikánnyunga kavila
mmahe aneyo.
3 Bahi aneyo mmahe akàlombwa na nnume yunji akuno
nng'andomwe avèlè mumi, àmbevalangiwa kuva àlalá ugoni.
Henga nng'andomwe akàhila, aneyo mmahe akáhungwa kavila
na sheliya ya ulombi, na akàlombwa na nnume yunji anepo
nanga pálàlà ugoni.
4 Mmakukulupila avangu, uvila nni chiiva kwenu mwenu.
Kwa kulundanywa na kuhwa kwanga Kilisto, na mwenu
uchocho mùnihwa uchinga Sheliya inantawale kavila. Vino
mùùva mmanu mma Kilisto, afufuliwîje, uchinga tupate kuntumikila
Nnungu kwa kulatenda lambone.
5 Kwa kuva, anepo patandi patuchiikala kwa kuipilikanila
asili yetu ya chimmili itawalîwa na masambi, tama dya kutenda
masambi dichikonyêlwa na Sheliya, díkola madengo
mmiili yetu na kututenda tuhwe.
6 Henga vino, tùnihunguliwa kuhaloka mmihungo vya
kutawaliwa na Sheliya, kwa kuva, hwetu tùvele muchi
tùnihwa, na Sheliya ikávele na dimongo dya kututawala
kavila. Bahi kupapatana na anelo, tùnahulula kuntumikila
Nnungu, akee kwa namuna ya anepo patandi ya kulojwa na
malemba la Sheliya, henga kwa indila yahambi ya kulojwa
na Umumu wake.

Sambi ìmaikana kwa kupitila Sheliya

7 Dachi, tuhaule chani nano? Dachi, Sheliya ya Musa
nni masambi? Nanga, wala kadiki! Henga, Sheliya nni
ingulangujîje nangu masambi langu. Kwa nfano, nangu
nikánamale kuva kung'unuka nni likosa bila Sheliya kuhaula
kuva, “Unang'unuke.”
8 Henga kupitila amuli aneyo ya Sheliya, sambi ípete indila
ya kutakatuha kila namuna ya tama nkati mwangu. Henga
bila kupwawa Sheliya, sambi ikánave na dimongo dya kutenda
uchocho kwa kuva ikàvele muchi chinu chihwîle.

9 Anepo patandi pannavele bado nikànaimala Sheliya,
nangu navele nimumi. Henga pangudimaite amuli dya Sheliya, sambi nkutandilika kukola madengo, na nangu nkuhwa.
10 Bahi adila amuli dya Sheliya dinakudungiwije dining'e
umi, hambi dìngupelekejijije kuhwa.
11 Kwa kuva, kwa kupitila amuli anedyo, sambi ípete indila
ya kungulambila na kumbwalala.
12 Bahi Sheliya yene nni yanaswe na amuli na dinang'o nni
dyanaswe na nni dya haki, tena nni dyambone.
13 Dachi, alino lyàmba kuva adila amuli dyambone nni
dingupelekejijîje nangu kuhwa? Wala kadiki! Henga uchinga
sambi yonekane muhiu kuva sambi, ípitidile amuli aila yambone kungupelekejija kuhwa. Bahi kwa kupitila amuli
anedyo dya Sheliya, sambi ínipunda kuva ibaya namene.

Ing'ondo nkati mwa munu

14 Tùnimala kuva Sheliya nni ya chinnungu, henga nangu
nni munu wa chimmili, ngùsumisijwe kuva nintumwa wa
sambi.
15 Nni muhiu kuva nangu nikáchimaite chinu chinguchi-
tenda, kwa kuva achila chíngulembèlà ngutende, nikáchitenda,
henga achila chinikatamwa kuchitenda njo chinguchitenda.
16 Bahi ikàva nikátamwa kutenda achila chingutenda, aino
ìmaiha kuva nakubali kuva Sheliya nni yambone.
17 Henga uhiu nni kuva, nikee nangu ngutênda chinu ane-
cho chinikatamwa, ila nni aila sambi iikâla nkati mwangu.
18 Kwa kuva, ìnimala kuva muntima mwangu nanga chinu
chohecho chambone, yani muasili yangu ya chimmili. Kwa
kuva, kutenda lyambone nalembela, henga nanga panguhu-
lula kulitenda.
19 Kutenda lahakalenge nikátamwa, henga mbènkulatenda,
na kutenda lambone nalembela, henga nikálatenda.
20 Bahi ikàva ngùtenda alila linikatamwa kutenda, akee
nangu ngutênda, henga nni aila sambi iikâla muntima
mwangu.
21 Bahi ìnikombelela nnyambo auno kuva, pangulembela
kutenda lyambone, ngùlikoja ungukwekwelehwa kutenda li-
hakalenge.
22 Kwa kuva, muntima mwangu naihangalalila Sheliya ya
Nnungu,
23 henga mummili mwangu ngwòna kuva mùvele dimongo
dinji dikôla madengo, dimongo dipanyâna ing'ondo na di-
mongo dya ding'ano dyangu. Dimongo anedyo dìngutenda
ngutwaliwe litwala na dimongo dya sambi dikôla madengo
mummili mwangu.

24 Ole wangu nangu chonde! Nnani ambengupôha
kuhaloka muhali aino ya mmili ingupelekêja kukuhwa?
25 Ashukuliwe Nnungu kwa kuva, Yesu Kilisto Nang'olo
wetu nni ambengupôha!
Bahi nikàtayanya anelo lammalele, nangu nimwene ngwòna
kuva, kwa ding'ano dyangu nìitumikila Sheliya ya Nnungu,
henga kwa asili yangu ya chimmili ngùditumikila dimongo dya
sambi.

8

Kulojwa na Umumu Wanaswe

1 Bahi vino nanga hukumu ya asabu kwa avala valundêne
na Kilisto Yesu.
2 Kwa kuva, kwa kulundana na Kilisto Yesu, dimongo
dya Umumu Wanaswe ahûmya umi, dìningukombola kuhaloka
n'dimongo dya sambi na dya kuhwa.
3 Bahi ing'anya ya idabadangi ya asili yetu ya chim-
mili, Sheliya ya Musa ikanahulwile kutukombola, henga
Nnungu ánihulula kutukombola kwa kuntuma Mwanawe
avèlè muasili ya chimmili muchi yatuhwe tuvanu tuvêle na
masambi, uchinga ààve sadaka ya kusamehewa masambi
letu. Na kwa indila aneyo, Nnungu ániuondonganga utawala
wa sambi,
4 uchinga àlalá lammalele lalalembela Nnungu mu Sheliya,
lapate kutimiswa nkati mwetu, hwetu tulôjwa na Umumu
Wanaswe, na wala akee kwa kuipilikanila chiilembela asili
yetu ya chimmili.
5 Kwa kuva, avala vaikâla kwa kuipilikanila chiilembela
asili ya chimmili, anevo vàtawaliwa chihi na mambo la chim-
mili, henga avala vaikâla kwa kulojwa na Umumu Wanaswe,
anevo vàtawaliwa na mambo lalembelêwa na Umumu aneyo.
6 Kwa kuva, ding'ano dya munu atawalîwa na asili ya chim-
mili, dìida na kuhwa, henga ding'ano dya munu atawalîwa na
Umumu wa Nnungu, dìida na umi na amani.
7 Kwa kuva, vanu vavêle na ding'ano ditawalîwa na asili
ya chimmili nni amongo va Nnungu, vakáipilikana Sheliya ya
Nnungu na wala nanga pavahulula kuipilikana.
8 Vanu vatawalîwa na asili ya chimmili nanga pavahulula
kunkatapalila Nnungu.
9 Henga ikàva Umumu wa Nnungu àikala mmitima yenu,
mwenu nanga pamutawaliwa na asili ya chimmili. Munu
woheyo akávele na Umumu wa Kilisto, aneyo akee wa Kilisto.
10 Mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya sambi, henga ikàva
Kilisto àikala mmitima yenu, bahi disungu dyenu dyumi, kwa
kuva mùtendijwe kuva mmanu mmambone pameho panga
Nnungu.

11 Nnungu ánfufwile Yesu Kilisto, na ikàva Umumu wake
àikala mmitima yenu, bahi Nnungu achiaing'e umi miili yenu
imbekûhwa, na àmbetenda uchocho kwa indila ya Umumu
wake aikâla mmitima yenu.
12 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tùvele na chinu
chitulongwa kuchitenda, henga akee kutenda chiilembela
asili yetu ya chimmili.
13 Kwa kuva, mukàikala kwa kutenda chiilembela asili
yetu ya chimmili, mùmbekuhwa, henga mukàlawalala ma-
tendo mabaya la mmili, kwa kulojwa na Umumu Wanaswe,
muchimuve na umi.
14 Kwa kuva, vammalele valôjwa na Umumu wa Nnungu
njo vana va Nnungu.
15 Kwa kuva, Umumu Wanaswe umumpwecheledile,
nanga pantendanga mwenu kuva mmatumwa na
kuntendanga muyope kavila, ila mùmpwecheledile Umumu
Wanaswe antênda mwenu kuva mmana mma Nnungu. Na
kwa kupitila Umumu aneyo, hwetu tùnahulula kunchema
Nnungu, “Aba,” yani “Atata!”
16 Na aneyo Umumu mwene, ànashuhudila mmitima yetu
kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu.
17 Bahi ikàva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, bahi hwetu
njo tuvene mapala. Ni uhiu kuva, hwetu pamo na Kilisto
nni tuvene mapala la ukulu wa Nnungu. Henga ikàva
tùmbepwechelela ukulu malinga aula wavenawo Kilisto, bahi
na hwetu lasima tubanike muchi nang'e.

Ukulu uîda

18 Nangu ngwònа kuva kubanika kwa mahiku alano la vino
kukee chinu ukàlandanya na ukulu aula wambeuhunukula
Nnungu kwetuhwe.
19 Kwa kuva, viumbe vyammalele vìvenkulolela kwa hamu
ing'ulu uhiku anewo Nnungu wambevamaiha vana vake.
20 Kwa kuva, viumbe vyammalele vìvikwije muhali ikem-
ana, henga akee kwa itamwi yavo. Henga Nnungu àvivikile
muhali aneyo akuno walolela kuva,
21 viumbe vyammalele vìmbekombolewa kuhaloka muhali
ya utumwa wa kukandika, na kuvitenda vikumile uhulu wa
ukulu wa vana vanga Nnungu.
22 Kwa kuva, tùnimala kuva, mpaka vino viumbe
vyammalele vìvenkuyaha mitima, malinga mmahe avêle
na uchungu wa kuveleka.
23 Akee chihi viumbe anevyo weka viyâha mitima, ila
pamo na hwetu tuyêja ukulu wa Nnungu kwa kupwawa
kwake Umumu Wanaswe kwetuhwe. Tùyaha mitima kwa
kuva, tùvele na hamu ing'ulu kuyona miili yetu uikombolewa

kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kutendwa
mwalehu kuva tuvana tuva Nnungu.
24 Kwa kuva, hwetu túnipohwa kupitila lilolelo anelyo.
Henga munu akàchona chinu chalolela, anelyo likee lilolelo
kavila, kwa kuva nnani ahulûla kuhweneha kulolela chinu
chachona?
25 Henga tukàlolela chinu chitukachona, bahi tùchilolela
chinu anecho kwa kupililila.
26 Uchocho, Umumu wa Nnungu ànatuyangata muhali ya
idabadangi yetu, kwa kuva nanga patumaite kuyuwa chi-
ilembelewa. Henga Umumu wa Nnungu mwene ànatuyuwila
kwa Nnungu kwa ikuti ikáhaulika.
27 Na Nnungu alônа mambo lavêle mmitima yetu, ànalamala
mawaso la Umumu wa Nnungu, kwa kuva, aneyo Umumu
àvayuwila vakúkulupila kupapatana na itamwi ya Nnungu.
28 Hwetu tùnimala kuva, Nnungu àkola madengo mmambo
lammalele uchinga aveng'e lambone vanu vantâmwa, yani
vanu vachemwîje kupapatana na makudungilo lake.
29 Kwa kuva, avala vanu vávamaìtè Nnungu kutandik-
ila anepo patandi, njo vávatandwèlè Nnungu kutandikila
anepo patandi apate kuvalandanya na Mwanawe, uchinga
Mwanawe ààve chihungumikova muvana vohe va Nnungu.
30 Bahi vanu avala wavatondwele Nnungu kutandikila
anepo patandi, njo anevo wavachemile, na anevo wava-
chemile nni uvovo wavatendile kuva vambone pameho pake,
na anevo wavatendile kuva vambone pameho pake, àniveng'a
ukulu wake.

Ukulu wa itamwi ya Nnungu

31 Bahi kupapatana na anelo, tutangole chamani kwamba
anelo? Ikàva Nnungu àvele m'bali wetu, nnani ambehulûla
kulumbana na hwetu?
32 Nnungu nanga panannyemije Mwanawe wa weka na
ibaniki, henga áninnyumya kuva sadaka kwajili yetuhwe tu-
vammalele. Ikàva átendile uchocho, dachi àmbelema dachi
kutwing'a na vitukutuku vyammalele, hwetu chalumo na
Mwanawe?
33 Nnani ambehulûla kuvasitaki vanu válitandoledìlè
Nnungu? Akapali! Nnungu weka njo avatênda kuva
vambone pameho pake.
34 Nnani ambehulûla kuvahukumu asabu? Akapali! Kwa
kuva, Yesu Kilisto njo anahidile na kufufuka, na vino àikala
m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu,
nanang'e njo atuyuwîla.
35 Chinu ntwani chimbehulûla kutuhapulanyanga na ita-
mwi ya Kilisto? Dachi, ni kubanika, au kusikika, au kulaga,
au indala, au uhou, au hatali, au kuyohwa na kuhwa?

36 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Kwajili yakuwe tùvenkuwalalwa kila liduva,
Tùvalangiwije kuva muchi angandolo va kusinjwa.”
37 Henga mmambo anelo lammalele hwetu tùnashinda
mwalehu kupitila Kilisto atutamwîje.
38 Kwa kuva, ǹnimala mwalehu kuva, nanga chinu chohe-
cho chihulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu.
Kuhwa wala kukambehulula kutuhapulanyanga na itamwi
ya Nnungu, wala umi, wala malaika, wala vatawâla va
kumahunde, wala mambo lahumîla maduvano, wala mambo
lambehumîla mmaduva laîda wala dimongo dyohedyo,
39 wala lavêle muha, wala lavêle pahi, na wala nanga chi-
umbe chohecho chimbehulûla kutuhapulanyanga na itamwi
yanga Nnungu yailangujije kwetu hwetu kupitila Yesu Kilisto
Nang'olo wetu.

9

Nnungu na vanu vake

1 Nangu ǹnilundana na Kilisto. Umumu Wanaswe na ntima
wangu vìnangushuhudila kuva, nangu ngùtangola chihi uhiu na
wala nanga pangulambila, paninnyaulilanga kuva,
2 ngùvele nnihindambi likulu na ngùvele na uchungu ukee
na ntululilo muntima mwangu.
3 Kuikavele kupata lana na kuhapulanywa na Kilisto uku-
vapoha akuluvangu na alumbuvangu Vayahudi, bahi nangu
nikaniva tayali kutendwa uchocho kwajili ya alangavangu
Vayahudi,
4 yani vanu va Isilaeli. Vanang'o vánitandolwa na Nnungu
kuva vana vake, na ánivalanguja ukulu wake, na kutenda
malailano na vanang'o, na kuveng'a Sheliya, na kuvalanguja
namuna ya kumwabudu, na kuveng'a ahadi dyake.
5 Iblahimu na Isaka na Yakobo njo anyakala vao. Na Kilisto
nkuvelekwa chimmili kuhaloka nnukolo lwavo. Nnungu
atawâla vitukutuku vyammalele atumbyangwe maduva lam-
malele! Amina.
6 Nangu nanga panguhaula kuva ahadi ya Nnungu nanga
paitimidile. Kwa kuva, akee vanu vammalele vavelêkwa
kuhaloka nnukolo lwa Vaisilaeli njo Vaisilaeli vahiu.
7 Na wala akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka
nnukolo lwa Iblahimu njo vadukulu vahiu vanga Iblahimu.
Kwa kuva, Nnungu ánimwahidi Iblahimu kuva, “Kwa kupitila
chihi Isaka, ùmbepata vadukulu vambekûva vako.”
8 Aino ìvele na mana kuva, vavana vavalangîwa kuva vana
vanga Nnungu akee avala vavelekwejîje chimmili, henga nni

avala vavelekwejîje kupapatana na ahadi ya Nnungu. Anevo
njo vavalangîwa kuva alukolo vahiu vanga Iblahimu.
9 Kwa kuva, aino njo ahadi yene imwâmba Isaka, “Mwakani
mahiku malinga alano nguchinguide kavila, na Sala
àmbekuva àmmelèkè mwana nnume.”
10 Na mwana aneyo wammeleke Sala njo anakulwetu
Isaka, Isaka nkunnomba Labeka.
11-12 Na Labeka nkuvaveleka vana vavili va mavila, henga
anevo vana kabla vakànambivelekwa au kutenda chinu chohe-
cho, Nnungu ánnyaulidile Labeka kuva, “Mwana nkulungwa
àmbentumikila n'joko.” Nnungu kutenda uchocho, ìmaiha
kuva, Nnungu akávachema vanu kupapatana na matendo
lavo, ila kupapatana na itandodi yake mwene uchinga
atimise makudungilo lake.
13 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Yakobo
ǹnintamwa, henga Esau ǹninnyita.”
14 Vino tuchidachi nano? Nnungu akátenda haki? Wala
kadiki!
15 Kwa kuva, Nnungu ánnyaulidile Musa kuchidoni,
“Nìmbemmikila chididi munu ayula unintandwele kummikila
chididi, na nìmbemwonela chididi munu ayula unintandwele
kumwonela chididi.”
16 Bahi anelo mambo, lakálisingila itamwi ya munu wala
kutumbama kwa munu, henga lammalele làlisingila chididi
cha Nnungu.
17 Kwa kuva, Nnungu ánnyaulidile Nfalume wa ku Misili
Mmalemba Lanaswe kuva, “Nìkuvikile wako kuva Nfalume
uchinga kwa kupitila wako ngulanguje dimongo dyangu na
lina lyangu litumbyangwe pachilambo chammalele.”
18 Bahi ìvele uvila, Nnungu àmmikila chididi munu woheyo
wannembela kummikila chididi, na ànnonopya ntima munu
woheyo wannembela anonope ntima.
19 Kapanji munu àmbenguja kuva, “Ikàva Nnungu àvatenda
vanu vààve uchocho, ing'anya ntwani ànavalaumu? Dachi,
nnani ahulûla kulatahuka àlalá lalalembela Nnungu?”
20 Wako munu, wako ulyani mpaka utahukane na Nnungu?
Dachi, ìnahululika chombo cha ulongo kunnyaulila ayula achi-
umbîle kuva, “Ing'anya ntwani ùnguumbile uvila?”
21 Nkúumba ànahulula chihi kuutumila ulongo malinga
chalembela mwene. Lidonji limo lya ulongo ànahulula ku-
umba vyombo, chimo kwajili ya matumisi la eshima na chinji
kwa matumisi chihi la kawaida.
22 Bahi uvila nni chiinavele kwanga Nnungu. Nnungu
álembedile alanguje asila yake na kumaiha dimongo dyake.
Henga ánivapililila namene avala váchilembelèwà vapate asabu
yake, yani avala vachilôja unamatokela kukwondongwa.

23 Uchocho, Nnungu álembedile alanguje ukulu wake
nkulu kwa avala wavavikidile chididi, yani avala
vanavakudungidile kuvatumbyanga kutandikila anepo
patandi.
24 Na hwetu tùvele nnikuwa ulyolyo lya vanu wavavikidile
chididi kwa kuvachema kuva vanu vake, akee kuhaloka chihi
nnikuwa lya Vayahudi, henga kuhaloka na nnikuwa lya vanu
vakávele Vayahudi.
25 Kwamba vanu vakávele Vayahudi Nnungu ánitangola
kupitila nabii wake Oseya kuva,
“Avala vakanavele vanu vangu,
vino nìmbevachema kuva, vanu vangu!
Na ayula unikachintamwa,
vino nìmbentamwa!”
26 Na áhawile kuva, “Pachinu apala pavanavahaulidile kuva,
‘Mwenu mukee mmanu vangu,’
pachinu anepo vàmbechemwa,
‘Vana vanga Nnungu avêle na umi.’ ”
27 Nabii Isaya áninonoha lidi watangola kuvayamba Vaisilaeli
wachidoni, “Pamo na Vaisilaeli kuva vohe muchi nnyangi wa
kubahali, henga vambepôhwa vàmbekuva chihi kadiki.
28 Kwa kuva, Nang'olo àmbepiyanya kuitenda hukumu yake
pachilambo bila kutimya.”
29 Isaya ánilauja anepo patandi wachidoni, “Kuikavele
Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde akátulekela hwetu tùvá
Isilaeli kananga vavana kadiki, lakanitukoja muchi la ku
Sodoma na la ku Gomola.”

Vanu vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa

30 Dachi, anelo lammalele làvele na mana ntwani? Anelo
làvele na mana kuva, vanu vakávele Vayahudi, yani avala
vakáchilinga kutaha uwambone pameho panga Nnungu,
vànivalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu kupitila
ing'ulupa.
31 Henga Vaisilaeli vanatumbeme namene kupata wasa
wa kutendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa
kukamula Sheliya, nanga pavanaupete.
32 Dachi, ing'anya ntwani nanga pavanaupete? Ing'anya
vátaha kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupi-
tila matendo lavo na akee kupitila ing'ulupa. Nkulikuvala
nniyanga alila, “liyanga lya kukuvaja,”
33 malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
“Lola, ngùvika pa Yelusalemu* liyanga limbevakuvâja vanu,

* **9:33** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

liyanga limbevatênda vanu vayanguke.
Henga munu woheyo ambenkulupîla, akambepata dihoni!”

10

1 Mmakukulupila avangu, chinu chingulembela kwa ntima
wangu wammalele na chingunnyuwa Nnungu kwajili ya
Vaisilaeli nni kuva, vapohwe.
2 Kwa kuva, nahulula chihi kushuhudila kuva, vànatamwa
namene kuntumikila Nnungu, henga kuntumikila kwavo
kukápapatana na kuumala uhiu.
3 Kwa kuva, vanang'o vakánamala namuna Nnungu chava-
tenda vanu kuva vambone pameho pake, na vànihita kuipa-
pata indila ya Nnungu ya kuvatenda vanu kuva vambone
pameho pake, henga vàlitahijije chihi indila yavo vene kwa
kuikamula Sheliya.
4 Henga Kilisto áitendile Sheliya ya Musa ìhwikile ntululilo
wake, uchinga kila munu ankulupîla nang'e apate kutendwa
kuva wambone pameho panga Nnungu.

Upohi nni kwajili ya vanu vammalele

5 Alano nni malove lanalembile Musa kwamba kutendwa
kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya
kuikamula Sheliya kuva, “Munu woheyo aikamûla Sheliya,
àmbelama kwa kupitila kuikamula Sheliya.”
6 Henga kuyamba vanu vatêndwa kuva vambone pameho
panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa vanaliuje mmitima
yavo kuva, “Nnani ambehwêna kulihunde, yani unan-
sulupuha Kilisto kuhaloka muha uchinga atupohe?”
7 Na wala vanaliuje kuva, “Nnani ambesulupûka kuhwena
kwa vanu vahwîle, yani unankweja Kilisto kuhaloka pahi
uchinga atupohe?”
8 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Lilove lya
Nnungu lìvele pepi na wako, lìvele nkanya mwako na
muntima mwako.” Na lilove anelyo njo ujumbe utuuyanjaja
kuyamba ing'ulupa.
9 Kwa kuva, ukàyambukila kwa kanya yako umwene kuva,
Yesu njo Nang'olo na kukulupila muntima mwako kuva
Nnungu àninfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle, uchiupohwe.
10 Kwa kuva, kwa kukulupila kwa ntima, Nnungu àntenda
munu kuva wambone pameho pake, na kwa kuyambukila
kwa kanya, Nnungu ànampoha munu.
11 Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Kila munu ankulupîla
akambepata dihoni.”
12 Bahi Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nanga
pavalekanidile, kwa kuva, Nang'olo wa vanu vammalele

nni yumo bahi, nanang'e ànavabaliki namene vammalele
vannyûwa.
13 Bahi nni malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.”
14 Dachi, vàmbennyuwa dachi ayula uvakankulupila? Na
vàmbenkulupila dachi ayula uvakanambimpilikana habali
dyake? Na vàmbepilikana dachi habali dyake ikàva nanga vanu
vayanjâja?
15 Na vàmbeyanjaja dachi ikàva nanga pavatumwa?
Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nni chinu cha kuhangalaja
namene kuida kwa vanu vayanjâja Malove Lambone.”
16 Henga vammalele nanga pavanalapwecheledile àlalá
Malove Lambone. Njo mana nabii Isaya áhawile kuva,
“Nang'olo, nnani akulupidîle habali ituyanjajije?”
17 Bahi ing'ulupa chitandikilo chake nni kupilikana
ujumbe, na ipilikani ya ujumbe anewo ìida kupitila
kuyanjajwa kwa habali dyanga Kilisto.
18 Henga nangu ngùuja kuva, dachi anevo Vaisilaeli nanga
pavanaupilikene anewo ujumbe? Nanga, vániupilikana! Kwa
kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Lidi lyavo línipilikanika pachilambo pammalele,
na malove lavo lánihwika mmipata yammalele ya pachil-
ambo.”
19 Nangu ngùuja kavila kuva,
Dachi, vanu va Isilaeli nanga pavanaelewije?
Nanga, vánielewa! Kwa kuva, ata mahiku langa Musa Nnungu
ávahaulidile Vaisilaeli kuva,
“Nìmbentendanga mwenu múvavikile wiu vanu vakávele na
chilambo.
Nìmbentendanga mwenu muvavisije vanu va chilambo cha
vanu vakámaite chinu.”
20 Na Isaya bila kuyopa àtangola kuva,
“Ǹnililanguja kwa vanu vakáchingutaha,
na ǹnilihunukula kwa vanu vakáchiuja habali dyangu.”
21 Henga kwamba Vaisilaeli achidoni,
“Muhi wammalele ngùnyoloja makono langu kwa kuvachema
vanu vatahûka na vakápilikana.”

11

Nnungu nanga pavayahite Vaisilaeli

1 Bahi nangu nauja kuva, dachi Nnungu ànivahita vanu
vake Vaisilaeli? Wala kadiki! Nangu nimwene ni Mwisilaeli,
munu wa nnukolo lwanga Iblahimu kuhaloka nnitawa lwa
Benjamini.
2 Nnungu akanavahitile vanu vake vávatondwèlè kutandik-
ila anepo patandi. Dachi, mùnahimukila chilahaula Malemba

Lanaswe kumwamba Eliya namuna chanavahinginike Vaisilaeli pameho panga Nnungu?

3 Eliya áhawile kuchidoni, “Nang'olo, vànivawalala manabii vako na kwondonganga vitala vyako. Na nangu weka njo nguisalidîle, na vànangutaha uchinga vanguwalale.”

4 Dachi, Nnungu ánnyang'wile dachi Eliya? Ánnyang'wile uvila, “Ngùliisalijijije vanu alufu saba vahitîle kutindivala malundi kumwabudu Baali, nnungu akávele wauhiu.”

5 Bahi uchochi nni chiivele kwa mahiku alano la vino, vàisalidile vanu kadiki vávatondwèlè Nnungu kupapatana na inema yake.

6 Vàtandolwejije kwa inema ya Nnungu, akee ing'anya ya matendo lavo. Kuikavele uiva ing'anya ya matendo lavo, bahi inema ikánave inema kavila.

7 Tuchidachi nano? Chinu achila chívachitumbamila Vaisilaeli kuchitaha, vohe nanga pavachipete. Ila vanu kadiki vátandolwejìjè na Nnungu nni vachipête. Henga vanu vanji vaisalidîle, mitima yavo íninonopywa,

8 malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Nnungu àniipumbaja mitima yavo.

Mpaka nelo ànilahunika meho lavo uchinga vanalole,

na àniladiva makutu lavo uchinga vanapilikane.”

9 Uchocho, Daudi àhaula kuchidoni,

“Ding'ole dyavo dipindikuke kuva dinambo dya kuvatanjika,

vamatoke na kupata asabu ivalembelewa.

10 Meho lavo laputale,

uchinga vanahulule kulola.

Na myongo yavo ingongomane ing'anya ya kulaga, maduva lammalele.”

11 Bahi nangu ngùuja kavila kuva, dachi, Vaisilaeli vàniyanguka na kwondongeka mwalehu? Nanga, wala kadiki! Henga kwa kuva, Vaisilaeli vánintahuka Nnungu, bahi Nnungu nkutumila kutahuka kwavo kuutenda upohi upatikane kwa vanu vakávele Vayahudi, uchinga Vayahudi vavonele wiu.

12 Bahi ikàva Nnungu átumidile itahuki ya Vayahudi kuida na balaka ya upohi kwa vanu vakávele Vayahudi, dachi kupohwa kwa Vaisilaeli vammalele kukambepunda kuida na balaka dyohe namene kwa vanu vammalele va pachilambo?

Kupohwa kwa vanu vakávele Vayahudi

13 Vino ngùtangola na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Kwa kuva, nangu ǹnitandolwa kuva nintume kwa vanu vakávele Vayahudi, bahi nalatumbyanga madengo langu.

14 Bahi kwa kulatumbyanga madengo langu, ngùlolela ku-
vatenda Vayahudi avangu vamwonele mwenu wiu uchinga
ngupate kuvapoha vanu vanji muanevo.
15 Kwa kuva, kuhitwa kwa Vaisilaeli na Nnungu kùtendile
vanu va pachilambo vapatane na Nnungu, bahi nni muhiu
kuva kuyambukilwa kwavo na Nnungu, kùmbekuva muchi
kufufulwa kwa vanu vahwîle.
16 Alino lìlandanywa na nfano wa nkate wa muing'ande
ya Nnungu. Mikate yammalele ihalôka nnidonji limo lya
uhu wa ngano ìvalangiwa kuva ya Nnungu ing'anya nkate
ntandi ùhumijwe kwa Nnungu. Na ikàva lihina lya nnandi
lìnihumywa kuva lya Nnungu, bahi na dinavi dyake nadi-
nang'o dìvalangiwa kuva dya Nnungu.
17 Pàvele na dinavi fulani dya nseituni dicheketwije
mmwelu, na sehemu dicheketwije nkunyakuja dinavi
dya nseituni wa munnyitu. Mwenu mmanu mukávele
Mmayahudi, mwenu njo anedyo dinavi dya nseituni wa
munnyitu, na vino mwenu mùnakumila dimongo na ulimbo
wa nseituni wa mmwelu.
18 Bahi munadihebule anedyo dinavi dicheketwîje. Kwa
kuva, mwenu mukávele na chinu cha kulisingila, na akee
mwenu mukamulidîle lihina ila lihina njo linkamulidîle
mwenu.
19 Panjika muchimunguhaulile kuva, “Dinavi adila,
dìnicheketwa uchinga nangu ngunyakujwe pachinu pake.”
20 Anepo, mùtangola muhiu. Dinavi anedyo,
dìnicheketwa ing'anya dìnihita kukulupila, henga mwenu
mùvechinkuhweneha kupwawa anepo ing'anya ya ing'ulupa
yenu, bahi, munalinowe ila lyongolelange.
21 Ikàva Nnungu nanga panavavikidile chididi Vayahudi
valandânywa na dinavi dya asili dya nseituni aula, dachi
mùtenda kuva achiammikile mwenu chididi?
22 Lola namuna Nnungu chavele wachididi na chavele
wakúkalipa. Nang'e ànakalipa kwa avala vanu vahîta
kukulupila, henga mwenu mukàhweneha kulisingila chididi
chake, nang'e achiave wachididi kwenu mwenu. Henga
mukànahwenehe kulisingila chididi chake, na mwenu
uchocho muchimucheketwe.
23 Na Vayahudi navanang'o vakàtandilika kukulupila,
Nnungu achiavanyakuje kavila nnihina, kwa kuva Nnungu
ànahulula kuvanyakuja kavila nnihina anelyo.
24 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kwa asili mwenu
mùvele muchi dinavi dya nseituni wa munnyitu, henga
mùtwaliwije aneko nkunanyakujwa munseituni ukánavele
wenu kwa asili. Henga Vayahudi vàvele muchi dinavi dya
asili dya nseituni wa mmwelu, bahi Nnungu achiave tayali

mwalehu kuvanyakuja kavila munseituni wavo vene.

Kupohwa kwa Vaisilaeli

25 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela muumale
uhiu auno wa sili uchinga munalyone kuva mùvele na
ding'ano namene kupunda chimuvele. Kunonopa kwa Vaisi-
laeli kùvele chihi kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila is-
abu ya vanu vakávele Vayahudi vambemmwikîla Nnungu.
26 Anepo njo pavambepohwa Vaisilaeli vammalele malinga
chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
"Mpohi àmbehaloka ku Yelusalemu,*
nanang'e àmbelausa lahakalenge lammalele kuhaloka
nnukolo lwanga Yakobo, yani Vaisilaeli.
27 Na anelyo njo lilailano linimbetenda navo,
panimbevausija masambi lavo."
28 Vayahudi vohe nni amongo va Nnungu ing'anya ya
kulahita Malove Lambone, na chinu chene achino chìjukile
faida kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Henga
Nnungu àvechinkuhweneha kuvatamwa Vayahudi ing'anya ya
anyakala vao vatandi vanavatondwêle.
29 Kwa kuva, Nnungu pahumya dinujo kuveng'a vanu
na kuvatandola, nanga palihomola kuva ing'anya ntwani
àtendile uchocho.
30 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, anepo patandi na
mwenu mukáchimpilikana Nnungu, henga vino mùpete chididi
ing'anya ya uwangapilikana wao.
31 Uchocho, Vayahudi vino nanga pavampilikana Nnungu
njo mana chididi cha Nnungu chinnyidilidile mwenu
uchinga Vayahudi navanang'o vapate kuvikilwa chididi
muchi mwenu.
32 Kwa kuva, Nnungu àvatendile vanu vammalele kuva
muchi vafungwa ing'anya ya uwangapilikana wavo, uchinga
àvavikile chididi vanu vammalele.

Nnungu alombolewe

33 Lola ukulu wa Nnungu na lúnda lwake na ding'ano
dyake! Nnani ahulûla kuloleha hukumu ya Nnungu na
dindila dyake?
34 Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Nnani alamaîte mawaso
la Nang'olo?
Nnani ahulûla kumwing'a Nnungu lúnda?"
35 "Nnani ahumîje chinu kumwing'a Nnungu hoti,
na Nnungu nkulembelewa annipe?"

---

* **11:26** Nsitali auno ùlembwije "Sayuni." Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

36 Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vìhaloka kwanga
nang'e, na vyammalele vìnipwawa kwa uweso wake na kwajili
yake. Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

12

Kuntumikila Nnungu

1 Bahi mmakukulupila avangu, kwa kuva Nnungu àvele na
chididi chohe, nangu nìmpembeja mwenu kwa ntima wangu
wammalele, lihumyange mwalehu miili yenu kwa Nnungu
kuva muchi sadaka ivêle na umi na yanaswe na ya kunkat-
apalila Nnungu. Na aneyo njo indila ihiu ya kumwabudu
Nnungu.
2 Munailondoje kavila mihambo ya chilambo cha madu-
vano, henga nneke Nnungu ampindikulanye mwenu kwa
kudipindikulanya ding'ano dyenu. Anepo njo pamumbehu-
lula kumala lalalembela Nnungu na kukameka lambone na
lankatapalila na lààva makamilifu.
3 Kupapatana na inema yaning'ile Nnungu, nìnnyaulila
mwenu mmammalele kuva, munu analyone kuva nkulu
kupunda chiilembelewa ààve. Henga lapime saana mawaso
lenu kupapatana na chipimo cha ing'ulupa yampele Nnungu.
4 Mmili ùvele na dimbandi dyohe, na dimbandi anedyo
dikákola madengo ulamo,
5 na uvila njo chiivele kwetu hwetu, ikànava hwetu ni
tuvohe, henga tùjukile mmili umo kwa kulundana kwetu na
Kilisto, na kila munu nni imbandi kwa nnyake.
6 Tùvele na dinudyo ditindene-tindêne kupapatana na in-
ema yatwing'ile Nnungu. Apwecheledîle inujo ya unabii,
àlembelewa ahumye unabii kupapatana na ing'ulupa yave-
nayo.
7 Apwecheledîle inudyo ya kuvatumikila vanji, bahi atu-
mike. Na apwecheledîle inudyo ya kuhunda, ahunde.
8 Apwecheledîle inudyo ya kuvatuja vanji mitima, atuje,
na apwecheledîle inudyo ya kuhumya, àlembelewa ahumye
kwa ntima helele, na apwecheledîle inudyo ya kuvalodya
vanu, àlembelewa alodye kwa bidi, na apwecheledîle inudyo
ya kuvavikila vanji chididi, àlembelewa atende uchocho akuno
wahangalala.
9 Kutamwana kwenu kunààve kwa kulilambilila. Chivenge
chinu chohecho chibaya na muchipapate achila chinu cham-
bone.
10 Tamwana mmene kwa mmene kwa itamwi malinga ya
vana va litumbo limo. Vatumbyange vanji kwa kuvalon-
goleja.

11 Munààve mmalemwa mmadengo, ila tumbama kuntumikila Nang'olo kwa mitima yenu yammalele.
12 Lilolelo lyenu lintende muhangalale maduva lammalele, na mmahuvilo lenu, pililila, akuno umulihumya mwalehu kunnyuwa Nnungu.
13 Vayangatange vakúkulupila kwa kuveng'a vitukutuku vivasikikidile, na muvapwechelele vayeni.
14 Nnyuwange Nnungu avabaliki avala vanu vam'banîha mwenu, elo, vayuwilange balaka wala munavalani.
15 Hangalala pamo na vahangalâla. Na kuta pamo na vakûta.
16 Ikalanga kwa amani mmwenu. Munalyone, henga mùùve tayali kukumilana na vanu vakálihululila. Wala munààve mmanu mmakulyona kuva mùnimala kila chinu.
17 Munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge. Tumbama kutenda vitukutuku vyambone pameho pavanu vammalele.
18 Bahi ikàhululika, kwa m'bali wenu ikalanga kwa amani na vanu vammalele.
19 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge, ila nnekele Nnungu wasa wa kupindikula, kwa kuva Nang'olo Nnungu ànitangola Mmalemba Lanaswe kuva, “Nangu njo mindikula, nangu nguchingupindikule.”
20 Henga pamo na anelo Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Mmongo mwalo akàva na indala, mwing'e chakulya, na akàva na inyota mwing'e medi akimbile. Kwa kuva, ukàtenda uchocho umpalila makala la moto layâka muha muti wake.”
21 Unalemwe na lahakalenge, ila ulaleme lahakalenge kwa kutenda lambone.

13

Kuvapilikana vavêle na mamulaka

1 Kila munu àlembelewa avapilikane vavêle na mamulaka, kwa kuva nanga mamulaka ikáhaloka kwa Nnungu, na anevo vavêle na mamulaka vàvikwije na Nnungu.
2 Bahi aneyo atahukâna na munu mwene mamulaka latawâla àlatahuka malaijo la Nnungu, na anevo vatênda uchocho vàlichemehija vene hukumu.
3 Kwa kuva, vatawâla nanga pavavayoha vanu valatênda lambone, ila avala valatênda lahakalenge. Dachi, ùnalambela unannyope mwene mamulaka? Tenda lambone nanang'e achiakulombolele.
4 Kwa kuva, nang'e àntumikila Nnungu kwa faida yakuwe. Henga ukàtenda lahakalenge nnyope, kwa kuva nang'e àvele

na uweso wa kukwing'a asabu. Nang'e àntumikila Nnungu kwa kuveng'a asabu vanu vatênda lahakalenge.

5 Bahi ni lasima kuvapilikana vavêle na mamulaka, akee chihi ing'anya ya kuiyopa asabu bahi, ila na ing'anya ya kuhukumika muntima.

6 Anecho njo chintenda mwenu nnipe kodi, kwa kuva, vatawâla anevo vàntumikila Nnungu akuno uvalihumya kwa madengo anelo.

7 Mwing'e kila munu haki yake, ikàva ǹnongwa kodi bahi lipa kodi, ikàva ǹnongwa usulu bahi lipa usulu, na munu alembelêwa kweshimiwa aeshimiwe, na ayula alembelêwa kutumbyangwa na atumbyangwe.

Kutamwana chikukulupila

8 Munalongwe chinu chohecho na munu woheyo. Chinu chimulembelewa kulongwa ni kutamwana bahi, kwa kuva munu antâmwa nnyake, aneyo àniditimilisa mwalehu Sheliya dyammalele dya Nnungu.

9 Kwa kuva, amuli adino, “Unalale ugoni,” “Unawalale,” “Unaive,” “Unang'unukile,” na amuli dinji dyammalele dìvele nkati mwa amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.”

10 Kwa kuva, munu antâmwa nnyake akántendela lahakalenge. Bahi kuvatamwa vanu vanji kùtimilisa Sheliya dyammalele.

11 Mwenu tendanga uchocho, akuno umumala mahiku latuvenalo ni mahiku ntwani. Uhiku wa kuyumuka nnuwono lwenu ùnikamola, kwa kuva vino uhiku wetu wa kupohwa ùvele pepi namene kupunda chiinavele mahiku àlalá patutandilike kukulupila.

12 Chilo chìnihweneha namene, na liduva lyahambi lìvele pepi namene, bahi tulayahe kulehu matendo lammalele la palupi koka tunyakulange vikomanilo vya kupanyanila munng'anje.

13 Bahi tùùve na mihambo yambone ilembelêwa kutendwa muhi, na wala akee kwa kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge, na wala akee kwa kukalewa, wala kutenda usalati, wala kulala ugoni, wala kupwatana, wala kuva na wiu.

14 Henga lilundanyange na Nang'olo Yesu Kilisto, na wala munahimukilanye namuna ya kunatimisa tama dya asili yenu ya chimmili.

14

Únannyukùmù nkúkulupila nnyako

1 Mpwechelelange munu woheyo aonekâna kuva
ànadabadanga muing'ulupa, bila kutahukana nawe wala
kupwatana nawe kwamba mawaso lake lakávele na
umuhimu namene.
2 Vanu vànatindana, kwa nfano munu yumo kupapatana na
ing'ulupa yake àona kuva ànahulululа chihi kulya kila chinu,
henga yunji kupapatana na idabadangi ya ing'ulupa yake àlya
chihi dimbowa dya mahamba.
3 Bahi ayula âlya vilyo vyammalele anansalau aneyo akálya
vilyo vyammalele. Uchocho, kwa aneyo akálya vilyo vyam-
malele ánannyukùmù aneyo âlya vilyo vyammalele kwa kuva
Nnungu àninkubali.
4 Wako ulyani mpaka ulinge kunnyukumu ntumishi wanga
munu yunji? Nang'olo Nnungu njo amaîte, ikàva àtenda
saana au ànalikoha. Na kwa kuhululihwa na Nang'olo,
ànayambukilwa.
5 Munu ànahulula kutenda kuva, liduva fulani lya chi-
dini nni lya mana namene kupunda maduva lanji, henga
munu yunji ànahulula kulavalanga maduva lammalele kuva
lànalinganana. Bahi kila munu atende muchi chalojwa na
ntima wake.
6 Munu woheyo amwabûdu Nnungu nniduva lyalyona
nang'e kuva lya mana kupunda liduva linji, àtenda uchocho
uchinga ankatapalile Nang'olo. Na munu âlya kila chakulya,
àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva,
ànshukulu Nnungu kwajili ya chakulya chalya. Na munu
alekîle kulya chakulya fulani, àtenda uchocho uchinga ankat-
apalile Nang'olo, kwa kuva nanang'e uchocho ànshukulu
Nnungu.
7 Kwa kuva, nanga munu woheyo muhwetu alâma kwajili
yake mwene, na wala nanga munu âhwa kwajili yake mwene.
8 Ikàva tùnalama, tùlama kwajili ya Nang'olo, na ikàva
tùnahwa, tùhwa kwajili ya Nang'olo. Na ikàva tùnalama au ikàva
tùnahwa, hwetu tuvammalele nni tuvanu tùvá Nang'olo.
9 Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto ánihwa na kufufuka
uchinga apate kuva Nang'olo wa vanu vammalele, yani vomi
na vahwîle.
10 Hambi ing'anya ntwani nano wako ùnnyukumu
nkúkulupila nnyako? Na ing'anya ntwani wako ùnsalau
nkúkulupila nnyako? Kwa kuva, hwetu tuvammalele
tùmbeimila muyo mwa chiteng'u cha Nnungu cha hukumu.
11 Mmalemba Lanaswe, Nang'olo Nnungu achidoni,

“Muhiu Nangu nni Nnungu nimwene umi, bahi, kila munu
ànbetindivala malundi muyo mwangu,
na kila munu achiayambukile kuva nangu nni Nnungu.”

12 Bahi kila munu muhwetu àmbelitetela mwene muyo mwa
Nnungu.

Unankoheje nkúkulupila nnyako

13 Bahi tunahwenehe kuhukumilana kavila tuvene kwa
tuvene. Henga amulanga kuleka kutenda vitukutuku vimbe-
vakohêja vanu vanji au kuvayanguha mmasambi.
14 Kwa kuva ngùlundene na Nang'olo Yesu, nangu ǹnimala
mwelehu kuva nanga chakulya chohecho chîva najisi kupap-
atana na asili yake. Henga ikàva munu àchivalangila chakulya
fulani kuva najisi, bahi kwanga nang'e chakulya anecho
chììva najisi.
15 Ikàva wako ùmpwateha ntima nkúkulupila nnyako ing'anya
ya chakulya chiulya, bahi wako ukálojwa na itamwi ya
Nnungu. Únakubàlì kuntenda nkúkulupila nnyako ahochele
ing'anya ya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa,
kwa kuva Yesu Kilisto ánihila kwajili yake.
16 Bahi unavatende vanu vanji vakutongolele lahakalenge
ing'anya ya kulya chakulya chiuchona wako kuva halali
kuliwa.
17 Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ukáyamba mambo la
kulya na kukimbila, henga ùyamba haki na amani na ihangal-
adi yahumya Umumu Wanaswe.
18 Bahi munu woheyo antumikîla Kilisto kwa kuvalon-
goleja vanji, aneyo ànkatapalila Nnungu na ànakubaliwa na
vanu.
19 Bahi tukalehe namene kutenda vitukutuku viîda na
amani na kututenda tuhwingihane muing'ulupa.
20 Unaondonge madengo la Nnungu la kun'denga munu
muing'ulupa ing'anya ya chakulya. Vyakulya vyammalele
halali kuliwa, henga nni ubaya kwakuwe kulya chakulya
chimbentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi.
21 Nni chinu chambone namene kuleka kulya inyama na
kukumbila divayi na kutenda chitukutuku chohecho chim-
bentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi.
22 Bahi chikamulihe muntima wako chinu anecho
chukulupila kuyamba mambo anelo, umale chihi wako
na Nnungu wako. Wasa munu ayula akáhukumika muntima
mwake kwa chinu chàchitenda.
23 Henga munu avêle na lipamba kwa chakulya chalya,
Nnungu ànannyukumu kwa kulya, kwa kuva kulya kwalya
kukápapatana na ing'ulupa yake. Na munu atênda chinu
chohecho bila kupapata chakulupila, aneyo àtenda masambi.

15

Namuna ya kuvatendela vanu vanji

1 Hwetu tuhwingîle muing'ulupa, tùlembelewa tutwalilane
na idabadangi ya avala vakávele na dimongo muing'ulupa.
Tunatende chihi vitukutuku vitukatapalîla tuvene.
2 Henga kila munu muhwetu àlembelewa ankatapalile
nnyake kwa kuntendela lambone uchinga anhwingihe mu-
ing'ulupa.
3 Kwa kuva, ata Kilisto nanga panatendile vitukutuku
vichinkatapalîla chihi mwene, ila ávele muchi chilahaula
Malemba Lanaswe kuva, “Kuhebula kwammalele
kuvakuhebwile wako Nnungu, kùngumatokedile nangu.”
4 Na lammalele lalembwîje kala Mmalemba Lanaswe,
lànilembwa kwajili ya kutuhunda hwetu, uchinga kwa
kupililila kwetu na kukamywa mitima kwa indila ya
Malemba Lanaswe, tuhwenehe kuva na lilolelo.
5 Bahi Nnungu avêng'a vanu dimongo dya kupililila na
kutujwa ntima, annyululihe mwenu kuva na likudungilo
ulimo akuno umutenda chanatendile Yesu Kilisto.
6 Anepo nni mwenu mmammalele pamumbekuva na
ntima umo na lidi limo lya kuntumbyanga Nnungu, Atata wa
Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Malove Lambone kwa vanu vammalele

7 Bahi pwechelana mmene kwa mmene malinga Kilisto
champwechedile mwenu kuva mmake, uchinga Nnungu ap-
ate kutumbyangwa.
8 Kwa kuva, nìnnyaulilanga kuva, Kilisto ánivatumikila
Vayahudi uchinga apate kulanguja ikulupiki ya Nnungu,
na adila ahadi divanapewije anyakala va Chiyahudi dipate
kutimila,
9 na uchinga na vanu vakávele Vayahudi vapate kuntum-
byanga Nnungu kwa chididi chake, malinga chiilembwije
Mmalemba Lanaswe kuva,
“Ching'ati vanu vakávele Vayahudi nìmbekutumbyanga,
na kukuimbila dihimu dya imbili ya lina lyako.”
10 Uchocho, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
hangalala pamo na vanu vake.”
11 Kavila làhaula kuva,
“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, nnombolele
Nang'olo,
nnombolele nang'e mwenu mmanu mmammalele.”
12 Kavila Isaya àhaula kuchidoni,
“Nnikolo lya Yese àmbehumila munu,
ambevatawâla vanu vakávele Vayahudi,
na anevo vanu vàmbekuva na lilolelo ing'anya yanga nang'e.”
13 Bahi Nnungu wa lisingilo lyetu, ammumbajange mwenu
ihangaladi yammalele na amani kwa kuva mùnankulupila.

Anepo njo pamumbeumbalwa mwalehu na lilolelo kupitila dimongo dya Umumu Wanaswe.

Kutumika kwanga Paolo

14 Mmakukulupila avangu, nangu nimwene ngùvele na uhakika kuva, mwenu mùniumbalwa na uwambone na mùnilamala lammalele lamulembelewa kulatenda, bahi mùnahulula chihi kuhundana mmene kwa mmene.
15 Henga sehemu dyohe m'baluwa aino ńninnembila bila kuyopa uchinga ninkumbusange kavila mambo fulani. Ngùtendile uchocho ing'anya ya inema yaning'ile Nnungu,
16 ya kuva ntumishi wa Yesu Kilisto kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngùkola madengo la chikuhani la kuyanjaja Malove Lambone uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kukubaliwa na Nnungu kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe. Na vàmbekuva muchi sadaka ikubalîwa na Nnungu.
17 Bahi kwa kulundana kwangu na Yesu Kilisto, nahulula chihi kulilombolela ing'anya ya madengo alano langunkolela Nnungu.
18 Henga nikambelinga kulilombolela kwamba chinu chohecho, chikànave chihi achila chachitendile Yesu Kilisto kupitila nangu uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kumpilikana Nnungu. Átendile uchocho kupitila malove langu na matendo langu,
19 yani kupitila dimongo dya vimaiho vya masaibu na lakukanganya, na dimongo dya Umumu wa Wanaswe. Bahi kutandikila ku Yelusalemu mpaka chilambo cha ku Iluliko, ǹnihubili kila pachinu Malove Lambone lamwâmba Kilisto.
20 Na likudungilo lyangu ni kuyanjaja Malove Lambone kila pachinu pavakanambipilikana Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Ngùkudungidile uchocho uchinga nnadenge munsingi waudengile munu yunji,
21 malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
“Vanu vakánambiyanjajijwa Malove Lambone lamwâmba Yesu, vachivalamale.
Na vanu avala vakánambipilikana, vachivapilikane.”

Paolo àkudungila kuhwika ku Loma

22 Aneyo njo ing'anya inangutendile ngudivilwe kwida kwenu kwa kuvilinganya.
23 Henga kwa vino ǹnimalila madengo langu kwa m'bali auno wa chilambo, na kwa kuva kwa vyaka vyohe ngùvele na hamu ing'ulu ya kwida ku Loma unannolanga.
24 Ngùlolela kutenda uchocho panimbekuva unguhwena ya ku Isipaniya. Natamwa namene kwonana na mwenu, koka nguhangalale pamo na mwenu kwa maduva kadiki, na

natamwa namene kupata nsada wenu kwajili ya mwanda wangu.
25 Henga vino ngùhwena ya ku Yelusalemu hoti unaveng'a nsada vakúkulupila va aneko.
26 Kwa kuva, vakúkulupila va ku Makedoniya na va ku Akaya vàniamula kuhumya dimali dyao kwa kuveng'a nsada vakúkulupila vanji va aneko ku Yelusalemu, yani avala amahuvani.
27 Vanang'o vànikatapaliwa kutenda uchocho, na anecho njo chivalongwa vanang'o, kwa kuva, ikàva vanu vakávele Vayahudi vàpwechedile dinujo dya chinnungu dya Vayahudi, bahi na vanang'o vàlembelewa vavahudumile Vayahudi kwa kuveng'a vitukutuku vya chimmili vivasikikidile.
28 Bahi nikàmalila madengo anelo na kumala kuva vànipwechela kila chinu chichangwije, nguchingupitile kwenu mwenu panimbekuva nndila unguhwena ya ku Isipaniya.
29 Nangu ǹnimala kuva panimbekwida kwenu mwenu, nìmbekwida na dinujo dyohe namene dya chinnungu kuhaloka kwa Kilisto.
30 Mmakukulupila avangu, nangu nannyuwanga namene kwajili ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto na kwajili ya itamwi ya Umumu Wanaswe, lundana na nangu kwa kunguyuwila kwa Nnungu.
31 Yuwanga uchinga panimbehwika ku Yelusalemu nnakamulwe na vanu vakákulupila va nchilambo anecho cha ku Yudeya, na nsada ungupelekeja upate kupwechelewa na vakúkulupila va aneko.
32 Anepo Nnungu akàtamwa, nguchinguhulule kwida kwenu akuno unguhangalala na kutujana mitima pamo na mwenu.
33 Bahi Nnungu wa amani, ààve pamo na mwenu mmammalele! Amina.

16

Paolo àvaṣalimila vanu

1 Nangu nìmmaiha kwenu mwenu, nnumbwetu Foibe ntumishi wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Kenkileya.*
2 Ngùyuwa mumpwechelele kwajili ya Nang'olo, malinga chivalembelewa kutendewa vakúkulupila. Nnyangatange kwa chinu chohecho chambesikikila, kwa kuva, nang'e àvayangete vanu vohe pamo na nangu mwalehu.
3 Nsalimile Pilisila nawi Akila, amadengo avangu mmadengo langa Yesu Kilisto.

---

* **16:1** Apano pàlembwije “ntumishi,” lilove ulila litumîke kumwamba shemasi mmalemba lanji la Paolo.

4 Vanang'o vávele tayali kuhwa kwajili ya kuupoha umi
wangu, na wala nikee chihi nangu weka nivashukûlu, ila
pamo na makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, la
vanu vakávele Vayahudi.
5 Vasalimile na vanu vankulupîla Yesu, vanu vakojâna
nng'ande mwavo. Nsalimile nnyanjawagu Apaineto, munu
ntandi kunkulupila Yesu Kilisto nchilambo cha ku Asiya.
6 Nsalimile na Maliya, munu atumbême namene kukola
madengo kwajili yenu.
7 Nsalimile na Andiloniko nawi Yuniya Vayahudi avangu
vanahungwije nnilungu pamo na nangu. Vanang'o
vànalombolewa namene ching'ati mitume, vanu anevo
váningulongolela nangu kunkulupila Yesu Kilisto, kabla nangu
nikànambi.
8 Nsalimile na Ampiliato, nnyanjawangu unintamwa
namene muilundani yetu na Nang'olo.
9 Nsalimile na Alubano, mmadengo nnyangu mmadengo la
Kilisto, na nsalimile nnyanjawangu Sitakisi.
10 Nsalimile na Apele munu alangujîje ikulupiki yake kwa
Kilisto. Vasalimile na vanu vammalele vaikâla muing'ande
yanga Alistobulo.
11 Nsalimile na Helodioni Nnyahudi nnyangu, pamo na
vanu vammalele vankulupîla Nang'olo, vanu va nng'ande
mwanga Nalikiso.
12 Nsalimile na Tilifaina nawi Tilifosa vamahe vatumbâma
namene kuntumikila Nang'olo. Nsalimile na nnyanjawangu
Pelisi, mmahe akodîle madengo lohe kwajili yanga Nang'olo.
13 Nsalimile na Lufo, munu atandolwejîje na Nang'olo, nsal-
imile na anyokwe Lufo unimmalangila nangu kuva, nanani
nnyuvangu.
14 Nsalimile na Asinkilito nawi Flegoni nawi Helime nawi
Patiloba nawi Helima, pamo na vakúkulupila vammalele
vavêle pamo na vanang'o.
15 Nsalimile Filologo nawi Yulia nawi Neleya na nnum-
buwe Neleya nawi Olimpa, pamo na vakúkulupila avao vam-
malele vavêle pamo na vanang'o.
16 Salimilana mmene kwa mmene kwa itamwi yanga
Kilisto. Makuwa lammalele la vanu vakulupîla lànansalimila.
17 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwa muly-
ongolelange na avala vanu vatandilîha mahapukano
na kuvahocheja vanu vanji kwa kulatahuka mahundo
lamulihundile. Linyemyange kulehu na anevo vanu.
18 Kwa kuva, vanu malinga anevo nanga pavantumikila
Kilisto Nang'olo wetu, henga anevo vàlatumikila chihi ma-
tumbo lavo vene. Tena kwa malove lavo la kuutila na la
kukumba, vàvalambila vanu vakámaite.

19 Vanu vammalele vànimala namuna chimumpilikana
Nang'olo, bahi ing'anya ya anelyo nangu nahangalala kwajili
yenu. Nangu nalembela namene mwenu mumale kutenda
lambone, henga mulinyemye na mambo lahakalenge.
20 Nnungu wa amani akambetima kunkadambanga
Nanchindenga pahi madodo lenu.
Inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu.
21 Timoseo, mmadengo nnyangu ànansalimila. Lukio
na Yasoni nawi Sosipatilo Vayahudi avangu navanang'o
vànansalimilanga.
22 Nangu Telitiyo ngulembîle baluwa aino, nkúkulupila
nnyenu kwa kulundana na Nang'olo, nansalimilanga.
23 Mwenedi wangu Gayo angukalibisîje nangu nng'ande
mwake, na avakalibîsa vakúkulupila vammalele kukojana
kwave, nanang'e ànansalimila. Nkúkulupila nnyetu Kwalito
pamo na Elasto ayula akôndya dimali dya imanga aino, na-
vanang'o vànansalimila.
24 [Inema yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na
mwenu mmammalele. Amina.]†
25 Nnungu alombolewe! Nang'e ànahulula kuntendanga
mwenu muhwinge muing'ulupa kwa kupitila Malove Lam-
bone languyanjaja. Na ujumbe auno umwâmba Yesu Kilisto,
ùnihunukula makudungilo la Nnungu kwenu mwenu mmanu
mukávele Mmayahudi. Makudungilo anelo lánipihika ku-
tandikila anepo patandi,
26 henga vino lànipihuliwa malinga chivanalaujije manabii
na kupapatana na amuli yanga Nnungu akávele na ntul-
ulilo. Makudungilo anelo lànipihuliwa uchinga vanu vakávele
Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Nnungu.
27 Bahi Nnungu weka avêle na lúnda, atumbyangwe kwa
kupitila Yesu Kilisto vyaka na vyaka! Amina.

† **16:24** Nsitali auno ukapali Mmalemba lanji la kala.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vakolinso

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vakolinso

Baluwa inandi ya Vakolinso ìlembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 55 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa inandi n'dibaluwa dimbili dilembwîje na Paolo kwa vakúkulupila va imanga ya ku Kolinso. Yònekana kuva, Paolo álembile baluwa aino mmahiku lachiikala ku Efeso. Kwa kuva, m'baluwa aino àhawile kuva, àmbeikala pa Efeso mpaka paimbehwika Ing'ole ya Pentekoste koka avaongele Vakolinso, bada ya kupitila chilambo cha Makedoniya (sula ya 16:5-9).

Baluwa aino nni majibu la Paolo kupapatana na ujumbe wanaupwechedile kuhaloka kwa vakúkulupila fulani kwamba mambo lakáfala lachitendeka nnikuwa lyavo, mambo anelo nni pamo na mahapukano na umalaya. Imanga ya ku Kolinso ínimaikana namene kwa vitendo vya umalaya utolomedîle, bahi nanga paikanganwa kwona kuva likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya anepo uliva na tabiya malinga anedyo. Uchocho, baluwa inandi ya Vakolinso ìvele na sula ìmaikana namene ilonjelêla itamwi (sula ya 13).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Vakolinso

1. Sula ya 1:1-9, Paolo àvasalimila Vakolinso na kunshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 1:10-4:21, Paolo àsugulikila ujumbe waupwechedile wamba mahapukano nnikuwa anelyo la vanu vankulupîla Yesu va ku Kolinso.
3. Sula ya 5-6, Paolo àsugulikila swala lya mahapukano na vitendo vivatendelanila vya kusitakilana vene kwa vene.
4. Sula ya 7-15, Paolo àhumya maelekeso layâmba ulombi na kudihumija sadaka disanamu na namuna ya kutenda ibada pamakojano na dinujo dya Umumu Wanaswe na mambo layâmba kufufuliwa.
5. Sula ya 16, Paolo àmalilila kwa kuhumya maeleso kwamba mambo fulani lavalembelewa vatende, na mambo lannyâmba chihi mwene.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila
nnyetu Sositene. Nangu ǹnitandolwa kuva ntume wanga Yesu
Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu.
2 Nìnnembilanga mwenu, mmanu mma Nnungu
munkulupîla Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso,
mmanu muhahuliwîje kwa kulundanywa kwenu na Yesu
Kilisto, na mutandolwejîje na Nnungu kuva mmanu vake.
Uchocho, baluwa aino nni kwajili ya vanu vammalele va
kila pachinu vayûwa kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto,
Nang'olo wa tuvammalele.
3 Nìnnyuwilanga inema na amani kuhaloka kwa Atata wetu
Nnungu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto dììve pamo na
mwenu.

Sukulani

4 Nìnshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu
mwenu ing'anya ya inema yake yampele mwenu kwa indila
ya Yesu Kilisto.
5 Kwa kuva, kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto
mwenu mùnijaliwa kwa kila namuna, asa kila namuna ya
itangodi na kila namuna ya imadi.
6 Anelyo lìmaiha kuva, achila chitunnyaulidile mwenu
kumwamba Kilisto nni muhiu.
7 Bahi uhiku auno umuhweneha kulindilila kwa hamu
ing'ulu kwonekana kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, nanga
pamusikikila inujo yoheyo ya chinnungu.
8 Nang'e njo ambentênda mwenu muhwinge mpaka kun-
tululilo uchinga munaonekane na likosa lyohelyo nniduva
anelyo lyambekwida Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
9 Nnungu achiatende uchocho kwa kuva, nang'e
ànakulupika, na njo anchemîle mwenu uchinga mukumilane
na Mwanawe Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

Kuyavanyika kwa vanu vankulupîla Yesu

10 Mmakukulupila avangu, chonde mbènkunnyuwanga kwa
lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, mupilikanane uchinga
lanapwawe mahapukano kwenu mwenu. Mùùve chinu
chimo na kukudungila ulamo.
11 Kwa kuva, nangu ǹnipilikana habali dyenu kuhaloka
kwa vanu vanji va nng'ande mwanga Koloe, kuva
mmakukulupila avangu, munalumbana.
12 Nangu ngùtangola uchocho kwa kuva, kila munu
mmwenu àhaula chihi chakameke mwene. Yunji àhaula
kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu
wanga Apolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Petulo,”
na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Yesu Kilisto.”

13 Dachi, mùtenda kuva Kilisto àniyavanyika? Dachi, Paolo
njo avambwîje munsalaba kwajili yenu? Dachi, múbatiswije
kwa lina lyanga Paolo?
14 Nangu nanshukulu Nnungu kwa kuva nikánam'batisije
kananga munu yumo mmwenu ikànave chihi Kilispo na Gayo.
15 Bahi nanga munu woheyo ambehulûla kuhaula kuva
mwenu múbatiswije kwa lina lyangu.
16 Nni muhiu kuva, nangu nívabatisije vanu va nng'ande
mwanga Stefana, henga upunda anepo nikámala kuva pàvele
munu yunji ungum'batisije.
17 Kwa kuva, Kilisto akángutumile unabatisa, henga
àngutumile unayanjaja Malove Lambone bila kutumila
malove la kukumba la lúnda lwa vanu, uchinga ujumbe
wâmba kuhwa kwanga Yesu Kilisto munsalaba unakohe
dimongo dyake.

Kilisto nni Lúnda na dimongo ya Nnungu

18 Kwa kuva, ujumbe uyâmba kuhwa kwanga Yesu munsal-
aba, kwa avala vahochêla ùvalangiwa chihi kuva uvelu, henga
kwetu hwetu tupôhwa nni dimongo dya Nnungu.
19 Kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
“Nìmbekwondonganga lúnda lwa vanu vavêle na lúnda,
na kudiyahila kulehu ding'ano dya vanu vavêle na ding'ano.”
20 Àvele kwachi nano munu avêle na lúnda? Àvele kwachi
nano nkúhunda Sheliya ya Musa? Àvele kwachi ayula amaîte
namene matahukano mmahiku alano? Nnungu ànilanguja
lúnda lwa chilambo achino kuva nni uvelu chihi!
21 Kwa kuva, kupapatana na ukulu wa lúnda lwa Nnungu,
vanu nanga pavanahulwile kummala Nnungu kwa indila ya
lúnda lwavo vene. Henga Nnungu ànikatapaliwa kuvapoha
avala vankulupîla kupitila ujumbe utuyanjaja, ujumbe
wonekâna kwa vanu vavêle na lúnda kuva nni chinu cha
chivelu.
22 Ing'anya Vayahudi vàlembela valangujwe vimaiho vya
masaibu na Vagiliki vàtaha lúnda,
23 henga hwetu tùhubili kuva, Yesu Kilisto ànivambwa mun-
salaba. Ujumbe anewo kwa Vayahudi wònekana kuva chinu
cha kusunaja na kwa vanu vakávele Vayahudi vòna chihi
uvelu.
24 Henga kwa avala vachemwîje na Nnungu, ikàva
Vayahudi au Vagiliki, Kilisto nni dimongo na lúnda lwa
Nnungu.
25 Kwa kuva, chinu chivalangîwa kuva uvelu wa Nnungu,
chìvele na lúnda kupunda lúnda lwa vanu, na chinu
chionekâna kuva nni ididimangi ya Nnungu, chìvele na
dimongo kupunda dimongo dya vanu.

26 Mmakukulupila avangu, himukilanga chimunavele
apala patandi pamunachemwije na Nnungu. Ukàpima kwa
chipimo cha chimunu, akee vanu vohe mmwenu vanavele
na lúnda, na akee vanu vohe mmwenu vánavele na dimongo,
na akee vanu vohe mmwenu vánavele na vyeo.
27 Henga Nnungu àvatondwele vanu va chilambo achino
vaonekâna kuva mavelu uchinga avataye dihoni avala
vavêle na lúnda. Na àvatondwele vanu va chilambo achino
vaonekâna kwa vanang'o kuva vakávele na dimongo dya
kutawala, uchinga avataye dihoni vanu vavêle na dimongo
dya kutawala.
28 Nnungu àvatondwele vanu vaonekâna pameho pavanu
kuva vakee vanu va hali-hali, vanu va kusalauliwa, vanu
vakee vamana, uchinga ávasulupuhe vanu vaonekâna kuva
vamana.
29 Átendile uchocho uchinga munu woheyo analilombolele
muyo mwa Nnungu.
30 Nnungu mwene njo ánnundanije mwenu na Yesu Kilisto,
nanang'e ántendile Yesu Kilisto kuva lúnda lwetu. Kwa kupi-
tila kwanga Yesu Kilisto, Nnungu àtuvalangidile hwetu kuva
tuvambone pameho pake, na kututenda kuva tuvanaswe na
kutukombola mmasambi.
31 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Munu alembêla kulyona,
bahi alyonele Nang'olo.”

2

Lúnda lwa Nnungu

1 Mmakukulupila avangu, nangu pannaidile kwenu
mwenu unannyubilila habali ya ujumbe wa Nnungu upihîke,
nangu nanga pannatumidile malove la kukamajanga wala
lúnda lwa vanu.
2 Kwa kuva, pannavele pamo na mwenu ngwámwile
ngulekane na lammalele langulamaite, nkuhubili chihi ha-
bali dya Yesu Kilisto avambwîje munsalaba.
3 Nangu ngúvele pamo na mwenu akuno nguvèlè nimpole,
ungunnyopa Nnungu na kutetemela.
4 Mahubili langu na ujumbe wangu nanga pavinavele na
lúnda lwa chimunu wala malove la kuvakumba vanu, henga
vímaihwa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.
5 Ngútendile uchocho uchinga ing'ulupa yenu ilisingìlè di-
mongo dya Nnungu, na akee lúnda lwa chimunu.
6 Pamo na anelo, hwetu tùtumila malove la lúnda kwa vanu
avala vahwingîle muing'ulupa, henga lúnda anelwo akee lwa
chilambo achino, na wala akee lúnda lwa vatawâla va chil-
ambo achino vambekwondôngwa.

7 Hwetu tuyanjaja lúnda lwa Nnungu, lúnda lupihîke
pameho pa vanu, lúnda lwanakudungidile Nnungu kwajili ya
ukulu wetu kabla chilambo chikanaumbwa.
8 Wala nanga nkulu yumo muvakulu va chilambo achino
anakameke lúnda anelwo. Kwa kuva, kuikave uvakameka
lúnda anelwo vakanammambe munsalaba Nang'olo wa
ukulu.
9 Malinga chivalembile Mmalemba Lanaswe kuva,
“Wala nanga munu awahîte kuvyona,
wala kuvipilikana,
kananga kuvihimukila muntima mwake,
vitukutuku avila Nnungu vyavavikidile avala vantâmwa.”
10 Henga Nnungu ánitupihulila mambo anelo kupitila
Umumu wake Wanaswe. Kwa kuva, Umumu Wanaswe
ànaloleha kila chinu, ata makudungilo la Nnungu lapihîke
mwalehu.
11 Nnani ahulûla kumala mawaso la munu yunji ikànave
chihi isungu ivêle nkati mwake? Uchocho, nanga munu
amâla mawaso la Nnungu ikànave chihi Umumu wa Nnungu.
12 Umumu Wanaswe utumpwechedile akáhaloka nchil-
ambo achino, ila àhaloka kwanga Nnungu uchinga atuhul-
ulihe kumala àlalá látwing'île Nnungu.
13 Bahi patunnyaulila mwenu mambo anelo, nanga patu-
tumila malove la lúnda lwa vanu. Henga tùtumila malove
latuhundwije na Umumu Wanaswe, utuhaulisa uhiu wa
mambo la chinnungu kwa malove la chinnungu.
14 Bahi munu atawalîwa na mambo la pachilambo achino
akáhulula kulakubali mambo lahalôka kwa Umumu wa
Nnungu kwa kuva, àlona kuva lachivelu. Munu aneyo
akáhulula kulamala mambo anelo ing'anya làkamekeka chihi
chinnungu.
15 Munu wa chinnungu ànahulula kulaloleha mambo lam-
malele, henga nang'e nanga pahukumiwa na munu woheyo.
16 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nnani au-
maîte ntima wa Nang'olo? Nnani ahulûla kunnyunda?”
Henga hwetu tùnivanawo ntima wanga Yesu Kilisto.

3

Kuyavanyika kwa vanu vankulupîla Yesu

1 Mmakukulupila avangu, pannavele pamo na mwenu,
nangu nikanahulwile kutangola na mwenu muchi mmanu
mma chinnungu. Henga ngúlembelewa ngutangole na mwenu
muchi vanu vatawalîwa na mambo la pachilambo au malinga
mmakanunu mmahundo langa Kilisto.

2 Nínkumbijije mavele, na akee chakulya chikamile,
kwa kuva, múvele mukànambichihulula anecho chakulya
chikamile. Na ata vino mukáchihulula,
3 ing'anya bado mmechinkutawaliwa na mambo la pachil-
ambo. Kwa kuva, wiu na ing'ondo vìvele chihi nkup-
wawa mmwenu. Dachi, mambo anelo lakálanguja kuva
mwenu mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo, na
muikalanga muchi vanu vatawalîwa na mambo la pachil-
ambo?
4 Kwa kuva, kila munu mmwenu àtangola chihi lyake, yunji
àhaula kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji àhaula kuva,
“Nangu wanga Apolo.” Dachi, chinu anecho chikálanguja
kuva mwenu mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo
achino?
5 Dachi, Apolo nnani? Na Paolo nnani? Hwetu nni
tuvatumishi chihi tuva Nnungu, tuntendîle mwenu mu-
pate kunkulupila Yesu. Kila munu muhwetu àkodile chihi
madengo lapewije na Nang'olo.
6 Nangu napandile dimbeyu, na Apolo nkumwadilangila
medi, henga Nnungu nni aditendîle dimele na kukulumuka.
7 Bahi apânda dimbeyu na ayula amwadilîla medi, vam-
malele vakávele mana, wamana nni Nnungu ahululîha dim-
beyu dimele na kukulumuka.
8 Ayula apânda dimbeyu na ayula amwadilîla medi vam-
malele nni chinu chimo, na Nnungu àmbemwing'a kila munu
inudyo yake kupapatana na madengo lakodile.
9 Kwa kuva, nangu na Apolo nni amadengo tùvá Nnungu,
na mwenu mùlandanywa na welu wa Nnungu na ing'ande
yake.
10 Kwa inema yaning'ile Nnungu, nangu ngùvele muchi
nkúdenga kwenu mwenu. Ngùdengile nsingi malinga
nkúdenga avêle na lúnda, akameke kudenga saana. Na hambi
munu yunji àdenga muha mwa nsingi anewo, henga kila
munu àlembelewa alolehe saana namuna chadenga.
11 Kwa kuva, nanga munu ahulûla kudenga nsingi wohewo
ikànave chihi aula udengwîje, na anewo nsingi nni Yesu
Kilisto.
12 Munu woheyo ànahulula kudenga muha nsingi anewo
kwa kutumila zahabu au madini la dihela au mayanga laga-
lika au milandi au mahamba au wahi.
13 Henga liduva lya hukumu nni limbetênda uwonekane
uwambone wa madengo la kila munu. Kwa kuva, liduva
anelyo pambehumila moto, na anewo moto njo umbeipîma
na kulanguja uwambone wa madengo la kila munu.
14 Ikàva anecho chadengile munu munsingi anewo chikam-
bekupya moto, bahi munu aneyo àmbepwechela inujo.

15 Henga ikàva achila chadengile munu chìmbekupya, bahi
munu aneyo àmbepata asala, henga mwene àmbepohwa muchi
munu apôhwa mmoto.
16 Dachi, nkámaite kuva mwenu nni Ing'ande ya Nnungu,
na kuva Umumu wa Nnungu àikala nkati mwenu?
17 Bahi munu akàyondonganga Ing'ande ya Nnungu, Nnungu
nanang'e àmbemwondonganga munu aneyo, kwa kuva,
Ing'ande ya Nnungu nni yanaswe, na ing'ande aneyo nni
mwenu mmene.
18 Munalilambilange mmene, ikàva munu woheyo
mmwenu àlyona kuva àvele na lúnda lwa chilambo achino,
àlembelewa alitende kuva muchi livelu uchinga apate kuva na
lúnda luhiu.
19 Kwa kuva, lúnda lwa chilambo achino nni uvelu chihi
pameho pa Nnungu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe
kuva, "Nnungu àtumila ulamba wa vanu valyôna kuva vàvele
na lúnda kuva muchi lutambo lwa kuvatanjiha vene."
20 Malemba Lanaswe làhaula kavila kuva, "Nang'olo ànimala
kuva, mawaso la vanu vavêle na lúnda, lakemana."
21 Bahi munu woheyo analyone ing'anya ya kuva nang'e
nni wa munu fulani! Kwa kuva, vitukutuku vyammalele nni
vyenu,
22 ikàva Paolo au Apolo au Petulo* au chilambo au umi au
kuhwa au vitukutuku vipawîje hambi na viîda, vyammalele
nni vyenu.
23 Na mwenu mma Yesu Kilisto, na Yesu Kilisto nni wa
Nnungu.

4

Utumishi wa Mitume

1 Bahi vanu vatuvalangile hwetu kuva tuvatumishi tùva
Yesu Kilisto, tukamujîjwe disili dyanga Nnungu.
2 Pamo na anelo, chilembelêwa kwa kila munu akamujîjwe
madengo anelo nni kukulupika.
3 Henga kwang'une, nkànguhukumu mwenu au vanu vanji
anecho chikee chinu, na ata nangu nimwene nikálihukumu
nimwene.
4 Muntima mwangu nanga chinu chohecho chinguhukûmu,
henga alino likámaiha kuva nangu nni wambone pameho pa
Nnungu. Henga Nang'olo nni anguhukûmu nangu.
5 Bahi munáhukumu kabla uhiku ukànambikamola, lindilila
mpaka Nang'olo pambeida. Nang'e àmbepisulanga lam-
malele lapihîjwe nnupi na kulavika palangele makudungilo
la mitima ya vanu. Anepo njo kila munu pambepwechelela
imbili yalembelewa kuhaloka kwa Nnungu.

---

* **3:22** Apano pàlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

6 Mmakukulupila avangu, ngùtangwele malove anelo kwa
kutwalila nfano wa Apolo na nangu nimwene, uchinga
lààve mahundo kwenu mwenu. Bahi kupapatana na nfano
anewo nangu ngùlembela mulihunde mana la malove alano
kuva, “Lapapate chihi àlalá lalembwîje.” Mukàtenda uchocho
mukambelyonela munu fulani na kunhebula yunji.
7 Nnani akupêle wako haki ya kuvahukumu vanu vanji?
Dachi, akee Nnungu akupêle vitukutuku vyammalele vyu-
venavyo? Ikàva uchocho, mwadachi unalyônа nkuva muchi
ukápewije?
8 Hambi mwenu mùlyona kuva tayali mùnipata vyammalele
vimulembela! Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile
mmakupata! Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile
mmafalume, ikànava hwetu tukee tuvafalume! Wasa kuikave
muhiu umuva mmakulu uchinga na hwetu uchocho tupate
kutawala pamo na mwenu!
9 Kwa kuva, nangu ngwònа kuva Nnungu àtutendile hwetu
mitume kuva tuvanu tuvantululilo mwalehu, muchi vanu
vahukumîwa kuhwa muyo mwa vanu. Tùvikwije muchi chinu
cha kukanganwa, chilôlwa na vanu vammalele va pachil-
ambo pamo na malaika.
10 Vanu vàtwona hwetu kuva muchi mavelu ing'anya yanga
Kilisto, henga mwenu nni mmanu muvêle na lúnda ing'anya
ya kulundanywa kwenu na Kilisto! Hwetu nni tuvanu tùvá
kudabadanga, henga mwenu nni mmanu muvêle na di-
mongo. Mwenu nni mmanu mmakweshimika, henga hwetu
nni tuvanu tùvá kusalauliwa!
11 Mpaka vino, tùvenkubanika na indala na inyota, tùvele na
uhou, tùnapanywa na nanga patuvele na pachinu pakuikala.
12 Tùkola madengo kwa bidi kwa makono letu tuvene.
Pavatutangolela malove lahakalenge, hwetu tùnavabaliki na
patubanihwa tùnapililila,
13 na pavatulambilila tùyang'ula chihi kwa upole. Mpaka
hambi tùvalangiwá chihi muchi miswani ya pachilambo na
kila munu àtulola muchi uchafu.
14 Nangu nikánnembila mwenu malove alano uchinga nin-
tayange dihoni, henga nin'dumange muchi mmanavangu
unintamwanga.
15 Ikànava mùvele na vakunnela alufu kumi mmaisha lenu
la Chikilisto, henga mùvele chihi na atata yumo. Kwa kuva,
mmaisha lenu la kuva pamo na Yesu Kilisto nangu nni nim-
malêke mwenu kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone.
16 Chonde, mbènkunyuwanga, munguyejange nangu.
17 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma Timoseo kwenu
mwenu. Nang'e nni mwanangu unintamwa na ànakulupika

pameho panga Nang'olo. Nang'e achiankumbusange na-
muna chinimpapata Yesu Kilisto, malinga chinguvahunda
vanu vankulupîla Yesu va kila pachinu panguhwena.
18 Vanu vanji mmwenu vànalyona, uvatenda kuva
nikámbemwongela kavila mwenu.
19 Henga Nang'olo akàtamwa, nikambetima kwida kwenu
mwenu, na anepo nni panimbelyonela nimwene, akee chihi
achila chivatangola anevo vanu valyôna, henga pamo na
kumala dimongo dyavo.
20 Kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ukálangujwa chihi
kwa malove weka, ila kwa dimongo dya Nnungu.
21 Hambi mwenu mùlembela chani? Dachi, nguide kwenu
na chiboko au nguide na ntima wa itamwi na upole?

5

Linyemyange na umalaya

1 Nangu nakangana kupilikana kuva, kwenu mwenu kùvele
umalaya wa kuyoha, na umalaya anewo kananga vanu
vakámmaite Nnungu vakánambiutenda. Vànguhaulidile kuva,
munu yumo mmwenu àonga na mmahe wa atatake!
2 Mwenu mùhulula dachi kulyona? Mwenu mùlembelewa
mulikutangile, na mummuse mmwenu munu aneyo atendîle
chitendo anecho.
3 Ikànava kwa mmili ngùvele kulehu na mwenu, henga
isungu yangu ìvele pamo na mwenu. Bahi mumale kuva,
ànninnyukumu munu aneyo atendîle chitendo anecho cha di-
honi muchi ngùvele pamo na mwenu.
4 Bahi pamumbekojana pamo kwa lina lya Nang'olo wetu
Yesu, nanani nìmbekuva pamo na mwenu kwa isungu, na
dimongo dya Nang'olo wetu Yesu dìmbekuva pamo na mwenu.
5 Bahi pamumbekojana, mùlembelewa munkamudye munu
aneyo kwanga Nanchindenga kwa kummusa nnikuwa lya
vanu vankulupîla Yesu, uchinga asili yake ya chimmili
itawalîwa na sambi iondongwe, na isungu yake ipohwe,
nniduva alila lyambeida Nang'olo Yesu Kilisto.
6 Kulyona kwenu kukee chinu chambone! Dachi,
mukámaite nfano uhaûla kuva, hamila kadiki ìumuha lidonji
lyammalele lya uhu wa ngano?
7 Bahi lihahulange kwa kuiusa hamila ya machedo
ya sambi uchinga mupate kuva muchi lidonji lyahambi
likátaijwe hamila, malinga chimulembelewa mùùve.
Tendanga uchocho kwa kuva, Kilisto tayali ànihumywa kuva
sadaka kwajili yetu malinga ungandolo wa Sikukuu ya
Pasaka.

8 Bahi tuihangalalile ing'ole aneyo bila kutumila mikate
ivatadile hamila, yani hamila ya sambi na vitendo vi-
hakalenge malinga chivachihangalalila ing'ole aneyo kwa
kulya mikate ikátaijwe hamila, yani kuva na ntima wambone
na uhiu.
9 M'baluwa yangu nínnembidilenge mwenu kuva, munakun-
danyike na amalaya.
10 Nikámba kuva munakundanyike mwalehu na amalaya
vammalele va pachilambo, wala vanu vakúng'unuka, wala
vakúpakanyola, wala vakúyuwa disanamu. Kwa kuva, ikàchiva
uchocho, mwenu múlembelewa muuke nchilambo achino!
11 Henga vino nìnnembila kuva, munakundanyike na munu
woheyo alichêma kuva nkúkulupila, akàva mmalaya au akàva
nkúng'unuka au nkúyuwa disanamu au munu avatongolêla
avake malove lahakalenge au munu akalewa, na munu wa
kupakanyola. Munu wa uchocho, ata kulya munalye nawe.
12 Akee madengo langu kuvahukumu vanu vakávele
nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Nnungu njo
ambevahukûmu vanu anevo. Henga mwenu mùlembelewa
muvahukumu vanu vavêle nnikuwa lyenu.
13 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Mmuse
mmwenu munu ayula atênda lahakalenge.”

6

Kusitakilana kwa vanu vankulupîla Yesu

1 Ikàva munu woheyo mmwenu àpwatene na nkúkulupila
nnyake, ìvadachi akansitaki kwa vanu vakámmaite Nnungu
badala ya kuhwena kwa vanu vankulupîla Yesu vakala-
malile?
2 Dachi, mwenu mukákameke kuva vanu vankulupîla Yesu
njo vambevahukûmu vanu va chilambo achino? Na ikàva
mwenu mùmbechihukumu chilambo, dachi, mukálembelewa
kulamalila mambo anelo majoko?
3 Dachi, mwenu mukákameke kuva tùmbevahukumu
malaika? Bahi mwenu mùnahulula chihi namene kulamalila
mambo la kawaida la mmaisha alano.
4 Bahi ikàva pàvele na ipwatani mmwenu ing'anya ya
mambo la namuna aneyo, mwadachi nano mùlapelekeja ma-
sitaka lenu kwa vanu vakávele na mamulaka nnikuwa lya
vanu vankulupîla Yesu uchinga vakalamalile?
5 Ngùlatangola anelo uchinga ngupate kuntayanga dihoni.
Dachi, nanga munu kananga yumo mmwenu avêle na lúnda
lwa kuhulula kulamalila malove la vakúkulupila avake?
6 Henga badala yake nkúkulupila ànsitaki nnyake, tena lyene
alino lìtendeka muyo mwa vanu vakákulupila!

7 Uhiu ni kuva, aneko kusitakilana kwa mmene kwa
mmene kùmaiha kuva mùnilemwa mwalehu! Wasa muten-
dewe lahakalenge kuliko anelo! Wasa mupakanyolwe dimali
dyenu kuliko kutenda anelyo!
8 Henga mwenu mmene nni muvatendêla avenu mambo
lahakalenge na kuvapakanyola dimali dyavo, na vanu umu-
vatendela uchocho nni vakúlupila avenu!
9 Dachi, au mukákameke kuva vanu vatênda lahakalenge
vakambeulisi ufalume wa Nnungu? Munahochejwe! Vanu
vatênda umalaya na vayûwa disanamu na valâla ugoni, na val-
ume valihûmya vene kulombwa na valume avao na valume
vavalômba valume avao,
10 na vakwîva, na vakúng'unuka, na vakukalewa, na vanu va-
vatongolêla vanu vanji lahakalenge, na vakúpakanyola, vanu
anevo wala nanga pavambeulisi Ufalume wa Nnungu.
11 Mmanji múvele uchocho, henga vino mùnihahulwa
mwalehu na kutendwa kuva mma Nnungu na kutendwa
kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kulundanywa na
Nang'olo Yesu Kilisto na Umumu wa Nnungu wetu.*

Miili ya vanu vankulupîla Yesu nni dimbandi dyanga Yesu Kilisto

12 Munu ànahulula kuhaula kuchidoni, “Vitukutuku vyam-
malele kwang'une nni halali.” Elo, henga akee vitukutuku
vyammalele vivêle na faida. Nangu nàkubali kuva, “Vi-
tukutuku vyammalele kwang'une nni halali,” henga nikam-
betawaliwa na chinu chohecho.
13 Mwenu muhaula kuchidoni, “Chakulya chìnipwawa kwa-
jili ya litumbo na litumbo lìnipwawa kwajili ya chakulya.” Elo,
henga Nnungu àmbevyondonganga vyammalele vivili. Mmili
wanga munu ukávele kwajili ya umalaya, ila ni kwajili ya
kuntumikila Nang'olo, na Nang'olo njo aichûnga miili yetu.
14 Nnungu ánfufwile Nang'olo Yesu, uchocho achiatufufule
na hwetu kwa dimongo dyake.
15 Dachi, mwenu mukákameke kuva miili yenu nni dim-
bandi dya mmili wa Yesu Kilisto? Dachi, mùtenda nahulula
kutwala dimbandi dya mmili wanga Kilisto nkudilundanya
na kahaba? Mwiko ikáhululika!
16 Dachi, mwenu mukákameke kuva ayula alundâna na
kahaba ààva mmili umo na nang'e? Kwa kuva, Malemba
Lanaswe làhaula kuva, “Na anevo vavili vàmbekuva mmili
umo.”
17 Henga ayula alundanîjwe na Nang'olo ààva isungu imo na
nang'e.

---

* **6:11** Apano Paolo àlembile “mulina lya Nang'olo Yesu Kilisto.” Na maeleso layâmba lina, lola 1:12.

18 Vitukute vitendo vya chimalaya! Masambi lanji lammalele lalatenda munu lakáukosela mmili wake, henga ayula atênda umalaya, àukosela mmili wake mwene.
19 Dachi, mukákameke kuva miili yenu nni ing'ande ya Umumu Wanaswe aikâla nkati mwenu umumpwechedile kuhaloka kwa Nnungu? Bahi mwenu mukee mali yenu mmene.
20 Kwa kuva, mùkombolewije kwa galama ing'ulungwa namene. Bahi vino, itumile miili yenu kwa kuntumbyanga Nnungu.

7

Mambo layamba ulombi

1 Bahi kwamba mambo àlalá lamulembile, wasa nnume analombe.*
2 Henga kwajili ya kulinyemya na umalaya, bahi wasa kila nnume ààve na mmahe wake mwene, na kila mmahe ààve na ntwave.
3 Nnume amwing'e n'jawe ulombi, na mmahe nanang'e amwing'e ntwave ulombi.
4 Mmili wa mmahe ukávele wake weka, henga chalumo na ntwave, na mmili wa nnume naunang'o ukávele wake weka, henga chalumo na n'jawe.
5 Munaimane miili yenu mmene kwa mmene, ikànave chihi mùnipatana kutenda uchocho kwa mahiku kadiki uchinga mupate wasa wa kulihumya, kwa kufunga na kuyuwa. Anepo munatime kuhimana kavila uyopa Nanchindenga ànapata wasa wa kunninganga ing'anya ya kudidimanga kwenu.
6 Malove laninnyaulilanga vino nni ushauli chihi akee amuli.
7 Nangu nikanitamwa namene vanu vammalele vaikale chihi bila kulomba, vààve chihi muchi chinguvele nangu. Henga kila munu àpwechedile inujo yake mwene kuhaloka kwa Nnungu, yumo inujo ya namuna ai na yunji inujo ya namuna inji.
8 Bahi avala vakánambilomba na vanannidi nìvahaulila kuva, wasa vaikale muchi chinguikala nangu.
9 Henga vakànahulule kulichunga vene, bahi valombe, kwa kuva nni wasa munu kulomba kuliko kuukuta tama muntima mwake.
10 Kwa avala valombene, nìveng'a amuli ihalôka kwa Nang'olo akee kwang'une kuva, mmahe anahapukane na ntwave.

---

* **7:1** Nsitali auno kwa chigiliki ùlembwijé kuva, “Wasa nnume anan'guse mmahe.”

11 Henga akàhapukana nawe, analombwe kavila, na ikànave
uchocho, bahi apatane kavila na ntwave. Uchocho, nnume
nanang'e ananneke n'jawe.
12 Henga vanu vanji nìvahaulila nangu akee Nang'olo kuva,
ikàva nnume akulupîla àvele na n'jawe akákulupila, na aneyo
mmahe akàkubali kuikalana nawe, bahi ananneke mmahe
aneyo.
13 Uchocho, ikàva mmahe akulupîla àvele na ntwave
akákulupila, na aneyo nnume akàkubali kuikalana nawe,
bahi aneyo mmahe anahapukane na aneyo nnume.
14 Kwa kuva, aneyo nnume akákulupila àvalangiwa kuva
ànihahulwa kwa kupitila kwa n'jawe akulupîla. Na aneyo
mmahe akákulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kupitila nt-
wave akulupîla. Kuikave ikààva uchocho, vavana vao
vákavalangwije kuva najisi pameho pa Nnungu, henga hambi
Nnungu àvavalangila kuva vànihahulwa.
15 Bahi ikàva ayula akákulupila àlembela kunneka nnyake
akulupîla, bahi anneke chihi. Anepo aneyo mmahe au
nnume akulupîla nanga pambehungwa. Kwa kuva, Nnungu
ànchemile mwenu uchinga muikale kwa amani.
16 Wako mmahe unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva
ìnahululika wako kumpoha ntwalo? Na wako nnume
unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako
kumpoha n'jalo?

Kuikala malinga chimuchemwije nawi Nang'olo

17 Henga kila munu àlembelewa aikale kupapatana na cha-
pangiwije na Nang'olo, na aikale uchila malinga chanavele
pachemwije na Nnungu. Na anelyo njo lilaijo lyangu kwa
makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.
18 Ikàva nnume áchemwije akuno ayalwìkè uchinga ainjile
n'dini ya Chiyahudi, bahi analilambilile kuva nanga payal-
wike. Na ikàva áchemwije akuno akànambiyaluka, bahi anay-
aluke uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi.
19 Kwa kuva, kuyaluka au kutoyaluka anecho chikee chinu,
ila chilembelêwa nni kudikamula amuli dya Nnungu.
20 Bahi kila munu aisalile chihi uchila muchi chanavele
pachemwije na Nnungu.
21 Dachi, wako pauchemwije wavele ntumwa? Bahi unayu-
vale, henga ukàpata wasa wa kuva hulu, utumile.
22 Kwa kuva, munu woheyo achemwîje na Nang'olo Yesu
akuno avèlè ntumwa, aneyo munu ààva hulu kwa Nang'olo
Yesu. Na munu woheyo anachemwije akuno avèlè hulu,
aneyo munu ààva ntumwa kwa Yesu Kilisto.
23 Mwenu mùkombolewije na Nnungu kwa galama
ing'ulungwa namene, bahi munave mmatumwa mma vanu.

24 Mmakukulupila avangu, kila munu aisalile na Nnungu
malinga chanavele apala panachemwije na Nnungu.

Vakálombile na vakálombwije

25 Hambi, kwamba vanu vakánambiwahi kulomba wala
kulombwa, nangu nikávele na amuli ihalôka kwa Nang'olo
ila ngùhumya chihi ushauli malinga nimunu ngulembelêwa
kukulupilwa kupapatana na chididi chaning'ile Nang'olo.
26 Bahi kupapatana na kulaga kupwawije maduva alano,
nangu ngwòna kuva ìnikatapala munu aisalile chihi um-
womwo mwavelelee.
27 Ikàva ùnilomba, bahi unalekane na n'jalo. Na ikàva nanga
pulombile, bahi unantahe mmahe.
28 Henga ukàlomba wala nanga paumbetenda sambi, na
mwali akàlombwa wala nanga pambetenda sambi. Na anevo
valombâna vàmbekojana na ibaniki nchilambo achino, na
nangu ngùlembela nin'dumange uchinga mulinyemye na
ibaniki aneyo.
29 Henga mmakukulupila avangu, nangu ngùhaula uvila,
uhiku uisalidîle ukee wohe. Bahi kutandikila vino vanu
valombîle vàlembelewa vantumikile Nnungu malinga chivan-
tumikila vanu vakálombile.
30 Na vanu vakûta vààve muchi vakákuta, na vanu va-
hangalâla vààve muchi vakáhangalala, na vanu vasûma vààve
muchi vakáisaliwije na chinu.
31 Na vanu vatumîla dimali dya nchilambo achino,
vanatawaliwe na dimali anedyo. Kwa kuva, mambo la
chilambo achino lànapita.
32 Nangu ngùlembela mwenu muikale bila kulikambyakam-
bya na mambo la nchilambo achino. Munu akálombile
àlikambyakambya na mambo la Nang'olo Nnungu wataha na-
muna chambenkatapalila.
33 Henga nnume alombîle àlikambyakambya na mambo
la nchilambo achino wataha namuna chambenkatapalila
n'jawe,
34 bahi munu aneyo àlikambyakambya na mambo mav-
ili. Na mmahe akálombwije au akánambiwahi kulombwa
ànahulula chihi kulikambyakambya na mambo la Nang'olo
uchinga apate kulihumya mwalehu kuva wanga Nang'olo,
kwa mmili wake na isungu yake. Henga mmahe alombwîje,
àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino, wataha
namuna chambenkatapalila ntwave.
35 Ngùtangola malove anelo kwa faida yenu, na akee kwa
kulembela nin'divilange. Nangu ngùlembela ninnangujange
namuna ya kuikala malinga chiilembelewa uchinga mupate
kuntumikila Nang'olo bila uutangwa na mambo lanji.

36 Ikàva nnume àona kuva nanga pantendela saana mmahe
wake wamposa kwa kunnambela namene alale nawe, na
akàona kuva ìnakamajanga kwanga nang'e kulipililila bila ku-
lalana nawe, bahi apitise chihi ulombi na wala nanga pam-
bekwonekana kuva àtendile sambi.
37 Henga ikàva nnume àniamula muntima mwake bila
kukolokohwa na munu woheyo kuva akambelomba, na
ikàva ànahulula kuditawala tama dyake, bahi àtenda saana
akanalombe.
38 Bahi valume vaamûla kulomba vàtenda saana, henga
valume avala vaamûla vanalombe vàtenda saana namene.
39 Mmahe alombwîje ànahungwa na ntwave kwa mahiku
lammalele la umi wa ntwave. Henga ntwave akàhwa, mmahe
aneyo akáhungwa, na akàlembela ànahulula chihi kulombwa na
munu woheyo, nnadi ààve chihi munu ankulupîla Nang'olo
Yesu.
40 Henga nangu ngwònа kuva, wasa kwanga nang'e
kuikala chihi bila kulombwa. Anecho njo chingwona nangu,
nanangu ngwònа kuva ngùvele na Umumu wa Nnungu.

8

Chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu

1 Na vino kwamba habali ya chakulya chihumîjwe sadaka
kudisanamu, tùnimala kuva, hwetu tuvammalele tùvele na
elimu, henga elimu aneyo ìvatenda vanu valyone, ila itamwi
ìvatenda vanu vavahwingihe vanu vanji muing'ulupa.
2 Munu alyônа kuva ànimala chinu, muhiu munu aneyo
nanga pakameke chinu chohecho malinga chalembelewa
amale.
3 Henga munu akàntamwa Nnungu, aneyo ànimaikana na
Nnungu.
4 Bahi kuyamba chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu,
tùnimala kuva disanamu akee chinu apano pachilambo, na
nanga Nnungu yunji ila yumo weka bahi.
5 Ikànava vànipwawa vachêmwa milungu pachilambo au kuli-
hunde, na ikànava vanu vanji vàona kuva milungu nni yohe na
anang'olo ni vohe,
6 henga hwetu tùnimala kuva Nnungu àvele chihi yumo bahi,
nanang'e njo Atata, aviumbîle vyammalele, na hwetu tùvele
na umi kupitila nang'e. Na pàvele chihi na Nang'olo yumo
bahi, nanang'e nni Yesu Kilisto, na kupitila nang'e vyam-
malele vìniumbwa, na hwetu tùvele na umi kupitila nang'e.
7 Henga, akee vanu vammalele vamaîte elimu aino. Kwa
kuva, vanu vanji vànijevelela kutenda kuva, disanamu nni
chinu muhiu. Bahi pavalya chakulya malinga anecho,
vàtenda kuva vàdiabudu disanamu anedyo, na kwa kuva

vànahukumiwa mmitima yavo ididimânga, vàlyona kuva vàlitaya unajisi kwa kulya chakulya anecho.
8 Henga chakulya nanga pachimbetutenda tùùve pamo na
Nnungu, na tukanalye wala nanga patupwelelewa na chinu
chohecho, na tukàlya wala nanga patuyenjejwa chinu chohe-
cho.
9 Henga lyongolelange saana namuna chimuutumila uhulu
wenu uyopa munavakoheja avala vadidimânga muing'ulupa.
10 Kwa kuva, ikàva munu adidimânga muing'ulupa
akàkwona wako uvêle na elimu ùùlya chakulya muing'ande ya
disanamu, dachi, ntima wake ukambentenda alye vyakulya
vihumîjwe sadaka kudisanamu?
11 Bahi ing'anya ya elimu yako, aneyo munu adidimânga
muing'ulupa àmbeyahika, na Kilisto ánihila kwajili yanga
nang'e.
12 Pamuvakosela uchocho avenu vankulupîla Yesu kwa
kuiondonganga mitima yavo ididimânga, anepo mùnkosela
Kilisto mwene.
13 Bahi ikàva achila chingulya nangu chìnkoheja nkúkulupila
nnyangu, bahi nangu nikambetang'una kavila inyama, uy-
opa nankoheja nkúkulupila nnyangu.

9

Madengo la mitume na mamulaka lavo

1 Dachi, nangu nikee nimunu nguvêle hulu? Dachi, nangu
nikee nintume? Dachi, nangu nikámmwene Yesu Nang'olo
wetu? Dachi, mwenu mukee vihepo vyangu mmadengo
langu kwanga Nang'olo?
2 Ikànava vanu vanji vàhaula kuva nangu nikee nintume,
henga nikee na lipamba kuva mwenu mùnakubali kuva nangu
nni ntume. Na kulundanywa kwenu na Yesu kumaiha kuva
nangu nintume wanga Nang'olo Yesu.
3 Aino njo iyang'udi yangu kwa avala vatahûka mamulaka
langu.
4 Dachi, hwetu tukee na haki ya kupwechela chakulya na
kukumbila ing'anya ya madengo letu latukola?
5 Dachi, tukee na haki ya kunnomba mmahe ankulupîla
Yesu na kupapatana nawe malinga chivatenda mitume vanji
pamo na anung'unuvake Nang'olo Yesu na Petulo?*
6 Au nangu na Banaba bahi njo tulembelêwa kukola
madengo kwa makono letu uchinga tupate vitukutuku vi-
tusikikila?
7 Dachi, litiyala ntwani ahwêna kuing'ondo kwa kulilipila
mwene? Na nkúlima ntwani akálya vihepo vya welu wake wa

* **9:5** Munsitali auno ùlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

mizabibu? Na nchunga ntwani akákumbila mavele la anyama vake?

8 Dachi, ngùtangola malove alano malinga chivatangola chihi vanu? Dachi, Sheliya yanga Musa nainang'o ikáhaula uchocho?

9 Kwa kuva, ìnilembwa mu Sheliya yanga Musa kuva, “Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kupulula vyakulya.” Dachi, anepo Nnungu ànnyamba chihi ung'ombe weka?

10 Dachi, akátangwele malove anelo kwa kutuyamba hwetu namene? Muhiu alano malove lànilembwa ing'anya yetuhwe. Kwa kuva, munu alîma na avâya, vammalele vavili vàvele na haki ya kulolela kupata chivechavo kuhaloka mmafuno anelo.

11 Kwa kuva, hwetu tùmpele mwenu mambo la chinnungu, dachi mwenu mwòna kuva chinu chikulungwa namene hwetu kupata vitukutuku vya pachilambo kuhaloka kwenu mwenu?

12 Ikàva vanji vàvele na haki ya kupata vitukutuku kuhaloka kwenu mwenu, dachi, hwetu tukee na haki aneyo na kupunda vanang'o?

Henga hwetu nanga patuchilisingila haki aneyo. Badala yake, hwetu tùnapililila lammalele uyopa tùnadivila Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lànahwike kwa vanu.

13 Dachi, nkákameke kuva avala vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu vàpata chakulya chavo mu Ing'ande ya Nnungu, na makuhani vatumîka pachitala cha Nnungu kuhumya sadaka vààva na lifungu lyavo lya vitukutuku vya pachitala?

14 Uchocho, Nang'olo ànilaija kuva avala vahubîli Malove Lambone vàlembelewa vapate mahitaji lavo kupitila kutanga kwa Malove Lambone.

15 Henga nangu wala nanga pangutumidile haki yoheyo, na nanga pangulemba baluwa aino uchinga nidipate haki anedyo. Kwa kuva, kwang'une nni wasa kuhwa kuliko kudivilwa na munu woheyo kuyamba kulilombolela kwangu kuva, nguhubili bila malipo.

16 Ikàva ngùlahubili Malove Lambone, anecho chikee chinu cha kulilombolela, kwa kuva, nni lijukumu lyaning'ile Nnungu. Na ole wangu nikánalahubili Malove Lambone!

17 Kwa kuva, kuikave ungukola madengo alano kwa kutamwa kwangu nimwene, nikanilolela kupata inujo. Henga kwa kuva nni madengo laning'ile Nnungu, bahi ngùlembelewa chihi ngulatende.

18 Bahi inujo yang'une nni chamani? Inujo yang'une nni aino, kulahubili Malove Lambone bila malipo, yani kulahubili bila kudai haki dyangu dilembelêwa kwa kuhubili Malove

Lambone.
19 Kwa kuva, nangu nikee nintumwa wa munu woheyo,
henga ngùlitenda kuva muchi nintumwa wa kila munu
uchinga nivatende vanu vohe vankulupile Kilisto.
20 Kwa Vayahudi, ngúvele muchi Nnyahudi, uchinga niva-
tende Vayahudi vankulupile Kilisto. Yani kwa avala valôjwa
na Sheliya yanga Musa, ngúlitendile muchi ngùlojwa na She-
liya ya Musa uchinga nivapate avala valôjwa na Sheliya ya
Musa. Henga nangu nimwene nikálojwa na Sheliya ya Musa.
21 Kwa avala vakálojwa na Sheliya, ngúlitendile muchi
nikálojwa na Sheliya, uchinga nivatende anevo vakálojwa
na Sheliya vankulupile Kilisto. Ikee na mana kuva nangu
nikákamula Sheliya ya Nnungu, kwa kuva, nangu ngùlojwa na
Sheliya ya Kilisto.
22 Kwa avala vadidimânga muing'ulupa ngúlitendile muchi
wakudidimanga uchinga nivatende avala vadidimânga
vankulupile Kilisto. Ngúlitendile munu wa kila namuna
kwa vanu vammalele uchinga kwa indila yoheyo ngupate
kuvapoha vanu.
23 Ngùtenda alano lammalele ing'anya ya Malove Lambone
uchinga ngupate kulakumila pamo na vanji.
24 Dachi, mwenu mukákameke kuva mmasindano la ku-
tukuta, vakútukuta vammalele vànatukuta, henga apâta inujo
nni munu yumo tu bahi? Bahi tukutanga uchocho uchinga
mupate inujo.
25 Na kila munu apwâwa mmasindano àtenda masowesi
lakamajanga, vàtendanga uchocho uchinga vapate litaji lyon-
dongeka! Henga hwetu tùtenda uchocho uchinga tupate litaji
likáondongeka.
26 Bahi na nangu ngùtukuta uchocho, akee muchi munu
atukûta bila likudungilo. Nangu nikee muchi nkúpanyana
apânya ing'ondi pachinu pakee chinu.
27 Nangu ngùulagiha mmili wangu na kuutumikisa.
Ngùtenda uchocho uchinga bada ya kuvahubilila vanu vanji,
nangu nimwene nnave nimunu nikálembelewa kupata inujo.

10

Kudumwa kwa Vaisilaeli ing'anya ya kudiabudu disanamu

1 Mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa muluvalile
kuyamba àlalá lanavahumidile anakuluvetu machedo aneko
kulilanga. Vammalele váchungwa na alila lihunde lichival-
ongolelela, na vammalele váyombweke Bahali ya Shamu kwa
madodo.
2 Chitendo cha kulojwa na lihunde na kuyomboka bahali
chívele muchi kubatiswa uchinga vààve vanu vanga Musa.

3 Vanu vammalele vánilyanga chakulya uchimo cha chin-
nungu,
4 na kukumbila chikumbilo uchimo cha chinnungu. Kwa
kuva, vákumbidile medi lanalatendile Nnungu lahume
nniyanga alila likulu lya chinnungu lichivapapata, na
liyanga anelyo lívele Yesu Kilisto mwene.
5 Henga vanu vohe nnikuwa lyavo, Nnungu nanga
panakatapaliwije navo, bahi nkuvawalala, na miili yavo
nkuyanjala chihi nnilanga.

6 Bahi anelo lammalele ni nfano kwetu hwetu, làtuduma
hwetu tunalatamwe lahakalenge muchi muvanatendeledile
vanang'o.
7 Munadiyuwe disanamu muchi chivanatendile vanu vanji
nnikuwa lyavo, malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Vanu vániikalanga pahi, nkulya na kukumbila, nkuimila na
kudivinila disanamu anedyo.”
8 Wala tunatende umalaya muchi chivanatendile vanu
vanji muvanang'o, nniduva limo nkuhwanga vanu alufu
ishilini na tatu.
9 Tunanninge Nang'olo muchi chivatendile vanu vanji mu-
vanang'o, nkuhwanga kwa kulumwa na mihongo.
10 Wala munahinginike muchi chivanahinginike vanu
vanji muvanang'o, nkuwalalwa na malaika nkúwalala!

11 Anelo mambo lammalele lávapete vanang'o uchinga lààve
nfano kwetuhwe, na anelo lánilembwa uchinga latudume
hwetu tuvêle kuntululilo wa mahiku.
12 Bahi munu woheyo alyôna kuva àniimila saana, alyon-
golele uchinga anamatoke.
13 Kulingwa kumulingwa, njo kuvakojîje vanu vanji vam-
malele. Henga Nnungu nni wakukulupika, nang'e nanga
pambeleka mulingwe kupunda dimongo dyenu. Pamo na
kulingwa, nang'e àmbemwing'anga mwenu indila ya kuhumila
uchinga muhulule kupilila.

Meza ya Nang'olo na chakulya chihumywa sadaka kwa disanamu

14 Bahi mmayanjavangu unintamwanga, linyemyange
kudiyuwa disanamu.
15 Ngùtangola na mwenu mmanu muvêle na ding'ano. Amu-
langa mwenu mmene kwamba alano languhaula.
16 Hwetu tùnanshukulu Nnungu kwajili ya chikombe chi-
tuchitumila patulya Chakulya cha Nang'olo. Patuchitumila
chikombe anecho cha inema, dachi, tukálundanywa na myadi
yanga Kilisto? Na patuumeya nkate, dachi, tukálundanywa na
mmili wanga Kilisto?

17 Kwa kuva, nkate nni umo na hwetu tuvammalele
tùnakumila anewo nkate umo, bahi hwetu tùvele muchi mmili
umo, ikànava hwetu tùvele tuvohe.
18 Lolanga nfano wa Vaisilaeli vene. Dachi, anevo vanu
pavachilya sabihu, vakáchikumilana na chitala?
19 Ngùchidachi nano? Dachi, kwamba achila chihumîjwe
sadaka kudisanamu ni chinu chivêle na mana yoheyo? Na
kwamba anedyo disanamu, dachi, nni chinu cha mana?
20 Wala kadiki! Chinguhaula nni kuva, vitukutuku vivav-
ihumya sadaka vanu vakánkameke Nnungu vàvahumija ana-
mindenga, akee Nnungu. Nanani nikátamwa mwenu muku-
milane na anamindenga.
21 Nanga pamuhulula kukumbila chikombe cha Nang'olo
pamo na chikombe cha anamindenga, na nanga pamuhulula
kukumila meza ya Nang'olo na meza ya anamindenga.
22 Au tùlembela tuntende Nang'olo ààve na wiu? Mùtenda
tùvele na dimongo namene kumpunda nang'e?

Tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu

23 Panjika pàvele munu ambehaûla kuva, “Vitukutuku
vyammalele nni halali,” henga akee vyammalele vifâla. Nni
muhiu kuva vitukutuku vyammalele halali, henga akee
vyammalele vidênga ing'ulupa.
24 Bahi munu anatahe faida yake mwene, ila faida ya
nnyake.

25 Kila chinu chivasumisa kusakoni mwenu ilya bila kuu-
jauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu.
26 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuchidoni, “Chil-
ambo na vyammalele vivêle nkati mwake nni mali yanga
Nang'olo.”
27 Ikàva munu akákulupila àninkumbulanga mwenu, na
mwenu nkukubali kuhwena, bahi ilyanga kila chinu
chivambemwing'a bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika
mmitima yenu.
28 Henga munu akànnyaulila kuchidoni, “Chakulya achino
chìhumijwe sadaka kudisanamu,” bahi munalye ing'anya ya
aneyo annyaulidîle uchocho, na ing'anya ya kuhukumika
muntima.
29 Nangu nikáhaula kuyamba kuhukumika kwa mitima
yenu, henga ngùyamba kuhukumika kwa ntima wa aneyo
munu annyaulidîle.

Panjika pàvele munu ambeûja kuva, “Ing'anya ntwani ngu-
divilwe kutenda vitukutuku kupapatana na uhulu wangu
ing'anya ya kuhukumika kwa ntima wanga munu yunji?

30 Ikàva nangu ngùlya chakulya anecho akuno ungunshukulu Nnungu, ing'anya ntwani ngwambike kwa chakulya chingunshukulite Nnungu?”

31 Bahi chinu chohecho chimutenda, ikàva kulya au kukimbila, tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu.

32 Munavakoheje Vayahudi wala Vagiliki wala vanu va Nnungu vankulupîla Yesu.

33 Mùùve muchi nangu ngulînga kuvakatapalila vanu vammalele kwa kila namuna, bila kutaha faida yangu nimwene ila faida ya vammalele, uchinga vapate kupohwa.

11

1 Nguyejange nangu muchi nangu chingunnyeja Kilisto.

Kuhunika muti

2 Nangu nìnnombolelanga mwenu ing'anya mùnanguhimukila na kulakamuliha mahundo langu malinga chininnyundile.

3 Henga ngùlembela mumale kuva, Kilisto àvele na mamulaka kwa valume vammalele, na nnume àvele na mamulaka kwa nkongwe wake, na Nnungu àvele na mamulaka kwanga Kilisto.

4 Bahi nnume woheyo ahunîka muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani Kilisto.

5 Na mmahe woheyo akanahunike muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani ntwave. Na chitendo anecho chìvalangiwa kuva muchi àmowite ulindo.

6 Kwa kuva, ikàva nkongwe akáuhunika muti wake, àlembelewa amowe ulindo wake. Henga ikàva mwòna dihoni nkongwe kuhengula ulindo wake au kumowa, bahi àlembelewa auhunike muti wake.

7 Nnume akálembelewa kuuhunika muti wake kwa kuva, nang'e nni nfano wa Nnungu na ukulu wa Nnungu, henga nkongwe nni ukulu wanga nnume.

8 Kwa kuva, nnume akáumbwije kuhaloka mwa mmahe, henga mmahe nni aumbwîje kuhaloka mwa nnume.

9 Pamo na anelo, nnume nanga paumbwije kwajili yanga mmahe, henga mmahe àumbwija kwajili yanga nnume.

10 Bahi ing'anya ya anelyo, na kwa kuva malaika vànalola, bahi mmahe àlembelewa ahunike muti wake kulanguja mamulaka lavêle muha mwake.

11 Bahi kwa kulundanywa kwetu na Nang'olo, mmahe akálihululila bila nnume na nnume akálihululila bila mmahe.

12 Kwa kuva, malinga mmahe chaumbwije kuhaloka mwa nnume, uchocho njo nnume chavelekwa kuhaloka mwa

nkongwe. Henga vitukutuku vyammalele vìhaloka kwanga
Nnungu.
13 Bahi amulanga mwenu mmene lya kutenda, dachi
ìnakatapala mmahe annyuwe Nnungu akuno akahunìkè muti
wake?
14 Ata maumbile lene la nnume làlanguja mwalehu kuva nni
dihoni kwa nnume kuva na ulindo nnehu,
15 henga nni eshima kwa mmahe kuva na ulindo nnehu.
Kwa kuva, mmahe àpewije ulindo nnehu uchinga ahunike
muti wake.
16 Henga ikàva munu àmbetahuka malove anelo, bahi amale
kuva, hwetu wala makuwa la vanu vankulupîla Yesu nanga
patuvele na mihambo inji.

Ukumbuso wa chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-29, Mako 14:22-25, Luka 22:14-20)

17 Henga mmalaijo alano lanimwing'anga mwenu, nikam-
bennombolela, kwa kuva, pamukojana nanga pamuva-
tendela vanu vanji lambone, henga mùvatendela chihi la-
hakalenge.
18 Kwansa ngùpilikana kuva pamukojana mmanu
munkulupîla Yesu, mùnayavanyika. Nanani nakulupila kuva
malove lanji muhiu,
19 kwa kuva, kutindana lasima kupwawe, uchinga va-
maikane avala vakubaliwîje na Nnungu.
20 Bahi pamukojana, anecho chakulya chimulya chikee
Chakulya cha Nang'olo.
21 Kwa kuva, pamulya, kila munu mmwenu àlya chihi
chakulya chake bila kuvalindilila vanji, nkutenda vanu vanji
mmwenu kuva na indala na vanji kukalewa.
22 Dachi, mukáhulula kulya na kukumbila mmakande lenu?
Au mùvasalau vanu va Nnungu vankulupîla Yesu na ku-
vataya dihoni avala vakee na chinu? Dachi, mùlembela
ninnyaulilange chani? Dachi, mùlembela ninnombolelange?
Wala nikambennombolelanga ing'anya ya anelo.
23 Kwa kuva, nangu ngúpwechedile kuhaloka kwa Nang'olo
àlalá malaijo laninnekeledile mwenu kuva, chilo achila
Nang'olo Yesu patengelekwije, átwete nkate,
24 nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuchidoni, “Auno
njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu.
Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.”
25 Uchocho, pavamalidile kulya, nkutwala chikombe
chivêle divayi, nkuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano
lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu. Bahi
tendanga uvila kila pamukumbila kwa kunguhimukila
nangu.”

26 Kwa kuva, kila pamulya nkate auno na kukumbila
nchikombe achino, mùtangasa kuhwa kwanga Nang'olo
mpaka pambeida.
27 Bahi kila munu aûlya nkate auno au kukumbila
nchikombe changa Nang'olo kwa namuna intâya Nang'olo
dihoni, munu aneyo àmbevalangiwa kuva àvele na sambi kwa
kuukosela mmili na myadi yanga Nang'olo.
28 Henga kila munu na alyuje mwene hoti, koka aulye nkate
auno na kukumbila nchikombe achino.
29 Kwa kuva, munu aûlya nkate na kukumbila nchikombe
bila kueshimu mana la mmili wanga Nang'olo, munu aneyo
àlipelekejija mwene hukumu ya asabu kwa kulya na kukum-
bila.
30 Na anecho njo chivatênda vanu vohe mmwenu vad-
abadange na vanji kuuula na vanji kuhwa.
31 Henga kuikave utuliuja tuvene hoti, wala Nnungu
akánatuhukumu asabu.
32 Henga ikàva Nang'olo àtuhukumu asabu, anepo tùnadumwa
uchinga tunahukumiwe asabu pamo na vanu va chilambo
achino.
33 Bahi mmakukulupila avangu, pamukojana uchinga mu-
lye, mùlembelewa mulindane.
34 Na ikàva muhiu mùvele na indala, bahi ilyanga kukaya
kwenu uchinga pamukojana munakojane kwa kulipelekejija
hukumu ya Nnungu. Henga kwamba malove lanji laisalidîle
nguchininnyaulilange panimbeida.

12

Dinujo dya Umumu Wanaswe

1 Bahi mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa muna-
male kuyamba uhiu wa dinujo dya Umumu Wanaswe.
2 Mwenu mùnimala kuva pamunavele bado kummala
Nnungu, múnikumbika na kuhochejwa kwa kudyabudu dis-
anamu dikátangola.
3 Bahi ing'anya ya anelyo, ngùlembela mumale kuva, nanga
munu alôjwa na Umumu Wanaswe ahulûla kuhaula kuva,
“Yesu alaniwe,” na nanga munu ahulûla kuhaula kuva, “Yesu
nni Nang'olo,” akànalojwe na Umumu Wanaswe.
4 Pàvele dinujo dya namuna dyohe, henga Umumu wa
Nnungu adihûmya dyammalele nni uyumo.
5 Pàvele na namuna dyohe dya kutumika, henga Nang'olo
atumikîwa nni uyumo.
6 Pàvele madengo la namuna dyohe, henga Nnungu avahu-
lulîha vanu kulatenda nni uyumo.
7 Henga kila munu àpewa inujo imaîha kupwawa kwa
Umumu Wanaswe, kwa faida ya vanu vammalele.

8 Kwa kuva, Umumu uyula Wanaswe nni amwîng'a munu
yumo dimongo dya kuhunda malove la lúnda na munu yunji
dimongo dya kuhunda malove la elimu.
9 Umumu uyoyo yumo, munu yunji àmwing'a inujo ya
ing'ulupa na yunji àmwing'a inujo ya kuvalamya vagonjo.
10 Munu yunji àmwing'a dimongo dya kutenda masaibu, na
yunji àmwing'a dimongo dya kuhumya unabii na munu yunji
àmwing'a dimongo dya kupembula mambo, ikàva àlatenda
Umumu Wanaswe au nanga. Munu yunji àmwing'a dimongo
dya kutangola luga dya kukanganya na yunji àmwing'a di-
mongo dya kutana luga anedyo.
11 Mambo alano lammalele àlatenda Umumu uyoyo yumo,
àmwing'a kila munu inujo malinga chatamwa mwene
Umumu.

Mmili umo, henga ùùva na dimbande dyohe

12 Kwa kuva, Kilisto àvela muchi mmili umo uvêle na dim-
bande dyohe. Ikànava mmili ùvele na dimbande dyohe, henga
ùùva chihi mmili umo.
13 Na hwetu tuvammalele uchocho, tukàva tuvayahudi au
tuvanu tukee tuvayahudi, tukàva tuvatumwa au tuvanu tu-
kee tuvatumwa, henga tuvammalele tùbatisijwe kwa Umumu
yumo uchinga tùùve mmili umo na hwetu tuvammalele
tùpewije Umumu yumo.
14 Kwa kuva, mmili ukee chihi na imbande imo, henga ùvele
na dimbande dyohe.
15 Ikàchiva likumbatu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu
nikee liyanda, bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo
na anelo, likumbatu likánaleke kuva imbande ya mmili.
16 Na ikàchiva likutu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee
liso, bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo,
likutu likánaleke kuva imbande ya mmili.
17 Ikàchiva mmili wammalele ùùva liso, úmbepilikana dachi?
Na ikàchiva mmili wammalele ùùva likutu, úmbenung'ija
dachi?
18 Henga Nnungu àdivikile dimbande mummili na kila im-
bande àivikile malinga chatamwije.
19 Henga dimbande dyammalele dikàchiva imbande imo,
mmili ukanapwawe!
20 Henga ìvele uvila, dimbande dìvele dyohe, henga mmili
ùvele umo.
21 Bahi liso likáhulula kulihaulila liyanda kuva, “Wako
nikákutamwa!” Wala muti ukáhulula kulahaulila makumbatu
kuva, “Mwenu nikántamwanga!”
22 Pamo na anelo, adila dimbande dya mmili dyonekâna
kuva dya kudabadanga nni udyodyo divêle na mana.

23 Na dimbande dya mmili ditudyona kuva dikee dya ku-
tumbyangika njo udyodyo dituditumbyanga namene. Na
dimbande ditulembela dinaonekane, njo ditudyongolela
namene.
24 Henga adila dimbande dyonekâna kuva dya kutum-
byangika, anedyo njo dikálembelewa kwongolewa namene.
Henga Nnungu mwene àniulundanya mmili, na kuditum-
byanga namene adila dimbande dikátumbyangwa,
25 uchinga panààve na kubagulana n'dimbande dya mmili,
ila dimbande dyammalele dichungane kila imbande na
iyake.
26 Ikàva imbande imo ìniliwalala, bahi dimbande dyam-
malele dìuula pamo na inang'o. Imbande imo ikàlombolewa
bahi dimbande dyammalele dìhangalala pamo na inang'o.
27 Bahi mwenu nni mmili wanga Kilisto na kila munu yumo
mmwenu nni imbande ya mmili anewo.
28 Na nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, Nnungu àvavikile
vanu, vatandi mitume na vapili manabii, na vatatu nni
vakúhunda, koka vanu vavêle na dimongo dya kutenda ma-
saibu na vanji vàvele na inujo ya kulamya na vanji kuvayan-
gata vanu vanji, na vanji kulodya na vanji kutangola luga dya
kukanganya.
29 Dachi, vammalele nni mitume? Dachi, vammalele nni
manabii? Dachi, vammalele nni vakúhunda? Dachi, vam-
malele nni vavêle na dimongo dya kutenda masaibu?
30 Dachi, vammalele nni vavêle na inujo ya kulamya?
Dachi, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutongola luga
dya kukanganya? Dachi, vammalele nni vavêle na dimongo
dya kutana luga?
31 Bahi lambela namene kupata dinujo dya mana namene.
Na vino nìmbennanguja indila yambone namene kupunda
dyammalele.

13

Kutamwa

1 Ata kunguhulula kutangola luga dya vanu na dya
malaika, henga nikànavatamwe vanu, ngùvele chihi muchi
kengele iûma au likungwa litâya lwasu.
2 Nikàva na inujo ya unabii na kudimala disili dyammalele
na kuimala elimu yammalele, na nikàva na ing'ulupa ing'ulu
ihulûla kulausa machinga, henga nikànavatamwe vanu, nangu
nikee chinu.
3 Uchocho, nikàhumya dimali dyangu dyammalele
nkuveng'a amahuvani, na kuuhumya mmili wangu uyochwe
moto, henga nikànavatamwe vanu, nangu nanga chinu
chíngupàtà.

4 Itamwi ìntenda munu avapililile vanu vanji, na itamwi ìntenda munu avatendele vanu vanji lambone. Itamwi ikántenda munu avaonele vanu vanji wiu, na itamwi ikántenda munu alitumbyange kwa vanu vanji na itamwi ikántenda munu alyone.
5 Itamwi ikántenda munu avatendele vanu vanji vitukutuku vya dihoni, na itamwi ikántenda munu alikwete na itamwi ikántenda munu apiyanye kusunala, na itamwi ikántenda munu alavalange lahakalenge latendewije na munu,
6 na itamwi ikántenda munu alahangalalile lahakalenge, ila ìhangalalila vitukutuku vya uhiu.
7 Itamwi ìtuhululiha hwetu kuhweneha kupilililа munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuhweneha kukulupila munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuhweneha kulolela munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuhweneha kulichikulila munamuna yoheyo.
8 Itamwi ikee na ntululilo. Henga unabii ùmbekuva na ntululilo, na kutangola luga ya kukanganya kùmbekuva na ntululilo, na kumala elimu na kunang'o kùmbekuva na ntululilo.
9 Kwa kuva, imadi yetu na dimongo dyetu dya kuhumya unabii, vikákamilike.
10 Henga paumbehwika uhiku wa mambo lammalele kukamilika, àlalá lakákamilike làmbepita.
11 Nangu pannavele nimwana n'joko ngútangola muchi nimwana n'joko, ng'ámeka muchi nimwana n'joko, na ngúliuja muchi nimwana n'joko. Henga pangukulumwike, ìnilaleka mambo la chijokojoko.
12 Namuna ítulòlà hambi, ìvele muchi tùlola nchilolo chidiyêle, henga anepo lukoto, tùmbelola chihi mwandu. Vino ngùlamaite chihi mambo kadiki, henga anepo lukoto, nìmbelamala saana mambo lammalele, malinga Nnungu changumala nangu.
13 Bahi vino, ing'ulupa na lilolelo na itamwi, anevyo vìvele chihi nkupwawa, henga likulungwa kupunda lammalele nni itamwi.

14

Ibada ìtendeke muchi chiilembelewa na kwa mpangilio

1 Tumbama namene kutamwana. Uchocho, lembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe na asa-asa inujo ya unabii.
2 Munu atangôla luga ya kukanganya nanga patangola na vanu ila àtangola na Nnungu, kwa kuva, nanga amâla chatangola. Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nang'e àtangola mambo la sili.

3 Henga munu avêle na inujo ya unabii, nang'e àtangola
na vanu kwajili ya kuvadenga muing'ulupa na kuvakamya
mitima na kuvatuja mitima.
4 Munu atangôla luga ya kukanganya àlidenga mwene mu-
ing'ulupa. Henga munu ahûmya unabii, aneyo àvadenga mu-
ing'ulupa vanu vammalele vankulupîla Yesu.

5 Bahi ngùlembela mwenu mmammalele mutangole luga ya
kukanganya, henga nikanitamwa namene mùùve na inujo ya
unabii. Kwa kuva, munu avêle na inujo ya unabii nni wa-
mana namene kupunda ayula atangôla luga ya kukanganya,
henga vammalele vàmbelinganana akàpwawa munu ahulûla
kutana anelo malove latangôla, uchinga vanu vankulupîla
Yesu vapate kudengwa muing'ulupa.
6 Bahi mmakukulupila avangu, nikàida kwenu mwenu na
kutangola luga ya kukanganya, ìmbenfala chamani? Wala
nanga faida inimbemwing'a, henga nìmbemwing'anga faida
nikàtana kuyamba uhunulo wanga Nnungu au elimu au un-
abii au mahundo fulani.
7 Tulole nfano wa vyombo vya musiki, malinga chichivele
chimbeta au ching'wenya-ng'wenya. Ikàva iumani ya vy-
ombo anevyo ikátindana, dachi, munu àmbemala dachi luhimu
luwombwa?
8 Lipenga likànaombwe kwa iumi ya kukumbula, dachi,
nnani ambelipanganîha kwa ing'ondo?
9 Uvila nni chiivele kwenu mwenu. Mukàtangola malove
lakámaika, nnani ambemâla chinu chimutangola? Malove
lenu làmbehwena chihi na lipungo.
10 Pachilambo pàvele luga dyohe dya tafauti, na wala nanga
luga ikee na mana.
11 Bahi ikàva nanga pangumala mana ya luga yatangola
munu fulani, nangu nìmbekuva nimmidi kwanga nang'e
nanang'e àmbekuva mmidi kwang'une.
12 Nni uchocho chiivele kwenu mwenu. Kwa kuva,
mùnalembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe,
bahi tumbama namene kupata dinujo diyangâta kuvadenga
muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu.
13 Bahi munu atangôla luga ya kukanganya annyuwe
Nnungu uchinga apate dimongo dya kutana malove latang-
wele.
14 Kwa kuva, nikàyuwa kwa luga ya kukanganya isungu
yangu njo iyûwa, henga ding'ano dyangu nanga paditumika.
15 Ngutende dachi bahi? Nìmbeyuwa kwa isungu
yangu, henga nìmbeyuwa kwa ding'ano dyangu mwalehu.
Nìmbekwimba kwa isungu yangu, henga nìmbekwimba kwa
ding'ano dyangu mwalehu.

16 Ikàva ùnnyuwa chihi Nnungu kwa isungu yako, na anepo
pankojano pàvele munu akákameke chutangwele mmaombi
lako la kushukulu, àmbehulula dachi kuyambukila "Amina"
akuno akákameke luyuwite?
17 Nni muhiu kuva, maombi lako la kushukulu nni lam-
bone, henga nanga palan'denga munu yunji muing'ulupa.
18 Nangu nìnshukulu Nnungu kwa kuva ngùtangola kwa luga
ya kukanganya kupunda mwenu mmammalele.
19 Henga palikuwa lya vanu vankulupîla Yesu nikanitamwa
namene kutangola malove kananga nnyano la kweleweka
uchinga nivahunde vanji, kuliko kutangola malove alufu
kumi la luga ya kukanganya.
20 Mmakukulupila avangu, munave na mawaso muchi
mmana mmajoko. Henga mawaso lenu làlembelewa la-
tandeke malinga mmanu mmakulungwa. Na kuyamba ku-
tenda masambi, mwenu mùlembelewa mùùve muchi mmana
mmajoko.
21 Mmalemba Lanaswe Nang'olo àhawile kuchidoni,
"Nìmbetangola na vanu vangu,
kupitila vamidi, vanu vakávele va luga yavo,
henga pamo na anelo nanga pavambengupilikana."
22 Bahi kutangola kwa luga ya kukanganya nni chimaiho
cha dimongo dya Nnungu kwajili ya vanu vakánkulupila Yesu,
henga akee kwajili ya vanu vankulupîla Yesu. Na kuhumya
unabii nni chimaiho kwajili ya vanu vankulupîla Yesu, henga
akee kwajili ya vanu vakánkulupila Yesu.
23 Bahi ikàva vanu vammalele vankulupîla Yesu vànikojana
pamo, na vanu vammalele nkutandilika kutangola luga
dya kukanganya, koka nkwida vanu vakákameke chimutan-
gola au vanu vakánkulupila Yesu, dachi, vakambehaula kuva
mwenu mùvele na ding'apedi?
24 Henga vanu vammalele vakàva uvahumya unabii,
koka nkwida munu akákameke au munu akánkulupila Yesu,
àmbekulupihwa na vammalele kuva nang'e nni munu avêle na
sambi. Na lammalele lambelapilikana làmbennyukumu,
25 na disili dya muntima mwake dìmbepihuliwa, nanang'e
àmbetindivala malundi na kumwabudu Nnungu wachidoni,
"Muhiu Nnungu àvele pamo na mwenu."
26 Bahi mmakukulupila avangu, tuhaule chamani nano?
Pamukojana pamo kumwabudu Nnungu, yumo aimbe
luhimu na yunji ahunde na yunji ahumye uhunulo uhalôka
kwa Nnungu na yunji atangole kwa luga ya kukanganya na
yunji atane àlalá latangolewa. Lammalele latendeke kwajili
ya kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu.

27 Vakàpwawa vanu vatangôla luga ya kukanganya, bahi
vatangole vavili au vatatu na wala vanapunde, na tena atan-
gole yumo-yumo, na apwawe na munu yunji wa kutana
latangolewa.
28 Henga akanapwawe munu wa kutana, bahi anevo
vanu vatangôla luga ya kukanganya vanyalale pankojano wa
vanu vankulupîla Yesu, na vatangole chihi chimundamunda
uvatangola na Nnungu.
29 Na manabii vatangole chihi vavili au vatatu na vanu
vanji valapime anelo malove latangolêwa.
30 Henga ikàva pàvele munu ahumya unabii, na munu yunji
nkuhunukuliwa lilove lya Nnungu, bahi ayula ahumya un-
abii, anyalale.
31 Kwa kuva, mwenu mmammalele mùnahulula yumo-
yumo kuhumya unabii, uchinga vammalele vapate
kuhundwa na kukamywa mitima.
32 Manabii vàlembelewa vaitawale inujo ya unabii
ivapewije.
33 Kwa kuva, Nnungu akee Nnungu wa timbwili, ila nni
Nnungu wa amani. Malinga chuuvele nnyambo mmakuwa
lammalele la vanu vankulupîla Yesu,
34 vakongwe vàlembelewa vanyalale chihi nduu mmako-
jano la vanu vankulupîla Yesu. Vakáluhusiwa kutangola, ila
vàlembelewa valivike pahi mamulaka, malinga chiihaula She-
liya.
35 Ikàva vàvele na chinu cha kuuja, bahi vavauje valume
vao kukaya, kwa kuva, nni dihoni kwanga mmahe kutangola
pankojano wa vanu vankulupîla Yesu.
36 Dachi, mùtenda lilove lya Nnungu lìtandikidile kwenu
mwenu au lìmwidilidile chihi mwenu weka?
37 Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni nabii au nni munu wa
chinnungu, bahi amale kuva alano laninnembidile mwenu
nni malaijo langa Nang'olo.
38 Henga munu akanalapilikane malove alano, bahi
nanang'e anapilikanwe.
39 Bahi mmakukulupila avangu, lembela namene
kuhumya unabii, na munavalimbije vanu kutangola luga
dya kukanganya.
40 Henga lammalele làtendeke muchi chiilembelewa na kwa
kupangilila.

15

Kufufuka kwanga Kilisto

1 Hambi mmakukulupila avangu, ngùlembela ninkumbu-
sange àlalá Malove Lambone laninnyubilidile, na mwenu
nkulapwechela na kulakulupila mwalehu.
2 Na kwa kupitila Malove anelo Lambone mwenu
mùnapohwa ikàva mùnahweneha kulakamuliha. Henga ikànave
uchocho, bahi múkulupidile chihi bule.
3 Kwa kuva, nangu nímwing'ile mwenu mahundo la
muhimu kupunda lammalele, lannapwechedile nimwene
kuhaloka kwa vanu vanji kuva, Kilisto ánihwa kwajili ya
disambi dyetu malinga chilahaula Malemba Lanaswe,
4 na kuva, ánisikwa, na nniduva lya tatu nkufufuliwa, ma-
linga chilahaula Malemba Lanaswe,
5 na kuva, ánililanguja kwa Petulo, koka nkunalilanguja kwa
avala vakuhundwa kumi na mbili.
6 Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa vakúkulupila avetu
vanapundile myatano kwa mwanda umo. Na vanu vohe
muanevo vàvele chihi nkulama, henga vanji kadiki vànihwa.
7 Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa Yakobo, koka
nkunalilanguja kwa mitume vammalele.
8 Pamalidile kulilanguja kwa vanu anevo, nkunalilanguja
kwang'une, nangu ńnavele muchi mwana avelekwejîje kabla
myedi yake ikànambihwika.
9 Kwa kuva, mitume vammalele nni va muhimu namene
kupunda nangu, na wala nikálembelewa kuchemwa ntume,
ing'anya ńnivalagiha vanu va Nnungu vankulupîla Yesu.
10 Henga kwa inema yanga Nnungu, nangu nni ntume
vino, na inema yake kwang'une ikánavele chihi chinu chikee
na mana. Nangu ngùkodile madengo kupunda vammalele,
na wala nikee nangu, ila nni inema yanga Nnungu ikôla
madengo pamo na nangu.
11 Bahi ikàva ngùhubili nangu au vanang'o, tuvammalele
tùhubili chihi ujumbe uumo, na mwenu mùniukulupila.

Kufufuliwa kwa vanu vahwîle

12 Hambi ikàva tùhubili kuva, Kilisto ánifufuliwa kuhaloka
kwa vanu vahwîle, ing'anya ntwani vanu vanji mmwenu
vàhaula kuva, nanga ufufulo wa vanu vahwîle?
13 Bahi ikàva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, bahi ata
Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije,
14 na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi mahubili letu
lakávele na mana na ing'ulupa yetu ikee mana.
15 Pamo na anelo, hwetu twònekana kuva tumasaidi tuvaku-
lambila kumwamba Nnungu, kwa kuva tùnashuhudila kuva
Nnungu ániniufufula Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Henga
ikàva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi muhiu
kuva Nnungu nanga pananfufwile Kilisto.

16 Kwa kuva, ikàchiva muhiu kuva vanu vahwîle
vakáfufuliwa, bahi Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije.
17 Na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi ing'ulupa yenu
ikee na mana, na mpaka hambi bado m̀mechinkuva na
masambi.
18 Bahi ikàva uchocho, vanu vammalele vahwîle akuno
uvankulupila Kilisto, vàniyahika mwalehu.
19 Na ikàva tùnnolela Kilisto kwa maisha alano la vino weka,
bahi hwetu nni tuvanu tuvakuvikiwa chididi kupunda vanu
vammalele va pachilambo.

20 Henga nni muhiu kuva, Kilisto ánifufuka kuhaloka kwa
vanu vahwîle, na alino lìmaiha kuva, avala vahwîle na-
vanang'o vàmbefufuliwa.
21 Malinga kuhwa kuchinaidile kupitila munu yumo, uchocho
ufufulo wa vanu vahwîle ùniida kupitila munu yumo.
22 Kwa kuva, malinga chiivele kuva, kupitila Adamu vanu
vammalele vànahwa, uchocho kupitila Kilisto vanu vam-
malele vàmbekuva na umi.
23 Henga kufufuka aneko kùvele na mpango wake. Kilisto
nni ntandi kufufuliwa koka vapapate vanu vake, anepo pam-
beida.
24 Na bada ya anelo, ntululilo wa vitukutuku vyammalele
ùmbehwika. Anepo njo Kilisto pambewondonga utawala
wammalele, na mamulaka na dimongo dyammalele, koka
amwing'e Nnungu Atata Ufalume.
25 Kwa kuva, Kilisto àlembelewa atawale mpaka Nnungu
pambevalema amongo vake vammalele na kuvavika pahi
madodo la Kilisto.
26 Na mmongo wa ntululilo ámbeondongwa nni kuhwa.
27 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nnungu
àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.”
Henga Malemba Lanaswe palahaula kuva, “Nnungu àmpele
mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele,” malove
alano làlanguja kuva Nnungu akávalangiwa mmitukutuku
anevyo, kwa kuva nang'e njo amwingîle Yesu mamulaka la
kutawala vitukutuku vyammalele.
28 Bahi vitukutuku vyammalele pavimbevikwa pahi ma-
mulaka la Kilisto, anepo njo Mwana pambelivika pahi ma-
mulaka la Nnungu amwing'île mamulaka la kutawala vituku-
tuku vyammalele uchinga Nnungu avitawale vitukutuku
vyammalele.

29 Ikàva vanu vahwîle vakáfufuliwa, dachi vanu avala
vabatîswa kwajili ya vanu vahwîle vàlolela kupata chinu nt-
wani? Na ikàva vanu vahwîle nanga pavafufuliwa, ing'anya
ntwani vanu vànabatiswa kwajili yavo?

30 Na hwetu tuvene, ing'anya ntwani tùlivika muhatali kila
lisaa?
31 Mmakukulupila avangu, nni muhiu kuva kila liduva
nangu ngùpatwa na hatali ya kuhwa! Na ngùmaiha kuva
chinu anecho nni muhiu malinga chingumaiha kuva nali-
nowela kwajili yenu mwenu kwa kulundanywa kwenu na
Yesu Kilisto Nang'olo wetu.
32 Ngùpanyene na anyama vakúyoha, yani vanu va apano pa
Efeso. Ikàva ngùpanyene kwa makudungilo la chimunu, dachi
ngùpete faida ntwani? Na ikàva vanu vahwîle vakáfufuka,
bahi, “Leka tulye na kukimbila, kwa kuva nundu tùmbehila.”
33 Munakumbike, “Kuvika chinemba na vanu vabaya,
kùtimbanga tabia yambone.”
34 Hihimukanga muchi chimulembelewa, na lekanga ku-
tenda sambi, kwa kuva vanu vanji mmwenu nanga pavam-
maite Nnungu kananga kadiki. Ngùtongola uchocho uchinga
nintayange dihoni.

Kufufuka kwa mmili

35 Panjika munu yunji ànahulula kuuja kuva, “Vanu vahwîle
vàmbefufuliwa dachi? Vàmbekuva na mmili uvêle dachi?”
36 Aneyo nni iuji ya chivelu! Paupanda imbeyu pahi, aila
imbeyu ikáhululika kumela ikànahwe hoti.
37 Achila chiupanda pahi nni imbeyu weka, panjika imbeyu
ya ngano au imbeyu chihi inji, na akee ntipu umbehumîla
lukoto.
38 Henga Nnungu àing'a aneyo mitipu miili yalembela
mwene, na kila aina ya imbeyu àhumija ntipu uvêle na mmili
wa weka.
39 Miili ya viumbe vyammalele nanga pailandana. Vanu
vàvele na miili yavo ya weka, na anyama vàvele na miili yavo
ya weka, na vyuni vàvele na miili yavo ya weka, na ahomba
na vanang'o vàvele na miili yavo ya weka.
40 Uchocho, pàvele na miili ya kulihunde na miili ya pachil-
ambo, na ikatapadi ya miili ya kulihunde ikálandana na ikata-
padi ya miili ya pachilambo.
41 Ikatapadi ya liduva ikálandana na ikatapadi ya mwedi
au ikatapadi ya dinondwa, na ata ikatapadi ya dinondwa
nainang'o ìnatindana.
42 Uvila njo chiimbekuva pavambefufuliwa vanu vahwîle.
Malinga chiivele imbeyu, mmili ùsikwa muulongo akuno
uvèlè na hali ya kukandika, henga paufufuliwa ùùva na hali
ikákandika.
43 Mmili ùnasikwa akuno uvèlè muhali ikákatapele, na
ùfufuliwa akuno uvèlè muhali ya kukatapala, ùsikwa akuno
uvèlè muhali ya kudidimanga, na ùfufuliwa akuno uvèlè
muhali ya dimongo.

44 Ùsikwa mmili wa chimunu, henga paufufuliwa ùùva
mmili wa chinnungu. Ikàva pàvele mmili wa chimunu, bahi
pàvele na mmili wa chinnungu.
45 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu
ntandi, Adamu, nkutendeka kuva chiumbe chivêle na umi,”
henga Yesu, Adamu wa ntululilo, nni imumu ivêng'a vanu
umi.
46 Henga mmili ulongoledîle kwida akee aula wa chin-
nungu ila nni aula wa chimunu, koka nkwida aula wa chin-
nungu.
47 Munu ntandi Adamu, áumbwije kwa ulongo wa chilambo
achino, henga Yesu, Adamu wavili, nang'e àhaleke kulihunde.
48 Vanu vammalele va chilambo achino vàlandana na ayula
aumbwîje kwa ulongo, na vanu va kulihunde vàlandana na
ayula ahalêke kulihunde.*
49 Malinga chitulandene na ayula aumbwîje kwa ulongo,
nni uchocho chitumbelandana na mmili wa ayula ahalêke
kulihunde.
50 Mmakukulupila avangu, chinu chíngulambèlà kutangola
nni achino, miili yetu iumbwîje kwa inyama na myadi
ikáhulula kutwala mapala la Ufalume wa Nnungu muhali
aneyo, yani miili yetu ya kukandika ikáhulula kutwala mapala
la Ufalume ukee na ntululilo.
51 Hambi pilikananga, nangu nìnnyaulilanga mwenu sili
kuva, pambeida Yesu hwetu tunkulupîla Yesu, akee tuvam-
malele tumbekûhwa, henga tuvammalele tùmbepindikulanywa.
52 Kupindikulanywa aneko kumbetendeka kwa kupiyanya,
malinga chilakapila meho, muuhiku aula ulimbeumana
lipenga lya ntululilo. Kwa kuva, lipenga palimbeumana,
vanu vahwîle vàmbefufuliwa na kuva na hali ikáhululika kuhwa
kavila, na hwetu tuvammalele tùmbepindikulanywa.
53 Kwa kuva, lasima mmili wa kukandika upindiku-
lanywe kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa lasima
upindikulanywe kuva mmili ukáhwa.
54 Bahi mmili auno ukandîka paumbepindikulanywa kuva
mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa paumbepindiku-
lanywa kuva mmili ukáhwa, anepo njo palimbetimila alila
lilembwîje Mmalemba Lanaswe kuva, “Kuhwa kunilemwa
na ushindi.”
55 “Wako kuhwa, ushindi wako ùvele kwachi?
Wako kuhwa, dimongo dyako dya kuwalala dìvele kwachi?”
56 Kuhwa kùpata dimongo dya kuwalala ing'anya ya kup-
wawa kwa sambi, na sambi ìpata dimongo dyake ing'anya ya
kupwawa kwa Sheliya ya Musa.

---

* **15:48** Paolo pahaula vanu va kulihunde, àvayambá vanu vánkulupîla Yesu.

57 Henga ashukuliwe Nnungu atwîng'a ushindi kwa indila
yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto!
58 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga,
hwinganga wala munatikinyike. Hweneha kuntumikila
Nang'olo maduva lammalele akuno umumala kuva madengo
la kukamajanga lamukola kwajili ya Nang'olo lakambekuva
muchi chinu chikee mana.

16

Nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu

1 Hambi kuyamba aula nchango kwajili ya vanu
vankulupîla Yesu va imanga ya ku Yelusalemu, na mwenu
tendanga uchocho malinga chinilalaijije makuwa la vanu
vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2 Kila liduva lya Jumapili, kila munu mmwenu àlembelewa
ahapule dihela kadiki kupapatana na chapata koka akondye,
uchinga munalembelewe kutenda nchango kwa mwanda
umo uhiku aula unimbekuva nangu ng'amwèlè.
3 Na nangu panimbeida, nìmbeveng'a baluwa dya
kuvamaiha vanu vamumbevatandola mmwenu, uchinga
vapelekeje dinujo dyenu ku Yelusalemu.
4 Na ikàlembelewa na nangu nguhwene, bahi, vànapapatana
na nangu.

Makudungilo la Paolo

5 Nguchinguide unannolanga mwenu bada ya kupitila chil-
ambo cha ku Makedoniya, kwa kuva ngùkudungila kupitila ku
Makedoniya.
6 Panjika nìmbeikala pamo na mwenu kadiki, na ikàhululika
nìmbeikala na mwenu mpaka kumalilika mahiku la
chipwepwe, uchinga mupate kunguyangata kuhweneha
na mwanda wangu kwoheko kunimbehwena.
7 Kwa kuva, nikátamwa kwonana na mwenu kwa kupita
chihi, henga Nang'olo akàtamwa, ngùlolela kuikala na mwenu
kadiki.
8 Henga nìmbeikala apano pa Efeso mpaka palimbehwika
liduva lya ing'ole ya lichela, ichêmwa Pentekoste.
9 Kwa kuva, apano ngùpete wasa nkulu wa kukola madengo
lavêle na mana, ikànava vanu vangutahûka vàvele vohe.
10 Henga Timoseo akàida kwenu, mpwechelange saana
uchinga anayope mmwenu, kwa kuva nang'e àkola madengo
la Nang'olo muchi nangu nimwene.
11 Bahi anapwawe munu wa kunhebula, henga nnyan-
gatange ahwenehe na mwanda wake kwa amani, uchinga
ahulule kuuila kavila kwang'une, kwa kuva mbènkunnindilila,
nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji.

12 Na kunnyamba nkúkulupila nnyetu Apolo, nangu
ǹninnyuwa namene aide kwenu mwenu, nang'e pamo na
vakulupîla avetu vanji, henga akanatamwije kwida vino, ila
àmbeida pambepata wasa.

Malove la ntululilo

13 Mùùve meho, na imilanga dedede muing'ulupa, mu-
likamyange na mulihwingihe.
14 Tendanga mambo lammalele kwa itamwi.
15 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnimmala Stefana
pamo na vanu va nng'ande mwake, vanang'o nni vanu
vatandi kunkulupila Yesu nchilambo cha Akaya, anevo
vànilihumya kuvatumikila vanu vankulupîla Yesu. Bahi nan-
nyuwanga namene,
16 vapilikanile vanu malinga anevo, na vammalele va-
tumîka mmadengo alano kwa kutumbama.
17 Nanani nahangalala kwa kupwawa kwa Stefana na Foli-
tunato na Akaiko apano, kwa kuva kupwawa kwavo kùvele
muchi kupwawa kwenu.
18 Vàniuhangalaja ntima wangu na mitima yenu mwalehu.
Bahi vàeshimu vanu malinga anevo.
19 Makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu la
chilambo cha ku Asiya lànansalimila. Akila na Pilisila pamo
na vanu vankulupîla Yesu vakojâna nng'ande mwavo,
vànansalimila namene, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa
kulundana na Nang'olo.
20 Vakúkulupila avetu vammalele va apano, vànansalimilanga.
Na mwenu uchocho, pamusalimiana langujanga itamwi ya
chinnungu.
21 Aino nni salamu inguilemba kwa nkono wangu
nimwene, nangu Paolo.
22 Ikàva munu woheyo akántamwa Nang'olo, alanike!
Nang'olo wetu, ida!
23 Inema yanga Yesu Nang'olo ìive pamo na mwenu.
24 Nantamwanga mwenu mmammalele, ing'anya hwetu
nni utuvamo kwa kulundana na Yesu Kilisto.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vakolinso

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vakolinso

Baluwa yavili ya Vakolinso ílembwije na Ntume Paolo mmwaka wa 55 au 56, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa yavili n'dibaluwa dituvenadyo dilembwîje na Paolo kwa likuwa lya vakúkulupila va ku Kolinso. Vatalamu va Bibiliya vàkulupila kuva, pàvele na baluwa inji ikáonekana kwa kuva Paolo ànilonjelela m'baluwa aino musula ya 2:3-4. Yònekana kuva, baluwa aneyo ítumwije ching'ati baluwa inandi ya Vakolinso na baluwa aino yavili ya Vakolinso. Baluwa aneyo yònekana kuva yavele na malove la kukalipa namene, henga nanga patuvele na kumbukumbu yoheyo ya baluwa aneyo yaitambulenge Ntume Paolo musula ya 2:3-4. Baluwa aino yavili ya Vakolinso ìnahululika kuva áilembile panavele ku Makedoniya (sula ya 2:13).

Baluwa yavili ya Vakolinso nni baluwa ya namuna ya weka kabisa kwa kuva ìtanga namene kwamba mambo lohe lamwâmba Paolo mwene na namuna chalapwechedile mambo anelo. Paolo àtanga kwamba ihangaladi yake ihalokene na habali dyambone dyadipwechedile kuhaloka kwa Tito, habali divayamba vakúkulupila va ku Kolinso. M'baluwa aino tùpata mahundo la nkati namene kwamba swala lya kuhumya malinga chiinkatapalila Nnungu. Musula ya 8 na 9 Paolo àhumya malaijo la kutendeka kwa michango ya dihela uchinga divayangate vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu. Yònekana kuva mitume fulani vakulambîla vakanavele va nnikuwa anelyo lya vakúkulupila vátumidile chuki ivanapandikijije nnikuwa lya vakúkulupila uchinga Paolo anakulupilike. Anevo vanu vátendile uchocho uchinga vapate wasa wa kukubalika kwa Vakolinso. Vánilinga kuvatenda vanu kuva na lipamba na mamulaka lachitume langa Paolo, na chinu anecho njo chinantendile Paolo atangole malove lavele na dimongo kuntululilo wa baluwa aino kumaiha mamulaka lake kuva, nang'e nni ntume wanga Yesu Kilisto.

Uinjipihi wa chitabu chavili cha Vakolinso

1. Sula ya 1:1-7, Paolo àtandilika kulemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila.
2. Sula ya 1:8-7:16, Paolo àlonjelela kwamba mabadiliko la mwanda wake, na kwamba habali dyadipwechedile

kwamba Vakolinso, na kwamba namuna Vakolinso chivaipwechedile baluwa aila ya ching'ati.

3. Sula ya 8:1-9:15, Paolo àhumya malaijo kwamba nchango wa dihela dya kuvayangata vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu.
4. Sula ya 10:1-13:10, Paolo àtetela utume wake, na kuvaduma Vakolinso kwamba mwanda wake unavele pepi.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Nangu Paolo ngujukîle kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nìnnembila mwenu mmanu munkulupîla Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso pamo na vakúkulupila vammalele vavêle chilambo chammalele cha ku Akaya.

2 Nangu nìnnyuwila mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Yesu Kilisto Nang'olo wetu, diìve pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu

3 Alombolewe Nnungu, Atata wanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na chididi. Nang'e nni Nnungu wa kila namuna ya itujwi ya ntima.

4 Hwetu patulaga, nang'e ànatutuja mitima yetu, uchinga na hwetu tupate kuvatuja mitima vanu vanji pavalaga, kwa itujwi uila itupwecheledile kuhaloka kwa Nnungu.

5 Kwa kuva, malinga chitukumila mmaisha letu ibaniki yanabanike Kilisto, njo uchocho Nnungu chahalija kuituja mitima yetu kupitila kwa Yesu Kilisto.

6 Ikàva hwetu tùnalaga, bahi nni kwajili ya kutujwa na kupohwa kwenu. Na ikàva tùnatujwa, nni kwajili ya kutujwa kwenu, uchinga mupate dimongo dya kupililila kulaga ukula kutulaga hwetu.

7 Hwetu tùnimala kuva lilolelo lituvenalyo kwenu mwenu nni lya uhiu, kwa kuva, tùnimala kuva, malinga chimulagihwa muchi chitulagihwa hwetu njo uchocho chimumbetujwa mitima muchi hwetu chitutujwa mitima na Nnungu.

8 Mmakukulupila avangu, hwetu tùlembela muimale ibaniki itunabanike kuchilambo cha ku Asiya. Ibaniki aneyo ínitupunda changa, mpaka ukata tama ya kulama.

9 Nni muhiu kuva, hwetu tuvene túlyona kuva tùhwena unahwa. Bahi anelyo nkututenda hwetu tunalisingile tuvene, ila tulisingile chihi Nnungu ávafufula vanu vahwîle.

10 Nnungu ánitupoha muhatali aneyo ing'ulu ya kuhwa, na achiatupohe kavila. Na hwetu tùnannolela kuva achiatupohe kavila,

11 akuno mwenu umutuyangata kwa kutuyuwila. Bahi
inema itumbepata kupapatana na kuyuwa kwa vanu vohe
ìmbekuva ing'anya ya vanu vohe kunshukulu Nnungu kwajili
yetu.

Paolo àhumya ing'anya ya kuyeweja mwanda wake

12 Chinu chituhulula kulilombolela nni kuva, hukumu
ya mmitima yetu ìnatumaiha kuva tùniikala pachilambo kwa
kukulupika na kwa uhiu utujaliwije na Nnungu. Hwetu
nanga patunalojijwe na lúnda lwa chimunu, henga kwa
inema yanga Nnungu, na tùlatendile anelo lammalele asa
kwenu mwenu.
13 Bahi n'dibaluwa dyetu tùnnembila mwenu vitukutuku
vimumbehulula kuvisoma na kuvyelewa. Nanani ngùlolela
kuva muchimutwelewe mwalehu,
14 ikànava kwa vino mùtwelewa chihi kadiki. Bahi nniduva
alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu muchimulyone kwajili
yetu malinga hwetu chitumbelyona kwajili yenu.

15 Kwa kuva, ńnimala kuva mwenu mùlinowela hwetu, bahi
ngúkudungidile kwida kwenu mwenu hoti uchinga mupate
faida myanda mivili.
16 Ngúkudungidile ngùpitile kwenu mwenu mmwanda
wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Makedoniya,
na panimbekuva unguuya nimpitile kavila, uchinga
munguyangate kwajili ya mwanda wangu wa kuhwena
kuchilambo cha ku Yudeya.
17 Dachi, pannayewejije mwanda wangu ngwónekene
muchi nimunu wa kudumbadumba? Dachi, pangupanga
mipango yangu mùtenda kuva nangu ngùlojwa na ding'ano
dya chimunu mpaka nguhaule "Elo" na "Nanga" kwa
mwanda uwowo umo?
18 Henga malinga Nnungu chakulupika, bahi, àlalá
latunnyaulilanga mwenu nni lakukulupika, akee malove
lakuhaula "Elo" na "Nanga" kwa mwanda uwowo umo.

19 Kwa kuva, Yesu Kilisto, Mwana wanga Nnungu, anahu-
biliwije kwenu mwenu kwa indila yang'une na Sila* na Tim-
oseo, nang'e akanavele munu wa "Elo" na "Nanga," ila nang'e
maduva lammalele ávele chihi munu wa "Elo" ihalôka kwa
Nnungu.
20 Kwa kuva, nang'e njo atimîsa ahadi dyammalele dya
Nnungu. Uchocho, patuyambukila "Amina," amina yetu
ìnahwika kwa Nnungu kupitila Yesu Kilisto uchinga Nnungu
atumbyangwe.

---

* **1:19** Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila

21 Bahi mwene Nnungu àtutenda tuhwinge pamo na mwenu
kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, nanang'e mwene njo
atutondwêle.
22 Na àvikile chimaiho kwetuhwe chimaîha kuva hwetu nni
tuvanu vake kwa kummika Umumu Wanaswe mmitima yetu
kuva malinga chivikilo.
23 Nnungu njo shahidi wangu, nang'e àniumala ntima
wangu! Bahi ing'anya ya kummikilanga chididi, nangu
ngúkudungidile nnauyile kavila ku Kolinso uyopa nankalipi-
langa namene.
24 Hwetu tukátamwa tutumile dimongo kwamba ing'ulupa
yenu, kwa kuva mùnihwinga muing'ulupa. Henga tùlembela
tutumike pamo na mwenu uchinga mupate kuhangalala.

2

1 Bahi ngúkudungidile nnapanganike kavila mwanda unji
umbentênda mwenu muyuvale.
2 Kwa kuva, ikàva nangu nìmbennyuvaja mwenu, hambi
nnani ambenguhangalâja kavila nangu, ikànave chihi mwenu
uninnyundahije?
3 Njo mana nínnembidile baluwa aila kwa kuva
nikanatamwije kwida kavila kwenu mwenu koka
nguyuvajwe na vanu vachilembelewa vanguhangalaje.
Nangu ànimala kuva panguhangalala, na mwenu
mmammalele mùnahangalala.
4 Kwa kuva, nínnembidile akuno isungu yangu uipwa-
teka na kuhinginika muntima wangu akuno ungukuta mi-
hodi. Nangu nanga pannakudungidile ninnyuvaje, henga
ngúlembela mupate kumala namuna chinintamwanga.

Kusamehe

5 Pàvele munu atendîle mambo la kuyuvaja, henga aneyo
munu nanga panguyundahije nangu namene kupunda chan-
nyundahije mwenu mmammalele, na nangu nikátamwa
ngukalipe namene.
6 Asabu yapete munu aneyo kuhaloka kwa vanu vohe
mmwenu, ìnantosa.
7 Bahi vino, wasa kunsamehe na kuntuja ntima uchinga
anakate tama mwalehu ing'anya ya kuyuvala namene.
8 Bahi nannyuwanga namene munnanguje aneyo munu
itamwi yenu.
9 Makudungilo langu la kunnembila baluwa aila
ngúlembela ninninge uchinga ngupate kumala ikàva mùvele
tayali ungupilikana kwa kila chinu.
10 Mukànsamehe munu kwa chinu chohecho, nanani ucho-
cho ànninsamehe munu aneyo. Kwa kuva, ikàva pàvele chinu

chohecho cha kusamehe, nasamehe muyo mwanga Kilisto
kwa faida yenu,
11 uchinga Nanchindenga anapate indila ya kutukumba.
Kwa kuva, tùnimala makudungilo lake.

Vatumishi va lilailano lyahambi

12 Bahi pangukamwele kuimanga ya ku Tolowa unahubili
Malove Lambone langa Kilisto, Nang'olo áning'ile wasa ukat-
apele wa kutumika aneko.
13 Henga pamo na anelyo, ńniyuvala namene ing'anya nanga
pannankojije nkúkulupila nnyangu Tito. Bahi aneko nku-
lailana chihi na vanu va imanga aneyo, nangu nkuhwena
chilambo cha ku Makedoniya.
14 Henga Nnungu ashukuliwe, kwa kuva kwa kulun-
danywa kwetu na Kilisto nang'e àtutendile hwetu kuva mat-
wala vake na kutulongolelela mmaduva lammalele mmaan-
damano la ushindi wa Kilisto. Na nang'e àtutumila hwetu
kuyanjaja habali dya kummala Kilisto kila pachinu, na habali
anedyo dìvele muchi liumba lya mahuta la kunung'ila.
15 Kwa kuva, Nnungu àtwona hwetu kuva muchi liumba lya
mahuta la kunung'ila livatênda vanu vammale Kilisto. Henga
vanu vapôhwa na vanu vayahîka, vàpilikana chààke liumba
anelyo.
16 Kwa vanu vayahîka hwetu tùvele muchi liumba lya
kuhwa liîda na kuhwa, henga kwa vanu avala vapôhwa hwetu
tùvele muchi liumba lya umi liîda na umi. Bahi nanga munu
ahulûla kutimisa madengo la namuna aneyo kwa dimongo
dyake mwene.
17 Bahi hwetu tukee muchi vanu vanji valisumîsa lilove
lyanga Nnungu kwa ulamba kwajili ya faida yao. Henga
kwa kuva Nnungu nni atutumîle, hwetu tùhubili chihi lilove
lya Nnungu kwa ntima wambone na kwa mamulaka la Yesu
Kilisto, akuno Nnungu watwona.

3

1 Panjika mwenu mùtenda kuva hwetu tùlilombolela kavila
kwenu mwenu, henga akee uchocho. Vanu vanji pavam-
beida kwenu mwenu vàlembelewa vààve na baluwa ya ku-
lombolewa au kupata baluwa ya kulombolewa kwa vanu
vanji kuhaloka kwenu mwenu, henga hwetu tukálembelewa
kuvanadyo.
2 Mwenu mmene mùvele muchi baluwa yetu ya kulilom-
bolela, ilembwîje mmitima yetu imaikâna na kusomwa na
vanu vammalele.
3 Ìmaikana mwalehu kuva mwenu nni baluwa ilembwîje
na Kilisto, kupapatana na utumishi wetu. Baluwa aino

ikálembwije kwa wino, henga ìlembwije kwa Umumu wanga
Nnungu avêle na umi. Na baluwa aneyo nanga pailembwije
mmibao vya mayanga, henga ìlembwije mmitima ya vanu.
4 Tùtangola malove anelo ing'anya ya lilolelo lituvenalyo
kwa Nnungu kwa indila ya Kilisto.
5 Na tukáhaula kuva hwetu tùnalihululila tuvene kutenda
chinu chohecho, henga dimongo dya kuhulula kwetu dìhaloka
kwa Nnungu.
6 Nang'e njo atuhululîha hwetu kuva tuvatumishi tùvá
lilailano lyahambi. Lilailano anelyo likee lya Sheliya ilem-
bwîje, ila nni lilailano lya Umumu Wanaswe. Kwa kuva,
Sheliya ilembwîje ìida na kuhwa, henga Umumu Wanaswe
àida na umi.
7 Sheliya ya Musa ílembwije mmibao vya mayanga. Ikànava
ntululilo wake wátendihije kuhwa, henga íhwikile kwa Vaisi-
laeli ivèlè na ukulu nkulu namene. Kwa kuva, Musa páidile na
Sheliya kwa Vaisilaeli, Vaisilaeli nanga pavanahulwile kulola
kumeho kwa Musa ing'anya kumeho kwake kúnang'anyima.
Na ing'anyimi aneyo yavele chihi ya uhiku kadiki. Bahi ikàva
utumishi wa achila chinatendihije kuhwa kutendeke kwa
ukulu nkulu namuna aneyo,
8 bahi, utumishi wa Umumu Wanaswe ùmbepunda kuva na
ukulu nkulu namene.
9 Bahi ikàva utumishi uvapelekejîja vanu hukumu ya asabu
úvele na ukulu, dachi utumishi uvatênda vanu vavalangiwe
kuva vambone pameho panga Nnungu ukambepunda kuva
na ukulu nkulu namene?
10 Ni muhiu kuva, aula ukulu únang'anyime machedo
ukáhulula kulingananywa na ukulu wa vino ûva nkulu
namene.
11 Bahi ikàva Sheliya ínavele chihi ya uhiku kadiki ípete
ukulu, bahi àlalá lakávele na ntululilo làvele na ukulu nkulu
namene.
12 Bahi kwa kuva tùvele na lilolelo anelyo, hwetu tùtangola
bila kuyopa.
13 Hwetu tukátenda muchi Musa chachihunika kumeho
kwake kwa chitambala uchinga Vaisilaeli vanayone idiyali
na imaliliki ya aila ing'anyimi.
14 Henga ding'ano dyavo díniidopywa kumala. Kwa kuva,
mpaka nelo Vaisilaeli pavavisoma vitabu vya Lilailano lya
Kala, ding'ano dyavo dìhweneha chihi kuva muchi dìhinikwije
na chitambala uchila. Na chitambala anecho chìmbeuswa
chihi kwa munu alundânywa na Kilisto.
15 Na mpaka nelo, kila pavasoma mmitabu vya Sheliya ya
Musa, mitima yavo ìiva muchi ìnihinikwa na chitambala.
16 Henga munu pampindikukila Nang'olo, chitambala ane-
cho chìnauswa.

17 Bahi “Nang'olo” njo Umumu Wanaswe, na pachinu
pávèlè Umumu wanga Nang'olo, anepo njo pavêle na uhulu.
18 Bahi hwetu tuvammalele tuhunukuliwîje kumeho,
tùlanguja ukulu wa Nnungu muchi chilolo chìchilanguja
chimbwehedi changa munu mwene. Bahi Nang'olo,
yani Umumu Wanaswe ànatupindikulanya hwetu uchinga
tulandane nawe, na kutupitisha kuuka muukulu umo mpaka
ukulu unji ûva nkulu namene.

4

Hasina ya kulihunde muvyombo vya ulongo

1 Bahi Nnungu, kwa chididi chake, àtwing'ile utumishi auno,
na ing'anya ya anelyo hwetu tukákata tama.
2 Tùnilahita mambo la sili la dihoni, na wala nanga patuikala
kwa ulamba, wala kulichenjeuha lilove lyanga Nnungu. Ila
kwa kùumaiha uhiu palangele, hwetu tùlombolewa muntima
mwa kila munu, akuno Nnungu watwona.
3 Henga ikàva Malove Lambone latuyanjaja lànihinikwa,
làhinikwije chihi kwa avala vahochêla.
4 Nanchindenga, nnungu wa chilambo achino ànidiputaja
ding'ano dya vanu vakánkulupila Yesu, uchinga vanapate
kuwona nng'anje nkulu wa Malove Lambone, yani ujumbe
uyamba ukulu wanga Kilisto. Na Kilisto njo nfano uhiu
wanga Nnungu.
5 Kwa kuva, nanga patuyanjaja habali dyetu hwetu tuvene,
ila tùyanjaja kuva, Yesu Kilisto njo Nang'olo, na hwetu tuvene
nni tuvatumishi venu kwajili yanga Yesu.
6 Kwa kuva, Nnungu anatangwele kuva, “Nng'anje ulan-
gaje nnupi,” nang'e njo alangajîje mmitima yetu uchinga
tuumale ukulu wa Nnungu wonekana kumeho kwanga Yesu
Kilisto.
7 Hwetu tùvele chihi muchi vyombo vya ulongo, vyombo vi-
taîjwe nng'anje anewo nkulu, uchinga imaike kuva dimongo
anedyo ding'ulu dìhaloka kwa Nnungu na wala akee kwetu
hwetu tuvene.
8 Hwetu tùnapambikijwa kwa kila namuna, henga nanga
patubobana, na ikànava tukámala lya kutenda, henga tukákata
tama,
9 tùnalumbatwa, henga Nnungu akátuleka weka,
tùnamatohijwa pahi, henga tukáondongeka.
10 Kupitila kubanika kwetu, kila uhiku miili yetu ìhweneha
chihi kukumila kuhwa kwanga Yesu uchinga vanu vanji
vawone umi wanga Yesu kupitila miili yetu.
11 Kwa kuva, kila uhiku hwetu tuvêle na umi wa Yesu,
tùùva muhatali ya kuhwa kwajili ya Yesu uchinga vanu vanji
vawone umi wake kupitila miili yetu ya kuhwa.

12 Aino ìvele na mana kuva, hwetu tùvele tayali kuhwa
uchinga mwenu mupate kuva na umi.

13 Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ńnikulupila, njo mana
ńnitangola.” Na hwetu uchocho, tùùva na ing'ulupa uila, njo
mana tùnatangola.
14 Tùnimala kuva ayula anfufwîle Nang'olo Yesu,
àmbetufufula na hwetu uchinga tùùve pamo na Yesu na
kutuvika muyo mwake pamo na mwenu.
15 Anelo lammalele latendêka nni kwajili ya faida yenu.
Lànatendeka uchinga inema yanga Nnungu ihalije kuvahwik-
ila namene vanu vohe. Na vanu vàmbenshukulu namene
Nnungu, na Nnungu àmbehalija kutumbyangwa namene.

16 Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tukákata tama. Ikànava
miili yetu ìnaondongeka, henga disungu dyetu dìtendwa kuva
dyahambi kila liduva.
17 Hwetu twòna kuva kubanika kutubanika nni kujoko
chihi na nni kwa maduva chihi kadiki, ing'anya kubanika
anekwo kùmbetwing'a ukulu upîta lammalele látulolêla, ukulu
ukávele na ntululilo.
18 Ing'anya hwetu tukávilolela avila vyonekâna, ila tùvilolela
avila vikáonekana. Kwa kuva, vyonekâna nni vya maduva
chihi kadiki, henga avila vikáonekana nni vya vyaka na vyaka.

5

1 Kwa kuva, miili yetu ìlandanywa na migongwe ituikala
apano pachilambo kwa uhiku kadiki. Henga migongwe aino
paimbekwondongwa, tùnimala kuva, Nnungu achiatwing'e
ding'ande dya kuikala aneko kulihunde, yani miili yahambi.
Ding'ande anedyo dìdengwa na Nnungu mwene, akee vanu.
Na ding'ande anedyo nni dya vyaka na vyaka.
2 Na hambi kwa kuva tùikala mmigongwe aino, tùyaha
mitima akuno utulindilila kwa hamu ing'ulu kuikajwa
n'ding'ande dyetu dya kulihunde.
3 Kwa kuva, tukàuwala mmili anewo wa kulihunde, tukam-
bekwonekana kuva muchi disungu dikávele na mmili.
4 Nni muhiu kuva, kwa uhiku auno utuikala mun'gongwe
auno wa pachilambo, tùyaha mitima kwa kutemwa. Hwetu
tùyaha mitima, akee chihi ing'anya ya kuva tùlembela miili
yetu ya pachilambo iuswe, henga tùlembela tuwale miili ya
kulihunde, uchinga miili yetu ya kuhwa imilwe na umi ukee
na ntululilo.
5 Nnungu mwene njo atutayalishîje kwa mapindikulanyo
anelo, na kummika Umumu Wanaswe nkati mwetu ààve
chivikilo cha àlalá látuungulidìlè.

6 Bahi maduva lammalele hwetu nanga patutikinyika.
Tùnimala kuva patuikala mummili auno, nanga patuikala
nkaya yanga Nang'olo.
7 Na lammalele látutèndà tùlatenda chihi kwa ing'ulupa akee
kwa kulona.
8 Hwetu tukátikinyika, na tukanitamwa namene kuuleka
mmili auno na kuhwena unaikala nkaya yanga Nang'olo.
9 Henga makudungilo letu ni kunkatapalila Nang'olo, ikàva
tùikala mummili wa pachilambo apano au kulihunde.
10 Kwa kuva, hwetu tuvammalele lasima tuimile muyo
mwa chiteng'u cha hukumu changa Kilisto, uchinga kila
munu apwechele malipo kupapatana na matendo lake lam-
bone au lahakalenge lalatendile panavele mummili wake.

Kupataniswa na Nnungu kwa indila yanga Kilisto

11 Hwetu tùnimala kuva ni lasima kunnyopa Nang'olo,
njo mana tùnatumbama kuvautanga vanu vanji. Nnungu
ànitumala mwalehu, nanani ngùlolela kuva na mwenu mmene
mùnitumala mwalehu.
12 Hwetu tukálilombolela kavila kwenu mwenu, ila tùlembela
tumwing'ange mwenu ing'anya ya kulyona kwajili yetu.
Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kupata malove la
kuvayang'ula avala valyôna ing'anya ya mambo laonekâna,
na wala akee ing'anya ya àlalá lavêle mmitima yavo.
13 Ikàva twònekana kuva tùvele na ding'apedi, nni kwajili
yanga Nnungu, na ikàva tùvele na ding'ano, bahi nni kwa
faida yenu mwenu.
14 Kwa kuva, itamwi yanga Kilisto ìtuloja hwetu tukubâli
kuva, munu yumo bahi nni anahwile kwajili ya vanu vam-
malele, na anelyo lìvele na mana kuva vammalele vàkumila
kuhwa kwake.
15 Nang'e ánihwa kwajili ya vanu vammalele, uchinga avala
vâva na umi, vanààve na umi kwajili yavo vene, henga kwajili
ya ayula ahwîle na kufufuka kwajili yavo.
16 Bahi kutandikila vino, hwetu nanga patunnoleha kavila
munu woheyo kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu.
Na ikànava túnnoleha Kilisto kupapatana na ding'ano dyetu
dya chimunu, henga kwa vino tukánnoleha kavila kupap-
atana na hali aneyo.
17 Munu woheyo akàlundanywa na Kilisto ààva chiumbe cha
hambi. Mambo la kala lànipita, lola vino làidile lahambi!
18 Anelo lammalele àlatendile Nnungu atupatanisîje hwetu
na mwene kwa indila yanga Kilisto, na kutwing'a utumishi
wa kuvapatanisa vanu na mwene.
19 Chitwamba apano nni kuva, Nnungu nni achivapatanisa
vanu va pachilambo na mwene kupitila Kilisto, akuno

waleka kuvavalangila masambi lavo. Nang'e àtupele ujumbe uyâmba kuvapatanisa vanu na mwene Nnungu.

20 Bahi hwetu nni mabalosi vanga Kilisto, na Nnungu mwene ànchemanga mwenu kupitila hwetu. Hwetu tùtangola badala ya Kilisto akuno utunnyuwanga namene mwenu mupataniswe na Nnungu.

21 Kwa kuva, Kilisto nanga pánavele na sambi, henga Nnungu ánnyakujije nsigo wa masambi letu, uchinga kwa indila yake tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

6

1 Bahi hwetu tukôla madengo pamo na Nnungu, tùnnyuwanga múnakubàlì kuileka inema imupwechedile kuhaloka kwanga Nnungu uiyahika chihi bule.

2 Kwa kuva, Nnungu àtangola uvila Mmalemba Lanaswe,

“Nangu naniyang'ula maombi lako muuhiku aula unavaikidile.
Na nniduva alila lya kupohwa, nangu nanikuyangata.”

Bahi auno njo uhiku uvaikidîle, na nelo njo liduva lya kupohwa!

3 Hwetu tukátamwa kunkoheja munu woheyo kwa chinu chohecho uchinga utumishi wetu unaambike.

4 Na badala yake, hwetu tùlimaiha kuva tuvatumishi tuvahiu tùvá Nnungu kwa lammalele látupitìlà na kulatenda. Tùnipililila namene muuhiku wa kubanika na kusikika na kulaga.

5 Tùnipanywa na kutaywa nnilungu na kutendewa timbwili na kukola madengo lakamajânga na kupimijwa luwono na kudoba indala.

6 Tùnilanguja kuva tùvele na mitima ihahwîke na elimu ihalôka kwa Nnungu na tùnapililila, na tùvele na unu wambone na Umumu Wanaswe na itamwi ya uhiu.

7 Tùnihubili ujumbe wa uhiu na kulanguja dimongo dya Nnungu. Na mambo la haki nni latulatumila hwetu kuva muchi vikomanilo vya kupanyanila na kulichingila.

8 Tùnatumbyangwa na kuhebuliwa, tùtangolewa malove lahakalenge na kulombolewa. Tùvalangiwa kuva muchi vanu tulambîla, ikànava hwetu tùtangola uhiu,

9 muchi tuvanu tukámaikana, ikànava tùnamaikana namene. Tùùva muhatali ya kuhwa, henga tuvumi, tùnapanywa henga tukánakuhwa.

10 Tùnayuvajwa henga tùnahangalala maduva lammalele. Twònekana kuva muchi amahuvani, henga tùvatajilisa vanu vohe, twònekana kuva muchi tukávele na chinu, henga tùvele na vitukutuku vyammalele.

11 Mwenu Mmakolinso, hwetu tùtangwele na mwenu bila
kumpihanga, na mitima yetu ìvele chihi mwandu kwenu
mwenu.
12 Hwetu nanga patulidivila kuntamwanga mwenu, henga
mwenu njo mulidivîla kututamwa hwetu.
13 Hambi ngùtangola na mwenu malinga anavangu, tu-
tamwange malinga hwetu chituntamwanga mwenu.

Kulihapula mulahakalenge

14 Munalihungananye likongwa pamo na vanu
vakákulupila. Dachi mambo la haki làmbekumilana dachi
na mambo lahakalenge? Dachi, nng'anje ùmbekumilana dachi
na lupi?
15 Dachi, pàvele na mapatano ntwani kati ya Kilisto na
Nanchindenga?* Au munu akulupîla àmbepatana dachi na
munu akákulupila?
16 Dachi, pàvele na mapatano ntwani kati ya Ing'ande ya
Nnungu na disanamu? Kwa kuva, hwetu nni Ing'ande ya
Nnungu avêle na umi, malinga Nnungu mwene chahawile
kuva,
"Nìmbeikala pamo navanang'o,
na kwonga pamo navanang'o.
Nìmbekuva Nnungu wavo,
navanang'o vàmbekuva vanu vangu."†
17 Bahi ing'anya ya anelyo, Nang'olo àhaula kuchidoni,
"Ukananga nnikuwa lya vanu anevo,
mulinyemye navo.
Munakamule chinu chohecho chivalangiwa kuva najisi,
na nangu nguchinimpwechelange."
18 Nang'olo Avêle na Dimongo Dyammalele, àhaula kuchidoni,
"Nangu nìmbekuva Atata wenu,
na mwenu mùmbekuva mmanavangu, mmachilume na
mmachimahe."

7

1 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene,
kwa kuva tùpewije ahadi adino dyammalele, bahi tulihahule
uhakwa wammalele uhakajânga miili na disungu dyetu, na
tutumbame kuva tuvanaswe mwalehu kwa kuikala kwa kun-
nyopa Nnungu.

Ihangaladi ya Paolo

2 Hwetu tùnnyuwanga mwenu mutukusumbulile mitima
yenu! Kwa kuva, hwetu nanga patunkosedile munu woheyo

---

* **6:15** Nsitali auno ùlembwije Beliali, lina anelyo kwa Chieblaniya mana lake "lahakalenge," na lítumika kumwamba Nanchindenga. † **6:16** Valawi 26:12, Ezekieli 37:27

wala kuntimbanga munu woheyo na wala kunkumba munu woheyo.
3 Nangu nikátangola malove alano kwa kunnyukumu mwenu. Kwa kuva, ǹnilongolela kutangola kuva, mwenu nni mmanu utuntamwanga namene. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùvele tayali kuikala pamo na mwenu na ata kuhwa pamo na mwenu.
4 Nangu nankulupilanga namene mwenu, na nalyona kwajili yenu. Muibaniki yetu yammalele, natujwa namene ntima na kuumbajwa ihangaladi.

5 Kwa kuva, ata patukamwele ku Makedoniya nanga patunapumulidile wala kadiki. Túnibanika kwa kila namuna, kwa pawelu tútahukana na vanu vanji, na mmitima yetu, túnayopa.
6 Henga Nnungu, avatûja mitima vanu vayundâla, nang'e ánitutuja mitima yetu kwa kukamola kwake Tito.
7 Na hwetu tukátujijwe chihi mitima yetu kwa kukamola kwake, henga pamo na namuna chimuntujije ntima. Nang'e ànituhaulila namuna chimuvele na hamu ing'ulu ya kungwona, na namuna chimuyuvala, na namuna chimulihumya kwajili yangu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalala namene.
8 Bahi ikànava ńninnyuvajanga kwa baluwa yangu, nangu nanga pangulyamba vino. Henga ngúlyambile chihi apala pannamaite kuva baluwa aila íninnyuvajanga ikànava kwa uhiku chihi kadiki.
9 Hambi nangu nahangalala, akee ing'anya ya kuva múvele nnihindambi, henga nahangalala ing'anya lihindambi alila líntendile muleke masambi. Kwa kuva, múniyuvajwa kupapatana na makudungilo la Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patunantendeledile mwenu chinu chohecho chihakalenge.
10 Kwa kuva, lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu lìnnyululiha munu kuleka masambi lake. Kuleka masambi kuntenda munu apohwe, na aneko kupohwa kukántenda munu alyambe. Henga lihindambi lihalokâna na chilambo lìntenda munu ahwe.
11 Bahi lolanga ntululilo wa lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu! Lihindambi anelyo lìntendile mwenu mùùve mmanu mma kutumbama, na mùùve mmanu mma kulitetela na mùùve mmanu mma kuisunalila sambi na mùùve mmanu mma kupilikana, na kuva mmanu muvêle na hamu ing'ulu ya kungwona, na mùùve mmanu mma kulihumya kwajili yangu, na mùùve mmanu mma kulembela namene kuuhukumu ubaya. Na mwenu mùnilanguja kwa kila namuna kuva nanga pamunavele na likosa kumwamba munu ayula atendîle likosa.

12 Bahi ikànava ńnilemba aila baluwa, henga akee kwajili ya ayula atendîle likosa au ayula wankosedile. Henga makudungilo langu lávele mupate kumala itumbami imuvenayo pameho panga Nnungu kwajili yetu.
13 Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tùnitujwa namene mitima.

Henga akee chihi kutujwa mitima yetu bahi, ila Tito nanang'e ànituhangalaja kwa ihangaladi yavenayo kupapatana na namuna mwenu mmammalele chimuntujije ntima.
14 Nangu ńninnombolelanga namene pameho panga Tito, na mwenu nanga pamungumatohije. Na kila chinu chitunannyaulidile mwenu chívele chihi cha uhiu, na akula kunnombolelanga kwetu pameho panga Tito kùnimaihwa kuva kuhiu.
15 Bahi Tito ànantamwanga namene mwenu mmammalele, asa apala pakumbukila namuna chimunavele tayali kumpilikana na chimumpwechedile kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela.
16 Nangu nahangalala namene ing'anya nankulupilanga kwa kila chinu.

8

Kuhumya sadaka kwa ntima wambone

1 Mmakukulupila avangu, hwetu tùnatamwa namene mumale namuna Nnungu chalajalidile inema makuwa la vanu vankulupîla Yesu la aneko ku Makedoniya.
2 Vakúkulupila va aneko vánilingwa namene kupitila kubanika kwa namene. Henga vániumbalwa namene na ihangaladi, ikànava vávele amahuvani namene, henga vávele na ntima wa kuhumya.
3 Nàshuhudila kuva, kwa kutamwa kwavo vene, vánihumya kupapatana na chivachilihululila, na ata kupunda chivachilihululila.
4 Vánituyuwa namene tuveng'e wasa wa kukumilana na hwetu muutumishi wa kuvayangata vakúkulupila va ku Yelusalemu.
5 Anecho chívele chinu chitukachilolela! Vátandilike ulihumya vene kwajili ya Nang'olo, na nkulihumya kwajili yetu hwetu, kupapatana na chalembela mwene Nnungu.
6 Bahi ing'anya ya anelyo, túninnyuwa namene Tito amalilile utumishi anewo wa kunnoja mwenu mùùve na ntima wa kuhumya malinga chatandilihije.
7 Mwenu mùniombalwa kila chinu, ing'ulupa na uweso wa kutangola na uweso wa kumala, na kila namuna ya kutumbama, na itamwi aila itunannyundile mwenu. Bahi kupapatana na anelo, uchocho tùlembela muumbajwe namene inema aino ya kuhumya.

8 Nangu nikátongola uvila kwa kumwamulu, henga
ngùlembela ninningange mwenu kwa indila ya kulinganànya
itumbami yenu na ya vanu vanji, uchinga itamwi yenu ipate
kumaikana kama nni ya uhiu.
9 Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chiinavele inema
ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ikànava ávele na utajili, henga
álitendile kuva mmahuvani kwajili yenu uchinga mupate uta-
jili wa chinnungu kupitila umahuvani wake.
10 Bahi kupapatana na anelyo, nangu nìmwing'anga
ushauli umbenfâla namene mwenu. Mwaka upitîle mwenu
mwávele mmatandi, akee chihi kuhumya weka, ila pamo na
makudungilo la kutenda uchocho.
11 Bahi vino, muhwenehe kuhumya na kumalilila. Kupap-
atana na chimunavele na ntima wambone wa kukudungila
kuhumya, bahi mùùve na ntima wambone wa kumalilila
kuhumya kupapatana na uweso wa dimali dimuvenadyo.
12 Kwa kuva, ikàva munu àvele na ntima wa kuhumya,
Nnungu ànapwechelela achila chahumya kupapatana
na achila chavenacho, akee kupapatana na achila
chakavenacho.
13 Nangu nikee na mana kuva, mwenu mùlembelewa
mubanike kwajili ya kuvayangata vanu vanji, henga ching-
wamba nangu nni kuva, papwawe na kulinganana.
14 Bahi kwa kuva mwenu vino mùvele na dimali dipundîle,
mùnahulula chihi kuvayangata avala vakávele na chinu,
uchinga navanang'o pavambekuva na dimali dipundîle vap-
ate kunnyangatanga mwenu mukàsikika. Na kutenda ucho-
cho, kùmbekuva na kulinganana,
15 malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Ayula alopwêle vyohe namene nanga panaisaliwije vituku-
tuku vyohe namene,
na ayula alopwêle kadiki nanga panapwelewejije.”

Tito na vakúkulupila avake

16 Nangu nìnshukulu Nnungu ampêle Tito ntima wa ku-
tumbama kunnyangatanga mwenu, malinga chituvenawo
hwetu.
17 Patunnyuwite Tito, nang'e ánikubali kumwongelanga
mwenu kavila, na ávele na hamu ing'ulu ya kuida unamwon-
gelanga.
18 Pamo na Tito, tùntuma na nkúkulupila nnyetu, munu alom-
bolêwa namene na makuwa lammalele la vanu vankulupîla
Yesu, ing'anya ya utumishi wake kwajili ya Malove Lambone.
19 Uchocho, munu aneyo ànitandolwa na makuwa la vanu
vankulupîla Yesu, uchinga apapatane na hwetu mmwanda
wetu wa kupelekeja dinujo dyetu ku Yelusalemu, utumishi

utuutenda kwajili ya ukulu wanga Nang'olo na ulangûja
hamu yetu ya kuvayangata vanu vanji va aneko.
20 Tùnapapatana uchinga tulinyemye na masitaka la vanu
vanji kuyamba dimali adino dyohe dítuchùngà.
21 Kwa kuva, hwetu tùnatumbama namene kutenda lam-
bone, akee chihi pameho panga Nang'olo, henga na pameho
pavanu.
22 Hwetu tùntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu
yunji chalumo na alumi Tito. Nkúkulupila aneyo, hwetu
tùninninga myanda yohe, na maduva lammalele ànilanguja
kuva ànatumbama namene. Na hambi nang'e nni munu wa
kutumbama namene kwa kuva ànankulupilanga namene
mwenu.
23 Na kwa habali ya Tito, nang'e nni nnyangu ungukola
nawe madengo kwajili yenu. Na kuyamba avala vakúkulupila
avetu vanji vaîda pamo nanang'e, anevo nni vajumbe va
makuwa la vanu vankulupîla Yesu, vatumîka kwajili ya ukulu
wanga Kilisto.
24 Bahi muvamaihe itamwi yenu ava vajumbe pamo na
Tito, uchinga makuwa la vanu vankulupîla Yesu vapate
kuimala itamwi yenu, na ing'anya ya hwetu kunnombole-
langa mwenu.

9

Nsada kwa vakúkulupila va ku Yelusalemu

1 Akee lasima nangu ninnembile kuyamba nsada up-
elekêjwa kwajili ya vakúkulupila vaikâla ku Yelusalemu.
2 Nangu ǹnimala namuna chimuvele na hamu ya kuyan-
gata, na nalyona kwajili yenu muyo mwa vanu va Make-
doniya. Ńnivahaulila kuva, mwenu mmakukulupila avetu
mma chilambo cha ku Akaya mwávele tayali kuyangata ku-
tandikila mwaka upitîle. Bahi kwa kupitila itumbami yenu
ya kuyangata, uchocho mùvatendile vanu vohe navanang'o
vahumye.
3 Bahi hambi nìvatuma anevo vakúkulupila avetu uchinga
kunnombolelanga kwetu kunààve kwa bule. Na nangu
ngùlembela mùùve tayali malinga chininnyaulidile.
4 Kwa kuva, ikàva vanu va ku Makedoniya vàida pamo
na nangu na tukànankojange mùvele tayali, hwetu tùmbepata
dihoni namene kupapatana na chininkulupilanga, na nangu
nikátangola chinu kuyamba dihoni dimumbepata.
5 Bahi ngwónite kuva ìnakatapala kuvayuwa vakúkulupila
avetu ava valongolele kuida aneko uchinga vapanganye
vitukutuku avila vimuahidite kuhumya kwa kutamwa
kwenu. Na kwa kutenda uchocho vìmbekuva vivèlè tayali,

na ìmbelanguja kuva mùvihumije kwa ntima wa itamwi, akee
kwa kukolokohwa.
6 Bahi kumbukilanga malove lahaûla kuva, “Ayula apânda
kadiki àmbefuna kadiki, na ayula apânda vyohe àmbefuna vy-
ohe.”
7 Bahi kila munu ahumye muchi chakudungidile, akee
kwa kuhinginika wala akee kwa kukolokohwa. Kwa kuva,
Nnungu ànantamwa namene munu ahûmya kwa kuhangalala.
8 Na Nnungu ànahulula kumwombajanga mwenu balaka na
kupundiha, uchinga munasikikile chinu chohecho maduva
lammalele, na muhalije kuyangata kila namuna ya madengo
lambone.
9 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Àhumije vyohe,
na kuveng'a amahuvani,
Na uwambone wake ukee na ntululilo.”

10 Nnungu njo amwîng'a nkúpanda dimbeyu na nkate wa
kulya. Uchocho, nang'e achiamwing'ange mwenu na kuyen-
jeja achila chimuvenacho uchinga mùùve na ntima wambone
wa kuhalija kuhumya.
11 Nang'e àmbentendanga mwenu kuva mmakupata mma
kila namuna uchinga maduva lammalele mulanguje mitima
ya kuhumya, na vanu vánshukùlù Nnungu kwajili ya nsada
utuvapelekejija, kuhaloka kwenu mwenu.
12 Kwa kuva, utumishi auno wa kuhumya nsada ukáfala
chihi kwa kuvayangata vakúkulupila uchinga vapate vituku-
tuku vivasikikidile, henga na kwa indila aneyo vanu vohe
vànshukulu Nnungu.
13 Bahi kupapatana na namuna imumbelimaiha mmene
kupitila utumishi auno, ichiintumbyange Nnungu. Kwa
kuva, mwenu múnikulupila Malove Lambone lannyâmba
Kilisto, na muchimulakamule kwa kukumilanila dimali
dyenu pamo na vanang'o na vanu vammalele.
14 Bahi vachivannyuwilange namene mwenu ing'anya ya
inema ing'ulu imujaliwije na Nnungu.
15 Ashukuliwe Nnungu kwajili ya inujo yake itukahulula
kuihaulisa saana!

10

Paolo àutetela utumishi wake

1 Bahi nangu Paolo nìnnyuwanga mwenu kwa upole na kwa
uwambone malinga aula wanga Kilisto. Nangu nni ayula
uvanguhaula vanu kuva ni mpole panguva pamo na mwenu,
henga nakalipa panguva kulehu na mwenu.
2 Nangu nìnnyuwanga mwenu kuva, panimbekamola kwenu
mwenu, munangutende ngukalipe. Kwa kuva, nni muhiu

kuva, nìmbevakalipila vanu avala vammalele vatênda kuva hwetu tùikala kwa kuupapata mmili.

3 Kwa kuva, ikànava tùikalanga pachilambo, henga tukápanyana ing'ondo kwa namuna ya chimmili.

4 Na vikomanilo vitutumila muing'ondo vikee vya chimmili, ila vikomanilo vyetu nni dimongo dya Nnungu dihulûla kwondonganga mángongo,

5 yani twòndonganga mawaso lammalele la kulambila na kubamola vidivilo vyammalele vivalinowela vanu, vivadivîla kummala Nnungu. Tùlatwala litwala mawaso lammalele la vanu la kuntahuka Nnungu na kuvahunda vampilikane Kilisto.

6 Hwetu tùvele tayali kuchihukumu asabu kila chitendo cha kutahuka, apala pamumbelanguja kuva mùnapilikana mwalehu.

7 Mwenu mùlola chihi vitukutuku kwa pannima. Munu woheyo alikulupîla mwene kuva nang'e nni wa Kilisto, àlembelewa amale kuva na hwetu uchocho nni tuvanu tùvá Kilisto.

8 Bahi ikànava nangu ànipundiha kulyona ing'anya ya mamulaka latwing'ile Nang'olo, nangu nanga pangwona dihoni, kwa kuva mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa na akee kum'bamolanga.

9 Nangu nikátamwa ngwonekane kuva nannyopehanga kwa baluwa dyangu.

10 Kwa kuva, vanu vanji vàhaula kuva, “Baluwa dyanga Paolo dìnayoha na dìvele na malove lavêle na dimongo. Henga pávà pamo na hwetu, àonekana chihi kuva munu wa kudabadanga na itangodi yake ìiva chihi ya kuhebuliwa.”

11 Munu atangôla malove malinga anelo, àlembelewa amale saana kuva, malove latulemba n'dibaluwa dyetu patuva kulehu na mwenu nanga palatindana na matendo latutenda patuva pamo na mwenu.

12 Nni muhiu kuva, hwetu tukálinga kulilandanya au kulilingananya na vanu valilombolêla vene. Vanu anevo nni mavelu. Vàlipimanga vene kupapatana na chipimo chavo vene na kulilingananya na vene.

13 Hwetu tukambelyona kupunda chitulembelewa, henga tùlembela tulyone kwajili ya àlalá lahumidîle mmadengo àlalá latwing'île Nnungu, na látutendìlè hwetu kuhwika mpaka kwenu mwenu.

14 Hwetu twaniida kwenu mwenu unannyanjajija Malove Lambone lamwâmba Kilisto, tena twavele tuvatandi kutenda uchocho. Bahi patulyona kwajili ya mamulaka letu kwenu mwenu, nanga patuyomboka mikuka yetu.

15 Uchocho, hwetu nanga patulyona ing'anya ya madengo
la vanu vanji. Henga tùlolela kuva, ing'ulupa yenu paim-
bekuva uiyenjejeka, tunahulula kukola madengo maku-
lungwa namene kwenu mwenu kupapatana na chipimo cha
madengo latwing'ile Nnungu.
16 Anepo nni patumbehulula kuhubili Malove Lambone
mmilambo vya kulehu namene, kupulung'anya kwenu
mwenu. Kwa kuva, hwetu tukátamwa chihi kulilombolela
ing'anya ya madengo lavakodile vanu vanji.
17 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuchidoni, “Munu
alembêla kulyona, bahi alyonele Nang'olo.”
18 Kwa kuva, munu akubalîwa, akee ayula alilombolêla
mwene, henga nni ayula alombolêwa na Nang'olo.

11

Paolo na mitume va kulambila

1 Bahi ikaniva saana mungupililile kadiki matangodi langu
la chivelu! Chonde nìnnyuwanga mungupililile.
2 Nangu nìmmikila mwenu wiu malinga Nnungu chammik-
ila mwenu wiu. Kwa kuva, mwenu mùvele muchi bikila
ahahwîke ungumposejije nnume yumo, yani Kilisto.
3 Henga nangu nayopa kuva, malinga ayula nnyongo
chanannambidile Hawa kwa ulamba wake, ding'ano dyenu
nadinang'o dìnahululika kuhochejwa, nkuleka kukulupika
kwenu na ukamilifu wenu kwanga Kilisto.
4 Mwenu mùnapililila lammalele lavannyaulila vanu vanji,
ikànava vànnyubilila habali dya Yesu yunji utukannyubilite
hwetu, au kunnyubilila habali dya Umumu Wanaswe yunji
tafauti na ayula umunampwechedile au kunnyubilila Mal-
ove Lambone tafauti na àlalá lamunayambukidile.
5 Nangu ngwònа kuva avala vavalangîwa kuva muchi mi-
tume vakulu namene, anevo vakángupunda nangu.
6 Ìnahululika kuva nangu nikee nimunu ngumaîte kutangola
saana, henga kuyamba elimu, nangu ǹnivanayo namene. Na
chinu anecho, hwetu tùnichilanguja kila pachinu na kila uhiku.
7 Nangu ńnilisulupuha kwa kunnyubilila mwenu Malove
Lambone langa Nnungu bila kudai nshahala uchinga mwenu
mupate kutumbyangwa. Dachi, nangu natendile likosa ku-
tenda uchocho?
8 Panichikola madengo kwenu mwenu, makuwa lanji la
vanu vankulupîla Yesu nni vachinguhudumila. Yavele muchi
ngùpakanywele dimali dya vanu anevo na kuditumila kwa
kunnyangatanga mwenu.
9 Pannavele kwenu mwenu, nangu nikanantemile munu
woheyo kwa àlalá lannasikikidile, kwa kuva, vakúkulupila

avetu vahalêke ku Makedoniya váningupelekejija vitukutuku
vyammalele vinnasikikidile. Nangu nanilinyemya uchinga
nnanteme munu kwa namuna yoheyo na nguchinguh-
wenehe kutenda uchocho.
10 Kupapatana na uhiu ungutangola malinga Kilisto, nangu
ngùhaula kuva nanga munu ambehulûla kungudivila kulyona
kuyamba chinu anecho, nchilambo chammalele cha Akaya.
11 Dachi, ing'anya ntwani nikántemanga mwenu? Dachi,
ing'anya nikántamwanga mwenu? Nanga, Nnungu mwene
ànimala kuva nantamwanga.
12 Nìmbehweneha kutenda muchi chingutenda hambi,
uchinga nivadivile avala valembêla kulyona kuva, vàkola
madengo muchi hwetu.
13 Vanu anevo nni mitume va kulambila, vàkola madengo
kwa ulamba, na kulilambilila kuva mitume vanga Kilisto.
14 Chinu anecho chikee cha kukanganya, kwa kuva ata
Nanchindenga mwene ànalilambilila kuva muchi malaika wa
nng'anje.
15 Bahi chikee chinu cha kukanganya ikàva vatumishi vake
vànalilambilila kuva muchi vatumishi va haki. Na ntululilo
wavo, vàmbelipwa kupapatana na matendo lavo.

Kulyona kwanga Paolo ing'anya ya kubanika kwake

16 Nangu ngùhaula kavila kuva, munu woheyo
anangutende nangu kuva livelu. Henga mukànutenda kuva
livelu, bahi mwechelange malinga livelu uchinga nanani
ngupate kulyona kadiki.
17 Malove anelo lángutangòlà kuyamba kulyona kwangu
lakápapatana na kutamwa kwanga Nang'olo, henga ngùtangola
chihi muchi livelu.
18 Vanu vohe vànalyona kwa namuna ya chimmili, bahi
ing'anya ya anelyo, nanani nguchingulyone.
19 Mwenu mùlyona kuva mùvele na lúnda, njo mana
mùnatamwa namene kuvapililila mavelu!
20 Mwenu mùmpililila na munu antendânga mwenu
kuva muchi mmatumwa au amwivîla dimali dyenu au
ankumbânga au antawalânga kwa mabafu au ampanyânga
kumeho!
21 Nangu ngwòna dihoni kuhaula kuva, hwetu twanid-
abadanga namene mmambo anelo, yani nanga patunahul-
wile kutenda muchi vanang'o!

Henga kwa chinu chohecho chivalînga kulyonela, nanani
ngulyonela uchocho. Anepo nangu ngùtangola muchi livelu.
22 Dachi, vanang'o nni Vaeblaniya? Nanani uchocho.
Dachi, vanang'o nni Vaisilaeli? Nanani uchocho. Dachi,

vanang'o nni vanu va nnukolo lwanga Iblahimu? Nanani uchocho.
23 Na vino nìmbetangola muchi nin'ding'apedi kuva, ikàva vanang'o nni vatumishi vanga Kilisto, nanani nni ntumishi wake kupunda vanang'o. Kwa kuva, ngùkodile madengo lanonôpa namene kupunda vanang'o, ǹnitaywa nnilungu myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ǹnipanywa myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ngúvele muhatali ya kuhwa myanda yohe kupunda vanang'o.
24 Kwa Vayahudi, nanisulubulwa myanda nnyano, mijeledi salasini na tisa.
25 Nanipanywa dimbalavala myanda mitatu, na mwanda umo vánilinga kunguwalala kwa kungupanya mayanga. Na myanda mitatu, ingalava innakwedile yanititimila ing'anya ya kulumukana. Na mwanda umo, ńniikala m'bahali liduva lyammalele.
26 Mmyanda yangu yohe ngùkojene na hatali ya mavambwe la myuto, na hatali ya vakúpalaula, na hatali kuhaloka kwa Vayahudi avangu na hatali kuhaloka kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngúvele muhatali n'dimanga na mwilanga na m'bahali, na hatali kuhaloka kwa vanu valilambilîla kuva vakúkulupila.
27 Ǹniyakaduka na kukola madengo lanonôpa, na kucheja myanda yohe. Myanda yohe ǹnibanika kwa indala na inyota, na myanda yohe ǹnikolokohwa kuikala bila kulya. Ńnitetemela imepo kwa kukoha dinguwo dya kulivimba.
28 Na ukàlekana na anelo lammalele, kila liduva nangu nìlayanda makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.
29 Vakúkulupila avangu vakàdidimanga, uchocho nanani na-didimanga. Na vakúkulupila avangu vakàkohejwa kutenda sambi, nangu natunuuka namene.
30 Nangu nikàlembelewa nilyone, bahi nìmbelyona kwajili ya kudidimanga kwangu.
31 Nnungu, Atata wa Nang'olo Yesu, alombolêwa vyaka na vyaka, nang'e ànimala kuva nanga pangulambila.
32 Pannavele ku Dameski, nkulu wa imanga aneyo, anavele pahina muutawala wanga Nfalume Aleta, nang'e ávavikile matiyala mmilango ya imanga aneyo uchinga vangukamule.
33 Henga vakúkulupila avangu nkungutaya nnikalala likulungwa, nkungupeleha palidilisha lya lingongo lya imanga, nkungusulupuhija pahi, nanani nkùpata kupalanyoka mmakono lake.

12

Maono lamwâmba Paolo na idabadangi yake

1 Bahi nangu nìmbehweneha kulilombolela ikànava nanga
faida. Henga vino nìmbetangola kuyamba maono na
mahunulo langupete kuhaloka kwa Nang'olo.
2 Nangu ànimmala munu yumo alundêne na Kilisto. Vyaka
kumi na ncheche vipitîle, munu aneyo ánitwaliwa mpaka li-
hunde lya tatu. Nangu nikámaite ikàva ányanyuliwije kwa hali
ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte.
3 Nangu ngùuyila kavila kutangola kuva, ngùmaite kuva,
munu aneyo áninyanyuliwa mpaka Paladiso. Na nikámaite
ikàva munu aneyo ányanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya
chinnungu, Nnungu njo amaîte.
4 Aneko ku Paladiso, aneyo munu nkupilikana habali dya
mambo lakátangoleka, lakáluhusiwa munu kulahaulisa.
5 Bahi nangu nìmbelilombolela kwajili ya munu malinga
aneyo, henga nikámbelilombolela kwajili yangu nimwene.
Nìmbelilombolela chihi ing'anya ya idabadangi yangu.
6 Ikàchiva ungulembela kulilombolela ing'anya ya maono
anelo, nangu nikánave livelu, kwa kuva, nikàtangwele chihi
uhiu. Henga nangu ngùnyema kulilombolela, uyopa vanu
vànangwona kuva ninkulu kupunda àlalá langulatenda na
kulatangola.
7 Henga uchinga nnapunde kulilombolela namene
ing'anya ya kupwechela anelo mahunulo, mummili mwangu
ngùjaliwije hali ingusumbûla muchi mwiva. Hali aneyo
ìvele muchi n'jumbe wanga Nanchindenga, ìnangubaniha na
kungudivila kuchinga nnapundihe kulilombolela.
8 Bahi nangu naninnyuwa Nang'olo myanda mitatu
uchinga anguusije hali aneyo.
9 Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Inema yangu
ìnatosa kwakuwe, kwa kuva dimongo dyangu dìtimiswa kupi-
tila idabadangi.” Bahi nìmbelilombolela kwa kuhangalala
kuyamba idabadangi yangu uchinga nguumbajwe dimongo
dyanga Kilisto.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalalila
idabadangi yangu, na kutongolwa malove lahakalenge,
na kulagihwa na kubanihwa na kupatihwa siki kwajili ya
Kilisto, kwa kuva pangudabadanga njo panguva na dimongo.

Paolo àvayanda Vakolinso

11 Ngùtangola muchi livelu, henga mwenu njo
mungutendîle nangu ngùùve uvila. Mwenu njo
muchilembelewa mungulombolele. Kwa kuva, nangu
nikee pahi pavanu anevo vavalangîwa kuva muchi mitume
vakulungwa, ikànava nangu nikee chinu kwenu mwenu.

12 Matendo lamaîha kuva nangu nintume, lànitendeka
mmwenu kwa ipilidi yohe, kwa kupitila vimaiho na lakukan-
ganya na masaibu.
13 Dachi, mùpungukiwije na balaka ntwani kupunda
makuwa lanji la vanu vankulupîla Yesu ikànave chihi aila
ya kutemwa na nangu kwa kupata nsada kuhaloka kwenu?
Mungusamehe kwa likosa anelyo.
14 Vino nangu ngùvele tayali kwida kwenu mwenu mwanda
watatu, na nangu wala nikambentemanga. Kwa kuva,
nikambelambela chinu chohecho kuhaloka kwenu, henga
nìmbennembela chihi mwenu. Kwa kuva, akee madengo la
vavana kuvavikila vavavelêke akiba, henga nni madengo la
vakuvelêka kuvavikila vavana akiba.
15 Nangu nìmbehangalala kutumila vyammalele vinguve-
navyo, na kulihumya nimwene kwajili yenu. Dachi, mwenu
mùmbengutamwa nangu kadiki ati ing'anya ya kuva nangu
nìntamwanga mwenu namene?
16 Bahi mwenu muchimuyambukile kuva, nangu nanga
pannantemenge mwenu. Henga vanu vanji vàtenda kuva
nangu ngùvele na ulamba na nìmpete mwenu kwa ulamba.
17 Dachi, nangu ńnimwivilanga kwa kupitila munu woheyo
unantumile kwenu mwenu?
18 Nangu níننyuwite Tito aide kwenu mwenu, na níntumile
pamo na nkúkulupila nnyetu yunji. Dachi, mùmbehaula
kuva Tito ánimwivilanga? Nangu na Tito tùlojwa na Umumu
Wanaswe uyumo na kwonganga umumo?
19 Dachi, mwenu mùtenda kuva mpaka hambi hwetu
tùvechinkulitetela muyo mwenu? Nanga, henga hwetu
tùtangola mambo anelo muyo mwanga Nnungu malinga
tuvanu tulundanywîje na Yesu Kilisto. Mmakukulupila
avangu, mambo anelo lammalele nni kwajili ya
kun'denganga mwenu muing'ulupa.
20 Kwa kuva, nalipwalela kuva, panjika panimbeida kwenu
mwenu nikambenkojanga muchi chingulembela, na mwenu
nkambengwona muchi chimulembela. Nalipwalela panjika
pàmbekuva na mapwatano, na wiu na kusunala na kutahuka
na kulambililana na kulambana vikohi na kulyona na timb-
wili, mmwenu.
21 Nangu nalipwalela panjika panimbeida kavila kwenu
mwenu, Nnungu wangu àmbengutenda kavila kuva na dihoni
muyo mwenu. Na nangu nìmbekuta kwajili ya vanu vohe
vatendîle masambi, vanu vakánaleka kutenda lahakalenge na
umalaya na kulavalava.

13

Idumi ya ntululilo na disalamu

1 Auno umanganika nni mwanda wangu watatu wa kwida
kwenu mwenu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Kila lisitaka lìlembelewa limaihwe kwa ushahidi wa vanu
vavili au vatatu.”
2 Nangu nanin'dumanga mwanda wavili pannavele
pamo na mwenu. Na hambi panikavele pamo na mwenu
ngùuila kavila kun'dumanga kuva, panimbeida kavila
kwenu mwenu nìmbevahukumu asabu avala vatendîle sambi
machedo na vanji vammalele.
3 Nìmbetenda uchocho ing'anya mwenu mùlembela mu-
maihwe kuva Kilisto ànatangola kupitila nangu. Nanang'e
akádabadanga kwenu mwenu muchi nangu, henga nang'e
àlanguja dimongo dyake kwenu mwenu.
4 Ikànava Kilisto ávambwije munsalaba avèlè muhali ya
chimmili, ya kudabadanga, henga vino àikala kwa dimongo
dya Nnungu. Uchocho, nangu na avangu, kwa kulundanywa
nawe tùùva tuvanu tùvá kudabadanga muchi chanavele
Kilisto. Henga patumbensugulikilanga mwenu kwa kumwa-
sibu, muchimumale kuva hwetu tuvumi kwa dimongo dya
Nnungu malinga chavele nang'e.

5 Lilolehe mwenu mmene uchinga mupate kumala ikàva
mùnihwinga muing'ulupa. Lilingange mwenu mmene.
Mwenu mùnimala kuva Yesu Kilisto àikala mmwenu, na
ikànave uchocho, ing'ulupa yenu ikee ya uhiu.
6 Henga ngùlolela kuva, mwenu muchimumale kuva,
ing'ulupa yetu nni ya uhiu.
7 Hwetu tukánnyuwa Nnungu uchinga vanu vanji vaone
kuva ing'ulupa yetu nni ya uhiu, henga tùnnyuwa Nnungu
uchinga munatende chinu chohecho chihakalenge na muh-
wenehe kutenda lambone ata kuyonekana kuva ing'ulupa
yetu ikee ya uhiu.
8 Kwa kuva, hwetu tukátamwa kutenda chinu chohecho
chitahukâna na uhiu. Na chinu chituhulûla kuchitenda nni
kuuhweneha uhiu.
9 Mwenu pamuva na dimongo, hwetu tùnahangalala
ikànava tuvene twònekana kuva tùnadabadanga. Na hwetu
tùnannyuwilanga uchinga mukamilike.
10 Aino njo ing'anya ingutênda nangu ninnembile mwenu
malove alano nguvèlè kulehu na mwenu, uchinga panim-
bekuva pamo na mwenu nnakalipe kupapatana na ma-
mulaka láning'ìlè Nang'olo. Kwa kuva, mamulaka anelo
nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa, akee la
kum'bamolanga.
11 Mmakukulupila avangu, nangu ngùmalilila baluwa
aino kwa kutangola kuchidoni, hangalalanga. Tumbama
namene kuva mmakamilifu na mutujane mitima mmene

kwa mmene. Mukudungile ulamo na kuikalanga kwa amani,
na Nnungu wa itamwi achiave pamo na mwenu.
12 Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Vakúkulupila
vammalele vànansalimilanga.
13-14 Hwetu tùnnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka
kwa Nang'olo Yesu Kilisto, na itamwi ya Nnungu na ilun-
danywi yenu na Umumu Wanaswe, vììve pamo na mwenu.*

* **13:13-14** Tafasili dinji malove alano lahaûla kuva, "Vanu vammalele va Nnungu vànansalimilanga," làlembwije munsitali wa 13. Na malove la nsitali wa 13 làlembwije munsitali wa 14. Henga tafasili dinji vàtendile muchi chitutendile hwetu.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vagalatiya
Ulongoledi wa baluwa ya Vagalatiya

Baluwa ya Vagalatiya ìlembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo áilembile baluwa aino mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 48 mpaka wa 57 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na ávalembidile vakúkulupila va chilambo cha Galatiya, sehemu ing'ulungwa ichitawaliwa na Valoma. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite pachinu pachilembila Paolo baluwa aino, henga vohe vàtenda kuva ílembwije muimanga ya Efeso au ku Kolinso.

Paolo áilembile baluwa aino wavalonda vakúkulupila vammalele va ku Galatiya, yani Vayahudi pamo na vakávele Vayahudi. Ánilemba uchinga avatahuke Vakilisto va Chiyahudi vachihunda mahundo la kulambila lachihaula kuva, nni lasima vakúkulupila vadikamule Sheliya dya Chiyahudi divêle Nnilailano lya Kala, asa-asa sheliya ichivalembela vanu va Nnungu vammalele vayaluke. Vanu anevo vávanamatija vakúkulupila vakávele Vayahudi vayaluke uchinga vààve Vakilisto. Uchocho, vanu anevo vátahuka utume wanga Paolo. Njo mana Paolo ániutetela utume wake kwa kulonjelela namuna chanavele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na namuna chajukile kuva ntume (sula ya 1:11-2:14). Na Paolo ànilatetela Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa kuelesa kuva, upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto bahi, akee kwa kuikamula chihi Sheliya (sula ya 2:16). Upohi ùhalokana chihi na uwambone wa Nnungu, na wala ukálisingila matendo la vanu.

Uinjipihi wa baluwa ya Vagalatiya

1. Sula ya 1:1-5, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulasalimila makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2. Sula ya 1:6-2:21, Apano Paolo anamaiha kuva vanu nanga pavapohwa kwa kuikamula Sheliya. Ànamaiha kwa àtana kuva, nang'e ávele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na ánitumbama namene kudikamula Sheliya dya Chiyahudi, henga nanga padinantendile atendwe kuva wambone pameho panga Nnungu. Na mitume vanji vánikubaliana nawe kwamba chinu anecho.
3. Sula ya 3-4, Paolo àelesa namene kwamba nafasi ya Sheliya na inema muupohi.

4. Sula ya 5-6:10, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha lambone la Chikilisto.
5. Sula ya 6:11-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila na kuvakumbusa kuva kupindikulanywa na kujuhwa kuva chiumbe chahambi nni chinu cha mana namene kuliko kudikamula Sheliya, malinga aila ya kuyalulwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1-2 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa vakúkulupila avetu vammalele vavêle pamo na nangu. Nangu Paolo ngùchemwije kuva ntume, akee kwa kutandolwa na vanu na wala akee kwa kupitila mamulaka la munu fulani. Henga nangu ngùchemwije na Yesu Kilisto na Nnungu Atata anfufwîle Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Hwetu tuvammalele tùnnembilanga baluwa aino mwenu makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.

3 Hwetu tùnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vììve pamo na mwenu.

4 Kilisto álihumije mwene kwajili ya masambi letu muchi chanalembedile Nnungu Atata wetu, uchinga atupohe kuhaloka nchilambo achino chihakapwêle mambo lahakalenge.

5 Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka. Amina.

Malove Lambone la uhiu

6 Nangu nakangana, kumwonanga mwenu namuna chimupiyanyije kunneka Nnungu anchemênge mwenu kwa kupitila inema yanga Yesu Kilisto, na kupapata indila inji ililambilîla kuva nni Malove Lambone.

7 Nni muhiu kuva, nanga Malove lanji Lambone, henga pàvele vanu vantimbânga mwenu na valembêla kulapindikulanya Malove Lambone langa Kilisto.

8 Henga ata kuiva hwetu tuvene au malaika akànnyubilila mwenu Malove Lambone latindâna na àlalá latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.

9 Hwetu twaninnyaulilanga mwenu, na tùnnyaulilanga kavila kuva, munu woheyo ambennyubilîla Malove Lambone latindâna na àlalá latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.

10 Dachi, nangu ngùtaha kukubaliwa na vanu au Nnungu? Au nangu ngùtaha kuvakatapalila vanu? Ikàchiva ungutàhà kuvakatapalila vanu, nangu nikánave ntumishi wanga Yesu Kilisto.

Paolo chachemwije na Nnungu

11 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale
kuva, Malove Lambone laninnyubilidile mwenu lakávele la
chimunu.
12 Nanangu nikánalapwechedile kuhaloka kwa munu
woheyo, na wala nikánahundwije na munu, henga Yesu Kilisto
njo alahunukwîle kwang'une.
13 Mwenu mùnipilikana namuna chinichiikala anepo
machedo, panichiipapata dini yangu ya Chiyahudi. Mùnimala
namuna chinnavalagihije namene vanu vankulupîla Yesu,
na kulembela nivamalile mwalehu.
14 Nangu ńnivalongolelela Vayahudi avangu vohe va changa
changu kwa kuipapata dini ya Chiyahudi, kwa kuva,
ńnitumbama namene kulakamula mahundo la anyakala vetu.
15 Henga Nnungu ángutandwele nangu kabla
nikànambivelekwa, nkunguchema kwa inema yake. Nang'e
ínink atapalila,
16 kunnyunukula Mwanawe kwang'une uchinga nilahubili
Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi. Anepo nangu
nikanaujene na munu woheyo,
17 na wala nikanapite ku Yelusalemu kwa avala mitume
vangulongoledîle kuva mitume, henga ngútandilike kuhwena
kuchilambo cha ku Alabiya hoti, koka nkuuya kavila ku
Dameski.
18 Paipitile myaka mitatu, nangu nkuhwena ku Yelusalemu
unamwona Petulo,* nkuikala aneko maduva kumi na
nnyano.
19 Henga wala nanga ntume yunji unnamwonite, ila
Yakobo nnung'une Nang'olo weka.
20 Nangu nìmmaihija mwenu pameho panga Nnungu kuva,
mmalove alano langunnembila mwenu, nangu nanga pangu-
lambila.
21 Lukoto, nangu nkuhwena chilambo cha ku Siliya na
chilambo cha ku Kilikiya.
22 Mmaduva anelo makuwa la vanu vankulupîla Yesu la
chilambo cha ku Yudeya vávele vakànambingwona,
23 henga vápilikana chihi kuva, “Ayula achitubaniha anepo
patandi, nelo àihubili ing'ulupa uila yachiitimbanga anepo
patandi.”
24 Bahi vanu anevo nkuntumbyanga Nnungu ing'anya
yang'une.

2

Paolo na mitume vanji

* **1:18** Mmalemba matandi, nsitali auno ùlembwijé Kefa, yani lina linji lya Petulo.

1 Paipitile myaka kumi na ncheche, nangu nkuhwena kavila ku Yelusalemu chalumo na Banaba, nkupapatana na Tito.
2 Ngúpite aneko ing'anya Nnungu áninguhunukulila nguhwene. Aneko nkunakojana na vakúlodya paweka, nkuvahaulila Malove Lambone languhubili kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngútendile uchocho uchinga madengo langu langukodile na langukola, lanààve chihi la bule.
3 Henga Tito, ayula anapapatene na nangu nanga pananamatijwe kuyaluka ikànava nanga panavele Nnyahudi.
4 Henga vakúkulupila vanji va kulambila vanalundene na hwetu kwa sili, vanang'o válembela vannyalule. Vanu anevo váinjidile kwa ulamba nnikuwa lyetu uchinga vaulolehe uhulu utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, koka vatutende kavila kuva tuvatumwa tùvá sheliya dya Chiyahudi.
5 Henga, uchinga uhiu wa Malove Lambone uhwenehe chihi kukondwa kwenu mwenu, hwetu nanga patunavakubalidile wala kadiki.
6 Henga kuyamba avala vamaikâna kuva vakúlodya, vanang'o nanga pavanavele na chinu cha kuyenjeja mualala lanichihubili. Na kumaikana kwavo kuva vakúlodya vakulu, chikánavele chinu kwang'une, kwa kuva, Nnungu akálola cheo cha munu.
7 Henga vanang'o vánipata kukameka kuva, Nnungu àngupele madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vakáyaluka, yani vanu vakávele Vayahudi, malinga Petulo chapewije madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vayalûka, yani Vayahudi.
8 Kwa kuva, ayula annyululihîje Petulo kuva ntume kwa Vayahudi, njo uyoyo anguhululihîje nangu kuva ntume kwa vanu vakávele Vayahudi.
9 Bahi Yakobo na Petulo na Yohana vamaikâna kuva vakúlodya vakulu, pavapete kuikameka inema aila yaning'ile Nnungu, vanang'o nkutukamula nkono nangu nawi Banaba, kulanguja kuva hwetu na vanang'o nni utuvamo. Bahi twanipatana kuva, hwetu tuhwene tukahubili kwa vanu vakávele Vayahudi na vanang'o vahwene vakahubili kwa Vayahudi.
10 Henga chinu chimo chivatuyuwite nni kuva, tuvakumbukile amahuvani vavêle mmakuwa lavo la vanu vankulupîla Yesu, na chinu anecho nni chingutumbama kuchitenda.

Paolo ànkalipila Petulo aneko ku Antiyokiya

11 Henga Petulo páidîle ku Antiyokiya, ńnintahuka muyo mwa vanu, kwa kuva, ánikosela.
12 Petulo álya chakulya pamo na vanu vakávele Vayahudi. Henga pavakamwele vanu vanatumwije na Yakobo kuhaloka

ku Yelusalemu, Petulo nkuleka mwalehu kulya pamo
na vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuvayopa avala
Vayahudi vankulupîla Yesu vavanamatîja vanu vayaluke.
13 Na Vayahudi vanji vankulupîla Yesu, navanang'o nku-
tandilika kulilambilila muchi Petulo, ata Banaba nanang'e
nkulundana navo kwa kulilambilila.
14 Panivawene kuva vakáupapata uhiu wa Malove Lam-
bone, nangu nkunnyaulila Petulo muyo mwa vanu vam-
malele kuva, “Ikàva wako Nnyahudi ùpapata mihambo ya
vanu vakávele Vayahudi, ùmbehulula dachi kuvanamatija
vanu vakávele Vayahudi vaipapate mihambo ya Chiyahudi?
15 Hwetu nni tuvayahudi tùvá kuvelekwa, akee tuvanu
tuvêle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi!
16 Henga tùnimala kuva, munu akátendwa kuva wambone
pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa,
ila kwa kunkulupila Yesu Kilisto. Na hwetu uchocho
tùnkulupidile Yesu uchinga tutendwe kuva tuvambone
pameho panga Nnungu kwa kunkulupila nang'e, akee kwa
indila ya kukamula Sheliya ya Musa. Ìvele uchocho kwa
kuva, nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho
panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa.
17 Bahi patutaha kutendwa kuva tuvambone pameho
panga Nnungu kupitila kunkulupila Kilisto, vanu vanji
vàtwona kuva na hwetu nni tuvanu tuvêle na masambi muchi
vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuileka Sheliya. Dachi,
chinu achino chìlanguja kuva Kilisto nni atutênda hwetu tu-
tende masambi? Nanga, wala kadiki!
18 Henga nikàlinga kuuuyila kavila ntindo unnaubamwele
wa kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa
kuikamula Sheliya, anepo nangu nimbelilanguja chihi kuva
nangu nni munu nguvêle na masambi.
19 Kwa kuva, pannalingile kuikamula Sheliya ya Musa,
inguhukumite chihi kuhwa. Bahi kuyamba Sheliya ya Musa
nangu ngùvele muchi ǹnihwa, yani Sheliya ikee na dimongo
dya kungutawala kavila. Na Sheliya aneyo njo íngutendîle
nangu ngùùve uchocho uchinga ngupate kulama kwajili ya
Nnungu.
20 Nangu ǹnihwa pamo na Kilisto munsalaba, na hambi akee
nangu ngulâma, ila nni Kilisto aikâla nkati mwangu. Nangu
ngùikala chihi kwa kunkulupila Mwana wanga Nnungu
angutamwîje na kuuhumya umi wake kwajili yangu.
21 Nangu nikáitenda inema ya Nnungu kuva ikemana kwa
kulinga kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu
kwa kuikamula Sheliya. Kwa kuva, ikàva vanu vàtendwa kuva
vambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya,

bahi Kilisto áhwíle chihi bule.”

3

Ing'ulupa na Sheliya

1 Mwenu Mmagalatiya mukávele na lúnda, nnani annowîte?
Habali ya kuvambwa kwanga Yesu Kilisto yavele chihi palen-
gele muyo mwenu.
2 Nangu ngùlembela ngumale chinu chimo kuhaloka kwenu
mwenu. Dachi, mwenu múmpwecheledile Umumu Wanaswe
kwa kuikamula Sheliya yanga Musa au kwa kupilikana Mal-
ove Lambone na kulakulupila?
3 Ìvele dachi mpaka mùùve mmanu mukávele na lúnda na-
muna aneyo? Mwenu mwatandilike kunnondola Kilisto kwa
dimongo dya Umumu Wanaswe. Dachi, hambi mùlembela
mumalilile kwa dimongo dyenu mmene?
4 Dachi, kubanika kwammalele kumubanike, kwávele chihi
kwa bule? Wala, kukánavele kwa bule!
5 Dachi, Nnungu ámwing'ile mwenu Umumu Wanaswe na
kutenda masaibu mmwenu ing'anya ya kukamula Sheliya
yanga Musa au ing'anya ya kupilikana Malove Lambone na
kulakulupila?
6 Lolanga nfano wa Iblahimu. Malemba Lanaswe làhaula
kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchо-
cho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”
7 Bahi mumale kuva vanu avala vammalele vankulupîla
Nnungu, anevo njo vana va uhiu va Iblahimu.
8 Uchocho, Malemba Lanaswe lánitangola kutandikila
machedo kuva, vanu vakávele Vayahudi vàmbevalangiwa kuva
vambone pameho panga Nnungu ing'anya ya ing'ulupa yavo.
Kwa kuva, Nnungu ánilongolela kutangola Malove Lambone
kwanga Iblahimu kuva, “Kupitila wako, vanu va vilambo
vyammalele vàmbebalikiwá.”
9 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vammalele vankulupîla
Yesu vàmbebalikiwa na Nnungu muchi chanabalikiwije
Iblahimu, munu ánavele na ing'ulupa.
10 Kwa kuva, vanu vammalele valisingîla chihi kulakamula
àlalá lalembelêwa na Sheliya ya Musa, anevo vànilaniwa. Kwa
kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ànilaniwa munu ayula
alêmwa kukamula kila chinu chilembwîje nchitabu cha She-
liya ya Musa.”
11 Nni muhiu kuva, nanga munu avalangîwa kuva
wambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya,
kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu wambone
pameho panga Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.”

12 Henga kuyamba Sheliya, Malemba Lanaswe làhaula
kuva, “Munu atênda lammalele lalembelêwa na Sheliya,
àlisingila kuva àmbepata umi kupitila Sheliya aneyo.” Kwa
kuva, Sheliya ikálisingila ing'ulupa.
13 Kilisto ánitukombola kuhaloka mulaana itendihîjwe na
Sheliya. Ánitukombola kwa kulitika laana aneyo kwajili yetu,
kwa kuva Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ànilaniwa munu
woheyo avambwîje munnandi.”
14 Yesu Kilisto álitikile laana aneyo uchinga vanu vakávele
Vayahudi vabalikiwe kwa balaka uila yanabalikiwije
Iblahimu nawi Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, na hwetu
kupitila ing'ulupa tùpata kumpwechelela Umumu Wanaswe
wanamwahidite Nnungu.

Sheliya na ahadi ya Nnungu

15 Mmakukulupila avangu, nangu nìmbemwing'anga mwenu
nfano kupapatana na maisha letu la kila liduva kuva,
vanu vakàtenda lilailano nanga munu ahulûla kulitahuka au
kuyenjeja lilove mulilailano anelyo.
16 Bahi Nnungu áhumije ahadi kwa Iblahimu na kwa
n'dukuluwe. Malemba Lanaswe nanga palahaula kuva, “na
kwa vadukulu vako,” kulanguja vanu vohe. Henga làhaula
kuva, “kwa n'dukululo,” kulanguja munu yumo, yani Kilisto.
17 Chingulonjela apano nni achino, Nnungu átendile
lilailano lyake na Iblahimu myaka myanne na salasini, kabla
ikànambikamola Sheliya ya Musa. Na aneyo Sheliya ikáhulula
kutengula lilailano lya Nnungu uchinga itimbanyike ahadi
yake.
18 Kwa kuva, ikàchiva mapala la Nnungu ulalisingila She-
liya yanga Musa, bahi lakánahulule kavila kulisingila ahadi
ya Nnungu. Henga Nnungu kwa inema yake ámwing'ile
Iblahimu mapala ing'anya ániahidi.

Makudungilo la Sheliya

19 Dachi, Sheliya ìvele na madengo ntwani? Sheliya
íniida uchinga imaihe makosa, na ílembelewa ihwenehe chihi
kupwawa mpaka pámbeìdà n'dukuluwe Iblahimu, ayula
wanamwahidite Nnungu. Na kwa kupitila malaika, Nnungu
ámpele Musa Sheliya yake, na aneyo Musa ávele mpatanishi
kati ya Nnungu na vanu vake.
20 Henga mpatanishi nanga palembelewa ikàva aahîdi nni
munu yumo weka, na Nnungu nni yumo, nanang'e njo
anamwahidite Iblahimu.
21 Dachi, makudungilo la Sheliya lanalatahuka
makudungilo la ahadi dya Nnungu? Nanga! Kwa kuva,
ikàchiva Sheliya uihulula kutwing'a umi, tukanihulula

kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya aneyo.

22 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuva, vanu vammalele vàvele muutawala wa masambi uchinga ahadi yaahidite Nnungu ihumywe kwa avala vankulupîla kwa kupitila kunkulupila Yesu Kilisto.

23 Henga kabla ukànambikamola uhiku wa ing'ulupa, hwetu túchungwa na Sheliya muchi tuvafungwa, akuno utulindilila ing'ulupa ihunukuliwe.

24 Bahi Sheliya yavele muchi yaya kwetuhwe, ínitulela mpaka páidìlè Kilisto, uchinga kwa indila ya ing'ulupa tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

25 Henga hambi kwa kuva aila ing'ulupa ìniida, bahi tukálelewa kavila na Sheliya.

Vavana vanga Nnungu

26 Kwa kuva, kwa kupitila ing'ulupa, mwenu mmammalele mùjukile kuva mmana mma Nnungu kwa kunkulupila Yesu Kilisto.

27 Na mwenu mulundanyîjwe na Kilisto kwa kubatiswa, mùvele muchi mùmmwete Kilisto mwene.

28 Bahi anepo nanga kubagulana kavila kati ya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, kati ya vatumwa na vanu vakávele vatumwa, kati ya nnume na mmahe, kwa kuva, mwenu mmammalele nni ummamo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto Yesu.

29 Ikàva mwenu nni mmanu vake Kilisto, bahi nni mmadukulu vake Iblahimu, na mwenu mùmbepwechela achila chaahidite Nnungu.

4

1 Bahi nangu ngùhaula uvila, nkútwala mapala pávà n'joko, akálekanila na ntumwa ata kuiva dimali dyammalele nni dyake.

2 Maduva anelo lammalele àtawaliwa na vanu vannêla na avala vachûnga dimali dyake mpaka palambekamola maduva àlalá lakudungiwîje na atatake.

3 Yesu kabla akànambikamola, na hwetu twavele uchocho. Twavele muchi tuvana tuvajoko, túvele tuvatumwa tùvá mihambo na dimongo dya nchilambo achino.

4 Henga paukamwele uhiku ukudungiwîje, Nnungu nkuntuma Mwanawe, nkuvelekwa na mmahe, nanang'e nkuikala kwa kulojwa na Sheliya,

5 uchinga avapohe avala valôjwa na Sheliya. Na átendile uchocho uchinga hwetu tutendwe kuva tuvana tùvá Nnungu.

6 Bahi Nnungu ántumile Umumu wa Mwanawe mmitima yetu kumaiha kuva, mwenu nni mmana vake. Umumu

ànatuyuwila kwa Nnungu, akuno wanchema Nnungu, “Aba” yani “Atata.”
7 Bahi wako ukee ntumwa kavila, henga nni umwana, na kwa kuva wako nni mwanawe, bahi Nnungu achiakwing'e mapala lavaahidite vana vake.

Lipamba lya Paolo kwa Vagalatiya

8 Anepo patandi pamunavele bado kummala Nnungu, mwávele mmatumwa mma milungu ikávele ya uhiu.
9 Henga hambi mùnimmala Nnungu, au tuhaule kuva mùnimaikana na Nnungu. Dachi, mùivangulidile dachi mihambo na dimongo dya nchilambo achino, didabadânga na dikee na mana? Dachi, mùlembela dintendange kavila kuva mmatumwa?
10 Mwenu mùlinga kunkatapalila Nnungu kwa kulatumbyanga maduva fulani na myedi na mahiku na myaka.
11 Nangu nalipwelela kuva, ìnahululika kuva madengo langukodile kwenu mwenu kuva chihi la bule.
12 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwanga mùùve muchi nangu, kwa kuva ata nangu ngùikala muchi mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, yani nikáhungwa na Sheliya. Panguidile kwenu mwenu, mwenu nanga pamunangutendeledile chinu chohecho chihakalenge.
13 Henga mùnimala kuva, ugonjo nni unangutendile nangu ninnyubilile Malove Lambone kwa mwanda ntandi.
14 Mwenu múnilingwa ing'anya ya ugonjo wangu. Henga pamo na anelo, mwenu nanga pamunanguhebwile wala kunguhita. Múningupwechela muchi malaika au Yesu Kilisto mwene.
15 Mwenu múnahangalala. Hambi chìnkojije chinu ntwani? Nangu nimwene nahulula kuhaula kuva, maduva àlalá mukanihulula ata kudabola meho lenu na kuning'a nangu.
16 Dachi, hambi nangu ìnipindikuka kuva mmongo wenu ing'anya ya kunnyaulila mambo la uhiu?
17 Vanu anevo vanji vànanng'unukila namene mwenu, henga makudungilo lavo lakávele lambone. Vàlembela nangu na mwenu tuhapukane, uchinga mwenu muvang'unukile vanang'o.
18 Nni muhiu kuva, ìnakatapala kung'unukila mambo lambone mahiku lammalele, na akee chihi uhiku aula unguva pamo na mwenu.
19 Mmanavangu unintamwanga namene, malinga mmahe chapata uchungu wa kuvaleka, nanani uchocho, ngùvele na uchungu kavila kwajili yenu mpaka pamumbekuva na hali ivêle muchi yanga Kilisto mmitima yenu.

20 Natamwa namene ngùùve pamo na mwenu hambi. Na
ikàchiva nguvèlè pamo na mwenu, nikanipindikulanya itan-
godi yangu, kwa kuva ngùvele na lipamba na mwenu.

Nfano wanga Hajili na Sala

21 Hambi nguhaulile, mwenu Mmagalatiya mulembêla
kutawaliwa na Sheliya yanga Musa, dachi mùnipilikana chi-
ihaula Sheliya?
22 Ìnilembwa mmitabu vya Sheliya kuva, Iblahimu ávele na
vana vavili. Mwana yumo ávelekwejije kwanga Hajili, mmahe
ntumwa, na mwana yunji ávelekwejije kwanga Sala, mmahe
akávele ntumwa.
23 Isumaili, mwana wanga mmahe ntumwa, nang'e
ávelekwejije kupapatana na makudungilo la vanu, henga
Isaka, ayula mwana wa mmahe akávele ntumwa, nang'e
ávelekwejije kupapatana na ahadi yanga Nnungu.
24-25 Mambo anelo làvele muchi nfano, kwa kuva vamahe
anevo vavili vàlanguja malailano mavili. Mmahe ntandi,
yani Hajili, nang'e àlandanywa na lichinga lya Sinayi, kuli-
natendeke lilailano alila lya Sheliya ya Musa. Aneko vanu
vápwechedile Sheliya ivatendîle kuva muhali ya utumwa. Na
vino Yelusalemu ìlandanywa na lichinga lya Sinayi livêle ku
Alabiya, ing'anya Yelusalemu yene ìvele muhali ya utumwa
wa Sheliya pamo na vana vake.
26 Henga Yelusalemu ya muha, yani kulihunde kukávele
muhali ya utumwa. Na hwetu tukávele muhali ya utumwa wa
Sheliya, ing'anya kulihunde nni kutuveleke hwetu.
27 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,

“Hangalala wako ntonga, ukáveleka.
Nonoha lidi kwa kuhangalala, wako ukànambiwona uchungu
wa kuveleka!
Kwa kuva, vavana vanga mmahe alekwîje na nng'andomwe
nni vohe,
kupunda va mmahe ayula avêle na nnume.”

28 Hambi mmakukulupila avangu, mwenu mùjukile kuva
mmana mma Nnungu kupapatana na ahadi, muchi chavelek-
wejije Isaka.
29 Henga malinga chilanavele maduva àlalá, mwana ayula
anavelekwejije kwa makudungilo la vanu chanam'banihije
ayula anavelekwejije kwa dimongo dya Umumu Wanaswe,
nni uchocho chiivele maduva alano.
30 Henga Malemba Lanaswe làhaula dachi? Làhaula uvila,
“Mmingange mmahe ntumwa pamo na mwanawe, kwa kuva
mwana wa ntumwa akambetwala mapala pamo na mwana
wanga mmahe akávele ntumwa.”

31 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukávele tuvana tùvá mmahe ntumwa, henga nni tuvana tùvá mmahe ayula akávele ntumwa.

5

Uchungange uhulu wenu

1 Kilisto ánitukombola kuhaloka muutumwa wa Sheliya uchinga tùùve hulu mwalehu. Bahi likamyange, wala munákubali kavila kulitaya mmihungo vya utumwa wa Sheliya.

2 Pilikanila! Nangu Paolo nìnnyaulilanga kuva, mukàkubali kuyalulwa, Kilisto akambenfala chinu chohecho mwenu.

3 Nangu nikámpihanga, nìnnyaulilanga kavila kuva, kila munu alînga kunkatapalila Nnungu kwa kuyalulwa, aneyo àlembelewa akamule Sheliya yammalele ya Musa.

4 Mwenu mulînga kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kukamula Sheliya, mùnihapulanywa na Kilisto, na mùnipalanyoka muinema yanga Nnungu.

5 Hwetu tuikâla kwa kulisingila Umumu Wanaswe, tùlolele kwa hamu kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa.

6 Kwa kuva, kwa avala valundânywa na Yesu Kilisto, kuyalulwa au kutoyalulwa chikee chinu chamana, henga chinu chamana nni ing'ulupa yetu itutênda hwetu tuvatamwe vanu vanji.

7 Mwenu mwannondola saana Yesu! Nnani anhochejîje mwenu munaukamule uhiu wa Malove Lambone?

8 Kukumba aneko kukáhaleke kwanga Nnungu anchemânga mwenu kuva mmanu vake.

9 Malinga chiluhaula lulili aluno kuva, “Hamila kadiki ìumuja lidonji lyammalele lya uhu wa ngano!”

10 Nangu ngùvele na lilolelo kuhaloka kwa Nang'olo kuva, mukambekuva na makudungilo latindâna na nangu. Henga munu ayula antimbânga mwenu lasima ahukumiwe asabu ata akàvele nnani.

11 Mmakukulupila avangu, ikàva nangu mbèchinkuhubili kuyamba kuyalulwa, ing'anya ntwani mbèchinkubanihwa? Nikàchitenda uchocho, vanu vakánachimwe na mahubili langu layâmba nsalaba wanga Kilisto.

12 Wasa vanu anevo vantimbânga mwenu valichekete mwalehu vivelekelo vyao!

13 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnichemwa na Nnungu uchinga mùùve hulu. Bahi munatumile uhulu anewo kuva ing'anya ya kuntenda mutawaliwe na hali dyenu dya chimmili, henga mùlembelewa mutumikilane mmene kwa mmene kwa itamwi.

14 Kwa kuva, Sheliya yammalele ìtimiswa kwa kukamula
amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa
umwene.”
15 Henga mukàlumana na kutang'unana muchi anyama va
mwilanga, lyongolelange uyopa mùnawalalana.

Kuikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe

16 Bahi nangu ngùhaula kuva, muikalange kwa kulojwa na
Umumu Wanaswe, wala munaditimise ditama dyenu dya
chimmili.
17 Kwa kuva, ditama dya chimmili dìtahukana na àlalá
lalalembela Umumu Wanaswe. Na àlalá lalalembela Umumu
Wanaswe làtahukana na ditama dya chimmili. Umumu
Wanaswe na ditama dya chimmili vìnatahukana. Bahi
ing'anya ya anelyo, mwenu mukávele hulu kutenda àlalá
lamulembela mmene.
18 Bahi kwa kuva mwenu mùikala kwa kulojwa na Umumu
Wanaswe, mukátawaliwa na Sheliya.
19 Bahi matendo lahalokâna na hali ya chimmili nni alano,
umalaya na uhakwa na kulavalava,
20 kudiyuwa disanamu, na uhavi na umongo na kupwatana
na wiu na kuvisa na fitina na kutahukana na kuhapukana,
21 na kung'unukila na kukalewa na kutenda ding'ole
dya matendo lahakalenge na mambo lanji lalandâna na
anelo. Nangu nìn'dumanga kavila malinga chingulongoledile
kun'dumanga kuva, vanu vatendânga mambo malinga anelo
vakambeupata Ufalume wa Nnungu.
22 Henga Umumu Wanaswe àvatenda vanu valôjwa nanang'e
vààve vanu va kuvatamwa vanu vanji na vààve vanu va
kuhangalala na vààve vanu vavêle na amani na vààve vanu va
kupililila na vààve vanu vavêle na uwambone na vààve vanu
va kuhumya na vààve vanu va kukulupika,
23 na vààve vanu vapole na vààve vanu vahulûla kulikamu-
langa. Wala nanga Sheliya ilimbîja mambo malinga anelo.
24 Na vanu vanga Yesu Kilisto vànidiwalala hali dyavo dya
chimmili pamo na malembelo lake na ditama dyammalele
dibaya.
25 Bahi kwa kuva tùikala kwa kulisingila Umumu Wanaswe,
bahi tulojwe nanang'e.
26 Bahi tunalyone kwa kuva na chihongahonga na wiu.

6

Kuyangatana kuinyakula misigo

1 Mmakukulupila avangu, nkúkulupila nnyenu akàkosela,
mwenu mulôjwa na Umumu Wanaswe, n'dumange munu
aneyo kwa upole. Henga lyongolelange uyopa mùnalingwa
mwenu mmene.

2 Muyangatane kunyakulanila misigo yenu, na kwa ku-
tenda uchocho muchimutimise sheliya yanga Kilisto.
3 Kwa kuva, munu akàlyona kuva nang'e nni wamana,
akuno akávele wamana, aneyo àlilambila chihi mwene.
4 Henga kila munu alilolehe mwene chaikala. Ikàva àvele
na ing'anya ya kulyona, bahi alyone kupapatana na chaikala
mwene, na atende uchocho bila kulilingananya na munu
yunji.
5 Kwa kuva, kila munu àmbenyakula nsigo wake mwene.
6 Kila munu ahûndwa lilove lya Nnungu àlembelewa annyav-
ile nkúhunda wake àlalá lambone.
7 Munalilambile mmene, Nnungu akátendewa
mang'wanyu. Kwa kuva, chinu chohecho chapanda munu
njo uchocho chambefuna.
8 Kwa kuva, munu aikâla kwa kutenda chiilembela hali
yake ya chimmili, àmbefuna kwondongeka. Henga munu
aikâla kwa kutenda lalalembela Umumu Wanaswe, àmbefuna
umi ukee na ntululilo.
9 Bahi tunahopele kutenda lambone, kwa kuva
tukanahopele tuchitufune, mafuno la balaka kwa mahiku
lakúdungiwije.
10 Bahi kupapatana na chitupata wasa, tutende lambone
kwa vanu vammalele, asa kwa vakúkulupila avetu.

Chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi

11 Lolanga malemba alano makulu langutumila kulemba
malove alano la ntululilo wa baluwa aino kwa nkono wangu
nimwene.
12 Vanu avala valembêla vaonekane kuva vambone
kwa pawelu, anevo njo valembêla kunnamatija mwenu
muyalulwe. Henga vàtenda uchocho uchinga vanabanihwe
kwajili ya kuhubili habali diyamba nsalaba wanga Kilisto.
13 Kwa kuva, vanu anevo valisingîla kuyalulwa, nanga
pavaikamula Sheliya yanga Musa, henga vàlembela
muyalulwe uchinga vapate kulyona kwajili ya chinu anecho
chitendeke mmiili yenu.
14 Henga nangu nikátamwa nilyone kwajili ya chinu chinji,
ikànave chihi nsalaba wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa
kuva, ing'anya ya nsalaba anewo, nangu ngùvalangila kuva
chilambo chìvele muchi chìnihwa, na pameho pa chilambo
nangu ngùvalangiwa kuva muchi ìnihwa.
15 Kwa kuva, kuyalulwa au kutoyalulwa anecho chikee
chinu chamana, chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe
chahambi.
16 Nangu nìvayuwila amani na chididi vanu vammalele
vaikâla kwa kulojwa na mambo anelo, pamo na vanu vam-
malele va Nnungu, vavalangîwa kuva Vaisilaeli vahiu.

17 Na kutandikila vino, munu woheyo anangukambyekam-
bye kavila, kwa kuva ngùvele na makwanda mummili wangu
langulapete kwajili ya Yesu.
18 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwila mwenu
mmammalele inema ihalôka kwanga Nang'olo wetu Yesu
Kilisto, ìive pamo na mwenu. Amina.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vaefeso
Ulongoledi wa baluwa ya Vaefeso

Baluwa ya Vaefeso ílembwije muuhiku uumo na baluwa ya Vakolosayi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na alembîle baluwa aino ànilitambulanga kuva nni Ntume Paolo (sula ya 1:1). Vatalamu va Bibiliya vànakubali kuva Paolo njo alembîle baluwa ya Vaefeso, ikànava baluwa yene nanga paivele na disalamu dyake mwene malinga chiivele baluwa yavalembidile Vakolosayi. Bahi ing'anya ya anelyo, ìnahululika kuva, baluwa aino íkudungiwije ipelekejwe mmakuwa fulani la vanu vankulupîla Yesu lavêle nchilambo anecho uchinga chikasomwe. Uchocho, Paolo àhaula kuva mmaduva lachilemba baluwa aino ávele nnilungu (sula ya 3:1, 4:1, na 6:20). Paolo ántumile Tikiko uchinga avaongele vakúkulupila va ku Efeso na kuvapelekejija baluwa aino (sula ya 6:21-22).

Imanga ya Efeso ívele imanga ing'ulungwa namene na njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Asiya Inyoko. Imanga aneyo ya Efeso yanimaikana namene ing'anya ya ing'ande ya nnungu mmahe wa Chigiliki uvanchema Atemi, inavele muimanga aneyo (Matendo 19:23-31). Likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya pa Efeso litandilike na dimongo, henga lukoto nkuliluvalila (Uhunulo 2:1-7).

Sehemu inandi ya baluwa aino Paolo àtanga namuna Nnungu chavatandwele vanu kuva vake na kuvapoha kuhaloka mmasambi lavo kwa indila ya Yesu Kilisto. Paolo àvalandanya vanu vammalele vankulupîla Yesu kuva nni mmili umo, na Yesu Kilisto njo muti wa mmili anewo. Uchocho, àvalandanya vanu vankulupîla Yesu Kilisto na ing'ande, na Yesu Kilisto njo liyanga likulu lya paindumba lya ing'ande aneyo. Sehemu yavili ya baluwa aino àhumya maeleso layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Vaefeso

1. Sula ya 1:1-2, Paolo analitambulanga na kuvasalimila vakúkulupila va ku Efeso.
2. Sula ya 1:3-3:21, Paolo àlonjelela kwamba uloongo upwawije kati ya vanu vammalele vankulupîla Yesu na Yesu Kilisto mwene.
3. Sula ya 4:1-6:20, Paolo àvaelesa Vaefeso namuna chivalembelewa kwikala Vakilisto.

4. Sula ya 6:21-24, Paolo àtangola malove la kumalilila baluwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ngutandolwejîje
kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene
Nnungu. Nìnnembila mwenu mmanu mma Nnungu muikâla
muimanga ya ku Efeso,* mmanu munkulupîla namene Yesu
Kilisto.
2 Nangu nìnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwanga
Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive
pamo na mwenu.

Nnungu ànatubaliki kupitila Yesu Kilisto

3 Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu
Kilisto. Kwa kuva, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto,
Nnungu ànitubaliki kwa kutwing'a dinujo dya chinnungu dya
kila namuna nchilambo chikáonekana.
4 Kabla chilambo chikànambiumbwa, Nnungu ánitutandola
hwetu tùùve tuvanu vake kwa kulundanywa na Kilisto,
uchinga tùùve tuvanaswe na tuvanu tukávele na chilema
pameho pake. Bahi ing'anya ya itamwi yake,
5 Nnungu ániamula kutandikila anepo patandi kutujuha
kuva tuvana vake kwa kupitila Yesu Kilisto. Átendile uchocho
kupapatana na chanatamwije mwene mmakudungilo lake.
6 Bahi tunnombolele Nnungu kwajili ya inema yake
ing'ulungwa yatukung'unidile kwa kupitila Mwanawe wan-
tamwije!
7 Kwa kuva, kupitila Yesu Kilisto, hwetu tùnikombolewa kwa
myadi yake, yani masambi letu lànisamehewa, kupapatana na
ukulu wa inema yake.
8 Nnungu ánitukung'unila inema yake kwa kutwing'a kila
namuna ya lúnda na ding'ano.
9 Nnungu ánitumaiha makudungilo lake la sili. Átendile
uchocho kupapatana na chanatamwije mwene kutandikila
anepo patandi. Na makudungilo anelo ákudungidile alatimise
kupitila Kilisto,
10 uchinga latimile kwa uhiku ukudungiwîje, yani ku-
vikundanya pamo viumbe vyammalele vivêle nchilambo
chikáonekana na pachilambo apano, kwa kuvivika pahi
utawala wanga Kilisto.
11 Kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu
ánitutandola hwetu kuva tuvanu vake kupapatana na
àlalá lanakudungidile anepo patandi, na àkola madengo

* **1:1** Mmalemba lanji matandi lilove Efeso likapali.

mmambo lammalele kupapatana na chatamwa mwene
mmakudungilo lake.
12 Nnungu átendile uchocho uchinga hwetu Tuvayahudi
tulongoledîle kulisingila Kilisto, tùùve ing'anya ya kutum-
byangwa kwa ukulu wanga Nnungu.
13 Uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
pamunapilikene ujumbe uhiu wa Malove Lambone
lantendênge mwenu mupohwe, mwenu múnilundanywa na
Kilisto kwa kupitila kunkulupila nang'e. Nnungu nanang'e
nkumwing'anga mwenu Umumu Wanaswe wanamwahidite.
Na kupwawa kwa Umumu Wanaswe kwenu mwenu
kumaiha kuva mwenu nni mmanu vake mwalehu.
14 Na Nnungu ànituungulila mapala tuvanu vake. Na
Umumu Wanaswe njo chivikilo chimaîha kuva, Nnungu
achiatukombole mwalehu hwetu tuvanu vake na kutwing'a
mapala anelo. Àmbetenda anelo kwajili ya kutumbyangwa
kwa ukulu wake.

Kuyuwa kwanga Paolo

15 Bahi ing'anya ya anelyo, kutandikila pangupilikene na-
muna chimunkulupila Nang'olo Yesu na namuna chimu-
vatamwa vanu vammalele va Nnungu,
16 nangu nikánaleka kunshukulu Nnungu kwajili yenu.
Nangu nankumbukilanga kila paninnyuwa Nnungu.
17 Nangu nìnnyuwa Nnungu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto,
Atata avêle na ukulu, amwing'ange mwenu Umumu wake
Wanaswe ili mùùve na lúnda na uhunulo uchinga mupate
kummala Nnungu.
18 Uchocho, nangu nìnnyuwa Nnungu ailangaje mitima
yenu uchinga mupate kulimala alila lilolelo lyanchemedile
Nnungu na kumala namuna mapala lake chilavele makulu
namene kwa vanu vake,
19 na kumala namuna dimongo dyake chidivele ding'ulu
namene kwetuhwe tunkulupîla Yesu. Dimongo anedyo dikôla
madengo nkati mwetu nni dimongo udila ding'ulu,
20 dyananfufulidile Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle na
kumwikaja m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka
lake Nnungu, nchilambo chikáonekana.
21 Aneko, Kilisto àvele muha mwa mambo lammalele lavêle
pachilambo achino na chiîda. Àvatawala vakulu vammalele,
na vammalele vavêle na mamulaka, na vammalele vavêle na
dimongo, na vanang'olo vammalele, na àvele muha mwa vyeo
vyammalele.
22 Nnungu àvikile vitukutuku vyammalele pahi utawala
wanga Yesu Kilisto, na kun'juha kuva muti wa vanu vam-
malele vankulupîla Yesu.

23 Na vanu vankulupîla Yesu nni mmili wanga Yesu, na
vanang'o njo vantênda nang'e atimilike, nanang'e njo avitim-
ilîsa vitukutuku vyammalele.

2

Kuhuma kukuhwa na kuinjila muumi

1 Anepo patandi mwenu mwávele muchi mùnihwa ing'anya
ya makosa na masambi lenu.
2 Múikalanga kwa kupapata mihambo mibaya ya chilambo
achino, akuno umumpilikanila Nanchindenga, nkulu wa di-
mongo dikáonekana, avatawâla vanu vakámpilikana Nnungu.
3 Uchocho, anepo patandi na hwetu tuvammalele túikala
muchi vanang'o, twapapata tama dya asili yetu ya chimmili
na kutenda chiilembela miili na disungu dyetu. Bahi kupap-
atana na asili yetu ya chimmili, hwetu túvele muchi vanang'o,
twanilembelewa kupata gasabu ya Nnungu.
4 Henga Nnungu àvele na utajili wa chididi. Bahi ing'anya
ya itamwi yake ing'ulu kwetuhwe,
5 ikànava twávele muchi tùnihwa ing'anya ya masambi letu,
nang'e ánitufufula pamo na Kilisto. Na mwenu mùnipohwa kwa
inema yanga Nnungu.
6 Bahi kwa kuva tùnilundanywa na Yesu Kilisto, Nnungu
ánitufufula pamo na Yesu na kutuikaja pamo na nang'e nchil-
ambo chikáonekana.
7 Átendile uchocho uchinga mmahiku laîda apate kulanguja
utajili wa inema yake ikápimika yaimaihije kwa uwambone
wake kwetuhwe kwa kupitila Yesu Kilisto.
8 Kwa kuva, mùnipohwa kwa inema yanga Nnungu, kwa
indila ya ing'ulupa. Chinu anecho chikáhalokana na kutum-
bama kwenu, henga nni inujo ya Nnungu,
9 wala akee kwa matendo lenu, uchinga munu anapate
kulyona.
10 Hwetu nni madengo latendwîje na makono langa
Nnungu, na kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto,
Nnungu ánituumba kwa namuna yahambi uchinga tupate
kutenda lambone lanatutayalishijije Nnungu uchinga
tulatende.

Ntima umo nkati mwanga Kilisto

11 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kumbukilanga
kuva, anepo patandi mwenu mwávele mmamidi. Vayahudi
vanji vankulupîla Yesu vànchema mwenu kuva mmanu
nkáyalwike, henga vanang'o vàlichema kuva vanu vayalwîke
ing'anya chihi ya àlalá lavalatendanga mmiili yavo kwa
makono la vanu.

12 Bahi kumbukilanga kuva, mmahiku anelo mwenu nanga
pamunavele pamo na Kilisto. Na mwávele mmamidi muvanu
va Nnungu, yani Vaisilaeli. Na mukánavele na chinu chohecho
mualala malailano la ahadi dyanahumije Nnungu kwa vanu
vake. Múikalanga chihi pachilambo bila kuva na lilolelo
lyohelyo na nanga pamunankameke Nnungu.
13 Henga kwa kuva mùnilundanywa na Yesu Kilisto,
mwenu mmanu munavêle kulehu na Nnungu, hambi
mùhengelekejijwe pepi na nang'e kwa indila ya myadi ya
Yesu Kilisto.
14 Kwa kuva, Kilisto mwene nni atupelekejijîje amani
kwa kuvatenda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva
uvamo. Kwa indila ya kuhwa kwake ìvele muchi Yesu
ànibamolanga lingongo lya mu Ing'ande ya Nnungu livaha-
pulânya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.
15 Yesu àusije Sheliya ya Chiyahudi pamo na amuli dyake
na malaijo lake uchinga kwa kulundanywa nawe avaumbe
Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kwa namuna yahambi
kuva muchi munu yumo. Bahi Yesu nkuida na amani mu-
vanang'o.
16 Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vájuhijwe kuva
mmili umo, Yesu ánivapatanisa na Nnungu kwa indila ya
kuhwa kwake munsalaba, na ániuusa umongo wammalele.

17 Bahi Yesu ániida nkuhubili amani kwenu mwenu mmanu
mukávele Mmayahudi, múnavele kulehu na Nnungu, na kwa
Vayahudi vanavêle pepi na Nnungu.
18 Kwa kuva, kwa kupitila Yesu, hwetu tuvammalele, tu-
vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, túnichimuliwa indila ya
kuhwika kwa Atata kwa Umumu Wanaswe uyoyo yumo.

19 Bahi hambi, mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
mwenu mukávele mmayeni kavila na wala mukávele
mmamidi kwanga Nnungu. Henga hambi mwenu nni
laiya pamo na vanu va Nnungu, na mùjukile mmalangavake
Nnungu.
20 Uchocho mwenu mùvele muchi ing'ande idengwîjwe
munsingi udengwîjwe na mitume na manabii. Na Yesu Kilisto
mwene njo liyanga likulu lya paindumba ya ing'ande aneyo.
21 Kwa kulundanywa kwetu na Yesu, ing'ande yammalele
ìnalundanywa saana na kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva
Ing'ande yanaswe yanga Nnungu, kwajili ya Nang'olo.
22 Kwa kulundanywa na Kilisto, uchocho na mwenu
mmanu mukávele Mmayahudi, mùnalundanywa na vakulupîla
vammalele kuva kaya yaikala Nnungu kwa indila ya Umumu
Wanaswe.

3

Madengo langa Paolo kwa vanu vakávele Vayahudi

1 Bahi ing'anya ya anelo, nangu Paolo, ngùjukile ninfungwa
ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto kwajili yenu mwenu
mmanu mukávele Mmayahudi.
2 Nangu ànimala kuva, mwenu mmene mùnipilikana na-
muna Nnungu changujalidile inema kwa kuning'a madengo
lake nilakole kwajili yenu.
3 Nnungu àningumaiha kupitila uhunulo kuyamba
makudungilo lake lanapihike. Na nangu nìnnembiledile
mwenu kwa kuinjipiha kuyamba chinu anecho.
4 Na mwenu mukàlasoma malove langu muchimumale na-
muna chinilakameke saana makudungilo la Nnungu lanapi-
hike lamwâmba Kilisto.
5 Mmivelekwa vipitîle Nnungu nanga pánavamaihije vanu
kuyamba makudungilo anelo malinga chavamaihije hambi
mitume na manabii vake vanaswe kwa kupitila Umumu
Wanaswe.
6 Na makudungilo anelo lanapihike nni alano, vanu
vakávele Vayahudi vàpwechele pamo na Vayahudi mapala
kuhaloka kwanga Nnungu kupitila Malove Lambone. Avano
vavili vammalele nni dimbande dya mmili umo na vàkumila
ahadi uila ya Nnungu ing'anya ya kulundanywa na Yesu
Kilisto.
7 Kupapatana na inujo ya inema yaning'ile Nnungu kwa
dimongo dyake, nangu ngùjuhijwe kuva ntumishi wa Malove
Lambone.
8 Nangu njo nin'joko kupunda vanu vammalele va Nnungu,
henga Nnungu àningujalila inema ya kutanga Malove Lam-
bone kwa vanu vakávele Vayahudi, kuyamba balaka dyanga
Kilisto, balaka dikáhululika kuvalangwa.
9 Na Nnungu àningujalila inema ya kumaiha namuna chila-
timidile makudungilo anelo lanalapihite Nnungu kutandik-
ila anepo patandi, Nnungu aumbîle vitukutuku vyammalele.
10 Na makudungilo la Nnungu kuyamba anelo lammalele
nni kuva, vatawâla na vammalele vavêle na dimongo va
nchilambo chikáonekana, vapate kumala lúnda lwa Nnungu
lwa namuna dyohe kupitila likuwa lyammalele lya vanu
vankulupîla Yesu.
11 Nnungu àtendile uchocho kupapatana na makudungilo
lake la maduva lammalele. Àtendile uchocho kupitila Yesu
Kilisto Nang'olo wetu.
12 Bahi kwa kuva tùlundanyijwe na Kilisto na ing'anya ya
kunkulupila nang'e, hwetu tukálipwelela, tùvele na indila ya
kuhwika kwa Atata bila lipamba.

13 Bahi nìnnyuwa munatenguke mitima ing'anya ya
kubanika kungubanika, kwa kuva kubanika akuno nni
kwajili yenu, mulyone kuva mùnitumbyangwa.

Kuyuwa kwanga Paolo kwajili ya Vaefeso

14 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ngùtindivala malundi
muyo mwa Atata Nnungu na kunnyuwa.
15 Nang'e njo chitandikilo cha viumbe vyammalele vya
kulihunde na vya pachilambo.
16 Nangu nìnnyuwa Nnungu amwing'ange dimongo dya
kuhwinga n'disungu dyenu kwa indila ya Umumu Wanaswe,
kupapatana na utajili wa ukulu wake.
17 Anepo njo Kilisto pambeikala mmitima yenu kwa indila
ya ing'ulupa akuno muvèlè na nsingi wa itamwi na dinyiya
muitamwi,
18 uchinga mwenu pamo na vanu vammalele va Nnungu
muhulule kumala namuna itamwi yanga Kilisto chiivele
ing'ulu, yani chiidalambwike na chiilepile na changa chake
na iyendehi yake.
19 Muchimuimale itamwi yanga Kilisto ipûnda imadi yam-
malele ya vanu uchinga muumbajwe itimiliki yammalele ya
Nnungu.
20 Bahi Nnungu atumbyangwe! Kupapatana na dimongo
dikôla madengo nkati mwetu, nang'e ànahulula kutenda vi-
tukutuku vikulu namene kupunda avila vituyuwa au ku-
vikumbukila.
21 Yesu Kilisto na vanu vankulupîla Yesu vààve ing'anya
ya kutumbyangwa kwa Nnungu, vanu va vivelêkwa vyam-
malele, vyaka na vyaka. Amina.

4

Mmili umo

1 Bahi nangu ngujukîle kuva ninfungwa ing'anya ya kun-
tumikila Nang'olo, ngùmpembejanga mwenu muikalange ma-
linga chimuchemwije na Nnungu.
2 Lisulupusange na kuva mmapole na kuva mmanu mma
kupililila, akuno umupililanila mmene kwa mmene kwa ita-
mwi.
3 Mutumbame namene kuuchunga umoja kwa amani
innundânya mwenu, umoja aula waidanawo Umumu
Wanaswe.
4 Hwetu tuvammalele nni mmili umo, na Umumu
Wanaswe nni yumo malinga chimuchemwije mùùve na
lilolelo limo, apala pamunachemwije na Nnungu.
5 Pàvele chihi Nang'olo yumo na ing'ulupa imo na ubatiso
umo.

6 Na pàvele chihi Nnungu yumo nanang'e njo Atata wa vanu
vammalele, àtutawala hwetu tuvammalele na àkola madengo
kupitila hwetu tuvammalele na àikala nkati mwetuhwe tu-
vammalele.
7 Henga kila munu muhwetu àpewije dimongo kupapatana
na chajaliwije na Kilisto kuva na inujo ya inema.
8 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Pakwedile muha kulihunde,
ápapatene na vanu vávatwètè litwala,
nkuveng'a vanu vake dinujo.”

9 Dachi, lilove alino, “Pakwedile muha kulihunde,” mana
yake chamani? Mana yake nni kuhaula kuva, Kilisto
átandilike hoti kusulupuka pahi chilambo, kwa vanu vahwîle.
10 Ayula anasulupwike pahi chilambo, nang'e njo akwedîle
muha namene kupunda kumahunde kwammalele uchinga
aombaje mwammalele.
11 Kilisto njo avapêle vanu dinujo. Vanji àvajuhije kuva mi-
tume na vanji kuva manabii na vanji kuva akutânga Malove
Lambone na vanji kuva vachungaji na vanji kuva vakúhunda
va Lilove lya Nnungu.
12 Àtendile uchocho uchinga avatayalise vanu va Nnungu
kwa madengo la utumishi ili hwetu tuvanu vake tupate ku-
dengwa, yani hwetu tujukîle kuva mmili wake Kilisto.
13 Anelo lachilahwenehe mpaka tuvammalele patumbeuh-
wikila umoja wa ing'ulupa yetu na kummala namene Mwana
wanga Nnungu, uchinga tutandeke na kuhwikila chipimo
cha utimilifu wanga Kilisto.
14 Bahi tukambekuva kavila muchi tuvakanunu, utuyahwa
kila m'bali na kupepeluhwa na mpapa wa kila namuna wa
mahundo lávahùndà vanu akuno uvavalambila vanu vanji na
kuvatindinganya kwa ulamba wavo.
15 Henga tukàhaulanila uhiu kwa ntima wa itamwi,
tuchitutandeke mmambo lammalele na kuhwikila kuva
muchi Kilisto, ajukîle kuva muti wa mmili wake, yani vanu
vankulupîla.
16 Nang'e àditenda dimbande dyammalele dya mmili dilun-
danywe pamo na kuva mmili umo. Na kila imbande ikàkola
madengo lake, ìchikula dimbande dinji na kuuhululiha mmili
kukulumuka na kulidenga wene kwa indila ya itamwi.

Kulundana na Kilisto kuntenda munu kuva wahambi

17 Bahi kwa mamulaka langa Nang'olo, nangu nìnnyuwanga
namene kuva, munaikalange kavila malinga chivaikalanga
vanu vakámmaite Nnungu, vanu vapapâta mawaso lavo lake-
mana,

18 ing'anya ding'ano dyavo dìvele nnupi. Vanu anevo
vàvelenge kulehu na umi wanga Nnungu ing'anya ya uvelu
wavo na kukamajanga kwa mitima yavo.
19 Vanu anevo vakóna dihoni kananga kadiki na vànilihumya
mwalehu kutenda chidilembela ditama dyavo, akuno uva-
tenda kwa hamu kila namuna ya vitukutuku vihakalenge.
20 Henga mwenu nanga pamulihundile anelo kunnyamba
Kilisto.
21 Nni muhiu kuva mwenu mùnipilikana habali dyake na
kuhundwa uhiu upatikâna kwanga Yesu.
22 Mùnihundwa kuukudumbulanga unu wenu wa machedo,
yani kuleka kuikalanga muchi chimuchiikalanga anepo
patandi. Unu anewo ùnaondongeka ing'anya ya kupapata
tama dyake dikûmbya.
23 Na mùnihundwa kuva, disungu dyenu na ding'ano dyenu
dìlembelewa ditendwe kavila kuva dyahambi.
24 Na mùnihundwa kuva, mùlembelewa muliwajange unu
wahambi wauumbile Nnungu kuva muchi mwene Nnungu,
yani kuva na uwambone wa uhiu na uwanaswe wa uhiu.
25 Bahi lekanga kulambila. Kila munu annyaulile
nkúkulupila nnyake uhiu kwa kuva tuvammalele nni
dimbande mummili wanga Kilisto.
26 Mukàsunala, munaleke isunadi yenu uintenda mutende
masambi, na munahwenehe kusunala mpaka kuswa liduva.
27 Na wala munanchimulile Ibilisi nnango.
28 Munu woheyo aîva, anaive kavila, henga àlembelewa
atumbame kukola madengo uchinga ààve na chinu cha ku-
vayavila amahuvani.
29 Munatangole malove lávaondongàngà vanu, henga
mùlembelewa mutangole chihi malove lafâla kuvadenga
vanu vanji kupapatana na muvavelelee vanu vene uchinga
malove anelo laveng'e inema anevo vanu valapilikâna.
30 Munannyuvaje Umumu Wanaswe wa Nnungu, kwa
kuva aneyo nni chimaiho chivikwîje kwenu mwenu ku-
maiha kuva mwenu nni mmanu mma Nnungu na kuva
àmbempohanga mwenu nniduva lya kukombolewa.
31 Bahi yahililanga kulehu umongo na kusunala na ku-
tunuuka na timbwili na kulambililana pamo na kila namuna
ya lahakalenge.
32 Henga tendelanila lambone na kuvikilanila chididi. Kila
munu mmwenu ansamehe nnyake makosa lake malinga
Nnungu chansamehite mwenu kupitila kwanga Kilisto.

5

Kuikala munng'anje

1 Bahi nnyejange Nnungu, kwa kuva mwenu nni mmana
vake wantamwanga.
2 Bahi muikalange kwa kutamwana malinga Kilisto chatu-
tamwije hwetu na kuuhumya umi wake kwajili yetu kuva
muchi sadaka ya kupija, inung'îla na inkatapalîla Nnungu.
3 Kwa kuva, mwenu nni mmana mma Nnungu, bahi
umalaya na kila namuna ya uhakwa na kung'unuka vinap-
wawe kwenu mwenu.
4 Uchocho, lanapilikanike malove la dihoni wala la uvelu
wala la mang'wanyu lakáfala, kwa kuva anelo lakálembelewa
lapwawe kwenu mwenu. Chilembelêwa kwenu mwenu nni
kunnombolela Nnungu.
5 Bahi mumale mwalehu kuva, nanga mmalaya woheyo
wala munu atênda lahakalenge wala ang'unûka ambekûva na
mapala mu Ufalume wanga Kilisto na Nnungu. Kwa kuva,
munu ang'unûka àlandana na munu ayûwa disanamu.
6 Munu woheyo anankumbange kwa malove lake lakem-
ana. Kwa kuva, kwa makosa malinga anelo, gasabu yanga
Nnungu ìmbevaidilila vanu vammalele vakámpilikana.
7 Bahi munakumilane na vanu malinga anevo.
8 Anepo patandi mwenu múikalanga nnupi, henga hambi
kwa kulundanywa na Nang'olo mùikalanga munng'anje. Bahi
ikalanga malinga vana va munng'anje,
9 kwa kuva, vihepo vya munng'anje nni kuva na
uwambone wa kila namuna na kutenda lalalembela Nnungu
na kuva munu wa uhiu.
10 Tumbama namene kumala vitukutuku vinkatapalîla
Nang'olo.
11 Munakumile matendo la nnupi lakemana, henga
mùlembelewa mulapisulange.
12 Kwa kuva, nni dihoni kulatambulanga mambo àlalá la-
tendeka kwa sili na vanu vakámpilikana Nnungu.
13 Henga matendo lammalele palapihuliwa na nng'anje,
lànaonekana.
14 Kwa kuva, nng'anje nni utênda kila chinu chonekane. Njo
mana tùhaula kuva,
“Imuka wako ulêle,
ufufuke kuhaloka kwa vanu vahwîle,
na Kilisto achiakulangajije.”
15 Bahi lyongolelange namuna chimuikalanga.
Munaikalange muchi mavelu ila muikalange muchi mmanu
mmêle na lúnda.
16 Utumile saana uhiku auno umuvenawo, kwa kuva, alano
nni maduva la mambo la kuhakalanga.
17 Bahi munààve mavelu, henga mulamale àlalá lalalem-
bela Nang'olo Nnungu.

18 Lekanga kukalewa divayi, kwa kuva, kukalewa ku-
tendiha vanu vanahulule kulidivila, ila mwenu mùlembelewa
muumbajwe Umumu Wanaswe,
19 akuno umutangojana kwa malove la Zabuli na dihimu
dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu.
Mumwimbile Nang'olo na kunhangalalila mmitima yenu
yammalele,
20 na kunshukulu Nnungu Atata maduva lammalele kwa
kila chinu, kwa lina lyanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

21 Mupilikanane mmene kwa mmene kwa kumweshimu
Kilisto.
22 Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga
chimumpilikana Nang'olo wetu.
23 Kwa kuva, nnume àvele na mamulaka kwa n'jawe, ma-
linga Kilisto chavele na mamulaka kwa vanu vankulupîla.
Kilisto mwene nni Mpohi wa mmili wake, yani vanu
vankulupîla.
24 Bahi malinga vanu vankulupîla Yesu Kilisto chivampi-
likana nang'e, uchocho vakongwe navanang'o vàlembelewa
vavapilikane valume vao kwa kila chinu.
25 Na mwenu mmalume vatamwange ajavenu malinga
Kilisto chanavatamwije vanu vankulupîla, nkuuhumya umi
wake kwajili yavo.
26 Átendile uchocho uchinga avatende kuva va Nnungu kwa
kuvahahula kwa medi na kwa lilove lyake.
27 Ánivahahula uchinga aling'e mwene vanu vankulupîla,
akuno vavèlè muhali ya ukulu, yani bila kuva na madolidoli
nnimbende wala likwinyansi nnimbende, au vitukutuku
vinji vivêle malinga anevyo. Na badala yake vanu
vankulupîla, vààva vanaswe na bila kuva na chilema
chohecho.
28 Uchocho, valume vàlembelewa vavatamwe ajavao ma-
linga chivaitamwa miili yavo vene. Kwa kuva, ayula antâmwa
n'jawe, àlitamwa mwene.
29 Kwa kuva, nanga munu auvênga mmili wake mwene,
henga ànaulisa na kuuchunga malinga Kilisto chavachunga
vanu vankulupîla.
30 Kwa kuva, hwetu nni dimbande dya mmili wake.
31 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Ing'anya
ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe koka alun-
dane na n'jawe, na anevo vavili vàmbekuva mmili umo.”
32 Ìnikamajanga namene kukameka sili aneyo, henga nangu
ngùtangola mambo lannyâmba Kilisto na vanu vankulupîla
nang'e.

33 Pamo na anelo, kila nnume àlembelewa antamwe n'jawe
malinga chalitamwa mwene, na kila nkongwe àlembelewa
ámweshìmù nng'andomwe.

6

Vavana na vavavelêke

1 Mwenu mmavana, vapilikane vammelekenge, ing'anya
mwenu ni mmanu vake Nang'olo, kwa kuva uvila nni chi-
ilembelewa kutenda.
2 “Mweshimu atatako na anyoko.” Aino njo amuli inandi
ivêle na ahadi,
3 “Mweshimu atatako na anyoko uchinga upate wasa na
ùùve na vyaka vyohe pachilambo.”
4 Na mwenu anga atata, munavasunaje anavenu, ila
mùlembelewa muvalele kwa kuvaduma na kuvahunda
mahundo langa Nang'olo.

Vatumwa na anang'olo vao

5 Mwenu mmatumwa, mùlembelewa muvapilikane
anang'olo venu kwa eshima na kwa kuyopa. Tendanga
uchocho kwa ntima wanaswe malinga chimumpilikana
Kilisto.
6 Tendanga uchocho akee chihi pavannolanga umutaha
kulipakaha kwa vanang'o, ila mùlembelewa mutumike ma-
linga mmatumwa mma Kilisto akuno umulihumya kutenda
àlalá lalalembela Nnungu kwa mitima yenu yammalele.
7 Lihumyange kukola madengo lenu la utumwa kwa ntima
helele kuva muchi muntumikila Nang'olo, akee vanu.
8 Mukumbukile kuva, Nang'olo àmbennipa kila munu kupa-
patana na matendo lake lambone, akàva ntumwa au akànave
ntumwa.
9 Na mwenu anang'olo, vatendelange lambone vatumwa
venu kwa ntima helele, muleke kuvayoha. Mumale kuva na
mwenu mùvele muchi vanang'o, mmammalele mùvele chihi
na Nang'olo yumo avêle kulihunde, nanang'e nanga pannola
munu woheyo kumeho.

Vikomanilo vya chinnungu

10 Bahi kwa kumalilila, nangu nìnnyuwanga mùùve na di-
mongo kwa kulundanywa na Nang'olo na kwa kuyangatwa
na dimongo dyake ding'ulu.
11 Walilanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu uchinga
muimile na kulumbana na njama dyanga Ibilisi.
12 Kwa kuva, hwetu tukápanyana ing'ondo na vanu va nchil-
ambo achino, ila tùpanyana ing'ondo na matiyala la ana-
mindenga vavêle nchilambo chikáonekana, yani vatawâla na
vakulu na vavêle na dimongo, vavêle nchilambo cha lupi.

13 Bahi vino twalanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu.
Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kunnema mmongo
mwenu muuhiku aula ulambehumila lahakalenge. Na pa-
mumbemalila kupanyana, mùmbekuva chihi mmechinkuh-
winga.
14 Bahi hwinganga kwa kulihunga uhiu wa Nnungu muchi
nkaka mmikundu vyenu na kuwala uwambone wa Nnungu
muchi likakamba lya kulichingila mmihuva vyenu,
15 na hamu ya kuvahubilila vanu Malove Lambone la
amani ììve muchi vilatu mmadodo lenu.
16 Maduva lammalele, ing'ulupa ììve muchi chikopa
mmakono lenu, uchinga muhulule kuidimanga myumba
ya moto yanga Nanchindenga.
17 Na upohi ùùve muchi kofiya ya chitale ya kulichingila,
na lilove lya Nnungu lììve muchi upanga wamwing'anga
Umumu Wanaswe.
18 Vilinganya kunnyuwa Nnungu kila uhiku akuno umulo-
jwa na Umumu Wanaswe. Hwenehanga kunnyuwa Nnungu
kwa kila namuna. Mùùve meho bila kuhopela akuno umu-
vayuwila vanu vammalele va Nnungu.
19 Uchocho, nguyuwile na nangu, uchinga pangulonjela na
vanu, Nnungu aning'e cha kulonjela, ngulonjele bila kuyopa
uchinga vanu vamale sili ya Malove Lambone la Nnungu.
20 Nangu ǹnihungwa nnilungu ing'anya ya kuva balosi wa
Malove Lambone. Bahi yuwanga uchinga ngutangole Mal-
ove Lambone la Nnungu chinamilume malinga chingulem-
belewa.

Disalamu dya ntululilo

21 Tikiko nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene, ntu-
mishi akulupîka mmadengo la Nang'olo, achiannyaulile ha-
bali dyangu dyammalele, uchinga mupate kulamala langula-
tenda.
22 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma kwenu mwenu
uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange
mitima yenu.
23 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwila mùùve na
amani. Uchocho, nìnnyuwila itamwi pamo na ing'ulupa
ihalôka kwanga Atata Nnungu na kwanga Nang'olo Yesu
Kilisto, vììve pamo na mwenu.
24 Nìnnyuwa Nnungu aveng'e inema vanu vammalele
vantâmwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto kwa itamwi ikávele
na ntululilo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vafilipi

Ulongoledi wa baluwa ya Vafilipi

Baluwa ya Vafilipi ílembwije na Ntume Paolo, na àntambulanga na Timoseo ing'anya álembela vakúkulupila va ku Filipi vampwechelele saana Timoseo malinga ntumishi wa Nnungu (sula ya 1:1, 2:19-24). Na yònekana kuva Paolo áilembile baluwa avèlè nnilungu (sula ya 1:13). Vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva baluwa aino Paolo áilembile avèlè nnilungu aneko ku Loma. Bahi ing'anya ya anelyo, vàona kuva baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Bahi tunahulula kulihunda mambo kadiki kwamba imanga ya ku Filipi kuhaloka nchitabu cha Matendo la Mitume. Imanga ya Filipi njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Makedoniya. Uchocho, likuwa lya vanu vankulupîla Yesu litandi kutandilihwa nchilambo cha Makedoniya lívele alino lya muimanga ya Filipi. Paolo na Sila vátandilihije chalumo likuwa anelyo, na kuhungwa nnilungu chilo chimo muimanga aneyo (Matendo sula ya 16).

Ìnahululika kuva Paolo ávele na makudungilo lohe la kuilemba baluwa aino. Ákudungidile avashukulu Vafilipi kwajili ya inudyo ivantumidile bada ya kupilikana kuva ànihungwa (sula ya 4:10-14). Uchocho, ákudungidile avamaihe Vafilipi namuna chaendelela aneko kulilungu, na ákudungidile avatambulihe anga Timoseo na Epafilodito kwa vakúkulupila va ku Filipi (2:19-30) uchinga vavakalibishe na kuvaeshimu malinga vakulu vao.

Uinjipihi wa baluwa ya Vafilipi

1. Sula ya 1:1-11, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va imanga ya Filipi na kunshukulu Nnungu kwajili vao na kuvayuwila.
2. Sula ya 1:12-30, Paolo àvakamya mitima Vafilipi kuva, ata swala lyanga nang'e kuhungwa nnilungu lìjukile kuva faida mu Ufalume wa Nnungu. Bahi navanang'o vàlembelewa vapililile kwa kuva, ata kubanika kwavo kunahululika kuida na faida mu Ufalume wa Nnungu.
3. Sula ya 2:1-30, Paolo àlonjelela namuna chitulembelewa tùùve muutumishi wa Nnungu.
4. Sula ya 3:1-4:9, Paolo àvaelesa Vafilipi namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto.

5. Sula ya 4:10-23, Paolo àmalilila kwa kuvashukulu vakúkulupila va Filipi kwa inudyo ivantumidile na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Timoseo, hwetu tuvatumishi tùvá Yesu Kilisto. Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila mmammalele mulundanyîjwe na Yesu Kilisto, muikâla ku Filipi, pamo na vakulôdya va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na mashemasi va nnikuwa anelyo.

2 Tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vììve pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

3 Nangu nìnshukulu Nnungu wangu kwajili yenu kila paninkumbukilanga.

4 Kila pangunnyuwilanga mwenu mmammalele, ngùyuwa kwa kuhangalala,

5 kupapatana na namuna chimukumilana na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone kutandikila patandi mpaka vino.

6 Nangu ngùvele na uhakika kuva, Nnungu atandilihîje madengo lambone mmitima yenu, nang'e àmbelahweneha mpaka lamalilìkè, nniduva alila lya kuuya kwanga Yesu Kilisto.

7 Uvila njo chingulembelewa kunkumbukilanga mwenu, ing'anya mwenu mmammalele mùvele muntima mwangu. Kwa kuva, vino panguvele nchihungo na ata muuhiku aula pannavele hulu kulatetela na kulamaiha Malove Lambone, mwenu mmammalele mùkumilana pamo na nangu inema aila yaning'ile Nnungu.

8 Nnungu njo shahidi wangu, ànimala kuva, nantamwanga namene mwenu mmammalele kwa ntima wa itamwi uila ing'ulu yanga Yesu Kilisto.

9 Na chinu chínguyùwà namene kwa Nnungu nni kuva, itamwi yenu ihalije kuyenjejeka namene pamo na kuumala uhiu wammalele na kuva na lúnda lwa kila namuna,

10 uchinga mupate kutandola achila chivêle na mana namene. Na kwa kutenda uchocho, muchimuhahuke na bila kuva na likosa nniduva alila lyambeuya Kilisto.

11 Muikalange kwa iikadi iumbajîjwe matendo lalalembela Nnungu, lan'jalilânga Yesu Kilisto, kwajili ya ukulu na kutumbyangwa kwa Nnungu.

Kuikala kwajili yanga Kilisto

12 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale
kuva, mambo lammalele langukojîje làniyangata namene ku-
layanjaja Malove Lambone.
13 Kupapatana na anelo, matiyala lammalele la ing'ande
yanga Nfalume wa Loma, pamo na vanu vanji vammalele,
vànimala kuva ngùvele nchihungo ing'anya ya kuntumikila
Kilisto.
14 Na kuhungwa kwangu, kùvatendile vakúkulupila avetu
vohe vààve na dimongo dya kuyanjaja Lilove lya Nnungu bila
kuyopa.
15 Nni muhiu kuva, vanu vanji muanevo vàyanjaja habali
dyanga Yesu Kilisto kwa wiu na kulambela kutahukana,
henga vanji vàyanjaja habali dyanga Kilisto kwa makudungilo
lambone.
16 Vanu anevo vayanjâja kwa makudungilo lambone,
vàhubilí chihi kwa itamwi, kwa kuva vànimala kuva, ngùvele
nchihungo ing'anya ya kulatetela Malove Lambone.
17 Na vanu avala vayanjâja kwa wiu, vàyanjaja habali
dyanga Kilisto kwa kulikweta, na makudungilo lavo la-
kee lambone, vàtenda kuva vàmbenguyenjejija kubanika nchi-
hungo.
18 Bahi anecho chikee chinu! Ikàva habali dyanga Kilisto
dìnayanjajwa kwa namuna yoheyo, yani kwa makudungilo
mabaya au lambone, nangu nahangalala, na nguchinguh-
wenehe kuhangalala.
19 Kwa kuva, ǹnimala kuva, ing'anya ya kuyuwa kwenu, na
kwa kuyangatwa na Umumu wa Yesu Kilisto, nguchinguhun-
guliwe.
20 Kwa kuva, hamu yangu ing'ulu na lilolelo lyangu
nni kuva, kwa namuna yoheyo nikambepata dihoni kwa
kulemwa kulatenda àlalá langulembelewa kulatenda. Henga
nimbetangola bila kuyopa malinga chinichitenda maduva
lammalele. Na Kilisto achiatumbyangwe kupitila nangu,
ikàva nìmbekuva nimumi au nìmbekuhwa.
21 Kwa kuva, kwang'une, kulama nni kwajili ya kuntumik-
ila Kilisto, na kwang'une, kuhwa nni faida.
22 Henga ikàva nìmbehweneha kuva nimumi, nni kwajili ya
kukola madengo lavêle na faida ing'ulu. Bahi ing'anya ya
anelyo, nangu nikámala ngutandole lilida,
23 kwa kuva, ngùutangwa na mambo mavili. Nalembela
namene nguuke nikaikale pamo na Kilisto, kwa kuva achino
nni chinu chambone namene.
24 Henga chinu cha lasima namene kwajili yenu, nni nangu
kuhweneha kuva nimumi.
25 Kwa kuva ngùvele na lilolelo anelyo, bahi ǹnimala kuva,
nìmbehweneha kuva nimumi na kuikala pamo na mwenu

mmammalele uchinga mupate kukulumuka na kuva na
ihangaladi muing'ulupa.
26 Na panimbeida kavila kwenu mwenu, muchimuve na
ing'anya ya kulyonela Yesu Kilisto kwa kupwawa kwangu.
27 Henga kwa namuna chilalembela Malove Lambone
lamwâmba Kilisto, mwenu mùlembelewa muikalange saana.
Na kwa kutenda uchocho, ata nikàida unamwonanga
au nikanaide, ngupate kananga kupilikana kuva,
mmechinkuimila saana akuno muvèlè na likudungilo ulimo,
na kuva, mmammalele kwa pamo mmechinkupanyana
ing'ondo kwajili ya ing'ulupa ihalokâna na Malove Lambone.
28 Munavayope amongo venu wala kadiki. Na
anecho chìmbekuva chimaiho kwavo, kuva, vanang'o
vàmbekwondongwa, na mwenu mùmbepohwa, kwa kuva,
Nnungu mwene njo ampohânga mwenu.
29 Kwa kuva, Nnungu àmwing'enge mwenu inema ya kun-
tumikila Kilisto, na akee chihi kwa kunkulupila bahi, henga
pamo na kubanihwa kwajili yake.
30 Na kwa kubanihwa kwenu, mwenu mùkumilana pamo
na nangu kupanyana ing'ondo. Mwenu mwaningwona
ungupanyana ing'ondo aila, na mmechinkupilikana kuva,
mbèchinkupanyana ing'ondo uila mpaka vino.

2

Kulisulupuha, na ukulu wanga Kilisto

1 Dachi, kulundanywa kwenu na Kilisto tenda kùnkamyanga
mitima? Dachi, itamwi yake tenda ìntujanga mitima? Dachi,
tenda mùikalanga kwa kukumilana na Umumu Wanaswe?
Dachi, tenda mùvele na ntima wambone na wachididi?
2 Bahi nguumbajange ihangaladi muntima mwangu kwa
kuva na likudungilo ulimo na itamwi uimo na isungu uimo
na mawaso ulamo.
3 Munatende chinu chohecho kwa kulikweta au kwa kuly-
ona, henga kila munu alisulupuhe kwa nnyake, akuno kila
munu wamwona nnyake kuva wa mana kupunda nang'e.
4 Kila munu anatahe chihi faida yake mwene, henga atahe
na faida ya vanu vanji.
5 Mùùve na isungu malinga aila yanavenayo Yesu Kilisto.
6 Kutandikila anepo patandi nang'e ávele mwavelelee
Nnungu,
henga nang'e kuva mwavelelee Nnungu nanga panawene
kuva
chinu cha kulikongonekela.
7 Henga kwa kutamwa kwake mwene, ánivileka anevyo vyam-
malele,
nkulijuha mwavelelee ntumwa,

nkuva mwavelelee munu.
8 Na páonekènè avèlè muchi mwavelelee munu,
ánilisulupuha kwa kumpilikana Nnungu mpaka kukubali kuhwa,
ata kuhwa munsalaba.
9 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánintumbyanga namene kupunda vammalele,
nkumwing'a lina likulu kupunda malina lammalele,
10 uchinga viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo na vya kuchilambo cha vanu vahwîle,
vitindivale malundi kwa kulieshimu lina anelyo lyahambi,
11 na kila chiumbe chiyambukile kuva, Yesu Kilisto njo NANG'OLO,*
na Nnungu Atata achiatumbyangwe kwa namuna aneyo.

Langajanga muchi nng'anje wa pachilambo

12 Bahi mmakukulupila avangu, nangu pannavele kwenu mwenu, maduva lammalele mwenu múnangupilikana, na vino chìkavele chinu chambone namene muhwenehe kutenda uchocho ata mmaduvano languvele kulehu na mwenu. Bahi ikalanga muchi upohi wenu chunnembelanga muikalange kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela,
13 kwa kuva, Nnungu njo akôla madengo nkati mwenu na kumwing'anga isungu ya kulambela na kutenda àlalá lankatapalîla mwene.
14 Tendanga kila chinu bila kuhinginika wala kutahukana,
15 uchinga mùùve mmanu mukávele na likosa na mukávele na uhakwa. Na kwa namuna aneyo, muchimuve mmana mma Nnungu mukávele na likosa ching'ati vanu va chilambo achino, vatendânga lahakalenge na vahochedîle. Mùlembelewa mulangaje malinga dinondwa chidilangaja kumahunde,
16 akuno umulakamula malove laîda na umi. Na anepo nni panimbepata ing'anya ya kulyona nniduva alila lyambeuya Kilisto, kwa kuva chìmbekuva chimaiho chimbemaiha kuva kutumbama kwangu na madengo langu vikanayahike chihi bule.
17 Kuhweneha kwenu kunkulupila Nnungu na utumishi umuutenda kwa Nnungu ùvele muchi sadaka. Na ata umi wangu kuuhumywa kuva muchi sadaka ya chikimbilo chalumo na ing'ulupa yenu, henga nìmbekuva chihi

---

* **2:11** Nnilailano lya Kala vátúmílá lina "NANG'OLO" badala ya YAHWE, yani lina lyanalitambujije Nnungu kwanga Musa. Vayahudi vanji pavachisoma Malemba Lanaswe pachinu panalembwije YAHWE vakáchisoma uchocho ila vásómá ADONAYI, ing'anya ya kulieshimu lina anelyo YAHWE. ADONAYI mana lake NANG'OLO. Bahi munsitali auno Nnungu àmwing'á Yesu lina lyake mwene Nnungu, yani YAHWE.

nkuhangalala, na nangu ngùlembela na mwenu mmammalele
mukumile ihangaladi aneyo.
18 Bahi hangalalanga, na nangu nguchingukumile ihangal-
adi yenu.

Paolo ànnombolela Timoseo

19 Bahi Nang'olo Yesu akàtamwa, ngùlolela nintume Tim-
oseo kwenu mwenu, maduva kadiki laîda, uchinga pam-
beuya ngupate kutujwa ntima kwa habali dinimbepilikana
kuhaloka kwenu mwenu.
20 Nangu nikee na munu yunji avêle na isungu muchi
yang'une, nang'e nni munu ambenkambikambîla mwenu
kwa uhiu.
21 Vanu vanji vammalele vàkambikambila chihi mambo lavo
vene, akee langa Yesu Kilisto.
22 Mwenu mmene mùnimala namuna Timoseo chalilangu-
jije kuva ànafala, kwa kuva ánitumika namene mmadengo la
kuyanjaja Malove Lambone pamo na nangu, malinga mwana
chakola madengo pamo na atatake.
23 Bahi panimbemala mambo lambengukôja layâmba
kuhungwa kwangu, ngùlolela nintume kwenu mwenu upehi.
24 Na nangu nimwene ngùvele na lilolelo kwanga Nang'olo
kuva, nikambetima kwida kwenu mwenu.
25 Ngùwene kuva nni lasima nintume kwenu mwenu
nkúkulupila nnyetu Epafilodito, akumilâna na nangu kukola
madengo na muing'ondo ya Malove Lambone. Nang'e
njo umuntumile anguyangate kupapatana na namuna chin-
gusikike.
26 Nang'e àvele na hamu namene ya kumwonanga mwenu
mmammalele, na ntima wake ùnakambakamba kwa kuva,
mwenu mwanipilikana kuva ànauula.
27 Nni muhiu kuva, ánauula namene pepi na kuhwa, henga
Nnungu nkummikila chididi, na akee chihi Epafilodito weka
anavikiwijwe chididi, henga pamo na nangu, uchinga nangu
nnààve nnihindambi linji.
28 Bahi nangu nguvenkutumbama kuntuma kwenu
mwenu, uchinga pamumbemwona mupate kuhangalala
kavila, na lipamba lyangu kumwamba mwenu lipate
kupungula.
29 Bahi mpwechelange kwa ihangaladi ing'ulu namene
malinga nkúkulupila nnyenu, kwa kulundanywa kwenu na
Nang'olo. Mùlembelewa muvatumbyange vanu malinga
aneyo,
30 ing'anya, nang'e ávele pepi na kuhwa kwajili ya madengo
langa Kilisto. Nang'e ásumisije umi wake kwa kwida unanîng'a
nsada aula umukanahulwile mwenu mmene kuning'a
ing'anya mwávelenge kulehu.

3

Tukálisingila mambo la chimmili

1 Bahi ntululilo, mmakukulupila avangu, hangalala kwajili ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Nangu nikáhopela kunnembilanga kavila mambo ùlalá laninnembidile patandi, kwa kuva lachilanchungange mwenu.

2 Lichungange na anevo vanu najisi, vatendânga lahakalenge, vavanamatîja vanu vayalulwe uchinga vapohwe.

3 Hwetu tunkulupîla Yesu njo tuyalwîke chiuhiu, kwa kuva tùmwabudu Nnungu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, na kulyona kwajili ya Yesu Kilisto, akee kulisingila mambo la chimmili.

4 Ikànava nangu ngùvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, henga nanga pangulisingila mambo anelo. Ikàva pàvele munu àlyona kuva àvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, nangu ǹnimpunda munu aneyo.

5 Kwa kuva, nangu ngúyalwike nguvèlè na changa cha maduva nane. Nangu nni Mwisilaeli wa litawa lwa Benjamini, na nni Mweblaniya muhiu. Na kuyamba mambo la kukamula Sheliya ya Chiyahudi, nangu ngúvele Nfalisayo,*

6 na kuyamba kutumbama kwajili ya dini ya Chiyahudi, nangu ńnavabaniha namene vanu vankulupîla Yesu. Na kuyamba mambo la kuvalangiwa uwambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, nangu nikánavele na likosa lyohelyo.

7 Henga mambo anelo lammalele lánavele na faida kwang'une, vino nìlavalangila chihi kuva asala kwajili ya Kilisto.

8 Pamo na anelo, nangu ngùvalangila chihi vitukutuku vyammalele kuva vikee mana kwajili ya samani ing'ulu ya kummala Yesu Kilisto Nang'olo wangu. Kwajili yanga Yesu, nangu ǹnikubali kupata asala ya vitukutuku vyammalele, unguvivalangila kuva muchi mavi uchinga nimpate Kilisto,

9 na kulundanywa nawe mwalehu. Na hambi nangu nikálivalangila kavila kuva wambone pameho panga Nnungu kupapatana na matendo langulatendile, yani uwambone aula upatikâna kwa kuikamula Sheliya. Henga vino ngùvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kunkulupila Kilisto, yani uwambone aula uhalôka kwanga Nnungu kupitila ing'ulupa.

10 Chinu chingulembela nangu nni kummala Kilisto na dimongo dya kufufuka kwake na kukumilana pamo nanang'e

---

* **3:5** Mafalisayo, Vávele vanu va lisehebu fulani lya dini ya Chiyahudi na vánimaikana kuva vanu vaikamulîha namene Sheliya ya Musa.

muibaniki yake, na kuhwa kwangu kulandane na kuhwa kwake,
11 uchinga ngùùve na lilolelo lya kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

Kutumbama mpaka kuntululilo

12 Nikátamwa kuhaula kuva ǹnihwikila kupata anelo lammalele au kuva ǹnikamilika tayali. Henga mbechinkuhweneha kutumbama uchinga ngupwechele inujo, na njo mana Yesu Kilisto àningukamula ngùùve wake.
13 Mmakukulupila avangu, nangu nikálivalangila kuva ǹnipata inujo aneyo, henga chinu chíngutèndà nni kulaluvalila lammalele lapitîle, na kutumbamila àlalá lavêle muyo mwangu.
14 Bahi mbechinkutumbama kuhwena muyo mpaka kuntululilo uchinga ngupate inujo aila yatuchemeledile Nnungu aneko kulihunde kwa indila ya Yesu Kilisto.
15 Hwetu tuvammalele tutolomedîle muing'ulupa, tùlembelewa tùùve na isungu aneyo. Henga ikàva vanu vanji mmwenu vàvele na disungu dinji, bahi Nnungu achiannyunukulilange.
16 Henga pamo na anelo lammalele, tuhwenehe muyo kutandikila anepo patuhwikidile.
17 Mmakukulupila avangu, nguyejange nangu, na valolehange saana vanu avala vaikalânga malinga chimutuwene hwetu utuikala.
18 Kwa kuva, nangu naninnyaulilanga myanda yohe, na hambi ninnyaulilanga kavila, tena kwa mihodi kuva, pàvele vanu vohe vaikalânga kwa kwona kuva, kuhwa kwanga Kilisto munsalaba nni chinu chivachîma.
19 Na ntululilo wavo ni kwondongeka, kwa kuva, nnungu wavo nni kutenda chiilembela miili yavo, vànalyona kuyamba mambo la dihoni lávatèndà, na vàhimukila chihi mambo la chilambo achino.
20 Henga hwetu ni laiya tùvá kulihunde, na tùnnolela Mpohi wetu, Nang'olo wetu Yesu Kilisto akamole kuhaloka kulihunde.
21 Nang'e àmbeupindikulanya auno mmili wetu wa kudabadanga na kuulandanya na mmili wake wa ukulu kwa dimongo dyake dinnyululîha kuvivika vitukutuku vyammalele pahi mamulaka lake.

4

Malaijo

1 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ngùvele na hamu namene ya kumwonanga kavila. Mwenu njo mujûka ihangaladi yangu na litaji lya ushindi wangu.

Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nìnnyuwanga
muhwenehe kunkulupila Nang'olo.
2 Nìkuyuwa namene wako Evodiya na wako Sintike, mùùve
na isungu uimo ing'anya mwenu nni mmanu mma Nang'olo.
3 Na wako ntumishi nnyangu ukulupîka,* nakuyuwa
uvayangate vamahe anevo, kwa kuva vánilikambyakambya
namene pamo na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove
Lambone. Vamahe anevo vávele pamo na Kelementi na
vamadengo avangu vanji vammalele, na anevo vammalele
malina lavo lànilembwa Nchitabu cha Umi.
4 Hangalalanga maduva lammalele ing'anya ya kulun-
danywa kwenu na Nang'olo. Na ngùhaula kavila kuva,
hangalalanga!
5 Langujanga upole wenu kwa vanu vammalele, kwa kuva
Nang'olo àvele pepi kuuya.
6 Munààve na lipamba kwamba chinu chohecho, henga
kwa kila hali imuvenayo, nnyaulilange Nnungu àlalá
lamusikikidile, kwa kunnyuwa na kumpembeja pamo na
kunshukulu.
7 Na amani ya Nnungu ipûnda ding'ano dyammalele dya
vanu, ichiichunge mitima yenu na disungu dyenu, ing'anya
ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.
8 Na ntululilo, mmakukulupila avangu, lavikange muntima
mambo lammalele la uhiu na la kweshimika na la haki na la-
hahwîke na la kukatapala na àlalá lalembelêwa kulombolewa
na la unu wambone na àlalá lalembelêwa kutumbyangwa.
9 Latendange àlalá lamulihundile na kulapwechela
kuhaloka kwang'une, na kulapilikana na kulona kuhaloka
kwang'une, na Nnungu wa amani achiave pamo na mwenu.

Paolo àvashukulu Vafilipi

10 Nang'olo àninguhangalaja namene kwa kuva, hambi
mwenu mùningukumbukila kavila kunguyangata. Ǹnimala
kuva ḿmechinkunguhimukila maduva lammalele, henga
mukanapete chihi wasa wa kunguyangata.
11 Nangu nikátangola uchocho ing'anya ya kuva ǹnisikika,
kwa kuva ǹnilihunda kulisika na hali yoheyo imbenayo.
12 Ǹnimala kwikala muhali ya kusikika na ǹnimala kwikala
muhali ya kuva na vyohe. Nangu ǹnikombelela namuna ya
kulisika na kila hali, ikàva hali ya kusiba au ya indala, ikàva
hali ya kuva na vitukutuku vyohe au kusikika.
13 Nadihulula hali dyammalele kwa kuva, Kilisto àngutaya
dimongo.

---

* **4:3** Nchigiliki ìlembwijé “suzugos” mana lake ntumishi nnyangu, na ìnahululika kuva nni lina lya munu.

14 Henga mwenu mwatendile saana kukumilana na nangu
muibaniki yangu.
15 Mwenu Mmafilipi mùnimala saana chiinavele apala pan-
natandilike kuyanjaja Malove Lambone nchilambo chenu
cha Makedoniya. Panguukile nchilambo anecho, mwenu
bahi njo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichikumilana na
nangu kwa kuning'a nsada.
16 Kwa kuva, ata mahiku lammalele lannavele ku
Sesalonike, mwenu múningupelekejija nsada kwa àlalá
lannasikikidile, na mwatendile uchocho akee chihi mwanda
umo.
17 Nangu nikátangola malove anelo ing'anya ya kuva
ngùlembela ngupate dinudyo kuhaloka kwenu mwenu. Ila
chingulembela nangu nni kuva, mwenu mupwechele din-
udyo kuhaloka kwa Nnungu kupapatana na uwambone
wenu kwang'une.
18 Ngùvele na vitukutuku vyohe, na ǹniombalwa, kwa kuva
Epafilodito àningupelekejija dinudyo dyenu dyammalele.
Dinudyo adino dìvele muchi sadaka inung'îla saana pameho
panga Nnungu, sadaka iyambukîlwa na kunkatapalila
Nnungu.
19 Bahi kwa indila ya Yesu Kilisto, Nnungu wangu achi-
amwing'ange vitukutuku vyammalele vimusikikidile, kupa-
patana na ukulu wa utajili wake.
20 Atumbyangwe Nnungu Atata wetu, vyaka na vyaka.
Amina.

Disalamu dya ntululilo

21 Vasalimile vanu vammalele vankulupîla Yesu
Kilisto. Vakúkulupila avetu vapawije apano na nangu,
vànansalimilanga.
22 Vakúkulupila vammalele vànansalimilanga, na asa avala
vavêle muing'ande ya Nfalume wa Loma.†
23 Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema
ihalôka kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu.

† **4:22** Nsitali auno ùlembwijé Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vakolosayi

Ulongoledi wa baluwa ya Vakolosayi

Baluwa aino ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Álembile baluwa aino akuno avèlè nnilungu, panjika yavele muimanga ya Loma, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Baluwa ya Vakolosayi pamo na aila ya Vaefeso na Filimoni dìchemwa baluwa dya nchihungo ing'anya ádilembile avèlè nnilungu. Baluwa aino Paolo alilembidile likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya imanga ya ku Kolosayi. Paolo nanga panalitandilihije nang'e likuwa anelyo, henga àlyona kuva àvele na wajibu kwa likuwa anelyo (sula ya 1:7 na 2:1). Sula ya 1:7 yònekana kuva likuwa anelyo lítandilihijwe na Epafila, mwenedi wa ku Kolosayi.

Paolo ánisusuhwa na mahundo fulani la kulambila lanapwawije nnikuwa anelyo lya Vakolosayi. Njo mana sehemu ing'ulungwa ya baluwa aino ìlonjeledile swala anelyo. Ìnahululika kuva, nnikuwa anelyo múvele na likuwa lya Vakilisto vavêle na asili ya Chiyahudi vachilinga kuvanamatija Vakilisto vanji vadikamule Sheliya dya Chiyahudi dya Lilailano lya Kala, asa-asa swala lya kuyaluka. Paolo àhaula saana kuva, Vakilisto nanga pavavele na chinu chohecho cha kulisingila wala munu woheyo wakuvatenda vakubaliwe na Nnungu, ila Kilisto weka (sula ya 1:5-20), na kuva mahundo lahalokâna na mawaso la chimunu nanga palavele na mana (sula ya 2:8).

Uinjipihi wa baluwa ya Vakolosayi

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va ku Kolosayi.
2. Sula ya 1:3-3:4, Paolo àhaula kuva, Kilisto njo nkulu wa viumbe vyammalele, nanang'e njo lisingilo lyetu. Kwa kutangola malove anelo, Paolo ayang'ula mahundo la kulambila layanjele ku Kolosayi lachihaula kuva, pàvele vitukutuku vinji vya kulisingila na akee chihi Kilisto weka.
3. Sula ya 3:5-4:6, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto, malinga chatenda n'dibaluwa dyake dyohe.
4. Sula ya 4:7-18, Paolo àmalilila kwa kuhumya disalamu na maeleso kuva, baluwa aino isomwe mmakuwa lanji la vakúkulupila la ku Laodikiya.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila
nnyetu Timoseo. Kwa kutamwa kwake mwene Nnungu,
nangu ǹnichemwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto.
2 Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila avetu kupitila ku-
lundanywa kwetu na Kilisto, mwenu mmanu mma Nnungu
mukulupîka, muikâla imanga ya ku Kolosayi. Tùnnyuwilanga
inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu, ììve pamo
na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Vakolosayi na kuvayuwila

3 Tùnshukulu Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto,
kila patunnyuwilanga mwenu,
4 kwa kuva, tùnipilikana namuna chimunkulupila Yesu
Kilisto na namuna chimuvatamwa vanu va Nnungu.
5 Mwanda ntandi pamunahubiliwije ujumbe aula wa uhiu
uyamba Malove Lambone, mwenu mwanipilikana kuyamba
lilolelo liyamba àlalá lamuvikiwije kulihunde. Lilolelo ane-
lyo njo nsingi wa ing'ulupa yenu na itamwi yenu.
6 Malove alano Lambone làvenkuhalija kuhumya vihepo
na kuyanjala pachilambo chammalele malinga chiitendeke
kwenu mwenu kutandikila liduva alila limupilikene na ku-
umala mwalehu uhiu uyamba inema ya Nnungu.
7 Mùnilihunda uhiu anewo uyamba inema ya Nnungu
kuhaloka kwa Epafila, ntumishi nnyetu. Nang'e nni ntumishi
akulupîka wanga Kilisto, akôla madengo kwajili yenu,
8 na njo atuhaulidîle kuyamba itamwi yenu imujaliwije na
Umumu Wanaswe.
9 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patuhopela kun-
nyuwilanga mwenu, kutandikila liduva alila litupilikene ha-
bali dyenu. Tùnnyuwa Nnungu annyululihe kumala mwalehu
àlalá lalalembela, na kumwombajanga lúnda na ding'ano dya
chinnungu.
10 Tùnnyuwilanga anelo uchinga mupate kuikalanga kwa na-
muna intumbyânga Nang'olo, na kunkatapalila kwa mambo
lammalele. Na kwa kuikala uchocho, muchimupe kila na-
muna ya vihepo vyambone na kuhalija kummala mwalehu
Nnungu,
11 na Nnungu achiantayange dimongo dya kila namuna
kwa uweso wake nkulu, uchinga mupate kuva na ilindilidi
na ipililidi. Na kwa kuhangalala,
12 muchimunshukulu Nnungu Atata, annyululihîje mwenu
kuva mmanu mulembelêwa kupwechela sehemu yenu ya
mapala lavaungulidile vanu vake vaikalânga munng'anje wa
Nnungu.

13 Kwa kuva, nang'e ànitupoha kuhaloka muutawala wa lupi
nkutuingija mu Ufalume wanga Mwanawe wantamwije.
14 Na kwa kupitila kwa Mwanawe, hwetu tùnikombolewa
kwa kusamehewa masambi letu.

Kilisto nni nkulu wa viumbe vyammalele

15 Kilisto nni nfano uhiu wa Nnungu akáonekana,
nanang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikànambipwawa na nni nkulu wa viumbe vyammalele.*
16 Kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele víniumbwa,
viumbe vya nchilambo achino na nchilambo chikáonekana,
viumbe vyonekâna na vikáonekana,
ikàva nni vafalume au vakulu au vatawâla au vavêle na mamulaka va nchilambo chikáonekana.
Na Nnungu àniviumba viumbe vyammalele kwa kupitila nang'e na kwajili yake.
17 Nang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikànambipwawa,
na kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele vìhweneha chihi kupwawa.
18 Nang'e njo muti wa mmili wake, yani vanu vankulupîla Yesu.
Na nni chitandikilo cha umi wa mmili anewo,
kwa kuva, nang'e njo ntandi kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle,
uchinga ààve nkulu wa viumbe vyammalele.
19 Kwa kuva, Nnungu mwene íninkatapalila ukamilifu wake wammalele wa chinnungu ùùve nkati mwa Kilisto,
20 na kuvipatanisa viumbe vyammalele na mwene kwa kupitila Kilisto.
Kwa kuva, kupitila myadi yanga Kilisto imwadilîke munsalaba,
Nnungu nkutenda pààve na amani, muviumbe vyammalele na mwene,
viumbe vya nchilambo achino na vya nchilambo chikáonekana.

21 Anepo patandi mwenu mwanihapukana na Nnungu, na
múvele amongo vake ing'anya ya mawaso lenu na matendo
lenu lahakalenge.
22 Henga vino, Nnungu ànimpatanisanga na mwene kwa
mmili wanga Yesu, kwa indila ya kuhwa kwake, uchinga
Nnungu amwonange kuva mmanu mmanaswe, mmanu
mukávele na chilema wala lawama yoheyo pameho pake.

---

* **1:15** Nchigiliki ìlembwijé "chihungumikova" kwa kuva mwana ntandi kuvalekwa ààva nnongoledi na nkulu va vana vammalele.

23 Henga mwenu mùlembelewa muhwenehe kuikalanga muing'ulupa, munatikinywe na kulileka alila lilolelo limupete mahiku lamupilikene Malove Lambone. Nangu Paolo ǹnivikwa kuva ntumishi wa kuhubili Malove Lambone, àlalá layanjajîjwe kwa vanu vammalele va pachilambo.

Madengo langa Paolo nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu

24 Hambi nangu nahangalalila ibaniki yangu kwajili yenu mwenu. Kwa kuva, kubanika kwangu chimmili kùhweneha itimilisi ya ibaniki ya Kilisto ilembelêwa kwajili ya mmili wake, yani vanu vammalele vankulupîla Yesu.

25 Nangu ngùjukile kuva nintumishi wa vanu vankulupîla Yesu kupapatana na madengo lángupèlè Nnungu kwajili yenu. Na madengo lene nni kuyanjaja Lilove lya Nnungu saana.

26 Lilove anelyo nni àlalá makudungilo lanapihike kutandikila anepo kala, kwa vívelèkwà vyammalele, henga vino ànilahunukula kwa vanu vake.

27 Kwa kuva, Nnungu álembedile vanu vake vamale kuva, ukulu nkulu wanga Kilisto nni chalumo na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Na makudungilo anelo lávele kuva, Kilisto aikale nkati mwenu, na anelyo lìmaiha kuva mwenu muchimukumile ukulu wa Nnungu.

28 Bahi hwetu tùnnyanjaja Kilisto kwa vanu vammalele. Tùnan'duma na kunnyunda kila munu kwa lúnda lwammalele, uchinga tuvayangate vanu vammalele vàhwikile kuva vakamilifu kwa kulundanywa kwavo na Kilisto.

29 Bahi ing'anya ya anelyo, nalikambyakambya akuno ungutumbama kwa dimongo adila ding'ulu dya Kilisto dikôla madengo nkati mwangu.

2

1 Ngùlembela mumale namuna chingutumbama kukola madengo kwajili yenu, na kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va imanga ya ku Laodikiya na kwajili ya vammalele vakánapata kungwona kwa meho.

2 Ngùtenda uchocho uchinga vakamywe mitima na kulundanywa muitamwi. Henga namene vapate kuva na uhakika mwalehu uhalokâna na elimu ya chinnungu. Anepo nni pavambemala mwalehu makudungilo la Nnungu lanapihike, yani kummala Kilisto mwene.

3 Kwa kuva, nkati mwake dìpihijwe hasina dyammalele dya lúnda na elimu ya chinnungu.

4 Nìnnyaulilanga mwenu malove alano uchinga munu woheyo anannambilange kwa malove la kuutila.

5 Ikànava nangu ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu
yangu ìvele pamo na mwenu, na nangu nahangalala kupi-
likana namuna chimuikalanga saana na kuhwinga mu-
ing'ulupa yenu kwanga Kilisto.

Ikalanga kwa kumpapata Kilisto mwene akee mahundo la vanu

6 Kwa kuva mùnimpwechela Yesu Kilisto kuva Nang'olo
wenu, bahi ikalanga kwa kumpapata nang'e.
7 Mumelelee dinyiya nkati mwake, mulidenge nkati
mwake na kuhwinga muing'ulupa, malinga chimuhundwije,
na mùùve mmanu muumbêlwe na shukulani.
8 Lyongolelange, munu anannyocheje kwa lúnda lwa
mahundo la vanu, lwa kulambila lulisingîla mihambo ya
vanu na dimongo dikáonekana dya nchilambo achino, henga
lukálisingila Kilisto mwene.
9 Kwa kuva, mummili wanga Kilisto mùvele ukamilifu
wammalele wa Nnungu.
10 Na kwa kulundanywa na Kilisto, mwenu mùnikamilika.
Nang'e njo avatawâla vatawâla vammalele na vavêle na ma-
mulaka vammalele.
11 Na kwa kupitila kulundanywa nawe, mwenu
múniyalulwa, akee kwa makono la vanu, henga mùyalwilwe na
mwene Kilisto, yani kuiusa asili yenu itawalîwa na sambi.
12 Kwa kuva, músikwije pamo na Kilisto kwa indila ya
ubatiso wenu, na múnifufulwa pamo nanang'e ing'anya ya
kukulupila dimongo dya Nnungu anfufwîle kuhaloka kwa
vanu vahwîle.
13 Anepo patandi mwenu mwávele muchi múnihwa ing'anya
ya masambi lenu na kutouswa asili yenu itawalîwa na sambi.
Henga vino, Nnungu ànfufwile mwenu pamo na Kilisto, akuno
watusamehe masambi letu lammalele,
14 na kupukutanga baluwa ya madeni letu na masitaka
lachitusitaki. Ánilapukutanga mwalehu kwa kulakomelela
munsalaba wa Kilisto,
15 akuno wavapakanyola dimongo vatawâla na vavêle na
mamulaka va nchilambo chikáonekana, wavataya dihoni
palangele kwa kuvalema kwa indila ya nsalaba.
16 Bahi munu woheyo anánnyukumu mwenu kuyamba
vyakulya au vikumbilo, au kuyamba sikukulu fulani, ikàva
sikukulu ya mwedi wahambi au ya Liduva lya Kuyewelela.
17 Mambo anelo lammalele làvele muchi chimbwehedi cha
mambo àlalá lachiida, henga uhiu wa lammalele nni Kilisto
mwene.
18 Munákubali kuhukumiwa kuva mukáfala na munu
chihi alilangûja kwa pawelu kuva nang'e nni munu wa
kulisulupuha kwa kuubaniha mmili, na munu avabûdu

malaika. Munu wa namuna aneyo àlona maono lake kuva la
mana, na kulitapa chihi bule kuyamba ding'ano dyake dya
chimunu.
19 Munu aneyo nanga pakamulana na Kilisto ajukîle kuva
muti wa mmili, yani vanu vankulupîla nang'e. Kwa kuva,
kwa kulundanywa na Kilisto, mmili wammalele ùnaliswa
saana na kulundanywa pamo kwa vihundo vyake na mi-
nanga yake, uchinga upate kukulumuka kupapatana na na-
muna Nnungu chauhululiha kukulumuka.
20 Mwenu múnihwa pamo na Kilisto na kukombolewa
kuhaloka n'dimongo dikáonekana dya nchilambo achino.
Mwadachi mùikalanga kavila muchi vanu va chilambo achino
kwa kunamatijwa kukamula amuli malinga adino,
21 “Munakamule achino!” “Munayeje anecho!” “Munaguse
achino!”?
22 Amuli anedyo dyammalele dìyamba vitukutuku vyon-
dongêka, upala pavitumiwa. Na anedyo dyammalele nni
malaijo chihi na mahundo la vanu.
23 Na amuli anedyo dyònekana kuva muchi dìvele na lúnda
kupapatana na namuna ya ibada ivalitungidile vene na na-
muna yavo ya kulisulupuha kwa kuubaniha mmili. Henga
amuli anedyo nanga padifala kudidivila tama dya mmili.

3

Umi wa kala na umi wahambi

1 Bahi kwa kuva mùnifufulwa pamo na Kilisto, bahi tahanga
mambo lavêle muha, pachinu páikâla Kilisto, m'bali wa
kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu.
2 Disungu dyenu dììve mmambo lavêle muha, na wala akee
mmambo la pachilambo.
3 Kwa kuva, mwenu mwanihwa, na umi wenu uhiu
ùnikondwa pamo na Kilisto nkati mwanga Nnungu.
4 Kilisto nni umi wenu uhiu, na pámbehunukulîwa kav-
ila, bahi na mwenu muchimuhunukuliwe pamo na nang'e
muukulu wake.
5 Bahi layahilangile kulehu mambo lammalele la pachil-
ambo lavêle nkati mwenu, yani umalaya na uhakwa na lukou
na ditama na mawaso lahakalenge. Na munang'unukile, kwa
kuva kung'unukila kulinganana na kudyabudu disanamu.
6 Bahi ing'anya ya makosa anelo, asila ya Nnungu ìvenkwida
kwa vanu anevo.
7 Anepo patandi na mwenu uchocho múikalanga kwa na-
muna uyoyo pamuchitawaliwa na mambo anelo la masambi.
8 Henga vino yahilangila kulehu mambo alano lammalele,
kutunduwila na kusunala na lahakalenge na kulambililana
na kutangola malove lahakalenge.

9 Munalambilane mmene kwa mmene, kwa kuva
mùniukudumbula mwalehu unu wenu wa kala pamo na
matendo lake,
10 na kuuwala aula unu wa hambi uhwenêha kutendwa
kuva wahambi kila uhiku kupapatana na nfano wa Nnungu,
Nkúumba wake, uchinga mupate kummala mwalehu.
11 Bahi anepo nanga cha Nnyahudi wala munu akávele
Nnyahudi, nanga cha munu ayalwîke wala munu akáyalwike,
nanga cha munu akávele N'giliki wala mwenedi wa ku Sikita,*
nanga cha ntumwa wala munu akávele ntumwa. Henga
Kilisto njo kila chinu na àikala nkati mwetu hwetu tuvam-
malele.
12 Mwenu nni mmanu mma Nnungu, nang'e ànintamwanga
na kuntandolanga kwajili yake mwene. Bahi mùùve na
ntima wa chididi na uwambone na kulisulupuha na upole na
kupililila.
13 Mupililane na kusameheana mmene kwa mmene
muuhiku wohewo munu pávà na lilove lya kunsitaki munu
yunji. Sameheana, malinga Nang'olo chansamehite mwenu.
14 Pamo na anelo lammalele, ikamulihange itamwi, kwa
kuva itamwi njo ikamilîsa anelo lammalele.
15 Amani ya Kilisto itawale mmitima yenu, kwa kuva
mwenu mùnichemwa kuva mmili umo uchinga muikalange
kwa amani. Na mùùve mmanu mma kushukulu.
16 Bahi mitima yenu ìumbajwe namene ujumbe umwâmba
Kilisto, kwa kuhundana na kudumana na kwa kumwim-
bila Nnungu malove la Zabuli na dihimu dya kunnombolela
Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu, akuno umuimba na
kunshukulu Nnungu mmitima yenu.
17 Kila chinu chimutenda au kutangola, chitendange akuno
umumala kuva mùchitenda kwa niaba ya Nang'olo Yesu, na
munshukulu Nnungu Atata kupitila nang'e.†

Malaijo la n'ding'ande dya vakúkulupila

18 Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga
chitulembelewa kutenda tuvanu tùvá Nang'olo.
19 Na mwenu mmalume, vatamwange ajavenu, na wala
munavavenge.
20 Mwenu mmavana, vapilikane vammalêke kwa mambo
lammalele, kwa kuva kutenda uchocho kunankatapalila
namene Nang'olo.

---

* **3:11** Vanu va ku Sikita váháúlíká kuva nni vapagani, vanu váikâla uwamba.

† **3:17** Apano Paolo àlembile "tendanga lammalele mulina lya Nang'olo Yesu." Mmahiku anelo kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nang'olo fulani, yavele na mana kuva àchitenda kwa niaba yake. Maeleso layâmba mulina, lola Yohana 1:12.

21 Na mwenu anga atata, munavasunaje vavana venu,
uyopa vànakata tama.
22 Mwenu mmatumwa, vapilikane vanang'olo venu va
apano pachilambo kwa mambo lammalele. Tendanga uchocho kwa ntima helele ing'anya ya kunnyopa Nnungu, na akee
kwa kulipakaha kwa vanang'o apala pavamwonanga.
23 Na kila chinu chimutenda, muchitende kwa ntima wenu
wammalele, malinga mùntumikila Nang'olo Yesu na akee
munu.
24 Mukumbukile kuva, Nang'olo achiamwing'ange mwenu
mapala àlalá lavavikidile vanu vake. Kwa kuva, Kilisto nni
Nang'olo wauhiu umuntumikila.
25 Henga ayula atênda lahakalenge, àmbelipwa kupapatana
na lahakalenge latendile, kwa kuva Nnungu nanga palola
kumeho kwanga munu.

4

1 Mwenu anang'olo, vatendele vatumwa venu la haki
na àlalá lalembelêwa vatendewe, akuno umumala kuva na
mwenu uchocho mùvele na Nang'olo wenu kulihunde.

Malaijo lanji

2 Lihumyange mwalehu kunnyuwanga Nnungu. Muhwenehe kuva meho kwa kunnyuwa Nnungu akuno umunshukulu.
3 Na mutuyuwile na hwetu uchinga Nnungu atwing'e wasa
wa kuhubili Lilove lyake liyâmba makudungilo lake lanapihike kumwamba Kilisto. Na nangu vino ǹnifungwa kwajili ya
kulatendanya anelo.
4 Bahi nguyuwile uchinga ngupate kulapisulanga Malove
Lambone, malinga chingulembelewa kutenda.
5 Mùùve na lúnda pamuikalanga na vanu vakákulupila,
akuno umuutumila saana uhiku umuvenawo.
6 Malove lenu làlembelewa lààve lambone na la kuvautila
vanu maduva lammalele, uchinga mumale namuna ya kunnyang'ula saana kila munu.

Disalamu dya ntululilo

7 Tikiko achiannyaulilange habali dyangu dyammalele.
Nang'e nni nkúkulupila nnyetu akulupîka namene na nni ntumishi nnyangu mmadengo la Nang'olo.
8 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma kwenu mwenu
uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange
mitima yenu.
9 Nìntuma pamo na Onesimo, nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene. Nang'e nni munu akulupîka namene na nni
yumo wa vanu va kwenu. Bahi vanu anevo vavili vachivannyaulilange mambo lammalele latendêka akuno.

10 Alistaliko nfungwa nnyangu ànansalimilanga. Uchocho
na Mako nnyuvani mwave Banaba na nang'e ànansalimilanga.
Mwenu mùnipata tayali malaijo lamwâmba Mako, bahi akàida
kwenu mwenu mpwechelange saana.
11 Na Yesu uvanchema Yusto, nanang'e ànansalimilanga.
Avano weka njo Vayahudi vakulupidîle vatumîka pamo na
nangu kwajili ya madengo layâmba Ufalume wa Nnungu, na
vàningutuja namene ntima.
12 Epafila yumo wa vanu va nnikuwa lyenu nanang'e
ànansalimilanga. Nang'e nni ntumishi wa Yesu Kilisto, na
nanga pahopela kumpanyanila mwenu kwa kunnyuwilanga
uchinga muimile kwa kuhwinga akuno umutandeka chin-
nungu na kuva tayali kutenda mwalehu àlalá lalalembela
Nnungu.
13 Nangu nahulula kushuhudila kuva, nang'e
ànalikambyakambya namene kwajili yenu na kwajili ya
vakúkulupila va ku Laodikiya na ku Hielapoli.
14 Luka, n'ganga wetu utuntamwa namene, pamo na Dema,
na vanang'o vànansalimila.
15 Vasalimilange vakúkulupila avetu va ku Laodikiya, pamo
na nnumbwetu Nimfa chalumo na likuwa lyammalele lya
vanu vankulupîla Yesu, likojâna nng'ande mwake.
16 Baluwa aino paimbesomwa kwenu mwenu, tenda kila
lihululîka ikasomwe na kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu
lya ku Laodikiya. Na mwenu uchocho muisome baluwa ini-
itumile kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya.
17 Nnyaulilange Alikipo kuva, atende kila lihululîka atimise
madengo àlalá lapewije na Nang'olo.
18 Nangu Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono
wangu nimwene. Na kumbukilanga kuva ngùvele nchi-
hungo. Nangu nìnnyuwilanga inema ihalôka kwanga Nnungu
ìive pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vasesalonike

Baluwa inandi ya Vasesalonike ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1) mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ìnahululika kuva Paolo áilembile baluwa aino mmahiku alala lanaikele namene aneko ku Kolinso, kwa myedi kumi na nane (Matendo 18:1-18). Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo ìnilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike lítandilike na Vayahudi kadiki na Vagiliki njo vanavele vohe.

Kwa kuva Paolo nanga panahulwile kuisalila aneko ku Sesalonike kwa maduva lohe bada ya kutandiliha likuwa anelyo lya vakúkulupila, bahi, nkuituma baluwa aino uchinga avakamye mitima na kuvahunda vakúkulupila va aneko. Baluwa aino ìlonjelela mambo lohe, na ìvele na mahundo lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto. Uchocho, Paolo àlonjelela kwamba kuuya kwanga Kilisto, kwa kuva, yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo (sula ya 1:6, 2:14-16). Paolo átumidile habali aneyo ya kuuya kwa Yesu Kilisto malinga indila ya kuvakamya mitima uchinga vahwinge muing'ulupa, na kuvahimya vaikale kwa kunkatapalila Nnungu (sula ya 5:6-8).

Uinjipihi wa baluwa ya Vasesalonike

1. Sula ya 1, Paolo àtandilika baluwa aino kwa kuvasalimila Vasesalonike na ànshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 2-3, Paolo àelesa ing'anya inantendile atime unavalola kavila na namuna chakatapaliwije na habali dyavo dyapewije na Timoseo kuva vavenkuhweneha kuikamuliha ing'ulpa yavo mpaka vino. Uchocho, Paolo àvahaulila Vasesalonike kuva Nnungu akàvachimulila indila ya kwida achiaide unavalola.
3. Sula ya 4:1-5:15, Paolo àelesa namuna chivalembelewa vaikale Vakilisto kupapatana na lilolelo lyao lya kuuya kwa Kilisto.
4. Sula ya 5:16-28, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila vakúkulupila, akuno wavaamulisa vaisome baluwa aino muyo mwa vakúkulupila vammalele.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa
Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya
vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu
mma Atata Nnungu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Hwetu tùnnyuwilanga mwenu inema na amani, vììve pamo
na mwenu.

Iikadi na ing'ulupa ya Vasesalonike

2 Tùnanshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu
mwenu mmammalele, akuno utunkumbukilanga kwa kun-
nyuwilanga bila kuhopela.

3 Patunshukulu Nnungu Atata wetu, hwetu
tùnankumbukilanga mwenu pameho pake namuna
chimulanguja ing'ulupa yenu kwa kuntumikila Nnungu,
na namuna chimutumbama kukola madengo ing'anya ya
itamwi yenu na namuna lilolelo lyenu kwanga Yesu Kilisto
chilihwingile.

4 Mmakukulupila avangu mutâmwa na Nnungu, hwetu
tùnimala kuva Nnungu ànintandolanga kuva mmanu vake.

5 Kwa kuva, Malove Lambone lamwâmba Yesu nanga
palanaidile kwenu mwenu kwa malove weka. Henga
patunaidile unannyubililanga mwenu, túidile na dimongo
dya Nnungu na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe,
akuno utumala kuva achila chitutangola nni cha uhiu.
Mwenu mùnimala namuna chituchiikalanga pamo na mwenu
uchinga mupate faida.

6 Mwenu múpapete nfano wetu na nfano wa Nang'olo.
Ikànava múnibanihwa namene, henga múpwecheledile lilove
lyanga Nnungu kwa ihangaladi ihalôka kwa Umumu
Wanaswe.

7 Bahi kwa indila aino, mùlangujije nfano ukatapele kwa
vakúkulupila vammalele va chilambo cha ku Makedoniya na
ku Akaya.

8 Kwa kuva, kupapatana na itumbami yenu, kutandikila
kwenu mwenu lilove lya Nang'olo líniyanjajika, na akee chihi
nchilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya bahi, henga
habali dya ing'ulupa yenu kwa Nnungu díniyanjala kila pach-
inu, ata hwetu nanga patunavele na haja ya kutangola lilove
lyohelyo kwamba Malove Lambone.

9 Vanu anevo vànahaula namuna chimunatupwecheledile
patunahwikile kwenu mwenu na namuna chimulekile
kudyabudu disanamu, nkuntumikila Nnungu avêle na umi,
yani Nnungu wa uhiu.

---

* **1:1** Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila.

10 Na vànahaula namuna chimunnindilila Yesu, Mwanawe
Nnungu asulupuke kuhaloka kulihunde. Aneyo Nnungu njo
ananfufwile Yesu kuhaloka kwa vanu vahwîle, na Yesu njo
atupôha kuhaloka mugasabu ya Nnungu iîda.

2

Utumishi wanga Paolo aneko ku Sesalonike

1 Mmakukulupila avangu, mwenu mmene mùnimala kuva,
mwanda wetu kwenu mwenu ukánavele wa bule.
2 Malinga chimumaite kuva, kabla tukànambihwika kwenu
mwenu, tútandilike kubanihwa na kutangolwa malove la-
hakalenge muimanga ya ku Filipi. Henga pamo na mambo
anelo, Nnungu átutendile tunnyubilile mwenu Malove lake
Lambone bila kuyopa.
3 Mahundo letu nanga palanavele la kulambila wala nanga
palanakudungidile mambo lahakalenge na wala nanga
palachinkumba munu.
4 Henga maduva lammalele tùtangola chihi chalambela
Nnungu, kwa kuva nang'e átuwene kuva tùnafala kwa
madengo la kuhubili Malove Lambone. Hwetu tukátaha
kuvakatapalila vanu, henga tùlembela tunkatapalile Nnungu
alolêha mmitima yetu.
5 Malinga mwenu chimumaite kuva, wala nanga liduva
kananga limo litunatangwele malove la kulipakaha kwa
vanu wala nanga patunalembedile kupata dimali kwa sili,
Nnungu njo shahidi wetu.
6 Wala nanga patunalembedile kupata imbili kuhaloka
kwa vanu, wala kwenu mwenu, wala kwa vanu vanji.
7 Kwa kuva, hwetu nni mitume tùvá Kilisto, bahi tùnahulula
chihi kulonga vitukutuku fulani kwenu mwenu. Henga
hwetu túvele tuvapole kwenu mwenu muchi mama
chavakambikambila vana vake.
8 Hwetu twanantamwanga namene mwenu, mpaka
twávele tayali akee kunnyubilila chihi Malove Lambone,
henga pamo na kutenda lammalele latuhulwile uchinga
tunnyangatange mwenu.
9 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnakumbukila
namuna chituchibanika kwa kukola madengo lakamajanga.
Patuchinnyubilila Malove Lambone la Nnungu, túkola
madengo chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyo
wa kwenu.
10 Mwenu mmene nni mmashahidi vetu, na Nnungu
uchocho ànashuhudila kuva, patuchiikala kwenu mwenu
mmakukulupila, túikala kwa uwanaswe na kutenda lalalem-
bela Nnungu na bila kuva na likosa lyohevyo kwenu mwenu.

11 Mùnimala saana kuva, twantendeledile kila munu muchi
atata chavatendela vana vake mwene.
12 Hwetu twaninkamyanga na kuntujanga mitima na kun-
nyuwanga namene muikalange muchi chalembela Nnungu
ankumbulânga mwenu uchinga muinjile mu Ufalume wake
na ukulu wake.
13 Kavila, tùlembelewa tùnshukulu Nnungu maduva
lammalele kwajili ya chinu achino, pamunapilikene
lilove lya Nnungu kuhaloka kwetu hwetu, nanga
pamunalipwecheledile muchi lilove lyanga munu, henga
múlipwecheledile muchi lilove lya Nnungu, na nni muhiu
kuva njo chiivele. Lilove anelyo njo likôla madengo mmitima
yenu mwenu mmakukulupila.
14 Mmakukulupila avangu, mambo ulâla lanahumidile
nchilambo cha ku Yudeya mmakuwa la vanu va Nnungu
vankulupîla Yesu Kilisto, nni ulolo lankojîje na mwenu. Kwa
kuva, mwenu múbanihwije na avenu vakávele Vayahudi, ma-
linga Vayudeya chivanabanihwije na Vayahudi avavo.
15 Vanang'o njo vanammwalele Nang'olo Yesu pamo na
manabii na kutubaniha na hwetu. Vanang'o nanga pavankat-
apalila Nnungu, na nni amongo va vanu vammalele!
16 Vànatumbama kutudivila tunavahubilile Malove Lam-
bone vanu vakávele Vayahudi uchinga vanapohwe. Uvila
nni chivahwikila ntululilo wa masambi lávatendìlè maduva
lammalele. Henga ntululilo wake gasabu yanga Nnungu
ìnivamatokela.

Paolo àlembela avone Vasesalonike

17 Mmakukulupila avangu, hwetu túhapulanyijwe na
mwenu chimmili kwa chipindi chihi chijoko, henga
tukanahapulanyijwe na mwenu chinnungu. Bahi ing'anya
ya kuva na hamu namene ya kumwonanga, twanitumbama
namene uchinga tumwonange kavila!
18 Hwetu twanikudungila kwida kwenu mwenu, asa nangu
Paolo. Myanda yohe nangu nanilinga kupanganika, henga
Nanchindenga ánitudivila.
19 Kwa kuva, mwenu weka njo lilolelo lyetu na ihangaladi
yetu na litaji lyetu lya ushindi litumbelinowela muyo mwa
Nang'olo wetu Yesu, pambeuya.
20 Nni muhiu kuva, ing'anya yenu mwenu, hwetu tùnalyona
na kuhangalala.

3

1 Na ntululilo wake, hwetu nanga patunahulwile kupililila
kavila. Bahi nkwona wasa tuisalile weka ku Asene,
2 na kuntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu Timoseo,
munu antumikîla Nnungu pamo na hwetu kwa kuyanjaja

Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Túntumile kwenu
mwenu uchinga apate kunhwingiha na kunkamyanga
mwenu mitima yenu muing'ulupa yenu,
3 uchinga munu woheyo mmwenu anatikinywe ing'anya
ya kulaga kwapata. Mwenu mmene mùnimala saana kuva,
kulaga malinga aneko kùnilembelewa kutukoje.
4 Kwa kuva, patunavele pamo na mwenu, twaninnyaulila
kuva, tuvammalele tumbelagihwa, na njo uchocho chiihu-
midile malinga chimumaite.
5 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panguwene kuva
nikáhulula kuhweneha kulindilila, bahi nkuntuma Timoseo
uchinga ngupate kumala habali dya ing'ulupa yenu. Nangu
ngúlipwelela chihi kuva, panjika ayula Nanchindenga,
nkúkumba ànilinga kummatohanga mwenu, na madengo
lammalele latukodile kwenu mwenu làyahike chihi bule.
6 Henga vino Timoseo ànikamola kwetu hwetu kuhaloka
kwenu mwenu. Àidile na habali dyambone kuyamba
ing'ulupa yenu na itamwi yenu. Ànituhaulila kuva, maduva
lammalele mùnatuhimukila kwa kuhangalala, na kuva mùvele
na hamu namene ya kutwona, malinga na hwetu chituvele
na hamu ya kumwonanga mwenu.
7 Bahi mmakukulupila avangu, kubanika na kulaga
kwammalele kútupàtà, tùnikamywa mitima na mwenu kwa
kupilikana habali dya ing'ulupa yenu.
8 Kwa kuva, vino tùnahulula kutula chimbweha kwa kum-
wona mwenu chimuhweneha kunkulupila Nang'olo.
9 Nangu nikámala namuna ya kunshukulu Nnungu kwajili
yenu mwenu ing'anya ya kuhangalala kwammalele kutuve-
nakwo muyo mwanga Nnungu kwajili yenu.
10 Chilo na muhi tùnatumbama kunnyuwa Nnungu uchinga
tupate indila ya kumwonanga mwenu kavila na kunnyenje-
jija achila chimupungukiwije muing'ulupa yenu.
11 Bahi tùnnyuwa Atata wetu, yani Nnungu mwene, na
Nang'olo wetu Yesu, vatuchimulile indila uchinga tupate
kwida kwenu mwenu.
12 Na Nang'olo antende mukulumuke na kuyenjejeka
muitamwi imuvenayo mmene kwa mmene na kwa vanu
vammalele, malinga na hwetu chituntamwanga mwenu.
13 Uchocho, tùnnyuwa Nnungu ahwingihe mitima yenu
uchinga mupate kuva mmanaswe na bila likosa muyo
mwanga Nnungu Atata wetu, nniduva alila lyambeuya
Nang'olo wetu Yesu, pamo na vanu vake vammalele.

4

Kuikala kwa kunkatapalila Nnungu

1 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu twaninnyunda na-
muna chimulembelewa kuikalanga uchinga mupate kunkat-
apalila Nnungu, malinga chimuikalanga vino. Na vino
tùnnyuwanga namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu,
muhalije namene kunkatapalila Nnungu.
2 Kwa kuva, mùnimala nni malaijo ntwani latumwing'enge
mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu.
3 Chitukutuku chalembela Nnungu nni kuva, mwenu
mùùve mmanaswe. Bahi linyemyange na umalaya.
4 Kila munu mmwenu àlembelewa amale namuna ya kuuhu-
lula mmili wake kwa hali ya uwanaswe na ya eshima,
5 na akee kwa kulilekelela kutawaliwa na tama dya mmili,
malinga vanu vakánkameke Nnungu chivatenda.
6 Bahi kuyamba malove anelo, munu woheyo mmwenu
àlembelewa anankosele nkúkulupila nnyake wala kunkumba.
Hwetu twaninnyaulilanga kwamba mambo anelo na
kun'dumanga kuva, Nang'olo àmbevahukumu asabu vanu
vatendânga mambo malinga anelo.
7 Kwa kuva, Nnungu nanga patuchemile uchinga
tuikalange kwa uhakwa, ila tuikalange kwa uwanaswe.
8 Bahi munu woheyo alahîta mahundo anelo, akánnyita
munu, ila ànnyita Nnungu amwing'ânga mwenu Umumu
wake Wanaswe.
9 Na kuyamba kuvatamwa vakúkulupila avenu, akee lasima
kunnembilanga lilove lyohelyo, kwa kuva mwene Nnungu
àninnyundanga mwenu kutamwana.
10 Nni muhiu kuva, mwenu mùnavatamwa namene
vakúkulupila avenu vammalele va chilambo cha ku
Makedoniya. Henga hambi tùnnyuwanga mwenu
mmakukulupila avetu, muhalije namene kuvatamwa.
11 Tumbama namene kuikalanga kwa amani. Kila munu
alole mambo lake mwene na kukola madengo kwa makono
lake mwene malinga chitunnaijenge.
12 Kwa kutenda uchocho, muchimulombolewe na vanu
vakánkulupila Yesu, na wala nanga pamumbelambela kuyan-
gatwa na vanu vanji kwa àlalá lamumbesikikila.

Kuuya kwanga Nang'olo Yesu

13 Mmakukulupila avetu, hwetu tukátamwa munamale ha-
bali dya avala vahidîle, uchinga munave na lihindambi
muchi vanu vanji vakávele na lilolelo.
14 Kwa kuva, hwetu tùnakulupila kuva, Yesu ánihila na ku-
fufuka, uchocho tùnakulupila kuva, Yesu pambeuya, Nnungu
àmbevafufula vanu avala vanahidile akuno uvankulupila Yesu
na kuvatenda vaide kwake chalumo na Yesu.

15 Kwa kuva, kupapatana na mahundo la Nang'olo,
tùnnyaulilanga uvila, uhiku wambeuya Nang'olo, hwetu
tumbekôjwa tuvèlè tuvumi, tukambevalongolelela avala
vahwîle.
16 Kwa kuva, amuli ya Nnungu paimbehuma, na lidi lya
malaika nkulu palimbepilikanika, na lipenga lya Nnungu
palimbeuma, Nang'olo mwene àmbesulupuka kuhaloka kuli-
hunde. Koka avala vahidîle akuno uvankulupila Kilisto,
vafufuliwe hoti.
17 Anepo hwetu tuisalidîle, tumbekôjwa tuvèlè tuvumi
uhiku anewo, tùmbetwaliwa pamo na vanang'o mmahunde,
uchinga tukanchingamile Nang'olo kumahunde. Bahi
tùmbeikala pamo na Nang'olo maduva lammalele.
18 Bahi mwenu kamyana mitima kwa malove alano.

5

1 Mmakukulupila avangu, akee lasima nangu ninnembi-
langile mwenu kuyamba habali ya lisaa na uhiku umbe-
humîla mambo anelo.
2 Kwa kuva, mwenu mmene mùnimala kuva, liduva lyam-
beuya Nang'olo lìmbekamola nniduva limukalolela, malinga
nkwiva chaida nachilo.
3 Vanu pavambekuva uvahaula kuva, “Pàvele na amani na
usalama,” anewo nni uhiku uvambekumbwa na iyondongeki
kwa gafula malinga uchungu chunkoja mmahe avêle na chi-
tumbo, na wala nanga pavambehulula kupalanyoka.
4 Henga mwenu mmakukulupila avetu, mwenu nanga pa-
muvele nnupi, bahi ing'anya ya anelyo, liduva anelyo nanga
palimbenkojanga kwa gafula muchi nkwiva.
5 Kwa kuva, mwenu mmammalele nni mmanu muikâla
munng'anje, yani ni mmanu mma muhi. Hwetu tukee tu-
vanu tùvá chilo wala tùvá nnupi.
6 Bahi tunalale luwono muchi vanu vanji, henga tùùve
meho na tulikamulange.
7 Kwa kuva, avala valâla luwono vàlalá chilo, na avala
vakalêwa vàkalewa chilo.
8 Henga hwetu nni tuvanu tùvá muhi, tùlembelewa tùùve
tuvanu tùvá kulikamulanga. Na tùlembelewa tuwale ing'ulupa
na itamwi, muchi likakamba lya kulichingila mmihuva, na
lilolelo lyetu lya upohi lìive muchi kofiya ya kutuchunga.
9 Kwa kuva, Nnungu nanga panatuchemile uchinga tupate
gasabu yake, ila tupate kupohwa kwa indila ya Nang'olo wetu
Yesu Kilisto.
10 Nang'e ánihila kwajili yetu hwetu, uchinga pambeuya
tupate kuikala pamo na nang'e ikàva tùmbekuva tuvèlè tuvumi
au tuhwìlè.

11 Bahi kamyana mitima na kudengana muing'ulupa, ma-
linga chimutenda vino.

Malaijo na disalamu dya ntululilo

12 Hambi mmakukulupila avetu, tùnnyuwanga muvaeshimu
avala vatumbâma kukola madengo la Nang'olo mmwenu,
avala vannodyânga na kunnyundanga namuna ya kuikala
Chikilisto.
13 Veng'e eshima ing'ulungwa na kuvatamwa, ing'anya ya
madengo lavo lavakola. Na muikalange kwa amani mmene
kwa mmene.
14 Mmakukulupila avetu, hwetu tùnannyuwanga namene
muvadumange valêmwa na kuvakamya avala vadidimênge
mitima na kuvayangata avala vadabadânga muing'ulupa, na
mùùve mmanu mma kuvapililila vanu vammalele.
15 Kaleha, munu woheyo anampindikule nnyake
lahakalenge kwa lahakalenge, ila maduva lammalele
tahanga kutendelanila lambone mmene kwa mmene na
kwa vanu vammalele.
16 Hangalala maduva lammalele,
17 na yuwanga bila kuhopela.
18 Munshukulu Nnungu kwa kila namuna. Kwa kuva,
anelo nni mambo lalalembela Nnungu mulatende ing'anya
ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.
19 Munaladivile madengo la Umumu Wanaswe.
20 Na wala munausalau unabii.
21 Henga mulolehe saana kila chinu na kuchikamula achila
chambone.
22 Linyemyange na ubaya wa kila namuna.
23 Mwene Nnungu wa amani, anhahulange mwalehu
na kudichunga disungu dyenu na mitima yenu na miili
yenu uchinga vinakojwe na likosa muuhiku aula wambeuya
Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
24 Nnungu anchemânga mwenu achialatende anelo, kwa
kuva nang'e nni wa kukulupika.
25 Mmakukulupila avetu, tuyuwilange na hwetu.
26 Vasalimilange vakúkulupila vammalele kwa itamwi ya
Chikilisto.
27 Nangu nìmwamulisa mwenu muyo mwanga Nang'olo,
muisome baluwa aino kwa vakúkulupila vammalele.
28 Hwetu tùnnyuwilanga inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto
ììve pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

Baluwa yavili ya Vasesalonike ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Baluwa aino ílembwije bada ya kupita maduva kadiki kutandikila pailembile aila inandi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo pailembile baluwa aino yavili ya Vasesalonike bado ávele chihi nkuikala muimanga ya ku Kolinso. Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo ìnilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike lítandilike na Vayahudi kadiki, na Vagiliki njo vanavele vohe.

Yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo. Njo mana Paolo àlonjelela namene swala lya kuuya kwanga Yesu m'baluwa aino uchinga avakamye mitima Vasesalonike kuva, avala vavabaniha vachivapate asabu yavo, malinga chahaula nchitabu achino kuva, “Nnungu àvele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu” (sula ya 1:6-7). Uchocho, yònekana kuva vanu vanji váhunda mahundo la kulambila kwamba kuuya kwanga Yesu (sula ya 2:1-2). Malinga nusu ya baluwa aino ìlonjelela namene habali dya kuuya kwanga Yesu. Uchocho, Paolo àduma kwamba ulemwa. Kila munu lasima akole madengo uchinga apate chakulya (sula ya 3:6-10).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kulitambuliha nang'e mwene na vavake.
2. Sula ya 1:3-12, Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya vakúkulupila va ku Sesalonike na kuvayuwila.
3. Sula ya 2:1-12, Paolo àlonjelela habali ya kuuya kwanga Yesu.
4. Sula ya 2:13-3:5, Paolo àvahimya Vasesalonike vahwenehe kuhwinga muing'ulupa.
5. Sula ya 3:6-15, Paolo àvaduma vanu valeke ulemwa na kuvahimya vakole madengo.
6. Sula ya 3:16-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila Vasesalonike.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa
Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya
vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu
mma Nnungu Atata wetu na Nang'olo Yesu Kilisto.
2 Tùnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwanga
Nnungu Atata na kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto vìive
pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

3 Mmakukulupila avangu, hwetu tùlembelewa tunshukulu
Nnungu maduva lammalele kwajili yenu. Tùlembelewa tu-
tende uchocho kwa kuva, ing'ulupa yenu na itamwani yenu
ìvenkuyenjejeka namene.
4 Kupapatana na anelo, hwetu tùnalyona kwa kunnombole-
langa mwenu mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupîla
Yesu ing'anya ya ipilididi yenu na ing'ulupa imuvenayo pa-
mubanihwa na kulagihwa.
5 Kubanihwa kwenu na kupilililа kwenu kùmaiha kuva,
hukumu yanga Nnungu nni ya haki, na kùntendanga mwenu
mufale kupwawa mu Ufalume wake, Ufalume umubanihwa
kwajili yake.
6 Kwa kuva, Nnungu àvele na haki ya kuvapindikulila
ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu,
7 na kunnyeweleja mwenu pamo na hwetu muuhiku
aula wambehunukuliwa Nang'olo Yesu kuhaloka kulihunde
pamo na malaika vake vavêle na dimongo.
8 Nang'e àmbevaasibu kwa moto vanu avala vahîta kum-
mala Nnungu na avala vatahûka Malove Lambone lamwâmba
Nang'olo wetu Yesu.
9 Na Nnungu àmbevaasibu kwa kuvaondonganga mwalehu
vyaka na vyaka na àmbevahapulanya na Nang'olo Yesu na
ukulu wa dimongo dyake.
10 Àmbetenda uchocho nniduva alila lyambeida Nang'olo
unatumbyangwa na kukanganwa na vanu vake vammalele
vankulupîla. Na mwenu uchocho mùmbekuva pamo na anevo
vanu kwa kuva mùnikulupila ushahidi wetu umwâmba Yesu.
11 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùnannyuwilanga maduva
lammalele uchinga Nnungu wetu annyululihe mwenu
kuikala kwa namuna ya iikadi yanchemeledile. Hwetu
tùnnyuwa Nnungu uchinga kwa dimongo dyake atimise
makudungilo lenu lammalele lambone na kumalila madengo
lenu lahalokâna na ing'ulupa.

---

* **1:1** Nsitali auno ùlembwije Silwano, kwamba lina linji lyanga Sila.

12 Tùyuwa uchocho uchinga lina lyanga Nang'olo wetu Yesu
lipate kutumbyangwa kwa namuna ya iikadi imuikala, na
mwenu muchimupate kutumbyangwa kupitila nang'e kwa
inema ya Nnungu wetu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

2

1 Hambi tùnnembilanga mwenu kwamba mambo layâmba
kuuya kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto na namuna hwetu
chitumbekojanihwa muyo mwake. Mmakukulupila avetu,
hwetu tùnannyuwanga namene,
2 munapiyanywe kutikinywa mmitima yenu na wala mu-
nayope kuva, liduva lya kuuya kwake Nang'olo lìnikamola.
Munalakulupile mambo anelo ikànava mùnilapilikana kwa in-
dila ya unabii au mahubili au baluwa ihaulîka kuva ìhaleke
kwetuhwe.
3 Munákubali kulambilwa na munu woheyo kwa namuna
yoheyo. Kwa kuva, Liduva anelyo likambekamola mpaka
aila itahuki ing'ulu ihumìlè hoti na ayula munu nkútenda
lahakalenge aonekane, yani ayula alôja kukwondongwa.
4 Nang'e àmbetahuka na kulikweja muha mwa kila chinu
chichêmwa kuva Nnungu au chivachiabudu vanu, mpaka
únainjila mu Ing'ande ya Nnungu na kuikala anemwo na
kulichema mwene kuva Nnungu.
5 Dachi, mukákumbukila kuva naninnyaulilanga mambo
anelo pannavele pamo na mwenu?
6 Henga mwenu mùnimala chinu chidivîla mambo anelo
lanahumìile. Bahi aneyo nkútenda lahakalenge àmbehumila
muuhiku wake ukudungiwîje.
7 Kwa kuva, dimongo dya ayula nkútenda lahakalenge
dìmbehweneha chihi kuva dya sili mpaka apala pambeuswa
ayula an'divîla.
8 Anepo nni pambehumila ayula nkútenda lahakalenge,
henga Nang'olo Yesu pambehumila àmbemmwalala kwa di-
mumu dya nkanya mwake na kumwondonganga mwalehu
kwa ihumidi ya kwida kwake.
9 Aneyo nkútenda lahakalenge pambehumila, àmbetenda
madengo langa Nanchindenga kwa kutenda kila namuna ya
masaibu la kulambila na vimaiho vya kulambila na lakukan-
ganya la kulambila.
10 Àmbetumila ilambidi ya kila namuna kuvahocheja avala
vambeondôngwa ing'anya nanga pavanautamwije aula uhiu
uhulûla kuvapoha.
11 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu àvatendile vatawaliwe
na dimongo dya kuhocheja uchinga vapate kukulupila
mambo anelo la kulambila.

12 Na ntululilo wavo, anevo vammalele nni kuhukumiwa asabu, ing'anya nanga pavanaukulupidile uhiu, ila vákatapaliwa chihi na mambo mabaya.

Kuhwinga muing'ulupa

13 Henga hwetu tùlembelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmakukulupila avetu mutâmwa na Nang'olo. Kwa kuva, Nnungu àntondwele mwenu kutandikila anepo patandi uchinga mupate kupohwa kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe na kwa kukulupila malove la uhiu.
14 Nnungu ánchemedile mwenu upohi anewo kwa indila ya Malove Lambone latunnyanjajijije uchinga mupate kukumila ukulu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.
15 Bahi mmakukulupila avetu, imilanga kwa kuhwinga na mulakamule muhundo letu latunnyundile, ikàva kwa kupitila mahubili au kwa baluwa dyetu.
16 Nang'olo wetu Yesu Kilisto mwene na Nnungu Atata wetu atutamwîje hwetu, na kwa inema yake nkutujalila kutujwa mitima yetu vyaka na vyaka, na kutwing'a lilolelo lyambone,
17 ankamyange mitima yenu na kunhwingiha muing'ulupa, uchinga muhulule kutenda na kutangola lambone maduva lammalele.

3

Mutuyuwile

1 Ntululilo, mmakukulupila avetu, tùyuwa mutuyuwile uchinga ujumbe unnyâmba Nang'olo upiyanye kuyanjala na kutumbyangwa, muchi chiinavele kwenu mwenu.
2 Uchocho, nnyuwange Nnungu uchinga atupohe mmakono mwa vanu vabaya na vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, akee vanu vammalele vakubâli kulakulupila Malove Lambone.
3 Henga Nang'olo ànakulupika, nang'e achiankamyange mitima na kunchunganga na lahakalenge.
4 Nang'olo àtwing'a lilolelo kwajili yenu kuva, mùnatenda na muchimuhwenehe kutenda àlalá latunnaijanga.
5 Nang'olo ailodye mitima yenu muitamwi ya Nnungu na ipilililidi yatwing'a Kilisto.

Kuleka ulemwa

6 Mmakukulupila avetu, hwetu tùnnaija mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, mulinyemye na vakúkulupila avetu vammalele vavêle na ulemwa na vakákamula mahundo latumwing'enge mwenu.

7 Mwenu mmene mùnimala saana namuna chimulembelewa kupapata nfano wetu. Kwa kuva, hwetu patuchiikala
kwenu mwenu nanga patunavele tuvalemwa.
8 Hwetu nanga patunalile chakulya cha munu bule, henga
badala yake twanitumbama kukola madengo la kuhopeja
chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyo mmwenu.
9 Tútendile uchocho, akee ing'anya nanga patunavele na
haki ya kupwechelela nsada wenu, henga túlembedile tùùve
nfano wa kuyejwa.
10 Kwa kuva, patunavele kwenu twaninnaijanga kuva,
munu woheyo akànatamwe kukola madengo, bahi analye.
11 Tùtangola uchocho ing'anya tùnipilikana kuva, vanu vanji
mmwenu vàvele na ulemwa, vakátamwa kukola madengo, ila
vàliinjija chihi mmambo la vanu vanji.
12 Hwetu tùvalaija vanu anevo na kuvayuwa namene kwa
mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, vatungamane
na kukola madengo uchinga vapate àlalá lavasikikidile.
13 Henga mwenu mmakukulupila avetu, munahopele ku-
tenda lambone.
14 Na ikàva munu akátamwa kulakamula malaijo latunnai-
janga m'baluwa aino, mpihulange munu aneyo na munaku-
milane nawe uchinga apate dihoni.
15 Henga munammalangile kuva muchi mmongo wenu, ila
n'dume muchi nkúkulupila nnyenu.

Disalamu dya ntululilo

16 Nang'olo wa amani mwene amwing'ange amani maduva
lammalele na kwa namuna dyammalele. Nang'olo ààve pamo
na mwenu mmammalele.
17 Nangu Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono
wangu nimwene. Na ngùtenda uchocho n'dibaluwa dyangu
dyammalele kumaiha kuva dìhaloka kwang'une.
18 Tùnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa
Yesu Kilisto, ìve pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yannembidile Timoseo
Ulongoledi wa baluwa inandi ya Timoseo

Baluwa inandi ya Timoseo ílembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 62 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake. Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Baluwa inandi ya Timoseo ìvele na maeleso lohe layâmba namuna ya kutenda ibada (sula ya 2:1-15), na namuna chivalembelewa vààve vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu (sula ya 3:1-13), na maeleso layâmba namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila (sula ya 1:3-11, 4:1-15, 6:3-5). Baluwa aino ìlanguja namuna Paolo chachinnyunda Timoseo namuna ya kuva nkúlodya mmakuwa la vanu vankulupîla Yesu. Bahi ìvele na mahundo lohe namene lahulûla kuvayangata vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu namuna ya kutenda utumishi wavo mmakuwa lavo.

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo.
2. Sula ya 1:3-11, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila.
3. Sula ya 1:12-20, Paolo àelesa namuna chanshukulu Nnungu kwajili ya Yesu Kilisto.
4. Sula ya 2-3, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna chiilembelewa ìive paibada na kwamba chivalembelewa vààve vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu.
5. Sula ya 4-6, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo fulani la ntululilo.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, nguchemwîje kuva
ntume wanga Yesu Kilisto kwa amuli ya Nnungu Mpohi wetu
na ya Yesu Kilisto, lilolelo lyetu.
2 Nìkulembila wako Timoseo mwanangu wa uhiu mu-
ing'ulupa. Nìkuyuwila inema na chididi na amani ihalôka
kwanga Atata wetu Nnungu na kwanga Yesu Kilisto Nang'olo
wetu, dììve pamo na wako.

Kulatahuka mahundo la kulambila

3 Bahi nìkuyuwa uikale anepo pa Efeso, malinga chin-
nakuyuwite panichihwena chilambo cha ku Makedoniya,
uchinga uvalimbije vanu vanahwenehe kuhunda mahundo
la kulambila.
4 Vahaulile valekane na anedyo dinano dya kulambila
na malonjedi layâmba midododo ya malina la ding'olo dya
anyakala dikee na ntululilo. Kwa kuva, anelo lammalele
làtandiliha matahukano lakee mana, na wala lakávayangata
vanu kulatumikila makudungilo la Nnungu lamaikâna kwa
ing'ulupa.
5 Makudungilo la malaijo anelo nni kuva, papwawe na
itamwi ihalokâna na ntima helele na ntima ukáhukumika, na
ing'ulupa ihiu.
6 Henga vanu vanji vànilaleka anelo lammalele
nkuipindikukila chihi myaha ikee na mana.
7 Vànalembela namene kuva vakúhunda va Sheliya ya Musa,
henga vene nanga pavalamaite malove lavatangola ikànava
vàlatangola kwa kuhimya.
8 Tùnimala kuva, Sheliya nni yambone namene ikàtumiwa
chiilembelewa.
9 Na tùnimala kuva, Sheliya ikávikwije kwajili ya vanu
vatênda lalalembela Nnungu, henga ìnivikwa kwajili ya vanu
vatênda lahakalenge na vatahûka, na vanu vakámweshimu
Nnungu na vakútenda masambi, na vanu vakávele vanaswe
na vanu vakufûlu, na vanu vavawalâla atata vao na ayuvao,
na akúwalala vammalele.
10 Na ìnivikwa kwajili ya amalaya, na valume valalâna
vene kwa vene, na akúchuusa vatumwa, na akúlambila, na
vaapîla kwa kulambila pamo na vammalele vatênda vitendo
vitindâna na mahundo la uhiu.
11 Na mahundo anelo la uhiu làodana na Malove Lambone
la ukulu wa Nnungu atumbyângwa, langukamujijwe nangu
uchinga nguvayanjajije vanu.

Paolo ànshukulu Nang'olo Yesu ing'anya ya chididi chake

12 Nangu nanshukulu Nang'olo wetu Yesu Kilisto angupêle
dimongo dya kukola madengo, kwa kuva, ànguwene kuva
nakulupika, nkungutandola uchinga nintumikile.

13 Ikànava anepo patandi ngúvele nimunu wa kunkufulu
Kilisto na kuvabaniha vanu vake na kuvatendela jeuli, henga
Nnungu ánguvikidile chididi kwa kuva, anelo lammalele
ngúlatendile bila kumala na nikáchinkulupila Kilisto.
14 Henga Nang'olo wetu Yesu Kilisto áningujalila inema yake
yohe namene, nkuning'a ing'ulupa na itamwi kwa kulun-
danywa kwetu na nang'e.
15 Itangodi aino nni ihiu, tena ìnakatapala kuyambuk-
ilwa mwalehu kuva, “Yesu Kilisto áidile apano pachilambo
uchinga avapohe vanu vavêle na masambi.” Na muanevo
vanu, nangu njo nim'baya kupunda vammalele.
16 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu nkunguvikila chi-
didi uchinga kupitila kwang'une nim'baya namene kupunda
vammalele, Yesu Kilisto apate kulanguja ipililidi yake ya
namene, na nangu ngùùve nfano kwa vanu vammalele vam-
benkulupîla na kupwechelela umi ukee na ntululilo.
17 Bahi eshima na ukulu vììve kwanga Nnungu, Nfalume
wanavyaka, Nnungu akávele na ntululilo, Nnungu
akáonekana, Nnungu waweka, vyaka na vyaka! Amina.
18 Timoseo mwanangu, nangu nìkwing'a alano malaijo ku-
papatana na malove la unabii lanatongolewije machedo
kukwamba wako. Malaijo anelo njo lambekuhululîha wako
kupanyana saana ing'ondo,
19 akuno uichunga saana ing'ulupa yako na kuva na ntima
ukáhukumika. Vanu vanji vànihita mwalehu kuipilikanila
hukumu ya mmitima yavo, bahi kwa kutenda uchocho
nkudyondonganga ding'ulupa dyavo.
20 Nnikuwa lya vanu anevo vaondongênge ding'ulupa
dyavo nni Imenayo na Isikanda, vanu anevo nìvakamujije
kwanga Nanchindenga uchinga valihunde, vanankufùlù
Nnungu kavila.

2

Malaijo layâmba ibada

1 Bahi kabla ya mambo lammalele, nannyuwanga namene
mwenu muvayuwile vanu vammalele. Nnyuwange Nnungu
avayangate na kuvabaliki, na munshukulu Nnungu kwajili
yavo.
2 Vayuwile vafalume na vanu vavêle na mamulaka uchinga
tupate kuikalanga kwa itungamani na amani na kuva tuvanu
tuikâla kwa namuna yalembela Nnungu na kuvatendela
vanu vanji lalembelêwa kuvatendela.
3 Nnyambo auno nni wambone na ùnankatapalila Nnungu
Mpohi wetu,

4 alambêla vanu vammalele vapohwe na vapate kuumala
uhiu.
5 Kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo, na pàvele chihi
munu yumo avapatanîsa vanu na Nnungu, na munu aneyo
nni Yesu Kilisto,
6 analihumije mwene uchinga avapohe vanu vammalele.
Na anewo wávele ushahidi wanauhumije Nnungu kwa vanu
va pachilambo muuhiku unakudungiwije.
7 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ànitandolwa kuva nkúhubili
na ntume wa Malove Lambone. Nangu nàngola chihi uhiu
wala nikálambila. Nnungu àningutuma nangu unavahunda
vanu vakávele Vayahudi kuyamba ing'ulupa na uhiu.
8 Bahi kila pachinu pamukojana kunnyuwa Nnungu,
ngùlembela valume vayuwe akuno vanyolojìjè makono lavo
lahahwîke, yani bila kuva na itunuuki wala matahukano.
9 Pamo na anelo, ngùlembela vamahe vawale kwa na-
muna ilembelêwa. Vawale kwa adabu, na wala vana-
pundihe namene kuwalila zahabu na lulu na dinguwo diga-
lika namene au kutiva ulindo.
10 Henga vàlembelewa vawalile matendo lambone lalem-
belêwa kutendwa na vamahe valihumîje kwa Nnungu.
11 Vamahe vàlembelewa valihunde mahundo kwa kutunga-
mana na kwa kupilikana.
12 Nangu nikámwing'a mmahe luhusa lwa kuhunda, wala
lwa kuntawala nnume, henga mmahe àlembelewa atunga-
mane.
13 Kwa kuva, Adamu njo anavele ntandi kuumbwa, nkuida
Hawa.
14 Na wala akee Adamu ánakumbike, henga mmahe njo
ánakumbike, nkutenda sambi.
15 Henga ikànava ìvele uchocho, mmahe akàhweneha kuika-
mulila ing'ulupa na itamwi na uwanaswe na kuva na ntima
ukápundiha, bahi achiapohwe kwa kuvaleka kwake.

3

Chivalembelewa vààve vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu

1 Itangodi aino nni ihiu kuva, “Munu alembêla kuva
nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu, aneyo àlembela madengo
lambone.”
2 Bahi nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa ààve
munu akáambika kwa chinu chohecho. Àlembelewa ààve chihi
na mmahe yumo, na ààve munu avêle na ntima ukápundiha na
ààve munu alihulûla mwene, na ààve munu wakweshimika
na ààve munu apwechelêla vayeni na ààve munu ahulûla
kuhunda.
3 Àlembelewa anààve munu wa kukalewa, wala nkúkalipa,
henga àlembelewa

ààve mpole na munu wa kutamwa namene

amani, na àlembelewa anààve munu wa kutamwa namene dihela.
4 Àlembelewa ààve munu ahulûla kuvaimilila saana vanu
va nng'ande mwake na ààve munu ahulûla kuvaduma vana
vake uchinga vààve vana va kupilikana na vavêle na eshima
mwalehu.
5 Kwa kuva, ikàva munu nanga pahulula kuvaimilila vanu
va nng'ande mwake, àmbehulula dachi kulichunga likuwa lya
vanu va Nnungu vankulupîla Yesu?
6 Akálembelewa ààve munu ankulupidîle Yesu chihambi-
hambi, uyopa ànalyona dahu, nkumatoka muchi chana-
matweke Ibilisi na kuhukumiwa.
7 Uchocho, àlembelewa alombolewe kwa mambo lambone
na vanu vavêle panda, uchinga anaambike na kukamuka
nnutambo lwa Ibilisi.

Chivalembelewa vààve mashemasi

8 Uchocho, na vanu vatondôlwa kuva mashemasi na-
vanang'o vàlembelewa vààve vanu vaeshimika, vanààve vanu
vavêle na makudungilo mavili, wala vanààve vanu va
kukalewa, wala vanààve vanu vavêle na tama ya dimali.
9 Vàlembelewa vaikamule kwa ntima ukáhukumika sili ya
ing'ulupa ihunukuliwîje.
10 Vàlembelewa valingwe hoti, koka vakàonekana kuva
vakáyambika, bahi vànafala kuva mashemasi.
11 Ajavao na vanang'o vàlembelewa vààve vanu vaeshimika,
vanààve vanu va kulambilila, henga vàlembelewa vààve vanu
vavêle na ntima ukápundiha na vakulupîka kwa vitukutuku
vyammalele.
12 Mashemasi vàlembelewa vààve na mmahe yumo bahi, na
vàlembelewa vààve vanu vavachûnga saana vana vao pamo na
vanu va n'ding'ande dyavo.
13 Kwa kuva, avala vakôla madengo lavo saana, vàling'a
eshima, na vànahulula kuyanjaja bila kuyopa habali dya
ing'ulupa ivavenayo kwa Yesu Kilisto.
14 Nìkulembila baluwa aino, ikànava ngùlolela kwida maduva
ulola unakulola.
15 Henga ikàva nìmbetima kuhwika, ìlembelewa umale na-
muna ya iikadi ilembelêwa muing'ande ya Nnungu, yani
nnikuwa lyammalele lya vanu va Nnungu avêle na umi. Vanu
va Nnungu vankulupîla Yesu vàvele muchi chipanda na nsingi
wa uhiu.
16 Nanga lipamba lyohelyo kuva, alano njo makudungilo
lanapihike la ukulu wa ing'ulupa yetu kuva,

Kilisto áhumidile kwa nfano wa munu,
na kumaihwa na Umumu Wanaswe kuva nang'e njo
wambone pameho panga Nnungu.

Nkwonwa na malaika,
na kuyanjajwa mmilambo vyammalele.
Nkukulupilwa pachilambo chammalele,
na kutwaliwa kuhwena kulihunde unàvà muhali ya ukulu.

4

Vakúhunda va kulambila

1 Umumu Wanaswe àtangola chihi mwandu kuva, mmahiku
la ntululilo, vanu vanji vàmbehapukana na ding'ulupa dyavo
na kuvapilikanila anamindenga akúlambila chalumo na
mahundo lavo.
2 Mahundo malinga anelo làyanjajwa na vanu valambîla,
yani vanu valilambilîla, akuno vavèlè na mitima ikápilikana
hukumu ya mitima yavo, mitima yondongêke mwalehu ma-
linga ìpijijwe moto.
3 Vanu anevo vàvalimbija vanu kulomba na kulya vyakulya
fulani. Henga Nnungu áumbile vyakulya anevyo uchinga
avala vankulupidîle na kuumala uhiu, vapate kuvitumila
kwa shukulani.
4 Kwa kuva, kila chinu chachiumbile Nnungu nni cham-
bone, wala nanga chinu chilembelewa kuhitwa, henga
vìlembelewa vipwechelewe kwa shukulani.
5 Kwa kuva, kwa lilove lya Nnungu na kwa kuyuwa,
Nnungu àchitenda chakulya anecho chihahuke.

Ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto

6 Wako Timoseo, ukàvahaulila vakúkulupila vammalele mal-
ove anelo, uchiuve ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto,
akuno uhweneha kukulumuka chinnungu kwa malove la
ing'ulupa na mahundo la uhiu lulakamwile.
7 Henga lekana na dinano dikee dya chinnungu, dikávele
na mana, na badala yake lijeveleje kuikala kwa namuna
yalembela Nnungu.
8 “Kwa kuva, kuujeveleja mmili kuhwinga kùvele na faida
kadiki, henga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu kùvele
na faida mmambo lammalele, yani kùtwing'a ahadi ya kuva
na umi wa vino na uîda.”
9 Itangodi aneyo nni yakukulupika, na ìnalembelewa kuyam-
bukilwa mwalehu.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùnalikambyakambya na
kutumbama kukola madengo, kwa kuva, tùnnolela Nnungu
avêle na umi, Mpohi wa vanu vammalele, na asa Mpohi wa
vanu vankulupîla.
11 Anelo njo malove lulembelewa kulalaija na kulahunda.
12 Unakubàlì munu woheyo akuhebule ing'anya ya kuva
wako kijana. Henga wako ùlembelewa ùùve nfano kwa
akúkulupila, kwa itangodi yako na namuna chuwikala na kwa

itamwi yako kwa ing'ulupa yako na kwa maisha lakee na uhakwa.
13 Tumbama kuvasomela vanu Malemba Lanaswe na kuvahubilila na kuvahunda, mpaka panimbekwida.
14 Unaleke kuitumila inudyo ya chinnungu ivêle nkati mwako, aila yupwechedile kuhalokana na unabii muuhiku aula vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavanakuvikidile makono.
15 Bahi lavike mwisungu mambo anelo na ulihumye mwalehu kulatenda anelo lammalele uchinga vanu vammalele valole namuna chuukulumuka chinnungu.
16 Lichunge namene wako umwene pamo na mahundo lako. Hweneha kulakamula mahundo la uhiu, kwa kuva, ukàtenda uchocho, ùmbelipoha umwene chalumo na anevo vakupilikanîla.

5

Chivalembelewa kutendewa vakúkulupila avetu

1 Nnume akupundîle changa unankalipile namene, henga n'dume malinga atatako. Na vijana avako vatendele malinga anung'unuvako,
2 na vamahe vakupundîle changa vatendele malinga ayuvako, na vali vatendele malinga alumbuvako, akuno uikala bila uhakwa.
3 Vachunge vamahe vanannidi vakávele na chinu chohecho cha kulisingila.
4 Henga ikàva nannidi àvele na vana au udukulu, bahi anevo vàlembelewa valihunde hoti kulihumya mwalehu kuvahudumila alangavao na kuvauihija vávavelèkè na anakuluvao lambone lavavatendedile, kwa kuva, chinu anecho chìnankatapalila Nnungu.
5 Nannidi wa uhiu mwalehu, akávele na munu woheyo wa kunnyangata, aneyo àvikile lisingilo lyake kwa Nnungu, na kuhweneha kuyuwa chilo na muhi wannyuwa Nnungu uchinga annyangate.
6 Henga nannidi aikâla mmaisha la tama, aneyo ànihila, ikànava àonekana kuva mumi.
7 Malaijo alano veng'e na vanu vanji uchinga anapwawe wa kwambika.
8 Ikàva munu nanga pavachunga alangavake mwene, na asa avala va nng'ande mwake, aneyo munu àniikana ing'ulupa yake, na nni m'baya kupunda munu akánkulupila Yesu.
9 Nannidi alembelêwa kuva nnikuwa lya anannidi vayangâtwa, àlembelewa ààve nannidi akamojîje myaka sitini. Na ààve mmahe achikulupika muulombi wake,

10 na ààve munu alombolêwa kwa kutenda lambone.
Na àlembelewa ààve munu avaledîle saana vana vake
na avakalibîsa vayeni na avatumikîla vakúkulupila kwa
kulisulupuha, na avayangête vanu valâga na alihûmya
kutenda lambone la kila namuna.
11 Henga anannidi vali unavavalangile nnikuwa lya anan-
nidi vayangâtwa, kwa kuva, pavakojwa na tama dya kulem-
bela kulombwa, vànaleka kuntumikila Kilisto.
12 Anannidi anevo vàmbepata asabu ing'anya vàniileka ahadi
yavo inandi ya kuntumikila chihi Kilisto.
13 Anannidi malinga anevo, vààva valemwa na vààva na
nnyambo wa kwonganyaonganya ing'ande kwa ing'ande. Na
akee chihi anelyo weka, ila vààva vanu va kuvalamba vanji
vikohi, na vàliinjija mmalove la vanu vanji, na kutangolanga
mambo lavakalembelewa kulatangola.
14 Bahi ing'anya ya anelo, ngwònite kuva anannidi
vali, valombwe, na vàveleke vana na kuchunga makande
lavo, uchinga mmongo anapate wasa wa kututongolela
lahakalenge.
15 Kwa kuva, pàvele anannidi vanji vànihochela na kumpap-
ata Nanchindenga.
16 Henga ikàva pàvele nkúkulupila woheyo wa chimahe
avêle na alangavake anannidi, àlembelewa avayangate wala
anavaleke uvalitema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Na
kwa kutenda uchocho, vanu vankulupîla Yesu vachivaave na
wasa wa kuvayangata anannidi vanji vakávele na lisingilo
lyohevyo.

17 Vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu vavachûnga
saana vanu vankulupîla Yesu, vànalembelewa kupwechela ata
myanda mivili ya nshahala wavo, na asa avala vatumbâma
namene kuhubili na kuhunda.
18 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kukola
madengo la kuhula ngano,”* na kavila làhaula kuva,
“Mmádengo àlembelewa apate nshahala wake.”† 19 Unakubàlì
kupwechelela masitaka lamwâmba nsele wa likuwa lya vanu
vankulupîla Yesu ikànave chihi kwa ushahidi wa vanu vavili
au vatatu.
20 Avala vakátamwa kuleka kutenda masambi, vadume
pameho pavanu vammalele, uchinga vanji vapate kuyopa.
21 Nìkuamulisa muyo mwa Nnungu na muyo mwa Yesu
Kilisto na muyo mwa malaika vanaswe, ulakamule malaijo
anelo bila kuvabagula vanu vanji wala kulola kumeho kwa
munu.

---

* **5:18** Makumbuso 25:4. † **5:18** Luka 10:7

22 Unapiyanye kummikila makono munu woheyo uchinga
antumikile Nang'olo, wala unakumile masambi la vanu
vanji. Lichunge wako umwene kwa kuikala bila uhakwa.
23 Bahi kwajili ya litumbo lyako lipwatêka na kuhuvan-
gahuvanga kwa mmili wako, kutandikila vino unakumbile
chihi medi weka, ila kumbila na divayi kadiki.
24 Masambi la vanu vanji làonekana chihi palengele ata
kabla vakànambihukumiwa. Henga masambi la vanu vanji
làonekana chihi lukoto.
25 Uchocho, matendo lambone làonekana chihi palengele na
ata àlalá lakáonekana palengele, lakáhululika kupihika.

6

1 Vanu vammalele vavêle muutumwa vàlembelewa
vavaeshimu anang'olo vao, uchinga vanu vanankufulu
Nnungu na kuhebula mahundo letu.
2 Vatumwa vavêle na anang'olo vankulupîla Yesu,
vàlembelewa vanapunguse kuvaeshimu anang'olo vao,
ing'anya ya kuva anevo anang'olo nni vakúkulupila avao.
Na badala yake vàlembelewa vahalije kuvatumikila saana,
kwa kuva, vanu vapâta faida kuhalokana na madengo lavo
la chitumwa nni vakúkulupila avao, kwa kuva, mwenu nni
ummamo muing'ulupa na itamwi. Mambo anelo ùlembelewa
ulahunde na kulahimya.

Mahundo la kulambila na tama ya mali

3 Munu woheyo akàhunda mahundo latindâna na anelo, na
akálakubali malove la uhiu la Nang'olo wetu Yesu Kilisto wala
mahundo lannyululîha munu kuikala kwa namuna yalem-
bela Nnungu,
4 munu aneyo àumbele kulyona na wala nanga pamaite
chinu chohecho. Aneyo àvele na chilema cha kutahukana
na kupwatana kwamba mana la malove. Na anelo làida
na wiu, na kuyavanyika na kutangolanila lahakalenge na
kuvikilanila lipamba,
5 na matahukano lakee na ntululilo la vanu vavêle na
ding'ano ditimbanyike. Vanu malinga aneyo, vàniuleka
mwalehu uhiu. Na vanu anevo njo avala vatênda kuva,
kulilanguja kuva ùmweshimu Nnungu nni indila ya kupatila
utajili.
6 Henga kumweshimu Nnungu kùvele na faida ing'ulu,
ikàva munu ànatolejwa na achila chavenacho.
7 Kwa kuva, nanga patunaidile na chinu chohecho apano
pachilambo, na wala nanga patuhulula kuuka na chinu
chohecho.
8 Bahi ikàva tùvele na chakulya na dinguwo, tutolejwe na
anevyo vituvenavyo.

9 Henga avala valembêla kuva matajili, vànalingwa na
kutanjika n'dinambo dya ditama dyohe dya chivelu na
dya kuvenga, divautangîla kukuyahika na kukuondongwa
mwalehu.
10 Kwa kuva, kuditamwa namene dihela nni chitandikilo
cha mabaya la kila namuna. Bahi ing'anya ya kuditamwa
namene dihela, vanu vanji vànidileka ding'ulupa dyavo na
kulitaya namene uchungu mmitima yavo.

Ing'ondo yambone ya ing'ulupa

11 Henga wako umunu wa Nnungu, latukute anelo la-
hakalenge lammalele. Tumbama namene kutenda lalalem-
bela Nnungu na kulihumya mwalehu kwa Nnungu, na kuva
na ing'ulupa na itamwi na ipililidi na upole.
12 Panyana ing'ondo yambone kwa kuichunga ing'ulupa
yako, uchinga upate kulitwalila umi ukee na ntululilo, umi
aula wakuchemeledile Nnungu muuhiku aula unaiyam-
bukidile ing'ulupa yako muyo mwa mashahidi vohe.
13 Muyo mwa Nnungu avêng'a viumbe vyammalele umi,
na muyo mwanga Yesu Kilisto ahumîje ushahidi uhiu muyo
mwa Pontio Pilato, nìkuamulisa,
14 ulikamule lilaijo lyulaijijwe kwa ikulupiki, na bila kuva
na likosa lyohelyo, mpaka nniduva alila lyambeuya Nang'olo
wetu Yesu Kilisto.
15 Kuhumila kwanga Yesu kùmbetendwa na Nnungu
muuhiku waukudungidile. Nang'e njo Nnungu alembelêwa
kutumbyangwa, na nni nkútawala wa weka, na njo Nfalume
wa vafalume, na Nang'olo wa anang'olo.
16 Nang'e weka njo akáhwa, na njo aikâla munng'anje
wakahulula munu kuuhengelekela. Nanga munu amwonîte,
na wala nanga munu ahulûla kumwona. Nang'e nni mwene
kweshimika na mwene dimongo dikávele na ntululilo! Am-
ina.
17 Valaije matajili va pachilambo achino cha vino, vana-
lyone, na vanavike lilolelo lyavo n'dimali dyondongêka. Na
badala yake vàlembelewa vannolele Nnungu atwîng'a vituku-
tuku vyammalele uchinga tuvihangalalile.
18 Valaije vatende lambone, na vààve matajili va matendo
lambone, na vààve tayali kuhumya dimali dyavo, na vakumi-
lane na vanu vanji kwa ntima helele.
19 Na kwa kutenda uchocho, vachivalivikile nsingi
wambone kwa maduva laîda uchinga vapate umi uhiu.
20 Wako Timoseo, lakamulihe saana lammalele lukamuji-
jwe. Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana
na matahukano la chivelu layâmba achila chivachema vanu
vanji kuva elimu, kumbe nni kulambila chihi.

21 Na kwa kuipapata elimu aneyo vanu vanji vàniileka
ing'ulupa yao.
Nangu nìnnyuwilanga inema ya Nnungu ììve pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yannembidile Timoseo
Ulongoledi wa baluwa yavili ya Timoseo

Baluwa yavili ya Timoseo ílembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 64 mpaka wa 67 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake panahungwije nnilingu aneko Loma (sula ya 1:16). Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Mahiku lachiilemba Paolo baluwa aino Valoma vávaona Vakilisto kuva vakáfala, bahi vanavalondola na kuvabaniha. Bahi ìnahululika kuva, aneyo njo inavele ing'anya ya Paolo kuhungwa nnilungu, njo mana ànhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki. Malinga chiinavele m'baluwa inandi ya Timoseo, Paolo àn'duma Timoseo kuva, vakúhunda va kulambila vachivapwawe (sula ya 3:1-9). Uchocho, ànnyaulila Timoseo kuva, mmahiku laîda kumbekuva na mahiku la kuyoha namene na la hatali (sula ya 3:1).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, 3-18, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo na kunkamya ntima.
2. Sula ya 2:1-13, Paolo ànhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki.
3. Sula ya 2:14-4:8, Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda va kulambila na namuna ya kupambana navo kwa kulikamuliha Lilove lya Nnungu na kuhunda kwa uhiu Lilove anelyo.
4. Sula ya 4:9-24, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo lanji na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwangu nangu Paolo, nguchemwîje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene

Nnungu. Ǹnichemwa uchinga ngùhubili ahadi ya umi utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto.
2 Nìkulembila wako Timoseo mwanangu unikutamwa. Nìkuyuwila inema na chididi na amani kuhaloka kwa Nnungu Atata na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto vìive pamo na wako.

Kuduma na kushukulu

3 Nìnshukulu Nnungu unintumikila kwa ntima ukáhukumika, malinga chivanatendile anyakala. Nìnshukulu Nnungu kila panikuhimukila maduva lammalele panguyuwa chilo na muhi.
4 Nikàhimukila namuna chunakutile mihodi, ngùùva na hamu ing'ulu ya kukwona uchinga nguumbajwe ihangaladi.
5 Nangu mbèchinkuihimukila ing'ulupa yako ihiu, ing'ulupa yanavenayo aviviyo Loisi na anyoko Euniki. Nangu ǹnimala mwalehu kuva, ing'ulupa aneyo na wako ùnivanayo.
6 Bahi ing'anya ya anelyo, nìkukumbusa uikonyele namene inudyo ya Nnungu yuipwechedile pannakuvikidile makono langu.
7 Kwa kuva, Umumu Wanaswe watwing'ile Nnungu akee wa kututenda tuyope, ila nni Umumu atwîng'a dimongo na itamwi na ntima ukápundiha.
8 Bahi unaone dihoni kuhumya ushahidi kwajili ya Nang'olo wetu, na wala unaone dihoni kwajili yang'une ngujukîle kuva ninfungwa ing'anya yanga nang'e. Henga kumilana pamo na nangu muibaniki kwajili ya Malove Lambone, kupapatana na dimongo dyakwing'a Nnungu.
9 Nang'e ánitupoha na kutuchema kuva tuvanu vake. Ánitupoha na kutuchema akee kwa kupapatana na matendo letu lambone, ila ing'anya yavele makudungilo lake mwene kabla chilambo chikànambiumbwa kutulanguja inema yake kupitila Yesu Kilisto.
10 Na anelo lammalele vino lànimaihwa kwetuhwe kwa kuida kwake Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'e ànidilema dimongo dya kuhwa, na kwa indila ya Malove Lambone nkulanguja indila ya kuva na umi na kutokuhwa.
11 Nangu ǹnitandolwa kuva nkúhubili na ntume na nkúhunda wa Malove anelo Lambone.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu mbènkubanika, henga nikáona dihoni kwa kuva ǹnimmala ayula uninkulupidile. Na ngùvele na uhakika kuva, ànahulula kuchichunga achila changukamujije* mpaka liduva alila lyambeuya.
13 Lakamulihe namene mahundo la uhiu lanikuhundile nangu, uchinga lààve nfano kwakuwe. Uikamulihe ing'ulupa

* **1:12** Kwa malove la Chigiliki lanahululika kuva na mana malinga chitulembile apano au kuva na mana kuva “achila chininkamujije.”

na itamwi yuvenayo, ing'ulupa na itamwi yuipete kupitila
kulundanywa kwako na Yesu Kilisto.
14 Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe aikâla mmitima
yetu, nìkuyuwa uuchunge aula uhiu úkamujìjwè.
15 Wako umwene ùnimala kuva, vanu vammalele va chil-
ambo cha ku Asiya váningunyema, na muanevo vanu mùvele
Figelo nawi Helimogene.
16 Nang'olo àvavikile chididi vanu va nng'ande mwanga
Onesifolo, kwa kuva, nang'e àniida myanda yohe unangutuja
ntima, wala nanga pawene dihoni kwa kungwona
nguhungwìjè nnishelu.
17 Henga pahwikile ku Loma ánitumbama namene
kungutaha mpaka panguwene.
18 Nang'olo an'jalile kupata chididi nniduva alila lyam-
beuya! Na wako ùnimala saana namuna changuyangete
namene anepo pa Efeso.

2

Litiyala likulupîka wanga Yesu Kilisto

1 Bahi mwanangu Timoseo, hwinga namene kwa indila ya
inema ipatikâna kupitila kulundanywa na Yesu Kilisto.
2 Wako ùnilapilikana mahundo languhundìlè muyo mwa
mashahidi vohe. Vino na wako ulahunde kwa vanu
vakulupîka vambehulûla kuvahunda na vanu vanji.
3 Kumila ibaniki pamo na nangu malinga litiyala akulupîka
wanga Yesu Kilisto.
4 Litiyala pávà muing'ondo, akálembelewa alikambyekam-
bye na mambo lanji la kawaida, uchinga ankatapalile nkulu
wa likuwa lyake.
5 Uchocho, munu woheyo akàva mmasindano, akànasindane
kwa kupapata sheliya ya nnyambo, akambepata inudyo ya
ushindi.
6 Nkúlima atumbâma kukola madengo njo alembelêwa kuva
ntandi kupata litunji lya mafuno.
7 Lahimukile saana anelo langutangola, na Nang'olo achi-
akuhululihe kumala mana la anelo lammalele.
8 Nnyimukilange Yesu Kilisto ánavele wa nnukolo lwa
Nfalume Daudi, na ánafufwike malinga chilahaula Malove
Lambone languhubili.
9 Nangu nabanihwa na kuhungwa malinga munu atênda
lahakalenge, ing'anya ya kuhubili Malove alano Lambone.
Henga lilove lya Nnungu likáhungwa.
10 Bahi nangu napililila mambo lammalele kwajili ya vanu
válitandoledîle mwene Nnungu, uchinga navanang'o vapate
upohi na ukulu ukee na ntululilo upatikâna kupitila Yesu
Kilisto.

11 Itangodi aino nni ya kukulupika kuva,
“Ikàva túhwile chalumo na nang'e,
bahi tuchitulame chalumo na nang'e.
12 Tukàhweneha kupililila,
tuchitutawale chalumo na nang'e.
Na tukànkana,
na nang'e uchocho achiatukane.
13 Na ikàva hwetu nanga patukulupika,
nang'e àisalila chihi kuva wa kukulupika,
Kwa kuva, nang'e nanga pahulula kulikana mwene.”

Ntumishi wambone

14 Uvakumbuse vanu malove anelo lammalele na kuvaduma muyo mwanga Nnungu uchinga valeke kutahukana kuyamba mana la malove. Kwa kuva, matahukano lakávele na faida, ila làvaondonganga chihi avala valapilikâna.

15 Bahi tumbama uchinga Nnungu akuvalangile muyo mwake kuva umunu unkatapalîla, akuno uvèlè ntumishi akáona dihoni kuyamba madengo lake, uhûnda kwa uhiu ujumbe uhiu wa Nnungu.

16 Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana, kwa kuva, avala vailandôla vàhalija chihi namene kutenda lahakalenge.

17 Myaha yavo ìnaambukisa muchi kansa chiiyanjala mummili wammalele. Na muanevo vanu mùvele Imenayo nawi Fileto.

18 Vanu anevo vàyahikidile kulehu na uhiu, na vàhochejije ding'ulupa dya vanu vohe, akuno uvahaula kuva, ufufulo wa vanu vahwîle tayali ùnikamola.

19 Henga nsingi udengwîjwe na Nnungu wimidile kwa kuhwinga. Na malove alano lànilembwa munsingi anewo, “Nang'olo ànivamala vanu vake,” na “Kila munu ahaûla kuva nang'e nni wa Nang'olo, àlembelewa alinyemye na lahakalenge.”*

20 Bahi muing'ande ya chitajili mukávele chihi vyombo vikatapajîjwe kwa zahabu na madini la dihela bahi, henga mùvele na vyombo vikatapajîjwe kwa milandi na ulongo. Vyombo vinji muanevyo nni kwajili ya matumisi la eshima na vinji nni kwajili ya matumisi chihi la kawaida.

21 Bahi ikàva munu àmbelihahula kwa kulinyemya na anelo lahakalenge lammalele, àmbekuva muchi chombo cha matumisi la eshima, yani àjuhijwe kuva wa Nnungu na ànanfala Nang'olo wake, na àvikwije tayali kwa kila madengo lambone.

---

* **2:19** Munsitali auno Paolo àlembile “alitambulânga lina lya Nang'olo.” Mmahiku anelo, aneyo yavele chihi itangodi ya kawaida kwa Vakilisto, inavele na mana kuva, munu alitambulânga lina lya Nang'olo nni munu wa Nang'olo.

22 Ditukute ditama dya ujana, na tumbama namene ku-
tenda lalalembela Nnungu na kuva na ing'ulupa na itamwi
na amani. Tènda uchocho chalumo na vanu vammalele
vamwabûdu Nang'olo kwa ntima uhahwîke.
23 Linyemye na matahukano la chivelu na lakee mana, kwa
kuva, wako umwene ùnimala kuva matahukano làtandiliha
mapwatano.
24 Bahi ntumishi wanga Nang'olo akálembelewa ààve munu
nkúpwatana. Àlembelewa ààve mpole kwa vanu vammalele,
amaîte kuhunda na ààve munu wa kupililila.
25 Àlembelewa avadume kwa upole vanu avala vautahûka
uhiu, panjika Nnungu achiavajalile kulaleka masambi lavo
na kuumala uhiu.
26 Anepo njo ding'ano dyavo padimbevauyila kavila na
kupalanyoka n'dinambo dya Ibilisi, avatwête litwala uchinga
vapate kulatenda lalalembela nang'e.

3

Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda vakúlambila

1 Henga umale kuva, mmaduva la ntululilo kùmbekuva na
mahiku la kuyoha namene.
2 Kwa kuva, vanu vàmbekuva vanu va kulitamwa chihi
vene, vanu vatâmwa namene dihela, vanu va kulitumbyanga
na vavêle na chibuli, vanu va kunkufulu Nnungu, vanu
vakávapilikana vavavelêke, vanu vakámaite kushukulu na
vatênda lahakalenge.
3 Vàmbekuva vanu vakávatamwa avao na vanu vakátamwa
kupataniswa na avao na vanu va kulambililana, vanu
vakáhulula kulikamulanga, vanu va kukalipa, vanu
vakálatamwa mambo lambone.
4 Vàmbekuva vanu va kutengelekana, vanu va kutahuka,
vanu va kulyona, vanu vaditâmwa namene ditama dya
pachilambo kuliko kuntamwa Nnungu.
5 Kwa pawelu vàmbekwonekana muchi vanu vaikâla kwa na-
muna yalembela Nnungu, kumbe akuno uvadihita dimongo
dyake dinavapindikulanye. Bahi linyemye na vanu malinga
anevo.
6 Kwa kuva, muanevo, mùvele vanu valiinjîja n'ding'ande
dya vanu na kuvakumba vakongwe mavelu uchinga
valakubali mahundo la kulambila. Vakongwe anevo
vànitemwa na misigo ya masambi na kulojwa na ditama
dya kila namuna.
7 Vakongwe anevo vànahundwa maduva lammalele, henga
nanga pavahwikila kuumala uhiu.
8 Malinga Yane na Yambule chivanatahukene na Musa, nni
uchocho vakúhunda anevo va kulambila vavêle na ding'ano

ditimbanyîke na ing'ulupa ya kulambila, chivatahukana na uhiu.
9 Henga vakúhunda anevo nanga pavambehweneha kulehu namene, ing'anya uvelu wavo ùmbekwonekana palangele muyo mwa vanu vammalele, malinga chiinavele kwa Yane na Yambule.

Malaijo la ntululilo

10 Henga wako ùnilamala mwalehu mahundo langu, namuna chinguikele, makudungilo langu na ing'ulupa yangu na ilindilidi yangu na itamwi yangu na ipililidi yangu,
11 na kubanihwa kwangu na kulaga kwangu. Wako ùnilamala lammalele lananguhumidile akula ku Antiyokiya na ku Ikoniyo na ku Lista. Nangu nanipililila ibanihwi aneyo, na Nang'olo nkungupoha mmambo anelo lammalele.
12 Na munu woheyo alembêla kuikala mùuloóngò na Yesu Kilisto kwa namuna ya kumweshimu Nnungu, achiabanihwe.
13 Henga vanu vatênda lahakalenge na valilambilîla, vàmbehalija kutenda lahakalenge, uvavalambila vanu vanji akuno na vene uvalambilika.
14 Henga wako lakamulihe àlalá luhundwije na kulakulupila mwalehu, kwa kuva, wako ùnivamala avala vakuhundîle.
15 Na kutandikila ujoko wako, wako ùnilamala Malemba Lanaswe lakwîng'a lúnda luîda na upohi kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto.
16 Malemba lammalele Lanaswe lànilembwa kwa kulojwa na Nnungu, na lànafala kuhundila na kuvadumila vanu makosa lavo na kuvalodidya vanu muuhiu na kuvahundila vanu vatende lalalembela Nnungu,
17 uchinga munu wanga Nnungu apate kukamilika na kuva munu apanganihîjwe saana kwa kukola kila madengo lambone.

4

1 Bahi ing'anya Yesu Kilisto àmbeida, na ing'anya ya ufalume wake, nangu nìkuamulisa wako muyo mwa Nnungu na mwa Yesu Kilisto ambevahukûmu vanu vumi na vahwîle,
2 ulihubili Lilove lya Nnungu. Ùùve tayali kuhubili muuhiku wohewo, uhiku ufâla na ukáfala. Ukalipile na udume na kuvakamya vanu mitima. Tendanga anelo kwa namuna ya ilindilidi yammalele na kwa mahundo lakatapele.
3 Kwa kuva, mahiku lachilakamole, lavambehita vanu kulapilikanila mahundo la uhiu. Henga ing'anya ya ditama dyavo vene, vàmbelitahija vakúhunda vohe vambevahûnda mambo àlalá lavalembela kulapilikana.

4 Vàmbehita kuupilikanila uhiu, na badala yake
vàmbedipilikanila dinano dya kulambila.
5 Henga wako ùlembelewa ùùve meho mmambo lammalele,
upililile ibaniki na ukole madengo lako la kuyanjaja Malove
Lambone, na uutimilise mwalehu utumishi wako.
6 Kwa kuva, nangu vino ngùvele tayali kuhumywa muchi
sadaka ya chikimbilo, na uhiku wa kuhwa kwangu ùnihwika.
7 Nangu ǹnipanyana ing'ondo yambone, na masindano
ǹnilamalila na ing'ulupa ǹniichunga.
8 Vino ǹnikondejwa litaji lya ushindi, ing'anya ngùikele
kwa kutenda àlalá lalalembela Nnungu. Nang'olo Yesu,
Nkúhukumu wa haki, achianing'e litaji anelyo nniduva alila
lya kuuya kwake. Na akambening'a chihi nangu weka,
henga chalumo na avala vammalele valindilîla kwa inyota,
kwonekana kwake pambehumila.

Malaijo lanji

9 Tumbama namene kwida kwang'une upehi.
10 Kwa kuva, Dema àninguleka nkuhwena ku Sesalonike,
ing'anya ánilatamwa namene mambo la nchilambo achino. Na
Kileske àpite ku Galatiya, na Tito àpite ku Dalumatiya.
11 Luka weka nni avêle apano chalumo na nangu. Bahi
pumbeida ntwale Mako, koka uide nawe, kwa kuva, nang'e
achiangufale mmadengo langu.
12 Nangu ǹnintuma Tikiko ku Efeso.
13 Na pumbeida ngunyakulile likoti lyangu lingulekile ku
Tolowa kwanga Kalipo, na unjakulile na vitabu, asa avila vya
limbende.
14 Ayula nkúhana uvanchema Isikanda àngutendedile
mambo lohe la kuhakalanga. Nang'olo achiannipe
kupapatana na àlalá latendile.
15 Na wako umomo lichunge na aneyo munu, ing'anya
àniutahuka namene ujumbe wetu.
16 Pangulitetedile kwa mwanda ntandi, wala nanga munu
kananga yumo ánavele m'bali wangu, vammalele váninguleka.
Nangu nìnnyuwa Nnungu anavavalangile likosa anelyo.
17 Henga Nang'olo áimidile m'bali wangu, nkungutaya di-
mongo, uchinga ngupate kuyanjaja Malove Lambone chi-
ilembelewa uchinga vanu vammalele vakávele Vayahudi va-
pate kulapilikana. Na áningupoha kuhaloka muhukumu ya
kuhwa.
18 Nang'olo achiangupohe kuhaloka mmabaya lammalele
na kungupelekeja salama mu Ufalume wake wa kulihunde.
Nang'olo atumbyangwe vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dya ntululilo

19 Nsalimile Pilisila na Akila chalumo na vanu va nng'ande
mwanga Onesifolo.
20 Elasto áisalidile ku Kolinso, na Tilofimo nínnekile ku
Mileto, ing'anya ánauula.
21 Bahi tumbama uchinga ukamole akuno kabla
lakànambihwika mahiku la chipwepwe. Ebulo na Pude na
Lino na Kilaudiya chalumo na vakúkulupila vammalele,
vànakusalimila.
22 Nang'olo ààve pamo na isungu yako. Nangu nìnnyuwilanga
inema ya Nnungu ììve pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Tito
Ulongoledi wa baluwa ya Tito

Baluwa yanga Tito nni baluwa imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Filimoni. Baluwa aino Paolo ánnembidile Tito, henga áilembile muchi ìmbesomwa muyo mwa vanu vohe. Tùnahulula kulimala anelyo kwa kuva, Paolo àlonjelela mambo àlalá lamaîha utume wake, wakati Tito ánilamala mwalehu mambo anelo. Baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 63 mpaka wa 65, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Paolo ánnaijije Tito kulaimilila makuwa la vanu vankulupîla Yesu lavêle nchisiwa cha ku Kilete. Na hambi ànnembidile Tito baluwa aino uchinga amwing'e maeleso layâmba kuvatandola vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu na namuna ya kuvahunda vakúlodya anevo. Paolo áhumije maeleso malinga anelo n'dibaluwa dyake dyannembidile Timoseo. Paolo àelesije namuna vakúlodya chivachilembelewa vaikale maisha la uwanaswe namene. Bahi makuwa la vanu vankulupîla Yesu la maduvano na vakúlodya va makuwa anelo vàlembelewa valyone swala anelyo lya uwanaswe kuva lya muhimu namene.

Uinjipihi wa baluwa ya Tito

1. Sula ya 1:1-4, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulitambuliha na kunsalimila Tito.
2. Suala ya 1:5-16, Paolo àlonjelela kwamba madengo lannekedile Tito alakole nchisiwa cha Kilete. Tito álembelewa avatandole vakúlodya vaikâla maisha la uwanaswe namene.
3. Sula ya 2:1-3:11, Paolo àmwelekesa Tito avahunde vanu namuna ya kuikala maisha lalangûja kuva vanang'o vàmweshimu Nnungu.
4. Sula ya 3:12-15, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Tito malaijo lanji na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ntumishi wa Nnungu na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu ànilaijwa nivalodye vanu vavatondwêle Nnungu vapate kunkulupila na

kuumala uhiu uvahululîha vanu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu.

2 Na kwa uhiu anewo vachivave na lilolelo lya umi ukee
na ntululilo, umi wanatuahidite Nnungu akálambila, kabla
chilambo chikànambiumbwa.
3 Na muuhiku waukudungidile mwene, nkuuhunukula
ujumbe wake kwa indila ya mahubili lángukamujìjè Nnungu,
Mpohi wetu na kunguamulisa nilahubili.

4 Baluwa aino nìkulembila wako Tito, mwanangu wa uhiu
muing'ulupa ituikumila pamo. Nìkuyuwila inema na amani
ihalôka kwa Nnungu Atata na kwa Yesu Kilisto Mpohi wetu,
ììve pamo na wako.

Madengo la Tito aneko ku chisiwa cha ku Kilete

5 Nangu nìkulekile aneko ku Kilete uchinga umalilile
madengo letu lanaisalidile na uvatandole vanu kuva vasele
va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, n'dimanga dyammalele
dinikuhaulidile malinga chinikulaijije.
6 Nsele wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa à�ve munu
akáyambika. Ààve chihi na mmahe yumo, na vana vake
vàlembelewa vààve vanu vankulupîla Yesu, na vakáyambika
kuva vàikala uwamba au nni vanu vakútahuka.
7 Kwa kuva, nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa
ààve munu akáyambika, kwa kuva, nang'e nni nkwímilila
madengo la Nnungu. Àlembelewa anààve munu wa chibuli
wala wa kutunuuka wala nkúkalewa na wala anààve munu
nkúkalipa na wala anààve munu avêle na tama ibaya ya kupata dimali.
8 Henga àlembelewa ààve munu apwechelêla vayeni, ààve
munu atâmwa kutenda lambone na ààve munu aikâla kwa
lúnda na ààve munu atênda lalalembela Nnungu, ààve
wanaswe na ààve munu ahulûla kulikamulanga.

9 Àlembelewa aukamule ujumbe wa uhiu utuuhundile. Na
kwa kutenda uchocho, achiahulule kuvakamya mitima vanu
kupitila mahundo la uhiu, na kuvaduma avala vautahûka
ujumbe anewo.

10 Kwa kuva, pàvele vakútahuka vohe vatangôla malove
lakee mana, vavahochêja vanu vanji. Vanu anevo vatendânga
uchocho, asa nni avala Vayahudi vankulupîla Yesu, vavanamatîja vanu vayaluke uchinga vapohwe.
11 Vanu anevo lasima vanyalajwe kutangola, kwa kuva,
vàvatimbanga vanu va kaya yammalele kwa kuvahunda vitukutuku vikálembelewa kuhundwa. Vanu anevo vàtenda
uchocho kwa tama ibaya ya kupata dimali.

12 Ata nabii wavo yumo, Nkilete nnyavo, ánitangola kuva,
“Vakilete vànalambila maduva lammalele, vàvele muchi
anyama vakúyoha, na nni vanu akúlya uwamba na valêmwa!”
13 Ushahidi anewo nni wa uhiu. Bahi vakalipile namene,
uchinga vahwinge muing'ulupa.
14 Vanahwenehe kukamulila dinano dya kulambila dya
Vayahudi na malaijo lahalôka kwa vanu vauhitîle uhiu.
15 Kila chinu chìnihahulwa kwa vanu vahahwîke mmitima,
henga nanga chinu chihahwîke kwa vanu vakáhahwike
mmitima na vakákulupila. Kwa kuva, ding'ano dyavo dikee
dyambone na mitima yavo ikee yambone.
16 Vanu malinga anevo vàhaula kuva vànimmala Nnungu,
henga kwa matendo lavo vànankana. Vanu anevo nni vanu
vantunduwîja Nnungu na nni vanu vakámpilikana Nnungu, na
wala nanga pavafala kwa chinu chohecho chambone.

2

Mahundo lalembelêwa

1 Henga wako Tito, ùlembelewa uhunde kupapatana na
mahundo la uhiu.
2 Vahaulile vasele vààve vanu va kulikamulanga, na vààve
vanu vaeshimika na vààve vanu vaikâla kwa lúnda, na
vàlembelewa vahwinge muing'ulupa na muitamwi na muip-
ililidi.
3 Uchocho, vahaulile amabinkubwa vaikalange malinga
chivalembelewa vaikale vanu vanaswe. Vakálembelewa vààve
vanu va kulambilila au vakukalewa, henga vàlembelewa
vahunde mambo lambone.
4 Na kwa kutenda uchocho, vachivahulule kuvahunda vali
kuvatamwa alume vao na vana vao,
5 na kuva vanu vaikâla kwa lúnda, na vaikâla bila uhakwa,
na kuva vanu va kuvachunga saana vanu va ding'ande
dyavo, na kuva vanu vambone, na kuva vanu va kuva-
pilikana alume vao, uchinga ujumbe wa Nnungu unatan-
golewe malove lahakalenge.
6 Uchocho, vahimye vijana vachilume vààve vanu vaikâla
kwa lúnda.
7 Mmambo lammalele, wako ùlembelewa ùùve nfano wa
kutenda lambone, akuno uhùndà kwa eshima na kwa
makudungilo lambone,
8 na kwa malove la uhiu, uchinga avala vautahûka ujumbe
wa uhiu vaone dihoni, kwa kuva vakee na lilove libaya lya
kutangola kutuyamba hwetu.
9 Vahunde vatumwa kuvapilikana anang'olo vao mmambo
lammalele na kuvakatapalila, na wala vanatahukane navo,
10 au kuvaivila vitukutuku vyavo. Henga valilanguje
mwalehu kuva vànakulupika uchinga mahundo lannyâmba

Nnungu Mpohi wetu lapate kuutila, kwa kupitila lammalele
lávatendàngà.
11 Kwa kuva, inema ya Nnungu ivapôha vanu vammalele
ìnihunukuliwa mwalehu.
12 Inema aneyo ìtuhunda kulaleka lahakalenge na tama
dya pachilambo, na kuikala nchilambo achino cha vino
kwa lúnda na kwa kutenda lalalembela Nnungu na kwa
kumweshimu Nnungu,
13 akuno utulolela uhiku aula úmbehunukulìwà ukulu wa
Nnungu Nkulu na Mpohi wetu Yesu Kilisto.
14 Nang'e ánilihumya mwene kwajili yetu uchinga atukom-
bole kuhaloka mmambo lammalele lahakalenge na ku-
tuhahula uchinga tùùve tuvanu vake mwene mwalehu na
tùùve tuvanu tùvá kutumbama kutenda lambone.
15 Bahi anelo njo mambo lulembelewa ulahunde. Vadume
na vakalipile kwa mamulaka lammalele luvenalo, na unan-
neke munu woheyo wakuhebula.

3

Kutenda lambone

1 Vakumbuse vanu kulisulupusa na kuvapilikana vatawâla
na vavêle na mamulaka na kuva tayali kwa kutenda kila
lyambone.
2 Vahaulile vanantongolele munu woheyo lahakalenge,
henga vààve vanu va kutamwa amani na va kuvapililila vanu
vanji na vààve vanu va kulanguja upole kwa kila munu.
3 Kwa kuva, anepo machedo na hwetu twavele mavelu,
tuvanu tukáchimpilikana Nnungu. Twanihochejwa na
kutawaliwa na kila namuna ya tama dibaya dya vitukutuku
vichituutanga namene. Twaikalanga kwa kutenda
lahakalenge na kuva na wiu, akuno utuvengwa na
kuvengana tuvene kwa tuvene.
4 Henga Nnungu Mpohi wetu ánitulanguja uwambone wake
na itamwi yake kwa kupitila Yesu.
5 Kwa kuva, ánitupoha akee ing'anya ya matendo letu
la haki, henga ing'anya chihi ya chididi chake. Nang'e
ánituhahula kupitila kuvelekwa kwetu kwa mwanda wavili na
kututenda kuva tuvahambi kupitila Umumu Wanaswe.
6 Nnungu ànitukung'unila mwalehu Umumu Wanaswe kwa
indila ya Yesu Kilisto, Mpohi wetu.
7 Átendile uchocho uchinga tupate kuva amapala tuvêle na
lilolelo lya umi ukee na ntululilo akuno atuvalangidìlè kuva
tuvambone pameho pake kwa inema yake.
8 Malove anelo nni la kukulupika. Na nangu ngùlembela
ulahimye uchinga vanu vankulupîla Nnungu valihumye

mwalehu kutenda lambone. Chinu anecho nni chambone, na chìvele na faida kwa kila munu.
9 Henga linyemyange na matahukano la chivelu layâmba
midododo ya malina la ding'olo dya anyakala, chalumo na
mapwatano na matahukano layâmba Sheliya ya Musa, kwa
kuva mambo anelo lakee na faida yoheyo tena lakee mana.
10 Munu atandilîha kuyavanyika, n'dume myanda mivili,
na akànakupilikane linyemye nawe.
11 Kwa kuva, wako ùnimala kuva, munu malinga aneyo
àniondongeka mwalehu, na masambi lake làmaiha kuva
ànikosela pameho panga Nnungu.

Malove la ntululilo

12 Panimbentuma Alitema au Tikiko kwakuwe, utumbame
namene ukakojane na nangu akula ku Nikapoli, kwa kuva
ngùkudungidile nguikale aneko mmahiku la chipwepwe.
13 Tumbama namene umpanganihe saana Sena
mwanasheliya chalumo na Apolo, uchinga vanasikikile
chinu chohecho mmwanda wavo.
14 Vakúkulupila avetu vàlembelewa valihunde kulihumya
mwalehu kutenda lambone kwa kuvayangata vanu vasikike
namene uchinga maisha lavo lààve na faida kwa vanu vanji.
15 Vanu vammalele vavêle pamo na nangu vànakusalimila.
Vasalimile vakúkulupila avetu, vatutâmwa.

Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka
kwanga Nnungu, ìive pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Filimoni

Ulongoledi wa baluwa ya Filimoni

Baluwa aino yananjipi namene ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo pachiilemba baluwa aino áhungwije nnilungu, na ìnahululika kuva áhungwije muimanga ya Loma. Na ikàva muhiu kuva uhiku wachiilemba baluwa aino áhungwije aneko ku Loma, bahi baluwa aino ílembwije mmwaka fulani pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na uhiku anewo wanahungwije njo uwowo wanalembile baluwa ya Vakolosayi.

Baluwa aino Paolo ànnembidile munu yumo uvanchema Filimoni. Filimoni ávele nkúkulupila wa likuwa fulani lya vakúkulupila na ávele na vatumwa. Paolo ánnembidile baluwa aino Filimoni uchinga anamwasibu ntumwa wake uvanchema Onesimo, anantalweke anepo patandi. Kupapatana na sheliya dya Chiloma, Filimoni ávele na haki ata ya kummwalala Onesimo. Paolo àtumila malove la kuutila uchinga Filimoni ampwechelele Onesimo malinga nkúkulupila nnyake, na kunnyaulila Filimoni kuva, akanitamwa namene Onesimo aisalile na Paolo uchinga annyangate madengo lake la kuntumikila Nnungu (sula ya 1:13-14).

Uinjipihi wa baluwa ya Filimoni

1. Sula ya 1:1-3, Paolo ànsalimila Filimoni chalumo na vakúkulupila vammalele vakojana nng'ande mwako.
2. Sula ya 1:4-21, Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo malinga nkúkulupila nnyake.
3. Sula ya 1:22-25, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kunnyaulila Filimoni kuva achiahwene unavaongela na àhumya na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ngufungwîje kwajili ya kuntumikila Yesu Kilisto, pamo na nkúkulupila nnyetu Timoseo. Tùkulembila wako Filimoni, nnyanjawetu na mmádengo nnyetu,

2 chalumo na nnumbwetu Afiya na mwing'ondo nnyetu Akilipo na vakúkulupila vammalele vakojâna nng'ande mwako.

3 Hwetu tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Filimoni

4 Maduva lammalele nangu nanshukulu Nnungu
kwajili yako wako Filimoni akuno unikukumbukila kwa
kukuyuwila kwanga Nnungu,
5 kwa kuva, napilikana namuna chiunkulupila Nang'olo
Yesu na chiuvatamwa vakúkulupila vammalele.
6 Nangu ngùnnyuwa Nnungu uchinga ing'ulupa aneyo
yuikumila pamo na hwetu ikuhululihe kumala mwalehu kila
chinu chambone chituvenacho, kwa kulundanywa kwetu na
Kilisto.
7 Nkúkulupila nnyangu, itamwi yako ìninguhangalaja namene
na kungutuja ntima, kwa kuva ùniihangalaja mitima ya
vakúkulupila vohe.

Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo

8 Bahi ing'anya ya anelyo, ikànava ngùvele na mamulaka
láning'ìlè Kilisto kukulaija àlalá lulembelewa kulatenda,
9 henga kwajili ya itamwi yangu kwakuwe, ngwòna kuva
nikuyuwe namene, nangu Paolo ngujukîle kuva ninsele, na
vino ngùjukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu
Kilisto.
10 Nangu nakuyuwa namene kwajili ya mwanangu Onesimo, mwanangu wa muing'ulupa, uninkulupijije kwanga
Kilisto akuno nguvèlè nchihungo.
11 Anepo machedo akáchikufala, henga hambi ànakufala
wako chalumo na nangu mwalehu.
12 Na hambi nìmmuiha kavila kwakuwe, na nang'e vino
àjukile kuva ntima wangu nimwene.
13 Nikanitamwa namene Onesimo aisalile pamo na nangu
uchinga anguyangate madengo badala yako, muuhiku auno
ungujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuyanjaja Malove
Lambone.
14 Henga nikanatamwije kutenda chinu chohecho bila
wako kukubali. Na nikanatamwije ukunamatija ungutendele lambone, henga ngùlembela ulatende kwa kutamwa
kwako umwene.
15 Kapanji Onesimo áhapulanyijwe na wako kwa mahiku
kadiki uchinga ùùve nawe kavila vyaka na vyaka.
16 Kwa kuva, nang'e vino akee chihi ntumwa kwakuwe,
henga nni munu wambone kumpunda ntumwa, yani àjukile
kuva nnung'unwetu utuntamwa. Kwang'une nni munu wa
mana namene, henga kwakuwe àmbepunda kuva wa mana
namene ing'anya ya kuva ntumwa wako na nnung'uno kupitila kulundanywa kwetu na Nang'olo.
17 Bahi ikàva ùnguvalangila nangu kuva ninnyako mmàdengo
la Nang'olo, bahi nìkuyuwa umpwechelele muchi chuchichiungupwechele nangu nimwene.

18 Ikàva ànikukosela au ikàva ùnannonga, bahi ngulonge
nangu.
19 Nangu Paolo ngùlemba nimwene kwa nkono wangu mal-
ove alano kuva, Nangu Paolo nguchinikulipe, henga nikam-
bekukumbusa kuva, nakulonga umi wako wa navyaka,
ing'anya ya kukukulupija kwanga Nang'olo!
20 Elo nkúkulupila nnyangu, nakuyuwa namene unjangate
kwa anelyo kwajili ya Nang'olo, uuhangalaje ntima wangu
malinga nkúkulupila nnyangu kwa kulundanywa kwetu na
Kilisto.
21 Nìkulembila baluwa aino akuno nguvèlè na uhakika kuva,
uchiumilikane na uchiupundihe kutenda, kupunda àlalá
lanikuyuwa.
22 Pamo na anelo, ngùyuwa ungutayalishije na pachinu
pakuikala, kwa kuva ngùvele na lilolelo kuva, Nnungu achi-
ayang'ule àlalá lamuyuwa, na achiangujalile uchinga ngu-
pate kwida kwenu mwenu kavila.

Disalamu dya ntululilo

23 Epafila, ahungwîje chalumo na nangu ing'anya ya kuntu-
mikila Yesu Kilisto, ànakusalimila.
24 Uchocho, Mako na Alistaliko na Dema na Luka,
amadengo avangu, vànakusalimila.
25 Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema
ihalôka kwanga Nang'olo Yesu Kilisto ìive na mwenu
mmammalele.

Baluwa ivavalembidile Vaeblaniya

Ulongoledi wa baluwa ya Vaeblaniya

Baluwa ya Vaeblaniya nni baluwa ikâmya namene ntima na nni baluwa ilangûja namuna Yesu chatimilisije malemba la unabii wa Lilailano lya Kala. Baluwa aino ya Vaeblaniya ìlembwije muchi hutuba ya mahubili. Nkúlemba wa baluwa ya Vaeblaniya àtumidile mistali ya Nnilailano lya Kala malinga myanda 60 ilangûja namuna Yesu chatimilisije unabii na madengo la Kuhani Nkulu. Bahi ing'anya ya anelyo, baluwa aino íkudungiwije ììve baluwa ya kuvakamya ntima Vakilisto va Chiyahudi. Baluwa aino ìlanguja namuna Yesu chaitimilisije Sheliya ya Musa uchinga vino makuhani vanave na ing'anya ya kuhumya sadaka. Yesu njo anajukile kuva sadaka ya kuvausija masambi lammalele vanu va mahiku lammalele. M'baluwa aino hwetu tuvanu tuvamaduvano tunahimywa kuhweneha kunkulupila Yesu Kilisto na kumpapata nang'e, ata patubanihwa, kwa kuva, nang'e weka njo atandilihîje na njo aikamilîsa ing'ulupa yetu (sula ya 12:2).

Nanga munu ammaite munu ailembile baluwa aino ya Vaeblaniya, henga vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva ilembwije na munu yumo muavano vanu ncheche, yani Ntume Paolo na Luka na Banaba na Apolo. Na uhiku ulembwîje baluwa aino nanga paumaikana, henga vatalamu vohe va Bibiliya vàkulupila kuva ílembwije kabla ya mwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Imanga ya Yelusalemu yóndongwije mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, henga munu ailembîle baluwa aino àilonjelela imanga ya Yelusalemu kuva muchi bado ikánambikwondongwa. Baluwa ya Vaeblaniya ílembwije muimanga ya Loma (13:24), na ìnahululika kuva ínidinguhwa uchinga isomwe mmakuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.

Uinjipihi wa baluwa ya Vaeblaniya

1. Sula ya 1:1-4:13, Nkúlemba ànnonjelela Yesu Kilisto kuva nni nkulu kumpunda Musa na malaika.
2. Sula ya 4:14-7:28, Na àhweneha kunnonjelela Yesu kuva nang'e nni nkulu kuvapunda makuhani vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu ya ku Yelusalemu.
3. Sula ya 8:1-10:31, Uchocho, nkúlemba àlanguja kuva utumishi wanga Yesu nni wambone na ùvele na ukulu kupunda aula wa makuhani va Lilailano lya Kala, na

njo mana ata Lilailano lyake nni lyambone namene kupunda Lilailano lya Kala.

4. Sula ya 10:32-13:17, Nkúlemba bada ya kulonjelela kuva Yesu nni wambone na nkulu kwa namuna dyammalele, hambi àhumya malaijo lalembelewa latendewe madengo kwa vitendo.
5. Sula ya 13:18-25, Nkúlemba àmalilila kulemba baluwa yake kwa kuvahaulila babali fulani na kuvasalimila.

Vino Nnungu àtangola na vanu kupitila Yesu Mwanawe

1 Anepo kala Nnungu átangwele na anyakala vetu kwa
myanda yohe na kwa namuna dyohe kupitila manabii vake.
2 Henga mmaduva alano la ntululilo àtangwele na hwetu
kupitila Yesu Mwanawe, wantandwele ààve mwene mapala
la vitukutuku vyammalele, na kwa kupitila nang'e, Nnungu
ániviumba vitukutuku vya kumahunde na pachilambo cham-
malele.
3 Nang'e njo ing'anyimi ya ukulu wanga Nnungu, na
njo nfano uhiu wanga Nnungu mwene. Kwa kuva,
Mwana wanga Nnungu àvihululiha vitukutuku vyammalele
vihwenehe kupwawa kwa dimongo dya lilove lyake.
Ánivahahula vanu masambi lavo, na pamalidile nkuikala
aneko kulihunde, m'bali wa kunkono wa Nnungu,
mumamulaka lake Nnungu Avêle na Ukulu.

Kilisto nni nkulu kupunda malaika

4 Anelo làlanguja kuva Mwana wanga Nnungu nni nkulu
kupunda malaika malinga lina lyake lyapewije na Nnungu
chilivele likulu kupunda malina lavo.
5 Kwa kuva, Nnungu nanga panawahite kananga mwanda
umo kunnyaulila yumo wa malaika vake kuva,
“Wako ni Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.”*
Na wala nanga panatangwele malove alano kumwamba
malaika woheyo kuva,
“Nangu nìmbekuva Atatake,
na nang'e àmbekuva Mwanangu.”†
6 Tena, Nnungu pantumile pachilambo Mwanawe chihungu-
mikova, ávahaulidile malaika vake vammalele vamwabudu
Mwanawe.‡
7 Henga kuyamba malaika, Nnungu ànitangola kupitila ntu-
mishi wake kuva,
“Nnungu àvatuma malaika vake kuva muchi mpapa,

---

* **1:5** Sabuli 2:7, Vitendii mitume 13:33, Vaeblaniya 5:5 † **1:5** 2 Samwili 7:14, 1 Mahiku 17:13 ‡ **1:6** Munsitali auno làtumike malove la Makumbuso 32:43, lalembwîje mutafasili yake ya Chigiliki kuhaloka mmalemba la ku Bahali ya Munyu.

na àvatuma kuva muchi dindimi dya moto.”§
8 Henga Nnungu ánitangola kumwamba Mwanawe kuva,
“Ufalume wako Nnungu ukámbekuva na ntululilo.
Na wako ùvatawala vanu vako kwa haki.
9 Wako ùkatapaliwa na haki na kulachima lahakalenge.
Njo mana Nnungu, Nnungu wako ànikutandola kuva nkulu wa avako vammalele,
na kukukung'unila ihangaladi.”**
10 Uchocho, Nnungu átangwele kuva,
“Wako Nang'olo, anepo patandi waumbile chilambo chammalele,
na kwa makono lako waniumba kumahunde.
11 Anevyo vyammalele vìmbepita, henga wako ùmbekuva chihi nkupwawa.
Na vyammalele vìmbekwondongeka muchi inguwo.
12 Anevyo vyammalele ùmbevidinga muchi likoti,
na kuvibadili muchi dinguwo.
Henga wako ùùva chihi uchocho chuvele,
na umi wako ukambekuva na ntululilo.”††
13 Nnungu nanga panannyaulidile kananga yumo wa malaika vake kuva,
“Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu lako.”‡‡
14 Dachi, malaika nni vanani? Anevo vammalele nni viumbe vya chinnungu vintumikîla Nnungu na kutumwa unavayangata vanu avala vambeupwechêla upohi.

2

Upohi nkulu

1 Bahi ing'anya ya anelo, tùlembelewa tulakamulihe àlalá latupilikene uchinga tunayahike.
2 Sheliya ya Musa yaniida kupitila malaika na yanimaihwa kuva nni ya uhiu. Na kila mwanda munu pachiikosela au kuleka kuipilikana Sheliya, ánipata asabu malinga chachilembelewa.
3 Bahi ikàva Nang'olo mwene njo ánavele ntandi kutanga habali dya upohi auno na kuumaiha kwetuhwe kupitila avala vanampilikene, dachi hwetu tùmbepalanyoka dachi muasabu tukànawidopye upohi nkulu malinga auno?
4 Nnungu nanang'e ániumaiha ushahidi wavo kwa indila ya vimaiho na la kukanganya na masaibu la kila namuna, na

§ **1:7** Sabuli 104:4 ** **1:9** Sabuli 45:6,7 †† **1:12** Sabuli 102:25-27 ‡‡ **1:13** Sabuli 110:1, Matayo 22:43-44, Mako 12:36, Luka 20:42-43, Vitendîi Mitume 2:34-35

kwa kupitila dinudyo dya Umumu Wanaswe dyavapele vanu malinga chatamwije.

Yesu átendwije mutuvelelee hwetu uchinga atupohe

5 Nnungu nanga panavavikile malaika kuva vakútawala va chilambo chiîda, yani chilambo achila chitulonjelela.

6 Tena, malove anelo lànamaihwa Mmalemba lanji Lanaswe lahaûla kuva,

“Munu ni nnani mpaka unkumbukile?

Na mwana wa munu ni nnani mpaka un'jali?

7 Ùntendile chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika,

ùmmwajije ukulu na eshima.

8 Ùmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.”*

Malemba palahaula kuva, Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele, ìvele na mana kuva, nanga panalekile chinu chohecho. Henga kwa vino, nanga patumwona munu wavitawala vitukutuku anevyo.

9 Henga tùmwona chihi Yesu anatendwije chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, uchinga kwa inema ya Nnungu, Yesu ayeje kuhwa kwajili ya vanu vammalele, vino àpete ukulu na eshima ing'anya ya kubanika na kuhwa kwake.

10 Nnungu aumbîle vitukutuku vyammalele kwajili yake mwene, ánitandola kwida na vavana vohe muukulu wake. Na íninkatapalila kuntenda Yesu kuva Mpohi nkamilifu mwalehu kwa indila ya ibaniki yake uchinga avalodye vavana anevo kuupohi.

11 Yesu njo avahahûla vanu masambi lavo. Nang'e chalumo na avala vahahûlwa, vammalele nni vana va Atata yumo. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu akáona dihoni kuvachema vanu anevo anung'unuvake,

12 wahaula kuva,

“Nìmbelitumbyanga lina lyako kwa anung'unuvangu,

nìmbekulombolela mmakojano lavo kwa kuimba.”†

13 Kavila àhaula kuva, “Nìmbelisingila Nnungu.”‡

Na àhaula kavila kuva,

“Nangu ngùvele apano chalumo na vana va Nnungu vángupèlè.”§

14 Kwa kuva, vana anevo nni vanu vàvele na mmili na myadi, uchocho Yesu nanang'e nkùtwala hali ya chimunu. Átendile uchocho uchinga kwa indila ya kuhwa kwake, adimange dimongo dya ayula ánavele na dimongo dya kuhwa, yani Ibilisi.

---

* **2:8** Sabuli 8:4-6 † **2:12** Sabuli 22:22 ‡ **2:13** Isaya 8:17 § **2:13** Isaya 8:18

15 Uchocho, ávahungwile na avala vammalele vachiikâla
muchi vatumwa mmaisha lavo lammalele ing'anya ya kuy-
opa kuhwa.
16 Kwa kuva, nang'e nanga panaidile unavayangata
malaika, henga áidile unavayangata vadukulu va Iblahimu.
17 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nkulembelewa alilan-
danye na anung'unuvake kwa kila namuna, uchinga ààve
Kuhani wavo Nkulu avêle na chididi na akulupîka kwa kun-
tumikila Nnungu, uchinga ahumye sadaka ya kuvausija vanu
masambi.
18 Kwa kuva mwene ánibanihwa na kulingwa, bahi hambi
ànahulula chihi kuvayangata avala valîngwa.

3

Yesu nni nkulu kumpunda Musa

1 Bahi mmakukulupila avangu, mmanu mma Nnungu
mukumilâna na vammalele vachemwîje kulihunde, nkum-
bukilange Yesu utunnyambukila kuva Ntume na Kuhani
Nkulu.
2 Nang'e ánakulupika kwanga Nnungu, antandwêle kukola
madengo lake, malinga Musa chachikulupika kuichunga
ing'ande yammalele ya Nnungu, yani vanu va Nnungu.
3-4 Kwa kuva, kila ing'ande ìdengwa na munu, henga
Nnungu njo adênga kila chinu. Adênga ing'ande ànalembelewa
kupata eshima ing'ulu kupunda ing'ande yene. Uchocho,
Yesu ànalembelewa kupata eshima ing'ulu namene kumpunda
Musa.
5 Musa ávele chihi ntumishi muing'ande yammalele ya
Nnungu na ánakulupika mwalehu. Na utumishi wake wávele
nfano wa uhiu wambeuhunukula Nnungu lukoto.
6 Henga Kilisto ànakulupika, na njo Mwana aimilîla ing'ande
yanga Nnungu. Na hwetu njo ing'ande aneyo, ikàva
tukáyopa kuhweneha kuhwinga muing'ulupa na kuhweneha
kulisingila lilolelo lituvenalyo.

Munanonopyange mitima yenu

7 Bahi malinga chatangola Umumu Wanaswe kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
8 munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile
anyakala venu, muuhiku aula uvachintahuka
Nnungu,
na kunninga akula kulilanga.
9 Aneko anyakala venu váningupima na kungulinga uchinga
vandole,
Ikànava vánilona lammalele langunatendile muvyaka
alubaini.

10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nanivavisija vanu va
chívelèkwà achila, na kutangola kuchidoni,
‘Maduva lammalele mitima ya vanu anevo ìnahochela,
na nanga pavadipapata dindila dyangu.’
11 Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,
‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelela pani-
vatayalishijije!’ ”*
12 Bahi mmakukulupila avangu, lyongolelange uyopa
ànapwawa munu avêle na ntima m'baya ukákulupila mmwenu,
ntima ulihapulânya na Nnungu avêle na umi.
13 Henga mukamyane mitima kila liduva lichêmwa nelo,
uchinga kunave na munu wa kunonopa ntima ing'anya ya
kukumbika na sambi.
14 Kwa kuva, ikàva tùmbehweneha kukulupika mpaka kuntu-
lulilo akuno utunkulupila Nnungu malinga chitunkulupidile
anepo patandi, bahi tùmbekuva tukumilènè pamo na Kilisto.
15 Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile
anyakala venu muuhiku aula uvachintahuka
Nnungu.”†
16 Dachi, vanani vapilikêne lidi lyanga Nnungu nkun-
tahuka? Dachi, vakávele avala vammalele vachilôjwa na
Musa kuhaloka ku Misili?
17 Dachi, Nnungu ávavisijije vanani kwa vyaka alubaini?
Dachi, akánavavisijije avala vammalele vanatendile sambi, na
mituhi yavo nkutapakala kulilanga?
18 Dachi, nni vanu ntwani vanavaapilidile Nnungu kuva
nanga pavambeingila pachinu pake pakuyewelela pana-
vatayalishijije? Dachi, vakávele avala vanahitile kumpi-
likana?
19 Bahi twòna kuva nanga pavanainjidile pachinu anepo
pakuyewelela ing'anya nanga pavanakulupidile.

4

Ahadi yanga Nnungu ya kuinjila pachinu pake pakuyewelela ìvele chihi nkupwawa

1 Bahi kwa kuva ahadi ya Nnungu ya kwinjila pach-
inu pake pakuyewelela ìvele chihi nkupwawa, bahi tulyon-
golele uchinga anapwawe kananga munu yumo mmwenu
wa kukoha kwinjila anepo.
2 Kwa kuva, malove lambone layâmba pachinu pake
pakuyewelela lànihubiliwa kwetuhwe malinga chilanahu-
biliwije kwa vanu va kala. Henga malove anelo nanga

* **3:11** Sabuli 95:7-11 † **3:15** Sabuli 95:7-8

palanavapele faida yoheyo, kwa kuva, avala vanalapilikene
nanga pavanaikamulidile aila ahadi kwa ing'ulupa.
3 Henga hwetu tukulupidîle, tùmbeinjila pachinu
pakuyewelela panatambulenge Nnungu pachihaula kuva,
“Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,
‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelela pani-
vatayalishijije.’ ”*
Nnungu átangwele malove anelo ikànava madengo lake
lánimalilika kutandikila paumbile chilambo.
4 Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe pachinu fulani pànahaula
kuyamba liduva lya saba kuva, “Nnungu ániyewelela liduva
lya saba, kwa kuva ánimalila madengo lake lammalele.”†
5 Henga malinga chiilembwije anepo muha, Nnungu àhawile
kuva, “Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelela
panivatayalishijije.”
6 Bahi aneyo ahadi ya kuinjila pachinu anepo ìvele chihi
nkupwawa, henga avala vánavele vatandi kuhubiliwa mal-
ove anelo lambone nanga pavanainjidile ing'anya nanga
pavanampilikene Nnungu.
7 Bahi ing'anya ya anelyo, bada ya kupita myaka yohe
Nnungu nkuvika liduva linji lichêmwa “Nelo.” Átendile ucho-
cho patangwele Mmalemba Lanaswe kuyamba liduva anelyo
kupitila Daudi, malinga chingulongoledile kulemba kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
munanonopyange mitima yenu.”‡
8 Kwikavele Yoshuwa wavahwikiha vanu pachinu
pakuyewelela, Nnungu akánatangolele kavila kuyamba liduva
linji lya kuyewelela.
9 Bahi mayewelelo lavatayalishijîje Nnungu vanu vake
làvele chihi nkupwawa.
10 Kwa kuva, avala vayewelêla mmayewelelo lavataya-
lishijîje Nnungu, vànayewelela kwa kuva vànimalila madengo
lavo apano pachilambo, malinga Nnungu chanayeweledile
pamalidile kukola madengo lake.
11 Bahi tutumbame kuinjila pachinu anepo pakuyewelela,
uchinga anapwawe munu woheyo muhwetu ambehîta kupi-
likana na kukoha kuinjila, malinga chivanatendile avala
vanantahwike Nnungu akula kulilanga.
12 Kwa kuva, Lilove lya Nnungu lìvele na umi na di-
mongo, na lìnakola kupunda upanga ukola akuno na akuno.
Na lìnapulung'anya mpaka kuhapulanya isungu na ntima
wa munu, na kuhapulanya mawangwa na unjinji, na
kuhunukula makudungilo na mawaso la munu.

---

* **4:3** Sabuli 95:11 † **4:4** Ntandiliko 2:2 ‡ **4:7** Sabuli 95:7-8

13 Nanga chinu chohecho chipihîke pameho panga Nnungu,
henga vitukutuku vyammalele vìnihunukuliwa na vìvele chihi
mwandu pameho panga Nnungu utumbennyumija isabu ya
matendo letu.

Yesu njo Kuhani Nkulu

14 Bahi kwa kuva tùvele na Kuhani Nkulu kupunda vam-
malele, ainjidîle mpaka kulihunde, yani Yesu Mwana wanga
Nnungu, bahi tuikamulihe saana ing'ulupa yetu ituiyambuk-
ila.
15 Kuhani wetu Nkulu utuvenawe ànahulula kutuvikila chi-
didi ing'anya ya idabadangi yetu. Kwa kuva, nanang'e
ánilingwa kwa kila namuna muchi hwetu, henga nanga pana-
tendile sambi.
16 Bahi ing'anya ya anelyo, tuchihengelekele chiteng'u
changa Nnungu cha Ufalume bila kuyopa, pachinu pavajalîla
vanu inema, uchinga apate kutuvikila chididi na kutujalila
inema ya kutuyangata muuhiku wa idabadangi yetu.

5

1 Kila Kuhani Nkulu atandolwejîje muvanu, ànavikwa
uchinga antumikile Nnungu kwajili ya vanu. Nang'e ànhumija
Nnungu dinujo na sadaka kwajili ya kusamehewa masambi
lavo.
2 Kwa kuva mwene ànadidimanga, bahi ànahulula kuvapililila
avala vahochedîle na avala vakámaite chinu.
3 Na kwa kuva mwene ànadidimanga, àlembelewa ahumye
sadaka, akee chihi kwajili ya vanu ila pamo na masambi lake
mwene.
4 Nanga munu alîng'a mwene eshima aino ya kuva Kuhani
Nkulu. Henga kila munu àtandolwa na Nnungu malinga
chanatandolwejije Haluni.
5 Uchocho, Yesu Kilisto nanang'e nanga panaling'ile mwene
ukulu wa kuva Kuhani Nkulu, henga Nnungu njo an-
nyaulidîle kuva,
“Wako ni Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.”*
6 Nnungu ànitangola kavila pachinu panji Mmalemba kuva,
“Wako nni Kuhani ukee na ntululilo,
malinga mwavelelee Melikisedeki.”†
7 Yesu panavele apano pachilambo, ánikuta chitangelo
na mihodi wannyuwa na kumpembeja Nnungu ahulûla
kumpoha mukuhwa. Yesu ánipilikanwa na Nnungu ing'anya
ya kumweshimu na kumpilikana Nnungu.
8 Ikànava Yesu ávele Mwana wanga Nnungu, henga
ánilihunda kupilikana kupitila kubanika kwake.

---

* **5:5** Sabuli 2:7 † **5:6** Sabuli 110:4

9 Na kwa indila aneyo, Nnungu nkuntenda Yesu kuva
nkamilifu, nkuva chitandikilo cha upohi ukee na ntululilo
kwa avala vampilikâna.
10 Bahi Nnungu nkummika Yesu kuva Kuhani Nkulu, ma-
linga mwavelelee Melikisedeki.

Kuleka kunkulupila Kilisto

11 Bahi tùvele na malove lohe la kutangola kuyamba chinu
achino, henga ìnikamajanga kunnyaulilanga ing'anya mùvele
na makutu laidôpa.
12 Nni muhiu kuva, muuhiku auno mwenu múlembelewa
mùùve mmakuhunda, henga bado mùlembelewa chihi
muhundwe, tena mahundo matandi-matandi la lilove lya
Nnungu. Mwenu múlembelewa muliswe chakulya chinonôpa,
henga bado mùlembelewa chihi muyong'ejwe mavele.
13 Kwa kuva, kila munu aikâla kwa kuyong'ejwa chihi
mavele akáhulula kulamala mahundo la haki, kwa kuva,
nang'e àvele muchi nkanunu.
14 Henga chakulya chinonôpa ni kwajili ya vanu vaku-
lumwîke, vajevelejîje ding'ano dyavo kulamala lalida lam-
bone na lalida lahakalenge.

6

1 Bahi ing'anya ya anelyo, tùlembelewa tunauyileuyile
mahundo matandi-matandi la chikanunu lamwâmba Kilisto,
henga tuhwenehe muyo kwa kulihunda mahundo la
chikulungwa. Tunahwenehe chihi kudenga kavila nsingi
wa mahundo layâmba kulaleka matendo lahakalenge, na
kuyamba kunkulupila Nnungu,
2 na mahundo layâmba ubatiso, na kuvayuwila vanu kwa
kuvavikila makono, na kufufulwa kwa vanu vahwîle, na
hukumu ya asabu ikee na ntululilo.
3 Nnungu akàtamwa tuchituhwenehe kukulumuka
mmahundo anelo la chikulungwa.
4 Kwa kuva, vanu vakàlangajijwa uhiu wa Nnungu na kuyeja
inujo ya kulihunde, na kukumilana na Umumu Wanaswe,
5 na kuyeja uwambone wa lilove lya Nnungu, na dimongo
dya chilambo chiîda,
6 koka nkuileka ing'ulupa yavo, ikáhululika kuvapindiku-
lanya kavila uchinga vapate kulaleka masambi lavo na kun-
naukila kavila Nnungu. Kwa kuva, vàmmamba Mwana wa
Nnungu kavila munsalaba na kuntaya dihoni muyo mwa
vanu.
7 Ulongo ûnywa imbula myanda yohe na kumeja vilyo vivêle
na faida kwa nkúlima, Nnungu ànaubaliki ulongo anewo.

8 Henga ulongo anewo ukàmeja diheya na mbigili, bahi
ukávele na faida yoheyo kwa nkúlima, na ùvele pepi kulaniwa
nawi Nnungu, na ntululilo wake nni kuyochwa chihi moto.
9 Mmakukulupila avetu, ikànava tùtangola uchocho, hwetu
tukávele na lipamba kumwamba mwenu, akuno utumala
kuva mùtenda lambone kupapatana na upohi wenu.
10 Kwa kuva, Nnungu àtenda haki. Nang'e akambeluvalila
madengo lenu na itamwi yenu imuilangujije kwanga nang'e
kwa kuvahudumila vanu vake na chimuhweneha kuvahudu-
mila.
11 Henga tùnalembela namene kila munu mmwenu ah-
wenehe kutumbama mpaka kuntululilo, uchinga àlalá lamu-
lolela lapate kutimiswa.
12 Hwetu tukátamwa mwenu mùùve mmalemwa, henga
muvayeje avala vapwechêla àlalá laahidite Nnungu kupitila
ing'ulupa yavo na ipilililidi yavo.

Ahadi ya Nnungu nni ya kulisingila

13 Nnungu panamuahidite Iblahimu, ániapila kwa lina lyake
mwene, kwa kuva, nanga munu yunji nkulu kumpunda
Nnungu wakanantambulenge lina lyake.
14 Nnungu átangwele kuva, “Muhiu nìmbekubaliki namene na
nìmbelutenda lukolo lwako lùùve na vanu vohe.”*
15 Anepo Iblahimu nkupililila akuno walindilila, bahi nku-
lapwechela àlalá lanaahidiwije na Nnungu.
16 Kwa kuva, vanu pavaapila, vàapila kwa lina lya munu
nkulu kuvapunda vene, na iapidi aneyo ìmaiha achila chiton-
golewîje kuva nni uhiu, na ìmalila matahukano lammalele.
17 Nnungu nanang'e álembedile avamaihije avala
vavaahidite kuva makudungilo lake lakápindikuka, bahi
nkwapila.
18 Na Nnungu nanga pahulula kulambila. Bahi hwetu tun-
tukutidîle tùnakamywa mitima na kukamuliha kwa dimongo
lilolelo alila lituvikiwije, ing'anya ahadi dyake na iapidi yake
vikáhululika kupindikuka.
19 Lilolelo alino lìtutenda tùùve na uhakika na usalama
mmitima yetu malinga naanga chiiimija meli. Yesu ajukîle
kuva lilolelo lyetu ànipita palipanzia na kwinjila Pachinu
Panaswe Namene.
20 Yesu mwene ánilongolela kuinjila anepo kwajili yetu
na àjukile kuva Kuhani Nkulu akávele na ntululilo malinga
mwavelelee Melikisedeki.

7

Kuhani Melikisedeki

* **6:14** Ntandiliko 22:17

1 Aneyo Melikisedeki ávele nfalume wa imanga ya Salemu,
na kuhani wa Nnungu Nkulu. Iblahimu pachiuya kuhaloka
kuing'ondo aneko kwanavawalele vafalume ncheche, Me-
likisedeki ákojene na Iblahimu, Melikisedeki nkum'baliki
Iblahimu.
2 Anepo Iblahimu nanang'e nkumwing'a asilimiya kumi
ya vitukutuku vyammalele vyanavenavyo. Mana la Me-
likisedeki nni, “nfalume wa haki,” nanang'e ávele nfalume
wa Salemu, na nfalume wa Salemu mana lake, “nfalume wa
amani.”
3 Wala nanga habali dilembwîje dinnyâmba atatake Me-
likisedeki wala anyokwe wala malina la anakuluvake. Na
kuyamba habali dya kuvelekwa kwake na kuhwa kwake
nanga padimaikana. Nang'e àlandana na Mwana wa Nnungu,
kwa kuva, nang'e nni kuhani akávele na ntululilo.
4 Bahi nnolange munu aneyo chanavele nkulu. Ata anakul-
wetu Iblahimu ánimwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku
vyammalele vyanatwete litwala kuing'ondo.
5 Na vanu vahalôka nnukolo lwanga Lawi, vanu vap-
wechêla madengo la chikuhani, vànilaijwa na Sheliya yanga
Musa kutwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa
Vaisilaeli avao, ikànava vanang'o nni vadukulu va Iblahimu.
6 Melikisedeki akáchihaloka nnukolo lwanga Lawi, henga
ánitwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa
Iblahimu. Pamo na anelyo, Melikisedeki ánim'baliki Iblahimu
anaahidiwije na Nnungu.
7 Nni muhiu kuva ayula abalikîwa nni n'joko kumpunda
ayula abalîki.
8 Na makuhani vatwâla asilimiya kumi ya vitukutuku nni
vanu vâhwa, henga Melikisedeki anatwete asilimiya kumi
àhaulika kuva nang'e akáhwa.
9 Vanu va lukolo lwa Lawi njo vatwâla asilimiya kumi.
Bahi tùnahulula kutangola kuva, ata Lawi mwene ánimwing'a
Melikisedeki asilimiya kumi ya dimali dyake kupitila kwa
Iblahimu.
10 Kwa kuva, Melikisedeki panakojene na Iblahimu, Lawi
ávele chihi mummili mwa Iblahimu, anakuluwe.

Ìlembelewa aide kuhani yunji

11 Sheliya ya Musa ínahumijwe kwa Vaisilaeli ílisingila
namene utumishi wa ukuhani wa Valawi. Bahi ikàchiva
ukamilifu wa vanu va Nnungu upatikènè kwa indila ya utu-
mishi wa ukuhani wa lukolo lwa Lawi, pakanalembelewe
kavila kwida kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki, na
akee aula ukuhani wa Haluni.
12 Kwa kuva, ukuhani paupindikuka, Sheliya na inang'o
ìlembelewa ipindikuke.

13 Na Nang'olo wetu ulannyamba malove alano ávele chihi
munu wa litawa linji, na wala nanga munu kananga yumo
wa nnitawa lyake alingîle kukola madengo la chikuhani pa-
chitala cha kuhumija sadaka.
14 Kwa kuva, ìmaikana kuva Nang'olo wetu áhaleke nnitawa
lya Yuda, na kuyamba litawa anelyo Musa nanga panatang-
wele chinu chohecho kuyamba habali ya ukuhani.
15 Na anelo lammalele làvele chihi mwandu, kwa kuva,
kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki àniida.
16 Kuhani ayuno nanga pajuhijwe kuva kuhani kupapatana
na amuli iyâmba litawa lyake, henga kupapatana na dimongo
dya umi wake ukee na ntululilo.
17 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Wako
nni kuhani ukee na ntululilo, malinga mwavelelee Me-
likisedeki.”*
18 Bahi amuli aneyo ya machedo ínipukutwa, kwa kuva,
ikánavele na dimongo wala faida ya kutosha.
19 Kwa kuva, Sheliya yanga Musa nanga painahulwile
kuida na ukamilifu. Henga vino lìidile lilolelo lyambone
namene, na kwa kupitila lilolelo anelyo tùnahulula kunnyen-
gelekela Nnungu.
20 Pamo na anelo, Yesu akanajuhijwe kuva kuhani bila
Nnungu kwapila. Na makuhani vanji va litawa lya Lawi
vánivikwa mmadengo anelo bila Nnungu kwapila.
21 Henga Yesu àjuhijwe kuva kuhani kupitila kwapila, apala
Nnungu panannyaulidile Yesu kuva,
“Nang'olo àniapila,
na wala nanga pambepindikulanya makudungilo lake,
‘Wako nni kuhani ukee na ntululilo.’ ”†
22 Bahi ing'anya ya iapidi aneyo, Yesu njo ahululîha
kupwawa kwa lilailano alino lyambone namene kupunda
lilailano lya kala.
23 Kwa kuva vanu vànahwa, bahi pàpitile makuhani vohe
kuhaloka nnitawa lya Lawi. Bahi ing'anya ya kuhwa, nanga
pavanahulwile kuhweneha na madengo lavo.
24 Henga kwa kuva Yesu àvele na umi ukee na ntululilo, bahi
ukuhani wake naunang'o ukee na ntululilo.
25 Bahi nang'e ànahulula kuvapoha avala vamwidîla Nnungu
kupitila nang'e, kwa kuva, nang'e àvele na umi ukee na ntul-
ulilo uchinga avayuwile vanu anevo kwa Nnungu.
26 Bahi Yesu njo Kuhani Nkulu afâla kwajili yetu, kwa kuva,
nang'e nni wanaswe na akávele na likosa wala lidolidoli lya
uhakwa na Nnungu àninnyapulanya na vakútenda masambi
kwa kunnyanyula muha namene kulihunde.

---

* **7:17** Sabuli 110:4 † **7:21** Sabuli 110:4

27 Nang'e wala nanga palembelewa kuhumya sadaka kila
liduva malinga Makuhani vanji Vakulu chivatenda. Vanang'o
vàtandilika kuhumya sadaka kwajili ya sambi dyavo vene,
koka nkuhumya sadaka kwajili ya sambi dya vanu vanji.
Henga nang'e áhumije chihi sadaka mwanda umo bahi kwajili
ya vanu vammalele, apala palihumije mwene kuhwa.
28 Sheliya yanga Musa ìvatandola vanu vakákamilike kuva
Makuhani Vakulu, henga iapidi yanga Nnungu inatendeke
Sheliya ipwawìjè, ìntandwele Mwanawe kuva Kuhani Nkulu,
nkamilifu vyaka na vyaka.

8

Yesu Kuhani wetu Nkulu

1 Habali ya muhimu kupunda dyammalele ditutangolela
nni aino, hwetu tùvele na Kuhani Nkulu aikâla m'bali wa
kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu Avêle na
Ukulu, aneko kulihunde.
2 Aneko nang'e njo Kuhani Nkulu atumîka Pachinu
Panaswe, yani Mun'gongwe uhiu wa Nnungu udengwîjwe
na Nang'olo Nnungu mwene, na akee vanu.
3 Kila Kuhani Nkulu ànatandolwa uchinga akole madengo la
kunnyumija Nnungu dinujo na sadaka. Bahi kupapatana na
anelyo, Kuhani wetu Nkulu Kilisto ánilembelewa ààve na chinu
cha kuhumya.
4 Kwikavele Kilisto wava apano pachilambo, akánave
kuhani, kwa kuva tayali pàvele makuhani vanji vahûmya
sadaka kupapatana na malaijo la Sheliya ya Musa.
5 Na pachinu pavatumikila makuhani nni nfano chihi na
chimbwehedi cha apala pavêle kulihunde. Kwa kuva, Musa
panavele pepi kuudenga aula N'gongwe wa Nnungu, Nnungu
ánnyaulidile kuchidoni, “Loleha saana uchinga udenge kila
chinu kupapatana na nfano unikulangujije kulichinga.”*
6 Henga hambi Yesu àpewije utumishi wambone namene
kupunda wa avala makuhani. Uchocho, lilailano lyajukile
Yesu kuva mpatanishi nni lyambone namene kupunda alila
lya kala, ing'anya lilailano lyahambi lìimila munsingi wa
ahadi dya Nnungu dyambone namene kupunda adila dya
kala.
7 Kwa kuva, ikàchiva lilailano lya kala ulikamilika
mwalehu, likánalembelewe lilailano linji.
8 Henga Nang'olo Nnungu ánilona makosa kwa vanu vake,
nkutangola kuchidoni,
“Mmaduva laîda nìmbetenda lilailano lyahambi na vanu va
Isilaeli na vanu va Yuda.

* **8:5** Kuuka 25:40

9 Lilailano alino likambelandana na lilailano linnatendile na anyakala vao,
muuhiku aula unnavakamwile nkono na kuvausa nchilambo cha Misili.
Kwa kuva, nanga pavanalikamwile lilailano lyangu, nangu nkuvaleka.
10 Hambi alino nni lilailano linimbelitenda na vanu va Isilaeli mmaduva laîda,
nìmbedivika Sheliya dyangu n'ding'ano dyavo na kudilemba mmitima yavo.
Nangu nìmbekuva Nnungu wavo, na vanang'o vàmbekuva vanu vangu.
11 Nanga munu ambennyûnda Mwisilaeli nnyake,
au kunnyaulila nnangawake kuva, ‘Mmale Nang'olo.’
Kwa kuva, vanu vammalele vàmbengumala, kutandikila n'joko mpaka nkulungwa.
12 Kwa kuva, nìmbevasamehe lahakalenge lavatendile,
na masambi lavo nikambelakumbukila kavila.”†
13 Nnungu palichemile lilailano alino kuva lyahambi, àlitendile alila litandi kuva lya kala, na chinu chohecho chikààva chakala na kuhuchulika chììva pepi na kuwalawala.

9

Mihambo ya lilailano lya kala na mapungufu lake

1 Bahi lilailano litandi lyanatendile Nnungu na Vaisilaeli lyávele na malaijo lake la ibada na pachinu pake panaswe pakumwabudila Nnungu, apano pachilambo.
2 Údengwije N'gongwe wa Nnungu, na mun'gongwe anewo wávele na vyumba vivili. Nchumba chitandi mwávele na chipanda cha kuvikila vibatali na meza na mikate ihumîjwe sadaka kwa Nnungu ínavele muha meza. Na chumba anecho chíchemwa, Pachinu Panaswe. 3 Na pávele na lipanzia, na kunyuma lipanzia anelyo kúvele na chumba chinji chichichemwa, Pachinu Panaswe Namene.
4 Nchumba anecho múvele chitala cha zahabu cha kututumija ubani pamo na lisanduku lya lilailano. Na Lisanduku anelyo lípakwije zahabu mipata yammalele, na nkati mwake múvele na chilongo cha zahabu chínavele na chakulya chichichemwa “Mana.” Na nnisanduku anelyo múvele na isimbo ya Haluni inahipwike mahamba pamo na vibao vivili vya mayanga vinalembwije Amuli Kumi dya lilailano lya kala.
5 Pachanya lisanduku anelyo pávele na disanamu dimbili dya viumbe vya kulihunde vivêle na dimapa, vilangûja

† **8:12** Yelemiya 31:31-34

ukulu wanga Nnungu, na dimapa anedyo díhinike pachinu pakusamehewa masambi. Henga vino tukambehulula kuhauliha mwalehu mambo anelo lammalele.

6 Bahi uvila nni chivinapangwije vitukutuku anevyo vyammalele. Anepo makuhani nkuva uvainjila kila liduva nchumba chitandi uchinga vatumike kupapatana na madengo lavo la ibada.

7 Henga chumba cha vili áinjila chihi Kuhani Nkulu weka, nanang'e áinjila chihi mwanda umo kwa mwaka. Na anemwo ánnyumija Nnungu sadaka ya myadi kwajili ya masambi lake na kwajili ya masambi lavatendile vanu bila kumala.

8 Kupapatana na mambo anelo, Umumu Wanaswe álanguja kuva, muuhiku aula wammalele paunapwawije aula N'gongwe ntandi wa Nnungu, indila ya kuinjilila Pachinu Panaswe Namene yávele ikànambimaikana.

9 Na anewo wávele nfano kwajili ya uhiku wa vino, nfano ulangûja kuva dinujo na sadaka dichihumywa kwanga Nnungu dikáchihulula kuvausija vanu vamwabûdu Nnungu hukumu ya mmitima yavo.

10 Kwa kuva, anelo lammalele lálanda chihi vyakulya na vikimbilo na malaijo la kukalava medi. Na malaijo anelo la chimmili lákamulwije chihi mpaka pautimidile uhiku aula Nnungu watendile kila chinu kuva chahambi.

Yesu àhumije sadaka itimidîle

11 Henga vino Kilisto àjukile kuva Kuhani Nkulu wa mambo lambone lapwawîje vino. Nang'e áinjidile Mun'gongwe nkulu na ukamilîke. N'gongwe anewo ukádengwije na makono la vanu, yani akee N'gongwe wa nchilambo achino.

12 Nang'e áinjidile chihi mwanda umo Pachinu Panaswe Namene. Na akanapelekejije anemwo sadaka ya myadi ya ambudi na ang'ombe, henga ápelekejije myadi yake mwene, na kwa indila aneyo nkutukombola vyaka na vyaka.

13 Nnilailano lya kala vanu váchivalangiwa kuva vakáhahwike pameho panga Nnungu kupapatana na malaijo la dini, váhahulwa uhakwa wavo wa chimmili kwa kunyunyijwa myadi ya ambudi na ang'ombe anamilume na liu lya ung'ombe apijîjwe mmoto.

14 Bahi ikàva uchocho, myadi ya Kilisto ìmbekuva na dimongo ding'ulu dya kutuhahula! Kwa dimongo dya Umumu Wanaswe akávele na ntululilo, Kilisto ánilihumya mwene kwanga Nnungu kuva sadaka yambone ikee na chilema. Na myadi yake ìmbehweneha kuhahula mitima yetu ihukumîka kuhalokana na vitendo vyetu vítulòjà kukuhwa. Ìmbetuhahula uchinga tuntumikile Nnungu Mumi.

15 Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto njo mpatanishi wa
lilailano lyahambi. Na kupitila kuhwa kwake ánivakombola
vanu kuhaloka mmakosa lavo lavanatendile mmahiku la
alila lilailano lya kala, uchinga avala vachemwîje na Nnungu
vapate kupwechela mapala lakávele na ntululilo lavaahidite.

16 Na kwamba mambo layâmba malaijo la mapala, lasima
imaikane kuva ayula alaijîje ànihila koka layavanywe saana.

17 Kwa kuva, malaijo anelo lakátendeka mpaka mwene
alaijîje ahile, kwa kuva malaijo la kuyavanya mapala lakávele
na mana ikàva alaijîje àvechinkulama.

18 Njo mana ata alila lilailano lya kala nanga palinatendeke
bila ya kumwadilika kwa myadi.

19 Kwa kuva, Musa payanjajije amuli dyammalele kwa
vanu vammalele, anepo nkutwala myadi ya ndama nkukun-
danya na medi, nkumyaya nchitabu cha Sheliya na ku-
vamyaila vanu vammalele kwa kutumila maleha lanahuvi
na dinavi dya nnandi wa isopo.

20 Musa nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Aino njo myadi ya
lilailano limuamuliwije na Nnungu mulipilikane.”

21 Uchocho, Musa nkuumyaila myadi N'gongwe wa
Nnungu pamo na vyombo vyammalele vya ibada.

22 Kupapatana na Sheliya, vitukutuku vyammalele
vìhahulwa kwa myadi, na masambi nalanang'o lakáhululika
kusamehewa bila kumwadila myadi.

23 Vitukutuku anevyo nni nfano chihi wa vitukutuku vihiu
vya kulihunde, bahi yávele lasima vihahulwe kwa indila
aneyo. Henga vitukutuku vihiu vya kulihunde vìlembelewa
vihahulwe kwa sadaka yambone namene.

24 Kwa kuva, Kilisto nanga panainjidile Pachinu Panaswe
padengwîjwe na vanu, yani pachinu pa nfano chihi wa apala
pahiu. Henga nang'e áinjidile kwene kulihunde, pachinu
páimìlà vino pameho panga Nnungu kwajili yetu.

25 Kuhani Nkulu wa Vayahudi àinjila Pachinu Panaswe
Namene kila mwaka, akuno wanyakula myadi ikávele yake
mwene. Henga Kilisto nanga panainjidile anemwo uchinga
alihumye mwene kuva sadaka kwa myanda yohe.

26 Ikàchiva uchocho, akanilembelewa kubanihwa myanda
yohe kutandikila pachiumbwije chilambo. Henga vino,
mmaduva alano la ntululilo, nang'e àniida mwanda umo
uchinga avasamehe vanu masambi kwa indila ya kulihumya
mwene sadaka.

27 Kila munu àpangiwije chihi kuhwa mwanda umo bahi, na
bada ya kuhwa Nnungu ànannyukumu.

28 Uchocho, Kilisto nanang'e álihumije chihi mwanda umo
uchinga avausije vanu vohe masambi lavo. Na nang'e

àmbeuya kavila unavapoha avala vannindilîla, akee unavausija kavila masambi.

10

1 Sheliya ya Musa ni nfano chihi wa mambo lambone laîda,
wala akee uhiu wa mambo lene. Bahi ing'anya ya anelyo,
kupitila sadaka dihûmywa myanda yohe kila mwaka, Sheliya ikáhulula kananga kadiki kuvatenda vanu vamwabûdu
Nnungu kuva vakamilifu pameho pa Nnungu.
2 Ikàchiva sadaka anedyo udihulula kuvatenda vanu
kuva vakamilifu, sadaka dikánahwenehe kuhumywa kavila.
Kwa kuva, anevo vanu vamwabûdu Nnungu vakávele
vahahuliwìjwè chihi mwanda umo, na mitima yavo
ikánavahukumu kavila kuva vàvele na masambi.
3 Henga kupitila sadaka anedyo, vanu vàkumbuswa
masambi lavo kila mwaka,
4 kwa kuva, myadi ya ang'ombe na ya ambudi ikáhulula
kuvausija vanu masambi.
5 Njo mana Kilisto paidile pachilambo ánnyaulidile Nnungu
kuchidoni,
“Wako ukanatamwije sadaka wala dinujo,
henga únguumbilidile mmili.
6 Wako nanga punakatapaliwije na sadaka dya kupija
vanyama wala sadaka dya kusamehewa masambi.”*
7 Anepo Kilisto nkutangola kavila kuva,
“Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda àlalá lulalembela wako,
malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kungwamba
nangu.”
8 Kilisto ánilongolela kutangola kuva, “Wako wala nanga paunatamwije na wala nanga paunakatapaliwije sadaka na dinujo, wala sadaka dya kupija mmoto wala sadaka dya kusamehewa masambi.” Átangwele uchocho ikànava sadaka anedyo
dyammalele díhumywa kupapatana na malaijo ya Sheliya.
9 Anepo Kilisto nkuchidoni, “Lola, nangu ngùvele apano,
ngùidile unatenda àlalá lulembêla wako.” Bahi Nnungu
ániliusa lilailano lya kala uchinga alitende lilailano lyahambi.
10 Kwa kuva, Nnungu álembedile atuhahule masambi kupitila
mmili wa Yesu Kilisto wauhumije sadaka mwanda umo bahi,
nkutosa.
11 Kila kuhani maduva lammalele ànaimila kwa kutenda
madengo lake la ibada na kuhumya sadaka dya namuna
imo myanda yohe, sadaka dikáhulula kananga kadiki kuusa
masambi.

---

* **10:6** Sabuli 40:6-8

12 Henga Kilisto, nang'e áhumije chihi sadaka imo bahi,
ifâla vyaka na vyaka kwajili ya kusamehewa masambi. Na
pamalidile kutenda uchocho, nkuikala mumamulaka, m'bali
wa kunkono wa Nnungu.
13 Na aneko vino àvenkulindilila mpaka amongo vake vam-
malele pavambevikwa pahi madodo lake.
14 Kwa kuva, kupitila sadaka imo yahumije, àvatendile vanu
avala vávahahùlà kuva vakamilifu vyaka na vyaka.
15 Na Umumu Wanaswe nanang'e ànatumaiha mambo
anelo, kwa kuva, Nang'olo Nnungu àhaula kuchidoni,
16 "Alino njo lilailano linimbetendanavo mmaduva laîda.
Nìmbedivika Sheliya dyangu mmitima yavo na kudilemba
n'ding'ano dyavo."†
17 Anepo nkutangola kavila kuchidoni,
"Nikambekumbukila kavila masambi lavo,
na vitendo vyavo vihakalenge nikambevikumbukila."‡
18 Bahi ikàva masambi lànisamehewa, ikálembelewa kavila
kuhumya sadaka kwajili ya kusamehewa masambi.

Tunnyengelekele Nnungu

19 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukee na ing'anya
ya kuyopa kuinjila Pachinu Panaswe Namene kwa myadi ya
Yesu.
20 Malinga Kuhani Nkulu chachiinjila Pachinu Panaswe
Namene kupitila palipanzia, uchocho Yesu nanang'e
àtwing'ile indîla yahambi ya umi ya kuinjila Pachinu Panaswe
Namene pa uhiu, kupitila kuhwa kwake mwene.
21 Kwa kuva, hwetu tùvele na Kuhani Nkulu aimilîla
ing'ande yammalele ya Nnungu,
22 bahi tummwenele Nnungu kwa ntima wa kukulupika
na ing'ulupa itimidîle. Kwa kuva, mitima yetu ìnihahulwa
na tukáhukumika mmitima yetu, na miili yetu ìnihahulwa kwa
medi lahahwîke.
23 Bahi tukalehe kukamuliha bila kudumbadumba lilolelo
alila lituyambukidile, kwa kuva, Nnungu atupêle ahadi nni
wa kukulupilika.
24 Tukumbukilane tuvene kwa tuvene na kuhimijana ku-
tamwana na kutenda lambone.
25 Bahi tunaleke kukojana pamo malinga vanu vanji
chivaleka. Henga tùlembelewa tudumane na kuhalija namene
kuhimijana, kupapatana na namuna chitwona kuvandika
kwa liduva lyambeida Nang'olo Yesu.
26 Kwa kuva, tukàhweneha kutenda sambi namadi akuno
tuumaìtè uhiu, nanga sadaka inji ihulûla kutuusija masambi
letu kavila.

† **10:16** Yelemiya 31:33 ‡ **10:17** Yelemiya 31:34

27 Henga anepo chiisalidîle nni kuiilindilila kwa kuyopa
hukumu ya Nnungu ya moto utumbulûka namene, umbe-
vapîja vanu vantahûka Nnungu.
28 Munu woheyo áchiitahuka Sheliya ya Musa, ánawalalwa
bila chididi, ukàpwawa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.
29 Bahi ikàva uchocho, ìmbekuva dachi kwa munu ayula ana-
hahuliwije na myadi ya Mwana wa Nnungu koka nkunsalau
Mwana wa Nnungu na kuivalangila myadi aneyo ya lilailano
lya Nnungu kuva ikee mana na kunsalau Umumu wa Inema
wa Nnungu? Munu aneyo àmbelembelewa apate asabu ing'ulu
namene kumpunda ayula aitahwîke Sheliya ya Musa.
30 Kwa kuva, tùnimmala ayula ahawîle kuva, “Kupindikula
nni kwang'une, nangu njo nimbepindikûla.”§ Na ìhaulika
kavila kuva, “Nang'olo àmbevahukumu vanu vake.”**
31 Nni chinu cha kuyoha namene kumatokela mmakono la
hukumu ya Nnungu avêle na umi!
32 Bahi himukilanga mambo àlalá lananhumidile mwenu
apala patandi pamunatandilike kunkulupila Kilisto, mwenu
mwanibanihwa namene, henga mwanipilililа.
33 Myanda inji mwatongolewije malove lahakalenge na
kubanihwa paumbele vanu, na mwanda unji mwanikubali
ata kulundana na avala vachitendêwa uchocho.
34 Mwenu mwanivavikila chididi vanu vahungwîje
mmalungu, na múnikubali kwa kuhangalala kupokonyolwa
dimali dyenu, kwa kuva, múnimala kuva mùvele na dimali
dyambone namene na dya kudumu aneko kulihunde.
35 Bahi munaleke kuva na ntima wa kuhwinga, kwa kuva,
uchiumpelekejijange inujo ing'ulu.
36 Mùlembelewa mupilililе uchinga mulatende àlalá lalalem-
bela Nnungu, na kwa kutenda uchocho, muchimupwechele
achila chaahidite Nnungu.
37 Kwa kuva, malinga Malemba alano Lanaswe chilahaula
kuva,
“Ùisalidile chihi uhiku kadiki namene,
na ayula alembelêwa kwida,
àmbeida na wala akambetima.
38 Henga vanu vangu vambone pameho pangu, vàmbekuva na
umi kupitila ing'ulupa.
Henga vakàsuwa-suwa,
ntima wangu ukambevahangalalila.”††
39 Henga hwetu tukávele nnikuwa lya vanu anevo vasuwa-
sûwa na kuyahika, ila hwetu nni tuvanu tuvêle nnikuwa lya
vanu vavêle na ing'ulupa na vapôhwa.

§ **10:30** Makumbuso 32:35
** **10:30** Makumbuso 32:36, Sabuli 135:14
†† **10:38** Abakuki 2:3-4

11

Ing'ulupa

1 Bahi ing'ulupa nni kuva na uhakika wa kupwechela àlalá
latulalolela, nni kulakulupila mwalehu àlalá latukalona.
2 Kwa kuva, Nnungu ánivamaiha anyakala vetu kuva nni
vambone pameho pake, ing'anya ya ing'ulupa yavo.
3 Kwa kupitila ing'ulupa, tùnimala kuva, vitukutuku
vyonekâna víumbwije na àlalá lakáonekana, kwa kuva,
tùnakulupila kuva chilambo chíniumbwa kupitila malove la
Nnungu.
4 Kwa kupitila ing'ulupa, Habilu ánnyumijije Nnungu sadaka
yambone namene kupunda aila ya Kaini. Na kupitila
ing'ulupa yake ánimaihwa na Nnungu kuva wambone pameho
pake, kwa kuva, Nnungu mwene ánidikubali sadaka dyake.
Ikànava Habilu ànihwa, henga àvechinkutangola na hwetu
mpaka vino kupitila nfano wa ing'ulupa yake.
5 Kwa kupitila ing'ulupa, Henoko ánitwaliwa nawi Nnungu,
kuuka pachilambo apano bila kuhwa. Na nang'e nanga
panaonekene kavila ing'anya átwaliwijwe na Nnungu kuh-
wena kulihunde. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula
kuva, Henoko kabla akànambitwaliwa nawi Nnungu, Nnungu
ánimaiha kuva ànikatapaliwa nawe.
6 Bahi bila ing'ulupa, ikáhululika kunkatapalila Nnungu.
Kwa kuva, munu ammwenêla Nnungu àlembelewa akulupile
kuva Nnungu ànipwawa, na kuva ànaveng'a dinujo avala
vantâha.
7 Kwa kupitila ing'ulupa, Nuhu ádengile safina uchinga
avapohe vanu va nng'ande mwake na livambwe. Nang'e
ámpilikene Nnungu anan'dumile kuyamba mambo àlalá
lakánambiwahi kuhumila. Bahi kupapatana na ing'ulupa
yake, vanu va pachilambo vánihukumiwa, nanang'e nkupata
kutendwa kuva wambone pameho pa Nnungu.
8 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánipilikana
panachemwije nawi Nnungu kuhwena nchilambo achila
chachichiapwechele lukoto kuva mapala lake. Nang'e
nkuchileka chilambo chake bila kumala pachinu páhwènà.
9 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu áikele muchi nnyeni
nchilambo achila chanaahidiwije na Nnungu. Nang'e áikala
mmigongwe muchi chivanaikele Isaka na Yakobo lukoto.
Na vanang'o uchocho vávele amapala pamo na Iblahimu va
ahadi uila ya Nnungu.
10 Kwa kuva, Iblahimu álolela imanga ivêle na misingi
ítandèkè, imanga yaikuvite mwene Nnungu na kuidenga
mwene Nnungu.

11 Kwa kupitila ing'ulupa, ata Sala mwene ikànava
ánikongopala namene na ávele ntonga, henga ápwechedile
dimongo dya kupata chitumbo, ing'anya ánikulupila kuva
Nnungu achiatimise ahadi yake.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, kwa kupitila munu yumo
Iblahimu, munu achilolela kuhwa ing'anya ya kukongopala
namene, nkuvelekwa vanu vohe namene malinga dinondwa
dya kumahunde, na malinga nnyangi uvêle nnyenje bahali.
13 Vanu ava vammalele vánihwanga kabla Nnungu
akànambitimisa ahadi adila dyanavaahidite, henga
vávechinkukulupila kuva Nnungu achiaditimise. Na ahadi
anedyo vádiwene chihi kwa kulehu na kudihangalalila. Na
vanang'o vánikubali kuva vávele vayeni na vakúpita apano
pachilambo.
14 Kwa kuva, vanu vatangôla malove malinga anelo,
vàlanguja chihi mwandu kuva vàtaha chilambo chavo vene.
15 Ikàchiva uvachikumbukila chilambo chavo chivachilek-
ile machedo, bahi vakanipata wasa wa kuuila aneko.
16 Henga badala yake, vanang'o vánilembela namene vapate
chilambo chamana namene, yani chilambo cha kulihunde.
Njo mana Nnungu akáona dihoni kuchemwa Nnungu wavo,
kwa kuva, mwene àvaandalidile imanga.
17 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánikubali kunhumya
Isaka mwanawe wa weka kuva sadaka, muuhiku aula
ing'ulupa ya Iblahimu paichilingwa na Nnungu. Iblahimu
njo anapwechedile ahadi ya Nnungu, henga pamo na anelo
ánikubali kunhumya mwanawe wa weka,
18 ikànava Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuva, “Udukulu
wakuwe ùmbehalokana na Isaka.”*
19 Iblahimu ánikulupila kuva ata kwikavele Isaka wahwa,
Nnungu akanihulula kunfufula kavila. Na kwa namuna
fulani, Iblahimu ávele muchi ánimpata kavila Isaka kuhaloka
kwa vanu vahwîle.
20 Kwa kupitila ing'ulupa, Isaka ánivaahidi Yakobo na Esau,
balaka dimbeîda mmaduva laîda.
21 Kwa kupitila ing'ulupa, Yakobo panavele pepi na kuhwa,
ánivabaliki vana vammalele vanga Yusufu, nkumwabudu
Nnungu akuno ayamìtè muisimbo yake.
22 Kwa kupitila ing'ulupa, Yusufu panavele pepi na kuhwa
ánitangola kuyamba uhiku uvambeuka Vaisilaeli nchilambo
cha Misili, na kuvalaija kuyamba mawangwa lake.
23 Kwa kupitila ing'ulupa, atatake na anyokwe Musa bada
ya kuvalekwa Musa, vánintwala nkumpiha kwa myedi mitatu,
kwa kuva, vámmwene kuva nni mwana akatapele na wala
nanga pavanaiyopile amuli ya nfalume.

* **11:18** Ntandiliko 21:12

24 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa pakulumwike, ánihita
kuchemwa mwana wanga piti wa Nfalume wa Misili.
25 Nang'e átandwele kubanika pamo na vanu vanga Nnungu
kuliko kulihangalaja mmasambi kwa uhiku kadiki.
26 Nang'e kwa kuva álolela kupwechela inujo yake, áwene
kuva kupata dihoni kwajili ya Kilisto kùvele na faida ing'ulu
namene kuliko kupata utajili wammalele wa chilambo cha
Misili.
27 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa ániuka nchilambo cha Mis-
ili bila kuyopa ivisi ya nfalume, nang'e ánipililila ing'anya
ámmwene Nnungu, akáonekana kwa meho.
28 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa nkutandiliha Pasaka† na
kulaija myadi imyaywe mmilango ya ding'ande uchinga
Malaika Nkúwalala wa Nnungu pambepita anavawalale vana
vatandi kuvelekwa va Vaisilaeli.
29 Kwa kupitila ing'ulupa, Vaisilaeli vániyomboka bahali
ya Shamu kwa kupita munnyangi ching'ati bahali. Henga
Vamisili pavalingile kutenda uchocho, vánihunikwa na medi,
vammalele nkuhwanga.
30 Kwa kupitila ing'ulupa, lingongo línadingwike imanga
ya Yeliko líniyanguka uhiku aula Vaisilaeli pavanamalidile
kuidinguka imanga aneyo kwa maduva saba.
31 Kwa kupitila ing'ulupa, Lahabu ayula mmahe kahaba
wa ku Yeliko nanga panawalelwe pamo na avala vanu va
muimanga yake vanahitîle kumpilikana Nnungu, kwa kuva,
nang'e ávapwechedile kwa amani avala vakúpelelesa.
32 Bahi ngutangole chamani kavila? Uhiku wa kutangola
habali dyanga Gidioni na Balaka na Samsoni na Yefuta na
Daudi na Samwili na manabii, ukátosa.
33 Kwa kupitila ing'ulupa, anevo vanu vánivashinda
vafalume. Vánivatendela vanu vanji mambo la haki na kupata
àlalá lanavaahidite Nnungu. Vánihunga dikanya dya ahimba,
34 na kudimanga dimongo dya dindimi dya moto, na
kupalanyoka kukuwalalwa na upanga. Idabadangi yavo
ínipindikuka kuva dimongo. Vávele vanu va kuhwinga ku-
ing'ondo, nkuvashinda ang'ondo vachiyeni na kuvavin-
ganga.
35 Kwa kupitila ing'ulupa, amahe vanji vánivapwechela vanu
vao vanahwile nkufufulwa.
Na vanji vánibanihwa, henga nanga pavanannekile Nnungu
eti uchinga vahunguliwe. Vátendile uchocho uchinga vapate
ufufulo wambone namene.
36 Vanji vátendewije mang'wanyu na kusulubulwa mijeledi,
na vanji váhungwije mididi ya chitale na kutaywa mmalungu.

† **11:28** Pasaka, nni sikukuu ya Malaika Nkúwalala wa Nnungu kupita muha ding'ande dya ku Misili.

37 Vanji vániwalalwa kwa kupanywa mayanga, na vanji
vániwalalwa kwa kucheketanywa vibeduli vivili na nsumeno
na vanji kuwalalwa na upanga. Vánidumbadumba akuno
vawetèngè mambende la angandolo na ambudi, na vavèlè
amahuvani, na uvabanihwa na kutendewa lahakalenge.
38 Chilambo chikáchifala kuva na vanu malinga anevo,
njo mana vánidumbadumba kulilanga na kumachinga,
uvaikalanga mmapanga la mayanga na mmapondo.
39 Ikànava Nnungu ánivamaiha vanu ava vammalele kuva
vambone ing'anya ya ing'ulupa yavo, henga wala munu
yumo muanevo vanu apête mambo àlalá lanavaahidite
Nnungu.
40 Kwa kuva, Nnungu ánitutayalishija mambo lambone
namene uchinga vanang'o vapate kukamilishwa pamo na
hwetu.

12

Nnungu Atata wetu

1 Bahi kwa kuva hwetu tùnidingukwa na likuwa liku-
lungwa lya vanu anevo vaimaihîje ing'ulupa yavo, bahi
tùyahilile kulehu vitukutuku vyammalele vitudivîla, pamo na
masambi lapiyânya kutudingila, koka tutukute kwa kupililila
mmashindano àlalá lavikwîje muyo mwetu na Nnungu.
2 Bahi tuvikange ding'ano dyetu kwanga Yesu, atandilihîje
na aikamilîsha ing'ulupa yetu. Nang'e kwa kuva ánimala
ihangaladi yambepata lukoto, ánipililila kuhwa munsalaba
bila kujali dihoni dya kuvambwa munsalaba, na hambi àikele
m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu.
3 Bahi mummikange namene mmitima yenu ayula
apililidîle kutahukwa namene na vanu vavêle na masambi,
uchinga munahopele wala kukata tama.
4 Kwa kuva, ing'ondo imupanyana na sambi, mwenu bado
mukánambipanyana mpaka kuhwikila kumwadila myadi.
5 Dachi, mwenu mùniluvalila malove alano la Nnungu la
kunkamyanga mitima lantambulânga mwenu kuva mmana
mma Nnungu?
“Mwanangu, unaisalau idumi yákudùmà Nang'olo,
na wala unakate tama muuhiku aula wakukalipila Nang'olo.
6 Kwa kuva, Nang'olo Nnungu ànan'duma ayula wantamwa,
na ànamwasibu kila munu wankubali kuva mwanawe.”*
7 Nnungu pan'dumanga, mwenu pililila, kwa kuva, Nnungu
àntendela mwenu malinga mmana vake. Dachi, mwana nt-
wani akádumwa na atatake?

* **12:6** Milili 3:11-12

8 Ikàva nanga pamudumwa na Nnungu malinga chivadumwa vana vake vammalele, bahi mwenu mukávele mmana mmahiu mma Nnungu, ila nni mmana mukávele halali.
9 Na ikàva atata vetu vatuvelêke vánituduma, na hwetu nkuvaeshimu, dachi, hwetu tukálembelewa kumpilikana Nnungu, Atata wa disungu dyetu, uchinga tupate umi?
10 Atata vetu vatuvelêke vánituduma kwa mahiku kadiki kupapatana na chivawene vene kuva ìnafala, henga Nnungu ànatuduma kwajili ya faida yetu tuvene, uchinga tupate kukumila uwanaswe wake.
11 Idumi yoheyo, yònekana kuva ìnapwateha wala ikáhangalaja. Henga ntululilo wake aneyo idumi ìvapelekejija avala vadumwîje kuikala kwa amani na haki.

12 Bahi lakamyange makono lenu ladabadanga na malundi lenu ladidimênge.
13 Likatapajijange dindila dinyokîle uchinga ayula ahumbaîla anateneng'uke mwalehu, ila alamywe.

Idumi iyâmba kunnyita Nnungu

14 Tumbama namene kuikala kwa amani na vanu vammalele na kuva na maisha la uwanaswe, kwa kuva, nanga munu ambemwônа Nang'olo Nnungu akànave wanaswe.
15 Lichungange, uchinga anapwawe munu wa kulinyemya muinema yanga Nnungu, na wala lunapwawe luchiya lwa kukalala mmwenu, uyopa lùnahipuka na kunkambyakambya na kuvaambukisa na vanu vanji vohe.
16 Uchocho, lichungange uchinga anapwawe mmwenu kananga munu mmalaya au munu akámweshimu Nnungu muchi Esau anasumisije haki yake ya kuva chihungula mikova, kwa chakulya kadiki chihi.
17 Mwenu mùnimala kuva, lukoto panalembedile kupwechela balaka kuhaloka kwa atatake, ánihitwa. Na ikànava ániitaha balaka aneyo kwa mihodi, henga nanga pánapete wasa kavila wa kupindikulanya chitendo achila.

Tùpwechedile Ufalume ukátikinywa

18 Mwenu mukee muchi Vaisilaeli vanahwikile palichinga lya Sinayi. Vaisilaeli váhwikile nnichinga anelyo lichihululîka kuguswa, na líyaka moto, na líhinikwije na lupi lwanapi pii na muha mwake múumana lidi lya chimbunga.
19 Uchocho, muha lichinga anelyo múpilikanika lidi lya lipenga na lidi lichitangola malove la kuyoha. Na Vaisilaeli vanapilikene lidi anelyo nkuyuwa vanahauliwe kavila malove lanji,

20 kwa kuva, nanga pavanahulwile kupililila amuli in-
ahumîjwe kuva, “Ambeligûsa lichinga alino, ata kwava
nnyama, àlembelewa awalalwe kwa kupanywa mayanga.”†
21 Mambo anelo lavanalawene, lávele la kuyoha namene,
mpaka Musa nkuhaula kuchidoni, “Nayopa na kutetemela!”‡
22 Henga mwenu mùnihwika palichinga lya Sayuni§, yani
imanga ya Nnungu Avêle na Umi, imanga ya Yelusalemu ya
kulihunde, kuvêle na ing'ole ihangalalîwa na maelufu kwa
maelufu la malaika.
23 Mwenu mùnihwika kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu,
vanu vavêle na haki ya kuva vihungula mikova va Nnungu,
valembwîje malina lavo kulihunde. Mùnihwika kwanga
Nnungu nkúhukumu wa vanu vammalele, kuvêle disungu
dya vanu vambone pameho panga Nnungu, vanu vatendwîje
kuva vakamilifu.
24 Mùnihwika kwanga Yesu, mpatanishi wa lilailano lya-
hambi kati ya Nnungu na vanu, na mùnihwika kumyadi in-
yulunyuhîjwe yanga Yesu ilonjelêla kwamba kusamehewa
masambi badala ya kulonjelela kwamba kupindikula muchi
chiinavele myadi yanga Habilu.
25 Bahi lyongolelange uchinga munahite kumpilikanila
Nnungu atangôla na mwenu. Vaisilaeli vanahitile
kumpilikanila Musa anatangwele navo apano pachilambo
kulichinga lya Sinayi, nanga pavanapolonyweke muasabu
yanga Nnungu. Chinu anecho chìlanguja mwalehu kuva
hwetu tukambehulula kupolonyoka, tukàhita kumpilikanila
Nnungu atangôla na hwetu kuhaloka kulihunde.
26 Nnungu panatangwele kulichinga lya Sinayi, lidi
lyake linindengendeha chilambo, henga vino àniahidi kuva,
“Nìmbendengendeha chilambo mwanda unji kavila, na akee
chihi chilambo bahi, henga pamo na kulihunde mwalehu.”**
27 Nnungu panatangwele kuva, “Mwanda unji kavila,” mal-
ove anelo làlanguja kuva vitukutuku vyammalele viumbwîje
vìmbendengendehwa na kuuswa, uchinga avila vikáhululika
kundengendehwa viisalile.
28 Bahi kwa kuva tùpwechela Ufalume aula ukáhululika kun-
dengendehwa, bahi tùùve tuvanu tùvá shukulani. Tulanguje
shukulani aneyo kwa kumwabudu Nnungu kwa indila inkat-
apalîla nang'e, kwa namuna ya eshima na kunnyopa,
29 kwa kuva, Nnungu wetu àvele muchi moto upîja.

13

Malaijo

† **12:20** Kuuka 19:12 ‡ **12:21** Makumbuso 9:19 § **12:22** Maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. ** **12:26** Agayi 2:6

1 Bahi muhwenehe kuikalanga kwa kutamwana malinga
mmanu ummamo munkulupîla Yesu.
2 Munaluvalile kuvakalibisa vayeni, kwa kuva, kwa ku-
tenda uchocho, vanu vanji vávakalibisije malaika bila kumala.
3 Vakumbukilange avala vahungwîje nnilungu, na mulу-
one kuva muchi na mwenu mùhungwije pamo na vanang'o.
Vakumbukilange avala vabanîhwa, na mwenu mulyone kuva
muchi mùnabanihwa.
4 Ulombi ùlembelewa weshimiwe na vanu vammalele,
nnume na mmahe vàlembelewa vakulupike muulombi wavo,
kwa kuva, Nnungu àmbevahukumu asabu amalaya na avala
valâla ugoni.
5 Lyongolelange, munààve mmanu mmakutawaliwa na
tama ya dihela, henga mutolejwe na vitukutuku vimuve-
navyo, kwa kuva Nnungu mwene àhawile kuchidoni, “Mwiko
nikambekuluvalila na wala nikambekuleka.”*
6 Bahi ing'anya ya anelyo, tùnahulula kutangola bila kuva na
lipamba kuva,
“Nang'olo Nnungu njo anguyangâta,
wala nikambeyopa.
Munu àmbengutenda chinu ntwani?”†
7 Vakumbukilange vakúlodya venu, avala vannyanjajijîje
lilove lya Nnungu. Lola namuna chivachiikalanga na ntul-
ulilo wa maisha lavo, koka muiyeje ing'ulupa yavo.
8 Yesu Kilisto akápindikuka! Nang'e àisalila chihi kuva uyula,
lido na nelo na navyaka.
9 Munatwaliwe litwala na mahundo la chiyeni la kila
namuna. Kwa kuva, mitima yenu ìlembelewa itaywe di-
mongo kupitila inema yanga Nnungu, na akee kwa kukamula
malaijo lalaîjwa kuyamba chakulya. Mambo anelo lakávafalila
chinu chohecho vanu avala valakamûla.
10 Hwetu tùvele na chitala chetu, na makuhani va Chiyahudi
vatumîka Mun'gongwe wa Nnungu vakávele na haki ya kulya
vitukutuku vihûmywa sadaka nchitala anecho.
11 Kuhani Nkulu àtwala myadi ya vanyama na kuipelekeja
Pachinu Panaswe Namene kwajili ya kuihumya kuva sadaka
ya kusamehewa masambi. Henga mituhi ya anevo vanyama
ìpijwa moto pawelu lipanda.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanang'e uchocho,
ánibanihwa na kuhwa pawelu nnango wa imanga uchinga
avahahule vanu kupitila myadi yake mwene.
13 Bahi tuukanange, tummwenele nang'e pawelu lipanda,
akuno utukubali kupata dihoni malinga nang'e chanapete
dihoni.

---

* **13:5** Makumbuso 31:6 † **13:6** Sabuli 118:6

14 Kwa kuva, apano pachilambo nanga patuvele na imanga
ya kudumu, henga tùilolela chihi aila iîda.
15 Bahi kwa kupitila Yesu, túnnyumìjè Nnungu sadaka dya
kuntumbyanga maduva lammalele, akuno utuyambukila
kwa kanya dyetu kuva nang'e nni Nang'olo.
16 Na munaluvalile kutenda lambone na kuyangatana, kwa
kuva, sadaka malinga anedyo nni dinkatapalîla Nnungu.
17 Vàpilikane vakúlodya venu na kukamula malaijo lavo.
Kwa kuva, vanang'o njo vachûnga disungu dyenu chilo na
muhi, na nni vanu vambehûmya isabu ya utumishi wavo
muyo mwanga Nnungu. Mukàvapilikana, muchimuvatende
vakole madengo lavo kwa kuhangalala na wala akee kwa
lihindambi, kwa kuva, vakàtumika kwa lihindambi, nanga
faida imumbepata.
18 Bahi muhalije kutuyuwila. Nni muhiu kuva, tùvele na
makudungilo lambone mmitima yetu, kwa kuva tùlembela
tutende matendo lambone mmambo lammalele.
19 Na asa nìnnyuwanga namene mwenu munguyuwile kwa
Nnungu uchinga Nnungu apiyanye unguiha kwenu mwenu.

Kuyuwilwa balaka

20 Nnungu wa amani ànfufwile Nang'olo wetu Yesu, ajukîle
kuva Nchunga Nkulu wa angandolo kwa kumwadila myadi
yake ya lilailano likávele na ntululilo.
21 Nnungu ankamilisange mwenu mmambo lammalele
lambone lamulembelewa uchinga mupate kutênda lalembêla
Nnungu. Na kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu alatende
mmitima yetu àlalá lankatapalîla mwene. Yesu atum-
byangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Malove la ntululilo na disalamu

22 Mmakukulupila avangu, nannyuwanga namene
mulapwechele kwa kupililila malove la baluwa aino la
kunkamyanga mitima, kwa kuva, nìnnembidile chihi kwa
uwananjipi.
23 Nangu ngùlembela mumale kuva, nkúkulupila nnyetu Tim-
oseo tayali ànichimuliwa nnilungu. Akàpiyanya kwida apano,
bahi nguchingupapatane nawe panimbeida unannolanga.
24 Vasalimile vakúlodya venu vammalele na vanu vam-
malele va Nnungu. Na vakúkulupila avenu va ku Italiya na
vanang'o vànansalimilanga.
25 Tùnnembelela mwenu mmammalele inema yanga
Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa yanga Yakobo

Ulongoledi wa baluwa yanga Yakobo

Baluwa yanga Yakobo ílembwije na munu uvanchema Yakobo. Ìnahululika kuva Yakobo ayuno njo anavele nnung'une Yesu wa litumbo limo, na njo anavele nkúlodya wa likuwa litandi lya vanu vankulupîla Yesu. Yakobo ávele yumo wa vakúlodya va lukumbi lutandi lwa vanu vankulupîla Yesu, lukumbi lunatendeke ku Yelusalemu (Matendo sula ya 15:13). Uchocho, m'baluwa ya Vagalatiya sula ya 2:9 Ntume Paolo àchemile Yakobo kuva, "nkúlodya nkulu" wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Vatalamu va Bibiliya vànakulupila kuva, baluwa ya Yakobo ílembwije kabla ukànambihwika mwaka wa 50 kutandikila mmwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Kwa kuva Yakobo ávele nkúlodya wa likuwa lya vakúkulupila va ku Yelusalemu, bahi ìnahululika kuva ailembile baluwa aino pachiikala muimanga aneyo.

Sula ya 1:1, yònekana kuva Yakobo áilembile baluwa aino wavalonda "vanu va matawa kumi na mbili, vamwadilikêne pachilambo chammalele," na aneyo yavele namuna inji ya kuvalonjelela Vayahudi. Bahi vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva baluwa aino Yakobo ávalembidile Vakilisto va Chiyahudi vanamwadilikêne nchilambo chammalele. Kwa kuva baluwa aino íkudungiwije ilahwikile makuwa lohe la vakúkulupila la pachilambo chammalele, bahi ìsugulikidile mambo lohe la tafauti-tafauti. Yakobo àlanguja ulòòngo upwawije kati ya ing'ulupa na matendo. Ing'ulupa ihiu ìmbekwonekana mmatendo (sula ya 2:17). Uchocho, Yakobo àduma kwamba habali ya kuvabagula vanu vanji (sula ya 2:1-4), na kutuhaulila kuva tudichunge dikanya dyetu (sula ya 3:1-12).

Uinjipihi wa baluwa ya Yakobo

1. Sula ya 1:1, Yakobo àvasalimila vakúsoma vake.
2. Sula ya 1:2-27, Yakobo àvakamya mitima Vakilisto vapililile pavabanihwa.
3. Sula ya 2:1-26, Yakobo àelesa kuva nni lasima kuilanguja ing'ulupa kwa indila ya matendo.
4. Sula ya 3:1-12, Yakobo àelesa namuna malove chilava na dimongo.
5. Sula ya 3:13-4:10, Yakobo àelesa namuna lúnda lwanga Nnungu chiluva tafauti na lúnda lwa pachilambo.
6. Sula ya 4:11-5:6, Yakobo àvaduma vakúkulupila vanalyone.
7. Sula ya 5:7-20, Yakobo àmalilila baluwa yake kwa kuhumya malaijo tafauti-tafauti.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yakobo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yakobo, ntumishi wa
Nnungu na wa Nang'olo Yesu Kilisto. Nìnnembilangila mwenu
na kunsalimilanga, mwenu mmanu mma matawa kumi na
mbili la chiyahudi munkulupîla Yesu, mmwadilikêne pachil-
ambo chammalele.

Kulingwa kwa namuna dyohe

2 Mmakukulupila avangu, pamulingwa kwa namuna dy-
ohe, mwenu valanga kuva nni chinu cha kuhangalaja,
3 kwa kuva, mùnimala kuva ing'ulupa yenu pailingwa
ìntenda mùùve na ipililidi.
4 Lekanga ipililidi itende chinu mmitima yenu mpaka kun-
tululilo, uchinga muhwinge na mutimilike, bila kusikikila
chinu chohecho.
5 Ikàva munu woheyo mmwenu àpungukiwije na lúnda, an-
nyuwe Nnungu, nanang'e achiamwing'e. Kwa kuva, Nnungu
ànaveng'a namene vanu vammalele kwa ntima helele na wala
akávakalipila avala vannyûwa.
6 Henga munu woheyo payuwa, àlembelewa ayuwe kwa
ing'ulupa bila kuva na lipamba. Kwa kuva, munu avêle
na lipamba àvele muchi mawimbi la bahali, lagong'olwa na
kuuluswa na lipungo.
7 Munu malinga aneyo, analolele kupwechela chinu chohe-
cho kuhaloka kwanga Nang'olo.
8 Kwa kuva, nni munu avêle na makudungilo mavili, na
nni munu apindikuka-pindikuka mmambo lake lammalele
lalatenda.
9 Nkúkulupila mmahuvani àvele na chinu cha kulinowela
kwa kuva, Nnungu ànintumbyanga.
10 Na nkúkulupila nkúpata àlembelewa alinowele ing'anya
ya kulisulupuha kwake. Kwa kuva, akúpata vàmbewalawala
muchi mauwa la mahukutu lakápililila chitukuta cha liduva.
11 Liduva lìnahimbuka na chitukuta chake chìyumya
mahukutu, na mauwa lake lànayanguka na ikatapadi yake
yammalele ìnawalawala. Uvila njo chivambewalawala akúpata
chalumo na utajili wavo.
12 Wasa munu ayula apililîla palingwa, kwa kuva, akàshinda
palingwa, achiapwechele inudyo ya umi ukee na ntululilo,
inudyo aila yavaahidite Nnungu avala vantâmwa nang'e.
13 Munu pautangwa kutenda masambi anahaule kuva,
“Ngùutangwa na Nnungu.” Kwa kuva, Nnungu akáutangwa na
lahakalenge, na wala akámmutanga munu woheyo kutenda
masambi.
14 Henga kila munu ànautangwa na kuutiwa kutenda sambi
kwa tama dyake mwene.

15 Anepo aneyo tama ikàtandeka, ìveleka sambi, na aneyo
sambi ikàtandeka ìveleka kuhwa.
16 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakumbike!
17 Kila inujo yambone na kila inujo itimilîke ìhaloka muha
kwanga Nnungu Atata, aumbîle ming'anji yammalele ivêle
kumahunde. Nnungu akábadilika na wala akápindikuka-
pindikuka.
18 Nnungu kwa kutamwa kwake mwene àtupele hwetu
maisha lahambi kwa kupitila ujumbe wa lilove lyake lya
uhiu uchinga tupate kuva munafasi inandi ching'ati viumbe
vyake.

Kupilikana na kutenda

19 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu
ngùlembela mumale chinu achino kuva, kila munu àlembelewa
apeyepeye kupilikana, henga anapeyepeye kutangola na ku-
tunuuka.
20 Kwa kuva, itunuuki ya munu ikáhulula kuntenda munu
ààve muchi chalembela Nnungu.
21 Bahi ing'anya ya anelyo, yahilangila kulehu uhakwa
wammalele pamo na vitendo vyammalele vya kuhakalanga.
Lipwechelange lilove lya Nnungu kwa kulisulupuha, lilove
alila lipandwîje mmitima yenu, lihulûla kumpohanga.
22 Mwenu mmanu, munalilambile mwenu mmene kwa
kupilikanila chihi lilove lyanga Nnungu bila kutenda
chililembela lilove anelyo, henga tènda chililembela.
23 Kwa kuva, munu apilikanîla chihi lilove bila kutenda
chililembela lilove anelyo, àlandana na munu aliloleha
nchilolo,
24 pamalila kulilolela nkuuka, upala nkulivalila chavele.
25 Henga munu alolêha saana sheliya itimidîle, iîda na
uhulu, na kuhweneha kukamulana nayo bila kulivalila
chapilikene ila àtenda malinga chilihaula anelyo lilove, munu
aneyo àmbebalikiwa na Nnungu mmadengo lake.
26 Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni munu wa dini, henga
akáhulula kuitawala kanya yake, munu aneyo àlilambila chihi
mwene na dini yake ikemana.
27 Dini yambone na ikávele na likosa pameho pa Nnungu
nni aino, kuvayangata vanavachiva na anannidi vabanîhwa,
pamo na kulichunga wako umwene uchinga chilambo chi-
nakupake lilemba.

2

Itamwi ikávabagula vanu vanji

1 Mmakukulupila avangu, kwa kuva mùnkulupila Nang'olo
wetu Yesu Kilisto avêle na ukulu, bahi mùlembelewa munav-
abagule vanu vanji.
2 Kwa nfano tuhaule uvila, munu yumo àinjidile pamako-
jano lenu akuno awètè pete ya zahabu na dinguwo dikat-
apêle, na upopo nkuinjila mmahuvani akuno awètè mahan-
jala.
3 Na mwenu nkumpwechela chikatapele ayula munu
awête dinguwo dikatapêle na kunnyaulila kuva, “Ikala apano
pakatapêle,” henga nkunnyaulila ayula mmahuvani kuva,
“Wako imila apala,” au “Ikala pahi, pepi na madodo langu.”
4 Dachi, chinu anecho chikálanguja kuva mùnabagulana, na
kwa kutenda uchocho mùlojwa na mawaso lahakalenge?
5 Mmakukulupila avangu unintamwa, pilikananga!
Nnungu àvatandwele amahuvani va chilambo achino kuva
vakúpata va ing'ulupa, na kuva amapala va Ufalume
wavaahidite Nnungu vanu avala vantâmwa.
6 Henga mwenu mùvataya dihoni amahuvani. Dachi,
vakúpata akee njo vam'banîha mwenu? Dachi, vakúpata akee
njo vampelekêja mwenu nnukumbi lwa hukumu?
7 Dachi, vakúpata akee njo vantongolêla lahakalenge
Nang'olo wenu wambone, Yesu Kilisto?
8 Mùtenda chikatapele ikàva mùitimisa sheliya ing'ulu ya
Ufalume wa Nnungu ilembwîje Mmalemba Lanaswe ihaûla
kuva, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.”
9 Henga ikàva mùvabagula vanu vanji, bahi mùtenda
masambi na Sheliya ìnanhukumu, kwa kuva, mùniilumula.
10 Ata kuiva munu àdikamula amuli dyammalele dya She-
liya, nkuileka chihi amuli imo, aneyo ààva na makosa la
kudilumula amuli dyammalele.
11 Kwa kuva, ayula ahawîle kuva, “Unalale ugoni,” njo
uyoyo ahawîle kuva, “Unawalale.” Bahi ikàva wako ukálele
ugoni, henga ùniwalala, bahi wako ùilumwile Sheliya ya
Nnungu.
12 Bahi tangola na utende muchi vanu vambehukumîwa
kwa Sheliya itwîng'a uhulu.
13 Kwa kuva, Nnungu nanga pambemmikila chididi munu
ayula akávavikila chididi vanu vanji. Henga chididi chìishinda
hukumu.

Ing'ulupa na matendo

14 Mmakukulupila avangu, dachi munu àmbepata faida
ntwani akàhaula kuva àvele na ing'ulupa, henga akáilanguja
kupitila vitendo vyambone? Dachi, ing'ulupa ya namuna
aneyo ìnahulula kumpoha?

15 Kwa nfano tuhaule kuva, nkúkulupila nnyako àvele na
uhou na àsikikidile chakulya.
16 Dachi, pàmbekuva na faida ntwani ikàva munu yumo
mmwenu ànnyaulila kuva, “Hwena kwa amani, kayote moto
na kusiba,” bila kumwing'a vitukutuku vyasikikidile?
17 Bahi uvila njo chiivele, ing'ulupa weka bila vitendo,
ìnihwa mwalehu.
18 Henga munu ànahulula kuhaula kuva, “Wako ùvele
na ing'ulupa na nangu ngùvele na vitendo.” Nangu
nìmbennyang'ula kuchidoni, “Ngulanguje ing'ulupa yako bila
vitendo, na nangu nguchinikulanguje ing'ulupa yangu kwa
vitendo.”
19 Wako ùnakulupila kuva pàvele Nnungu yumo. Sawa!
Henga ata anamindenga na vanang'o vànakulupila uchocho,
na vànatetemela kwa kuyopa.
20 Wako uwalivelu! Dachi, wako ùlembela umaihwe kuva
ing'ulupa bila vitendo ikemana?
21 Anakulwetu Iblahimu ávalangiwije kuva wambone
pameho panga Nnungu kupitila vitendo vyake kwa
kunhumya Isaka mwanawe ààve sadaka muha chitala.
22 Uvenkulola namuna ing'ulupa na vitendo chivikodile
madengo pamo. Matendo lake láikamilishije ing'ulupa yake.
23 Bahi kupitila anelo, nkutimila Malemba Lanaswe làhaula
kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”*
Na nang'e nkuchemwa nnyanjawake Nnungu.
24 Bahi munu àvalangiwa kuva wambone pameho panga
Nnungu kupitila vitendo na akee kupitila ing'ulupa yake.
25 Yávele uchocho ata kwanga Lahabu, mmahe kahaba.
Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila
vitendo vyake, kwa kuva, ávapwechedile vapelelesi va Isilaeli
na kuvatoloha kupitila indila inji.
26 Kwa kuva, mmili bila imumu ùnihwa, uchocho ing'ulupa
bila vitendo ìnihwa.

3

Umuhimu wa kuichunga kanya

1 Mmakukulupila avangu, nnikuwa lyenu munave na
vakúhunda vohe, malinga chimumaite kuva, hwetu tu-
vakuhunda tùmbehukumiwa namene kupunda vanu vanji.
2 Hwetu tuvammalele tùnakosela kwa namuna dyohe.
Kuikavele utuhulula kudichunga kanya dyetu, tukanikami-
lika na tukanihulula kulikamulanga tuvene kwa kila na-
muna.

---

* **2:23** Ntandiliko 15:6

3 Hwetu tùvika chinu chijoko nkanya mwa falasi kuvatenda
vatupilikane, na tùnahulula kuvalodya pachinu pohepo pat-
ulembela. 4 Lola nfano wa meli. Ikànava ing'ulungwa na
ìgong'olwa na lipungo likulungwa, henga ìnahulula kulojwa
na nshukani n'joko, na kuhwena pachinu pohepo pálembèlà
nkúlodya ihwene.
5 Uchocho, kanya nainang'o, ikànava imbande chihi in-
yoko ya mmili, henga ìnatumika kulonjelela mambo makulu
namene.
Lola nfano wa moto n'joko chuuhulula kupija nnyitu nku-
lungwa.
6 Uchocho, kanya ìvele muchi moto, yòmbele lahakalenge
la kila namuna na ìvele na dimongo dya kuyanjaja la-
hakalenge mummili wammalele. Kanya ìtumbuluha moto
wa lahakalenge mmaisha letu lammalele, na kanya yene,
ìtumbuluhwa moto na dimongo dya Jihannamu.
7 Vanu vànahulula kuvalanga anyama va kila aina, anyama
va kunnyitu na vyuni na anyama vakwâva na ahomba,
8 henga nanga munu ahulûla kuichunga kanya. Kanya ìvele
na lahakalenge na ikáchungika, yòmbele sumu iwalâla.
9 Kwa kanya tùnnombolela Nang'olo Atata wetu, na kwa
kanya uyoyo tùvalani vanu vaumbwîje kwa nfano wa Nnungu.
10 Kanya uyoyo imo làhuma malove la balaka na la laana.
Mmakukulupila avangu, ikálembelewa ììve uchocho!
11 Dachi, ìnahululika chimbwimbwi chimo kuhumya medi
ladidimîla na medi lalalâma?
12 Mmakukulupila avangu, dachi nnandi wa tini ùnahulula
kupa seituni, au nzabibu kupa vihepo vya tini? Na chimb-
wimbwi chimo nanga pachihulula kuhumya medi lalalâma
na medi ladidimîla.

Lúnda luhalôka kulihunde

13 Alida mmwenu avêle na lúnda na ding'ano? Bahi avi-
languje anevyo kupitila maisha lake lambone, kwa vitendo
vyake vyambone vitêndwa kwa kulisulupuha kupapatana na
lúnda anelwo.
14 Henga ikàva mitima yenu yòmbele wiu m'baya na fitina,
bahi munaupihe uhiu kwa kulilombolela na kulambila.
15 Lúnda anelwo lukáhaloka kulihunde, na akee lwachin-
nungu, ila lùhaloka apano pachilambo, na nni lwachi-
nan'ndenga.
16 Kwa kuva, pachinu pohepo pavêle na wiu na fitina,
bahi pachinu anepo pàvele timbwili na kila namuna ya la-
hakalenge.
17 Henga lúnda luhalôka kulihunde, kwansa lukee na
lilemba lya lúnda lunji. Uchocho, lùvele na amani na
lùnalisulupuha na lùnavajali vanu vanji na lwòmbele chididi na

lùpa vihepo vya vitendo vyambone, na nanga palubagula
wala kulilambilila.
18 Vapatanisi vàpanda imbeyu ya amani, na vàtendiha haki
itendeke.

4

Kuvika chinemba na chilambo kùtendiha matahukano

1 Chamani chintênda mwenu mutahukane na kupwatana?
Dachi, dikee ditama dyenu dilumbâna nkati mwenu?
2 Mwenu mùnang'unukila namene vitukutuku, na kwa kuva
mukávipata, bahi mùùva tayali ata kuwalala. Mùnatamwa
namene kupata vitukutuku, henga mukávipata, bahi ing'anya
ya anelyo, mùnatahukana na kupwatana. Mukápata kwa kuva
nanga pamunnyuwa Nnungu.
3 Pamuyuwa, nanga pamupwechela, kwa kuva mùyuwa
kwa makudungilo lahakalenge. Mwenu mùyuwa vitukutuku
anevyo uchinga muvitumile kwa laha dyenu.
4 Mwenu nni mmanu mukákulupika kwanga Nnungu,
muchi chivava vanu valâla ugoni! Dachi, mwenu mukámaite
kuva, kuvika chinemba na chilambo nni kuva mmongo wa
Nnungu? Munu woheyo atandôla kuvika chinemba na chil-
ambo, aneyo ààva mmongo wa Nnungu.
5 Munatende kuva Malemba Lanaswe làtangola chihi bule,
palahaula kuva, “Umumu Wanaswe wammikile Nnungu
nkati mwetu àtwonela wiu nkulungwa.”
6 Henga Nnungu àtwing'a inema ing'ulungwa. Malinga
Malemba Lanaswe chilahaula kuva, “Nnungu ànavatahuka
vanu avala valitûpya, henga àveng'a inema vanu avala val-
isulupûsa.”*
7 Bahi mpilikane Nnungu. Muntahuke Ibilisi, nanang'e
achiantukutange.
8 Nnyengelekelange Nnungu nanang'e achiannyengelekele
mwenu. Hahulanga makono lenu, mwenu mmakutenda
masambi, na ihahulange mitima yenu mwenu mmanu
muvêle na makudungilo mavili!
9 Mùùve na lihindambi, mulikutangile na kukuta ing'anya
ya masambi lenu. Kuhangalala kwenu kupindikulanywe
kuva kukuta, na ihangaladi yenu ìve lihindambi.
10 Lisulupusange muyo mwa Nang'olo Nnungu, nanang'e
achiantumbyange.
11 Mmakukulupila avangu, muleke kwambana. Munu
woheyo antangolêla lahakalenge nkúkulupila nnyake au
kunnyukumu, munu aneyo àitangolela lahakalenge Sheliya
ya Nnungu na kuihukumu. Ukàihukumu Sheliya, wako

* **4:6** Milili 3:34

ukee umunu wa kuipilikana Sheliya, henga ùlitenda kuva nkúhukumu Sheliya.
12 Nnungu weka njo aivîka Sheliya na njo nkúhukumu.
Nang'e weka njo ahulûla kupoha na kuwalala. Dachi, wako
nnani mpaka unnyukumu munu yunji?

Muleke kulyona

13 Bahi pilikanila mwenu mmanu muhaûla kuva, “Nelo au
nundu tùmbehwena muimanga fulani, tùmbeikala aneko chaka
chimo, tùmbechuusa na kupata faida.”
14 Mwenu nanga pamumaite umi wenu chumbekuva
nundu! Kwa kuva, mwenu mùvele muchi litambwe lihumîla
chihi kwa chipindi chijoko na kuuka.
15 Mwenu mùlembelewa mutangole kuva, “Nang'olo
Nnungu akàtamwa tuchitulame na tuchitutende achino au
achila.”
16 Henga hambi mwenu mùnalitapa mmambo àlalá lamu-
lona kuva nni lakulisingila, na kulitapa kwa namuna aneyo
nni kubaya.
17 Bahi munu akánachitende chinu chambone chamaite
kuva àlembelewa achitende, munu aneyo àtenda sambi.

5

Yakobo àvaduma vakúpata

1 Mwenu mmakupata, ngupilikanile! Kutanga na kuliku-
tangila ing'anya ya kulaga kwenu kumwidîla.
2-3 Mwenu mùlilundikidile akiba ya dimali mmaduva alano
la kuntululilo! Mali dyenu dìnikandika, na dinguwo dyenu
dìliwije na vakoko. Sahabu na dihela dyenu dìvele na kutu.
Kutu aneyo ìmbensitaki mwenu na ìmbekulya miili yenu muchi
moto.
4 Lola, mwenu nanga pamuvalipile vanu vachikôla
madengo mmawelu lenu na mishahala yavo ìnansitaki. Na
Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde ànipilikana kukuta kwavo.
5 Mùikele pachilambo kwa kulihangalaja, na kwa kupoka.
Mùnilinyetya tayali kwajili ya liduva lya kusinjwa.
6 Mwenu mùnivahukumu na kuvawalala avala vakávele na
likosa, navanang'o nanga pavanahulwile kuntahukanga!

Kupililila na Kuyuwa

7 Bahi mmakukulupila avangu, mùlembelewa mùùve na ip-
ililidi mpaka Nang'olo Yesu pambeida. Lola namuna nkúlima
chalolela welu wake uhumye mafuno la mana. Nang'e ààva
na ipililidi mpaka ulongo utonyelwe imbula inandi na ya
ntululilo.
8 Na mwenu uchocho, mùlembelewa mùùve na ipililidi na
muhwinge, kwa kuva, Nang'olo Yesu àvele pepi kuuya.

9 Mmakukulupila avangu, muleke kuhinginikilana, uy-
opa mùnahukumiwa. Lola, nkúhukumu akávele kulehu na
kukamola.
10 Mmakukulupila avangu, vakumbukilange manabii
vanatangwele machedo kwa mamulaka langa Nang'olo.
Muvalande vanang'o chivanapililidile pavachitendewa
lahakalenge.
11 Hwetu tùvavalangila vanu anevo kuva vànibalikiwa, kwa
kuva vánipililila. Mwenu mùnipilikana habali dya kupililila
kwanga Ayubu, lola namuna Nang'olo chanantendedile
Ayubu kuntululilo. Kwa kuva, Nang'olo àumbele chididi na
uwambone.
12 Pamo na anelo lammalele, mmakukulupila avangu, mu-
naapile kwa kutambulanga kulihunde au pachilambo au
chinu chohecho. Mwenu mukàhaula "Elo," muhiu ììve chihi
elo, na mukàhaula "Nanga," muhiu ììve chihi nanga, uchinga
munahukumiwe na Nnungu.
13 Ikàva pàvele munu woheyo mmwenu abanîka, bahi
àlembelewa annyuwe Nnungu. Na ikàva pàvele munu woheyo
mmwenu ahangalâla, bahi àlembelewa aimbe dihimu dya kun-
nombolela Nnungu.
14 Na ikàva pàvele n'gonjo woheyo mmwenu, bahi
àlembelewa avacheme vasele va vanu vankulupîla Yesu
vannyuwile na kumpaka mahuta kwa mamulaka langa
Nang'olo.
15 Vakàyuwa kwa ing'ulupa, aneyo n'gonjo achialamywe, na
Nang'olo achiammuihije umi wake. Na ikàva àtendile sambi,
achiasamehewe sambi dyake.
16 Bahi litangolange masambi lenu mmene kwa mmene
na kuyuwilanila uchinga mupate kulamywa. Kuyuwa kwa
namene kwa munu wambone pameho panga Nnungu kùvele
na dimongo na kùnafala namene.
17 Eliya ávele munu muchi hwetu. Ániyuwa namene imbula
inatonye, na imbula nanga painatonyile nchilambo chavo
kwa vyaka vitatu na myedi sita.
18 Bahi nkuyuwa kavila, imbula nkutonya, na chilambo
nkumeja vilyo.
19 Mmakukulupila avangu, munu yumo mmwenu
akàhochela kwa kuhapukana na uhiu, na munu yunji
nkummuiha,
20 mumale kuva, munu ammuîha munu aneyo kuhaloka
muindila ya kuhochela, àmbempoha munu aneyo kuhaloka
mukuhwa, na sambi dyake dyohe dya aneyo auîhwa
dìmbesamehewa.

Baluwa inandi ilembwîje na Petulo
Ulongoledi wa baluwa inandi ya Petulo

Baluwa inandi yanga Petulo ìlembwije na Ntume Petulo. Petulo àtandilike baluwa yake kwa kulitambulanga mwene chalumo na avala vaválembidìlè baluwa aino. Baluwa aino yònekana kuva Petulo àvalembidile vakúkulupila vammalele vaikalânga mmilambo vya "Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya," vilambo vivêle nchilambo cha Utuluki maduvano. M'baluwa aino myanda yohe Petulo àvatambulanga kwa lina lya vakúkulupila "vaikâla pachilambo malinga vayeni" (sula ya 1:1). Kwa namuna fulani baluwa yake ìnalandana na baluwa yanga Paolo kwa Vaefeso, bahi vanu vohe vànikulupila kuva baluwa inandi ya Petulo ílembwije bada ya baluwa ya Vaefeso mmwaka wa pepi na mwaka wa 65 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Petulo álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya Loma, imanga imaikâna kwa lina lya sili, Babeli (sula ya 5:13).

Petulo àlonjeledile makudungilo lake la kulemba baluwa aino pahawile kuva, "ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingìlè" (sula ya 5:12). Petulo àvakamya mitima vakúsoma va baluwa aino kwa kuva vánabanihwa. Pàvele na ilandani fulani ya misitali ivêle nchitabu chitandi cha Petulo 2:11-3:7 na Vaefeso 5:18-6:9 na Vakolosayi 3:18-4:6. Misitali aneyo yammalele ìvele na mahundo layâmba namuna vakúkulupila va ing'ande imo chivalembelewa vatendelanile, na habali ya kudipilikana mamulaka ditawâla. Uchocho, Petulo àvakamya mitima Vakilisto vapilililе pavabanihwa kwa kuva, ntululilo ùvele pepi (sula ya 4:1).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo ànalitambulanga mwene na avala vavalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-2:10, Petulo ànshukulu Nnungu kwajili ya upohi uvaukumila vakúkulupila vammalele na mana la upohi anewo mmaisha lavo.
3. Sula ya 2:11-4:11, Petulo àvahunda vakúkulupila namuna ya kuikala chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu kwa namuna mbalimbali.
4. Sula ya 4:12-5:11, Petulo àvakamya mitima vakúkulupila uchinga vapilililе pavabanihwa.

5. Sula ya 5:12-14, Petulo àmalililа baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Petulo, ntume wanga
Yesu Kilisto. Nìnnembila mwenu mmanu mutandolwejîje
na Nnungu, muikâla apano pachilambo muchi mmayeni,
mumwadilikêne nchilambo cha Ponto na Galatiya na Ka-
padokiya na Asiya na Bisiniya.
2 Nnungu Atata ánimmala mwenu na kuntandola kutandik-
ila anepo patandi, na Umumu wake Wanaswe ántendile
mwenu mùùve mmanaswe. Anelo lammalele lànitendeka
uchinga mumpilikane Yesu Kilisto na kuhahulwa kwa myadi
yake.
Nangu ngùyuwa inema na amani viyenjejeke kwenu
mwenu.

Lilolelo likee na ntululilo

3 Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu
Kilisto! Kwa chididi chake chikulu àtutendile hwetu
tuvelekwe mwanda wavili kwa kunfufula Yesu Kilisto
kuhaloka kwa vanu vahwîle. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu
tùpete lilolelo likee na ntululilo,
4 na tùmbepata mapala àlalá lavaahidite Nnungu vanu vake.
Mapala àlalá lakákandika wala kuhang'uka na wala kupun-
gula, anelo lànivikwa kulihunde kwajili yenu.
5 Kwa kuva, mwenu mùnkulupila Nnungu, bahi mùchungwa
na dimongo dya Nnungu mpaka pamumbepwechela upohi
uvêle pepi kuhunukuliwa mmahiku la ntululilo.
6 Mmambo anelo lammalele, mwenu mùnahangalala
namene, ikànava kwa hambi mùnilembelewa mùùve
nnihindambi kwa uhiku kadiki ing'anya ya kulingwa kwa
namuna dyohe.
7 Kulingwa aneko kùnaida kwajili ya kupima ing'ulupa
yenu ijûka kuva yamana namene kupunda zahabu. Ata
zahabu yene ikànava nni chinu chondongêka, henga ìpimwa
kwa kuyochwa mmoto. Uchocho, na ing'ulupa yenu ijûka
kuva yamana namene kupunda zahabu, nainang'o ìlembelewa
ipimwe uchinga imaikane kuva ya uhiu. Anepo njo pamum-
belombolewa na kutumbyangwa na kweshimiwa muuhiku
aula wambehumila Yesu Kilisto.
8 Mwenu mùnantamwa Yesu ikànava mukánambimwona,
na mùnankulupila ikànava hambi mukámwona. Pamo na
anelo, mwenu mùnahangalala namene kwa ihangaladi ing'ulu
namene ikáhaulika,
9 kwa kuva, mùpwechela inudyo ya kukulupila kwenu, yani
kupohwa disungu dyenu.

10 Manabii vánitahataha na kuloleha saana kuyamba upohi
anewo na vánihumya unabii kuyamba inema ya upohi imup-
wechedile mwenu mmahiku alano.
11 Umumu wa Kilisto ánavele nkati mwavo ánilongolela
kuvahaulila kuyamba kubanika kwanga Kilisto na ukulu
umbepwâwa bada ya ibaniki aneyo. Vanang'o vánitumbama
namene uchinga vapate kumala kuva mambo anelo
làmbetendeka uhiku ntwani na kwa indila ntwani.
12 Nnungu nkuvahunukulila manabii vake kuva, ujumbe
aula uvayanjajije ukáchivamba vene, henga úmwamba mwenu.
Na hambi ujumbe aula ùniyanjajwa kwenu mwenu na vanu
avala vachinnyubilîla mwenu Malove Lambone kwa di-
mongo dya Umumu Wanaswe atumwîje kuhaloka kulihunde.
Ata malaika navanang'o vàvenkuloleha saana mambo anelo.

Maisha lanaswe

13 Bahi ing'anya ya anelyo, lipanganihange mwalehu na
mùùve tayali kulikamulanga. Tendanga uchocho kwa kuvika
lilolelo lyenu muinema imumbepwechela muuhiku aula
wambehumila Yesu Kilisto.
14 Bahi ikalanga muchi mmana mma Nnungu mupilikâna.
Munaleke maisha lenu ulatawaliwa na tama dihakalenge
dimunavenadyo machedo pamukachimala.
15 Mwenu mùlembelewa mùùve mmanaswe kwa lammalele
lamutenda malinga Nnungu anchemîle mwenu chavele
wanaswe.
16 Kwa kuva, ìnilembwa kuva, “Mùùve mmanaswe, kwa kuva
nangu nni wanaswe.”*
17 Na ikàva pamuyuwa mùnchema Nnungu “Atata,”
ayula avahukûmu vanu vammalele kupapatana na àlalá
lávatendàngà bila kunnola munu kumeho, bahi muikale
kwa kunnyopa Nnungu mmahiku alano la kuikala apano
pachilambo.
18 Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chimugom-
bolewije kuhaloka mmaisha lakáfala lamupwechedile
kuhaloka kwa anakuluvenu. Mwenu nanga pamugom-
bolewije kwa vitukutuku vyondongêka malinga chidivele
dihela au zahabu.
19 Henga múgombolewije kwa myadi ya samani ing'ulungwa
namene yanga Kilisto, ánavele muchi ungandolo wa mwana
akávele na chilema chohecho wala lilambwadi.
20 Nang'e ánitandolwa na Nnungu kabla chilambo
chikànambiumbwa, nkuhunukuliwa mmahiku alano la
kuntululilo kwajili yenu mwenu.
21 Na kwa kupitila Kilisto, mwenu mùnkulupila Nnungu
anfufwîle Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle na kumwing'a

* **1:16** Valawi 11:44-45, 19:2, 20:7.

ukulu. Bahi kupapatana na anelo látendìlè Nnungu, mwenu
mùnankulupila Nnungu na kuvika lilolelo lyenu kwanga
nang'e.
22 Mwenu mùnihahulwa kwa indila ya kulipilikana lilove lya
uhiu kwa kuvatamwa vakúkulupila avenu bila kulilambilila.
Bahi vino tumbama kutamwana kwa disungu dyenu dyam-
malele.
23 Kwa kuva, mwenu mùvelekwejije mwanda wavili, akee
muchi vana vavelekwejîje na atatavao na ayuvao vavêle na
mmili auno ûhwa, henga mùvelekwejije na Atata akáhwa, yani
kwa dimongo dya lilove lya Nnungu livêle na umi na likee na
ntululilo.
24 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
"Vanu vammalele vàvele muchi mahamba.
Na ukulu wavo wammalele unapukutika muchi mauwa,
kwa kuva, mahamba lànayuma na mauwa lànapukutika.
25 Henga lilove lya Nang'olo likee na ntululilo."†
Na lilove anelyo njo Malove Lambone lahubiliwîje kwenu
mwenu.

2

Liyanga livêle na umi na vanu vatandolwejîje na Nnungu

1 Bahi lekanga kutenda lahakalenge lammalele na kulam-
bila kwammalele na kulilambilila, na wiu na kuvatongolela
vanu vanji lahakalenge.
2 Malinga vakanunu chivalembela mavele, na mwenu
uchocho mùlembelewa mùùve na hamu ya kukumbila mavele
lahahwîke la chinnungu, uchinga mupate kutandeka na
kupohwa.
3 Kwa kuva, mwenu mùniyeja na kumala kuva Nang'olo
Yesu nni wambone.
4 Bahi hweneng'ana kwanga Nang'olo, kwa kuva nang'e nni
liyanga livêle na umi. Liyanga anelyo línihitwa na vanu, henga
Nnungu ànilitandola na kulitumbyanga namene.
5 Na mwenu uchocho, malinga mayanga lavêle na umi,
mùnalundanywa pamo uchinga mùùve ing'ande ya Nnungu.
Na mwenu mùjuhijwe kuva makuhani mmanaswe uchinga
muhumye sadaka dya chinnungu dyakatapaliwa Nnungu
ing'anya ya Yesu Kilisto.
6 Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe Nnungu ànitangola kuva,
"Lola, nangu ngùvika pa Yelusalemu* liyanga likulu lya
paindumba,
na liyanga anelyo ànnilitandola na kulitumbyanga namene.

---

† **1:25** Isaya 40:6-8. * **2:6** Auno nsitali ùlembwije "Sayuni." Na Vayahudi vátumila lina Sayuni kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

Na munu woheyo ankulupîla akámbepata dihoni.”†
7 Kwenu mwenu mukulupîla, anelyo njo liyanga lya kutumbyangika namene. Henga kwa avala vakákulupila nni,
“Liyanga lihitwîje na akúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.”‡
8 Na,
“Lìjukile kuva liyanga livakuvâja vanu,
liyanga livamatôha vanu.”§
Vàmbelikuvala ing'anya nanga pavalikulupidile lilove lya Nnungu, na vàmbelapata anelo lávakudungidìlè Nnungu kutandikila anepo patandi.
9 Henga mwenu mùjukile kuva mmanu mma litawa lyalitandwele Nnungu, makuhani mma Nfalume Nnungu, chilambo chanaswe, mmanu mma Nnungu mwene. Mùnitandolwa uchinga mulayanjaje matendo lambone látendìlè Nnungu anchemîle mwenu kuuka nnupi na kumwingijanga munng'anje wake wa ajabu.
10 Anepo patandi mwenu mukánavele mmanu mma Nnungu, henga vino mwenu nni mmanu mma Nnungu. Anepo patandi Nnungu akáchimmikila chididi, henga vino ànimmikila chididi.

Muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu

11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nìnnyuwanga mwenu muvêle muchi mmayeni na amyanda apano pachilambo, mulinyemye na tama dya mmili dilumbâna na isungu.
12 Muikalange chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu, uchinga vakànnambilila kuva mùtenda lahakalenge, valone matendo lenu lambone na kuntumbyanga Nnungu nniduva alila lyambekwida unavahukumu vanu va pachilambo.
13 Bahi kwajili ya ukulu wanga Nang'olo, dipilikanange mamulaka dyammalele dya vanu, ikàva ni ya nfalume avêle na dimongo,
14 au ikàva ya vakulu vavikwîje na nfalume kwajili ya kuvahukumu asabu avala vatênda lahakalenge na kuvalombolela avala vatênda lambone.
15 Anecho nni chalembela Nnungu, àlembela munyalaje malove la chivelu la mavelu kwa kutenda lambone.
16 Muikalange muchi mmanu muvêle hulu, henga munatumile mwanya anewo wa uhulu kuva chilambililo cha kutenda lahakalenge, ila mùlembelewa muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu.

---

† **2:6** Isaya 28:16. ‡ **2:7** Sabuli 118:22. § **2:8** Isaya 8:14.

17 Vàesimu vanu vammalele, na vatamwange vakúkulupila
avenu, nnyopange Nnungu na mùmwesimu nfalume.

Nfano wa ibaniki yanga Yesu

18 Mwenu mmatumishi, vapilikane vanang'olo venu kwa
eshima yammalele, akee chihi avala vambone na vapole
bahi, henga ata na avala vákalìpà.
19 Kwa kuva, mukàpilililа ibaniki imukalembelewa kupata
kwajili ya kumweshimu Nnungu, anecho nni chinu chinkat-
apalîla Nnungu.
20 Dachi, mùmbepata faida ntwani mukàpilililа ibaniki
imulembelewa kupata ing'anya ya makosa lenu? Henga
mukàpilililа ibaniki ing'anya ya kutenda lambone, anecho nni
chinu chinkatapalîla Nnungu.
21 Anecho njo chanchemedile mwenu Nnungu, kwa kuva,
Kilisto nanang'e ánibanihwa ing'anya yenu mwenu, nkun-
nekelanga nfano uchinga mupapate dinjayo dyake.
22 Nang'e akanatendile sambi, na wala lilove lya kulambila
likánahumile nkanya mwake.**
23 Nang'e panatukenwe wala nanga panapindikwile, na
panabanihijwe, nang'e wala nanga panavayohije vanu
uchinga ayopwe, ila ánililekelela mwalehu kwanga Nnungu,
ahukûmu kwa haki.
24 Kilisto mwene ádinyakwile sambi dyetu mummili mwake,
apala pánavambwije munsalaba uchinga tupate kudileka
mwalehu sambi na kuikala muchi chalembela Nnungu. Na
kwa kupanywa kwake, mwenu mùnilamywa.
25 Kwa kuva, mwenu mwávele muchi angandolo
vachiyahîka, henga hambi mùnimmuyila ayula Nchunga na
Nkwángalila wa disungu dyenu.

3

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

1 Uchocho na mwenu mmakongwe, vapilikane valume
venu uchinga vakàpwawa valume vakálikulupila lilove lyanga
Nnungu vautangwe kwa matendo lenu lambone akee malove
lenu.
2 Vàmbeutangwa, ing'anya ya kumwonanga namuna
chimuikalanga kwa maisha lanaswe kwa kunnyopa Nnungu.
3 Kulipamba kwenu kunave chihi kwa pannima, malinga
kutiva ulindo na kuwala vitukutuku vikatapajîjwe kwa za-
habu na kwa kuwala dinguwo digalîka namene.
4 Henga mwenu mùlembelewa mulipambe muunu wenu wa
nkati, kwa ikatapadi ikáondongeka, ikatapadi ya isungu ya

** **2:22** Nsitsli wa 22 mpaka 25 ùlisingila namene Isaya 53:4-9

upole na amani. Na kulipamba malinga aneko njo kwa mana namene pameho panga Nnungu.

5 Uvila njo chivanalipambile akongwe vanaswe va machedo, vanang'o vávika lilolelo lyavo kwanga Nnungu na kuvapilikana alume vao.

6 Kwa nfano, Sala ánimpilikana Iblahimu, nkunchema nang'olo wake. Na mwenu mùmbekuva mmana mma Sala mukàtenda lambone bila kuyopa chinu chohecho.

7 Uchocho, na mwenu mmalume, mùlembelewa muikalange na akongwe venu akuno umumala kuva vanang'o nni viumbe vidabadânga. Na mùlembelewa mùvaeshimu, kwa kuva vanang'o vàmbepwechela pamo na mwenu inudyo ya umi ukee na ntululilo. Vàeshimu uchinga chinapwawe chinu chakudivila àlalá lamunnyuwanga Nnungu.

Kubanihwa ing'anya ya kutenda lambone

8 Kwa kumalilila, nangu ngùhaula kuva, mwenu mmammalele mùlembelewa mukudungile ulamo, na mùùve mmanu mma kusikitikilanila na mmanu mma kutamwana, malinga ummamo muing'ulupa na mùùve mmanu mma kuvikilanila chididi na mmanu mma kulisulupuha.

9 Munavapindikule vanu lahakalenge kwa lahakalenge au kuvatangolanga lahakalenge kwa lahakalenge, henga muvapindikule kwa kuvayuwila balaka. Kwa kuva, anelyo njo lyanchemeledile Nnungu mulitende, nanang'e achiam'baliki mwenu mukàtenda uchocho.

10 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Munu alembêla alahangalalile maisha,
na kuikala mmaduva lambone,
àlembelewa aludivile lulimi lwake lunatangole lahakalenge,
na kanya yake inalambile.
11 Aleke kutenda lahakalenge, koka alatende lambone,
aitahe amani na kuilondola.
12 Kwa kuva, meho langa Nang'olo lavalola vanu vatênda lalalembela Nnungu,
na makutu lake lànavapilikanila pavayuwa.
Henga vanu avala vatênda lahakalenge Nang'olo ànavatahuka.”*

13 Dachi, nnani ambemmênga mwenu mukàtumbama kutenda lambone?

14 Ata kumubanihwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, mwenu nni mmanu muvêle na wasa. Munannyope munu woheyo annyôha na wala munààve na lipamba.

15 Henga n'juhe Kilisto kuva Nang'olo wa weka mmitima yenu. Maduva lammalele mùùve tayali kunnyang'ula kila

* **3:12** Sabuli 34:12-16.

munu ammujânga habali ya lilolelo limuvenalyo, henga
nnyang'ule kwa upole na eshima.
16 Mùùve na makudungilo lambone mmitima yenu
uchinga avala vannambililânga na kuntangolela lahakalenge
ing'anya ya matendo lenu lambone lamutenda ing'anya ya
kulundanywa kwenu na Kilisto, vaone dihoni.
17 Ikàva Nnungu ànitamwa ubanihwe ing'anya ya kutenda
lambone nni wasa kuliko kubanihwa ing'anya ya kutenda
lahakalenge,
18 kwa kuva, ata Kilisto nanang'e ánibanihwa na kuhwa
mwanda umo ing'anya ya sambi dyetu. Nang'e ávele
wambone pameho panga Nnungu, henga ánihwa kwajili ya
vanu vakávele vambone pameho panga Nnungu, uchinga
atupelekeje kwanga Nnungu. Yesu ánihwa chimmili, henga
isungu yake yávele chihi yumi.
19 Na isungu yake nkuhwena unadihubilila disungu dya
vanu divêle nchihungo.
20 Disungu anedyo nni dya vanu avala vanantahwike
Nnungu anepo kala, mmahiku la Nuhu, muuhiku aula
Nuhu wachikatapaja safina, na Nnungu ánivapililila namene
vanu anevo muuhiku anewo. Safina aneyo váingidile chihi
vanu kadiki, vanu nane bahi vanapohwije kupitila medi
anelo. 21 Na medi anelo nni nfano wa ubatiso umpôha
mwenu vino. Ubatiso anewo ukee wa kuhahula uhakwa
wa mummili, henga nni ahadi kwanga Nnungu imuitenda
kwa makudungilo lambone la muntima. Na ubatiso anewo
ùmpoha mwenu kwa indila ya kufufuka kwanga Yesu Kilisto.
22 Yesu àpite kulihunde na vino àikala m'bali wa kunkono wa
Nnungu, mmamulaka lake Nnungu, wavatawala malaika na
mamulaka lammalele pamo na dimongo dyammalele.

4

Maisha lahambi

1 Kilisto ánibanihwa chimmili. Bahi na mwenu uchocho
likamyange uchinga mùùve na likudungilo ulyolyo lyanga
Kilisto. Kwa kuva, munu apililîla ibanihwi ya mmili kwajili
ya Kilisto, ànilekana mwalehu na sambi.
2 Kwa kuva, akáikala kavila kwa kupapata tama dya
chimunu, henga àikala kwa kutenda lalalembela Nnungu kwa
maduva laisalidîle la kuikala apano pachilambo.
3 Anepo kala mwenu mútumila uhiku wohe kwa kutenda
matendo lavatenda vanu vakámmaite Nnungu. Múnijevelela
kutenda umalaya na kuva na tama dibaya na kukalewa na
kutenda ding'ole dya kupundiha kulya, na kukimbila vikim-
bilo vya kukaleweja na kutenda ibada dibaya namene dya
disanamu.

4 Henga hambi vanu vakámmaite Nnungu vànakangana kumwona mwenu mukákumilana na vanang'o kavila mmaisha lavo la uwamba, bahi ing'anya ya anelyo, vàntangolelanga malove lahakalenge.

5 Henga vanu anevo vàmbehumya isabu kwanga Nnungu, avêle tayali kuvahukumu vanu vumi na vahwîle.

6 Vanu vahwîle, váhukumwije kuhwa chimmili malinga vanu vammalele chivahukumiwa, henga vánihubiliwa Malove Lambone uchinga disungu dyavo diikale pamo na Nnungu vyaka na vyaka.

Namuna vakúkulupila chivalembelewa vàtumile dinudyo dya chinnungu

7 Ntululilo wa mambo lammalele ùvele pepi kutimila. Bahi mùlembelewa mùùve na ding'ano na muhulule kulikamulanga uchinga muhulule kuyuwa.

8 Na lya muhimu kupunda lammalele nni mwenu kutumbama namene kutamwana, kwa kuva itamwi ìsamehe sambi dyohe namene.

9 Mukalibisane mmene kwa mmene bila kuhinginikilana.

10 Kila munu àlembelewa aitumile inudyo yapwechedile, kwa faida ya vanu vanji, kwa kutenda uchocho muchimuve mmakwimililа mmambone mma dinudyo dya namuna dyohe dimupewije na Nnungu.

11 Bahi munu woheyo ahubîli, àlembelewa atangole muchi Nnungu àvenkutangola kupitila nang'e. Na munu atumîka, àlembelewa atumike kwa dimongo dyapewije na Nnungu, uchinga Nnungu atumbyangwe kwa vitukutuku vyammalele kupitila Yesu Kilisto, avêle na ukulu na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Kubanihwa kwa nkúkulupila

12 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakangane ing'anya ya ibaniki ing'ulu ya kunninganga. Na kulingwa anekwo munakwone kuva nni chinu chiyeni kwenu mwenu.

13 Henga mùlembelewa muhangalale ing'anya mùkumila ibaniki yanga Kilisto. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu mùmbehangala kwa ihangaladi ing'ulu muuhiku aula umbehunukulîwa ukulu wake.

14 Wasa mwenu mukàtangolewa malove lahakalenge kwajili ya Kilisto, kwa kuva Umumu wa ukulu, yani Umumu wanga Nnungu àikala nkati mwenu.

15 Anapwawe kananga munu yumo mmwenu abanîhwa ing'anya ya kuva nkúwalala au nkwíva au nkútenda lahakalenge au nkúlikundanya mmambo la vanu vanji.

16 Munu akàbanihwa kwa kuva nang'e nni Nkilisto anaone
dihoni, henga àlembelewa antumbyange Nnungu kwa
kuchemwa lina anelyo.
17 Kwa kuva, uhiku wa hukumu ùvele pepi. Na hukumu
aneyo ìmbetandilika kwa vanu va Nnungu. Na ikàva hukumu
aneyo ìmbetandilika kwetuhwe, bahi ìmbekuva dachi kwa vanu
vakátamwa kulapilikana Malove Lambone la Nnungu?
18 Ìvele muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
"Ikàva kupohwa kwa munu atênda lalalembela Nnungu ku-
nakamajanga,
ìmbekuva dachi kwa munu akámweshimu Nnungu na avêle na
masambi?"*
19 Bahi vanu avala vabanîhwa kwajili ya kutenda lalalembela
Nnungu, vahwenehe kutenda lambone, na vadikamuje dis-
ungu dyavo mmakono langa Nnungu Nkúumba, na akulupîka
mwalehu.

5

Kulichunga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

1 Nangu nìnnyuwanga namene mwenu mmasele mma
likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko. Nangu uchoc-
cho ni nsele nnyenu na shahidi wa kubanihwa kwanga
Kilisto, na nni yumo muvanu vambekumîla ukulu umbe-
hunukulîwa.
2 Lichungange likuwa lyampele Nnungu na kuliimilila,
akee kwa kunamatijwa ila kwa kutamwa chihi mmene
muchi Nnungu chatamwa. Munantumikile Nnungu ing'anya
ya tama dibaya dya mali, henga tamwanga namene kuntu-
mikila Nnungu kwa ntima wambone.
3 Munalitawale kwa dimongo likuwa anelyo limupewije
kulichunga, henga mùlembelewa mùùve nfano kwa vanu
anevo.
4 Na pambehunukuliwa Nchunga Nkulu, anepo mumbep-
wechela litaji lya ukulu likáondongeka.
5 Uchocho na mwenu mmavijana mùlembelewa
muvapilikane anevo vasele. Mwenu mmammalele
mùlembelewa mulisulupuse uchinga mutumikilane mmene
kwa mmene, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaula kuva,
"Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya, henga aveng'a
inema vanu valisulupûsa."*
6 Bahi lisulupusange mmene muyo mwanga Nnungu avêle
na dimongo ding'ulu, uchinga antumbyange muuhiku ulem-
belêwa.
7 Ntikange nang'e lipamba lyenu lyammalele, kwa kuva
nang'e ànankambikambila mwenu.

---

* **4:18** Milili 11:31. * **5:5** Milili 3:34.

8 Mulikamulange mmene na kuva meho, kwa kuva,
mmongo mwenu Ibilisi àna dinguka-dinguka muchi uhimba ag-
ulûma wantaha munu antang'une.
9 Mwenu ntahukange aneyo, akuno muhwingìlè mu-
ing'ulupa, umumala kuva ibaniki imuyona mwenu ìvakoja na
vakúkulupila avenu pachilambo chammalele.
10 Mwenu bada ya kubanihwa kwa uhiku kadiki, Nnungu
wa inema yammalele anchemênge mwenu kuinjila muukulu
wake ukee na ntululilo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto,
nang'e achiankamilisange. Achiantayange dimongo na
kumwimijanga, akuno muhwingìlè mwalehu.
11 Nang'e njo Nnungu avêle na dimongo dikee na ntululilo.
Amina.

Disalamu dya ntululilo

12 Nangu nìnnembidile mwenu baluwa aino yananjipi kwa
kuyangatwa na Sila, munu unimmaite kuva ànakulupika.
Nangu ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupi-
tila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi
imilanga muinema aneyo akuno muhwingìlè.
13 Likuwa lya vanu vankulupîla Yesu livêle ku Babeli,† vanu
vatandolwejîje chalumo na mwenu, vànansalimilanga. Mako,
mwanangu muing'ulupa nanang'e ànansalimilanga.
14 Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Nangu ngùyuwa
amani ìive pamo na mwenu mmammalele, mmanu vake
Kilisto.

† **5:13** Apano Petulo àlembile Babeli, na àtumidile luga yampiho kuyamba imanga ya Loma.

Baluwa yavili ilembwîje na Petulo
Ulongoledi wa baluwa yavili ya Petulo

Baluwa yavili ya Petulo ìlembwije na Ntume Petulo. Vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva Petulo áilembile baluwa aino avèlè ku Loma kabla ya kuhwa kwake, mmyaka ya 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uchocho, Petulo àichema baluwa aino kuva baluwa yake yavili (sula ya 3:1), bahi ìmbekuva, talehe ilembwîje baluwa aino yavele bada ya talehe aila ilembwîje baluwa inandi. Baluwa aino Petulo àvalembidile vakúkulupila vammalele.

Petulo àlembile baluwa aino uchinga avakamye vakúkulupila mitima vaikale maisha la kumweshimu Nnungu, na kuvaduma vanalapapate mahundo la vakúhunda va kulambila (sula ya 2). Uchocho, Petulo àvahimya vakúkulupila vanavapilikanile vanu vahaûla kuva, Nnungu ànatima kuitimisa ahadi yake ya kuuya kwanga Yesu. Na badala yake Petulo àvahaulila kuva Nnungu nanga patima, henga àhumya wasa uchinga vanu vanji vapohwe (sula ya 3:8-9). Kwa kuva Nang'olo àmbeitimisa ahadi yake ya kuuya, bahi vakúkulupila vàlembelewa vaikale maisha lambone lankatapalila Nnungu (sula ya 3:14).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo àlitambulanga mwene na avala vavalembîla baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-21, Petulo àvakumbusa kuikala maisha lambone kwa kuva, Nnungu ànitwing'a dimongo dya kuikala kwa namuna aneyo (sula ya 1:3-21).
3. Sula ya 2:1-22, Petulo àvaduma vakúkulupila kwamba vakúhunda va kulambila, na kulonjelela kwamba chinu chimbevakôja vakúhunda vakulambila, kuntululilo.
4. Sula ya 3:1-17, Petulo àmalilila baluwa yake kwa kuvakamya mitima vakúkulupila vaikale maisha lambone, uvalipanganiha kwajili ya kuida kwa Yesu Kilisto mwanda wavili.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Simoni nguchêmwa Petulo,* ntumishi na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu

* **1:1** Munsitali auno ìlembwije "Simoni Petulo," malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

nìnnembila mwenu mmanu mujaliwîje ing'ulupa uila yamana malinga itujaliwije hwetu kwa haki ya Nnungu wetu na ya Mpohi Yesu Kilisto.

2 Nangu ngùyuwa inema na amani ìyenjejeke namene kwenu mwenu kwa indila ya kummala Nnungu na Yesu Nang'olo wetu.

Kuchemwa na kutandolwa na Nnungu

3 Kwa dimongo dyake dya chilungu, Nnungu àtupele vitukutuku vyammalele vilembelêwa uchinga tuikale chihi kwa namuna yalembela Nnungu. Tùlapwechedile anelo lammalele kwa kummala nang'e atuchemîle tukumile ukulu na uwambone wake mwene.

4 Bahi kupapatana na ukulu na uwambone wake, Nnungu àtujalidile dinujo ding'ulu na dyamana dyanatuahidite, uchinga kwa dinujo anedyo tupate kukumila hali yake ya chilungu na kupalanyoka muiyondongeki itendîhwa na tama dibaya dya pachilambo.

5 Bahi ing'anya ya anelyo, tumbama namene kuyenjeja uwambone muing'ulupa yenu, na muuwambone wenu, yenjejanga kummala Nnungu,

6 na mukummala Nnungu, yenjejanga kulikamulanga, na mukulikamulanga, yenjejanga kupililila, na mukupililila, yenjejanga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu,

7 na mukuikala kwa namuna yalembela Nnungu, yenjejanga kutamwana mmene kwa mmene, na mukutamwana mmene kwa mmene, vatamwe na vanu vanji.

8 Mukàva na dinudyo anedyo na dikàhalija kukulumuka, dìmbennyululiha mwenu kutumika saana na kupa saana vihepo kwa kummala mwalehu Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

9 Kwa kuva, munu akee na dinudyo anedyo, àputele meho, na akáhulula kulola kulehu. Nang'e àniluvalila kuva ànihahulwa sambi dyake dya anepo kala.

10 Bahi mmakukulupila avangu, tumbama namene kuikala kwa namuna imaîha kuva mùnitandolwa na kuchemwa na Nnungu. Na mukàtenda uchocho, mwiko mukambeyanguka.

11 Na kwa namuna aneyo muchimujaliwe kwa inema yake kuinjila mu Ufalume ukee na ntululilo wa Nang'olo na Mpohi wetu Yesu Kilisto.

12 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìmbekuva uninkumbusanga mambo anelo maduva lammalele, ikànava mùnilamala na mùnihwinga muuhiu umupwechedile.

13 Nangu ngwòna kuva, nni chinu chambone nintakatuhange kwa indila ya kunkumbusanga mambo anelo muuhiku wammalele unimbekuva mun'gongwe auno, yani mmili wangu.

14 Kwa kuva, nangu ìnimala kuva ngùvele pepi kuuleka
mmili auno, malinga Nang'olo wetu Yesu Kilisto changulan-
gujije.
15 Henga nìmbetumbama namene uchinga panimbekuhwa
muhulule kulakumbukila mambo anelo maduva lammalele.

Vanu vashuhudidîle ukulu wanga Kilisto

16 Uhiku aula utuchinnyundanga mwenu kuyamba ha-
bali dya dimongo na kuuya kwanga Nang'olo wetu Yesu
Kilisto, hwetu nanga patuchitumila dinano dya kulambila di-
tungwîje na vanu vavêle na ulamba, henga hwetu túnilyonela
tuvene na meho letu, ukulu wake.
17 Kwa kuva, ápwechedile eshima na ukulu kuhaloka
kwanga Atata Nnungu, apala palinnyidilidile lidi kuhaloka
kwanga Nnungu avêle na ukulu nkulu, ulihaula kuva, “Ayuno
nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe!”†
18 Hwetu tuvene túnilipilikana lidi anelyo kuhaloka kuli-
hunde patunavele pamo na Yesu nnichinga lyanaswe.
19 Anelo lammalele lànitumaihija uhiu wa ujumbe wa man-
abii. Na mwenu mùmbetenda saana mukàkamulana na ujumbe
anewo. Ujumbe anewo ùvele muchi chibatali chilangâja
pachinu pavêle lupi, mpaka liduva alila lyantululilo palim-
bekucha, na Kilisto, inondwa ya kulyamba pambelangaja
mmitima yenu.
20 Pamo na anelo, mumale kuva nanga unabii Mmalemba
Lanaswe uhalokâna na kumala kwanga munu mwene.
21 Kwa kuva, nanga ujumbe wohewo wa chinabii
uhalekêne na itamwi yanga munu, henga vanu vátangwele
àlalá lahalêke kwanga Nnungu akuno uvalojwa na Umumu
Wanaswe.

2

Vakúhunda va kulambila

1 Anepo kala váhumidile manabii va kulambila ching'ati
vanu va Isilaeli, uchocho nni chivambehumila vakúhunda
va kulambila mmwenu. Vanu anevo vàmbeinjija kwa sili
mahundo mabaya namene la kulambila, akuno uvantahuka
na Nang'olo Nkulu avakombwêle kwa galama ing'ulu
namene, na kwa indila aneyo vàmbepiyanya kulipelekejija
vene iyondongeki.
2 Vanu vohe vàmbepapata matendo lavo lahakalenge na
kwa kupitila vanang'o, Indila ya Uhiu ìmbelambiliwa malove
lahakalenge.
3 Bahi ing'anya ya tama dyavo dya dimali, vakúhunda anevo
va kulambila vàmbelipatila faida kwenu mwenu kwa malove

† **1:17** Matayo 17:5, Mako 9:7, Luka 9:35.

lavo la kulambila. Henga hukumu yavo ìnitangaswa kutandikila machedo, na vanu anevo vakambetima kwondongwa.

4 Kwa kuva, Nnungu nanga panavavikidile chididi malaika avala vanatendile sambi, henga ávayahite Jihannamu. Aneko vànihungwa nnupi akuno uvalindilila liduva alila lya hukumu.

5 Nnungu nanga panachivikidile chididi chilambo cha machedo, apala panavapelekejijije livambwe vanu avala vakáchimweshimu nang'e, henga ánchungile chihi Nuhu áchivahubilila vanu vanji haki yanga Nnungu, chalumo na vanu vanji saba.

6 Uchocho, Nnungu ánidihukumu asabu dimanga dya Sodoma na Gomola kwa kudipija moto. Na kwa kutenda uchocho, Nnungu álangujije nfano wa mambo lambevapâta vanu vatênda lahakalenge.

7 Nnungu ámpohije Lutu, munu áchilatenda lalalembela Nnungu, munu anahinginihijwe na matendo la vanu váchitèndà lahakalenge.

8 Lutu áikala ching'ati vanu vatênda lahakalenge, na kwa maduva lohe ánalona na kulapilikana mambo àlalá lachimpwetêka mwisungu yake.

9 Bahi Nnungu ànimala namuna ya kuvapoha mukulingwa vanu vamweshîmu nang'e na ànimala namuna ya kuvaasibu vanu vatênda lahakalenge akuno uvalindilila liduva lya hukumu.

10 Nnungu àmbehalija namene kuvahukumu asabu vanu avala vavelênge na tama dibaya dya mmili na avala valahebûla mamulaka lake.

Vakúhunda anevo va kulambila vàvele na chibuli na vànalyona na wala nanga pavayopa kuvatongolela lahakalenge viumbe vivêle na ukulu.

11 Pamo na kuva malaika vàvele na uweso na dimongo kuvapunda vanang'o, henga vakáhulula kuvatangolela lahakalenge viumbe anevyo muyo mwanga Nang'olo.

12 Henga vakúhunda anevo va kulambila vàvele muchi anyama vakee na ding'ano vavelêkwa chihi kwajili ya kukamulwa na kusinjwa. Vanang'o vàtangola chihi lahakalenge kuyamba vitukutuku vivakamaite. Vàmbekwondongwa ing'anya ya matendo lavo lahakalenge lávatendàngà.

13 Vàmbelipwa ibaniki ing'anya ya ibanihi ivavatendedile vanu vanji. Vànahangalala namene pavatimisa tama dyavo dya mmili liduva ulivala, na pavakamola n'ding'ole dyenu vàtaya dihoni na uhakwa nkulu, akuno uvahangalalila mambo lavo la kulambila.

14 Vanu anevo vàhimukila chihi kulala ugoni na wala nanga
pavahopela kutenda masambi. Vanu anevo vàvautanga vanu
vadabadânga muing'ulupa, na vanu vatawalîwa na ditama
dya kupata dimali. Vanu anevo vànilaniwa na Nnungu.
15 Vàilekile indila ya uhiu na kuhochela akuno uvapapata
indila aila yanapapete Balamu mwana wanga Beoli. Balamu
átamwije namene kupata dimali kwa indila ikee ya haki,
16 henga ánikalipilwa ing'anya ya lahakalenge lake. Bahi
punda, nnyama akáhulula kutangola, ánitangola muchi munu
na kuudivila uvelu wa nnabii aneyo.
17 Vakúhunda anevo va kulambila vakávele na faida. Vàvele
muchi chimbwimbwi ching'ang'anêle na vàvele muchi
mahunde lapepelûhwa na lipungo. Na lupi lwa Jihannamu
lutotîle lùnivikwa muyo mwavo.
18 Kwa kuva, vàvautanga vanu vapolonywêke chihambi-
hambi muvanu vaikâla maisha la kuhochela. Na vàtenda
uchocho kwa malove lavo la kulyona lakee na mana na kwa
kutumila tama dya miili yao.
19 Vàvaahidi vanu vanji kuva vàmbekuva hulu akuno vene
vavèlè vatumwa va mambo lahakalenge. Kwa kuva, kila
munu ààva ntumwa wa chinu chohecho chintawâla.
20 Bahi kupapatana na anelo, ikàva vanu vànipolonyoka
kuhaloka muiyondongeki ya mambo la pachilambo kwa in-
dila ya kummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto, koka
nkuuila kavila kutenda lahakalenge, hali yavo ya kuntululilo
ìmbekuva ibaya kupunda aila inandi.
21 Kwa kuva, íkavele wasa kwa vanu anevo kuikavele
vakaimala indila ya haki, kuliko kudimala amuli dyanaswe
divadipwechedile koka nkudileka.
22 Henga vanu ava vàmaiha uhiu wa milili ihaûla kuva,
“Ung'avanga àuyila kulya matapiso lake mwene,”* na “Ungu-
luve uvannyingile àuyila kuyalata mmatope.”

3

Ahadi ya kuuya kwa Nang'olo

1 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, aino
nni baluwa yangu yavili ininnembila mwenu. N'dibaluwa
adino dyammalele dimbili ngùlembela ngutakatuhe
makudungilo lenu lambone uchinga mulakumbukile.
2 Ngùlembela mulakumbukile malove lavanatangwele man-
abii vanaswe machedo na amuli dyake Nang'olo, Mpohi wetu
Yesu Kilisto divanaidinadyo mitume venu.
3 Mùlembelewa hoti mumale kuva, maduva la ntululilo
vàmbekwida vanu vambeikâla kwa kupapata ditama dyavo
vene. Vàmbentendelanga mwenu mang'wanyu,

* **2:22** Milili 26:11

4 uvahaula kuchidoni, “Ániahidi kuva àmbekwida! Hambi
àvele kwachi? Kwa kuva, anakuluvenu vànihilanga, henga
vitukutuku vyammalele vìvele chihi uchila chivinavele ku-
tandikila pachiumbwije chilambo.”
5 Vanu anevo vàlivalila namadi kuva kutandikila anepo kala
Nnungu átangwele chihi lilove, koka chilambo na kumahunde
nkupwawa. Chilambo chíumbwije kwa kuhumila mmedi na
kwa indila ya medi.
6 Na kwa medi, vanu va chilambo cha kala vániondongwa
kwa livambwe.
7 Henga kwa amuli ya Nnungu, chilambo cha vino na
kumahunde, avi vìniungulwa kwajili ya moto. Vìniungulwa
mpaka liduva livambehukumiwa vanu vatênda lahakalenge
na kwondongwa.

8 Henga mmakukulupila avangu unintamwanga namene,
munalivalile lilove alino kuva, pameho panga Nang'olo
liduva limo lìvele muchi myaka alufu, na myaka alufu ìvele
muchi liduva limo.
9 Vanu vanji vàtenda kuva Nang'olo ànatima kutimisa ahadi
dyake, henga Nang'olo akátima kutimisa ahadi dyake. Nang'e
ànapilila ing'anya yenu mwenu, kwa kuva akátamwa munu
woheyo àyahike, ila àlembela vanu vammalele valekange
masambi.
10 Liduva lyambeuya Nang'olo lìmbekuva muchi iidi ya
nkwiva. Liduva anelyo kumahunde kùmbeuka kwa dihinji
ding'ulu na vitukutuku vilangâja kumahunde vìmbepijwa
moto, pamo na chilambo na vitukutuku vyammalele
vivelênge pachilambo navinang'o.
11 Bahi kwa kuva vitukutuku avino vyammalele
vìmbekwondongwa, mwenu mùlembelewa muikale iikadi
yanaswe na kwa namuna yalembela Nnungu,
12 akuno umulolela liduva alila lya Nnungu na kulikulu-
misa kwida kwake. Liduva anelyo, chilambo chimbepijwa
kwa moto na vitukutuku vilangâja kumahunde vìmbepijwa na
kuyeyuka.
13 Henga kupapatana na ahadi ya Nnungu, hwetu tùlolela
kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, pachinu
pámbekùvà na haki.

14 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene,
kwa kuva mùlolela anelo, tumbama uchinga ankoje
muhahwìkè bila kuva na likosa lyohelyo, akuno umuikala
kwa amani pamo na Nnungu.
15 Mwenu mùlembelewa mumale kuva ilindilidi yanga
Nang'olo nni wasa kwa vanu uchinga vapate kupohwa,
malinga Paolo nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene

chanannembidile kwa lúnda lwapwechedile kuhaloka kwanga Nnungu.
16 Mambo anelo nni lálèmbà n'dibaluwa dyake dyammalele patangola kuyamba ipilililidi ya Nang'olo. M'baluwa anedyo mùvele vitukutuku vikamajânga kuvimala. Na vanu va mavelu na vakáhulula kuukamulila uhiu, vànalapindikulanya mana la malove anelo muchi chivapindikulanya Malemba lanji Lanaswe. Na kwa kutenda uchocho vàlyondonganga vene.
17 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mwenu mùnilamala mambo anelo. Bahi lyongolelange uyopa mùnahochejwa na ikumbi ya vanu vatendânga lahakalenge, nkunnemanga kuhwinga.
18 Henga mùlembelewa muhwenehe kukulumuka muinema na mukummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'olo atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Baluwa inandi ilembwîje na Yohana
Ulongoledi wa baluwa inandi ya Yohana

Baluwa inandi yanga Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 85 mpaka mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambulanga kuva nang'e njo alembîle baluwa aino, henga musula inandi ya baluwa aino ìlanguja kuva nang'e njo shahidi alawêne maisha langa Yesu na kufufuka kwake (sula ya 1:1-3). Uchocho, namuna ya ilembi ya baluwa aino ìlandana na aila ya Injili ya Yohana. Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana chalumo na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala muimanga ya ku Efeso.

Yohana álembile baluwa aino mmahiku àlalá likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavachikambywakambywa ing'anya ya mahundo la vanu vachilichema, "Vaginosti." Vanu anevo váhunda kuva, mambo la chimmili nanga palavele na uhusiano na mambo la chinnungu, na kuva mmili nni chinu chibaya. Na váhunda kuva, Yesu panavele apano pachilambo ávele Nnungu mwalehu, henga nanga panavele na mmili wa chimunu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yohana àlitambulanga kuva nang'e nni munu alawêne maisha langa Yesu kwa meho lake, na kun'gusa kwa makono lake (sula ya 1:1-3). Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lavele kuva, vammalele vambeipwechelêla baluwa aino vapate kukumilana na vanu vammalele vakumilâna na Atata Nnungu na Yesu Kilisto Mwanawe (sula ya 1:4), na kuvadivila vakúkulupila vanatende sambi (sula ya 2:1), na kuvanyemya vakúkulupila na mahundo la kulambila (sula ya 2:26), na kuveng'a vakúkulupila uhakika wa kumala kuva muhiu vànipohwa (sula ya 5:13).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Yohana

1. Sula ya 1:1-4, Yohana àitambuliha baluwa yake, na kulonjelela likudungilo limo lyalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:5-3:10, Yohana àfafanula namuna Nnungu chavele nng'anje, na kutuhimya kuva tùlembelewa tuikale muchi chachiikala Yesu.
3. Sula ya 3:11-5:12, Yohana àtukumbusa kwamba amuli ya kutamwana tuvene kwa tuvene.
4. Sula ya 5:13-21, Yohana àmalilila baluwa yake.

Lilove lya umi

1 Hwetu tùnnembilanga mwenu kuyamba ayula Lilove avêng'a vanu umi, anapwawije kutandikila anepo patandi.
Hwetu twanimpilikana na twanimwona kwa meho letu na
twanin'gusa kwa makono letu.
2 Ayula mwene umi pahunukuliwije, hwetu twanimwona.
Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tunanshuhudilanga na kun-
nyanjajija habali dya aneyo mwene umi ukee na ntululilo,
ánavele pamo na Atata, na njo ahunukuliwîje kwetuhwe.
3 Ayula utummwene na kumpilikana njo uyoyo utunnyan-
jajija mwenu uchinga mupate kukumilana na hwetu. Na iku-
milani yetu nni chalumo na Atata na Yesu Kilisto Mwanawe.
4 Hwetu tùnnembilanga mwenu malove alano uchinga
hwetu chalumo na mwenu tupate kuombajwa mwalehu
ihangaladi.

Nnungu nni nng'anje

5 Na auno njo ujumbe utuupilikene kuhaloka kwa Yesu
Kilisto na kunnyubilila mwenu kuva, Nnungu nni nng'anje
na nkati mwake nanga lupi wala kadiki.
6 Tukàhaula kuva tùnakumilana nawe akuno utuikala nnupi,
anepo tùnalambila na matendo letu akee la uhiu.
7 Henga ikàva tùikala munng'anje malinga Nnungu mwene
chaikala munng'anje, anepo tùkumilana tuvene kwa tuvene,
na myadi ya Yesu Mwanawe ìnatuhahula masambi letu lam-
malele.
8 Na tukàhaula kuva tukee na masambi, tùlilambila chihi
hwetu tuvene, na wala nanga uhiu nkati mwetu.
9 Henga tukàlitangolanga masambi letu, Nnungu achia-
tusamehe masambi letu na kutuhahula lahakalenge lam-
malele, kwa kuva, nang'e nni wakukulupika na nni mwene
haki.
10 Tukàhaula kuva nanga patutendile masambi, tùntenda
Nnungu kuva nkúlambila, na lilove lyake likapali nkati
mwetu.

2

Kilisto Nkúyangata wetu

1 Mmanavangu unintamwanga namene, nangu
nìnnembilanga malove alano uchinga munatende masambi.
Henga munu akàtenda masambi, tùnivanawe atuyuwîla kwa
Atata. Na aneyo atuyuwîla kwa Atata nni Yesu Kilisto avêle
na haki.
2 Kilisto njo sadaka ihumîjwe kwajili ya kusamehewa
masambi letu, na akee chihi kwajili ya masambi letu weka,
ila chalumo na masambi la vanu va pachilambo chammalele.

3 Tukàdikamula amuli dya Nnungu, anepo tùnahulula kumala
kuva tùnimmala nang'e.
4 Munu akàtangola kuva, ànimmala Nnungu, henga
akádikamula amuli dyake, munu aneyo ànalambila, na nanga
uhiu nkati mwake.
5 Henga munu woheyo alikamûla lilove lya Nnungu, munu
aneyo àvele na itamwi itimilîke ya Nnungu, nkati mwake. Na
chinu anecho nni chitumaîha kuva tùnilundanywa na Nnungu.
6 Munu woheyo ahaûla kuva àlundanyijwe na Nnungu,
àlembelewa aikale muchi chachiikala Yesu.

Amuli yahambi

7 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu
nikánnembila mwenu amuli yahambi, henga nìnnembila amuli
uila imunavenayo kutandikila machedo. Na amuli aneyo ya
machedo nni alila lilove limupilikene.
8 Henga uhiu wa amuli aneyo wonekana nkati mwanga
Kilisto na nkati mwenu, kwa kuva, lupi lùvenkupita na
nng'anje wa uhiu tayali ùvenkulangaja. Bahi ing'anya ya ane-
lyo, amuli aneyo ininnembilanga nni yahambi.
9 Munu woheyo ahaûla kuva àikala munng'anje akuno
wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àvele chihi
nkuikala nnupi.
10 Munu woheyo antâmwa nkúkulupila nnyake, munu aneyo
àikala munng'anje na nkati mwake nanga chinu chihulula
kuntenda munu yunji àtende masambi.
11 Henga munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake,
munu aneyo àikala nnupi na kwonga nnupi, na wala nanga
pamaite kwahwena ing'anya lupi lùntendile analole.
12 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu
muing'ulupa, kwa kuva, masambi lenu lànisamehewa kupitila
Yesu Kilisto.
13 Na nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva,
mùnimmala ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi.
Na nìnnembila mwenu mmavijana, kwa kuva, mùninnema
Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.
14 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu
muing'ulupa, kwa kuva, mùnimmala Atata Nnungu.
Nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala
ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi. Nìnnembilanga
mwenu mmavijana, kwa kuva, mùvele na dimongo na Lilove
lya Nnungu lìikala nkati mwenu, na mwenu mùninnema
Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.
15 Munachitamwe chilambo wala mambo lavêle pachil-
ambo. Munu akàchitamwa chilambo, akáhulula kuntamwa
Atata Nnungu.

16 Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vya pachilambo, yani
tama ya mmili na tama ya meho na kulyona ing'anya ya
dimali, anevyo vyammalele nanga pavihaloka kwa Atata
Nnungu, henga vìhaloka nchilambo.
17 Chilambo chalumo na ditama dyake, vyammalele
vìnapita, henga munu ayula atênda àlalá lalalembela Nnungu,
nang'e àvele na umi ukee na ntululilo.

Nkúntahuka Kilisto

18 Mwenu mmanavangu, auno nni uhiku wa kuntul-
ulilo! Mwenu mwanipilikana kuyamba habali dyanga
ayula nkúntahuka Kilisto kuva achiaide, henga mpaka vino
vakúntahuka Kilisto vohe vànihumila. Bahi ing'anya ya anelyo
tùnimala kuva, auno nni uhiku wa kuntululilo.
19 Vanu anevo vàhaleke kwetuhwe, henga nanga pa-
vanavele va nnikuwa lyetu, njo mana vànilinyemya na hwetu.
Kuikavele uvava va nnikuwa lyetu, vakanihweneha kuka-
mulana na hwetu. Henga kulinyemya kwavo kumaiha kuva
nanga pavanavele va nnikuwa lyetu.
20 Henga mwenu mukávele muchi vanang'o, kwa kuva,
ayula Wanaswe àmpelenge mwenu Umumu wake, na mwenu
mmammalele mùniumala uhiu.
21 Bahi nangu nìnnembilanga mwenu akee ing'anya ya kuva
mukáumaite uhiu ila kwa kuva mùniumala. Na mùnimala kuva
nanga ilambidi yoheyo ihalokâna na uhiu.
22 Dachi, nnani alambîla? Nni munu ayula akâna kuva, Yesu
nni Kilisto.* Na munu wa namuna aneyo njo nkúntahuka
Kilisto, ing'anya ànkana Atata na Mwana.
23 Kwa kuva, munu woheyo ankâna Mwana, ànkana na
Atata mwalehu, na munu woheyo annyambukîla Mwana,
àvele pamo na Atata mwalehu.
24 Bahi mahundo àlalá lamupilikene kutandikila patandi,
lachungange mmitima yenu. Mukàlachunga mahundo anelo,
muchimuhwenehe kukamulana na Mwana na Atata.
25 Na Kilisto mwene ànituahidi umi ukee na ntululilo.
26 Nangu nìnnembiledile mwenu malove anelo uchinga
nin'dumange kuyamba vanu avala valambêla kunnyoche-
janga mwenu.
27 Henga Kilisto àmpelenge mwenu Umumu wake. Mwenu
mukávele na lasima ya kuhundwa na munu woheyo, kwa
kuva, Umumu aneyo àikala nkati mwenu na kunnyundanga
mambo lammalele. Na Umumu aneyo àtangola chihi uhiu
wala nanga palambila. Bahi kupapatana na Umumu aneyo
channyundanga mwenu, bahi muhwenehe kukamulana na
Kilisto.

---

* **2:22** Kilisto mana lake nni atandolwejîje na Nnungu.

28 Bahi vino mmanavangu, muhwenehe kukamulana
nanang'e uchinga tunayope wala kwona dihoni muuhiku
aula wambehunukuliwa, apala pambeida.
29 Mwenu mùnimala kuva, Kilisto nni mwene haki, uchocho
mùlembelewa mumale kuva, kila munu atênda haki àjukile
kuva mwana wa Nnungu.

3

Vavana va Nnungu

1 Lolanga namuna Nnungu chatutamwije namene, mpaka
hwetu kuchemwa kuva tuvana tùvá Nnungu! Nni muhiu
kuva, njo chituvele. Njo mana vanu va pachilambo nanga
pavatumaite, kwa kuva, nanga pavanammaite Nnungu.
2 Mmakukulupila avangu unintamwanga, vino hwetu nni
tuvana tùvá Nnungu, ila ikánambimaikana namuna chitum-
bekuva muuhiku aula wambehunukuliwa Kilisto, henga
tùnimala kuva, tùmbelandana nawe, kwa kuva, tùmbemwona
malinga chavele.
3 Munu woheyo avêle na lilolelo anelyo kwanga Kilisto,
ànalihahula, malinga Kilisto chahahwike mwalehu.
4 Munu woheyo atênda masambi àitahuka sheliya ya
Nnungu, kwa kuva, sambi ni kuitahuka sheliya ya Nnungu.
5 Henga mwenu mùnimala kuva, Kilisto ániida apano pachil-
ambo uchinga atuusije masambi letu, na nkati mwake wala
nanga sambi yoheyo.
6 Bahi munu woheyo ahwenêha kukamulana na Kilisto,
aneyo akáhweneha kutenda-tenda masambi, henga munu ah-
wenêha kutenda masambi, aneyo akánambimwona Kilisto na
wala nanga pammaite.
7 Mmanavangu, munalambilwe na munu woheyo. Munu
atênda haki nni munu wa haki malinga Kilisto chavele wa
haki.
8 Munu woheyo ahwenêha kutenda-tenda masambi, aneyo
nni munu wa ayula Ibilisi, kwa kuva, Ibilisi ni nkútenda
masambi kutandikila anepo patandi. Bahi ing'anya ya ane-
lyo, Mwana wanga Nnungu ániida apano pachilambo uchinga
alaondongange madengo langa Ibilisi.
9 Kila munu ajukîle kuva mwana wanga Nnungu
akáhweneha kutenda-tenda masambi, kwa kuva, àvele na
hali ya chinnungu nkati mwake, na akáhweneha kutenda
masambi kwa kuva, Nnungu nni Atatake.
10 Na aino njo indila ilangûja tofauti ya vavana va Nnungu
na vavana va Ibilisi. Munu woheyo akátenda haki au
akántamwa nkúkulupila nnyake, aneyo akee mwana wanga
Nnungu.

Tamwana

11 Na auno njo ujumbe umuupilikene kutandikila anepo
patandi kuva, tùlembelewa tutamwane tuvene kwa tuvene!
12 Tunààve muchi Kaini, ánavele wanga Nanchindenga,
nkummwalala nnung'une. Dachi, ámmwalele ing'anya nt-
wani? Ánimmwalala ing'anya matendo la nnung'une lávele la
haki na matendo la Kaini lávele mabaya.

13 Mmakukulupila avangu, munakangane vanu va chil-
ambo achino vakàmmenganga mwenu.
14 Hwetu tùnimala kuva tùnipalanyoka kuhaloka kukuhwa
na kuinjila kuumi, anelyo tùnilimala ing'anya tùnavatamwa
vakúkulupila avetu. Na kila munu akántamwa nkúkulupila
nnyake, aneyo àisalila chihi mukuhwa.
15 Munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake, aneyo ni
nkúwalala, na mwenu mùnimala kuva, nkúwalala woheyo
akávele na umi ukee na ntululilo nkati mwake.
16 Hwetu tùnipata kumala kuva itamwi nni chani, ing'anya
Yesu Kilisto ániuhumya umi wake kwajili yetu. Na hwetu uchocho tùlembelewa tùkubali ata kuhwa kwajili ya vakúkulupila
avetu.
17 Ikàva munu àvele na dimali dya pachilambo achino,
nkumwona nkúkulupila nnyake asikìkè, henga nanga kum-
mikila chididi, dachi, itamwi yanga Nnungu ìmbehulula dachi
kuikala nkati mwa munu aneyo?

18 Mmanavangu, itamwi yenu inààve chihi ya malove,
henga ìlembelewa ìive itamwi ya uhiu na yonekane kwa ma-
tendo.
19 Na kwa indila aneyo, tuchitumale kuva hwetu nni tu-
vanu tùvá uhiu na mitima yetu ikambekuva na lipamba
pameho panga Nnungu.
20 Kwa kuva, ata mitima yetu kuituhukumu, hwetu tùnimala
kuva Nnungu nni nkulu kupunda mitima yetu, nanang'e
ànimala kila chinu.
21 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene,
mitima yetu ikànatuhukumu, hwetu tukambeyopa pameho
panga Nnungu.
22 Na hwetu tùnapwechela chinu chohecho chituyuwa
kwanga Nnungu, kwa kuva tùnadikamula amuli dyake na
kutenda àlalá lankatapalîla.
23 Na aino njo amuli yake kuva, tunkulupile Yesu Kilisto,
Mwanawe, na tutamwane tuvene kwa tuvene malinga Kilisto
chatulaijije.
24 Vanu vadikamûla amuli dya Nnungu vàhweneha kuka-
mulana na Nnungu, na Nnungu àhweneha kukamulana na
vanang'o. Na tùnimala kuva Nnungu àhweneha kukamulana

na hwetu ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile àikala nkati mwetu.

4

Umumu wa uhiu na isungu ya kulambila

1 Mmakukulupila avangu unintamwanga, pàvele manabii vohe va kulambila vahumidîle pachilambo. Bahi munankulupile kila munu ahaûla kuva àlojwa na Umumu wa Nnungu, henga nnolehange saana munu malinga aneyo uchinga mumale, ikàva àlojwa na Umumu wa Nnungu au nanga.

2 Na muchimummale munu alôjwa na Umumu wa Nnungu kwa namuna aino, munu woheyo akubâli kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo akuno ààve na hali ya chimunu, aneyo nni avêle na Umumu wa Nnungu.

3 Henga munu woheyo akáukubali uhiu anewo umwâmba Yesu Kilisto, aneyo akávele na Umumu wa Nnungu, ila àvele na isungu ya nkúntahuka Kilisto. Na mwenu mwanipilikana kuva isungu ya aneyo nkúntahuka Kilisto ìvenkwida apano pachilambo, na vino ìnikamola tayali.

4 Henga mwenu mmanavangu, mwenu nni mmana mma Nnungu, na mùnivalema manabii va kulambila kwa kuva, Nnungu aikâla nkati mwenu àvele na dimongo kumpunda Nanchindenga aikâla pachilambo.

5 Manabii va kulambila nni vanu va pachilambo, njo mana vàtangola mambo la pachilambo, na vanu va pachilambo vànavapilikanila.

6 Henga hwetu nni tuvanu tùvá Nnungu. Munu woheyo ammaîte Nnungu ànatupilikanila hwetu, na ayula akámmaite Nnungu nanga patupilikanila. Na kwa indila aneyo, tùnahulula kumala ikàva munu àvele na Umumu wa Uhiu au isungu ya kulambila.

Nnungu nni itamwi

7 Mmakukulupila avangu unintamwanga, tutamwane, kwa kuva, itamwi ìhaloka kwanga Nnungu. Munu woheyo avatâmwa vanu vanji aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na ànimmala Nnungu.

8 Munu woheyo akávatamwa vanu vanji, aneyo akámmaite Nnungu, kwa kuva, Nnungu nni itamwi.

9 Na Nnungu álangujije itamwi yake kwetuhwe kwa kuntuma Mwanawe wa weka pachilambo, uchinga tùùve na umi ukee na ntululilo kwa kupitila kwanga nang'e.

10 Akee hwetu tunatandilike kuntamwa Nnungu, henga nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu, nkuntuma

Mwanawe uchinga ààve sadaka ya kusamehewa masambi
letu, na aneyo njo itamwi ya uhiu.

11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, kwa kuva
Nnungu ánitutamwa namuna aneyo, bahi na hwetu
tùlembelewa tutamwane.
12 Nanga munu awahîte kumwona Nnungu, henga
tukàtamwana tuvene kwa tuvene, Nnungu àikala nkati mwetu
na itamwi yake ìnatimilika nkati mwetu.

13 Hwetu tùnimala kuva, tùhweneha kukamulana na Nnungu
na Nnungu àhweneha kukamulana na hwetu, ing'anya
Umumu Wanaswe watwing'ile, àikala nkati mwetu.
14 Nnungu àntumile Mwanawe apano pachilambo uchinga
ààve Mpohi wa vanu va pachilambo. Na hwetu twanimwona,
na vino tùvashuhudila vanu vanji habali dyake.
15 Kila munu ayambukîla kuva, Yesu nni Mwana wa
Nnungu, Nnungu àhweneha kukamulana na nang'e, na nang'e
àhweneha kukamulana na Nnungu.
16 Na hwetu tùniimala na tùnaikulupila itamwi yatutamwa
Nnungu.

Nnungu nni itamwi. Na munu woheyo aikâla muitamwi
ya Nnungu àhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu
àhweneha kukamulana nanang'e.
17 Na kwa indila aneyo, njo itamwi yetu chiikamilika. Bahi
ing'anya ya anelyo, tukambeyopa nniduva lya hukumu, ila
tùmbeimila kwa kuhwinga pameho pake, kwa kuva, túikele
pachilambo muchi chanaikele Yesu Kilisto.
18 Paivele itamwi nanga iyopi. Henga itamwi ikamilîke,
ìusa iyopi yammalele. Ikàva tùnayopa, bahi tùyopa ing'anya
ya asabu. Na iyopi aneyo ìlanguja kuva nanga patukamilike
muitamwi yake.

19 Hwetu tùntamwa nang'e, ing'anya nang'e njo anatandilike
kututamwa hwetu.
20 Munu akàhaula kuva, “Nangu nàntamwa Nnungu,” akuno
wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo ànalambila.
Kwa kuva, munu akántamwa nkúkulupila nnyake wamwona,
akáhulula kuntamwa Nnungu wakamwona.
21 Aino njo amuli yatwing'ile Nnungu kuva, munu
antâmwa Nnungu àlembelewa antamwe na nkúkulupila nnyake
mwalehu.

5

Kuchilema chilambo kwa ing'ulupa

1 Munu woheyo akulupîla kuva, Yesu nni Kilisto,* munu
aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na munu woheyo
antâmwa Atata Nnungu, àvatamwa na vana vake mwalehu.
2 Bahi ikàva tùntamwa Nnungu na kudikamula amuli dyake,
anepo tùnamala kuva tùnavatamwa vana vanga Nnungu.
3 Kwa kuva, kuntamwa Nnungu nni kudikamula amuli
dyake. Na amuli dyake dikántemya munu,
4 kwa kuva munu woheyo ajukîle kuva mwana wa Nnungu
ànachilema chilambo. Na hwetu tùnichilema chilambo kwa
ing'ulupa yetu.
5 Dachi, nnani achilêma chilambo? Nni munu akulupîla
kuva Yesu nni Mwana wa Nnungu.

Ushahidi umwâmba Yesu Kilisto

6 Yesu Kilisto njo aidîle kwa medi la ubatiso wake na kwa
myadi yake. Wala nanga panaidile chihi kwa medi, ila áidile
kwa medi na myadi. Na Umumu Wanaswe ànashuhudila
anelo, kwa kuva Umumu nni wa uhiu.
7 Kwa kuva, pàvele mashahidi vatatu,
8 Umumu Wanaswe na medi na myadi. Anevo vammalele
vànapatana.
9 Hwetu tùnaukubali ushahidi wa vanu, henga ushahidi wa
Nnungu nni nkulungwa namene. Na Nnungu àninshuhudila
Mwanawe.
10 Munu woheyo ankulupîla Mwana wanga Nnungu àvele
na ushahidi anewo muntima mwake. Henga munu woheyo
akánkulupila Nnungu, aneyo àntenda Nnungu kuva nkúlambila,
kwa kuva, nanga paukulupidile ushahidi Nnungu wannyu-
mijije Mwanawe.
11 Na auno njo ushahidi wene kuva, Nnungu àtwing'ile umi
ukee na ntululilo, na umi anewo ùpatikana kwa kulundanywa
kwetu na Mwanawe.
12 Munu ahwenêha kukamulana na Mwana wa Nnungu,
aneyo àvele na umi anewo, na munu akáhweneha kukamulana
na Mwana wa Nnungu, aneyo akee na umi.

Malove la ntululilo

13 Nìnnembilanga malove anelo mwenu munkulupidîle
Mwana wanga Nnungu uchinga mupate kumala kuva mùvele
na umi ukee na ntululilo.
14 Na hwetu nanga patuyopa kummwenela Nnungu, kwa
kuva tùnimala kuva tukànnyuwa chinu chohecho kupapatana
na chalembela nang'e, ànatupilikanila.
15 Na ikàva tùnimala kuva ànatupilikana patunnyuwa, bahi
tùnimala kuva tuchitupate àlalá latunnyuwa.

---

* **5:1** Kilisto mana lake atandolwejîje na Nnungu.

16 Munu akàmwona nkúkulupila nnyake watenda sambi
ikámpelekeja kukuhwa, àlembelewa annyuwile kwanga
Nnungu, na Nnungu achiamwing'e munu aneyo umi.
Chinu anecho chìvayamba avala vatênda sambi ikávapelekeja
kukuhwa. Kwa kuva, pàvele sambi impelekêja munu
kukuhwa, henga nangu nikáhaula kuva àlembelewa ayuwe
kwajili ya sambi aneyo.
17 Kila chitendo chikee cha haki nni sambi, henga pàvele
sambi ikámpelekeja munu kukuhwa.
18 Hwetu tùnimala kuva, avala vajukîle kuva vavana vanga
Nnungu nanga pavahweneha kutenda sambi, kwa kuva
Mwana wanga Nnungu ànavachunga, na Nanchindenga nanga
pahulula kuvagusa.
19 Tùnimala kuva, hwetu tùjukile kuva tuvana tùvá Nnungu,
na chilambo chammalele chìtawaliwa na Nanchindenga.
20 Uchocho, tùnimala kuva, Mwana wa Nnungu àniida,
nanang'e àtupele ding'ano dya kummala Nnungu wa uhiu. Na
hwetu tùnilundanywa na Nnungu wa uhiu kwa kulundanywa
kwetu na Yesu Kilisto Mwanawe. Aneyo njo Nnungu wa uhiu
na umi ukee na ntululilo.
21 Mmanavangu unintamwanga, linyemyange kudiabudu
disanamu.

Baluwa yavili ilembwîje na Yohana
Ulongoledi wa baluwa yavili ya Yohana

Baluwa yavili ya Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele. Mambo lavêle m'baluwa yavili ya Yohana lanalandana namene na àlalá lavêle nchitabu cha Injili ya Yohana. Anelyo lyònekana chihi mwandu asa apala pahimya kwamba amuli ya Yesu ya kutamwana, na apala palonjelela kuva kuntamwa Yesu nni kudikamula amuli dyake (2 Yohana 1:5-6 na Yohana 15:9-10). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile mmahe atandolwejîje, chalumo na vana vake, na itangodi aneyo ívele namuna inji ya kulilonjelela likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Bahi vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva Yohana àlilembila likuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu. Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lívele kulikamya likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na kuliduma uchinga valinyemye na mahundo la vakúhunda va kulambila.

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Yohana

1. Sula ya 1:1-3, Yohana àitandiliha baluwa yake kwa kuvatambuliha vavalembîla baluwa aino na kuvasalimila.
2. Sula ya 1:4-6, Yohana àlikamya ntima likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na kuvakumbusa kwamba amuli ing'ulu kupunda dyammalele.
3. Sula ya 1:7-11, Yohana àvaduma vakúkulupila valinyemye na vakúhunda va kulambila.
4. Sula ya 1:12-13, Yohana àmalilila baluwa yake kwa kuhumya disalamu dya kuvalaila.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana kwa vakúkulupila

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nìkulembila wako nkongwe* utandolwejîje na Nnungu pamo na anavako, mmanu unintamwanga kwa itamwi ihiu. Henga nikee chihi nangu weka nintamwânga,

---

* **1:1** Apano Yohana àlembile nkongwe, kuyamba likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na vana va aneyo nkongwe nni vanu va nnikuwa anelyo.

henga chalumo na avala vammalele vaumaîte uhiu na
vanang'o vànantamwanga,
2 kwa kuva, uhiu anewo ùikala nkati mwetu na
ùmbehweneha kuva pamo na hwetu vyaka na vyaka.
3 Inema na chididi na amani vihalôka kwa Atata Nnungu na
kwa Yesu Kilisto, Mwana wa Atata, vìmbehweneha kuva pamo
na hwetu tuikâla kupapatana na itamwi na uhiu unnyâmba
Yesu Kilisto.

Kuikala kupapatana na uhiu na itamwi

4 Nangu ǹnihangalala kwona anavako vanji uvaikala kupap-
atana na uhiu, malinga Atata Nnungu chatulaijije.
5 Nkongwe, nangu vino nìkuyuwa tutamwane. Nangu
nikákulembila amuli yahambi, henga nni uila itunavenayo
kutandikila patandi.
6 Na itamwi nni kuikala kwa kudikamula amuli dya
Nnungu. Na aino njo amuli imupilikene kutandikila patandi
kuva, muikalange kwa kutamwana.
7 Kwa kuva, vakúlambila vohe vàniyanjala pachilambo. Vanu
anevo nanga pavakubali kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo
avèlè na hali ya chimunu. Na munu woheyo akákubali ucho-
cho nni nkúlambila na nni nkúntahuka Kilisto.
8 Bahi lyongolelange uchinga munalayahe àlalá
lamukoledile madengo, ila mupwechele inujo itimidîle.
9 Munu woheyo akáhweneha kulakamuliha mahundo langa
Kilisto, ila ànalaleka, munu aneyo akákamulene na Nnungu.
Henga munu ahwenêha kulakamuliha mahundo anelo,
aneyo àkamulene na Atata na Mwana mwalehu.
10 Bahi munu akàida kwenu wahunda mahundo
lakálandana na anelo, munankalibise mmakaya lenu na
wala munansalimile.
11 Munu woheyo ankalibîsa munu wa namuna aneyo,
aneyo ànakumilana nawe mmatendo lake mabaya.

Disalamu dya ntululilo

12 Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga
mwenu, henga nikátamwa kulalemba m'baluwa. Badala
yake, ngùlolela kumwongelanga na kutangola na mwenu
meho kwa meho uchinga tupate kuumbajwa mwalehu
ihangaladi.
13 Vavana va adadayo† atandolwejîje na Nnungu,
vànansalimilanga.

† **1:13** Apano Yohana àlembile vavana va adadayo kuyamba vanu va likuwa linji lya vanu vankulupîla Yesu.

Baluwa yatatu ilembwîje na Yohana
Ulongoledi wa baluwa yatatu ya Yohana

Baluwa yatatu ya Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele (3 Yohana 1:1). Yohana àtenda uchocho m'baluwa yake yavili (sula ya 1:1). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile nkúkulupila yumo uvanchema Gayo. Yohana àntambulenge Gayo kuva nnyanjawake na kumwing'a maelekeso uchinga àave munu wa kuvapwechela Vakilisto avake vachiva mmwanda kupitila eneo lyaikala. Uchocho, Yohana àlonjelela habali dyanga munu fulani uvanchema Diotilefe, na ìnahululika kuva Gayo nni nkúlodya wa likuwa limo lya vanu vankulupîla, chalumo na Diotilefe. Na ikàva njo chiivele, bahi Yohana àlembela Gayo ansugulikile Diotilefe. Henga ikàva anevo vanu vakávele va nnikuwa limo, bahi Yohana àlembela Gayo analaleke lahakalenge lalatenda Diotilefe ulainjila nnikuwa lyake.

Uinjipihi wa baluwa yatatu ya Yohana

1. Sula ya 1:1, Yohana àitambuliha baluwa yake.
2. Sula ya 1:2-8, Yohana ànkamya ntima Gayo wannyaulila avapwechelele saana vakúkulupila avake.
3. Sula ya 1:9-12, Yohana àvalonjelela vanu vanji vavili, yani Diotilefe na Demetiliyo.
4. Sula ya 1:13-14, Yohana àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana, ninsele wa vanu
vankulupîla Yesu. Nìkulembila wako Gayo, nnyanjawangu
unikutamwa kwa uhiu.
2 Nnyanjawangu unikutamwa, nangu nìkuyuwila ufanikiwe
kwa kila chinu, na nìkuyuwila mmili wako udidimile malinga
chuufanikiwa mwisungu yako.
3 Nangu nanihangalala namene panivapilikene
vakúkulupila avetu vanaidile apano pavahawile kuyamba

ikulupiki yako kuyamba uhiu unnyâmba Kilisto, na namuna
chiuhweneha kuikala kupapatana na uhiu anewo.
4 Na chinu chinguhangalâja namene nni kupilikana kuva,
anavangu va muing'ulupa vàvechinkuhweneha kuikala kupap-
atana na uhiu.

Ikulupiki ya Gayo

5 Nnyanjawangu unikutamwa, wako ùnikulupika kwa àlalá
lauvatendedile vakúkulupila avetu, ikànava vanang'o vávele
vayeni kwakuwe.
6 Vakúkulupila anevo vànihumya ushahidi nnikuwa lya vanu
vankulupîla Yesu kuyamba itamwi yako. Na nangu nìkuyuwa
uhwenehe kuvayangata vanu anevo mmyanda yavo kwa
namuna inkatapalîla Nnungu.
7 Kwa kuva, vanu anevo vátandilike mwanda kwajili ya
madengo la Kilisto bila kupwechela nsada wohewo kuhaloka
kwa vanu vakánkulupila Yesu.
8 Hwetu tùlembelewa tuvayangate vanu malinga anevo
uchinga tupate kukumilana chalumo na vanang'o
mmadengo la kuyanjaja uhiu unnyâmba Kilisto.

Diotilefe na Demetiliyo

9 Nangu nanililembila baluwa likuwa lyenu lya vanu
vankulupîla Yesu kwamba mambo anelo, henga Diotilefe
atâmwa namene kuva nkúloja wa likuwa lyenu, nang'e
akátamwa kutupilikana.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panimbeida nguchinin-
nyaulilange lammalele lálatèndà, akuno watulambilila hwetu
malove lahakalenge. Nang'e nanga patolejwa chihi na
anelo látulambilìlà, henga àhita na kuvakalibisa vakúkulupila
avetu vààva mmyanda. Na avala valambêla kuvakalibisa,
ànavalimbija na vakàtenda uchocho ànavavinganga nnikuwa lya
vanu vankulupîla Yesu.
11 Nnyanjawangu unikutamwa, unalande mambo
lahakalenge, henga landa mambo lakatapele. Munu atênda
mambo lambone nni wa Nnungu, henga atênda mambo
mabaya, nang'e akámmaite Nnungu.
12 Vanu vammalele vànitangola lambone kunnyamba
Demetiliyo, ata uhiu wene ùnamaiha kuyamba chinu anecho.
Uchocho, na hwetu tùnashuhudila lambone kunnyamba
nang'e, na wako ùnimala kuva ushahidi wetu nni wa uhiu.

Disalamu dya ntululilo

13 Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga, henga
nikátamwa kulalemba m'baluwa.
14 Badala yake, ngùlolela kumwongelanga maduva ulano na
kutangola na mwenu meho kwa meho.

15 Nìkuyuwila amani ììve pamo na wako. Ayanjavako vammalele vànakusalimila. Vasalimile ayanjavetu vammalele va aneko, kila munu kwa lina lyake.

Baluwa ilembwîje na Yuda

Ulongoledi wa baluwa yanga Yuda

Baluwa aino ìlembwije na Yuda. Yuda àlitambulenge mwene kuva nang'e nni nnung'une Yakobo, anavele nnung'une Nang'olo Yesu (Yuda 1). Nanga patukameke ikàva baluwa aino íkudungiwije ipelekejwe kulikuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu, henga kupapatana na namuna chatumidile matunji fulani la malemba kuhaloka Nnilailano lya Kala, yònekana kuva baluwa aino ávalembidile vakúkulupila va Chiyahudi, avala vachemwîje na Nnungu Atata, vanu vatâmwa na Nnungu na kuchungwa na Yesu Kilisto (Yuda 1). Ìnahululika kuva baluwa aino ìlembwije mmwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Makudungilo la Yuda la kuilemba baluwa yake kwa Vakilisto vammalele, lávele kuvaduma uchinga vanahochejwe na mahundo la vakúhunda va kulambila (Yuda 4). Yuda àtana mambo fulani lanahumidile Nnilailano lya Kala, na mana la mambo anelo uchinga alamaihe àlalá lakudungidile kulatangola. Baluwa aino ìvele na mawaso lohe lalandâna na àlalá lavêle m'baluwa yavili yanga Petulo, malinga mahundo layâmba kuvatahuka vakúhunda va kulambilana na malonjedi layâmba malaika na imanga ya Sodoma na Gomola (Yuda 4, 2 Petulo 2:1).

Uinjipihi wa baluwa yanga Yuda

1. Nsitali wa 1-2, Yuda àtandilika baluwa yake kwa kulitambulanga mwene na avala vavalembila baluwa.
2. Nsitali wa 3-4, Yuda àlonjelela ing'anya intendîle avalembile baluwa aino, kuva nni kuvaduma kwamba mahundo la vakúhunda va kulambila.
3. Nsitali wa 5-16, Yuda àhumya mifano fulani ya vanu na mambo fulani latendeke mu Lilailano lya Kala.
4. Nsitali wa 17-23, Yuda àvahaulila namuna chivalembelewa kutenda kupapatana na kupwawa kwa vakúhunda va kulambila.
5. Nsitali wa 24-25, Yuda àmalilila baluwa yake kwa kunnombolela Nnungu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yuda

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yuda, ntumishi wanga Yesu Kilisto, nangu ninnung'une Yakobo.

Nangu nìnnembila mwenu muchemwîje na Nnungu Atata, mmanu mutâmwa na Nnungu na muchûngwa na Yesu Kilisto.

2 Nangu ngùyuwa chididi na amani na itamwi viyenjejeke
kwenu mwenu.

Vakúhunda vakúlambila

3 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu
ngúkudungidile ninnembilange kuyamba upohi utuukumila
hwetu tuvammalele, henga nkwona kuva ngùlembelewa
ninnembilange na kunnyuwanga namene muipanyanile
ing'ulupa itimidîle, itukamujijwe na Nnungu, hwetu tuvanu
vake tuvanaswe.
4 Kwa kuva, pàvele vanu vakámweshimu Nnungu valiinjijîje
kwa sili mmwenu. Vanu anevo vàtindinganya ujumbe wa
inema ya Nnungu wetu uchinga vapate kutenda usalati, na
vànkana Yesu Kilisto, Nkulu wetu na Nang'olo wetu wa weka.
Henga chitandilìkè, Malemba Lanaswe lànimaiha hukumu
imbevapâta vanu anevo.

5 Ikànava mùnilamala mwalehu mambo alano lammalele,
henga ngùlembela ninkumbusange namuna Nang'olo
chanavapohije Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na lukoto
nkuvaondonganga avala vanahitile kunkulupila.
6 Uchocho, ninkumbusanga kuyamba malaika avala
vanalemwije kuchunga saana vyeo vyao, na kuileka kaya
yavo ya asili. Nnungu àvavikile malaika anevo nnupi lukulu
na kuvahunga mididi ikákaduka vyaka na vyaka akuno
uvalindilila liduva alila likulu lya kuhukumu.
7 Vakumbukilange na vanu va imanga ya Sodoma na Go-
mola na vanu va dimanga dya pepi na dimanga anedyo.
Vanu anevo vátendile usalati na mambo lanji la chimmili
latindâna na maumbile, na vanu anevo vààva nfano kwa
avala vambehukumîwa asabu ya moto ukee na ntululilo.

8 Uchocho, vanu anevo valiinjijîje kwa sili nnikuwa lyenu
vàitaya uhakwa miili yavo na kulatahuka mamulaka la
Nnungu na kuvitongolela lahakalenge viumbe vya kuli-
hunde vivêle na ukulu. Na maono lavo njo lávatèndà vatende
uchocho.
9 Henga ata Mikaili, malaika nkulu pachitahukana na
Ibilisi kuyamba mmili wanga Musa wala nanga panalingile
kunnyukumu kwa kuntongolela lahakalenge, henga áhawile
kuchidoni, “Nang'olo mwene akukalipile!”
10 Henga vanu anevo vàlatangolela lahakalenge mambo
lavakamaite. Vàvele muchi anyama vakávele na ding'ano,
vàpapata chihi àlalá lávalembèlà, bahi ing'anya ya anelo,
vànaondongwa.
11 Ole wavo vanu anevo! Kwa kuva, vàipapete indila uila
ya Kaini, na vàlitendile likosa ulila lyanatendile Balamu lya
kutamwa namene dihela. Vàntahwike Nnungu muchi Kola

chanatahwike na vàmbeondongwa muchi Kola chanaondongwije.

12 Vanu anevo pavakamola n'ding'ole dyenu dya itamwi vààva na hatali ing'ulu malinga mayanga la m'bahali lakáonekana. Vànalya na kusiba pamo na mwenu bila kwona dihoni. Vanang'o vàvele muchi mahunde lapepelûhwa bila kutonya imbula. Vàvele muchi milandi ikápa vihepo, ipukutîke mahamba, milandi idobolewîje na kuhwa mwalehu.

13 Na matendo lavo la dihoni làonekana muchi chihulu cha mawimbi makulu la m'bahali. Vanu anevo vàvele muchi dinondwa diukîle n'dindila dyake, na Nnungu tayali ànivavikila nafasi dyavo nnupi lukulu, vyaka na vyaka.

14 Henoko, munu wa chívelèkwà cha saba kutandikila cha Adamu, ánihumya unabii kuvayamba vanu anevo kuva, "Pilikananga, Nang'olo àvenkwida chalumo na maelufu la malaika vake vanaswe,

15 únavahukùmù vanu vammalele na kuvaasibu vanu vakámweshimu Nnungu ing'anya ya matendo lavo lammalele lahakalenge lávatendèngè na ing'anya ya malove lammalele lahakalenge la vanu vavêle na masambi lavantongoledile Nang'olo."

16 Vanu anevo vàhweneha chihi kuhinginika na kuvatangolela vanu vanji lahakalenge. Vàikala kwa kupapata ditama dyavo dibaya. Vàtangola malove la kulyona na kuvalombolela namene vanu vanji uchinga vapate faida yavo vene.

Kupilila

17 Henga mmakukulupila avangu unintamwanga, kumbukilanga àlalá lavanannyaulidile machedo mitume va Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

18 Vánnyaulidile kuva, "Mmaduva la ntululilo vàmbeida vanu vambentendêla mang'wanyu Nnungu, vanu vaikâla kwa kupapata ditama dibaya."

19 Vanu anevo njo vavatênda vanu vanji vayavanyike, na nni vanu vapapâta chiilembela miili yavo, na nni vanu vakávele na Umumu wa Nnungu.

20 Henga mwenu mmakukulupila avangu unintamwanga, lihwingihange muing'ulupa yenu yanaswe namene na kuyuwa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.

21 Hwenehanga kulichunga muitamwi yanga Nnungu akuno umulolela kwa hamu chididi cha Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ambemwing'ânga mwenu umi ukee na ntululilo.

22 Vavikilange chididi vanu avala vavêle na lipamba muing'ulupa.

23 Vapohange vanu vanji kwa kuvayokola mmoto. Henga
kwa vanu vanji, vavikilange chididi akuno umulyongole-
langa mwenu mmene kwa kuchimwa na masambi lavo la-
hakajânga maisha lavo muchi dinguwo divêle na malamb-
wadi chidinnyakajanga munu.

Kuyuwa kwa kulombolela

24 Alombolewe Nnungu Mpohi wetu ing'anya ya Nang'olo
wetu Yesu Kilisto! Nnungu weka njo ahulûla kunchunganga
uchinga munayanguke na kumwimijanga muyo mwa ukulu
wake akuno mukávele na chilema na umuhangalala namene.
25 Kutandikila anepo patandi chilambo kabla
chikànambiumbwa na vino na vyaka na vyaka, Nnungu njo
mwene ukulu na eshima na dimongo na mamulaka! Amina.

Chitabu cha Uhunulo
Ulongoledi wa chitabu cha Uhunulo

Chitabu cha Uhunulo nni chitabu cha ntulililo Nnilailano lya Hambi, na nni chitabu cha ntulililo kulembwa. Chitabu achino chílembwije na Ntume Yohana (sula ya 1:1). Uchocho, Yohana njo achilembîle chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi ya Yohana na yavili na yatatu. Ayu Yohana njo àmaikana kuva nkuhundwa "anatamwijwe namene na Yesu" (Yohana 13:23). Yohana àchilembile chitabu cha Uhunulo avèlè nchisiwa cha Patimo kwa kuva, áhungwije aneko ing'anya ya achila chichionekana kuva likosa lya kuhubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (sula ya 1:9).

Ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije mmwaka wa 95 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, mmahiku la utawala wa Nfalume wa Chiloma, uvanchema Domisheni. Kwa kuva, chitabu chene chìlanguja kuva, vanu vapwechedîle chitabu achino vánabanihwa namene. Na vatalamu vohe vàkulupila kuva ibaniki aino nni aila inahumidile mmahiku àlalá vafalume fulani va Loma pavachivakolokoha vanu vavêle muutawala wavo vavaabudu vanang'o, asa-asa Nfalume Domisheni. Nfalume aneyo ávakolokoha vanu vamwabudu, na vakanatende uchocho vánabanihwa namene, ata mpaka kuwalalwa. Bahi Vakilisto vanavalembidile Yohana chitabu achino vánabanihwa namene mmahiku la utawala wake kwa kuva vánihita kumwabudu munu woheyo, ila Nnungu weka. Bahi ing'anya ya anelo, vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva ayula mmahe atambulêngwe musula ya 17 àwakilisha ufalume wa Chiloma (lola sula ya 17:18).

Bahi kwa kuva vanu va Nnungu vánabanihwa namene mmahiku anelo, Yohana ávalembidile chitabu achino uchinga avakamye mitima vahwenehe kukulupika kwanga Yesu Kilisto, na kuveng'a lilolelo kuva, kuida kwanga Yesu Kilisto kùvele pepi (sula ya 1:3, 22:7). Vatalamu vohe va Bibiliya vàkulupila kuva "kuida kwa Yesu" kùvele na maana dimbili. Kuida kwa Yesu, kwa mana inji kùvele na mana kuva, Yesu àmbeida na hukumu apano pachilambo mmahiku alano kwa amongo va Nnungu na kuvapoha vanu vake. Uchocho, mana yavili nni kuva, Yesu àmbekwida kuntulililo wa chilambo unahumya hukumu ikee na ntulililo, yani kwa avala amongo va vanu va Nnungu, malinga Valoma vàvabaniha vanu vake àmbeveng'a asabu ikee na ntulililo. Henga vanu vake

vakulupîka ata muuhiku wa kubanihwa, anevo àmbeveng'a inudyo ya umi ukee na ntululilo.

Chitabu achino Yohana ávalembidile Vakilisto vammalele, asa-asa kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu latambulangwa musula ya 2 na ya 3. Yohana àlonjelela chitabu achino kuva nni chitabu cha chinabii (sula ya 1:3), na àtumila namene luga ya picha kuhumya mahundo la unabii wake. Chitabu achino chìlandana namene na sehemu dinji Nnilailano lya Kala, asa-asa chitabu cha Sakaliya 6:1-8. Uchocho, mapenga saba na dibakuli saba dìlandanywa na mapigo àlalá lanalatumidile Nnungu kuvaasibu Vamisili (Kuuka 7-9). Chitabu cha Uhunulo chìelesa habali dya ntululilo wa chilambo, na kulanguja kuva Yesu àmbekuva nshindi, na kuva, vanu avala vammalele vavîka lilolelo lyavo kwanga nang'e vàmbeikala pamo nanang'e vyaka na vyaka. Bahi leka chitabu achino chikudume na kukwing'a lilolelo lya uhakika kwa kuva kuida kwanga Yesu kùvele pepi, na hwetu tùlembelewa tukumbukile kuva hwetu tuvammalele tuhwenêha kukamulana na Yesu tùnishinda chalumo na nang'e, bahi tukubali kukulupika kwanga Yesu kwa hali yoheyo ituvenayo.

Uinjipihi wa chitabu cha Uhunulo

1. Sula ya 1:1-20, Yohana àtandilika kulitambulanga mwene, na namuna chalawene maono alano la chinabii.
2. Sula ya 1:1-3:22, Yohana àhumya ujumbe uhalôka mwalehu kwanga Yesu kuhwena kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu.
3. Sula ya 4:1-8:5, 8:6-11:19, Yohana àlonjelela habali dya vihungo saba vivêle na mihuli na habali dya mapenga saba.
4. Sula ya 12:1-14:20, Yohana àlonjelela habali dya ing'ondo kati ya mwana n'joko wa chilume na liyoka livêle na myuti saba.
5. Sula ya 15:1-16:18, Yohana àlonjelela habali dya dibakuli saba dya gasabu ya Nnungu.
6. Sula ya 17:1-20:15, Yohana àelesa namuna Nnungu chavashinda amongo vake.
7. Sula ya 21:1-22:21, Yohana àmalilila kulemba chitabu chake kwa kulonjelela habali dya Kumahunde kwahambi na Chilambo chahambi vimbeîda kuntululilo.

Ntandiliko wa baluwa ya Uhunulo

1 Habali adino dilembwîje amuno dìyamba mambo lálahunukwìlè Yesu Kilisto. Nnungu ámpele Yesu Kilisto uhunulo auno uchinga avalanguje vatumishi vake mambo lakávele kulehu kuhumila. Na Yesu Kilisto nkuntuma malaika wake ahwene akannyaulile Yohana mambo anelo.

2 Yohana nanang'e nkùshuhudila kuyamba mambo lam-
malele lalapilikene na kulona kuyamba Lilove lya Nnungu na
àlalá lálashuhudidìlè Yesu Kilisto.
3 Wasa kwa munu woheyo avasomêla vanu vanji na kwa
avala valapilikâna na kulakamula malove alano la unabii wa
Nnungu, lalembwîje m'baluwa aino, kwa kuva mahiku la
kutimila kwa mambo alano, ùvele pepi namene.

Disalamu kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu

4 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana. Nangu nìlalembila
makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu lavêle chilambo cha
ku Asiya. Nangu nìnnyuwilanga inema na amani ihalôka
kwa Nnungu, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda, na
kuhaloka kwa disungu saba* divêle muyo chiteng'u chake
cha Ufalume,
5 na kuhaloka kwanga Yesu Kilisto. Yesu Kilisto njo shahidi
akulupîka, na ntandi kufufuliwa kuhaloka kukuhwa, na njo
ntawala wa vafalume va pachilambo chammalele.
Yesu Kilisto ànatutamwa na ànitukombola mmasambi letu
kwa myadi yake,
6 na kututenda kuva ufalume na makuhani uchinga tuntu-
mikile Nnungu, Atatake. Nang'e atumbyangwe na kuva na
dimongo vyaka na vyaka! Amina.
7 Lola, àvenkwida mmahunde,
na kila munu achiamwone,
ata avala vannyomîle nkuchi.
Na vanu va matawa lammalele la pachilambo vàmbekuta.
Elo, na uvila nni chiimbekuva! Amina.
8 Nang'olo Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele, ap-
wawîje na anapwawîje na ambekwîda àtangola uvila, “Nangu
njo Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo.”†

Maono langa Yohana kumwamba Kilisto

9 Nangu Yohana, ni nnung'unwenu na ninnyenu kwa indila
ya kulundanywa na Yesu, na kwa indila ya kukumilana na
mwenu muibaniki na muufalume wa Nnungu, na muipilidi.
Nangu napelekejijwe nchisiwa chichêmwa Patimo ing'anya
ya kuhubili Lilove lya Nnungu na kuhumya ushuhuda kun-
nyamba Yesu Kilisto.
10 Nniduva limo lya kunnyuwa Nang'olo, nanikamulwa na
Umumu wa Nnungu, na nnyuma mwangu nkupilikana lidi
likulu muchi lipenga.

---

* **1:4** Nsitali auno ùlembwije disungu saba. Namba saba yene ìmaiha kuva chinu chìnikamilika. Bahi ìnahululika kuva, atambulângwa anepo nni Umumu Wanaswe au malaika fulani. † **1:8** Mmalemba lanji la kala malove alano, “Ntandiliko na Ntululilo,” lakápali.

11 Lidi anelyo nkuhaula kuchidoni, “Lemba nchitabu
mambo laulona, koka uchipelekeje kwa makuwa saba la
vanu vangukulupîla va dimanga dya ku Efeso, na ku Similina,
na ku Peligamo na ku Tiyatila na ku Sadi na ku Filadefiya na
ku Laodikiya.”
12 Bahi nangu nkupindikuka uchinga ninnole aneyo
áchitangòlà na nangu, na pángupindikwìkè nkuvyona vipanda
saba vya zahabu vya kuvikila vibatali.
13 Na paching'ati vipanda anevyo saba níchiwene chiumbe
chíchionekànà kuva muchi Mwana wanga Munu, akuno
awètè lijoho lilehu na nkanda wa zahabu nchihuva mwake.
14 Muti na ulindo wake vyávele vyanaswe mbée muchi sufi
au balafu, na meho lake lávele muchi dindimi dya moto.
15 Madodo lake lánang'anyima-ng'anyima namene muchi
shaba ivaitwîle mmoto, na lidi lyake lívele muchi medi laopôta
kuhelelo.
16 Na munkono wake wa kunkono ákamwile dinondwa saba,
na nkanya mwake múhumile upanga ukola akuno na akuno,
na kumeho kwake kwánang'anyima muchi liduva palivala
namene.
17 Panimmwene, nangu nkuhunamila mmadodo lake
muchi nimunu nguhwîle. Nang'e nkunguvikila nkono wake
wa kunkono, nkunguhaulila uvila, “Unayope! Nangu nni
ntandiliko na nni ntululilo.
18 Nangu njo nimwene umi! Nanihwa, henga lola, hambi
nangu nimumi vyaka na vyaka. Na nangu njo nguvêle na mi-
tukulo ya kuchimula pachinu pavanu vahwîle, na dimongo
dya kuvahumya.
19 Bahi lalembe mambo anelo laulawene na lahumîla
hambi, na lambehumîla lukoto.
20 Aino njo mana ya dinondwa dyudiwene munkono
wangu wa kunkono, na njo mana ya avila vipanda saba vya
zahabu vya kuvikila vibatali. Na adila dinondwa saba ni
malaika‡ va makuwa saba la vanu vangukulupîla, na avila
vipanda saba vya zahabu ni makuwa saba la vanu van-
gukulupîla.”

2

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso

1 Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana
kuchidoni, “Malaika* wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya
ku Efeso nnembile kuchidoni,

‡ **1:20** Lilove “malaika” kwa Chigiliki lìvele na mana la n'jumbe. Bahi ìnahululika kuva anevo nni vajumbe au vakulu fulani va makuwa anelo saba. * **2:1** Au n'jumbe. Mana la malaika lola Uhunulo 1:20. Na lilove anelyo lìtumike munstali wa 8 na 12 na 18.

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une ngukamulidîle munkono wa kunkono adila dinondwa saba akuno ungwonga muavila vipanda saba vya zahabu vya kuvikila vibatali.

2 Nangu ǹnimala matendo lenu, na ibaniki yenu, na ipilidi yenu. Ǹnimala kuva, mwenu mukáhulula kuvapilila vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, mùnivalinga avala valichêma mitume, nkuvamala kuva vakee mitume, ni vakúlambila chihi.

3 Mwenu ni mmanu mmákupililila, mùnilagihwa kwajili yang'une, ila mukánahopela.

4 Henga nangu nìmwambanga chihi chinu chimo bahi kuva, mùniileka itamwi yenu imunavenayo patandi.

5 Bahi himukilanga namuna chimunavele patandi kabla mukánambimatoka! Lekanga kutenda masambi, muuyile kulatenda àlalá lamuchitenda patandi. Mukànatende uchocho, ndèmbeida kwenu mwenu na kuchiusa chipanda chenu pachinu pake.

6 Henga nangu nìnnombolelanga chinu chimo kuva, mwenu lànanchimanga àlalá lávatendàngà Vanikolayi,† muchi chilanguchima nangu.

7 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu woheyo ambechilêma chilambo, nìmbemwing'a vihepo avila vya nnandi wa umi ukee na ntululilo, nnandi uvêle mmwelu wa Nnungu.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Similina

8 “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Similina nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une, nangu ngujukîle kuva nintandi na wa ntululilo, nangu nnahwile, henga vino nimumi.

9 Nangu ǹniimala ibaniki yenu, na umahuvani wenu, henga mwenu ni mmakupata! Ǹnilamala àlalá lavannambililanga vanu avala vahaûla kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, vanang'o nni likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga.

10 Munayope ibaniki imumbeipata. Lola, aneyo Ibilisi àmbenninganga mwenu kwa kuvataya mmalungu vanu vanji mmwenu, na mùmbebanika maduva kumi. Henga kulupikanga ata kwilembelewa kuhwa, na nangu nguchinimwing'ange umi ukee na ntululilo kuva litaji lyenu.

---

† **2:6** Vanikolayi, lyávele likuwa lya vanu vachihûnda kuva, vanu vànahulula chihi kutenda masambi, kwa kuva, Nnungu nanga palalola matendo la mmili, henga àlola chihi isungu.

11 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá
lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu
vangukulupîla! Munu woheyo ambechilêma chilambo,
kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwanga nang'e.'
"

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Peligamo

12 "Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku
Peligamo nnembile uvila,

'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na upanga
ukola akuno na akuno.

13 Nangu ǹnipamala pachinu pamwikalanga. Mwenu
mwìkala muimanga yavikile Nanchindenga chiteng'u chake
cha ufalume, henga m̀mechinkuhweneha kukamulana
na nangu na wala nanga pamulekile kungukulupila, ata
muuhiku aula Antipa, shahidi wangu akulupîka pawalelwe
muimanga yenu, pachinu páikàlà Nanchindenga.

14 Pamo na anelo, nangu nìmwambanga mwenu kwamba
chihi mambo kadiki kuva, nnikuwa lyenu mùvele na vanu
vapapâta mahundo malinga àlalá la Balamu. Balamu njo
anannyundile Balaki kuvakumba Vaisilaeli vatende sambi
kwa kulya vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu na kwa
kutenda usalati.

15 Uchocho na mwenu, nnikuwa lyenu mùvele vanu va-
papâta mahundo la Vanikolayi.

16 Bahi lekanga kutenda masambi! Mukànatende uchocho, nìmbepiyanya kwida kwenu mwenu, na nìmbepanyana na
vanu anevo kwa upanga uhalôka nkanya mwangu.

17 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane
àlalá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la
vanu vangukulupîla. Munu woheyo ambechilêma chil-
ambo, nìmbemwing'a chakulya chichêmwa Mana, chipihîjwe
uchinga alye. Uchocho, nìmbemwing'a liyanga lyanaswe
na muha liyanga anelyo mùlembwije lina lyahambi lyakali-
maite munu woheyo, ikànave chihi ayula apwechêla lina
anelyo.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Tiyatila

18 "Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku
Tiyatila nnembile uvila,

'Ujumbe auno ùhaloka kwanga Mwana wanga Nnungu,
avêle na meho lamêta-meta muchi dindimi dya moto,
na madodo lang'anyîma-ng'anyima muchi shaba ivaitwîle
namene.

19 Nangu nìnilamala matendo lenu na itamwi yenu na
ing'ulupa yenu na utumishi wenu na ipililidi yenu. Na hambi
mwenu mùtenda lambone kupunda patandi.
20 Henga nangu nìmwambanga chihi chinu chimo kuva,
mwenu mùmpililila ayula avêle muchi Yesebeli. Nang'e
àlichema mwene kuva nabii, henga àvahocheja vatumishi
vangu kwa kuvahunda kutenda usalati wa kudiabudu dis-
anamu na kulya vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu.
21 Nangu nìmpele wasa wa kuleka usalati anewo, henga
akátamwa kuleka.
22 Bahi nangu nìmbentaya ugonjo na kuvabaniha avala
vátèndà navo usalati anewo, vakànaleke kupapata dindila
dyake.
23 Nìmbevawalala avala vannondôla. Na kwa kutenda
uchocho, makuwa lammalele la vanu vangukulupîla
lachilamale kuva nangu njo ngulolêha mitima ya vanu
na makudungilo lavo, na kuva, nìmbennipa kila munu
kupapatana na matendo lake.
24 Henga mmanu mmanji mma likuwa lya ku Tiy-
atila, mwenu nanga pamupapata mahundo malinga àlalá
la Yesebeli na wala nanga pamumaite mambo la nkati
namene lannyâmba Nanchindenga. Bahi nangu nanga
panimbennyakujanga nsigo unji.
25 Henga nangu nìnnyuwanga muchikamulihe saana
achila chimuvenacho, mpaka panimbeida.
26 Na munu woheyo ambechilêma chilambo na
kuhweneha kungupilikana nangu mpaka kuntululilo,
nìmbemwing'a mamulaka la kuvatawala vanu va vilambo,‡
malinga nangu chingupwechedile mamulaka kuhaloka
kwa Atatangu.
27 Àmbevatawala kwa isimbo ya chitale, na kuvapwayanga
muchi chombo cha ulongo.
28 Na nìmbemwing'a inondwa ya ulyamba.
29 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá
lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu
vangukulupîla!' ”

3

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Sadi

1 Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana
kuchidoni, “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya
ku Sadi nnembile kuchidoni,

‡ **2:26** Vanu va vilambo, kwa Vayahudi malove anelo lávele na mana la vanu vakávele va kwavo au vanu vakávele va Nnungu, na nchitabu cha Uhunulo malove anelo látumika kutafautisa kati ya vanu va Nnungu na vanu vakávele va Nnungu, yani Vakilisto na vanu vakee Vakilisto.

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na disungu saba* dyanga Nnungu na adila dinondwa saba. Nangu ǹnilamala matendo lenu, mwenu mùvele na imbili ya kuva mmomi, henga mùnihwa.

2 Mùùve meho! Vikamyange avila viisalidîle, vivêle pepi na kuhwa, kwa kuva, matendo lenu nìlawene kuva lakákamilike pameho pa Nnungu wangu.

3 Bahi lakumbukilange mahundo àlalá lamupwechedile na àlalá lamupilikene. Mulakamule na kuleka kutenda sambi. Mukànave meho, nangu nìmbekwida gafula muchi chaida nkwíva, na wala nanga pamumbemala uhiku unimbekwida kwenu mwenu.

4 Henga mùvechinkuva na vanu nnikuwa lya vakúkulupila va Sadi, vanu vakádimbije dinguwo dyavo. Anevo njo vambekwônga pamo na nangu akuno vawètè dinguwo dyanahe, kwa kuva, vànafala kutendewa uchocho.

5 Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbewajwa inguwo yanahe muchi vanang'o, na nangu nikambepukutanga lina lyake Nchitabu cha Umi, henga nìmbeliyambukila lina lyake muyo mwa Atatangu na muyo mwa malaika vake.

6 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Filadefiya

7 “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Filadefiya nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une niwanaswe na niwauhiu, nguvêle na ntukulo wa Nfalume Daudi. Nangu nikàuchimula nnango, nanga munu ahulûla kuuchima, na nikàuchima nnango, nanga munu ahulûla kuuchimula.

8 Nangu ǹnilamala matendo lenu! Na ǹnimala kuva mwenu mukee na dimongo dyohe, henga mùnilikamula lilove lyangu na wala nanga pamungukanile. Lola, nangu ngùuvikile nnango uchimuliwîje muyo mwenu na wala nanga ahulûla kuuchima.

9 Lola, nìmbevatenda vaide vakakutindivalile malundi vanu avala va likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga, yani avala vakúlambila vahaûla kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, ila nni vakúlambila chihi. Vanu anevo vachivamale kuva nangu nantamwanga mwenu.

---

* **3:1** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

10 Bahi kwa kuva mùnilakamula mahundo langu layâmba
kupililila, nangu nguchininnyemyange mwenu muuhiku
aula uida wa kulingwa kwa vanu vaikâla pachilambo.†
11 Nangu mbènkwida upehi! Chikamulihe saana achila
chimuvenacho, uchinga munu anampakanyolange litaji
lyenu lya ushindi.
12 Munu woheyo ambechilêma chilambo, nìmbentenda
kuva luhichi mu Ing'ande ya Nnungu wangu, nanang'e
akambehuma kavila anemwo. Pamo na anelo, nangu
nìmbelemba nchanya mwake lina lya Nnungu wangu na lina
lya imanga ya Nnungu wangu, yani imanga ya Yelusalemu
yahambi, imbesulupûka kuhaloka kulihunde kwa Nnungu
wangu. Uchocho, nguchingulembe nchanya mwake lina
lyangu lyahambi.
13 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane
àlalá lálahaùlà Umumu, kulahaulila makuwa la vanu van-
gukulupîla.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Laodikiya

14 "Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku
Laodikiya nnembile uvila,
'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguchêmwa 'Amina,'
shahidi ngukulupîka na nguvêle na uhiu, na chitandikilo
cha viumbe vyammalele vyaumbile Nnungu.
15 Nangu ànnilamala matendo lenu! Mwenu mukee balidi
wala mukee moto. Wasa mukàvele chihi balidi au mukàvele
chihi moto.
16 Bahi kwa kuva wako vino ùvele chihi paching'ati,
yani ukee balidi na wala ukee moto, nangu nìmbekulukula
kuhaloka nkanya mwangu.
17 Mwenu mùnalyona kuva mmakupata muvêle na dimali
dyohe, na nanga chimusikikila. Henga mwenu mukámaite
kuva nni mmanu mma kulaga na nni mmanu mma kubanika
na nni mmahuvani na nni mmanu muputêle meho na nni
mmanu muvêle chihi mwandu!
18 Bahi nangu nìnnyuwanga musume kwang'une za-
habu ivaitwile mmoto, uchinga mupate kuva mmakupata.
Uchocho, nìnnyuwanga musume dinguwo dyanahe kuhaloka
kwang'une uchinga mupate kupiha dihoni dya mwandu
wenu. Na musume na mitela ya kutaya mmeho lenu uchinga
mupate kulola.
19 Nangu navaduma na kuvaasibu avala unguvatamwa.
Bahi tumbama, muleke masambi lenu.

† **3:10** Yohana patangola kuyamba vanu vaikâla pachilambo, ìnahululika kuva àvayamba vanu vachitâmwa namene chilambo, yani vanu vatênda masambi au lahakalenge.

20 Lola, nangu ngùimila pannango na kuhodika. Munu
akàpilikana lidi lyangu na kunguchimulila, nangu nguchin-
guinjile kwanga nang'e na nguchingulye pamo na nang'e
nanang'e achialye pamo na nangu.
21 Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbekwikala
pamo na nangu nchiteng'u changu cha ufalume, muchi
nangu chinguchilemile chilambo na kuikala na Atatangu
nchiteng'u chake cha ufalume.
22 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá
lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu
vangukulupîla!' "

4

Ibada kulihunde

1 Pangumalidile kulona maono anelo, nkulona maono
lanji. Nauwene nnango uchimuliwìjè kulihunde. Na alila lidi
linnapilikene patandi, lidi alila linapilikanike muchi lidi lya
lipenga, nkunguhaulila kuchidoni, "Yombokela muha akuno,
na nangu nguchinikulanguje mambo lalembelêwa kuhumila
muuhiku uida."
2 Upala nangu nkukamulwa na Umumu Wanaswe. Nku-
chona chiteng'u cha chifalume chivêle aneko kulihunde na
munu aikèlè nchiteng'u anecho.
3 Na munu ayula anaikele nchiteng'u anecho ánang'anyima
muchi mayanga la yaspi na la akiki, mayanga la bei ing'ulu
namene. Na chiteng'u anecho cha chifalume chídingukwije na
inyingamu ing'anyima muchi liyanga lya sumalidi.
4 Chiteng'u anecho cha chifalume chídingukwije na viteng'u
vinji ishilini na ncheche vya chifalume na viteng'u anevyo
víikaliwije na vasele ishilini na ncheche. Vasele anevo
váwetenge dinguwo dyanahe na mmyuti yavo múvele mataji
la zahabu.
5 Pachiteng'u anecho cha chifalume pánameta na kugaga
na kuungulumana kwa ing'uva. Na muyo chiteng'u anecho
múyaka myenje saba, na aneyo myenje njo disungu saba dya
Nnungu.*
6 Na muyo mwa chiteng'u anecho cha chifalume múvele na
chinu chichonekana muchi bahali ya chilolo, ichilangala na
kung'anyima namene muchi liyanga likee na langi.
Na nnyenje chiteng'u anecho múvele na viumbe ncheche
vivêle na umi, vinaombele meho, muyo na kumongo.
7 Chiumbe chitandi chivêle na umi, chívele muchi uhimba,
na cha vili chívele muchi ung'ombe wa mwana, na cha tatu

* **4:5** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

chívele muchi munu, na cha ncheche chívele muchi chipungo chiulûka.
8 Viumbe anevyo ncheche, kila chiumbe chívele na dimapa sita, diombêlwe na meho nkati na pannima. Na viumbe anevyo vínatangola chilo na muhi bila kuhopela, uvichidoni,
“Wanaswe, wanaswe, wanaswe,
nni Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele,
anapwawije, apwawîje na ambeîda!”
9 Na viumbe anevyo ncheche vínaimba uvintumbyanga na kumweshimu na kunshukulu ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo. Na kila pavichitenda uchocho,
10 avala vasele ishilini na ncheche vánahunama mpaka pahi muyo mwa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, akuno uvamwabudu ayula avêle na umi ukee na ntululilo. Na vávikanga mataji lavo muyo chiteng'u chake cha chifalume uvahaula kuchidoni,
11 “Wako Nang'olo wetu, Nnungu wetu,
ùnivaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa,
kwa kuva, wako njo uviumbîle vitukutuku vyammalele,
na vìpata kupwawa ing'anya ùniviumba kupapatana na chulembela umwene.”

5

Chitabu na Mwana wa ungandolo

1 Anepo nangu nkuchona chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u anecho cha chifalume. Na chitabu anecho chílembwije nkati na pannima na chíhungwije kwa vihungo saba vivêle na mihuli.
2 Nkumwona malaika avêle na dimongo, wahubili kwa kunonoha lidi wachidoni, “Nnani avaikidîle kuvinamatula vihungo na kuchihunukula anecho chitabu?”
3 Henga nanga munu kulihunde wala pachilambo wala pachinu pavanu vahwîle anahulwile kuchihunukula chitabu anecho na kulola nkati.
4 Nangu nkukuta namene kwa kuva, nanga munu anavaikidile kuchihunukula chitabu anecho au kulola nkati.
5 Bahi nsele yumo muavala vasele nkunguhaulila kuchidoni, “Unakute! Lola, uhimba wa nnitawa lya Yuda, ahalôka nnikolo lya Nfalume Daudi, ànishinda. Nang'e ànahulula kuvinamatula anevyo vihungo saba na kuchihunukula anecho chitabu.”
6 Bahi nangu nkumwona Mwana wa Ungandolo aimidìlè ching'ati chiteng'u cha chifalume chidingukwîje na avila viumbe ncheche na avala vasele. Ungandolo aneyo áonekene muchi ànisinjwa na ávele na dimembe saba na meho saba,

na meho anelo nni disungu saba dya Nnungu* ditumwîje
pachilambo chammalele.
7 Aneyo Mwana wa Ungandolo nkuhwena, nkuchitwala
achila chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle
nchiteng'u cha chifalume.
8 Bahi ayula Mwana wa Ungandolo pachitwete chihi achila
chitabu, upala avila viumbe ncheche na avala vasele ishilini
na ncheche, nkuhunama muyo mwa ayula Mwana wa Un-
gandolo. Kila chiumbe na kila nsele ányakwile ching'wenya-
ng'wenya na bakuli ya zahabu yombêle ubani, na anewo
ubani nni maombi la vanu va Nnungu.
9 Na vanang'o váimba luhimu aluno lwahambi uvachidoni,
“Wako nni uvaikidîle kuchitwala chitabu,
na kukakambula vihungo vyake.
Kwa kuva, wako wanisinjwa,
na kwa indila ya myadi yako nkunsumila Nnungu,
vanu kuhaloka kila litawa na kila luga na kila lukolo na kila
chilambo.
10 Ùvatendile kuva ufalume na makuhani uchinga vantumikile
Nnungu wetu,
na vanang'o vàmbetawala pachilambo.”
11 Anepo nangu nkulola kavila, nkupilikana lidi lya
malaika vohe vachidingwîke achila chiteng'u cha chifalume,
na avila viumbe ncheche na vasele ishilini na ncheche. Na
isabu ya anevo malaika yávele maelufu kwa maelufu na
mamiliyoni kwa mamiliyoni.
12 Malaika anevo vánonoha lidi uvaimba kuchidoni,
“Mwana wa Ungandolo asinjîjwe njo uimmaikila,
kuva na dimongo na dimali na lúnda na dimongo na ukulu na
kweshimiwa na kulombolewa!”
13 Anepo nangu nkupilikana viumbe vyammalele vya
kulihunde na pachilambo na pachinu pavanu vahwîle na
m'bahali, uviimba kuchidoni,
“Ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume na Mwana wa Ungan-
dolo,
ìnivavaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa na
kutumbyangwa, vyaka na vyaka!”
14 Na avila viumbe ncheche vivêle na umi nkuhaula kuchi-
doni, “Amina.” Na avala vasele nkuhunama, nkwabudu.

6

Mwana wa Ungandolo àkakambula vihungo

1 Bahi panichilola, nkumwona Mwana wa Ungandolo
wakakambula chihungo chitandi muavila saba. Anepo
nkuchipilikana chiumbe chimo muavila viumbe ncheche

* **5:6** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

vivêle na umi, uchitangola kwa lidi muchi lya ing'uva wachidoni, “Ida!”
2 Pangulolite, nkumwona falasi wanaswe muyo mwangu. Na ayula anankwedile ányakwile upinde, na áwajijwe litaji mmuti mwake. Aneyo ánishinda ding'ondo, na nkuuka anepo nkuhwena unashinda ding'ondo dinji.

3 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha vili, nangu nkuchipilikana achila chiumbe cha vili uchihaula kuchidoni, “Ida!”
4 Anepo nkuhumila falasi yunji wanahuvi, na ayula anankwedile falasi aneyo nkupewa dimongo dya kuusa amani pachilambo, uchinga vanu vawalalane. Na ápewije na upanga nkulungwa.

5 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha tatu nkuchipilikana chiumbe chatatu uchihaula kuchidoni, “Ida!” Pangulolite, nkumwona falasi wanapi. Na ayula anankwedile falasi aneyo ányakwile kapani munkono wake.
6 Anepo nangu nkupilikana muchi lidi lichihaloka pching'ati viumbe ncheche vivêle na umi, ulihaula kuchidoni, “Chibaba chimo cha uhu wa ngano nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, na vibaba vitatu vya shayili nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, henga unaondongange mahuta la seituni wala divayi!”

7 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha ncheche, nangu nkupilikana lidi lya chiumbe cha ncheche chivêle na umi uchihaula kuchidoni, “Ida!”
8 Pangulolite, nkumwona falasi avêle na langi muchi ya liu. Na ayula anankwedile falasi aneyo lina lyake àchemwa kuhwa, nanang'e álondojwa na pachinu pavanu vahwîle. Aneyo achêmwa kuhwa, chalumo na pachinu pavanu vahwîle, anevo vápewije dimongo dya kuvawalala vanu va m'bali umo wa chilambo, kwa upanga na kwa indala na kwa ugonjo na kwa anyama va kuyoha va pachilambo.

9 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha nnyano, nangu nkudyona disungu pahina chitala, disungu dya vanu vawalêlwe ing'anya ya kuhubili Lilove lyanga Nnungu, na ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.
10 Vanu anevo nkunonoha lidi uvachidoni, “Wako Nang'olo Nkulu, wako wanaswe na ukulupîka, dachi, ùmbelindilila mpaka chakani kuvahukumu na kuvapindikula vanu vaikâla pachilambo ing'anya ya kuwalalwa kwetu?”
11 Anepo kila munu nkupewa lijoho lyanahe, nkuvahaulila vayewelele kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya

vatumishi avao na vakúkulupila avao vavêle pepi kuwalalwa
muchi vanang'o.
12 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha
sita, nkuva na nndengendo nkulu wa chilambo na liduva
nkupindikuka nkuva lyanapi muchi kaniki na mwedi nkuva
wanahuvi muchi myadi.
13 Na dinondwa dya kumahunde nkumatokanga pachil-
ambo muchi tini dinete chidipukutika uhiku aula nnandi
wake paupukunywa na lipungo.
14 Kumahunde nkudingwa muchi likalatasi, nkuuswa.
Machinga lammalele na visiwa vyammalele nkuuswa
kuhaloka pachinu pake.
15 Anepo vafalume va pachilambo na vakulu na vakulu va
matiyala na vakúpata na vavêle na dimongo na kila munu,
ikàva ntumwa au munu akávele ntumwa, nkulipihanga mma-
panga na ching'ati mayanga la mmachinga.
16 Nkulahaulila machinga na mayanga kuchidoni, “Tuyan-
gukilange, mutuhinike tunakwone kumeho kwanga ayula
aikâla nchiteng'u cha chifalume, na mutunyemye na gasabu
ya Mwana wanga Ungandolo.
17 Kwa kuva, liduva likulu lya gasabu yavo lìnikamola.
Dachi, nnani ambehulûla kuimila nniduva anelyo?”

7

Vaisilaeli laki moja na alufu alubaini na ncheche vàtaywa muhuli

1 Pangumalidile kulona anelo, nkuvona malaika vaimidìlè
n'dindumba ncheche dya chilambo, akuno uvadivila
lipungo linapunge nchilambo wala m'bahali wala munnandi
wohewo.
2 Nkumwona malaika yunji wayombokela muha kuhaloka
kulihimbuka liduva, akuno anyakwìlè muhuli wa Nnungu
avêle na umi. Nkunonoha lidi wavachema avala malaika
ncheche vapewîje dimongo dya kuondonganga chilambo na
bahali wachidoni,
3 “Munachondongange chilambo wala bahali wala mi-
landi, mpaka patumbevataya muhuli wa Nnungu mma-
lyenye lavo vatumishi va Nnungu wetu.”
4 Anepo nangu nkupilikana isabu ya vanu vataîjwe mihuli,
kuhaloka mmatawa lammalele la Vaisilaeli, na isabu aneyo
yávele vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche.
5 Nnitawa lya Yuda vávele vanu alufu kumi na mbili na
nnitawa lya Lubeni vávele vanu alufu kumi na mbili na
nnitawa lya Gadi vávele vanu alufu kumi na mbili,

6 na nnitawa lya Asheli vávele vanu alufu kumi na mbili
na nnitawa lya Nafutali vávele vanu alufu kumi na mbili na
nnitawa lya Manase vávele vanu alufu kumi na mbili,
7 na nnitawa lya Simeoni vávele vanu alufu kumi na mbili
na nnitawa lya Lawi vávele vanu alufu kumi na mbili na
nnitawa lya Isakali vávele vanu alufu kumi na mbili,
8 na nnitawa lya Sabuloni vávele vanu alufu kumi na mbili
na nnitawa lya Yusufu vávele vanu alufu kumi na mbili na
nnitawa lya Benjamini vávele vanu alufu kumi na mbili.

Nkojano nkulu wa vanu va kila chilambo

9 Pangumalidile kulona anelo, nkuwona mmuluku nku-
lungwa namene wa vanu muyo mwangu, vanu vakávalangika.
Pávele na vanu va kila chilambo na vanu va kila litawa na
vanu va kila lukolo na vanu va kila luga, akuno vaimilèngè
muyo chiteng'u cha chifalume na muyo mwa Mwana wa Un-
gandolo. Vanu anevo váwetenge majoho lanahe na ványakwile
dinavi dya ntende mmakono lavo.
10 Vanu anevo vánonoha lidi uvachidoni, “Upohi ùhaloka
kwanga Nnungu wetu aikâla nchiteng'u cha chifalume na
kwa Mwana wanga Ungandolo!”
11 Malaika vammalele váchidingwike chiteng'u cha chi-
falume na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe
ncheche vivêle na umi. Malaika anevo nkuhunama muyo
chiteng'u cha chifalume, nkumwabudu Nnungu,
12 uvahaula kuchidoni, “Amina! Nnungu wetu ànivaikila
kuva na ukulu na lúnda na uweso na dimongo na kutum-
byangwa na kushukuliwa na kweshimiwa, vyaka na vyaka!
Amina!”
13 Anepo nsele yumo muavala vasele nkunguuja kuchi-
doni, “Dachi, vanu ava vawetênge majoho lanahe nni vanani
na vàhelekenge kwachi?”
14 Nangu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nang'olo wangu,
wako njo umaîte.” Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Vanu
ava nni avala vahalôka muibaniki ing'ulu. Vànilahahula ma-
joho lavo na kulatenda kuva lanahe mwalehu kwa myadi ya
Mwana wa Ungandolo.
15 Njo mana vàimilanga muyo chiteng'u cha chifalume
changa Nnungu, uvantumikila nang'e chilo na muhi mu-
ing'ande yake. Na ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume
àmbeikala pamo na vanang'o na kuvachunga.
16 Na vanu anevo mwiko vakambekuva na indala kavila
wala inyota, na liduva wala nanga palimbevavalila kavila
wala kuchona chitukuta.
17 Kwa kuva, Mwana wanga Ungandolo avêle ching'ati
chiteng'u cha chifalume àmbekuva nchunga wavo na

àmbevalodya kuvimbwimbwi vya medi la umi. Na Nnungu àmbevapukutanga mihodi yammalele mmeho lavo.”

8

Chihungo cha saba chivêle na muhuli

1 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile achila chihungo cha saba chivêle na muhuli, kulihunde nkunnyalalika
kwa muda wa nusu saa.
2 Anepo nangu nkuvona malaika saba vaimilânga muyo
mwanga Nnungu, nkupewa mapenga saba.
3 Nkuhaloka malaika yunji nkuimila pepi na chitala,
akuno anyakwìlè chateso cha zahabu, nkupewa ubani wohe
uchinga aututumye chalumo na maombi la vanu vammalele
va Nnungu, nchitala chivêle muyo chiteng'u cha chifalume.
4 Bahi lyohi lya aula ubani pamo na maombi la vanu va
Nnungu nkututumila muha muyo mwa Nnungu, kuhaloka
munkono mwa ayula malaika.
5 Anepo ayula malaika nkuchitwala achila chateso, nkuchombaja makala la moto wa pachitala, nkuchiyela pachilambo. Nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya ding'uva
na nndengendo wa chilambo.

Malaika vàomba mapenga

6 Anepo avala malaika saba vavêle na mapenga saba nkulipanganiha kuwomba mapenga.
7 Malaika ntandi nkuwomba lipenga lyake. Anepo imbula ya mayanga na moto ukundanyîke na myadi nkuyelwa
pachilambo. Selusi imo ya chilambo nkupya, na selusi imo
ya milandi na mahamba mavihi, vyammalele navinang'o
nkupyanga.
8 Malaika wavili nanang'e nkuwomba lipenga lyake.
Anepo chitukutuku chimo chivêle muchi lichinga likulu
liyâka moto, nkuyahwa m'bahali, na selusi imo ya bahali
nkuva myadi.
9 Selusi imo ya viumbe viikâla m'bahali nkuhwanga, na
selusi imo ya dimeli nkwondongeka.
10 Malaika watatu nkuwomba lipenga lyake. Anepo
inondwa ing'ulu ichiyaka muchi mwenje nkuyangukila
muselusi imo ya myuto na vimbwimbwi vya medi.
11 Na aneyo inondwa íchemwa, “Kukalala.” Bahi selusi imo
ya medi nkukalala, na vanu vohe vanakumbidile medi anelo
nkuhwanga ing'anya ya ikaladi ya medi anelo.
12 Malaika wa ncheche nkuwomba lipenga lyake. Anepo
selusi imo ya liduva nkwondongwa chalumo na selusi imo
ya mwedi na ya dinondwa. Bahi selusi anedyo dyondongwîje

nkuva lupi. Bahi selusi imo ya muhi nkuva nanga nng'anje
na selusi imo ya chilo.
13 Anepo nangu nkumwona na kumpilikana chipungo
yumo achiuluka muha namene kumahunde, wanonoha lidi
wachidoni, “Ole wenu! Ole wenu! Ole wenu mmanu
muaikâla pachilambo ing'anya ya mapenga lavêle pepi ku-
wombwa na malaika avala vatatu vaisalidîle.”

9

1 Malaika wa nnyano nkuwomba lipenga lyake. Anepo
nangu nkuyona inondwa ikanywêke kumahunde nkuma-
tokela pachilambo. Inondwa aneyo nkupewa ntukulo wa
kulipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.
2 Inondwa aneyo nkuchimula lipondo anelyo. Anepo
nkututuma lyohi livêle muchi lyohi lya litanuli likulungwa,
kuhaloka nnipondo anelyo. Liduva na kumahunde nkuva na
lupi ing'anya ya lyohi anelyo.
3 Amande nkuhumananga mulyohi anelyo, nkuhwe-
neng'ana pachilambo akuno vapewìjè dimongo muchi dya
vivalavala.
4 Nkulaijwa vanawondongange wahi wala mimela wala
nnandi wohewo, henga vavabanihe vanu vakávele na muhuli
wa Nnungu mmalyenye lavo.
5 Amande avala nanga pavanaluhusiwije kuvawalala
anevo vanu, ila vavabanihe kwa uhiku wa myedi nnyano.
Na ipwateki yake yávele muchi ya chivalavala pannuma
munu.
6 Na uhiku anewo vanu vàmbetaha kuhwa, henga kuhwa
kukambevapata. Vàmbelembela namene kuhwa, henga
kuhwa kumbevatukuta.
7 Anevo amande vávele muchi anyama uvavachema falasi
vavikwîje tayali kwa ing'ondo. Na mmyuti yavo múvele na
vitukutuku vivêle muchi litaji lya zahabu na kumeho kwavo
kúvele muchi kumeho kwa vanu.
8 Anevo amande vávele na ulindo muchi wa vamahe, na
meno lavo lávele muchi la ahimba.
9 Na mmihuva vyavo múhinikwije na makakamba la
kulichingila lavêle muchi lachitale. Na dimapa dyavo
díumana muchi iumani ya mikokoteni yohe iutânngwa na
falasi vatukutîla kuing'ondo.
10 Anevo amande vávele na michila italôla muchi ya vi-
valavala. Na mmichila yavo múvele na dimongo dya kuva-
baniha vanu kwa uhiku wa myedi nnyano.
11 Anevo amande vávele na nfalume wavo, yani malaika
wa alila lipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo, na lina lya
aneyo nfalume kwa Chieblaniya áchemwa Abadoni, na kwa
Chigiliki áchemwa Apolioni, mana lake nkúwalala.

12 Ole inandi ìnipita, henga ole yavili na ya tatu ikánambi.
13 Malaika wa sita nkuwomba lipenga lyake. Anepo
nangu nkupilikana lidi ulihaloka n'dimembe ncheche divêle
n'dindumba dya chitala cha zahabu chivêle muyo mwa
Nnungu.
14 Alila lidi nkunnyaulila ayula malaika wa sita kuchidoni,
"Vahungulange avala malaika ncheche vahungwîje mmuto
nkulu uchêmwa, Eflati."
15 Avala malaika ncheche nkuhunguliwa. Malaika anevo
vávikwije tayali kwajili ya lisaa anelyo na liduva anelyo na
mwedi anewo na mwaka anewo uchinga vawalale selusi imo
ya vanu.
16 Anepo nangu nkupilikana isabu ya makuwa la matiyala
vavakwedîle falasi, na isabu aneyo yávele milioni myambili.
17 Na mmaono anelo nívawene avala falasi chalumo na
avala matiyala vavakwedîle falasi anevo. Matiyala anevo
váwete makakamba la kulichingila mmihuva mwavo. Na
makakamba anelo lavêle la langi yanahuvi muchi moto na
lanji lavêle la langi ya buluu na lanjano muchi dindimi dya
moto wa baluti. Na myuti ya avala falasi ívele muchi myuti ya
ahimba, na nkanya mwavo múhuma moto na lyohi na baluti
iyâka.
18 Selusi imo ya vanu nkuwalalwa kwa vibaniho anevyo
vitatu vinahumile nkanya mwa falasi anevo, yani moto na
lyohi na baluti iyâka.
19 Kwa kuva, dimongo dya falasi anevo dívele n'dikanya
dyavo na mmichila yavo. Michila yavo ívele na myuti ihulûla
kuluma muchi nnyongo.
20 Na vanu avala vakanawalelwe kwa vibaniho anevyo
vitatu nanga pavanalekile kudiabudu disanamu divalikat-
apajije. Nanga pavanalekile kuvaabudu anamindenga na
disanamu dya zahabu na dya madini la dihela na dya shaba
na dya mayanga na dya milandi, dikáhulula kulola wala kupi-
likana wala kuhwena.
21 Vanu anevo nanga pavanalekile kuwalala wala kulowa
wala kutenda usalati wala kwiva.

10

Malaika na chitabu chijoko

1 Anepo nkumwona malaika yunji avêle na dimongo wa-
sulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo áhinikwije na
lihunde, na mmuti mwake múvele na inyingamu na kumeho
kwake kúnang'anyima muchi liduva na madodo lake lávele
muchi dihichi dya moto.
2 Na munkono wake ákamwile chitabu chijoko
chihunukuliwîje. Malaika aneyo nkuimija ludodo lwake

lwa kunkono m'bahali na ludodo lwa kunchinda nkuimija nchilambo.
3 Nkungulumana kwa lidi likulu muchi changulumana uhimba. Na paungulwime, nkupilikanika ding'uva saba.
4 Na ding'uva anedyo saba padipilikanike, nangu nkulipanganiha kulemba àlalá latongolewîje. Henga nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulinguhaulila kuchidoni, “Malove anelo latongolewîje na anedyo ding'uva saba lapihe unalalembe.”
5 Bahi ayula malaika unimmwene waimila m'bahali na nchilambo, nkunyoloja nkono wake wa kunkono kuloja kulihunde.
6 Nkwapila kwa lina lya Nnungu avêle na umi ukávele na ntululilo, aumbîle kumahunde na vitukutuku vyammalele vivêle kumahunde, Nnungu aumbîle chilambo na vitukutuku vyammalele vivêle nchilambo, Nnungu aumbîle bahali na vitukutuku vyammalele vivêle m'bahali, wahaula kuchidoni, “Uhiku wa kulindilila ùnihila!
7 Henga malaika wa saba pambekwomba lipenga lyake, anepo njo Nnungu pambelatimisa makudungilo lake la sili, malinga chanavaahidite manabii vake vantumikidîle.”
8 Anepo nkupilikana kavila alila lidi lichihaloka kulihunde ulichidoni, “Hwena ukachitwale achila chitabu chijoko chihunukuliwije, chivêle munkono mwa ayula malaika aimidîle m'bahali na nchilambo.”
9 Nangu nkuhwena kwa ayula malaika nkunnyuwa aning'e achila chitabu chijoko. Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Chitwale uchilye. Nnitumbo lyako chimbekalala, henga nkanya mwako chimbeleleha muchi uchi.”
10 Bahi nangu nkuchitwala achila chitabu chijoko munkono wa ayula malaika nkuchilya. Panguchilile, nkanya mwangu chínileleha muchi uchi, henga panichimidile, chínikalala namene nnitumbo lyangu.
11 Anepo anelo malidi nkunguhaulila kuchidoni, “Ùlembelewa uhumye kavila unabii uvayâmba vanu va kila litawa na vanu va kila chilambo na vanu va kila luga na vafalume vammalele.”

11

Mashahidi vavili na imanga yanaswe

1 Anepo nkuning'a imbalu ivêle muchi nnandi wa kupimila, nkunguhaulila kuchidoni, “Imila uhwene ukaipime Ing'ande yanga Nnungu na chitala na kuvavalanga vanu vamwabûdu Nnungu anemwo nkati.
2 Henga luwani lwa pawelu lwa ing'ande aneyo unalupime, kwa kuva luwani anelwo vàpewije vanu va vilambo vinji.

Vanang'o vàmbeitawala kwa dimongo imanga yanaswe kwa
myedi alubaini na mbili.
3 Na nangu nguchinivatume mashahidi vangu vavili,
akuno vawètè magunila ing'anya ya lihindambi. Anevo
mashahidi vàmbehumya unabii wa Nnungu kwa maduva
alufu moja na myambili sitini.”
4 Anevo mashahidi vavili nni aila milandi mivili ya mi-
seituni na avila vipanda vivili vya kuvikila vibatali vivêle
muyo mwa Nang'olo aumbîle chilambo.
5 Na munu akàlembela kuvaondonganga, anepo moto ùhuma
n'dikanya dyavo na kuvapija amongo vao. Na uvila nni
chalembelewa kuhwa munu woheyo alembêla kuvaondon-
ganga.
6 Mashahidi anevo vàvele na dimongo dya kuhunga
kumahunde uchinga imbula inatonye kwa maduva
lammalele lavambekuva uvahumya unabii. Uchocho,
vàvele na dimongo dya kupindikulanya medi kuva myadi, na
vàvele na dimongo dya kuida na vibaniho vya kila namuna
pachilambo kwa uhiku wohewo uvalembela.
7 Na pavambemalila kuyanjaja ujumbe wa Nnungu, ayula
nnyama wa kuyoha ahalôka nnipondo livêle na ulehu ukee
na ntululilo àmbepanyana navo ing'ondo, koka avashinde na
kuvawalala.
8 Na mituhi yavo ìmbekuva muindila ya imanga aila ing'ulu,
yanavambwije Nang'olo wavo. Imanga aneyo kwa luga ya
lifumbo ìchemwa Sodoma na Misili.
9 Na vanu va kila lukolo na va kila litawa na va kila luga
na va kila chilambo, vàmbeilola mituhi aneyo kwa uhiku wa
maduva matatu na nusu, na ikambeluhusiwa kusikwa.
10 Vanu vaikâla pachilambo vàmbehangalala na kululutila
ing'anya ya kuhwa kwavo. Vàmbeing'ana dinujo, kwa kuva,
mashahidi anevo vavili vánivakambyakambya namene vanu
vaikâla pachilambo.
11 Henga bada ya maduva àlalá matatu na nusu, Nnungu
nkuvavehija imumu ya umi, avala mashahidi nkuimilanga
kwa madodo lavo, na vanu vammalele vachivalola nkuyopa
namene.
12 Mashahidi avala vavili nkupilikana lidi likulungwa
kuhaloka kulihunde ulivahaulila kuchidoni, “Idang'ana
akuno!” Anepo nkutwaliwa muha kulihunde akuno
vanyakuliwìjè na lihunde, na amongo vao uvavalola.
13 Muuhiku uwowo, nkuhumila nndengendo nkulu wa
chilambo, na asilimiya kumi ya imanga nkubamoka, na vanu
alufu saba nkuhwanga ing'anya ya nndengendo anewo wa
chilambo. Na vanu vanaisalidile nkuyopa namene na kun-
nombolela Nnungu wa kulihunde.

14 Ole yavili ìnipita, lola, ole yatatu ikambetima kuida!

Lipenga lya saba

15 Anepo malaika wa saba nkuwomba lipenga lyake. Bahi
nkupilikanika malidi latumbwile kuhaloka kulihunde, ula-
haula kuchidoni, “Ufalume wa pachilambo hambi nni wa
Nang'olo wetu na Kilisto wake. Nanang'e àmbetawala vyaka
na vyaka!”
16 Na avala vasele ishilini na ncheche vaikalânga
mmiteng'u vyavo vya chifalume muyo mwa Nnungu,
nkuhunama uvamwabudu Nnungu,
17 uvahaula kuchidoni,
“Tùnakushukulu wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Di-
mongo Dyammalele, Nnungu upwawîje na unapwaw-
ije,
kwa kuva, ùditwete dimongo dyako ding'ulu, na kutandilika
kutawala.
18 Vanu va vilambo vinji vánitunduwila,
henga gasabu yako ìnikamola.
Na hambi nni uhiku wa kuvahukumu vahwîle,
na nni uhiku wa kuveng'a dinujo avala vakutumikidîle, yani
manabii vako na vanu vako vanaswe na vammalele
vakueshîmu wako,
vanu vakulu na vakávele vakulu.
Na nni uhiku wa kuvaondonganga avala vaondongânga chil-
ambo!”
19 Anepo Ing'ande ya Nnungu ivêle kulihunde
nkuchimulwa, na Lisanduku lya Lilailano lyake
nkwonekana anemwo nng'ande. Bahi nkuhumila imeti na
igagi na iungulumi ya ding'uva na nndengendo wa chilambo
na imbula ya mayanga yohe namene.

12

Mmahe na liyoka

1 Anepo nkwonekana chimaiho chikulu aneko kulihunde.
Kúvele na mmahe anawajijwe liduva, na mwedi úvele pahi
madodo lake, na mmuti mwake mwávele litaji lya dinondwa
kumi na mbili.
2 Mmahe aneyo ávele na chitumbo, na ánakuta ing'anya ya
uchungu na ipwateki ya kuvaleka.
3 Anepo nkwonekana chimaiho chinji muha kulihunde.
Kúvele na liyoka likulungwa namene lyanahuvi linavele na
myuti saba na dimembe kumi. Na kila muti úvele na litaji.
4 Na nchila wake nkukwekweleha selusi ya dinondwa
dya kumahunde na kudimatohija pachilambo. Alila liyoka
nkuimila muyo mwanga ayula mmahe anavele pepi na ku-
valeka uchinga akàvaleka tu ammile aneyo mwana.

5 Anepo ayula mmahe nkummaleka mwana wa chilume
ambevitawâla vilambo vinji vyammalele kwa isimbo ya
chitale. Henga ayula mwana nkutwaliwa, nkupelekejwa
kwanga Nnungu, pachiteng'u chake cha chifalume.
6 Ayula mmahe nkutukutila kulilanga pachinu panapatay-
alishije Nnungu uchinga achungwe aneko kwa maduva alufu
moja na myambili na sitini.
7 Bahi kúvele na ing'ondo aneko kulihunde. Mikaili na
malaika vake nkupanyana na alila liyoka, na alila liyoka
nalinang'o chalumo na malaika vake, nkupanyana navo.
8 Henga alila liyoka nkulemwa, nang'e chalumo na malaika
vake nkuva nanga pavavele na pachinu pakuikala aneko
kulihunde.
9 Bahi alila liyoka likulu nkuvingangwa. Liyoka anelyo nni
ayula nnyongo wa kala achêmwa, Ibilisi au Nanchindenga,
avalambîla vanu vammalele va pachilambo. Nang'e chalumo
na malaika vake nkuyahwa pachilambo.
10 Bahi anepo nangu nkupilikana lidi likulu kuhaloka kuli-
hunde, ulichidoni, “Hambi upohi na dimongo na Ufalume wa
Nnungu wetu na mamulaka langa Kilisto wake, vìnikamola.
Kwa kuva, ayula avasitâki vatumishi avetu chilo na muhi
pameho panga Nnungu àniyahwa pachilambo.
11 Vanang'o vàninshinda Nanchindenga kwa dimongo dya
myadi ya Mwana wanga Ungandolo na kwa kuhweneha
kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Vanang'o vávele tayali
ata kuhwa, ing'anya maisha la apano pachilambo válawene
kuva chikee chinu chamana.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, kumahunde kuhangalale
chalumo na vyammalele viikâla kumahunde! Henga ole
wenu mwenu muikâla nchilambo na m'bahali!
Kwa kuva, aneyo Ibilisi àsulupukidile kwenu mwenu, akuno
avèlè na gasabu ing'ulu, ing'anya ànimala kuva àisaliwije chihi
na uhiku kadiki.”
13 Bahi alila liyoka paliwene kuva lìyahijwe pachilambo,
nkutandilika kumpapatilila ayula mmahe ammalêke mwana
wa chilume.
14 Henga ayula mmahe nkupewa dimapa dimbili divêle
muchi dya chipungo nkulungwa, uchinga auluke kuhwena
kulilanga pachinu apala panatayalishiwije, kulehu na alila
liyoka, koka achungwe aneko kwa uhiku wa myaka mitatu
na nusu.*
15 Bahi alila liyoka nkuhumya medi lohe muchi muto
kuhaloka nkanya mwake uchinga lammwikile ayula mmahe
na kunnyola muchi livambwe.

---

* **12:14** Nsitali auno kwa Chigiliki ùlembwije uvila, uhiku na mahiku na nusu uhiku. Na isabu aneyo nni sawa na myaka mitatu na nusu au maduva alufu moja na myambili sitini.

16 Henga alisi nkunnyangata ayula mmahe, nkuyahama
muchi kanya na kuumila aula muto unahaleke nkanya mwa
alila liyoka.
17 Bahi alila liyoka nkummisija ayula mmahe, nkuhwena
unapanyana ing'ondo na vavana vanji va ayula mmahe, yani
vanu avala vadipilikâna amuli dya Nnungu na kuhweneha
kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.
18 Bahi alila liyoka nkuimila kunnyangi, nnyenje bahali.

13

Vanyama vavili vakúkanganya

1 Anepo nangu nkumwona nnyama wahuma m'bahali.
Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi. Na
kila lupembe lúvele na litaji, na kila muti úlembwije lina lya
kunkufulu Nnungu.
2 Nnyama aneyo unimmwene álandene na usuvi, henga
madodo lake lávele muchi la nnyama wa kuyoha uvanchema
dubu, na kanya yake ívele muchi ya uhimba. Alila liyoka
nkuntenda aneyo nnyama ààve na dimongo malinga dyake
na chiteng'u cha chifalume malinga chake na mamulaka
makulungwa malinga lake.
3 Muti umo wa aneyo nnyama úvele muchi úniondongwa
namene, henga chilonda chake chinavele cha hatali ya
kuhwa chínipona tayali. Bahi vanu vammalele va pachilambo
nkunkangana aneyo nnyama na kunnondola.
4 Anevo vanu nkutandilika kulyabudu alila liyoka
ing'anya límpele aneyo nnyama mamulaka lake. Uchocho,
nkumwabudu aneyo nnyama uvahaula kuchidoni, “Nnani
alandâna na nnyama ayuno? Nnani ambehulûla kupanyana
nawe ing'ondo?”
5 Aneyo nnyama nkupewa uweso wa kutangola malove la
kulitupya na malove la kunkufulu Nnungu. Nkupewa na
mamulaka la kutawala kwa myedi alubaini na mbili.
6 Bahi aneyo nnyama nkutandilika kunkufulu Nnungu, na
lina lyake na pachinu páikàlà pamo na avala vaikâla kuli-
hunde.
7 Nkupewa uweso wa kupanyana na vanu va Nnungu, na
kuvashinda. Nkupewa na mamulaka la kuvatawala vanu
vammalele, vanu va kila litawa na kila lukolo na kila luga na
kila chilambo.
8 Vanu vammalele vaikâla pachilambo vàmbemwabudu, yani
vanu avala vakálembwije malina lavo Nchitabu cha Umi ku-
tandikila pachiumbwije chilambo. Na chitabu anecho nni
cha Mwana wanga Ungandolo asinjîjwe.
9 Munu avêle na makutu la kupilikana, na alapilikane alano.

10 Munu woheyo akudungiwîje kuhungwa, achiahungwe.
Na munu woheyo akudungiwîje kuwalalwa kwa upanga, achiawalalwe.
Bahi ing'anya anelyo, vanu va Nnungu vàlembelewa vapilile na kuva na ing'ulupa.
11 Anepo nangu nkumwona nnyama yunji wavili wahundukuka muulongo. Nnyama aneyo ávele na dimembe dimbili dinavele muchi dyanga ungandolo, henga átangola muchi liyoka.
12 Nang'e nkutumila mamulaka lammalele lapewije na ayula nnyama ntandi, àlatumile badala yake.* Áchilasimisije chilambo chammalele na vammalele vaikâla pachilambo vàmwabudu ayula nnyama ntandi ánavele na likwanda lya chilonda cha hatali ya kuhwa.
13 Nnyama ayula wavili nkutenda chimaiho chikulu cha lisaibu, mpaka nkutenda moto usulupuke kuhaloka kulihunde mpaka pachilambo, pameho la vanu vammalele.
14 Nkuvalambila vanu vaikâla pachilambo kwa vimaiho vyahululihijwe kuvitenda badala ya ayula nnyama ntandi. Nkuvahaulila vanu vaikâla pachilambo vakatapaje sanamu kwa eshima ya ayula nnyama ntandi anaondongwije kwa upanga, henga nkulama.
15 Anepo ayula nnyama wavili nkupewa dimongo dya ku-ing'a umi sanamu aneyo uchinga itangole, na vammalele vahitîle kuiyabudu aneyo sanamu, vawalalwe.
16 Nnyama aneyo nkuvanamatija vanu vammalele vataywe muhuli mmakono lavo la kunkono na mmalyenye lavo, vanu vammalele va mana na vakee va mana, akúpata na amahuvani, vatumwa na vakee vatumwa,
17 uchinga anapwawe munu ambehulûla kusuma au kusumisa chitukutuku bila kuva na muhuli anewo. Na muhuli anewo nni lina lya nnyama aneyo au namba diimîla badala ya lina anelyo.
18 Apano pàlembelewa lúnda. Na munu woheyo avêle na ding'ano adyelewe namba adino diimîla badala ya lina lya aneyo nnyama, kwa kuva, namba anedyo dìimila badala ya munu fulani. Na namba aneyo nni myasita sitini na sita.

14

Luhimu lwa vanu vapohîjwe

1 Anepo nangu nkumwona Mwana wanga Ungandolo aimidìlè Nnichinga lya Sayuni, chalumo na vanu laki moja

* **13:12** Kwa Chigiliki nsitali auno ùhaula kuva, “Nkutumila dimongo dyammalele dya ayula nnyama ntandi muyo mwake,” henga mana la malove anelo, “muyo mwake,” nni badala yake au kwajili yake.

na alufu alubaini na ncheche, na mmalyenye la vanu anevo
múlembwije lina lya Mwana wanga Ungandolo na lina lya
Atatake.
2 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kuli-
hunde, uliungulumana muchi lidi lya medi lohe laheleléka
kumakobikobi au muchi lidi lya ing'uva. Lidi anelyo
lípilikanike muchi lidi vya vakúwomba ving'wenya-ng'wenya
pavaomba ving'wenya-ng'wenya vyao.
3 Avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche
nkuimba luhimu lwahambi muyo mwa chiteng'u cha chi-
falume na muyo mwa viumbe ncheche vivêle na umi na
muyo mwa vasele ishilini na ncheche. Na wala nanga munu
anahulwile kulihunda luhimu anelwo, ikànave chihi avala
vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche vakombolewîje
pachilambo.
4 Vanu anevo nni avala vakálihakajangije muchi chivalihaka-
janga vanu valâla ugoni, henga váhwenehije chihi kukulupika
muchi chivakulupika vanu vakámmaite nnume au mmahe,
kwa kunnondola Mwana wanga Ungandolo kila pachinu
páchivalòjà. Vanu anevo vánikombolwa kuhaloka muvanu
vanji uchinga vààve vatandi kuhumywa kwanga Nnungu na
kwa Mwana wanga Ungandolo malinga sadaka ya mavuno
matandi.
5 Vanang'o nanga pavanawahite kulambila na wala nanga
pavanavele na likosa lyohelyo.

Vatumishi vatatu

6 Anepo nangu nkumwona malaika yunji wauluka
kumahunde. Malaika aneyo ávele na Malove Lambone
lavêle na uhiu vyaka na vyaka, la kuvahubilila vanu vaikâla
pachilambo, vanu va kila chilambo na va kila lukolo na va
kila luga na va kila litawa.
7 Aneyo malaika nkutangola kwa lidi likulungwa wachi-
doni, “Nnyopange Nnungu na kuntumbyanga, kwa kuva,
uhiku wa hukumu yake ùnikamola. Mwabudu nang'e aumbîle
kumahunde na chilambo na bahali na vimbwimbwi vya
medi.”
8 Anepo nkuhaloka malaika yunji wavili watangola kuchi-
doni, “Ìnimatohwa! Imanga aila ing'ulu ya Babeli* ìnimatohwa
mwalehu. Kwa kuva, ìvitendile vilambo vyammalele vikum-
bile divayi dya usalati wake, usalati uîda na gasabu ya
Nnungu.”

---

* **14:8** Apano Yohana àlembile Babeli, na ìnahululika kuva àtumidile luga ya mpiho kuyamba imanga ya Loma. Na àtongoledile kuyamba usalati wa Loma ing'anya ya kuvanamatija vanu vamwabùdù Nfalume wa Loma malinga Nnungu.

9 Anepo nkuhaloka malaika yunji watatu watangola kwa
lidi likulu wachidoni, “Munu woheyo amwabûdu ayula
nnyama ntandi na sanamu yake, na kutaywa muhuli wake
palyenye lyake au munkono wake,
10 aneyo nanang'e àmbekumbila divayi dya gasabu ing'ali
namene ya Nnungu itaîjwe nchikombe cha asabu ya Nnungu.
Munu malinga aneyo àmbebanihwa mmoto wa baluti, muyo
mwa malaika vanaswe na muyo mwa Mwana wanga Ungan-
dolo.
11 Na lyohi lya anewo moto wa kubanihija lìmbetutuma
vyaka na vyaka. Na avala vachimwabudu ayula nnyama na
sanamu dyake, chalumo na munu woheyo ataîjwe muhuli wa
lina lya nnyama aneyo, vakambeyewelela kananga liduva
limo, chilo na muhi.”
12 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu va Nnungu vàlembelewa
vapililile ibaniki na kudikamula amuli dya Nnungu na kuh-
weneha kunkulupila Yesu.
13 Anepo nangu nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde uli-
haula kuchidoni, “Lemba malove alano, ‘Wasa kwa vanu
avala vâhwa vino akuno uvankulupila Nang'olo!’ ” Na
Umumu Wanaswe àtangola kuchidoni, “Elo, nni muhiu.
Vàmbeyewelela kuhaloka muibaniki yavo, ing'anya matendo
lavo làmbeonekana.”

Mafuno la pachilambo

14 Anepo nangu nkulyona lihunde lyanahe muyo mwangu,
na nnihunde anelyo múikele chiumbe achila chíchionekana
kuva muchi Mwana wa Munu. Mmuti mwake múvele na litaji
lya zahabu, na munkono mwake ányakwile mundu ukôla wa
kufunila.
15 Anepo nkwida malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande
ya Nnungu, nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula
aikêle nnihunde wachidoni, “Twala mundu wako utandilike
kufuna, kwa kuva, uhiku wa mafuno ùnikamola, na mafuno la
pachilambo làvele tayali kufunwa.”
16 Bahi ayula aikêle nnihunde, nkunyoloja mundu wake
pachilambo, chilambo nkufunwa.
17 Bahi nkwida malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande
yanga Nnungu ivêle kulihunde, na malaika aneyo nanang'e
ányakwile mundu ukôla namene wa kufunila.
18 Anepo nkwida malaika yunji kuhaloka pachitala, na
malaika aneyo nni nkwímilila moto wa pachitala. Nkutangola
kwa lidi likulu wannyaulila ayula malaika avêle na mundu
ukôla wa kufunila wachidoni, “Twala mundu wako ukahepe
zabibu dya nzabibu wa pachilambo, kwa kuva, zabibu dyake
tayali dìnitandeka.”

19 Ayula malaika nkunyoloja mundu wake pachilambo,
nkuhepa zabibu dya nzabibu wa pachilambo na kuditaya
nnipondo likulu lya kuminyila, lipondo liombêle gasabu ya
Nnungu.
20 Adila zabibu díminyiwije nnipondo livêle pawelu imanga,
na myadi nkukulula kuhaloka nnipondo anelyo mpaka kuh-
wikila ulehu wa kilometa myatatu. Na ulehu wa aila myadi
kuhwena muha úvele malinga futi nnyano.

15

Malaika saba na vibaniho saba

1 Anepo nangu nkuchona chimaiho chinji chikulu cha
kukanganya aneko kulihunde. Nívawene malaika saba
vanyakwîle vibaniho saba. Na vibaniho anevyo njo vínavele
vya ntululilo, kwa kuva, vibaniho anevyo nni avila vyambe-
vitumila Nnungu kutimilisa gasabu yake.
2 Anepo nangu nkuchona chinu chivêle muchi bahali ya
chilolo ikundanyîke na moto. Nkuvona na avala vanshindîle
ayula nnyama ntandi na sanamu yake chalumo na namba
diimîla badala ya lina lyake. Vanu anevo váimidile m'bahali ya
chilolo akuno vanyakwìlè ving'wenya-ng'wenya vyavapele
Nnungu.
3 Vanu anevo váimba luhimu lwanga Musa ntumishi wanga
Nnungu, na luhimu lwa Mwana wanga Ungandolo, uvachi-
doni,
“Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyam-
malele,
matendo lako ni makulungwa na lànakanganya!
Wako Nfalume wa vilambo vyammalele,
dindila dyako nni dya haki na dya uhiu!
4 Wako Nang'olo, nanga munu akákuyopa wako,
na wala nanga munu akákutumbyanga wako!
Kwa kuva, wako weka nni Wanaswe.
Vilambo vyammalele vìmbekwida unakwabudu wako,
kwa kuva, matendo lako la haki lànihunukuliwa!”
5 Bada ya anelo, nkuyona Ing'ande yanga Nnungu aneko
kulihunde, yani N'gongwe wa Lilailano lya Nnungu.
6 Bahi avala malaika saba vanyakwîle vibaniho saba
nkuhumang'ana mu Ing'ande yanga Nnungu. Malaika anevo
váwetenge dinguwo dihahwîke namene na kung'anyima
namene, na váhungile mikanda ya zahabu mmihuva vyao.
7 Bahi chiumbe chimo muavila ncheche vivêle na umi,
nkuveng'a avala malaika saba dibakuli saba dya zahabu
diombêle gasabu yanga Nnungu, avêle na umi ukee na ntul-
ulilo.

8 Anepo Ing'ande yanga Nnungu nkuombala lyohi lihalokêne na ukulu wanga Nnungu na dimongo dyake.
Na nanga munu anahulwile kuinjila mu Ing'ande yanga
Nnungu mpaka avila vibaniho saba vya avala malaika saba
pavitimisijwe.

16

Dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu

1 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka
mu Ing'ande yanga Nnungu ulivahaulila avala malaika
saba kuchidoni, “Hweneng'ana mukadikung'une pachil-
ambo anedyo dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu.”
2 Malaika ntandi nkukung'unila bakuli yake pachilambo.
Anepo vanu nkumelwa na mapoti lapwatêka namene. Vanu
anevo vanamelwije na mapoti nni avala vanataijwe muhuli
wa ayula nnyama na avala vachiabudu sanamu yake.
3 Malaika wavili nkukung'unila bakuli yake m'bahali. Medi
nkupindikuka kuva muchi myadi ya munu ahwîle, na vi-
umbe vyammalele vivêle na umi vya m'bahali nkuhwanga.
4 Malaika watatu nkukung'unila bakuli yake mmyuto na
mmimbwimbwi vya medi, na medi lake nkupindikuka kuva
myadi.
5 Anepo nangu nkumpilikana malaika nkwímilila medi
wachidoni,
“Wako Wanaswe, upwawîje na unapwawije,
wako nni mwene haki,
kupapatana na namuna chiuhukumite.
6 Kwa kuva, vanu anevo vámwadilenge myadi ya vanu vako
vanaswe na ya manabii vako.
Bahi ing'anya ya anelyo, hambi wako ùvakumbijije myadi,
na anevo vanu vànivaikila kutendewa uchocho.”
7 Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka pachitala ulichi-
doni, “Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo
Dyammalele, wako ùhumya hukumu dya uhiu na dya haki!”
8 Malaika wa ncheche nkukung'unila bakuli yake nniduva.
Anepo liduva nkupewa dimongo dya kuvapija vanu kwa
chitukuta chake.
9 Vanu anevo nkupijwa na chitukuta anecho mpaka kuliku-
fulu lina lyanga Nnungu avêle na dimongo dya kuviamulu
vibaniho anevyo. Anevo vanu nanga pavanalekile masambi
lavo na kumpindikukila Nnungu uchinga vantumbyange.
10 Malaika wa nnyano nkukung'unila bakuli yake pa-
chiteng'u cha chifalume changa ayula nnyama ntandi, na
ufalume wake nkuhinikwa na lupi. Vanu nkutandilika
kulilumanya dindimi dyavo ing'anya ya kupwateka.

11 Nkunkufulu Nnungu wa kulihunde ing'anya ya ipwateki
yavo na àlalá mapoti lavo, henga nanga pavanalekile ma-
tendo lavo lahakalenge.
12 Malaika wa sita nkukung'unila bakuli yake mmuto nkulu
wa Eflati. Medi la muto anewo nkunywa uchinga ikatapajwe
indila kwajili ya vafalume vahalôka m'bali wa mashaliki.
13 Anepo nangu nkuvona anamindenga vatatu vavêle
muchi vitowe uvahaloka nkanya mwanga alila liyoka na
nkanya mwanga ayula nnyama ntandi na nkanya mwanga
ayula nabii wa kulambila.
14 Anamindenga anevo njo vatênda vimaiho vya masaibu.
Na njo vahwêna kwa vafalume vammalele va pachilambo
na kuvakunganya uchinga vapanyane ing'ondo nniduva alila
likulu lyanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele.
15 Nang'olo àhaula kuchidoni, “Lola, nangu mbènkwida
muuhiku umukaumaite muchi chaida nkwiva! Wasa munu
ayula âva meho na kudivika tayali dinguwo dyake uchinga
anaonge mwandu na kulitaya dihoni muyo mwa vanu.”
16 Avala anamindenga nkuvakunganyija avala vafalume
pachinu pachêmwa kwa Chieblaniya, Alumagedoni.
17 Malaika wa saba nkukung'unila bakuli yake
kumahunde. Anepo nkupilikanika lidi likulu kuhaloka mu
Ing'ande yanga Nnungu, pachiteng'u cha chifalume ulihaula
kuchidoni, “Vino hukumu ìnikamilika!”
18 Anepo nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya
ing'uva. Nkuhumila na nndengendo nkulu wa chilambo
ukánambiwahi kuhumila kutandikila vanu pavatandilike
kuikala pachilambo.
19 Na imanga aila ing'ulu Babeli nkuyavanyika sehemu di-
natu, na dimanga dya vilambo vyammalele nkwondongwa.
Bahi Nnungu nanga panailuvalidile imanga aneyo ing'ulu,
henga áikumbijije chikombe chivêle divayi dya gasabu yake
ing'ali.
20 Na visiwa vyammalele nkuwalawala, na machinga lam-
malele nanga palanaonekene kavila.
21 Anepo imbula ya mayanga makulungwa nkuvatonyela
vanu, na kila liyanga lívele na kilo malinga amsini. Vanu
anevo nkunkufulu Nnungu ing'anya ya anecho chibaniho
cha imbula ya mayanga, kwa kuva, chibaniho chake chívele
cha kuyoha namene.

17

Kahaba nkulu na nnyama

1 Anepo nkuhaloka malaika yumo muavala saba
vanyakwîle dibakuli saba dya zahabu, nkunguhaulila

kuchidoni, “Ida nikulanguje chambehukumiwa ayula
kahaba nkulungwa, yani imanga aila idengwîje ching'ati
myuto yohe.
2 Vafalume va pachilambo vànilala nawe, na vanu vaikâla
pachilambo vànikalewa divayi dya ukahaba wake.”

3 Bahi kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu
nkuhwena, ayula malaika nkungutwala nkungupelekeja
kulilanga. Aneko nkumwona mmahe amwikêle nnyama
wanahuvi namene, analembwije mummili wammalele ma-
lina la kunkufulu Nnungu. Nnyama aneyo ávele na myuti
saba na dimembe kumi.
4 Aneyo mmahe áwete dinguwo dya langi ya chifalume,
yani langi ya zambalau na ya nahuvi, na álipambile kwa
zahabu na mayanga lagalika na lulu. Na munkono mwake
ányakwile chikombe chikatapajîjwe kwa zahabu, chiombêle
ukahaba wake na matendo lake lahakalenge la kunchima
Nnungu.
5 Na mulyenye lyake lílembwije lina livêle na lifumbo,
“IMANGA ING'ULU BABELI, MAMA WA MAKAHABA NA WA
ÀLALÁ LANCHÎMA NNUNGU PACHILAMBO.”
6 Nangu nkumwona ayula mmahe akelewìjè myadi ya vanu
va Nnungu, yani vanu vawalêlwe ing'anya ya ushuhuda wavo
kwajili ya Yesu.

Panimmwene, nangu nkukangana namene.
7 Ayula malaika nkunguuja kuchidoni, “Mwadachi un-
akangana? Nangu nguchinikuhaulile sili ya aneyo mmahe
na ya aneyo nnyama annyakwîle, avêle na myuti saba na
dimembe kumi.
8 Ayula nnyama ummwêne, ánipwawa anepo kala, henga
vino akapali. Na nnyama aneyo vino àvele pepi kuhuma
nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo na kuhwena
unaondongwa mwalehu. Na vanu vaikâla pachilambo, yani
vanu avala vakálembwijwe malina lavo Nchitabu cha Umi ku-
tandikila pachiumbwije chilambo, vàmbekangana pavambe-
mwona aneyo nnyama, kwa kuva, ánipwawa anepo kala,
henga vino akapali, na achiaide kavila!

9 Apano nni pàlembelewa ding'ano na lúnda. Aila myuti saba
nni machinga saba láikàlà ayula mmahe.
10 Uchocho, aneyo myuti saba nni vafalume saba. Vafalume
nnyano muanevo tayali vàniyanguhwa, henga wa sita
àvechinkutawala na wa saba bado akànambikwida. Na aneyo
nfalume wa saba pambekwida, àmbeikala chihi kadiki.
11 Ayula nnyama anapwawije anepo kala, henga vino aka-
pali, nang'e nni nfalume wa nane, na nni yumo wa avala

vafalume saba,* nanang'e àhwena unaondongwa mwalehu.
12 Na adila dimembe kumi dyudiwene nni vafalume kumi
vakánambitandilika kutawala, henga vàmbepwechela mamu-
laka la kutawala muchi vafalume chalumo na ayula nnyama
kwa uhiku kadiki.
13 Anevo vammalele kumi vàvele chihi na likudungilo
ulimo, yani kumwing'a ayula nnyama dimongo dyavo na
mamulaka lavo.
14 Vàmbepanyana ing'ondo na Mwana wanga Ungandolo,
henga Mwana wanga Ungandolo àmbevalema kwa kuva,
nang'e nni Nang'olo wa anang'olo na Nfalume wa vafalume.
Mwana wanga Ungandolo àmbepanyana ing'ondo na anevo
vafalume akuno avèlè pamo na vanu vake vakulupîka
namene, vávachemìlè na kulitandolela."
15 Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, "Aila
myuto yuiwene apala páikàlà ayula kahaba, nni vanu va kila
chilambo na va kila litawa na va kila luga.
16 Adila dimembe kumi dyudiwene chalumo na ayula
nnyama, vàmbensunalila ayula kahaba koka vampakany-
ole vyammalele vyavenavyo na kunneka chihi mwandu.
Vàmbetang'una inyama ya mmili wake na kupija maisalilo lake
mmoto.
17 Kwa kuva, Nnungu àtadile mmitima yavo likudungilo lya
kutimisa makudungilo lake, yani vayambukilane kumwing'a
ayula nnyama mamulaka lavo la kutawala mpaka palambe-
timila malove la Nnungu.
18 Na ayula mmahe ummwênе, nni imanga aila ing'ulu
ivatawâla vafalume va pachilambo."

18

*Kwondongwa kwa imanga ya Babeli**

1 Bada ya anelo, nangu nkumwona malaika yunji wa-
sulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo ávele na di-
mongo ding'ulu, na chilambo chammalele nkung'anyima
ing'anya ya ukulu wake.
2 Aneyo malaika nkunonoha lidi wachidoni,
"Ìnimatohwa! Babeli, imanga aila ing'ulu ìnimatohwa mwalehu!
Hambi ìjukile kuva kaya ya anamindenga va kila namuna,
na ìjukile kuva kaya ya vyuni vyammalele vichafu na najisi.
3 Kwa kuva, vilambo vyammalele vìkumbidile
divayi dya usalati wa imanga aneyo, usalati uîda na gasabu
yanga Nnungu.

* **17:11** Apano palembwîjwe kwa Chimakonde, "yumo wa avala saba," ìnahululika kuva, aneyo nfalume akee yumo wa avala vafalume saba, henga nni nfalume yunji alandâna navo. * **18:** Kuyamba imanga ya Babeli lola Uhunulo 14:8.

Vafalume va pachilambo vànilala nawe
na vakúchuusa va pachilambo vàpete dimali ing'anya ya dimali dyohe dyavenandyo.”
4 Anepo nangu nkupilikana lidi linji kuhaloka kulihunde ulichidoni,
“Mwenu mmanu vangu, ukananga muimanga aneyo,
uyopa mùnakumila masambi lake na kupata vibaniho vimbeikôja imanga aneyo.
5 Kwa kuva, masambi la imanga aneyo làvechinkuhweneha namene mpaka kuhwika kulihunde,
na Nnungu nanga paluvalidile matendo lahakalenge la imanga aneyo.
6 Itendelange imanga aneyo malinga chiintendeledile mwenu.
Na àlalá laintendedile mwenu, ilipange myanda mivili.
Imanga aneyo ínkolowedile mwenu chikombe cha ibaniki,
bahi na mwenu ikolowele myanda mivili.
7 Kupapatana na namuna chiilitumbyenge na kuling'a laha,
bahi ing'e imanga aneyo ibaniki na lihindambi kwa namuna uyoyo.
Imanga aneyo ìlihaulila yenye kuva,
‘Nangu ngùikala nchiteng'u cha chifalume muchi malukiya,
na wala nikee nannidi na wala nikambekuva na lihindambi wala kadiki.’
8 Bahi ing'anya ya anelyo, vibaniho avino vìmbennyidila chihi liduva limo, kuhwa na lihindambi na indala.
Pamo na anelo, imanga aneyo ìmbepijwa moto,
kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu aihukûmu imanga aneyo àvele na dimongo.”
9 Vafalume va pachilambo valombêne na kulihangalaja na imanga aneyo vàmbeikutila na kuikutangila, pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo.
10 Vàmbeimilanga kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo akuno uvachidoni, “Ole wako! Ole wako, imanga ing'ulungwa ya Babeli, imanga ivêle na dimongo! Kwa kuva, kwa uhiku chihi kadiki, hukumu yako ìnikamola!”
11 Vakúchuusa va pachilambo vàmbekuta na kuikutangila imanga aneyo, kwa kuva, nanga munu ambesûma kavila vitukutuku vyavo,
12 malinga zahabu na madini la hela na mayanga lagalîka na lulu na dinguwo dikatapêle ditotwîje na usi ukatapêle wa halili na wa kitani na dinguwo dikatapêle dya langi ya zambalau na ya nahuvi namene, na milandi yammalele inung'îla saana na kila chombo chikatapajîjwe kwa dimembe dya unembo na kwa milandi igalîka namene na kwa shaba na kwa chitale na kwa mayanga la malumalu,

13 na n'dalasini na vitakilo, na ubani na mahuta la ku-
nung'ila na uvumba na divayi na mahuta la nseituni na uhu
ukatapêle na ngano na ang'ombe na angandolo na falasi na
mikokoteni iutângwa na falasi na ata miili na disungu dya
vanu, yani vatumwa.

14 Na anevo vakúchuusa vàmbeihaulila imanga aneyo kuchi-
doni, “Mambo àlalá lakatapêle luchitamwa namene kulapata,
hambi làniwalawala. Na vitukutuku vyammalele vya kugalika
namene na vya kukatapala, vìniyahika, wala nanga paum-
bevyona kavila.”

15 Vakúchuusa vapête dimali kupapatana na imanga aneyo,
vàmbeimila chihi kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo.
Vàmbekuta na kuikutangila imanga aneyo,

16 uvahaula kuchidoni, “Ole wako! Ole wako, wako imanga
ing'ulungwa! Wako úwala dinguwo ditotwîje kwa usi ukat-
apêle pamo na dinguwo dikatapele dya langi ya zambalau na
yanahuvi namene. Wako úpambwa kwa zahabu na mayanga
la kugalika na lulu!

17 Kwa kuva, kwa uhiku kadiki, dimali dyammalele
dìniwalawala.”

Vakúloja vammalele va dimeli na amyanda vao, na
amadengo vammalele va n'dimeli na vammalele vapâta
dimali kupapatana na bahali, vàmbeimilanga chihi kulehu.

18 Pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga
aneyo, vàmbekuta uvachidoni, “Imanga ntwani imbelandâna
na imanga aino ing'ulungwa!”

19 Vàmbelimwadilangila litutunga mmyuti yavo, uvakuta
na kulikutangila, uvachidoni, “Ole wako! Ole wako,
wako imanga ing'ulungwa! Vanu vammalele vavêle na
dimeli m'bahali vápete dimali ing'anya ya dimali dyako
dyohe. Henga kwa uhiku kadiki, dimali dyako dyammalele
dìniwalawala.”

20 “Mwenu mma kulihunde na mmanu mma Nnungu
chalumo na mitume na manabii vake, hangalalanga kwajili
ya mambo lahumidîle muimanga aneyo, kwa kuva, Nnungu
àniihukumu imanga aneyo kupapatana na namuna chiinten-
deledile mwenu!”

21 Anepo malaika yumo avêle na dimongo nkunyanyula
liyanga livêle muchi liyanga likulungwa lya kuhayila.
Nkuliyaha m'bahali, wahaula kuchidoni, “Uvila nni
chiimbeyahwa kwa dimongo imanga ing'ulungwa ya Babeli
na ikambekwonekana kavila.

22 Wako imanga ya Babeli, malidi la vanu vaîmba na vaômba
ving'wenya-ng'wenya na filimbi na mapenga lakambepi-
likanika kavila nkati mwako. Na nanga fundi woheyo wa

madengo lohelo ambeonekâna kavila nkati mwako, wala
kananga lidi lya liyanga lya kuhayila.
23 Nng'anje wa chibatali ukambeonekana kavila nkati
mwako. Na wala mukambepilikanika kavila malidi la
vanu valômba au valômbwa, uvahangalala. Ìmbekuva uchocho ing'anya akúchuusa vako vávelenge na dimongo ding'ulu
pachilambo, na vanu va vilambo vyammalele vánilambilwa
kwa uhavi wako,
24 na nkati mwako mùonekene myadi ya manabii na ya vanu
va Nnungu chalumo na myadi ya vanu vammalele vawalêlwe
pachilambo."

19

Ihangaladi aneko kulihunde

1 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, lidi lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu,
ulichidoni, "Alombolewe Nnungu! Upohi na ukulu na dimongo nni dya Nnungu wetu.
2 Hukumu dyake nni dya uhiu na dya haki. Kwa kuva,
àninnyukumu ayula kahaba nkulu achichihocheja chilambo
kwa usalati wake. Nnungu ànimpindikula ing'anya ya myadi
ya vatumishi vake!"
3 Anelyo lidi nkupilikanika kavila ulichidoni, "Alombolewe
Nnungu! Lyohi lya aula moto upîja aneyo imanga ing'ulu
ùvenkututuma, vyaka na vyaka!"
4 Na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe
ncheche vivêle na umi, nkuhunama uvamwabudu Nnungu
aikâla nchiteng'u cha chifalume uvachidoni, "Amina! Alombolewe Nnungu!"
5 Bahi anepo nangu nkupilikanika lidi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, "Nnombolelange Nnungu wetu, mwenu mmatumishi vake mmammalele, mwenu mumweshîmu Nnungu, mmakulu na mukee
mmakulu!"
6 Anepo nkupilikana lidi lichipilikanika muchi lidi lya
mmuluku wa vanu, na muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla
kumakobikobi na muchi lidi lya ing'uva, ulihaula kuchidoni,
"Alombolewe Nnungu! Kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu,
Avêle na Dimongo Dyammalele, àvenkutawala.
7 Tuhangalale na kululutila na kuntumbyanga Nnungu,
kwa kuva, uhiku wa ing'ole ya ulombi wa Mwana wanga
Ungandolo ùnikamola, na mmahe wake ànilipanganiha tayali."
8 Aneyo mmahe àpewije inguwo ya kuwala, itotwîje kwa
usi ukatapêle wa kitani, ung'anyîma namene. Inguwo aneyo
ìimila badala ya matendo la haki la vanu va Nnungu.

9 Anepo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Lemba mal-
ove alano, ‘Wasa vanu avala vakumbuliwîje kuing'ole ya
ulombi wa Mwana wanga Ungandolo.’ ” Aneyo malaika
nkutangola kavila kuchidoni, “Anelo nni malove la uhiu la
Nnungu.”
10 Nangu nkuhunama pamadodo la ayula malaika uchinga
nimwabudu, henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni,
“Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi
muuvelelee wako na anung'unuvako vahwenêha kuhumya
ushuhuda kunnyamba Yesu. Wako ùlembelewa umwabudu
Nnungu! Kwa kuva, kuhweneha kuhumya ushuhuda
kunnyamba Yesu, aneyo njo isungu ya chinabii.”

Ankwedîle falasi wanahe àpanyana kwa haki

11 Bahi nangu nkukwona kulihunde kuhunukwìkè.
Nkumwona falasi wanahe, na ayula ankwedîle ayula falasi
àchemwa, Nkúkulupika na Avêle na Uhiu, kwa kuva, ànahukumu
na kupanyana ing'ondo kwa haki.
12 Meho lake lánametameta muchi dindimi dya moto, na
mmuti mwake múvele na mataji lohe na álembwije lina lyaka-
mayite munu woheyo ila mwene weka.
13 Nang'e áwete lijoho lichuvîje mmyadi, na lina lyake
áchemwa, Lilove lyanga Nnungu.
14 Makuwa la matiyala la kulihunde nkuva ulannondola
akuno vavakwedìlè falasi vanahe, na vawetèngè dinguwo
dyanahe ditotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani.
15 Nkanya mwake múhuma upanga ukôla uchinga
avashinde vanu va vilambo vinji kwa upanga anewo. Na
nang'e àmbetawala kwa isimbo ya chitale na kuvaminya
muchi zabibu nnipondo lya kuminyila divayi, lipondo
liombêle gasabu yanga Nnungu Avêle na Dimongo
Dyammalele.
16 Nnijoho lyake na nchiya chake múlembwije lina alino,
NFALUME WA VAFALUME, NANG'OLO WA ANANG'OLO.
17 Anepo nangu nkumwona malaika yumo aimidìlè
nniduva akuno wavichema vyuni vichiuluka kumahunde,
wavihaulila kuchidoni, “Idang'ana, mukojane pamo kwajili
ya ing'ole ing'ulungwa yanga Nnungu!
18 Ida mulyange inyama ya miili ya vafalume na ya vakulu
va matiyala na ya vanu vavêle na dimongo, na ya falasi
na ya vanu vavakwedîle falasi anevo na inyama ya vanu
vammalele, ikàva vatumwa au vanu vakávele vatumwa, vanu
va mana au vakee va mana.”
19 Anepo nangu nkumwona ayula nnyama ntandi chalumo
na vafalume va pachilambo na makuwa lavo la matiyala

vakojènè pamo uchinga vapanyane ing'ondo na ayula ankwedîle falasi chalumo na likuwa lya matiyala lake.

20 Henga ayula nnyama na ayula nabii wa kulambila nkukamulwa. Nabii aneyo njo ayula achilangûja vimaiho vya masaibu badala ya aneyo nnyama, na kwa kupitila vimaiho anevyo ánivalambila vanu avala vachiiyabudu sanamu yake na kutaywa muhuli wa ayula nnyama ntandi. Bahi ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila nkuyahwa nnipondo lya moto wa baluti akuno vavèlè vumi.

21 Na avala vanaisalidile nkuwalalwa kwa upanga unahumile nkanya mwa ayula ankwedîle falasi wanahe. Na vyuni vyammalele nkusiba inyama ya miili yavo.

20

Myaka alufu moja

1 Anepo nangu nkumwona malaika yumo wasulupuka kuhaloka kulihunde akuno anyakwìlè n'didi nkulungwa wa chitale munkono wake na ntukulo wa lipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.

2 Nkulikamula alila liyoka, yani ayula nnyongo wa kala achêmwa Ibilisi au Nanchindenga, nkunnyunga myaka alufu moja.

3 Malaika aneyo nkuliyaha anelyo liyoka nnipondo anelyo lilehu. Nkulihinika anelyo lipondo na kuvika chihungo cha muhuli uchinga liyoka anelyo linahwenehe kuvalambila kavila vanu va vilambo mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. Na paimbemalilika aneyo myaka àlembelewa achimuliwe kavila kwa uhiku kadiki.

4 Anepo nangu nkuvyona viteng'u vya chifalume vinaikaliwije na avala vanapewije mamulaka la kuhukumu. Nkudyona na disungu dya avala vanu vánacheketwe myuti ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu na Lilove lyanga Nnungu. Vanu anevo nanga pavanamwabudite ayula nnyama ntandi wala kananga sanamu yake na wala nanga pavanataijwe muhuli wa nnyama aneyo mmalyenye lavo au mmakono lavo. Vanu anevo vammalele nkufufukanga, nkutawala pamo na Kilisto kwa uhiku wa myaka alufu moja.

5 Na anewo njo ufufulo ntandi. Na vanu vanji vahwîle vanaisalidile, nanga pavanafufwike mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja.

6 Vanu vanaswe na vabalikiwîje nni avala vakumîla ufufulo ntandi! Kwa kuva, kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwa vanu anevo, na badala yake vàmbekuva makuhani va

Nnungu na vanga Kilisto, na vàmbetawala chalumo na Kilisto kwa uhiku wa vyaka alufu moja.

Kuhukumiwa kwanga Nanchindenga

7 Aneyo myaka alufu moja paimbemalilika, Nanchindenga àmbechimuliwa kuhaloka nchihungo chake.

8 Nanang'e àmbehwena unavalambila vanu va vilambo, vaikâla mmipata yammalele ya chilambo, yani avala vachêmwa, Gogu na Magogu uchinga avalopolele pamo kwajili ya kupanyana ing'ondo, na anevo vanu vàmbekuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali.

9 Vanu anevo nkuhwena pachilambo chammalele na kulidinguka lipanda lya vanu va Nnungu, yani imanga yake yaitamwa namene Nnungu. Henga moto nkusulupuka kuhaloka kulihunde nkuvapija.

10 Anepo Ibilisi, ayula áchivalambila, nanang'e nkuyahwa nnitanda lya moto wa baluti mwàvele ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila. Na anemwo vàmbebanihwa chilo na muhi, vyaka na vyaka.

Hukumu ya ntululilo

11 Anepo nangu nkuchona chiteng'u chikulungwa chanahe cha chifalume chalumo na ayula aikêle nchiteng'u anecho. Chilambo na kumahunde nkutukuta pameho pake, na nanga pavinapete pachinu pakulipiha.

12 Nangu nkuvona vanu vahwîle, vanu va mana na vakávele va mana vaimilèngè muyo chiteng'u achila cha chifalume. Vitabu nkuhunukuliwa, na chitabu chinji nkuhunukuliwa, na anecho njo Chitabu achila cha Umi. Na anevo vanu vahwîle nkuhukumiwa kupapatana na matendo lavo malinga chiilembwije mmitabu anevyo.

13 Bahali nkuvahumya vahwîle vanatitimidile anemwo. Kuhwa na pachinu pavanu vahwîle napanang'o nkuvahumya vahwîle vanapwawije anemwo. Na kila munu nkuhukumiwa kupapatana na matendo lake.

14 Bahi kuhwa na pachinu pavanu vahwîle nkuyahwa nnitanda lya moto. Na litanda anelyo lya moto njo kuhwa kwavili.

15 Na munu woheyo akanalembwije lina lyake Nchitabu cha Umi, áyahijwe nnitanda lya moto.

21

Kumahunde kwahambi na chilambo chahambi

1 Anepo nangu nkukwona kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, kwa kuva, kumahunde kutandi na chilambo chitandi vyanipita, na bahali nainang'o nanga painapwawije kavila.

2 Nangu nkuyona imanga yanaswe, yani Yelusalemu yahambi, uisulupuka kuhaloka kumahunde kwanga Nnungu, akuno ipambwìjwè saana malinga bibi alusi apambwîje kwajili ya kuhwena unakojana na ntwave.
3 Nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, “Lola, hambi Nnungu àikala na vanu nkaya yake! Nnungu mwene àmbeikala pamo na vanang'o. Vanang'o vàmbekuva vanu vake nanang'e àmbekuva Nnungu wavo.
4 Nang'e àmbepukutanga mihodi yavo yammalele mmeho lavo. Kuhwa kukambepwawa kavila, wala kulikutangila wala chitangelo wala ipwateki, kwa kuva, mambo la kala tayali lànipita.”
5 Bahi ayula anaikele nchiteng'u cha chifalume nkuhaula kuchidoni, “Lola, ngùtenda vitukutuku vyammalele kuva vyahambi.” Nkunguhaulila kavila kuchidoni, “Lemba malove alano, kwa kuva, nni la kukulupika na nni la uhiu.”
6 Nkunguhaulila kavila kuchidoni, “Lammalele lànimalilika! Nangu nni Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo. Munu woheyo avêle na inyota nìmbemwing'a medi la kukumbila lahalôka nchimbwimbwi cha medi la umi, bila kulipa.
7 Munu woheyo ambechilêma chilambo achiapwechele dinudyo anedyo, na nangu nguchinguve Nnungu wake na nang'e achiave mwanangu.
8 Henga vanu vayôpa muing'ulupa na vakákulupila na akútenda lahakalenge na akúwalala na akúlala ugoni na ahavi na akúabudu disanamu na akúlambila vammalele, pachinu pavo nni nnitanda alila lya moto, muyâka moto wa baluti. Na anekwo njo kuhwa kwavili.”

Yelusalemu yahambi

9 Anepo yumo wa avala malaika saba vananyakwile adila dibakuli saba diombêle vibaniho saba vya ntululilo, nkunguhengelekela, nkunguhaulila kuchidoni, “Tuhwene akuno nikakulanguje bibi alusi, mmahe wa Mwana wanga Ungandolo.”
10 Kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungupelekeja nnichinga likulungwa na lilehu. Nkungulanguja imanga yanaswe, yani Yelusalemu, uisulupuka kuhaloka kulihunde kwanga Nnungu.
11 Imanga aneyo ínang'anyima kwa ukulu wanga Nnungu. Na ing'anyimi yake ívele muchi ya liyanga ligalîka namene lya yaspi, ling'anyîma muchi chilolo.
12 Imanga aneyo ídingukwije na lingongo likulungwa na lilehu livêle na milango kumi na mbili ichichûngwa na

malaika kumi na mbili. Na mmilango aneyo múlembwije
malina la matawa kumi na mbili la Vaisilaeli.
13 M'bali wa mashaliki kúvele na milango mitatu na
m'bali wa mangalibi kúvele na milango mitatu na m'bali
wa kaskazini milango mitatu na m'bali wa kusini milango
mitatu.
14 Na lingongo liidingwîke imanga aneyo lídengwije
mmayanga la nsingi kumi na mbili, na mmayanga anelo
múlembwije malina la mitume kumi na mbili vanga Mwana
wanga Ungandolo.

15 Malaika aneyo achitangôla na nangu ányakwile imbalu ya
zahabu ya kupimila, uchinga aipime imanga aneyo chalumo
na milango yake na lingongo liidingûka imanga aneyo.
16 Imanga aneyo ívele tele kwa tele, ulehu wake na upana
wake vínalingilana. Bahi malaika nkuipima aila imanga kwa
aila imbalu, ulehu wake na upana na ulehu kuhwena muha
wávele kilometa alufu mbili myanne.
17 Ayula malaika nkupima na itumbudi ya alila lingongo,
itumbudi yake yávele na ulehu wa futi myambili kumi na sita
kupapatana na chipimo cha kawaida cha chimunu chanatu-
midile kupimila.
18 Lingongo anelyo lídengwije kwa mayanga la kugalika
namene la yaspi, na imanga yene ídengwije kwa zahabu
ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili.
19 Nsingi wa lingongo anelyo liidingwîke imanga aneyo
lípambwije kwa mayanga la kugalika namene la kila aina.
Nsingi ntandi úvele wa mayanga la yaspi na wavili úvele wa
mayanga la yakuti samawi na watatu úvele wa mayanga la
kalidoni na wa ncheche úvele wa mayanga la sumalidi.
20 Nsingi wa nnyano úvele wa mayanga la salidoniki na wa
sita úvele wa mayanga la akiki na wa saba úvele wa mayanga
la kilisolito na wanane úvele wa mayanga la sabalajadi na
wa tisa úvele wa mayanga la yakuti ya njano na wa kumi
úvele wa mayanga la kilisoplaso na wa kumi na moja úvele wa
mayanga la hiakinto na wa kumi na mbili úvele wa mayanga
la ametisto.
21 Na aila milango kumi na mbili ívele ya lulu kumi na
mbili. Kila nnango úkatapajijwe kwa lulu imo. Na dindila dya
aila imanga díkatapajijwe kwa zahabu ihahwîke muchi chilolo
chilangûja saana m'bali wavili.

22 Nangu nanga pannaiwene Ing'ande yanga Nnungu
muimanga aneyo, kwa kuva, Nang'olo wetu, Nnungu Avêle
na Dimongo Dyammalele pamo na Mwana wanga Ungandolo
njo ing'ande yene.
23 Nng'anje wa liduva na wa mwedi nanga paulembelewa

muimanga aneyo, kwa kuva, ukulu wanga Nnungu unailan-
gajija, na Mwana wanga Ungandolo nni chibatali chake.
24 Bahi vanu va vilambo vàmbekwonga munng'anje wake
na vafalume va pachilambo vàmbekwida na dimali dyavo
anemwo.
25 Milango ya imanga aneyo mwiko ikambechimwa, kwa
kuva, mukambekuva na chilo kavila.
26 Vanu va vilambo vyammalele vàmbeida muimanga aneyo
unannombolela na kumwing'a eshima Nnungu.
27 Nanga chinu chohecho chihakalenge chimbeinjîla
muimanga aneyo, wala nkútenda mambo lanchîma Nnungu
au nkúlambila. Henga vambeinjîla anemwo nni avala
valembwîje malina lavo Nchitabu cha Umi cha Mwana
wanga Ungandolo.

22

1 Anepo ayula malaika nkungulanguja muto wa medi la
umi lang'anyîma muchi chilolo. Muto anewo úkulula medi
kuhaloka pachiteng'u cha chifalume changa Nnungu na cha
Mwana wanga Ungandolo.
2 Muto anewo úkuluja medi kulondola indila ing'ulu ya
imanga aneyo. Na kila m'bali wa muto anewo úmedile nnandi
wa umi, ûpa vihepo aina kumi na mbili, na nnandi anewo úpa
vihepo myanda kumi na mbili kwa mwaka na mwanda umo
kwa mwedi. Mahamba la aula nnandi nni la kuvalamya vanu
va vilambo.
3 Na wala kukambekuva na laana kavila ya Nnungu.

Chiteng'u cha chifalume changa Nnungu na changa
Mwana wanga Ungandolo vìmbekuva muimanga aneyo,
na vatumishi vake vàmbentumikila.
4 Vàmbekwona kumeho kwake, na lina lyake lìmbelembwa
mmalyenye lavo.
5 Na wala kukambekuva na chilo kavila, wala vakam-
belembela nng'anje wa chibatali wala liduva, kwa kuva
Nang'olo Nnungu àmbevalangajija, na vanang'o vàmbetawala,
vyaka na vyaka.

Kuuya kwanga Yesu

6 Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Malove
anelo nni la uhiu na la kukulupika. Na Nang'olo Nnungu
avalôja manabii vake kwa Umumu wake, àntumile malaika
wake unavalanguja vatumishi vake mambo àlalá lavêle pepi
kuhumila.”
7 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Lola, mbènkupiyanya kwida!
Wasa munu woheyo akamûla malove la unabii lalembwîje
nchitabu achino!”

8 Nangu nni Yohana, ngupilikêne na kulona mambo
anelo. Pangupilikene na kulona, nangu nkuhunama uchinga
nimwabudu malaika ayula angulangujîje mambo anelo.
9 Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Ndulu, una-
tende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee
wako na anung'unuvako manabii chalumo na vammalele
valakamûla malove lalembwîje nchitabu achino. Wako
ùlembelewa chihi umwabudu Nnungu!”
10 Aneyo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Unachihu-
nike kwa chihungo cha muhuli chitabu achino cha malove la
unabii, kwa kuva, làvele pepi kuhumila.
11 Munu atênda lahakalenge àmbehweneha chihi kutenda
lahakalenge, na munu atênda uhakwa àmbehweneha chihi
kutenda uhakwa, na munu atênda lalalembela Nnungu
àmbehalija chihi kutenda lalalembela Nnungu, na munu
wanaswe àmbehalija chihi kuhahuka.”
12 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Lola, nangu mbènkupiyanya
kwida! Ndèmbeida na dinujo uchinga ninnipe kila munu
kupapatana na matendo lake.
13 Nangu njo Alufa na Omega, Ntandiliko na Ntululilo.”
14 Wasa vanu avala vahahûla majoho lavo, kwa kuva,
vàmbekuva na haki ya kulya vihepo vya nnandi wa umi na
haki ya kuinjila muimanga aila kwa kupitila mmilango yake.
15 Henga pawelu imanga aneyo kùmbekuva na vanu najisi
na ahavi na amalaya na vakúwalala na vaabûdu disanamu na
kila munu atâmwa namene maisha la kulambila.
16 “Nangu nni Yesu, ngùntumile malaika wangu unan-
shuhudilanga mambo anelo mwenu makuwa la vanu van-
gukulupîla. Nangu ni wa nnikolo na wa nnukolo lwanga
Nfalume Daudi. Nangu nni aila inondwa ya ulyamba
ilangâja.”
17 Umumu Wanaswe na bibi alusi vàhaula kuchidoni, “Ida!”
Na munu woheyo apilikâna ahaule kuchidoni, “Ida!” Na
munu woheyo avêle na inyota na àlembela medi la umi, aide
akumbile bule.

Malove la ntululilo

18 Nangu Yohana nìn'duma kila munu apilikâna malove la
unabii wa chitabu achino kuva, munu woheyo akàyenjeja
chinu chohecho mmalove anelo, Nnungu àmbennyenjejija
vibaniho avila vilembwîje nchitabu achino.
19 Na munu woheyo ambeûsa chinu chohecho mmalove
la unabii lalembwîje nchitabu achino, Nnungu àmbeiusa se-
hemu yake muavila vihepo vya nnandi wa umi na muaila
imanga yanaswe itongolewîje nchitabu achino.

20 Na munu woheyo ahûmya ushuhuda wa malove anelo
ahaule kuchidoni, “Elo, mbènkupiyanya kwida!”
Amina! Ida wako Nang'olo Yesu!
21 Inema yanga Nang'olo Yesu ìive pamo na mwenu mmam-
malele. Amina.